ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
1

DIMANCHE
1er MARS
1987

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 114

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: (1) 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R. C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

62րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.434 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 62e ANNÉE — No 16.434

Haratch se fait une joie de consacrer ce numéro mensuel d'Arts et Lettres aux Thierry. Même si, dans l'ensemble, il y est surtout question du Dr. Jean-Michel Thierry, nous avons préféré ce pluriel, car nous ne saurions dissocier le nom de Nicole Thierry de l'hommage que nous tenons à rendre à ce couple infatigable, dont l'apport à la connaissance de l'archéologie arménienne est inestimable.

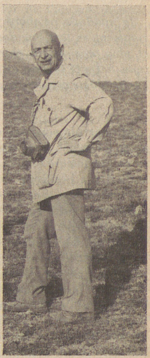
Que cet hommage soit aussi l'expression de la gratitude arménienne.

UN COUVENT LÉGENDAIRE

le couvent des supplices de Saint-Grégoire

par

Jean-Michel THIERRY

Le terme de notre premier voyage en Turquie Orientale, il y a maintenant plus de trente ans, fut la ville d'Erzincan au-delà de laquelle on ne pouvait aller sans permission spéciale. Elle se relevait alors à peine du grand séisme de 1939, dont les traces encore vives brossaient un tableau de désolation : ce n'étaient que tas de gravats, baraques en planches, rues défoncées, poussière soulevée par le vent. Le patron du très modeste hôtel où nous étions decsendus, surpris mais enchanté d'héberger des clients étrangers était prêt à nous renseigner sur tout ce qu'il y avait d'intéressant à voir dans la région, c'est-à-dire très peu de chose à son avis. Et comme nous le questionnions sur d'éventuels monuments arméniens, il fut catégorique : il ne restait plus rien, ni couvent, ni église, les Arméniens étaient partis et avec eux les «kesis» (les moines). Il était inutile de chercher. Pendant longtemps nous nous sommes fiés à ce genre de témoignage. Et puis l'expérience nous a appris qu'il était imprudent d'en tenir compte. La lecture des récits d'anciens voyageurs arméniens, une plus grande curiosité et aussi sans doute une moindre appréhension de l'inconnu nous incitèrent, bien des années plus tard, à aller vérifier sur place l'état des couvents dont parlaient les chroniques et les colophons de manuscrits. Ce qui n'alla pas du reste sans difficultés sur lesquelles il est inutile de s'appesantir.. Notre patience fut finalement récompensée et, dans cette région d'Erzincan, nous avons retrouvé une dizaine de couvents abandonnés et tous en mauvais état, bien sûr, mais certains avaient conservé des restes appréciables.

Un de ces monastères nous a laissé une profonde impression, non pas tellement pour la qualité des constructions encore en place que pour le cadre admirable qui l'entoure et les souvenirs légendaires qu'il évoque.

Il se trouve sur la rive gauche de l'Euphrate à une vingtaine de kilomètres au sud d'Erzincan, au pied des monts Munzur, énorme barrière encore enneigée au plus fort de l'été. Il n'est pas aisé de le découvrir dissimulé qu'il est dans une grande peupleraie. G. Sruanjt'eanc' vers 1880 et Siwrmenean juste avant la première guerre mondiale l'ont visité mais sans en laisser de description archéologique utilisable.

Les Kurdes nomment le couvent Mercnavank du nom du sommet qui le domine, mais les Arméniens l'appelaient Carcaranicvank (le couvent des supplices) parce que c'est le site légendaire des tortures infligées à St. Grégoire quand il a refusé de sacrifier à la déesse Anahit, comme nous allons le détailler plus loin. On l'appellait aussi Tataskivank', parce qu'on y conservait les brodequins de fer, instruments d'un des supplices.

C'est le plus grand des couvents de la région et, selon la tradition locale, le plus ancien. Il paraît très probable que c'est le même que celui dont il est fait mention au moyen âge dans des colophons sous le nom d'Ermitage de la Mère de Dieu d'Erez (ou Eriza, autrement dit Erznka, maintenant Erzincan) puisqu'il était placé «sous la protection du lieu des supplices de l'Illuminateur». Dans ces conditions il serait attesté dès le XIIIe siècle et la tradition fixant le lieu des supplices en cet endroit serait donc fort ancienne. Dans un synaxaire, on attribue même à Grégoire la fondation, sur le site du temple d'Anahit, d'une église de la Mère de Dieu qu'il faut probablement identifier à l'ermitage d'Erez.

Tel aurait donc été le théâtre où s'est joué l'événement déclenchant la conversion de l'Arménie au christianisme ainsi que nous le rapporte Agathange dans son histoire du roi Tiridate. Rappelons les faits : à la fin du IIIe siècle, l'Arménie était partagée en deux parties, l'orientale sous domination perse et l'occidentale sous protectorat romain. En 287, le roi de cette dernière, Tiridate III estivait dans la plaine d'Erez (l'actuelle Erzincan), près de la rivière nommée Gayl (le Lykos en grec, le Çardakli çay des Turcs), un assez gros affluent de l'Euphrate. Il était accompagné de toute sa cour et en particulier de Grégoire. Ce jeune noble d'origine parthe avait été élevé à Césarée de Cappadoce dans le milieu hellénisant qui dominait alors et s'était converti au christianisme. Ayant appris que son père avait assassiné celui de Tiridate, il avait décidé de se mettre au service de ce dernier dans un esprit de sacrifice et de rachat, sans avouer toutefois sa conversion. Or, à Erez, le roi avait coutume de faire ses dévotions au temple d'Anahit, la grande déesse dont, soit dit en passant, un fragment de sa statue de bronze a été découvert là, il y a quelques décénnies.

Il voulut obliger Grégoire à offrir à cette statue des couronnes et des palmes. Celui-ci refusa en dépit des menaces du souverain et dut finalement arguer de sa qualité de chrétien. Il fut alors livré aux bourreaux qui rivalisèrent d'éclectisme et de raffinement dans l'exercice de leur fonction. Ils n'utilisèrent pas moins de 14 techniques différentes qui n'ébranlèrent pas la résolution du saint. D'abord il fut suspendu en haut des murailles du palais royal avec une grosse charge de sel sur le dos et laissé ainsi pendant une semaine. Ensuite on le hissa par un pied au-dessus d'un fumier brûlant tout en le frappant de verges mouillées. Puis on lui fit subir le supplice des brodequins qui fut suivi d'un autre plus douloureux encore car on le fit courir avec des clous enfoncés dans ses plantes de pied. Après un court intermède de coups de poing sur la tête, on lui injecta dans les narines à l'aide d'un roseau un mélange de sel, de nitre et de vinaigre. Immédiatement après on lui enferma la tête dans un sac de peau de mouton bourré de cendres chaudes le laissant à la limite de l'asphyxie. Mais tout cela restait sans effet. Grégoire restait impavide et le roi commençait à s'énerver. Le plaçant la tête en bas, il fit injecter dans ses intestins, par un entonnoir anal, une énorme quantité d'eau. Il lui fit déchirer les flancs par des crocs de fer. Il le fit coucher, tel un fakir, sur des paniers hérissés de pointes métalliques. Il lui fit rompre les genoux à coup de marteau. Il le fit arroser de plomb fondu. Rien n'y faisait, Grégoire vivait toujours et refusait d'abjurer. A court d'imagination les bourreaux s'arrêtèrent. Sur ces entrefaites un des satrapes fit savoir au roi que Grégoire était le fils du meurtrier de son père. En conséquence Tiridate le fit conduire dans sa ville d'Artasat et jeter, afin qu'il y mourut de faim, dans des oubliettes qu'on nommait «le puits profond».

La légende ne précise pas exactement le site des supplices sinon qu'il était proche d'Erez et qu'un palais d'été s'y trouvait. La seule difficulté pour l'identifier à notre couvent est que celui-ci est assez distant d'Erzincan, ville qui, de l'avis général, correspond au site de l'antique Erez, mais nous tenons pour probable que cette capitale provinciale a été déplacée au cours de l'histoire. Nous n'en voulons pour preuve que la présence toute proche du couvent d'un tepe (tumulus) de cendres de dimensions imposantes, témoin d'une importante agglomération antique. On le distingue parfaitement pour peu qu'on s'élève un peu sur les pentes de la montagne de Munzur.

On sait la suite des événements, le massacre des Vierges hripsimiennes, la punition de Tiridate transformé en sanglier, la délivrance de Grégoire, miraculeusement épargné, la conversion en masse des Arméniens et l'éradication du paganisme, à laquelle n'échappa évidemment pas le temple d'Anahit qui fut rasé et remplacé par une église, sans doute le premier noyau du couvent des supplices. Mais à la vérité tout ce qui précède mêle l'authentique au merveilleux et le passé historique du couvent reste encore bien obscur.

Il n'est en effet attesté avec certitude qu'au XVIIe siècle quand il a été incendié par les Djalalis. Pillé en 1895 du temps du supérieur Levond qui y trouva la mort, le couvent resta cependant un lieu de pélerinage fréquenté pour la richesse de son trésor : dextre de St. Grégoire, reliquaire d'or et d'argent, les fameux brodequins de fer, des manuscrits, des vases sacrés, le tout enfermé dans une armoire secrète et montré seulement aux fêtes. Son diocèse comprenait les quelques villages voisins qui lui assuraient les revenus nécessaires à son entretien.

Quand on parvient aux abords du couvent on est frappé par la hauteur des murailles de pisée dont la couleur rouge contraste avec le vert des prairies et des peupliers. Le portail à claveaux est encore intact avec sa vieille porte de bois dont les ferrures sont conservées. A l'intérieur de l'enceinte, le spectacle est plutôt décevant : au nord et à l'ouest, appuyées au mur, les cellules sont partiellement écroulées. Au centre se dresse l'église Saint-Grégoire dont il ne reste plus que l'abside et le mur nord. C'était une chapelle à une nef d'assez grandes proportions et dont les quelques rares éléments constructifs conservés permettent d'affirmer l'ancienneté.

Selon les voyageurs du siècle dernier il y avait dans la cour une fontaine et un bassin dont il ne reste plus trace aujourd'hui. On voit seulement, gisant parmi les hautes herbes, une pierre tombale marquée des insignes épiscopaux qui portait une inscription presque illisible mais où cependant le nom de celui qui repose là est identifiable : il s'agit du supérieur Levond tué au cours des massacres de 1895.

Les propriétaires du couvent, une famille de Kurdes, après nous avoir offert un verre d'ayran, nous ont demandé s'il y avait des chances pour qu'on découvre un trésor sous cette dalle. «A la vérité, aucune» leur ai-je répondu. Déçus et un peu sceptiques, ils se consolèrent un peu et furent même flattés lorsque je leur appris qu'ils étaient les heureux possesseurs d'une église qui avait plus de mille ans. ■

ENTRETIEN

avec

Jean-Michel THIERRY

Je voudrais d'abord vous demander, comment en tant que docteur en médecine et plus précisément chirurgien, vous êtes venu à l'archéologie et en particulier à l'archéologie arménienne ?

Allez savoir pourquoi cela tracasse tellement les gens? C'est assez banal. Vous savez que malgré tout en matière d'archéologie il y a beaucoup de gens qui ont été à l'archéologie sans passer par les voies régulières, ainsi en a-t-il été aussi bien en égyptologie et en assyrologie. C'est le cas de R. Ghirshman. C'est une chose assez habituelle. En ce qui me concerne, je pense que cela remonte aux études secondaires où j'ai été très intéressé par l'histoire et la géographie. Je n'étais pas très orienté sur l'enseignement et j'ai un peu hésité à la fin de mes études. J'ai fait des mathématiques, j'ai préparé l'Ecole Navale. Puis finalement c'est ma sœur ainée qui étant en médecine m'a entrainé en me disant : «Viens donc en médecine». Mais je suis toujours resté très fidèlement attaché à la littérature, aux langues anciennes; grecque et latine.

C'est justement par le biais du grec que je suis arrivé à l'Arménie. Quand j'ai fini mes études, mon professeur de grec m'a dit : «Profitez de ce qu'il y ait une nouvelle collection, qui s'appelle Guillaume Budé sur Byzance, cela vous changera un peu des textes habituels». Alors, cette Histoire Byzantine, m'a intéressé et j'ai acheté les livres de G. Schlumberger «L'épopée Byzantine» etc. Je me suis surtout intéressé à l'Histoire mais également à l'art. Après il y a eu la guerre. Je me suis marié et dès que cela a été possible ma femme et moi nous avons voulu voir ce qu'était l'art byzantin que je ne connaissais que par les livres. Nous avons commencé par aller en Italie, à Ravenne, puis en Yougoslavie etc. Au début des années 50 nous avons été en voiture à Constantinople, ce qui était quand même une expédition; mais toujours en amateurs. Amateurs assez éclairés pourrait-on dire, comme nous avions étudié l'art roman, l'art wisigothique en Espagne et au Portugal. Et ce qui a un peu déclenché tout, en arrivant en Turquie centrale, dans la région de Cappadoce, nous avons découvert une église peinte. Nous en avons montré les peintures au Prof. Grabar et au Prof. Lemerle qui nous ont dit «Il faut absolument pubiler cela. C'est exceptionnel, rarissime».

C'est donc par ce hasard que nous avons commencé à publier sur les églises de Cappadoce, une soixantaine d'églises peintes et inédites.

Nous nous sommes rendu compte que dans les études Byzantines il nous manquait de savoir ce qui se passait en dehors de Byzance, surtout parce que J. Strzygowski faisait dériver l'art byzantin de l'art arménien, il fallait donc voir l'Arménie. Nous avons entrepris des voyages dans la Turquie Orientale. Mais vous savez, dans les années 50 - 60, tout l'est de la Turquie était complètement fermé, et nous avons dû demander des autorisations par l'entremise de l'ambassade de France. Cela a mis très longtemps. Notre premier voyage en 1954 en Turquie de l'Est s'est soldé par un fiasco; arrestation, refoulement dans la région d'Erzurum. L'année d'après nous avons eu l'autorisation et nous avons été à Aght'amar, début de nos études sur l'art arménien. C'est comme cela que tout à commencé.

En ce qui concerne la publication de vos recherches, les avez-vous publiées au fur et à mesure de vos études, ou après plusieurs années?

Nous avons fait pour l'art arménien exactement ce que nous avions fait pour les églises de Cappadoce, quand nous revenions tous les ans, nous publiions ce que nous avions trouvé.

On ne pouvait pas envisager d'études de synthèse, nous étions tout à fait débutants. Ensuite nous avons publié au fur et à mesure. En 1966 pour la REA nous avons fait un exposé sur les voyages que nous avions faits en Turquie de l'est, ce qui a eu un certain retentissement. M. Berberian qui dirigait à l'époque la Revue nous a dit : «Vous devriez travailler un tout petit peu plus à fond les monuments. Prendre des photos, faire des relevés de plans etc». Alors je me suis adjoint un jeune architecte. Nous avons commencé à publier en toute modestie dans la revue les monuments que nous voyions. Mais uniquement au point de vue descriptif.

Comment préparez-vous vos voyages, vous servez-vous des articles du XIXe et du XX siècles sur le sujet, et quelle méthode utilisez-vous sur le terrain?

Ce qui m'intéressait, c'était de trouver des monuments nouveaux, et qui n'avaient pas été publiés. Je pense que j'étais plutôt fait pour cela. Faire des études d'analyse, de synthèse ou des discussions sur l'architecture, je n'en étais pas encore très capable. Mais je pouvais relever les monuments. Il fallait donc que je sache où les trouver. J'ai fait une enquête dans des revues et des journaux arméniens du siècle dernier et du début de ce siècle jusqu'à 1914.. Les articles étaient faits généralement par les moines ou des prêtres arméniens de Constantinople ou de Tiflis qui revenaient de ces régions de la Turquie de l'est très peu connues. Cela m'a obligé à recourir à l'obligeance de traducteurs qui ont toujours été très serviables. Mais j'ai senti très vite la nécessité d'apprendre au moins les rudiments de la langue arménienne. D'une part pour pouvoir lire et enfin comprendre vaguement les inscriptions, puis lire les textes qui étaient encore à l'époque presque toujours en grabar J'ai fait mes études avec M. Mahé à l'Institut Catholique. D'autre part j'ai eu la chance de pouvoir accéder aux archives de l'Institut Géographique National avec les cartes les plus modernes qu'il puisse y avoir. En particulier des cartes de l'armée allemande de la guerre puis quelques cartes russes rarissimes, dont celles de la région de Van, très détaillées et très intéressantes. Se fondant sur la toponymie, sur tous les documents possibles j'ai pu préparer mes voyages, mais toujours avec les plus grandes difficultés, parce que les moines ne s'intéressaient pas aux problèmes archéologiques, topographiques et chronologiques, seule la communauté arménienne les intéressait. Il fallait donc aller sur place. On a quelquefois de bonnes surprises et souvent de mauvaises parce que tout est démoli. Sur le terrain, le problème est de retrouver l'endroit précis. Presque toujours le nom a changé, le nom du couvent en arménien n'est plus connu. Quelquefois on peut retrouver le nom kurde par la littérature. Mais il n'est pas toujours évident. Par exemple pour le couvent d'Aparank, un couvent très célèbre à douze heures de cheval de Moks, j'ai demandé : Aparank, Aprang et aussi Eprang, Ebrang. Il m'ont dit : « Vous cherchez un couvent qui n'existe pas, mais on peut vous en montrer un autre qui s'appelle Veras («sanglier» en kurde). C'était Aparank puisqu'on a trouvé des inscriptions. Ce qui est amusant c'est que le propriétaire kurde d'Aparank nous a dit que le couvent avait été construit par un empereur «Roum». Or Constantin et Basile ont effectivement offert à ce couvent en construction un reliquaire extrêmement célèbre. Le couvent étant localisé, il faut maintenant relever le plan, voir tous les environnements et relever toutes les inscriptions, peintures, tous les détails architectoniques etc. Cela prend beaucoup de temps. Là intervient le problème des rapports avec les populations. D'une part il y a la question du trésor. En effet, à partir du moment où il y a un étranger, il est considéré comme chercheur de trésor. Les paysans sont persuadés qu'il y en a un caché, et ils se mettent à le rechercher eux-mêmes. D'autre part une personne qui s'intéresse aux monuments «arméniens» intrigue la police, qui vient à tout hasard s'informer de ce qui se passe. On dispose donc de très peu de temps. Il faut qu'un plan soit fait au maximum en deux heures. En conséquence les plans que nous faisons ne prétendent pas à l'exactitude absolue mais donnent simplement une idée de la forme du monument, et une image grossière. Il faut aussi dire qu'il y a des enfants qui viennent vous gêner, des gens, qui avec les meilleures intentions du monde, se saisissent de vous pour aller prendre du yaourt et manger. Comme vous le voyez on travaille dans une atmosphère qui n'est absolument pas vouée à la sérénité....

Comment ensuite présentez-vous les monuments et utilisez-vous les données que vous recoltez lors de vos voyages?

Du point de vue du plan il faut le refaire en s'aidant des photos. C'est le travail de présentation du monument. Il le faut présenter d'une façon aussi neutre que possible en faisant le minimum de commentaire, juste une description en essayant malgré tout de donner des références permettant une étude ultérieure. En particulier du point de vue historique j'essaie d'amasser le plus possible de documents sur l'éthnologie tels que les travaux de Lalayan, sur les légendes-mêmes qui entourent le couvent. C'est très important pour les mentalités, pour expliquer les reliques et les pèlerinages; parties intégrantes du monument. Puis j'étudie aussi les colophons des manuscrits. Tout cela pour essayer d'établir l'histoire de la communauté du couvent.

Comment vous y prenez-vous pour donner la datation d'un monument?

Pour la datation je suis très prudent. Si on a une inscription il faut en tenir compte mais avec des réserves, de même pour les témoignages littéraires, sans oublier les comparaisons stylistiques et iconographiques.

Il ne faut pas oublier qu'un monument vit. Quelle date choisir? La date de fondation, de reconstruction après les Arabes, après les Turcs, après une restauration importante? Il faut traiter le monument comme un être vivant. C'est-à-dire qu'il s'échelonne sur des années. Mais malgré tout il est capital d'essayer de l'insérer dans l'Histoire.

Vous avez publié de 1967 à 1977 une série d'articles dans la REA sur les monastères arméniens de Vaspurakan, pouvez-vous nous dire pourquoi «La Cathédrale des Saints-Apôtres de Kars» et «le Couvent d'Horomos» ont fait l'objet de publications plus importantes?

Pour «la Cathédrale de Kars», c'est un monument qui n'est absolument pas connu. C'est étonnant parce qu'il est en plein cœur de la ville et on peut facilement y accéder. Malheureusement avant la Première Guerre Mondiale il était entre les mains des Russes qui en avaient fait l'église de leur garnison. Il était interdit d'y pénétrer et de prendre des photos. En somme cette église qui est capitale dans l'Histoire n'avait aucun plan. Nous l'avons réalisé. C'est un monument très intéressant parce qu'il a une décoration avec des sculptures qui ressortent d'une part de l'art arabe Ommeyade, et d'autre part de l'art byzantin. C'est un monument du point de vue architectural entièrement arménien, qui a été copié sur Mastara. Il méritait qu'on en fasse une monographie.

Pour Horomos, je suis à peu près le seul à l'avoir visité. C'est une chance extraordinaire, car ce monument est juste sur la frontière. Il était intéressant de parler de ce monument sur lequel comme le précédent, il n'avait pas été fait d'études approfondies. Toramanian avait fait le plan de l'église et de son jamadoun. J'en ai fait un relevé complet. Il fallait le faire assez rapidement, car aujourd'hui il tombe en ruine.

Vous avez cité Toramanian. Je voudrais vous demander comment on peut situer aujourd'hui son œuvre qui a été publiée en 1942 et 1945.

Il est l'un des plus remarquables architectes qu'ait eu l'Arménie. En ce sens que ses plans sont parfaits. Il les a fait avec une très grande minutie. Il faut le reconnaitre. Malheureusement ses deux ouvrages sont pratiquement impossibles à trouver et en particulier le premier. Il faudrait en reprendre entièrement la publication. En dehors de cela il y a un autre volet qui est l'interprétation, l'étude, l'analyse de la datation. Alors là Toramanian a agi avec un peu moins de rigueur. Il attachait trop de crédit à de simples hypothèses. Par exemple pour l'église de Tegor, il a fait une étude de rétrospective de l'évolution du monument en partant d'un temple païen suivi d'une série de transformations dont il n'a absolument pas de preuves, puisqu'il n'y a jamais eu de fouilles pour le confirmer. Donc de ce point de vue, il faut être prudent.

D'autant plus qu'habituellement on ne se fonde pas sur Toramanian lui-même, mais sur l'interprétation exagérée de Strzygowski ou d'autres.

En parlant de Strzygowski, pensez-vous que son apport a été essentiel dans la connaissance de l'archéologie arménienne en occident?

Son livre mérite d'être gardé malgré quelques erreurs de localisation. Il y a une iconographie irremplaçable. Il y a des documents qui ont disparu. Mais en dehors de cela il est certain que Strzygowski n'a pas rendu service à l'art arménien en ce sens qu'il a été beaucoup plus catégorique sur certaines hypothèses qui n'ont jamais été vérifiées et qui, actuellement paraissent dépassées.

Je sais que vous préparez un livre sur l'art arménien en collaboration avec P. Donabedian. Que pensez-vous y apporter de plus par rapport aux publications nombreuses de ces dernières années?

L'ouvrage que je fais avec P. Donabedian, tentera de donner une base solide et argumentée qui s'écartera de nombreux ouvrages consacrés seulement aux images. Ce sera, nous l'espérons, un outil de travail pour ceux qui sont intéressés.

J'ai voulu donner dans un style très concis tous les éléments indispensables à la compréhension de l'art arménien. C'est-à-dire faire une étude typologique complète aussi bien du point de vue architectural qu'iconographique avec des références aux monuments. De telle façon qu'on ait un aperçu, qui soit susceptible ensuite d'entraîner un approfondissement.

Propos recueillis
par A. T.

JEAN-MICHEL THIERRY ou la SAUVEGARDE "MONUMENTALE" du VASPOURAGAN et du CHIRAG

par Gérard DEDEYAN

Comme on le sait le Docteur Jean-Michel Thierry s'est spécialisé dans le domaine de l'architecture arménienne, sa femme ayant plutôt consacré son talent aux églises rupestres de Cappadoce et à la peinture byzantine et transcaucasienne.

Ces deux savants ont néanmoins effectué presque tous leurs voyages d'exploration ensemble et la spécialisation de chacun est née d'échanges continus sur les régions visitées.

Chirurgien des Hôpitaux (madame Thierry étant médecin anesthésiste), le Docteur Thierry a dû s'imposer une discipline de fer pour pouvoir mener de front ses activités médicales et ses recherches sur l'art arménien dont il est devenu, particulièrement pour les monuments de l'ancienne Arménie occidentale, un spécialiste internationalement reconnu. Jean-Michel Thierry expliquait ainsi sa vocation, à l'auteur de ces lignes, en septembre 1976 : passionné par les études classiques il avait continué à s'intéresser au grec une fois médecin et s'était plongé dans la civilisation byzantine; ceci l'avait amené, dès les années 50, à visiter avec sa femme Ravenne, les Balkans, puis Constantinople, la Syrie, l'Egypte, enfin la Géorgie et l'Arménie; c'est en Turquie que nos voyageurs selon leurs termes «dépassent le stade d'amateurs éclairés», passant systématiquement, chaque année depuis 1964, 15 jours en Cappadoce et 15 jours en Arménie occidentale. En dix ans seulement, ils auront découvert une cinquantaine d'églises byzantines à peinture dans la première région et au moins autant d'églises dans la seconde.

Le voyage de 1964 est particulièrement important. Effectué, comme la plupart des voyages de Jean-Michel Thierry en compagnie de sa femme, il a été relaté - et les conclusions scientifiques en ont été exposées - dans un article de la *Revue des Etudes arméniennes* (1) (tome 2, Paris 1965) modestement intitulé «Notes sur des monuments arméniens en Turquie (1964)». Le préambule vaut d'en être mentionné, car il souligne l'importance des vestiges arméniens malgré les bouleversements de l'histoire; qu'

« *Une partie importante du pays traditionnellement arménien est actuellement en territoire turc. Si la totalité de la population chrétienne autochtone a disparu, on trouve encore ça et là quelques monuments qui, ayant échappé aux injures du temps et des hommes, témoignent de l'importance de la civilisation arménienne au Moyen Age. Ces monuments sont tous connus et ont été décrits mais depuis la guerre de* 1914-1918 *et les événements qui la suivirent, rares sont les voyageurs qui ont visité ces contrées*».

LES RICHESSES DU CHIRAG

En 1964 (2), nos voyageurs-archéologues visitent d'abord la région de Kars (dans l'ancienne province de Chirag), dont ils évoquent au passage la modernisation. Outre que la ville recèle l'église, bien conservée, des Saints-Apôtres (Xe siècle), elle est le point de départ de toute excursion vers le Chirag. Ils reviennent ensuite à Ani, prestigieuse capitale des Bagratides déjà évoquée dans leur article «Ani, ville morte du Moyen Age arménien». (*Jardin des Arts*, Paris, 1960, n° 65) qui est désormais protégée par son statut récent de «zone touristique», les Thierry s'attardent devant les fresques de l'église Saint-Grégoire de Tigrane Honents (XIIIe siècle) et, à défaut de la citadelle ou du «mausolée des princes», en zone militaire, vont constater que la cathédrale , chef-d'œuvre de l'architecte Tiridate (fin du Xe siècle), conserve le même état depuis les fouilles russes d'il y a un demi siècle. Quittant les spectaculaires remparts d'Ani (dont ils souhaiteraient une description exhaustive), ils se rendent au monastère (bien conservé alors) de Horomos (Xe siècle) le panthéon des rois d'Ani, dont ils étudient les sculptures et décrivent les annexes.

C'est ensuite, au sud de Kars, la visite de sites d'accès difficile, comme l'église en ruines de Degor et l'ancienne ville arménienne de Mren, avec son admirable église à coupole (VIIe siècle), dont le linteau s'orne de sculptures exaltant le culte de la Croix. Au nord de Kars, par des pistes plus faciles, les Thierry vont observer le beau château bagratide de Diknis dont l'état de conservation est alarmant, les ruines, sans doute récentes, de l'église de Chiragavan (IXe siècle) et l'église d'Arkina due également au talent de Tiridate.

Dans un article intitulé «A propos de quelques monuments chrétiens du vilayet de Kars (Turquie)» publié dans REArm III, 1966, Jean-Michel Thierry approfondissait l'étude de quelques monuments, entre autres «l'église à la coupole», près de l'ancien village de Petrovka (colonie allemande installée par les tsars), de même époque et de même plan que la cathédrale de Kars, et remarquable par les sculptures des trompes de la coupole, figurant les quatre évangélistes, ainsi que l'église de Çengelli, construite par une communauté d'Arméniens chalcédoniens installée dans le domaine royal bagratide au Xe siècle, édifice qui présente des analogies avec les monuments de la province du Dayk (vers Olti).

Les Thierry donnèrent une suite à cette enquête dans REArm, t. 8, 1971. Ils y étudiaient l'église de Zibni, près de Degor, utilisée alors comme mosquée et datant sans doute du Xe siècle, ainsi que l'église parfaitement conservée de Garmir Vank (à l'est de Kars), difficilement datable. Les sculptures animalières en étaient intéressantes. Ils identifiaient à l'ancienne Artagers la ville médiévale fortifiée de Getchror à une cinquantaine de kms. au S.O. de Kars, occupant comme Ani un promontoire montagneux dont le côté accessible était barré par un puissant rempart. Outre les stèles figurées (votives) du VIIe siècle, ils en décrivent l'église funéraire du XIVe siècle, malheureusement en ruines,sans doute à deux étages,et agrémentée d'une riche décoration sculptée.

Jean-Michel Thierry décrivait encore, entre autres, «A propos de quelques monuments chrétiens du vilayet de Kars» (REArm, t.17, 1983), l'église d'Oghouzlou (le nom arménien étant inconnu) - très endommagée depuis les clichés de Ermakov (vers 1890) et de Toramanian (vers 1910) - dont l'essentiel avait été construit à la fin du IXe siècle par l'ichkan Hasan Kentouni (avec de belles sculptures de donateurs en cavaliers) et, près de Degor le couvent de Paknayr, construit par Sembat Bahlawouni au début du XIe siècle, ainsi que le mausolée-hypogée de Nakhdjavan (près de Degor également), lieu de sépulture des princes Gamsaragan depuis le IVe siècle. A la province de Chirag, (dont il a étudié aussi certains monuments se trouvant en R.S.S. d'Arménie), Jean-Michel Thierry a consacré deux belles monographies : *La cathédrale des Saints Apôtres de Kars* (930 - 943) (Louvain - Paris, 1978) et *Le couvent arménien d'Horomos* (Louvain - Paris, 1980), remontant également au Xe siècle.

L'architecture de l'ancien royaume des Bagratides trouvait ainsi un éminent historien dont le travail suivait celui de Léo (*Ani*, Erevan, 1946) et précédait l'étude générale de T. Kh. Hakobyan (*Histoire d'Ani*, 2 vol., Erevan, 1980 - 1982). Mais c'est le Vaspouragan, érigé en royaume par les Ardzrouni au Xe siècle, qui allait être le champ d'activité le plus fécond, selon nous, du Docteur Thierry.

LES SURPRISES DU VASPOURAGAN

C'est dans la deuxième étape de leur périple de 1964, que par des escarpements désertiques, les Thierry arrivent dans la région de Van, où l'état d'arrièration des populations kurdes a rendu la conservation des monuments encore plus précaire que dans le Nord.

Si la nouvelle ville de Van se développe, les vestiges de la civilisation arménienne s'effacent. Par une piste enfin praticable aux autos, ils accèdent au célèbre couvent de Varagavank, transformé en ferme et intégré à un village kurde.

Plus au sud, nos voyageurs remontent le Hayots Tzor («vallée des Arméniens») et, franchissant les monts du Kurdistan, vont examiner le couvent de Saint - Barthélemy (tombeau de l'apôtre, selon une tradition tardive) commencé au Xe siècle par les Ardzrouni.

C'est ensuite le retour vers le lac de Van et la navigation, hasardeuse, jusqu'à l'île d'Aghtamar, dont les fresques, plus que les sculptures, déjà étudiées, retiennent l'attention de nos archéologues, par leur réceptivité aux influences de l'art de Bagdad (alors à son apogée) visibles dans les costumes, le décor animalier et floral.

×

Dans le REArm, tome 4 (1967), Jean-Michel Thierry commençait à consigner les résultats de son exemplaire enquête sur les «Monastères arméniens du Vaspourakan» (1) fondée sur d'innombrables séjours en Turquie orientale et sur la recherche acharnée et souvent périlleuse des vestiges de l'architecture arménienne.

Avec la modestie des vrais savants, il annonçait ainsi son œuvre majeure : «*Nous ne pensons pas que le moment soit venu d'envigager une étude approfondie des monuments arméniens de Turquie, étude qui nécessiterait un séjour prolongé, assorti de sondages et de fouilles, dans des régions, naguère encore, sévèrement interdites aux étrangers. Par contre, eu égard à la dégradation rapide des monuments, nous croyons dès à présent utile d'en dresser un inventaire susceptible d'orienter les recherches ultérieures*».

A la suite de ses voyages de 1955, 1956, 1964 et 1967, il centrait son étude sur les monastères de Hokiats Vank et Garmerag Vank en en donnant des plans et des photos inédits.

Le couvent-forteresse de Hokiats Vank, situé au sud-ouest du lac de Van, dans l'ancien canton arménien d'Antzewatsik n'était visitable que récemment, en raison du caractère farouche des tribus kurdes locales (sans parler des talents d'alpiniste que requiert la «visite»!) ; le couvent, avec sa double ligne de remparts (efficace contre les nomades) et son église remontant peut-être au XIe siècle, était réputé pour son pèlerinage encore au XIXe siècle (icône due, selon la légende, à la munificence de Saint-Bartélemy, relique de la Croix), mais les vestiges conservés ne sont pas à la hauteur de cette renommée.

Le couvent de Garmerag Vank, situé vers la rive méridionale du lac de Van (ancienne province de Rechtounik) et facilement accessible à pied, a pu être construit par les Ardzrouni au Xe siècle, mais a dû être entièrement transformé au XIIIe siècle, comme l'atteste sa haute Eglise de la Mère de Dieu.

Le Docteur Thierry concluait de cette première phase de l'enquête que la construction, dans le Vaspouragan, était plus fruste que dans le Chirag, par exemple, en raison de la prédominance du chiste, que le plan des églises était volontiers celui de «nef à coupole» et que la rareté des inscriptions et la pauvreté des sources rendaient les datations beaucoup plus hasardeuses qu'en Arménie du Nord.

×

Après son voyage de 1968, Jean-Michel Thierry consacrait sa section III (REArm, tome 5, 1968) à trois couvents de l'immense cap de la rive sud du lac de Van, en particulier celui dédié par les Ardzrouni, au XIe siècle, à Saint Jacques de Nisibe, et dont le décor peint évoque Aghtamar et celui, bien conservé, de Gantzag, dont l'église fut édifiée sans doute au XIe siècle également, pour abriter les reliques de Saint Thomas.

×

La suite de l'enquête : («section») III, REArme tome 6, 1969) concerne deux couvents déjà connus : Varagavank visité par J.-M. Thierry en 1956, 1968 et 1969 (ainsi que par les archéologues italiens - dont Paolo Cuneo - qui commencent alors leurs travaux sur quelques édifices arméniens de la région) et Saint - Barthélemy d'Aghpag.

Remontant au XIe siècle, le couvent de Varak, fondé pour conserver une relique de la Croix, fut l'un des plus importants foyers de culture arménienne sous l'occupation turque. Les tremblements de terre, au XVIIe siècle (celui de 1648 est tristement célèbre) endommagèrent ses différents composants, nécessitant des restaurations, comme celle du *jamadoun* (narthex) de l'Eglise de la Mère de Dieu, dont on peut encore discerner les fresques d'un style européanisant. C'est alors la seule partie encore en bon état d'un complexe de 7 églises et d'annexes appelé à disparaître complètement, par suite de l'incurie locale.

Le couvent de Saint - Barthélemy d'Aghpag (canton historique du Grand Aghpag) construit, selon la tradition, sur les lieux du martyr de l'apôtre, remonte au plus tôt au XIIIe siècle, et apparaît surtout remarquable par les sculptures des tympans inférieur (combat de cavaliers dans la tradition sassanide) et supérieur (la Sainte Trinité), d'époque nettement plus tardive.

Comme toutes les études de J. - M. Thierry, celle-ci est enrichie de plans (état du monument à l'époque), schémas et photographies.

×

Dans sa section IV (REArm, tome 7, 1970), le Docteur Thierry fait l'inventaire d'une dizaine d'églises de la région de Chadakh, souvent bien conservées, mais transformées en granges ou en étables; l'une d'elle, Sourp Digin, la «Sainte Dame» (VIIe ou Xe siècle?) est dédiée à Sainte Hripsimé.Il décrit encore 3 églises et 3 couvents de la région de Mogs, à dominante kurde, mais où les Arméniens islamisés semblent, selon lui, être nombreux: le couvent de Bouthgouvank (remontant aux Ardzrouni?), avec une curieuse inscription du catholicos d'Aghtamar, «le grand Ardzrouni» ,et celui de Saint-Sauveur de Mogs (s'échelonnant entre le XIe et le XIVe siècle), qu'une légende met en relation avec les Rois Mages (*Mok*, «Mage») sont les plus intéressants, encore que bien des monastères (localisés par l'auteur sur une carte-esquisse) restent à visiter.

Le Docteur Thierry passe plus rapidement sur les monuments de la région de Khizan presque tous détruits entre 1895 et 1915.

Toute la région visitée, dans ces trois secteurs, par notre archéologue, correspond en gros à l'ancienne province de Mog, dont la population farouche, sous des seigneurs pugnaces, dut conserver, après l'effondrement du royaume de Vaspouragan, une certaine autonomie. Mais, à partir du XIVe siècle, s'affirme le pouvoir politique des émirs kurdes, voire leur influence au plan religieux.

×

Dans la section V (REArm, tome 8, 1971), Jean-Michel Thierry décrit trois couvents de la vallée du Hosap Sou, à la corne sud-est du lac de Van, parmi lesquels celui d'Ankegh, remontant peut-être au IXe siècle, et dont l'huile, réputée miraculeuse, attirait même des pèlerins kurdes ou turcs.

×

Dans la section VI (REArm, t. 9, 1972), les Thierry passent aux monastères du nord du lac de Van, région riche, avec des pentes douces, bien arrosée et marquée par de gros bourgs (province de Dourouperan, qui échappa en fait aux Ardzrouni et connut largement la domination arabe). Laissant le couvent de Medzop (entièrement ruiné), ils décrivent celui des Miracles d'Ardzgué (Adilcevaz), célèbre au XIVe siècle par son «Saint Emblème de la Guerre» et réédifié (en tuf volcanique) après le séisme de 1648, ainsi que celui de Saint-Jean de Teghoud (fin XVe siècle?), bien construit également, où l'on conservait la ceinture de Saint Jean-Baptiste. Ils passent aussi en revue les nombreux monastères du district de Gardj (Karçikan) (ancien canton de Yerevark), à l'extrémité occidentale de la rive sud du lac de Van, et soulignent l'intérêt du couvent Saint-Georges de Koms (on y conservait selon la tradition, la tête du Saint), construit en tuf et en schiste, au

début du Xe siècle, et agrémenté d'arcs de fenêtres admirablement sculptés; décrivant encore trois couvents du cap méridional du lac de Van, ils terminent par les couvents de la région de Gevas (l'ancienne Vosdan), dont seul est encore debout, partiellement et provisoirement, celui de la Mère de Dieu d'Ilou. Le Docteur Thierry fait d'intéressantes remarques sur la «conservation» des monuments à propos du couvent d'Ardzigué, par exemple, dont le tympan manque; il précise que les paysans arrachent volontiers les tympans, dont l'inscription leur paraît devoir signaler un trésor.

×

Dans la section VII (REArm., tome 10, 1973 - 1974), à la suite de nouvelles randonnées (1972), Jean-Michel Thierry était en mesure de préciser certaines données et surtout de compléter son enquête sur les monuments des districts de Chadakh, Mogs et Khizan.

Dans le district de Mogs (Mukus) ce sont les monuments du village d'Abarank qui retiennent son attention, malgré les difficultés d'accès (10 heures de cheval à partir de Mogs), entre autres le couvent d'Abarank, fondé au Xe siècle pour abriter des reliques de la Passion (Saint Grégoire de Nareg écrit alors son *Histoire de la Sainte Croix d'Abarank*, particulièrement riche en renseignements), qui furent placées dans l'Eglise de la Mère de Dieu (alors décorée de fresques), consacrée en 983 et légèrement remaniée au XVIIe siècle. L'ensemble, assez bien conservé, avait été transformé en ferme à la fin du XIXe siècle par un seigneur kurde dont les descendants occupent encore les lieux.

Dans la région de Khizan, Jean-Michel Thierry a surtout étudié le couvent de la Mère de Dieu de Paritzor, construit au XIe siècle, scriptorium actif aux XVe et XVIIe siècles, mais précipité dans la décadence au XIXe à cause des exactions des Kurdes.

×

Dans la section VIII (REArm, tome 11, 1975 - 1976), il étudie d'autres couvents du district de Gardj, découverts par lui à la suite de nouveaux voyages, comme Saint-Thomas de Bagh (du nom de ses reliques), accessible seulement en bateau -étant au fond d'une baie du lac de Van- et Saint-Etienne d'Aghin, identifié avec le couvent historique de Nkar, scriptorium actif aux XVe - XVIe siècles, mais ruiné vers 1900. Il étudie encore les monastères du district de Bergri(correspondant au district médiéval de Darbérouni), en particulier ceux d'Arkelan et de Saint-Etienne (un thaumaturge du XIIIe siècle spécialisé dans les cardiopathies) fondés antérieurement au XIIIe siècle, qui eurent une forte activité scripturaire au XVe siècle. L'auteur termine avec le district de Timar, l'ancien «pays d'Amioug» (du nom d'une célèbre forteresse qui assura la sécurité des populations pendant la domination seldjoukide); il a visité entre autres les restes des deux célèbres couvents de Saint-Georges de Lim (sur la plus grande île du lac de Van) et de Saint Jean de Gedouts (sur un îlot). Le premier (qui aurait abrité le «chef» de Saint Georges), entièrement remanié au XVIIe siècle, conserve des restes du XIVe siècle, mais le peu qu'il en subsiste actuellement est en voie de disparition.

Le second fut en grande partie reconstruit aux XVIIe - XVIIIe siècles et se signale par ses nombreuses inscriptions dont l'auteur donne les plus importantes. Le cimetière recélait de nombreux Khatchkars, mis en pièces par les chercheurs de trésors.

×

Le Docteur Thierry achevait sa vaste enquête sur le Vaspouragan, avec la section IX (REArm, t. 12, 1977) consacrée à des couvents des régions de Seghert ou Sôghurt (Saint-Thaddée, XV, siècle) de Khlat, l'actuelle Ahlat (Matavans, XIVe siècle) de Bor (couvent Saint Jean de Bor, église du IXe siècle), de Paghêch ou Bitlis (couvent de Koms, mentionné à partir du XVe siècle), du lac de Van (Arter, avant le VIIe siècle, sur un îlot).

Ayant laissé volontairement de côté les monastères qui avaient fait l'objet de monographies (Sainte-Croix d'Aghtamar, d'Aghbak, Saint-Thaddée d'Artaz), le Docteur Thierry, contraint à cette époque d'arrêter une enquête de presque deux décennies, concluait en ces termes :

«*Nous terminons ici l'étude des monastères arméniens du Vaspouragan. Des circonstances étrangères à notre volonté nous empêchent dorénavant de poursuivre l'exploration des régions de Turquie autrefois habitées par les Arméniens*». L'auteur poursuivait : «*Nous ne pensons pas cependant qu'il y ait encore maintenant beaucoup de monuments importants qui aient pu échapper à nos recherches ou à celles des architectes italiens qui se sont rendus dans le Vaspouragan au cours de la dernière décennie*».

L'index en appendice à la section IX permet de se repérer parmi les innombrables monuments du Vaspouragan décrits par l'infatigable voyageur. Ses publications ultérieures devaient cependant compléter son énorme travail.

×

Dans REArm, tome 14, 1980, l'on trouve une étude consacrée à l'église de Pherkhous, au nord du lac de Van (près d'Ahlat), dans un village jadis arménien, et kurde à présent; celle-ci est une reconstruction d'après le grand séisme de 1648: «*Elle témoigne de la fertile imagination créatrice des architectes arméniens dans cette période privilégiée que fut la seconde moitié du XVIIe et le début du XVIIIe siècle et apparaît maintenant qu'on la connaît mieux, comme une véritable renaissance*», comme le souligne Jean-Michel Thierry. Notons aussi que Nicole Thierry a consacré à l'art du Vaspourakan sa substantielle étude sur «le cycle de la création et de la faute d'Adam à Aghtamar» (REArm 17, 1983). Il faut se réjouir que, dans un avenir proche, cette suite d'études de Jean-Michel Thierry parues dans la *Revue des Etudes Arméniennes* puisse, pour la commodité et l'agrément du public, être réunie en un seul volume largement complétée et remaniée. Ce sera là, assurément,un ouvrage essentiel qui, après le livre de V. Vardanyan sur *Le Royaume d'Ardzrounide du Vaspouragan* (Erevan, 1969) et ceux de H. Hakobyan sur *La Miniature au Vaspouragan* et *La Miniature arménienne : Le Vaspouragan* (Erevan, 1975 et 1978) ouvrira et de façon magistrale, de nouveaux horizons sur l'ancienne principauté des Ardzrouni.

SUITE DU PERIPLE ARMENIEN

Plusieurs fois invité par Sa Sainteté Vazken 1er, Catholicos Suprême de tous les Arméniens, le Docteur Thierry, accompagné de sa femme, a pu étudier également plusieurs monuments se trouvant en Arménie Soviétique, comme la surprenante église Sourp Hovhannes de Biouragan (Xe siècle) dans l'ancienne province de Chirag, sans doute influencée par l'architecture syriaque (REArm, t. 13, 1978-1979). Avec Mourad Hasratian, de l'Institut d'Art de l'Académie des Sciences de la R. S. S. d'Arménie, dont il était l'invité, il a visité et étudié des monuments du Gharabagh (en R. S. S. d'Azerbaydjan), comme le couvent des catholicos des Aghouank, sis à Gandzasar (XIIIe siècle), ou celui de Dadivank, lieu de sépulture de Dadé, disciple légendaire de Saint Thaddée, réellement connu à partir du XIIe siècle (respectivement REArm, t. 15, 1981, et t. 16, 1982).

Le Docteur Thierry, avec un confrère de Grenoble, G. Boudoyan, a également étudié (avec relevés des plans et photographies) «Les églises de Thil (Korluca) dans le vilayet de Tunceli (Turquie)», au nord de Kharpert (Elazig) et dans l'ancienne province de Dzopk (REArm, t. 9, 1972), avant leur disparition par submersion par suite de la construction du barrage de Keban, disparition prévue dès 1966 par l'administration turque. Ces églises, construites entre le VIIe et le Xe siècles, appartinrent un certain temps à des communautés jacobites immigrées en Arménie et on peut y lire des inscriptions en grec et en syriaque.

Jean-Michel Thierry a encore visité d'autres régions historiques : celle de Daron, avec Mouch, où presque plus rien n'atteste la présence arménienne, celle de Yeguéghiats, avec Yerzenga (Erzincan), celle de Dayk, sensible à l'influence géorgienne, avec ses grandes cathédrales, et même l'Arménie Mineure (au sud du Pont et est de la Cappadoce), où il a découvert près d'Eudokia (Tokat), un couvent fondé au XIe siècle par les princes Ardzrouni en exil et étudié, dans la région de Césarée, les demeures édifiées aux XVIIIe et XIXe siècles par les notables arméniens.

CONCLUSION

Les études que Jean-Michel Thierry a tirées de ses nombreux voyages, principalement parues dans la *Revue des Etudes Arméniennes* (mais publiées aussi dans *Hantès Amsorya*, la *Revue des Etudes Byzantines, Les Cahiers archéologiques*) sont d'une exceptionnelle densité : outre les observations relevant de l'histoire de l'art et de l'archéologie, on y trouve de brèves et suggestives synthèses historiques, des notes géographiques (avec des indications d'itinéraires) des observations ethnographiques (particulièrement sur les Kurdes), sans compter un énorme matériel documentaire (photographies, relevés de plans, cartes, publications et traductions d'inscriptions).

Héritier des grands voyageurs du siècle passé ou du début de notre siècle - les Texier, Lynch, Bachmann, Sargissian, Lalayan, Mirakhorian - Jean-Michel Thierry à la différence de la plupart d'entre eux, a acquis patiemment la maîtrise scientifique de son domaine (y ajoutant même la connaissance de l'arménien classique). N'est-il pas d'ailleurs en mesure de nous fournir prochainement (en collaboration avec Patrick Donabedian) le bilan de trente ans de fréquentation des monuments arméniens dans son livre *L'Art arménien ?*

Ces travaux menés avec un sang froid de clinicien, dénués de tout parti pris, se cantonnent strictement à l'objet qu'ils se sont fixé : l'étude des monuments arméniens dans leur contexte.

Le Docteur Thierry fournit donc une contribution essentielle à la sauvegarde «monumentale» de provinces comme le Vaspouragan ou le Chirag et montre, de manière scientifique, le rôle civilisateur qu'y jouèrent les Arméniens.

GERARD DEDEYAN
Maître de Conférences
à l'Université Paul-Valéry
(Montpelier III)

(1) *Dorénavant REArm*
(2) *Cf. Carte de l'itinéraire de 1964.*

De la médecine à l'arménien classique

C'était il y a trois ans, à l'heure la plus chaude de la journée, durant le Congrès International d'art arménien. Précédés d'un cortège de voitures officielles et escortés par la police de la route, trois autocars de congressistes cheminaient paresseusement dans la région de Elegnajor, tout entière mobilisée pour les accueillir. De village en village, on rencontrait des groupes en costumes folkloriques qui dansaient au travers de la route, des délégations apportant le pain et le sel et des villageois égayés par la fête, qui enfournaient par les fenêtres ouvertes des voitures, de longues broches de xorovac avec d'énormes paquets de lavas. Soudain, les villages disparurent et l'aigre musique du zurna se tut; les voitures se mirent à serpenter dans les montagnes, de plus en plus sauvages et de plus en plus belles, avec leurs flancs abrupts et dénudés, qui se teintaient à l'horizon de magnifiques couleurs roses. L'autocar s'immobilisa et la porte s'ouvrit. J'entendis une voix derrière moi : «Cette fois-ci, Paolo, il faut y aller!», et je vis bondir le Docteur Thierry en tenue de campagne, chargé de tout un matériel photographique et devançant bientôt l'architecte italien, Paolo Cuneo, qui s'efforçait, comme lui, de gagner au plus vite le sommet de la montagne pour photographier Surb Stepannos de Tanativank dans un site encore vierge de touristes.

Quelques huit ans auparavant, j'avais eu la chance de rencontrer pour la première fois le Docteur Thierry à Erevan même, à quelques heures de route des monuments qu'il venait étudier. L'Arménie nous avait aidés à faire connaissance, et si je n'avais pu, alors, l'accompagner sur le terrain, j'avais été frappé de son ardeur à visiter le plus grand nombre de sites possible, en des endroits peu frayés et presque inaccessibles, avec le souci de programmer aussi précisément que possible l'horaire de ses déplacements, de façon à être sur place aux heures les plus favorables à la photographie et à disposer du temps nécessaire à la collecte des renseignements topographiques.

C'est par la suite, comme rédacteur de la Revue des Etudes Arméniennes, à laquelle le Docteur Thierry remet annuellement ses articles depuis 1965, que je commençai d'apprécier à leur juste valeur les dossiers de photos, de croquis et de plans qui accompagnent chaque publication. Je compris ce qu'il faut d'organisation, de présence d'esprit, de savoir-faire, de patience et de tenacité, pour constituer de tels dossiers, en dépit des contretemps et des imprévus du voyage, en des lieux fort peu visités et parfois presque ignorés des habitants du pays.

Je savais, en rentrant à Paris, que je retrouverais nécessairement le Docteur Thierry sur les voies de l'arménologie. Mais je ne m'attendais pas à le voir chaque semaine à mes cours d'arménien classique. Qui aurait pu prévoir qu'un chirurgien, investi de lourdes responsabilités dans un hôpital et consacrant une large part de ses loisirs à rédiger des travaux importants sur l'architecture et sur la sculpture arméniennes, trouverait encore le temps et l'énergie d'étudier une langue difficile et de persévérer, avec succès, dans la lecture de tous les textes: inscriptions, chroniques de l'âge d'or et du moyen-âge le plus tardif, colophons de manuscrits, textes religieux et traités de médecine médiévale? C'est pourtant ce qui arriva. Soucieux d'acquérir une information personnelle et complète reposant sur des sources authentiques et sur les instruments de travail propre aux arménistes, le Docteur Thierry commença d'étudier le grabar en 1977 et, depuis lors, il participe fidèlement au cours, quelque trente semaines par an. Plus encore, au Congrès d'art, à Erevan, il nous faisait part de son désir d'étudier sur place l'arménien moderne.

Au début, je me demandais ce qui avait pu attirer un médecin vers l'histoire de l'art médiéval. Serait-ce que la pérennité des vieilles pierres est plus encourageante que la caducité qui menace chacun de nous, *Հողածին մարդիկ*? Mais, dans les conditions actuelles d'abandon, beaucoup de monuments arméniens séculaires sont exposés à mourir plus vite que les personnes, et c'est précisément aux travaux du Docteur Thierry que l'on devra, sans doute, de garder un souvenir précis de certains d'entre eux.

Je crois plutôt maintenant, pour avoir entendu ses cours à l'INALCO et lu ses articles sur l'architecture médiévale, où les formes des monuments sont analysées, disséquées, expliquées avec une logique si méthodique, que cette passion s'apparente un peu à celle du naturaliste. Le Docteur Thierry sait apporter à la classification des types architecturaux la même rigueur qu'un zoologiste à la classification des espèces. Il est souvent stimulant et salubre, lorsqu'on étudie les textes arméniens, de travailler avec un médecin qui peut adopter un point de vue neuf et intéressant.

Au fil des ans, le Docteur Thierry a rassemblé une documentation considérable et accumulé des observations personnelles sur un grand nombre de monuments arméniens. Nous espérons qu'il lui sera possible de fournir comme un couronnement des savantes monographies qu'il a publiées jusqu'ici dans tant de revues spécialisées, un ample ouvrage de synthèse richement illustré et accessible au plus large public.

J. P. MAHE

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
3

MARDI
3 MARS
1987

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: (1) 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

62րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.435 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 62e ANNÉE — No 16.435

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԺՈՐԺ ԻՊՐԱՀԻՄ ԱՊՏԱԼԼԱՀ

ՑԿԵԱՆՍ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՂԱՏԱԳԻՆ ԱՄԲԱՍՏԱՆԱՃԱՌԸ ՄԸ ԵՏՔ՝

ԾԱՆՐ ՊԱՏԻԺ ՄԸ ՈՐ ԱՆԱԿՆԿԱԼԻ ԲԵՐԱՒ ԲՈԼՈՐԸ

Ուրբաթ օր, այն տպաւորութիւնը կար որ արդարադատութիւնը կորանցուցած է իր պատասխանատուութիւնը: Արդարեւ, ոչ ոք կը համարձակէր արդարացնել դատախազ՝ Պեշլէն, երբ պաշտպանէն, դրեթէ արցունքը աչքին, կը յորդորէր դատաւորները որ 10 տարի արգելափակումէ աւելի ծանր պատիժ չտան Իպրահիմ Ապտալլահի: Երբ կ'ըսէր.— «Զէք կրնար մաքել յոյսի այս փոքրիկ բոյը: Իրաց այս կացութեան մէջ է, որ մարդը զոր կը ճանչնաք իր սովորական վճռականութեան համար, խնդրոյ առարկայ ընելով իր անձը, կուգայ ձեզմէ խնդրելու, ձեզմէ պաղատելու: Ձեզի կ'ըսեմ ցաւ ի սիրտ, Իպրահիմ Ապտալլահի դէմ տասը տարուան պատիժէ աւելի մի՛ տաք»:

Ընդհանուր շփոթութիւն կը տեղծէր այսքան մեղմ ամբաստանաճառ մը: Ճիշդ է, աւելի առաջ, Տէ - ԷՍ - Թէ-ի փոխ - տնօրէնին վկայութիւնը որոշ մթնոլորտ մը ստեղծած էր, երբ կ'ուզէր ամէն գնով երկրորդական, երրորդական խեղճուկրակ մէկուն վերածել Ապտալլահը: Այլեւս յստակ կը թուէր, որ իշխանութեան ճրնշումը կար եւ հոս ու հոն, հաւանաբար սակարկութիւններ եղած էին: Այսքան թուլամորթ ամբաստանաճառէ մը ետք, մէթր Վէրժէսի կը մնար պարզապէս անպարտ արձակումը ուզել իր յաճախորդին համար:

Ցանկարծ, յաջորդ օրը նոր անակնկալ մը՝ դատաւորները չէին հետեւեր դատախազին եւ բոլոր ենթադրութիւններու դէմ, Իպրահիմ Ապտալլահ կը դատապարտուէր ցկեանս արգելափակման: Վէրժէս կը յայտարարէր թէ բեկանիչ ատեանի պիտի չդիմէ (ոճրային ատեանի պարագային՝ վերաքննութիւն չկայ) ըստ Ապտալլահի իսկ որոշումին, որ քահ - քահ խնդացած էր ի լուր վճիռին:

Բայց համայնավար կուսակցութենէն, որ ամերիկեան ճնշում մը կը տեսնէր այս վճիռին մէջ, բոլոր հոսանքները, ձախ եւ աջ գոհ էին այս վճիռէն, որ փաստը կուտար քաջ եւ անկախ դատաւորներու: Ընդհանուր գոհունակութիւն կար, որ ի գին ոճրափորձերու սպառնալիքին, Ֆրանսա տեղի չէր տուած ահաբեկչութեան: Գոհ են նաեւ արեւմտեան Եւրոպայի երկիրները:

Անակնկալէ անակնկալ, այսինքն՝ մեղմէն ալ անդին ամբաստանաճառէ մը ետք, եթէ դատաւորներու վճիռը բազմաթիւ խորհրդածութեանց դուռ բացաւ անշուշտ: Անկարելի չի նկատուիր, նոյնիսկ, թէ ամբողջը բեմադրութիւն մը ըլլայ, բայց եւ այնպէս զանազան մտահոգութիւններ ալ չեն պակսիր, ըլլայ ահաբեկչական արարքներու առընչութեամբ Ֆրանսայի մէջ, ըլլայ պատանդներու կեանքին վերաբերեալ: Կրնայ ըլլալ նաեւ թէ բոլոր սակարկութիւնները վերջացած չըլլան:

Բանավէճեր ալ ծայր տուին, առաջին համերաշխ յայտարարութիւններէ ետք: Ընկերվարականները կը ձաղկեն կառավարութեան «երկու լեզու» գործածելը:

Կը յիշուի նաեւ որ Ապտալլահի բարեկամները երկու նախապայման դրած էին՝ դատավարութիւնը վերջացնել Մարտ 1-էն առաջ եւ մեղմ պատիժ մը տալ: Երկրորդ նախապայմանը «յարգուած» չըլլալով, փոխ - վրէժի արարքներու վախը կը մնայ եւ հարկ է ըսել քիչ մըն ալ շատ կը խօսուի այդ մասին մեդիաներու կողմէ: Շառլ Վիլընէօվն ալ, որ մասնագէտ է Միջին - Արեւելեան ահաբեկչութեան վերլուծական յօդուած մը ստորագրած էր Երկուշաբթի օր «Ֆիկառօ»ի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲԱՐՁՐ ՓԻՐԷՆՆԵԱՆՆԵՐՈՒ դահուկի կայանի մը մէջ Լիւզ - Արտիտէն հեռաթուռի (թելէսիէժ) շատ ծանր արկած մը պատահած է, կիրակի, կէսօրէ ետք, ողբալի հետեւանքներով: Հաւանական չի նկատուիր որ Փիլոնին տեղի տալը մաշումի արդիւնք ըլլայ, քանի որ լա ֆափէրէք մկրտուած այս հեռաթուռին բացումը երեք շաբաթ առաջ կատարուած էր: Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 5 մեռեալ կայ, 39 ծանր վիրաւոր եւ աւելի քան 70՝ թեթեւ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, նախագահ Ճեմայէլ յայտարարեց թէ ձերբակալուած է Ֆրանսայի զինուորական կցորդին՝ գնդ. Կութիէրի մարդասպանը, որ Հէզպոլլահի մօտ լիբանանցի զինուոր մըն է, չիի: Ծանօթ է որ սկիզբը ԱՍԱԼԱ-ի տարրերու մասին խօսք եղած էր եւ ըսուած թէ հայ մըն էր պատասխանատուն:

ՊԱՍԹԻԱՅԻ տուրքերու շէնքը քարուքանդ եղած է, Շաբաթ իրիկուն, ոճրափորձի հետեւանքով, որու տէր եղած է նախկին ԷՖ - ԷԼ - ԷՆ - ՍԷՆ: Եօթը հոգինոց խմբակ մը նախ պատանդ առած է եւ տեղափոխած է պահակ - դռնապանն ու ընտանիքը: Նիւթական վնասները 50 միլիոն Ֆրանքէն աւելի կը նկատուին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին Առեւտուրի նախարարին - Միշէլ Նուար - կարգ մը կարծիքները խորհրդային քաղաքականութեան նոր գիծագիծին շուրջ դէշ տպաւորութիւն գործեցին: «Մաչ»ի տուած հարցազրոյցի մը ընթացքին է, որ Նուար կ'ըսէ թէ Կորբաչովի նախաձեռնութիւնները «ծանուցումի եւ խաղի բերելու ամէնէն մեծ գործողութիւնն է, յարգ կատարուած»: Ասիկա կը պատահի հազիւ քանի մը շաբաթ առաջ Մոսկուա կատարելիք իր այցելութենէն: Ռուսերը անմիջապէս հակազդեցին եւ ԹԱՍ իր զարմանքը կը յայտնէ ի տես նման նախարարի մը պաշտօնի գլուխ մնալուն, երբ իր պաշտօնն իսկ է զարգացնել տնտեսական գործակցութիւնը միւս երկիրներուն հետ:

ՍՊԻՏԱԿ ՏԱՆ ընդհ. քարտուղար՝ Տոնալտ Ռեկըն իր հրաժարականը տուաւ, իբրեւ գոհ՝ Իրանկէյթի: Իր տեղը անցաւ Հաուըրտ Պէյքըր:

ԻՏԱԼԻՈՅ 35 հազար Հրեաները, քանի մը օրէ, նոր կանոնագիր մը կը վայելեն, որ կը տնօրինէ իրենց համայնքին յարաբերութիւնները Պետութեան հետ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԲԱՆԱՁԵՒԻՆ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

ԱԺԱՆ ԱԶԱՏԵՑԱՆՔ ԿԸ ԳՐԷ ԱԼԻ ՊԻՐԱՆՏ

Փետրուար 27-ի «*Միլլիյէթ*»ի մէջ է որ Ալի Պիրանտ ստորագրած է հետեւեալ յատկանշական տողերը.—

×

ՀԱՅԵՐԸ ՉԿՐՑԱՆ ՁԵՌՔ ՁԳԵԼ ԻՐԵՆՑ ԱՄԲՈՂՋ ՓԱՓԱՔԱԾԸ

Եւրոպայի Խորհրդարանի քաղաքական յանձնախումբին կողմէ երէկ ընդունուած բանաձեւը չեղաւ այնպէս, ինչպէս Հայերը կ'ուզէին:

Նախ եւ առաջ, «ցեղասպանութեան» մասին խօսք չըլլալու պարագան պայ ջրցանի մը տպաւորութիւնը գործեց հայկական շրջանակներու վրայ: Որքան ալ Արտաքին նախարարութիւնը ըսաւ թէ «մերժուած են ցեղասպանութեան պնդումները», իրականութեան մէջ մերժում մըն ալ գոյութիւն չունէր: Խորհրդարանը այս ձեւով քուէարկած եղաւ «համաձայնութեան» դժուարին տարազ մը:

Բանաձեւին դրական կէտերը հետեւեալներն են.— Հոն առաջին անգամ տեղ կը տրուի Թրքական տեսակէտին ու բացէ ի բաց «հայկական ահաբեկչութեան» մասին կը խօսուի ու կը դատապարտուի, եւ վերջապէս ոչ մէկ նախադասութիւն կայ «Թուրքիան դատապարտող կամ այպանող»:

Միւս կողմէ, Հայերը կրցան Եւրոպայի Խորհրդարանին առաջին անգամ - հոգ չէ թէ յապաւումներով - բանաձեւ մը քուէարկել տալ: Իրենց տեսանկիւնէն առաջին քայլ մը առին. գայն աւելի ընդարձակելու կարելիութիւնները պիտի փնտռեն յառաջիկային:

Այս բանաձեւը մօտ ատենէն քուէարկութեան պիտի դրուի նաեւ Խորհրդարանի լիակատար նիստին: Հակառակ քաղաքական յանձնախումբին վերջին ընտրութիւններէն ետքի փոփոխութիւններու մեզի աննպաստ դիրք ունեցողներու եւ Յոյներու թիւին յաւելումին, ու հակաքարոզչութեան մեր կարգ մը անտեղի ջանքերուն, որոնք հակառակ արդիւնք տուին, Թուրքիոյ համար կարելի ամէնէն լաւ արդիւնքն էր այս, տուեալ պայմաններու մէջ: Այս բանաձեւը վաւերացուելով վճռական հանգամանք ստանալէ ետք չի կրնար շատ չահագործուիլ հայկական խմբակցութիւններու կողմէ: Կր-

...բերութիւնները Պետութեան հետ: Ստորագրուած համաձայնագիրը Փրաքսիի եւ Տիկին Ծեվիի միջեւ կը փոխարինէ նախորդները: Պետութիւնը կ'ընդունի շաբաթի հանգիստը դպրոցներու եւ վարչական հաստատութեանց մէջ: Կը ճանչնայ հրէական բոլոր տօները, կ'արտօնէ որ դատարաններու մէջ, Հրեաները երդում ընեն գլուխը գոց: Կը նախատեսէ որ յարգուին իրենց սննդական կանոնները զօրանոցներու, հիւանդանոցներու եւ բանտերու մէջ (կենդանիներու վերաբերեալ): Հրեաներու վճարած տարեկան տուրքերը իրենց համայնքին տուրքէ զերծ են մինչեւ 35.000 Ֆր.: Ոչ մէկ երկրի մէջ, կ'ընդունի Տիկին Ծեվի, Հրեաները նման առանձնաշնորհումներ կը վայելեն»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՐԿՈՒ ՉԱՓ ԵՐԿՈՒ ԿՇԻՌ

Ամէն տեսակ ազատութիւններու բեմ Ֆրանսայի հողին վրայ զինեալ արարքներէ մինչեւ միջազգային ատեանները սիրաշահելու փորձ, ամէն բան բրած ենք յանուն մեր դատին. բոլոր միջոցները ի գործ դրած ենք անիրաւուած ժողովուրդի արհամարհուած մեր դատը աշխարհին լսելի դարձնելու, եւ համաշխարհային հանրային կարծիքը ի նպաստ մեզի գրաւելու համար:

Ու դարձեալ հո՛ս, մենք ենք բողը, թէ ինչ որ ալ ըլլայ, «*Մեր հողեր*»ու առասպելը, երա՛զը կը սիրենք միայն:

Ու անդին, ուր Հայեր կ'ըսեն այն որ կը սպասուի որ ըսեն, կ'ըսեն այնպէս, ինչպէս կ'ուզուի որ ըսեն, հայկ. Վաքըֆ գիւղէն բնակիչի մը հետ հարցազրոյցի կ'երթայ լրագրող մը: Զրոյցի միջոցին Հայը կ'ըսէ. «*Սխալ է այն խօսքը, որ կ'ըսէ՝ «ուր հաց հոն կաց». պէտք է խորհիլ նաեւ այն հողերուն մասին, ուր մարդուս պապերը թաղուած են*»:

Մեր հակասութիւնները եթէ հող ըլլային, ովկէանէ ովկէան հայրենիքը մերը կ'ըլլար, ուր բոլորս բաւարար տեղ կ'ունենայինք մեր գոյնզգոյն օրօրոցներուն համար:

Թ. ԱՐՓԻ

...նայ միայն յուշել թէ «ընդունուած է, թէ Հայերը դժբախտութիւն մը կրած են» այդքան:

Կատարուած փոփոխութիւնները, մեղմացումներ ու միայն երկու քուէներու տարբերութիւն մը ցոյց կուտայ, թէ Եւրոպայի Խորհրդարանը հակառակ հայկական մեծ ճնշումին, ուշադիր է հարցի մը, որու հանդէպ զգայուն է Թուրքիա. եւ կոյր զկուրայն չէ քուէարկած: Ուշադիր ակնարկ մը պիտի նկատէ թէ բանաձեւին թեր քուէարկող շատ մը ընկերվարականներ բոլորովին մարդկային իրաւանց տեսանկիւնէն մօտեցած են հարցին, ու թեր քուէարկած նաեւ «ցեղասպանութիւն» բառին վերնալուն:

×

Բանաձեւին բուն կարեւորութիւնը հոն էր, որ ան ազդեցութիւն պիտի գործէր ԱՄՆ ու Քոնկրէսին մէջ հայկական բանաձեւին քուէարկումին վրայ: Եթէ ընդունուած ըլլար նախկին ձեւով, Հայերը պիտի կրնային զայն ցոյց տալ Քոնկրէսի «անորոշ» դիրքաւորումով ներկայացուցիչներուն ու ըսել.— «տեսէք, Եւրոպացիներն իսկ այսպէս քուէարկեցին»: Կատարեալ մղիչ ուժ մը պիտի հանդիսանար:

Մինչդեռ, այս ձեւով այլեւս կարելի չէ ամերիկեան Քոնկրէսին մէջ գործածել զայն: Որովհետեւ Ամերիկահայերու համար ամէնէն կարեւոր բառը «ցեղասպանութիւն»ն է: Ամէն բանէ զիջում կը կատարեն, բայց ոչ այս բացատրութենէն: Արդարեւ իրենց առաջին հակազդեցութիւնն ալ դատապարտում մըն էր Եւրոպացիներու հասցէին, թէ անոնք «կը մեղմեն իրականութիւնները»:

Եթէ նոյնիսկ Եւրոպայի Հայերուն համար «առաջին քայլ» մը նկատուի այս, Ամերիկահայերու համար ձախողութիւն է:

Կարճ խօսքով, Թուրքիա շատ աժան ազատած է այս իրարանցումէն. սակայն սխալ է նաեւ կարծել, թէ ջանքերը վերջ պիտի գտնեն:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«ԳԼԱՁՈՐ»

Անթիլիասի Զարեհեան Դպրեվանքի 1986 – 87–ի տարեգիրքը, որուն 287 էջերուն մէջ հաւաքուած են սաներու զանազան գրութիւնները, տրուած է Դպրեվանքի հունձքը, ու քրոնիկի բաժին մը:

Հատորը կը բացուի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս Գարեգին Բ.ի օրհնութեան խօսքով, ուր ան իր գոհունակութիւնը կը յայտնէ վերակենդանացած տեսնելով նախկին աւանդութիւն մը, որ ընդհատուած էր քանի մը տարիէ ի վեր:

«Գլաձոր»ը, ինչպէս կ'ըսէ իր նախաբանին մէջ Գարեգին Բ., «դպրոցէն *անդին* –բայց դպրոցին *մէջէն*– անցնող եւ *ուսումնասիրական* հորիզոններուն նայող գրական գործունէութիւն մըն է, որ իր թեւերը հաւասարապէս կը տարածէ *կրօնքի* եւ *Հայութեան*, *հաւատքի* եւ *ազգութեան* սահմաններուն մէջ, *կրօնագիտութիւն* եւ *հայագիտութիւն* կալուածներուն մէջէն»:

Հատորին մէջ թարգմանութիւններ ու ուսումնասիրական, գրական ինքնագիր էջեր ստորագրած են ժառանգաւորացի եւ ընծայարաններու ուսանողները: Գաղափար մը տալու համար նշենք մէկ երկու խորագիր. «Հաղբատի վանքը», «Ա. Նարեկացի», «Կոմիտաս ու հայ գեղջուկ երաժշտութիւնը», «Վահագնը հայ դիցաբանութեան մէջ» եւլն.:

Խնամուած, մաքուր տպագրութեան հետ մասնաւոր ուշադրութեան արժանի է «Գլաձոր»ի գունաւոր կողքը որ հայկ. մանրանկարներու օրինակով պատրաստուած է ընծայարանի սան Գրիգոր սրկ. Դաւիթեանի կողմէ:

Ստորեւ էջ մը այս տարեգիրքէն:

×

Ս. ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՏՕՆԸ

Ս. Թարգմանչաց Տօնը, տօն մըն է որ մեր ժողովուրդին փոքր մէկ հատուածին համար ունի յատուկ իմաստ, բայց դժբախտաբար մեր ժողովուրդին մեծամասնութեան համար դարձած է ինքնացուցադրութեան առիթ:

1985, Հոկ. 12, Շաբաթ. Ս. ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ Տօնը: Ժամը 16.45. եկեղեցւոյ կոչնակները կը հնչեն, եւ քանի մը վայրկեան ետք Անթիլիասի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին շրջափակին մէջ կը տեսնուին «հաւատացեալներ». իրար կը բարեւեն, բարձրաձայն կը խնդան, կը խօսին եւ այլ նիւթերով կը զբաղին: Այս մարդոց մէկ մասը կը մտնէ Մայր Տաճար. սակայն, մարդ այդ վայրկեանին պէտք է կոյր ըլլայ որպէսզի չտեսնէ այն ձեւականութիւնները, որոնք տեղի կ'ունենան:

Իգական սեռի պատկանողները սկիզբը դրան առջեւ կանգ կ'առնեն, մազերնին եւ հագուստնին կը շտկեն եւ շատ նորօրէն կը հագան, բանկալին ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար եւ այս պայուսակնին աղմուկով մը կը բանան, ճղճղաձայն մը ձգելով մոմ մը կ'առնեն եւ կը վառեն, անշուշտ խաչակնքելով եւ աղօթք մը ըսելով կ'ուղղուին նստարան մը. քալած ատեննին իրենց հագած կօշիկներուն կրունկները գետին կը զարնեն եւ այնպիսի աղմուկ կը հանեն, որ կրօնաւորները կը կարծեն թէ Սատանայէն է որ ներս կը մտնէ իսկ նստողներուն գլուխները մագնիսուած՝ կը դառնան դէպի ետ (եւ անշուշտ մտնողին նպատակն ալ այդ է), կը նստին բարեւելէ ետք նստարանակիցներուն եւ կը սկսին ցուցադրելու իրենց շնորհները:

Գալով այրերուն, անոնք կանգ կ'առնեն դրան առջեւ, իրենց մազոտ կամ ոչ, կուրծքերը կը բանան, կը քալեն հպարտ առիւծի մը նման, խուզարկու նայուածք մը կը նետեն չորս կողմ եւ նստարանի մը վրայ կը նստին եւ անշուշտ շատերը մթնոլորտը նեղացուցիչ գտնելով դուրս կ'ելլեն:

Եկեղեցւոյ մէջ կրօնաւորները կ'աղօթեն, կիները կը շատախօսեն, իսկ տղամարդիկը կը փիլիսոփայեն:

Եկեղեցւոյ արարողութիւնը կը վերջանայ եւ ներսը գտնուողները դուրս կը յորդին եւ կը միանան դուրսը գտնուողներուն եւ կը բոլորուին խորտիկի նման ընթերցանութեան ախորժակ բացող գիրքերու սեղաններու շուրջ:

Դպրեվանքի սաները շարականներ կ'երգեն եւ անոնք կը ծափահարեն... Կաթողիկոսը իր ճառը կը խօսի եւ անոնք պատրաստ են ծափահարելու ամէն մէկ նախադասութեան համար:

Ճառը կը վերջանայ եւ անոնք կը հրաւիրուին գիրքերը դիտելու եւ գնելու եւ անշուշտ պիտի գնեն եւ այդ գիրքերը պիտի կարդան...

Այժմ շրջափակին մէջ պտըտինք եւ տեսնենք թէ անոնք ի՛նչ զգացումներով եւ մտածումներով պիտի գնեն այդ գիրքերը:

Դիմացը քանի մը երիտասարդներ կան. քիչ մը մօտենանք եւ լսենք անոնց խօսակցութիւնը:

Ա. երիտասարդ.— Այդ դիմացի սեղանը գիրք ծախող օրիորդը համակրելի է երթանք եւ հետը քիչ մը կատակենք:

Երիտասարդները կը մօտենան սեղանին:

Ա. երիտասարդ.—Օրիորդ, այդ կապոյտ կողքով գիրքը որ քեզ նման գեղեցիկ է որքա՞ն կ'արժէ:

Օրիորդ.— (Շիկնելով) 75 լ. ո.:

Բ. երիտասարդ.— Ես այդ դրամով ինքնաշարժիս պէնզին կ'առնեմ: Քալեցէք երթանք, ատոնք ալ դրամ կլլելէն զատ ուրիշ շնորհք չունին...

Երիտասարդները խնդալով կը հեռանան զայրոյթի մէջ թողլով օրիորդը...

Եկեղեցւոյ դրան դիմաց չորս տիկիններ կան: Երթանք եւ զանոնք մտիկ ընենք, տարիքով մեծ են, եմ վստահ որ աւելի խոհեմ կ'ըլլան:

Ա. տիկին.— Այս գիրքը չէի առներ բայց այդ վայրկեանին ամչնալէս ամենասուղ գիրքը գնեցի:

Բ. տիկին.— Հիմա այդ գիրքի պատմութենէն հրաժարեցէք եւ ինծի ըսէ՛ք թէ որ խանութէն առիք այս գեղեցիկ զգեստը:

Գ. տիկին.— Իրաւ ըսէ, շա՛տ գեղեցիկ է:

Ա. տիկին.— Իրա՞ւ, գեղեցի՞կ է, նոյնիսկ չուզելով հագուեցայ, ուրեմն շատ հաւնեցաք: (Բ.Գ.Դ. տիկիններ միաբերան).— Անշո՛ւշտ:

Խե՜ղճ տիկին, թէեւ նեղուած էր սուղ գիրք մը չուզելով առնելուն համար, սակայն իր հագուստին գեղեցկութեան հռչակումը զինք մխիթարեց...

Եկեղեցւոյ աղբիւրին մօտ երկու տղամարդիկ կան, որոնք շա՛տ լուրջ կ'երեւին, վստահ որ այս անգամ յուսախաբ պիտի չըլլանք եւ անոնցմէ պիտի հասկնանք այս տօնին իմաստը: Երթանք եւ մտիկ ընենք...

Ա. տղամարդ.— Այս կիներն ալ... դժուարաւ մեզի ցուցահանդէսի բերին... Այս գիրքը հետաքրքրական է, այս գիրքը իմաստալից է ըսելով 300 լ. ո. պարապի տարին:

Բ. տղամարդ.— Դուն տակաւին հրաշքով ազատեր ես... Ես գալէս առաջ, արդէն 250 լ. ո. տիկնոջս վարսայարդարման տուի եւ հոս ալ 200 լ. ո — ահաւասիկ շաբաթականնիս հալեցաւ...

Այլեւս հարկ չկայ երիտասարդուհիներուն մօտ երթալու, որովհետեւ եթէ անոնց հոգերը եւ պատմութիւնները մտիկ ընելու ըլլանք պիտի ստիպուինք անձնասպան ըլլալ...:

Ահաւասիկ մեր ժողովուրդին «շատ գեղեցիկ» ըմբռնումը Թարգմանչաց տօնին մասին եւ վստահ եղէք, որ եթէ Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոց ներկայ ըլլար այս հանդիսութեան Մովսէս մարգարէին նըման պատուիրաններու տախտակին փոխարէն Հայ Գիրերը մեր գլուխներուն վըրայ պիտի փշրէր...:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Սրկ. ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ի. դարու երկրորդ ցեղասպանութիւնը, հայկականին ու հրէականին միջեւ, տեղի ունեցած է 1932 – 33–ին Ուկրանիոյ մէջ: Ստալինի ծրագրած սովը, որուն հետեւանքով միայն վերոյիշեալ երկրին մէջ հինգ միլիոն մարդ կը մեռնի, երկար ատեն կարելի եղած է ծածուկ պահել: Ուկրանացիները պատմական ժողովուրդ մըն են, որոնք Պետութիւն չեն ունեցած: 1921 – 22–ին քաղաքացիական պատերազմն ու երաշտը փճացուցած են բերքը, որուն մեծ մասը գրաւուած է խորհրդային իշխանութեան կողմէ, գրեթէ սնանելու ոչինչ ձգելով գիւղացիներու: Այդ շրջանին արդէն ութ հարիւր հազար հոգի կը մեռնի. փորձանքին ահաւորութեան դիմաց կոչ կ'ուղղուի արտասահմանեան օժանդակութեան:

Ուկրանիոյ պարագան նոր վարչաձեւին միակ հարցը չէ. Լենին կը մշակէ տնտեսական նոր քաղաքականութիւն մը, որ իրաւունք կու տայ սեփականութեան ու գիւղացիներ կրնան մշակել յեղափոխութեան շրջանին գրաւուած հողերը: Հետզհետէ երկրագործութիւնը կ'արդիւնանայ, ու կ'աւելնայ արդիւնաբերութիւնը:

Սակայն 1929–ին երբ Ստալին ամրապնդած է իր իշխանութիւնը, ինքզինքը կարող կը զգայ տակաւին կասկածելի մընացած ուժերու դէմ պայքարելու. այդ ուժերը, ազգայնական զգացումն ու սեփական երկրագործութեան արդիւնաբերութիւնն են: Եւ Ուկրանիա ոչ միայն շտեմարանն է Խորհ. Միութեան, այլ նաեւ այն երկիրը, ուր ազգայնական զգացումը զօրաւոր է: Ուրեմն այդ շրջանը կ'ըլլայ Ստալինի առաջին զոհը:

Ուկրանացի ժողովուրդին դէմ պայքարը կը սկսի գիւղացիներու դէմ կատարուած յարձակումով: Մարքսական գաղափարականին համաձայն գուլագ մը վաշխառու մըն է, որ կը շահագործէ երկրագործ դասակարգը: Իրականութեան մէջ որպէս ընկերային դասակարգ անոնք գոյութիւն չունին այլեւս:

Այս կացութեան առջեւ 1930, Յունուար 30–ին, Պոլիտպիւրօն երեք դասակարգ գուլագ կը ստեղծէ, որոնք հետզհետէ պիտի գնդակահարուին, աքսորուին կամ աշխատանքի ճամբարներ ղրկուին: Այս միջոցառումները ուղղուած են մէկ միլիոն ընտանիքի, այսինքն մօտաւորապէս վեց միլիոն հոգիի: Գուլագներու դէմ ամբողջ Խորհ. Միութեան մէջ ծայր տուած պայքարը բուռն կ'ըլլայ յատկապէս Ուկրանիա: Հոն գիւղացին կապուած է իր հողին, կրօնքին, բարքերուն, լեզուին ու մարքսականութիւնը իւրացընելու չափ հասուն չէ: Յարձակումը կը կազմակերպուի բազմաթիւ ճակատներու վրայ: Ժողովուրդին լեզուին ու ֆոլքլորին հետ զբաղողներ կը բանտարկուին. եկեղեցիները կը քանդուին, կրօնաւորներ կը գնդակահարուին: Գոպզարները՝ կոյր այդ քնարերգակները, որոնք գիւղէ գիւղ անցնելով կենդանի կը պահեն ժողովուրդին յիշողութիւնը, համաժողովի մը կը հրաւիրուին իբրեւ թէ, ու բոլորն ալ կը ձերբակալուին, կը գնդակահարուին:

Նպատակ ունենալով յատկապէս ուկրանական ազգային ժառանգութիւնը ոչնչացնելու, Ստալին կը ճնշէ դեղջուկ դասակարգին վրայ: Կը հաւաքականացնեն հողերը: Սկզբունքով հաւաքականացումը կամաւոր է, սակայն դէմ դնողները գուլագ կը նկատուին ու կը մաքրագործուին: Անշուշտ դիմադրութիւն կը կազմակերպուի. յաճախ կիներու առաջնորդութեամբ, զայրացած ամբոխը կը հրկիզէ կուսակցութեան շէնքերը, շարքայիններ կը սպաննէ, կ'արգիլէ տաճարներու քանդումը: Այս դիմադրութիւնը արիւնալի հետեւանքներ կ'ունենայ. ամբոխին վրայ գնդացիրով կրակ կը բացուի, ողջ մնացողներն ալ կը բանտարկուին, կամ կ'աքսորուին: Ուկրանացիներու մշակոյթը անհետացնելու, եկեղեցիները քանդելու կոչուած ուժերը կը շարժին գրաւող բանակի մը նման. իսկ այն կուսակցական պարագլուխները, որոնք պէտք եղած խստութեամբ չեն գործեր, իրենք ենթակայ կ'ըլլան անխընայ հալածանքներու: Դէմ դնելու ամէն փորձ կը ծանրացնէ ճնշումը:

Հաւաքականացումը թէ՛ ընկերային թէ՛ տնտեսական մարզին մէջ մեծ յետամնացութեան պատճառ կ'ըլլայ, յատկապէս շրջանի երկրագործութեան համար: Ինքը գրաւուած, հալածուած, ահաբեկուած գիւղացին, որ կը նախընտրէ սպաննել իր անասունները, քան թէ նուիրել կուսակցութեան, արտադրող տարր մը չէ: Ատկէ զատ լաւագոյն ներկայացուցիչները մեռած են, կամ աքսորուած: Կոլխոզները ցարական շրջանի կազմակերպութիւններու արդիականացած ձեւերն են, այն տարբերութեամբ, որ ազնուականներու տեղը բռնած են կուսակցութեան վարիչները, վայելելով նախկիններու առանձնաշնորհները: Գիւղացին խորհրդային վարչակարգի ընթացքին մէջ կը տեսնէ գերութեան վերադարձ մը: Անոնք կը կոչեն համայնավար շարքայիններու. «դուք կ'ուզէք մեզ համոզել որ մաս կազմենք կոլխոզներու, որպէսզի ձեր գերիները ըլլանք»:

Նոր տեսակի այս գերեվարութիւնը, որ միլիոնաւոր մարդկային կեանքեր կ'արժէ, գողգոթայի մը սկիզբն է միայն: Ստալին ուկրանական երկրագործութիւնը փճացնելու համար ամէն բան ընելէ ետք նոյն ժողովուրդէն կը պահանջէ արդիւնաբերութեան աննախադէպ ջանք մը: 1930 – 32ի միջեւ ամբողջ Խորհրդային Միութեան արդիւնաբերութիւնը 23 միլիոն թոնէն իջած է 14,7 միլիոնի. սակայն Ստալին միշտ նոյն մասնակցութիւնը կը պահանջէ Ուկրանիայէն:

Անկարելի պահանջք մըն է այս, զոր անդադար կը ներկայացնեն ուկրանական կուսակցութեան վարիչները, քաջ գիտնալով որ ձախողութեան պարագային առաջին մաքրագործուողները իրենք պիտի ըլլան:

Ստալին կը զգուշանայ բոլոր Ուկրանացիներէն, եթէ նոյնիսկ համայնավար են անոնք: 1932 Հոկտեմբերին երկու Ռուսեր Կիեւ կը ղրկուին, ձեռք առնելու ուկրանական կուսակցութիւնը, զոր շատ մեղմ կը նկատէ Կրեմլին: Արդէն բերքը, անասունները, երկրագործական գործիքները դարձած են «Խորհ. Պետութեան նուիրական եւ անձեռնմխելի սեփականութիւնը»: Գիւղերու կը մերժուի կենսամթերք ու անհրաժեշտ ապրանքներու ուղարկումը, մինչեւ որ բերքի իրենց անկարելի բաժինը լրացնեն: Արհեստները արգիլուած են, նոյնիսկ որսն ու ձկնորսութիւնը: Հարցը գիւղացին բոլորովին Պետութենէն առկախ վիճակի մը մատնելու մէջ է, որ զինք սովահար պիտի դարձնէ:

Պետական սեփականութեան օրէնքը տասը տարուան բանտարկութենէն մինչեւ մահապատիժ կը սահմանէ ամէն ապօրինութեան համար: Ու օրէնքը կը գործադրուի ամենայն խստութեամբ. գիւղացի մը հրացանազարկ եղած է, որովհետեւ իր տասը տարեկան աղջնակը տասը քկ. ցորեն քաղած է: Այրի կին մըն ալ տասը տարի բանտարկութեան դատապարտուած է, որովհետեւ հարիւր հասկ քաղած է իր սեփական պարտէզէն. եւ տակաւին ան օգտուած է մեղմացուցիչ պարագաներէ, քանի որ տասնըհինգ օր առաջ ամուսինը մեռած էր անօթութենէ: Գիւղացիներ, որոնք ձիու մը դիակը կը հանէին հողէն, որպէսզի միսը ուտեն, գնդակահարուած են: Համայնավար շարքայիններ կանոնաւոր հետապնդումի ձեռնարկած են գիւղերու մէջ: Ամէն բան գրաւուած է. դրամն ու ոսկեղէնը, նաեւ գորգեր, խոհանոցի ամաններ ու նոյնիսկ հագուստեղէն: Հետզհետէ անօթութիւնը կը տիրէ բոյներու մէջ. այն բոլոր գիւղացիները որոնք անբաւարար սննդառութեան ախտանշաններ ցոյց չեն տար, կասկածելիներ կը նկատուին:

Սակայն, սննդեղէն կայ. կուսակցութեան ղեկավարներուն յատկացուած ճաշարաններու մէջ առատ է ամէն բան: Իշխանութեան անփորձութեան հետեւանք ցորենի ու գետնախնձորի մթերքը կը փըտի գիւղերու մթերանոցներուն մէջ, ինչ որ կը դրդէ սովահար բնակչութիւնը:

1932 – 33 ձմեռուան եղանակին ուկրանական գիւղերը սպառած են: Սնունդի պակասէն գիւղացիներ վնասակար խոտեր կ'ուտեն, շատեր իրենց կօշիկները, հագուստները կ'եռացնեն: Անձնասպան եղողներ կ'ըլլան. ծնողքներ իրենց զաւակները կը սպաննեն, որպէսզի ուտեն: Այն ատեն կուսակցութիւնը կը փութայ մարդակերութեան դէմ օրէնք մը հրատարակելու: Տուներն ու կայարանները լե-

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ՝ «RAFT»

Հրապարակ ելած Ռաֆթ (Լաստ) անգլերէն տարեգիրքը բացառաբար նուիրուած հայ բանաստեղծութեան եւ բանաստեղծութեան մասին վերլուծական ու քննադատական ուսումնասիրութիւններու: Բեմ մը՝ ուր իրար կը հանդիպին հայագիր բայց թարգմանուած բանաստեղծութիւնը, ամերիկածին Հայերու անգլերէն բանաստեղծութիւնները եւ հայ ու օտար քննադատներու եւ բանասէրներու գործերը՝ ուր կ'ուսումնասիրուի մեր գրականութիւնը՝ Սայաթ – Նովայէն եւ մինչեւ Շնորհալի եւ Նարեկացի եւ առաջ՝ դէպի Վարուժան, Սարաֆեան, Իգոյեան ու Տէր Յովհաննէսեան մինչեւ 2000 թուականի նորերը: Փարիզէն Երեւան ու Պոսթըն, Պէյրութէն Սան Ֆրանսիսքօ ու Պոլիս: Ձեռնարկ մը որ նախընթաց չունի մեր գրական պատմութեան մէջ ու խտրութիւն չի դներ լեզուներու, տարիքի, համբաւի ու երկիրներու միջեւ: Պարզ է սկզբունքը –հայ գրականութեան կը պատկանի գործը այն անձին որ ինքզինքը հայ կը համարի եւ գործ մը՝ որ արուեստի անհրաժեշտ մակարդակին կը հնչէ:

Տարեգիրքին նպատակը կը բացատրուի նախաբանին մէջ: Նախ՝ հետաքրքրութիւն ստեղծել հայ բանաստեղծութեան հանդէպ անգլիախօս երկիրներու գրողներուն, բանասէրներուն եւ առ հասարակ մշակուած հանրութեան մէջ: Ցետոյ՝ քաջալերել բանաստեղծները, քննադատները ու թարգմանիչները որ մասնորական բարձրագոյն ատեանի ճղտին իրենց ստեղծագործութիւններուն մէջ:

1986-ի թիւը կը բացուի բանաստեղծներով – Պոսթընէն՝ Տայանա Տէր Յովհաննէսեան, Փարիզէն՝ Կարիկ Պասմաճեան, Երեւանէն՝ Արեւշատ Աւագեան: Ցետոյ՝ Նարեկացիի մասին գրութիւն Գրիգոր Պըլտեանէ, Սայաթ – Նովայի մասին՝ անգլիացի բանասէր Չարլզ Տաուսէթէն: Ապա եօթ նորէն բանաստեղծութիւններ, բոլորն ալ թարգմանուած (Րաֆֆի Սէթեան, Թալին Ոսկերիչեան – Սալիպեան, Խաչիկ Թէօլէօլեան, Կայ Տէյվընփորթ), Խրախունիէ (Պոլիս), Զուլալ Գազանճեանէ (Փարիզ), Հայկ Խաչատուրեանէ (Միլուոքի), Վահէ Օշականէ (Սան Ֆրանսիսքօ), Սայաթ – Նովայէ: Եւ վերջապէս՝ գրախօսականներ: Ռաֆթ-ի այս վերջին թիւը այլազան եւ արդիական հունձք մը կը բերէ հայ մաքի ցիր ու ցան դաշտերէն ու պայն կը հրամցնէ հայ եւ օտար հասարակութեան գնահատումին:

Բաժանորդագրութիւնը երկու տարուան համար կ'ըլլայ ու կ'արժէ 15 տոլար՝ անհատներու, եւ 25 տոլար՝ հաստատութիւններու: Կարելի է դիմել հետեւեալ հասցէներուն.–

Editor - in - chief :
Vahe Oshagan
2419 Lake str.
San Fransisco CA 94121

Managing Editor :
John A. C. Greppin
Program in Linguistics
Cleveland State University
Cleveland OH 44115.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ» ՀԱՆԴԷՍԻՆ ՄԷՋ ՅՕԴՈՒԱԾ ՄԸ ՆԵՐԳԱՂԹՈՂՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Արտասահմանէն վերադարձող Հայերու ընդունման եւ տեղաւորման կոմիտէի բաժնի վարիչ Սուրէն Մակարեան «Հայաստանի գիւղատնտեսութիւն» հանդէսին մէջ կը գրէ. «Արեւմտեան Հայաստանի մէջ Սուլթան Ապտիւլ Համիտ կը կազմակերպէր հայ բնակչութեան զանգուածային կոտորածներ ու ջարդեր, իր իսկ հինաւուրց հայրենիքէն արմատական ժողովուրդի արտաքսումի քաղաքականութիւն: Ցետամնացութեան ու խաւարի տիրապետութեան տակ հեծող յառաջադէմ Հայերը կը ձգտէին ազատութեան ու անկախութեան, կը պայքարէին իրենց մարդկային իրաւունքներու պաշտպանութեան եւ ազգային ապահովութեան ամրապնդման համար: Թուրքիոյ իշխանութեան գլուխ անցած երիտթրքական կառավարական խումբը, օգտուելով Ա. Աշխարհամարտի թոհ ու բոհէն եւ վիլհելմեան Գերմանիոյ անմարդկային խորհուրդներէն, գտաւ «հայկական հարց»ի լուծման հրէշաւոր ոճրագործ միջոցը: Մանրամասն մշակուեցաւ ամբողջ ժողովուրդի մը ֆիզիքական բնաջնջման նողկալի ծրագիր մը եւ ի գործ դրուեցաւ անյողդողդ հետեւողականութեամբ եւ անմարդկայնութեամբ:

«Թուրք նահանգապետներուն դրկուեցաւ Էնվէր Փաշայի, Թալէաթ Փաշայի, Ճեմալ Փաշայի եւ Խալիլ պէյի գաղտնի հրամանը, որով սկսաւ Մեծ Եղեռնը՝ հայկական ցեղասպանութիւնը: Արեւմըտեան Հայաստան բնակող երկու միլիոնէ աւելի Հայեր կը բնաջնջուէին եւ կ'աքսորուէին արաբական անապատները, անմարդկայնօրէն կ'ոչնչացուէին: Քանի մը ամիս տեւած Եղեռնի ընթացքին միայն քիչեր յաջողեցան մազապուրծ ըլլալ օրհասական մղձաւանջէն, իսկ մէկուկէս միլիոն հոգի դարձաւ ցեղասպանութեան անմեղ զոհ: Հայերը կը փորձէին անցնիլ Անդրկովկաս ու հաստատուիլ Հայաստան»:

Ապա, յօդուածագիրը կ'անդրադառնայ 1921 Յուլիսին ստեղծուած ժողովրդական կոմիսարներու խորհուրդին առընթեր գաղթականական գործերու գլխաւոր վարչութեան գործունէութեան: Հայաստան եւ Վրաստան հաւաքուած գաղթականներու հողերը թեթեւցնելու նպատակով յատկացուած է 30 միլիոն ռուբլի: 1921ին ամառը Միջագետքի գաղթականութեան ներկայացուցիչները իրենց պատուիրակներուն միջոցով խնդրած են Հայաստանի ժողովրդական կոմիսարներու խորհուրդի նախագահ Ալեքսանդր Միասնիկեանէն՝ Հայերը փոխադրել Հայաստան: Դեկ. 20ին Պաթում հասած է անգլիական շոգենաւը՝ Միջագետքէն 3000 հայ ճամբորդներով: Ասիկա, փաստօրէն, ներգաղթի առաջին քարաւանն էր: Այնուհետեւ Սուրէն Մակարեան կը խօսի կազմակերպուած ներգաղթներու, ներգաղթողներու տեղաւորման եւ անոնց գործունէութեան, զաւակներու ուսման եւ կեանքի ասպարէզի մէջ յաջողութիւններու մասին:

Նատիա Սթալինի անձնասպանութիւնը

Եթէ հաւատ ընծայուի Սթալինի անձնական քարտուղար Ա. Պաժանովի պատմածներուն, Ուկրանիոյ սովը, որ պատճառ դարձած է հինգ միլիոն հոգիի մահուան, բոլորովին անկապ բան մը չէր Սթալինի կնոջ՝ Նատիա Ալիլուեվայի անձնասպանութեան:

Ան աղջիկն էր Ս. Պետերպուրկէն բանուորի մը, որուն քով թաքնուած էր Լենին, 1917ին պոլշեւիկեան ապստամբութենէն անմիջապէս առաջ: Նատիա Սթալինի տուած է մանչ զաւակ մը՝ Վասիլի, ու աղջիկ մը Սվէթլանա որ համբաւի տիրացաւ արեւելքի ու արեւմուտքի միջեւ իր երթուդարձներով: 1932-ին, Նատիա իր ամուսնին դիրքով իրեն պարտադրուած մեկուսացումէն դուրս գալու փորձով մը, կը սկսի Մոսկուայի ճարտարարուեստական ակադեմիայի դասընթացքներուն հետեւիլ: Անոնք կազմակերպուած էին տեղւոյն համայնավար ղեկավարները պատրաստելու համար: Սթալին այդ օրերուն նոր կիրարկած էր հողերու պարտադիր հաւաքականացումը ու սովի մատնած միլիոնաւոր Ուկրանացիներ, նուազեցնելու համար անոնց թիւը: Ակադեմիայի աշակերտութիւնը, որ գաւառէն կու գար ու իր սեփական աչքերով տեսած էր այս քաղաքականութեան ահաւոր պարագաները, սկիզբի շրջանին լուռ մնաց ըՍթալինի կնոջ ներկայութեան: Սակայն միջոց մը վերջ տեսան թէ ան գթոտ մէկն էր, ու իրեն սկսան պատմել ինչ որ տեսեր ու ապրեր էին: Նատիա շշմած իր լսածներէ, ամէն բան կը փոխանցէ ամուսնին, որ կը զայրանայ: Կը բացատրէ կնոջը, որ կեղծ ու պատիր պատմութիւններ են բոլորը, զորս կը հինեն ու հրապարակ կը քշեն հակայեղափոխականներ: Նատիա կը պնդէ սակայն, թէ իր խօսակիցները բոլորն ալ նոյն բաները կ'ըսեն, բացի մէկ հոգիէ, որ Ակադեմիայի բջիջին քարտուղարն է, եւ կը կոչուի Ն. Խրուշչեւ: Սթալին անակնկալի եկած կը ձեւացնէ, որպէսզի ստուգէ բուածները կընոջը կը հարցնէ իր խօսակիցներուն ինքնութիւնը: Ու բոլոր անոնք, որոնք վստահութիւն ունեցած էին Նատիայի անձին հանդէպ, կը ձերբակալուին, ու կը գնդակահարուին: Այս վերջինս չի կըրնար տոկալ պատահածին, եւ անձնասպան կ'ըլլայ:

ցուն են մեռնողներով. քաղաքապետական սպասարկութիւններ օրական 150 դիակ կը վերցնեն փողոցներէն: Բոլոր մեռեալները առանց արարողութեան կը նետուին խոշոր հասարակաց փոսերու մէջ:

Այս սովը, որ պատճառ կ'ըլլայ վեց միլիոն հոգիի մահուան, ո՛չ արկածի մը, ո՛չ ալ սխալի մը հետեւանքն է: Ան քաղաքական նպատակներով կազմակերպուած է ցոյց տալու համար, թէ «ո՛վ է երկրին տէրը»:«Ճիշդ է որ միլիոնաւոր կեանքեր արժեց այս քայլը, սակայն երկրագործութեան հաւաքականացումը յաջողած է. մենք շահեցանք մեր պայքարը» ըսած է Սթալինի Ուկրանիոյ բանագնացը:

Հալածանքի, վայրագութեան եւ ոճրի օրինակներ շատ կու տայ մարդկութեան պատմութիւնը. սակայն հազուագիւտ պարագայ է որ այսքան չարամիտ վճռակամութեամբ առաջ տարուի գործ մը. դիւրին է անշուշտ ամէն բան վերագրել միայն Սթալինի մեծամոլութեան, սակայն պէտք է տեսնել նաեւ թիւը այն մարդոց, որոնք շահու կամ վատութեան պատճառով փութացած են գործադրել ամենէն անարժան հրամանները: Այսօր եւս Նոմէնկլատուրայի մէջ կան անուններ, որոնք իրենց ասպարէզը ուկրանական ցեղասպանութեան իրենց մասնակցութեան կը պարտին. ցեղասպանութիւն մը, զոր յամառօրէն կը շարունակէ ուրանալ Կրեմլին:

Ա. Թ. Թ.

— «ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ —

Մ Ա Յ Ր Ի Կ

ԱՆՐԻ ՎԵՐՆԷՕՅ

Թարգմանութիւն՝ Ա. Թ.

Ed. R. Laffont. Paris, 1985

Մեր հասարակաց ժամանակին մնացեալ մասը կը գրաւէին դասերը, զորս պարտ էինք մտիկ ընել, եւ մատուռը՝ ուր արգիլուած էր խօսիլ:

– Մայրիկ, կը վստահեցնեմ քեզ, մի՛ մտահոգուիր, իրենց բան մըն ալ չեմ ըսած:

Բացարձակ իրականութիւն էր այս, այնքան որ մայրս չէր կասկածեր:

Եւ արծաթեայ աղուէսով տիկինը եկաւ: Ծածկուելու համար փոխած էր կենդանին: Նոյնիսկ քանի մը հատ հարկ եղած էր զայն վերէն վար հագուեցնելու համար:

Շուտով լուր տուի մօրս, ականջին փսփսալով.

Անմիջապէս մի՛ նայիր. ա՛ն է... ան որ հիմա եկաւ:

Երկուքս ալ հոն կեցեր էինք առանց պատճառի մեր վախերով համակուած. վախեր՝ մարդ նեղելու, անհանգիստ ընելու «վախով» ...վախեր՝ անհաճոյ թուելու կամ ծիծաղելի ըլլալու վախով... վերջապէս բոլոր այն անձկութիւնները, որոնք կ'արագացնեն բազկերակը ու կը սառեցնեն սիրտը:

Տիկինը զաղջ ու թափանցող բուրումի մը վէտվէտումին մէջ դէպի մեզի կը յառաջանար, պլլուած՝ անասունի մուշտակներուն մէջ՝ որոնց մետաքսանման, խարտեաշ սռեւներուն հպիլ շատ հաճելի պէտք էր ըլլար: Միշտ բոլորաձեւ իր թերնէն վերջապէս ինկան մեզի անձկութիւն պատճառած առաջին բառերը.

– Տիկին Մալաքեա՞ն:

– ... Այո, Տիկին:

Ինչո՞ւ մայրս կը ծռէր պատասխանելու համար: Ոչինչ կը պարտէինք այս տիկինին, իր ծառայութեան մէջ չէինք, ու ինծի թուեցաւ որ ան զինքը կրնար քաղաքավարութեամբ բարեւել առանց յարգանքի այդ յաւելեալ ցոյցին:

Ան գիտակից ընկերային իր դասակարգին, միշտ երկրորդ կարգի տոմսակով մը առաջին կարգի բաժանեակին մէջ մոլորած ճամբորդ մը ըլլալու վախը ունէր:

– Ես Ալեքսանտրին մայրն եմ: Տղուս քանի մը ընկերները այս Հինգշաբթի երեկոյեան նախընթրիքի կը հրաւիրեմ...

Ձեռքը դրաւ ուսիս: Բուրումի ալիք մը (յետագային սորվեցայ թէ տիկիններ զայն իրենց ձեռքին վրայ կը քսէին) լեցուց կոկորդս:

– ...Շատ ուրախ պիտի ըլլայինք եթէ ձեր զաւակն ալ...

Այս վերջին բառերը մօրս ականջին մէջ կ'արձագանգէին որպէս ընկալումի յաղթերգ մը. իր փոքրի օրը հասած էր. ահաւասիկ ես ալ ընդունուած էր որպէս որդի Ֆրանսայի հայրենիքին:

Շատ կարճ պահ մը, աչքերը բացխփեց, կարծես լոյսի զօրաւոր ալիք մը զարկած ըլլար անոնց, եւ մեղմ «ր»երով, ինչպէս էին անոնք «Մայրիկ»ին մէջ, երկարօրէն յայտնեց իր երախտիքը:

Տասը տարեկանիս խեղճ մայրը, որ իր օրերը կ'անցընէր շնորհակալութիւն յայտնելով, չափազանցելով ընդունուած ամէնէն զոյգն ծառայութիւնն իսկ, որպէսզի պատճառ ունենար աւելի ու աւելի շընորհակալ ըլլալու:

– Ուրեմն ժամը երեքին, Տրակոն փողոց...:

Ու շատ շնորհալի այս վսեմութիւնը մեզմէ հրաժեշտ առնելէ առաջ աւելցուց տունին թիւն ալ:

— 22 —

Այս հրաւէրին նախորդող երկու օրերուն ի զուր կը ճգնէի բացատրութիւն մը գտնել այս առեղծուածին:

Ճիշդ է որ ան ըսած էր. «... տղուս քանի մը ընկերները կը հրաւիրեմ», սակայն իր Ալեքսանտրը իմ ընկերս չէր, ոչ ալ ես իրեն: Մնաց, որ հարցը աւելի եւս պարզ էր. ես ոչ ոքի ընկերն էի: Ուրեմն, ի՞նչ կը նշանակէր հանդիսաւոր այս հրաւէրը, մասնակցելու իշխանին նախընթրիքին: Որ անկիւնէն ալ դիտէի այս իրողութիւնը, ինծի այնպէս կ'երեւէր, որ անվնաս դուրս պիտի չգայի այս խեղկատակութենէն:

(Շար. 52)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Արշամ Պապայեան,
Տիկին Անի Պապայեան – Տրվոս
եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Ժեռար Պապայեան
եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Ժան Շառլ Պապայեան
եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Արմենակ Ենոքեան,
եւ համայն ընտանեկան պարագաները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ – հօր, աներհօր եւ ազգականին՝

ԱՐՇԱՄ ՊԱՊԱՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կիրակի, Մարտ 8–ին, Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր Եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ

Դանիէլ Թաթարեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Եղիշէ Թաթարեան, ծնած 1913–ին, ընիկ կեսարացի, որ Ամերիկա հաստատուած է շուրջ 20 տարի է եւ իր հասցէն էր՝

2007 Palissade Ave
Union City
NJ 07087

Լուր ունեցողներէն, տեղեկացնել.–

Mr. D. Tatarian
18, rue Marius Allard
13200 Arles — FRANCE

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Սէն Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ միջոցաւ, Շահան քհնյ. Տէոէեանի ձեռնադրութեան 25ամեակի հանդիսութեան առիթով «Յառաջ»ի բարգաւաճման եղած են հետեւեալ նուէրները.– Յարութիւն Տէրոյեան, Վահրամ Ճառայեան, Ժօժօ Տէրոյեան 200ական Ֆ., Համազասպ Մուրատեան 400 Ֆ.:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԸ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ Պուա – Քոլոմպ եւ Արժանթէօյի մասնաճիւղը այցելութիւն մը կազմակերպած է Անտիյիի հանգստեան տունը, Կիրակի, Մարտ 8, ժամը 14.30–ին, փափաքողները կրնան միանալ:

Conférence - Débat

LE CLUB DES JEUNES du Centre Culturel Saint Mesrob organise une Rencontre, suivie d'un échange de vues, avec le jeune chroniqueur

GUILLAUME HAMALIAN

qui présentera son livre
«J'AIME LA POLITIQUE»

le Jeudi, 5 Mars à 20h30, dans les locaux du Centre Saint Mesrob, 10bis,rue Thouin Paris 5e.

Un buffet froid sera servi pour ceux qui le désirent, à partir de 19h.

Prière de s'inscrire en téléphonant au : 43 - 2 6- 50 - 43 (les après-midi).

Նկարներ կը փնտռուին

Վերարտադրելու համար հատորի մը մէջ, կը փնտռուին հին նկարներ Կիլիկիոյ վերաբերեալ (Սիս, Հաճըն, Զէյթուն, դրեակներ): Դիմել՝

CLAUDE MUTAFIAN
61, rue Monge — 75005 Paris
Tél. : 47 - 07 - 76 - 43
43 - 25 - 78 - 60

ԹՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը Մարտ 7, ժամը՝ 16–ին սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Բ. Ը. Մ.

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

կը ներկայացնէ
Ամերիկահայ նկարիչ–քանդակագործ–գրագէտ

ՎԱՐԱԶ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆԻ
Արուեստի Աշխարհը

Նկարչական Ցուցահանդէս

Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ
118, rue de Courcelles — 75017 Paris

Մարտ 5–էն մինչեւ Մարտ 14
(ժամը 17էն 21)

Բացում՝ Հինգշաբթի, Մարտ 5
ժամը 18.30–ին

Լուսարձակով պիտի ցուցադրուին արուեստագէտին կարեւոր գործերը:

– Մուտքը ազատ է –

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԻՐ ՀԻՄՆԱԴՐՄԱՆ 70–ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

կը կազմակերպէ ԱՊՐԻԼ 24–ին

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
— ՀԱՅԱՍՏԱՆ —

— Բացառիկ Գին — — Առաջնակարգ պայմաններ —

Արձանագրութիւններու եւ տեղեկութիւններու համար դիմել՝
OPTIMA TOURS : 12, rue Vignon — 75009 PARIS
Mr. RAFFI : Tél. 47 - 42 - 10 - 35
Mr. BAKERDJIAN : Tél. 47 - 70 - 07 - 25
Mr. TCHAKARIAN : Tél. 46 - 81 - 44 - 54
Mr. VOSGUERITCHIAN : Tél. 45 - 54 - 84 - 65
Mr. AGOPOF : Tél. 47 - 03 - 43 - 44

NOUVEAU . . . NOUVEAU . . . NOUVEAU

CONCERT PUBLIC
DE
LIZ SARIAN
A EREVAN

EN VENTE CHEZ VOTRE DISQUAIRE
A PARTIR DU 10 MARS

ATTENTION
tirage limité

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը եւ բոլոր ընկերուհիները, կը փութան յայտնել իրենց ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Խնկիկ Կէնճեանի եւ զաւակներուն, Տիկին Սիւզան Արապեանի եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն իրենց մօր, մեծ – մօր եւ ազգականին՝ Վարդանոյշ Արապեանի մահուան առթիւ:

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Չորեքշաբթի իրիկունները ժամը ճիշդ 6–ին, Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ կը տրուի աւուր պատշաճի քարոզ ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի եւ կարգի.–

Չորեքշաբթի, Մարտ 4՝
Քարոզիչ՝ ԺԻՐԱՅՐ ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ
Չորեքշաբթի, Մարտ 11՝
Քարոզիչ՝ ՄԻԽՌՈՆ ՎՐԴ. ԳԸՎԸՐԳԵԱՆ
Չորեքշաբթի, Մարտ 18՝
Քարոզիչ՝
ԱՍՈՂԻԿ ԱԲՂՑ. ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆ
Չորեքշաբթի, Մարտ 25, Միջինքին՝
Քարոզիչ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
Չորեքշաբթի, Ապրիլ 1՝
Քարոզիչ՝
ՂԵՒՈՆԴ ՔՀՆՅ. ՍՈՄՈՒՆՃԵԱՆ
Չորեքշաբթի, Ապրիլ 8՝
Քարոզիչ՝ ԱՒԵՏԻՍ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

- ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ -

կազմակերպութեամբ՝

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՊԱՅԾԱՌՈՒԹԵԱՆ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԱՐՄՆԻ

Կիրակի օր, Մարտ 8–ին, ժամը 15–ին
Եկեղեցւոյ Նուրհան Ֆրէնկեան
մշակութային սրահին մէջ
6, avenue Bourgain — Issy-les-Moulineaux

Կը դասախօսէ՝
ՄԻԽՌՈՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

–երգ, երաժշտութիւն, արտասանութիւն–

Օրուան խորհուրդին պատշաճ:
Կարկանդակներ եւ զովացուցիչներ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Անիէռ Պուա – Գոլոմպ եւ Արժանթէօյի մասնաճիւղը պատանիներու եւ չափահասներու համար դիմակահանդէս մը կազմակերպած է Շաբաթ, Մայիս 23, ժամը 20–էն սկսեալ
CENTRE CULTUREL
rue Robert Lavergne — ASNIERES
— Ծպտուած եկէք —

COMMUNIQUÉ DE PRESSE
DE L'ASSOCIATION NATIONALE
DES VOLONTAIRES,
ANCIENS COMBATTANTS ET
RESISTANTS ARMENIENS
ET DE
L'INSTITUT ARMENIEN DE FRANCE

Madame Mélinée Manouchian, épouse du héros de la Résistance Missak Manouchian, sur proposition du Ministre des Affaires Etrangères, Monsieur Jean-Bernard Raimond et avec l'accord du Président de la République a été promue au grade de Chevalier de l'Ordre National de la Légion d'Honneur, sur la réserve personnelle de Monsieur François Mitterrand — Décret du 31 Décembre 1986, Journal Officiel du 1er Janvier 1987.

Nous vous informerons de la Cérémonie de remise de cette distinction dès que le Chef de l'Etat la décernera.

Cela s'inscrit dans les efforts que déploie notre Association pour une meilleure connaissance de la glorieuse et héroïque participation des Arméniens à côté de leurs Compagnons d'Armes Français pour la défense des Libertés lors des heure sombres de la France.

Volontaires dans la fameuse Légion d'Orient et sur le Front pendant la 1ère Guerre Mondiale, Combattants ou Résistants pendant la 2ème Guerre Mondiale, les Arméniens ont fait plus que leur devoir et ont écrit de leur sang des pages de gloire dans l'Armée Française et dans la Résistance.

Lors de la 1ère Journée Nationale des Arméniens tombés pour la France et la présentation de l'Institut Arménien de France le 9 Mars 1986 à Paris nous recevions l'hommage des autorités françaises de tous les bords politiques et la participation en tant que Membre d'Honneur d'éminentes personnalités.

Sous l'égide de notre Association créée en 1917 et dont nous commémorerons cette année le 70ème anniversaire, nous fêterons le même jour l'avènement de l'Institut Arménien de France qui, animé par notre jeunesse, révèlera et rappellera à jamais la mémoire de nos victimes et les liens puissants qui nous unissent à la France.

Il s'agit d'un combat pour la dignité et l'honneur de notre peuple, à un moment où l'actualité ne nous épargne guère et où les média se montrent aussi douloureusement hermétiques.

Ceux qui se sentent concernés par notre action peuvent contacter :

L'ASSOCIATION DES ANCIENS
COMBATTANTS ARMENIENS
5, rue Villedo — 75001 PARIS

L'INSTITUT ARMENIEN DE FRANCE
83, Quai d'Orsay — 75007 PARIS

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ Պուա – Քոլոմպ եւ Արժանթէօյի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Պուրմաեանէ 500 Ֆ. իր ամուսնոյն Պ. Պուրմաեանի յիշատակին:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
4
MERCREDI
4 MARS
1987

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: (1) 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R. C. PARIS

LE NUMERO : 4,00 F

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

62րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.436

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

62e ANNÉE — No 16.436

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐԹՐԱՆ ՏԸ ԺՈՒՎԸՆԷԼ, գրագէտ, տնտեսագէտ մեռաւ 83 տարեկանին փարիզեան իր բնակարանը: Երեսնական թուականներուն կը հանդիպի նոր – ազատական տնտեսագէտ՝ Ճոն Քէյնզի, ինչ որ պատճառ կը դառնայ իր ամբողջական անդամակցութեան անոր գաղափարներուն, որ իրեն կուտայ հիմը տեսակ մը ընկերային – ժողովրդավարութեան: Ապագայապախութիւնը ներմուծած է տընտեսական եւ ընկերաբանական տրամաբանութեան մէջ: Յիշենք թէ ութ տարեկան էր, երբ հայրը կ'ամուսնանար Քոլէթի հետ, որ իր դաստիարակութիւնն ալ ձեռք պիտի առնէր աւելի ուշ: 47 տարեկանին, գրագիտուհին սիրային կապ կ'ունենայ նաեւ իրեն հետ: Կենակցութիւնը 6 տարի կը տեւէ, ապա Քոլէթ գինքը կը նետէ երիտասարդ կիներու գիրկը: «Շէրի», «Լը պլէ ան հատ» բաները մը կը պարտին այդ յարաբերութեան:

ԿՈՐԲԱՉՈՎԻ նոր առաջարկները (ժըննեւ) հրթիռներու վերացման մասին մինչեւ հինգ տարի, վերապահութեամբ կ'ընդունուին Փարիզ, ուր ծագած մտահոգութիւնը հետեւանք է այն մտավախութեան որ Եւրոպա կը զրկուի հիւլէական ամերիկեան պաշտպանութենէն:

ՊԱՍՔ ԱՆՋԱՏԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ մէկ ղեկավարին՝ Զոմինի արկածալի մահը, Ալժերիա, ուր կ'ապրէր իր աքսորը նոր բարդութիւններ կը ստեղծէ Սպանիոյ համար: Երկար ատեն, Տոմինկօ Իթուրպէ Ապաքիօ աւելի ծանօթ՝ Զոմին ծածկանունով, է-Թ-Ա-ի թիւ մէկը նկատուած էր Մատրիտի ոստիկանութեան կողմէ, այսինքն «պատմական» պատասխանատու մը:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ, որոշ համաձայնութիւն մը կը տիրէ այլեւս, շնորհիւ սուրիական բանակին, որ ութ օր է տեղաւորուած է արեւմտեան կողմը, վերջ դնելու համար միջմահմետական կռիւներուն: Քաղաքական գետնի վրայ յոյս կայ որ համաձայնութիւն մը գոյանայ Ճեմայէլի եւ Ասատի միջեւ: Այս վերջինը առջի օր ընդունած էր Լիբանանի նախագահին բանագնացը: «Ան – Նահար» թերթին համաձայն ըստ նախածրագրին, գործադիր եւ օրէնսդիր իշխանութեանց նոր կազմակերպութիւն մը նախատեսուած է: Նախագահը (մարոնի) այլեւս չի կրնար քըւէարկել Նախարարաց Խորհուրդին մէջ, որ որոշում կուտայ մեծամասնութեամբ: Սիւննի նախարարապետը կ'ընտրուի Խորհրդարանին կողմէ, այսինքն այլեւս չի նշանակուիր նախագահին կողմէ, հուսկ՝ Խորհրդարանին նախագահը կ'ընտրուի ոչ թէ մէկ այլ՝ չորս տարուան համար: Ըստ Ռոյթըրի Ճեմայէլ ընդունած կ'ըլլայ այս 3 հիմնական կէտերը:

ԹՈՒՐՔ ցամաքային ու օդային զօրաբաժիններ հետապնդումի ձեռնարկած են քիւրտ անջատողական ուժերու դէմ, որոնք Իրաքէն թափանցելով Թուրքիա, մահափորձեր կը գործեն: Իրենց վերջին յարձակումը պատճառ եղած էր 14 Թուրք գիւղացիի մահուան: Իրաքի քրտական ոստիկայանը կը պնդէ, թէ Թուրք զօրաբաժիններ անցած են սահմանը ու Իրաքի հողերուն վրայ եւս կը գործադրեն հետապնդումի գործողութիւնները. Թուրքիա խօսիլ կը հերքէ:

ՍԻՏԱ-ի վարակուածներու թիւը մտահոգիչ համեմատութիւններ առած է Ֆրանսայի մէջ: Ներկայ վիճակագրութեանց համաձայն, 1500 պարագաներու (3%-ը՝ 15 տարեկանէն վար) գոյութիւնը ցոյց կուտայ շաբաթական 13·2%-ի յաւելում մը: Այր մարդոց թիւը եօթն անգամ աւելի բարձր է կիներու բաղդատմամբ, թէեւ այս համեմատութիւնն ալ սկսած է նուազիլ 20-էն 30 տարեկան անձերու մօտ: Այլ քննութիւններ ցոյց տըւած են որ միասեռականներ սկսած են փոխել իրենց սովորութիւնները, սիտայի վախէն:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ռոպէր Էմմիեան՝ միշտ զեռագանց

Լենինականցի Ռոպէր Էմմիեան շատ կը զարմացնէ աթլէթիզմի մասնագէտները: Առանց ունենալու աչքառու եւ արդիւնաւէտ նկատուած ոճ մը, կը յաջողի յաճախ հետեւորութիւն ցատկելու նոր մրցանիշներ հաստատել:

Կը յիշուի որ, անցեալ ամրան, Մոսկուայի մէջ, կարելով 8·61 մէթրի հեռաւորութիւն մը, սփիականացուց Եւրոպայի բացօթեայ ոստումի մրցանիշը:

Նոր մրցանիշ նաեւ՝ Շաբաթ, Փետրուար 21-ին, Լիեվէնի մէջ (Ֆրանսա)՝ ուր տեղի կ'ունենային Եւրոպայի աթլէթիզմի ախոյենութիւնները, գոց սրահի մէջ: Հայ մարզիկը, 8·49 մէթրով, անգամ մը եւս ապացոյցը տուաւ թէ ինքն է ներկայիս Եւրոպայի ամէնէն կարող մարզիկը այդ մասնագիտութեան մէջ:

Եւ թերեւս ալ՝ աշխարհին ալ: Այդ պիտի գիտնանք այս շարթուան ընթացքին, երբ, եթէ վերջին պահուն արգելք մը չըլլայ – մնաստածք մանաւանդ – Ռոպէր Էմմիեան պիտի մասնակցի երկրագունդի առաջնութեան (Մարտ 6 – 8) Ինտիանափոլիսի մէջ, Ամերիկա: Բայց հոն, անկասկած, մրցակցութիւնը շատ աւելի խիստ պիտի ըլլայ: Կլիմայի տարբերութիւնը կրնայ ազդել: Կարծեմ, առաջին անգամն է որ Էմմիեան պիտի ցատկէ ամերիկեան հողին վրայ: Կան ամեռիկացի կարող մարզիկներ: Դժուարութիւններ պիտի չպակսին հայ երիտասարդին համար՝ որ, Փետրուար 16-ին, տօնեց իր 22-րդ տարեդարձը: Մաղթենք որ յաղթահարէ:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

×

ՖՈՒԹՊՈԼ

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ

Սոչիի մէջ «Արարատ» քննական երկու հանդիպումներ ունեցած է, ուսումնամարզական իր աշխատանքներուն առընթեր: Առաջին հանդիպումը տեղի ունեցած է Խորհ. Միութեան ախոյեան Կիեւի «Տինամօ»ի հետ. լարուած պայքարի մէջ անցած խաղը վերջ գտած է 0 – 0 արդիւնքով: Երկրորդ հանդիպումը «Արարատ» ունեցած է Լենինգրադի «Դինամօ»ի հետ: Երեւանցիները յաջողած են չորս անգամ գրաւել մրցակիցներուն բերդը. 2 կոլ նշանակած է Մարկոսեան, մէկական կոլ՝ Մխիթարեան եւ Յովսէփեան:

×

«ԿՈՏԱՅՔ»Ի ՄԱՍԻՆ

Խորհրդային ախոյենութեան Ա. դասակարգի խաղերը կը սկսին Ապրիլ 4-ին: Մինչ այդ, այդ դասակարգէն հանդէս եկող Աբովեանի «Կոտայք»ը կը շարունակէ իր մարզումները Սեւ Ծովու ափին: Այս աթիւ խումբին մարզիչը՝ Ֆելիքս Վերանեան, նշած է թէ նախապատրաստական շրջանը կը թեւակոխէ վճռական հանգրուանը: «Կոտայք»ի տղաքը սիրով կը մասնակցին փորձերու, աշխատանքներու: Օրական երկու անգամ մարզանք կ'ընեն՝ վազք, ֆիզիքական վարժութիւններ, գնդակով «աշխատանք» եւայլն: Առայժմ տակաւին յայտնի չէ թէ որոնք պիտի պաշտպանեն խումբին պատիւը անդրանիկ խաղին, բայց հետզհետէ կ'ուրուագծուի խումբին հիմնական կազմի կորիզը:

«Կոտայք» Փետրուար 16-ին, Գագրայի մէջ, քննական հանդիպում մը ունեցած է Լվովի ԲՄԱ «Կարպատներ» խումբին հետ եւ յաղթած 1 – 0 արդիւնքով: Կոլը նշանակած է Գ. Յովհաննիսեան:

Աբովեանցիները իրենց մարզումներու վերջին շրջանը կ'անցընեն Ադլէր, Մարտ 11 – 25:

ՄՈՍԿՈՒԱ
«ՍՈՎԵՏՍԿԱՅԱ ՌՈՍԻԱ»

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18, – 1987 Թ.

ԵԿԱՄՈՒՏ՝ ՍՏԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԻՑ

ԻՆՉԻ ՄԱՍԻՆ Է ԲԱՐԲԱՌՈՒՄ «ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ՁԱՅՆԸ»

ԽՄԲ. – Մոսկուայի «Սովետսկայա Ռոսիա» օրաթերթի այս գրութիւնը այլապէս շահեկան եւ յատկանշական է, իբրեւ երեւոյթ:

×

Արեւմուտքի եւ ՆԱՏՕ-ի ռազմական բլոկի գծով նրա դաշնակիցների երկրներում ստեղծուած եւ քայքայիչ պրոպագանդայի համար՝ ակտիւօրէն օգտագործուող «ձայն – ռադիոկայանների», «խըմբերգում» իր տեղն է գրաւեցնում նաեւ «Թուրքիայի ձայնը», որը ռուսերէն հաղորդումներ է հեռարձակում դէպի Սովետական Միութիւն: Նրա «երգացանկը» բաւական բազմաբնոյթ է, դրանք թէ ժամանակակից իրադարձութիւններ են, թէ պատմութեան էջեր, Թուրք պետական գործիչների կենսագրութիւններ, Թուրխաթական ուղեւորութիւնների տարփողում:

Գլխաւոր թեմաներից մէկը Օսմանեան կայսրութեան պատմութիւնն է, դրա «վեբախմաստաւորումը», «Նոր» մեկնաբանութիւնը: «Թուրքիայի ձայնը» ունկընդիրներին ներշնչում է, թէ Օսմանեան կայսրութիւնում, իբր, հաշտութիւն է տիրել, բարգաւաճել են բոլոր ժողովուրդները, եւ եթէ նրանցից շատերը գոյութիւն ունեն ու շարունակում են իրենց պատմութիւնը, ապա լոկ Թուրք կառավարիչների հոգատարութեան շնորհիւ: Հրճուանքով յայտնում են Թուրք սուլթանների «նուաճողական արշաւանքների» յոբելենական տարեթիւերը, գովերգում են նրանց «իմաստութիւնն» ու «արիութիւնը»...

Իսկ ի՞նչ ասել Արաբների, Հայերի, Բուլղարների, Յոյների, Վրացիների, Քրդերի, Հարաւսլաւցիների եւ Օսմանեան կայսրութեան միւս կախեալ ժողովուրդների անընդմէջ յուզումների, ապստամբութիւնների, ազգային – ազատագրական շարժումների մասին: «Թուրքիայի ձայնը» այդ պրոցեսները բացատրում է ... արտաքին սադրանքով, օտարերկրեայ տէրութիւնների եւ մասնաւորապէս Ռուսաստանի գործողութիւններով:

Մենք մտադիր չենք ոչ ժխտել, ոչ էլ արդարացնել արեւմտեան երկրների եւ ցարական Ռուսաստանի զաւթողական նկրտումները: Անցեալի պատմութեան մէջ տիրում էին գիշատիչների բարքեր: Բայց դա առաջին հերթին վերաբերում է Օսմանեան կայսրութեան կառավարողներին, կայսրութիւն, ուր իշխում էր ազգային եւ սոցիալական ճնշումը ամենադաժան ձեւերով:

Թուրք սուլթանները փորձում էին հըրով ու սրով ճնշել իրենց կողմից ստրկացուած ժողովուրդների ազատագրական շարժումները, բայց ապարդիւն: Բանի ուժով ստեղծուած ռազմաֆեոդալական կայսրութիւնը պէտք է փլուզուէր եւ փըլուզուեց: Առաջին համաշխարհային պատերազմի ընթացքում կրելով պարտութիւն պարտութեան յետեւից, Թուրքիայի կառավարիչները փորձեցին դրա մեղքը բարդել քրիստոնեայ բնակչութեան եւ առաջին հերթին Հայերի վրայ, նրանց բոլորին յայտարարելով «ռուսական գործակալներ», «կայսրութեան թշնամիներ»: Ոչնչացուեցին մէկուկէս միլիոն խաղաղ բնակիչներ, իսկ ամբողջ Արեւմըտեան Հայաստանը վերածուեց ամայի անապատի:

Մերկապարանոց կերպով ժխտելով հանրայայտ փաստերը, «Թուրքիայի ձայնը» յայտարարում է, թէ ոչ մի ցեղասպանութիւն էլ չի եղել, այլ եղել է պատերազմ, կորուստներ են եղել երկու կողմերից էլ եւ թէ, իբր, Թուրքերը նոյնիսկ աւելի շատ են կորցրել: Այս ամէնը այսօրուայ Թուրքական պրոպագանդայի թեզիսներն են:

Մենք չենք վկայբերի այդ չարագործութեան՝ 20-րդ դարի առաջին ցեղասպանութեան, ականատեսների բազմաթիւ սահմռկեցուցիչ ցուցմունքները հայ բնակչութեան ոչնչացման կարգի վերաբերեալ Թուրքական պաշտօնական փաստաթուղթ – հրամաններն ու հրահանգները: Վկայակոչենք միայն Ստամբուլի ռազմական տրիբունալի (1919 թուականի Փետրուար – Յուլիս) մեղադրական եզրակացութիւնը Օսմանեան կայսրութեան նախկին կառավարողների գործով. «Տարբեր ժամանակներում եւ տարբեր վայրեր Հայերին աքսորելու պահից ի վեր կատարուած յանցագործութիւնները մեկուսի կամ տեղային գործողութիւններ չեն: Դրանք վաղօրօք մտածուել եւ իրականացուել են կենտրոնական մարմնի կարգադրութեամբ...»:

Ջախջախում կրելով հայկական ցեղասպանութեան հարցում համաշխարհային հանրութեանը խաբելու գործում, Ստամբուլը եւ նրա պրոպագանդիստական ապարատը վերջին ժամանակներս փորձում են աշխարհը ցնցել սենսացիոն «մերկացումներով». իբր Հայերը այդ նոյն տարիներին կատարել են խաղաղ Թուրք բնակչութեան մասսայական սպանութիւններ: Այսպէս, «Թուրքիայի ձայնը» հաղորդում է տալիս այն մասին, թէ Էրզրումի շրջանում, իբր, կատարուել են 1918 թուականին Հայերի կողմից «կոտորուած» Թուրքերի զանգուածային թաղումների պեղումներ: Կեղծիքը ակնյայտ է, նշուած թուականին այնտեղ պարզապէս Հայեր չկային եւ չէին կարող լինել:

Անցեալի դասերի մոռացումը վտանգաւոր է:

Ե. ԿՐԱՆԴ

(Արտատպուած «Կոմունիստ» օրաթերթում, Երեւան, Փետր. 21, 1987-ին):

LA CEE DOIT RECONNAITRE LE GENOCIDE ARMENIEN

«De 1915 à 1922, un pays tout entier, l'Arménie, a été vidé de sa population d'origine par l'élimination physique et la dispersion des survivants aux quatre coins du monde. Ce crime contre l'humanité porte un nom : génocide. Pourtant, la commission politique de l'Assemblée européenne vient d'adopter un rapport sur la question arménienne où le terme même de génocide ne figure pas. Le Comité français pour le reconnaissance du génocide arménien exprime, dans un communiqué, son «regret», tout en notant que des députés (ce fut notamment le cas des élus communistes) ont «pris en charge» la reconnaissance du génocide. Le Comité «souhaite que le débat qui s'ouvrira en séance plénière au Parlement européen en avril prochain, permette aux députés, attachés au droit des peuples et à la justice, de dépasser leurs différences et de faire leur ce que l'opinion mondiale qualifie de génocide depuis longtemps. Dans ce débat, un rôle important reviendra aux élus français».

l'«Humanité», 3 Mars

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՅՍՔԱՆ ՇԱ՛Տ «ԻՆՉՈՒ»ՆԵՐ

Այս խորագրով յօդուածը, թերեւս, լաւ է սկսել այն հարցից, թէ ինչու մարդիկ սիրում են կարդալ դատական ակնարկներ, լսել ու պատմել անեկդոտներ, հետաքրքիր նորութիւնները յայտնել ուրիշներին եւլն.: Արդեօք նման հակումները պատահակա՞ն են, թէ՞ պայմանաւորուած են որոշակի հոգեբանական պատճառներով:

Մարդիկ միշտ ուրախանում են, երբ յաղթանակում է ընկերային արդարութիւնը, մերկացւում եւ պատժւում է չարիքը: Սակայն, արդարացի համարելով ուրիշների այդ մերկացումն ու պատիժը, նրանք երբեմն չեն գիտակցում, որ համակեցութեան նոյն կանոններն ու օրէնքները պարտադիր են նաեւ իրենց համար: Ամէն ոք հակուածութիւն ունի ներելու իր սխալներն ու մոռանալու դրանք, սակայն երկար յիշում է ուրիշների բացթողումները, դրանք պահում յիշողութեան մէջ: Օրինակ, աշխատանքից յետոյ դուրս գալով փողոց, մարդ յաճախ զայրանում է, թէ ինչու վատ է աշխատում տրանսպորտը, ինչու խանութներում թերակշռում են ու չեն վերադարձնում մանրը, ինչու չկան պահանջուող ապրանքներ…

Այս «ինչու»ներին վերջ չկայ: Եւ, ինչպէս «Սովետական Հայաստան» թերթում վերջերս արդարացիօրէն գրել էր սոցիալիստական աշխատանքի հերոս, «Նաիրիտ» միաւորման խմբավար Սուրէն Պետրոսեանը, աւելի լաւ է, որ մարդն այդ հարցն ուղղի ինքն իրեն. ինչո՞ւ ես բարեխիղճ չեմ իմ աշխատանքի, անուշադիր եւ անբարեացակամ եմ ուրիշների նկատմամբ, ինչո՞ւ չեմ յարգում ուրիշի աշխատանքը, ինչո՞ւ ոչ մի կերպ չեմ կարողանում հրաժարուել «ձախ» եկամուտներից եւլն.: «Ինչո՞ւ»ները կարելի է շարունակել: Բայց ամբողջ դժբախտութիւնն այն է, որ այնպիսի «ինչու»ները, որոնցում իրացուէին, ասենք, ինքնագիտակցումը, ինքնաքննադատութիւնը, ինքնավերահսկողութիւնը, ինքնակարգաւորումը եւլն., մինչեւ վերջին ժամանակներս յարգի չէին, եւ ուրախալի է, որ ներկայումս լուրջ նախադրեալներ են ստեղծւում բարձր ինքնագիտակցութեամբ անհատի սոցիալական պատուէրի համար:

Հրապարակայնութեան վերաբերեալ կուսակցութեան ներկայ կուրսը հնարաւորութիւն է տալիս առարկայօրէն եւ աւելի ճշգրիտ ախտորոշելու ինչպէս ժողովրդական տնտեսութեան, այնպէս էլ հասարակական կեանքի բոլոր ոլորտներում թոյլ տրուող սխալները, թերութիւնները, բացթողումները: Լայն հեռանկարներ են բացւում արմատական վերափոխումների համար: Սակայն հրապարակայնութիւնը յաճախ հասկացւում է միակողմանիօրէն, այսինքն, դրա մէջ տեսնում են միայն քննադատութիւն, եւ մի տեսակ ստեղծւում է վատը որոնելու եւ նկատելու, վատի մասին խօսելու, մարդկանց մասին վատ արտայայտուելու դիրքորոշում: Դա այնքան է արմատաւորուել, որ դարձել է շրջապատի նկատմամբ վերաբերմունքի ոճ, նորմա: Նոյնիսկ որեւէ մէկին գովելու դէպքում յաճախ աւելացնում են մի ամբողջ շարք թերութիւններ: Իսկ լաւն ու արժէքաւորը, ոչ քիչ դէպքերում, ցաւօք, մնում են ստուերում:

Վերջին շրջանում մարդիկ սկսել էին աւելի քիչ հաւատալ միմեանց: Եւ դա գուցէ այն պատճառով, որ նրանց յաճախ խաբում էին, չէին ունկնդրում, չէին վստահում, ներառնում էին թղթային քաշքշուկի մէջ, հիմնարկից հիմնարկ էին ուղարկում եւլն.: Հարցրէք ցանկացած աշխատողի. «Դու բիւրոկրա՞տ ես»: Նա աներկբայ կը պատասխանի՝ ո՛չ: Ուրեմն ի՞նչ է ստացւում՝ մեզ մօտ բիւրոկրատներ չկան, մինչդեռ բոլորին էլ յայտնի է, որ բիւրոկրատիզմը ոչ միայն արմատախիլ չի արուել, այլեւ որոշ հիմնարկներում նոյնիսկ չափից աւելի է ծաղկել: Որովհետեւ հեշտ է հին ձեւով ապրելը: Գրութիւնն ստացան, պատասխանեցին՝ բարի ճանապարհ, թող այն շարունակի իր երթը: Իսկ կենդանի մարդուն լսել չեն ուզում: Աշխատանքի նման ոճի պայմաններում հարկ չի զգացւում ինքնուրոյն որեւէ հարց լուծել, հետեւաբար եւ պատասխանատուութեան սպառնալիքը չկայ: Արդարացի է այն կարծիքը, որ բիւրոկրատի արմատական շահերը հակահասարակական են: Մինչդեռ, պաշտպանելով իր շահերը, նա հէնց վկայակոչում է հասարակական, պետական շահերը, եւ դա է, որ երբեմն մոլորութիւն է առաջացնում, տեղիք տալիս զանազան թիւրիմացութիւնների: Մի շարք դէպքերում թուերի, հաշուետուութիւնների եւ այլ գրագրութիւնների բաւերում է մնում վերջնական նպատակը. դպրոցում՝ աշակերտը, դաշտում՝ տնտեսութեան ռէալ եկամուտը, արտադրութեան մէջ՝ արդիւնքը: Առանձին ղեկավարներ աւելի շատ հոգ են տանում, որ փաստաթղթերը կարգին լինեն, այդպէս ստուգումների ժամանակ անյարմար վիճակի մէջ չես ընկնի: Ե՛ւ նրանք, որ լրացնում են այդ փաստաթղթերը, ե՛ւ նրանք, ովքեր կարդում եւ, դրա վրայ բաւականին ժամանակ են ծախսում: Իսկ ե՞րբ պէտք է մտածել, աշխատել, գործել:

Ժողովրդական տնտեսութեան մէջ համախառն ցուցանիշների յաղթահարումը, ըստ երեւոյթին, ոչ միայն տնտեսական, այլեւ սոցիալական նշանակութիւն ունի: Ցաւօք, պէտք է խոստովանել, որ այն գործարաններից, հանքերից ու դաշտերից փոխադրուել է նաեւ այլ ոլորտներ՝ նոյնիսկ միջնակարգ եւ բարձրագոյն կրթութեան ոլորտ, կուլտուրայի եւ գիտութեան բնագաւառ, որտեղ դրա կործանարար ազդեցութիւնը աւելի մեծ է, քանզի գործ ունենք մարդկանց հոգեւոր աշխարհի հետ:

Երանի թէ հաւաքէինք բիւրոկրատական գրագրութիւնների համար ծախսուող ամբողջ թուղթը եւ ամէն տարի հրատարակէինք նոր դասագրքեր, որպէսզի աշակերտները, Սեպտեմբերի 1-ին դպրոց գալով, իրենց համար տօնական այդ օրը ստանային ոչ թէ օգտագործուածը, խզմզուածը, կեղտոտուածը, այլ նորը. «Ես ինքս տհաճութեամբ եմ դասագիրքը ձեռքս առնում՝ այնքան կեղտոտ է: Ինչո՞ւ այդ մասին չենք գրում», մեզ է դիմել տնտեսագէտ Վալենտինա Գէորգեանը՝ դպրոցական հասակի երկու թոռնիկների տատիկը: Եւ իրապէս, ինչո՞ւ դասագրքերի հարցն այդքան հակամանկավարժական, հակաէսթէտիկական, եթէ կ՚ուզէք իմանալ՝ հակահիժիէնի ձեւով է լուծւում: Արդեօք իրեն արդարացնո՞ւմ է ֆոնդաւորման սխեմը: Արդեօք այստեղ եւս չի՞ գործում համախառնի գաղափարը: Չէ՞ որ դասագիրքը առանձնայատուկ ձեռնարկ է, եւ դրա նկատմամբ երեխայի վերաբերմունքը միշտ հոգեկան երանգ ունի: Երեխայի մէջ պէտք է ցանկութիւն առաջանայ բացելու գիրքը, կարդալու նոյնիսկ այն, ինչը դեռ չի յանձնարարուած: Պատառոտուած-մաշուած դասագիրքը իր հետ բերում է նաեւ լրացուցիչ ինֆորմացիա, որ նախկին տէրը չի հետաքրքրուել դրա բովանդակութեամբ: Այստեղ մեզ կարող են առարկել, որ ֆոնդաւորման նպատակը թղթի խնայողութիւնն է: Ցաւալի է, որ հէնց այնպէս քամուն տրուած թուղթը մենք յետոյ խնայում ենք… երեխաների հաշւին:

Այժմ բոլորի համար պարզ է, որ անհատի եւ հասարակութեան շահերը պէտք է համընկնեն: Բայց, օրինակ, համընկնո՞ւմ են վաճառողի եւ գնորդի շահերը: Չէ՞ որ դրանք, աւելի շուտ, հակամարտ կողմեր են:

Պէտք չէ խոշոր տնտեսագէտ լինել՝ հաշուելու համար խանութների եկամուտները գնորդների հաշւին: Պարզապէս պահանջւում է գումարել պետական գնի եւ գնորդից կորզուող գումարների տարբերութիւնները: Եթէ ընդունենք, որ Երեւանի թէկուզ իւրաքանչիւր հինգերորդ, վեցերորդ բնակիչը օրական աւելի է վճարում 50 կոպէկ, հաշուած նաեւ թերակշռումը, ապա կը ստացուի 100 հազար ռուբլի, իսկ հինգ օրում՝ կէս միլիոն: Ո՞ւր է հասնում այդ գումարը: Այդպիսով, սիստեմատիկաբար կողոպտուող շարքային քաղաքացին իրենից անկախ փոխում է իր հոգեբանութիւնը եւ ոմանք իրենք էլ, իրենց հերթին, որոնում են լրացուցիչ եկամուտ ձեռք բերելու աղբիւրներ: Եւ արդեօք այդ եւ նման ժխտական միւս երեւոյթների ուղղակի հետեւանքը չէ՞ տանող-թողնողների առկայութիւնը: Մեզ համար զարմանալի չէ, երբ վաճառողներն ու մատուցողները չեն էլ թաքցնում, որ աւելի են վերցնում: Դա մի տեսակ, կարծէք, օրինականացուած է: Եւ գնորդներ մեծ մասամբ լռում են: Առեւտրի ցանցի առանձին աշխատողների նկատմամբ կիրառուող պատժի տեսակները պահանջուող հետեւանքն ու ներգործութիւնը չեն ունենում, եւ կարծէք, դրանց կրողներն արդէն յարմարուել են: Էլ չենք ասում փորձառու «ձկների» մասին, որոնք գիտեն ինչպէս խուսափել ցանցից… Ի դէպ, նշենք, որ վերակառուցումն այնտեղ պէտք է սկսել բազաների եւ արտադրողների հետ ունեցած խաթարուած յարաբերութիւնները կարգաւորելուց: Դա շատ էական է: Այդ դէպքում կը բացառուէին ոչ միայն ենթակայական պատճառները, այլեւ, այսպէս ասած, առարկայականը: Նաեւ կը վերցուէին ժխտական երեւոյթներին նպաստող հանգամանքներն ու պայմանները: Մի խօսքով, անհրաժեշտ են համակողմանի, համալիր միջոցառումները:

«Ինչո՞ւ» հարցադրումը ներկայ փուլում առաւել տարողունակ է, քան ոմանց թւում է: Մանաւանդ նրանց, ում սրտով չեն վերակառուցումն ու նորովի մտածողութիւնը: Եւ միայն որոշումներով, հրահանգներով ու հրամաններով մեր կեանքի ստուերները վերանալ չեն կարող: Հարկաւոր է այնպէս անել, որ, օրինակ, վաճառողին ձեռնտու լինի ազնուաբար աշխատելը, բժիշկին՝ պատասխանատուութեան բարձր զգացում, տաքսու վարորդին՝ կիրթ վարուեցողութիւնն ու ուղեւորի շահը:

Ընդ որում, դա երկուստեք պահանջ է: Եթէ կողմերից մէկն ազնիւ է աշխատում, նա նոյնն էլ կը պահանջի միւս կողմից: Եւ մենք դա կարող ենք անել: Իւրաքանչիւր անհատ իր մէջ ունի մտածելու եւ գործելու անսահմանափակ ուժ ու հնարաւորութիւններ, որոնք ի զօրու են յաղթահարելու կեանքում եղած վատը եւ կրճատելու տհաճ «ինչո՞ւ»ների թիւը:

Է. ԳՐԻՆ
Ի. ԳԷՕԴԱԿԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ՝ ՇԱՀԱՆ ԽՋԿՐ. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ). –

Կիրակի, Փետրուար 22-ին, Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցին ապրեցաւ յիշատակելի օր մը: Բացառիկ հանդիսութիւններով տօնախմբեց իր հոգեւոր հովիւին՝ Շահան խչկր. քհնյ. Տէտէեանին ձեռնադրութեան եւ եկեղեցիէն ներս պաշտօնավարութեան 25ամեակը, հովանաւորութեամբ՝ Յակոբ եպիսկ. Վարդանեանի եւ նախագահութեամբ Տէր եւ Տիկին Փիլո Ղազարեանի:

Այս առթիւ, թաղական խորհուրդը, աւելի մեծ տարողութիւն տալու համար ձեռնարկին, կեանքի կոչեց, իր կողքին, կազմակերպիչ մարմին մը բաղկացած քաղաքիս կարող մը անձնաւորութիւններէ՝ Տիկին Ագնիս Զուքուրեան, Օր. Սիրուհի Թիրէքեան, Բժ. Մարի Տօրումեան, Գուրգէն Փիրանեան, Տիգրան Ղազարեան եւ բժ. Զաւէն Գաբրիէլեան:

Հոծ բազմութիւն մը, եկեղեցիէն մինչեւ Հայ Մշակոյթի Տան սրահները, իր ներկայութեամբը բերաւ վկայութիւնը իր յարգանքին: Մասնաւորապէս հրաւիրուած, Նորվան եպիսկ. Զաքարեան, Լիոնէն Մարսէյլ իր մասնակցութեամբը յատուկ փայլ մը տուաւ մեծարանքի այս օրուան, որուն ներկայ եղան զանազան եկեղեցիներու վարչութեանց եւ միութիւններու ներկայացուցիչներ, հոգեւոր հովիւներ, Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ Համայնքի ժողովրդապետ՝ Սարգիս Վրդ. Դաւիթեան, Ֆրանսայի Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ Նախագահը՝ վեր. Ժ. Տանիէլ Սահակեան:

Օրուան պատարագը մատոյց Շահան քահանան, խորանին վրայ սպասարկեցին Մակար խչկր. քհնյ. Նաճառեան, եւ Ս. սարկաւագ Վահան Յակոբեան: Գուսան երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Ժիւլիէթ Երըմազեանի մեկնաբանեց Մ. Եկմալեանի եռաձայն պատարագը, գրուած երկու իգական եւ մէկ արական ձայներու համար:

Յակոբ եպիսկ. Վարդանեան իր քարոզը սկսաւ ընթերցումովը երկու նամակներու: Առաջինը, Էջմիածնի գիտնէն, որ հաստատագիր մըն է Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի կողմէ եկեղեցւոյ նուիրուած խաչքարի մը: Երկրորդը, Անթիլիասէն, օրհնութեան գիր մը Գարեգին Բ. Կաթողիկոսէն, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, «… Մենք անձամբ կը յիշենք թէ, ինչպէս 25 տարիներ առաջ, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքին մէջ հոգեւորական մեր ծառայութեան համար պատրաստուեցաք ստանալով Ս. գրական, աստուածաբանական, ծիսագիտական հարկ եղած ուսումները՝ արդիւնաւոր ծառայութեան մը հեռանկարով: Որքան ուրախ ենք որ ահա 25 տարիէ ի վեր Ս. Էջմիածնայ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան իրաւասութեան ներքեւ Մարսէյլի շրջանին մէջ հաւատարիմ եւ անձնդիր ոգւով կ՚արժեւորէք մեր ստացած հոգեւոր կրթութիւնը եւ քահանայական կարգը»: Յետոյ, Յակոբ եպիսկ. Վարդանեան, համառօտ կերպով, տուաւ Շահան քհնյ. Տէտէեանի կենսագրական գիծերը, իր ձեռնադրութիւնը 1961 Մայիսին ձեռամբ Լիբանանի օրուան Առաջնորդ՝ Խորէն Արք. Բարոյեանի: Յայտնեց իր շնորհաւորութիւնները, տուաւ իր օրհնութիւնը յանուն Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին եւ աւելցուց՝ «Շահան քահանան 25 տարի շարունակ պտղաբեր արդիւնաւորութեամբ, լուռ եւ անշշուկ մանաւանդ, ծառայեց հայ հոգիին եւ հայ ազգ ոգեկանութեան: Ազգ. գործին մէջ, մանաւանդ եկեղեցական գործին մէջ, բազմաձայն եւ անախորժ ձայներէն անդին, պէտք է մտիկ ընել միայն այն ձայները որոնք համերգը կ՚արժեւորեն, որոնք կը բարձրանան դառնալու համար ծառայութիւն, դառնալու համար հայ ժողովուրդի հոգեկան կառոյցը կազմող համերգը»:

Շահան Խչկր. Քհնյ. Տէտէեան բնաբան առնելով Ղուկաս Աւետարանիչէն հետեւեալ տողերը «Անպիտան ծառաներ ենք, ինչ որ պարտական էինք ընել, ըրինք» բացատրեց ծառայութեան գաղափարը եւ ապա յիշեցուց երջանկայիշատակ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի խօսքերը քահանայական ձեռնադրութեան առթիւ՝ «Այժմ, երբ ամբարեցիք ու զինուեցաք, Ս. գրական եւ աստուածաբանական գիտութիւններով, ոչինչ պիտի արժէ այդ բոլորը, եթէ ատոնց կողքին ի գործ չդնէք մեր հոգեւոր ու բարոյական արժէքները: Եղէք ծառայասէր, խոնարհ, ազնիւ եւ մանաւանդ հաւատք դրէք մեր Ս. գործին մէջ»: Ապա, Շահան քահանայ ըսաւ թէ իր անձին հանդէպ եղած գոհարանական խօսքերը կ՚երթան՝ «իմ եկեղեցիիս, իմ ազգիս որուն համար 25 տարի առաջ կատարեցի ուխտը հաւատարմօրէն ծառայելու»: Իր սրտագին շնորհակալութիւնները յայտնեց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի որ իր հայրական խնամքին առարկայ կ՚ընէ Ս. Գէորգ Եկեղեցին եւ անոր խոնարհ մէկ ծառան: Նոյնպէս Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին որուն անմիջական հովուութեան եւ խնամքին տակ, Դպրեվանքի յարկին մէջ, զօրացած է իր հոգին եւ զինուած է միտքը Հայ Եկեղեցւոյ ծառայութեան համար: Նմանապէս, Յակոբ եպիսկ. Վարդանեանին, Նորվան եպիսկ. Զաքարեանին, Տէր եւ Տիկին Փիլո Ղազարեանին, ներկայ հոգեւորականներուն, թաղականութեանց եւ միութեանց ներկայացուցիչներուն, Գուսան երգչախումբին, Մեծարանքի Կազմակերպիչ Մարմնին, Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ թաղականութեան եւ շրջանի բոլոր անդամներուն:

Ապա, շարունակուեցաւ պատարագը եւ մասնաւորապէս, բոլոր ներկայ եկեղեցիներու մասնակցութեամբ կատարուեցաւ հանդիսաւոր օծումը խաչքարին, նուէր՝ Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին:

Ժամը 13-ին, ժողովուրդը համախըմ-

րբեպալ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վաստակաւոր ատենապետ Տէր Հայր, մասնակցելու համար, մեծարեալ քահանայ հօր ի պատիւ ճաշին: Յակոբ եպիսկ. Վարդանեան սեզամօրհնութիւնէն առաջ, Սէն Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ վարչութիւնը ներկաներէն խնդրեց մտածում մը, վայրկեան մը ամփոփում ի յիշատակ նորոգ հանգուցեալ՝ Արշամ Պապայեանի որ այնքան ջանք թափած եւ սատարած էր հարաւային Ֆրանսայի շրջանի եկեղեցիներու համերաշխ եւ ներդաշնակ գործակցութեան ի խնդիր:

Ճաշը վարեց՝ բժ. Զաւէն Գաբրիէլեան: Կազմակերպիչ Մարմնի անունով բարի գալուստի խօսք արտասանեց՝ Գուրգէն Փիրանեան, բնորոշեց ու վեր առաւ հայ եկեղեցականին դերը եւ առաքելութիւնը մեր ազգ. կեանքին մէջ, եւ շարունակեց՝ «Ներկայիս, երբ մեր ժողովուրդի մէկ կարեւոր զանգուածը կ'ապրի հեռու իր հայրենի ակունքներէն, հայ եկեղեցականին դերը կը մնայ նոյնքան հրամայական որպէսզի հայ հոգին ու միտքը մնան արթուն, եւ շարունակեն ստանալ իրենց աւիշը Լուսաւորչի կանթեղէն, Մաշտոցի հանճարէն եւ Վարդանի ոգիէն: Շահան քահանան գիտակից իր կոչումին եւ որպէս շարունակողը անցեալէն եկող այդ շղթային, օր ըստ օրէ, կաթիլ առ կաթիլ, Սէն Լուի եւ քաղաքիս մէջ, իր արժէքաւոր մասնակցութիւնը կը բերէ մեր առօրեայ պայքարին, եկեղեցիէն ներս եւ դուրս»: Շնորհաւորութեան եւ բարեմաղթութեան խօսքերով աւարտեց իր ճառը:

Օրուան նախագահը, Փիէռ Ղազարեան, գնահատեց նախաձեռնութիւնը, յայտնեց իր համակրանքն ու յարգանքը հանդէպ Շահան քահանային, գրուատեց իր 25 տարիներու արդիւնաւոր պաշտօնավարութիւնը եւ աւելցուց՝ «Թոյլ տուէք ինծի, որպէս նախկին մէկ անդամը Սէն Լուի շրջանի, աւելի հպարտ ըլլամ այս պահուն եւ ըսեմ թէ խոր ապրումներով եւ անցեալի կապոտներով միշտ հոգեպէս կապուած կը մնամ Սէն Լուի, որ ունեցաւ իր փայլուն շրջանը, եւ այսօր ևս, շնորհիւ քաղականութեան և հոգեւոր հովիւին կանգուն կը պահէ հայկականութեան ջահը»: Փիէռ Ղազարեան, իր եւ կնոջ անունով, շնորհաւորեց Տէր Հայրը մաղթելով առողջութիւն եւ տոկունութիւն որպէսզի Սէն Լուի եկեղեցին միայ միշտ պայծառ եւ մեր հայրերու դրած հիմնաքարը 60 տարի առաջ, երբեք չխախտի:

Սէն Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղականութեան անունով Կարօ Յովսէփեան շնորհակալութեան եւ երախտագիտութեան խօսք արտասանեց ներկայ անձնաւորութեանց եւ բոլոր մասնակցողներուն, ընդգծեց Շահան քահանային 25-ամեայ վաստակը, եկեղեցական եւ ազգային, համեստութիւնը իր բնորոշութեան, ըմբռնումը իր պաշտօնին նուիրականութեան, պատրաստակամութիւնը իր ծառայութեան, գիտակցութիւնը իր կոչումին եւ աւելցուց՝ «այդ գիտակցութիւնը միացած իր հեզ, համբերող եւ հանդուրժող բնաւորութեան, իր լուրջ, պարկեշտ եւ անշահախնդիր կեցուածքին, իր չափաւոր արտայայտութիւններուն, իր բծախնդիր ծիսակատարութեան, իր յատուկ շնորհներուն եւ ձիրքերուն երգեցողութեան կատարումին մէջ, բրին այն եկեղեցականը, որ քառորդ դարէ ի վեր իր շրջանին մէջ, բայց նաեւ համայն գաղութին մէջ եղաւ գնահատուած, յարգըւած, սիրուած ու փնտռուած եկեղեցականը»: Կարօ Յովսէփեան Շահան քահանային մէջ վեր առաւ նկարագրի տէր մարդը եւ եկեղեցականը ամուր իր համոզումներուն մէջ, հաւատարիմ իր յանձնառութիւններուն մէջ, անխախտ իր ուղղութիւններուն մէջ որ երբեք չի զոհեր նպատակը միջոցին: Նոյնպէս, ընդգծեց երէցկին Եղիսաբէթ Տէտէեանի բերած թանկագին մասնակցութիւնը, սիրայօժար ծառայութիւնները եկեղեցիէն ներս, Տէր Հօր կողքին: Կարօ Յովսէփեան աւարտեց իր խօսքը ըսելով՝ «Այս օրը, Տէր Հայր, հոգեկան եւ բարոյական արդար վարձատրութեան օր մըն է. բայց նաեւ խանգրուան մը, կոչ մը եկեղեցական եւ ազգ. ծառայութեան ճանապարհին վըրայ, որ սրտանց կը մաղթենք շատ երկար, արդիւնաշատ գործունէութիւններով զեղուն ի շինութիւն եւ ի պայծառութիւն հայ եկեղեցւոյ եւ հայ ժողովուրդին, միշտ գործելով յանուն մէկ ազգի եւ ի սէր մէկ ապագայի»:

Նորվան եպիսկ. Զաքարեան որ մանկութենէն ծանօթ է Շահան քահանային վկայութիւն մը բերաւ այդ օրերէն վեր առնելով անոր եկեղեցանուէր, մշակութասէր եւ ազգային գործունէութիւնները եւ աւելցուց՝ «Մեծ եղաւ իմ հոգեկան ուրախութիւնս երբ իմացայ թէ ան քահանայ եղած է: Չէր կրնար ուրիշ ասպարէզ ընտրել, դաստիարակուած էր եկեղացական շունչով: Կը մաղթեմ իրեն աւելի պտղաբեր եւ արդիւնաւէտ ամեակներ»: Ֆրանսայի Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ Միութեան նախագահը՝ վեր. Ժ. Տ. Սահակեան յայտնեց իր խնդակցութիւնը եւ ըսաւ թէ լաւ բան է որ ժողովուրդը գիտնայ գնահատել իր հոգեւորականներուն ծառայութիւնը: Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ համայնքին ժողովրդապետը՝ Սարգիս վրդ. Դաւիթեան իր շընորհաւորութիւններուն հետ ըսաւ թէ այս 25ամեակը մեզի առիթ կու տայ մտածելու քահանայութեան մեծութեան եւ բարձրութեան մասին. քահանան ընդունուած ժողովուրդէն կը ծառայէ ժողովուրդին: Խօսք առին, իրենց շնորհաւորութիւնները յայտնելով, նաեւ՝ Պերճ Կարապետեան՝ Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ նախագահը, Ժաք Վարժապետեան՝ Սրբոց Թարգմանչաց Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ վարչութեան քարտուղարը, Ալեքսան Պապայեան՝ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղականութեան նախագահը, Մակար խչկր. քհնյ. Նաճառեան՝ Բամփ Ֆրէզի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը, Նուպար Փափազեան՝ Մուրատ Ռափայէլեան նախկին աշակերտաց Միութեան նախագահը Մարսէյլի, Ա. խչկր. քհնյ. Եղիշէ Փանոսեան՝ հոգեւոր հովիւը Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ: Կարդացուեցան օրհնութեան, շնորհաւորական նամակներ եւ հեռագիրներ, ի մէջ այլոց, Յունաստանի Հայոց Առաջնորդ՝ Սահակ Արք. Այվազեան, Ամերիկահայ Արեւելեան շրջանի եւ Գանատայի թեմի առաջնորդ՝ Մեսրոպ Արք. Աշճեան, Կիպրոսի թեմի Առաջնորդ՝ Եղիշէ ծ. վրդ. Մանճիքեան, Կապոյտ Խաչի Սէն Ժեռոմի մասնաճիւղ, Մարսէյլի Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրեր:

Մէջ ընդ մէջ, եղան երգ եւ արտասանութիւն: Երգեցին՝ երէցկին Եղիսաբէթ Տէտէեան, Վարդան Առաքելեան, Սիմոն Աւտոյեան, Կարօ Տէրտէրեան: Արտասանեց՝ Մառըլէն Յովհաննէսեան: Իր մասնակցութիւնը բերաւ Գուսան երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Տիկին Ժիւլիէթ Ըլմազեանի:

Հուսկ, խօսք առաւ Շահան խչկր. քհնյ. Տէտէեան, վերյիշեց իր ժամանումը Մարսէյլ, երախտագիտութեամբ յիշեց բոլոր անոնք որոնք ծառայեցին եկեղեցիին եւ այսօր մեկնած են, իր շնորհակալութիւնները յայտնեց եկեղեցւոյ Թաղականութեան, կազմակերպիչ մարմնին եւ բոլոր ներկայ հոգեւորականներուն եւ ժողովուրդին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ մէջ, Փետ. 7-ին, իր մահկանացուն կնքած է ազգային հերոս Արամ Երկանեանի այրին՝ Զապէլ Բարակեան – Երկանեան: Ծնած էր 1911-ին՝ Պուքրէշ: Երկրորդական ուսումը ըստացած է իր ծննդավայրի Նոթր-Տամ վարժարանին մէջ: 1928-ին ընտանեօք գաղթած է Արժանթին. նոյն շրջանին Պուէնոս Այրէս կ'երթար նաեւ Արամ Երկանեան: Տիկին Զապէլ Երկանեան հիմնադիրներէն էր Պուէնոս Այրէսի Հայուհեաց Միութեան:

×

ԳԱՀԻՐԷԻ ամերիկեան համալսարանի «Օրիէնթըլ» սրահին մէջ, Փետ. 15-ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը, նուիրուած հայկական ճարտարապետութեան: Բացումը կատարելով Լեւոն Իշխանեան ներկայացուցած է օրուան դասախօսը՝ տոքթ. Լիւսի Տէր-Մանուէլեան: Աւելի քան 150 լուսապատկերներու ցուցադրութեամբ դասախօսը շեշտած է հայկական ճարտարապետութեան յատկանիշները, անոր պատմական ու գեղարւեստական արժէքն ու դիրքը ընդհանրապէս միջազգային արուեստի, մասնաւորաբար ճարտարապետութեան աշխարհէն ներս:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայ Մշակութային «Արարատ» Կազմակերպութեան «Կոմիտաս» սրահին մէջ, Փետ. 12-ին, տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, նուիրուած Թումանեանի «Անոյշ»ի: Կիտաւ Արզումեան եւ Վարդգէս Բաշեան ներկայացուցած են «Անոյշ» պոէմի գրական արժէքը, իսկ Արտեմիս Փանոսեան անդրադարձած է նոյնանուն օփերայի երաժշտական արժէքին: Յայտագրի վերջին բաժնին Սիլվա Յարութիւնեան եւ Տիգրան Սուքիասեան մեկնաբանած են քանի մը երգեր «Անոյշ» օփերայէն, դաշնակի ընկերակցութեամբ Լիլի Սարգսեանի:

×

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍՔՕՅԻ Հայ Կեդրոնի սըրահին մէջ, Փետ. 7-ին, տեղի ունեցած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան տարեկան հանդէսը: Բացումը կատարած է Սերոբ Սըրապեան: Խօսք առած են «Ռոստոմ» Ուխտի Կրտսերներու ատենապետուհի Սեւանա Պաղտասարեան եւ Հ. Յ. Դ.ի անդամներէն Մուշեղ Անտոնեան: Տեղի ունեցած է երգման արարողութիւնը ութ պարման – պարմանուհիներու, որոնք միացած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է խրախճանական մթնոլորտի մը մէջ, Գառնիկ Սարգիսեանի ազգային, յեղափոխական երգերով:

×

ՊԼՈՎԴԻՒԻ «Երեւան» կազմակերպութեան Մշակոյթի Տունը, Փետ. 12-ին, հանդէս եկած է Երեւանի ելեկտրական սարքաւորումներու գործատան «Զարթօնք» երգի ու պարի համոյթը: Յայտագրին մաս կազմած են «Շալախօ», «Ուզունդարա», «Ղարաբաղի եղնիկ», «Սօնական» եւ այլ պարեր, որոնք մեծ խանդավառութիւն ստեղծած են սրահին մէջ: Խումբին գեղարուեստական ղեկավարն է Հենզել Մանուչարեան:

— «ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ —

Մ
Ա
Յ
Ր
Ի
Կ

ԱՆՐԻ ՎԷՐՆԷՕՅ

Թարգմանութիւն՝ Ա. Թ.

Ed. R. Laffont. Paris, 1985

Քանի՛ անգամ փափաքեցայ մանկական իմ բառերովս, մօրս ըսել.

– Չեմ ուզեր երթալ այդ անպիտան նախընթրիքին:

Այս երկու օրերու ընթացքին Ալեքսանտրի կողմէ ոչ մէկ ակնարկութիւն եղաւ հինգշաբթի յետմիջօրէին. մենք բազմաթիւ անգամներ հանդիպեցանք իրարու, առանց բառ մը փոխանակելու:

Դպրոցէն դարձիս, Զորեքշաբթի երեկոյ, մեծ օրուան նախօրեակին, պիտի կանգնէի երեք մայրերուս առջեւ, պայուսակս կռնակէս վար չառած իրենց յայտնելու համար վճռակամ.

«Պիտի չերթամ այդ նախընթրիքին»:

Նայեցայ իրենց, հակած էին իրենց կարին վրայ, ինքնամփոփ՝ իրենց սպանական ղղեակներուն մէջ. այդպէս ոտքի մնացի ուրախութիւն պատճառող սուսերուս խրած, առանց նախադասութիւնս կազմելու:

×

Այդ մեծ օրուան առաւօտուն երբ արթնցայ առաջին բանը որ տեսայ պղպջակ հսկայ կաթսան էր, որ ջուր եռացնելու կը գործածուէր: Շոգին կէս բաց կափարիչէն դուրս կը յորդէր: Մեր միակ սենեակին մէջտեղը դրուած էր կլայեկած պղինձէ մեծ տաշտը: Լոգանքի ձեռնոցին վրայ խոշոր քառակուսի օճառ մը դրած, երեք մայրերս իրենց թեւերը սոթտած կը ծանուցանէին թէ հասած էր շաբաթական լոգանքիս օրը: Շաբթուան օրերուն գիս յարկ յարկ կը լուային. գլուխ, դէմք, վիզ, թեւեր, եւ այսպէս մաս առ մաս կը հասնէինք ոտքերուս: Ամբողջական լոգանքիս օրը Կիրակին էր, սակայն այս կարեւոր դէպքը պարտադրած էր որ հիմնական մաքրութիւնս երկու օր առաջ առնուած ըլլայ:

Տաշտին մէջտեղը զետեղուած աթոռակին վրայ կծկտած, կրոնակս կորացուցած, ակռաներս կը սեղմէի, պատրաստ՝ ենթարկուելու չարաթական այս չարչարանքին, որուն բոլոր նրբութիւններուն ծանօթ էի:

Աննա մօրաքոյրս հաստ եղերքներով օճառը երկու ձեռքով բռնած կոպտօրէն կ'օճառէր մարմինս: Մայրիկս ձեռքի մազէ ձեռնոցով մորթս կը քերթէր, իսկ Գայեանէ անդթօրէն գլուխէս վար կը լեցնէր ջուր մը, որ անհանդուրժելի ըլլալու չափ եռացած կը թուէր ինծի: Աղաղակներս, կենդանավայել գոռումներս, ցաւի ճիչերս ոչինչով կը ջլատէին երեք չարչարողներս, որոնք քրտնաթաթախ դուրս կու գային այս գործողութենէն: Իսկ ես, խեցգետնի գոյնով, սակայն մամաքուր. օճառ մը բուրէի ու ճերմակեղէններէս կ'արտածորէր ուրձի հոտը, զոր Փրովանսի ճամբաներուն վրայէն հաւաքած էինք ու Աննա մօրաքոյրս տոպրակներու մէջ լեցուցած էր:

Մայրս իր ծածկոցէն հանեց կարճ տափատով զգեստս, որ յատուկ էր կարեւոր օրերու:

Գայեանէ արդուկով մէկ երկու կէտ հարթեց մետաքսէ գեղեցիկ շապիկիս վրայ, զոր յատկապէս այսօրուան համար կարած էր: Կերպասը 2,5 մեթրնոց աւելցած կտոր մը, որ չէր բաւեր չափահասի մը, որպէս Ծնունդի նուէր, տրուած էր իրենց գործատիրոջ կողմէ.

– Ձեր տղուն շապիկ մը կը կարէք:

Ան կերպասին հետ իտալական հիանալի մետաքսէ փողկապ մըն ալ նուիրած էր: Ամէն բան պատրաստ էր զիս փոքրիկ պճնամոլի մը վերածելու համար:

Աննա մօրաքոյրս Քասթէլմիւրոյի վերածուած (քաղաքին մեծագոյն ծաղարանը) խոհանոցի իր անկիւնին մէջ չեղանկիւններու ձեւով կը կտրէր սառած սերը, ծածկելու համար թերթուչի կտորները, որոնք պատրաստուած էին յատկապէս այսօրուան համար: Անոյշ անոյշ կը բուրէին ընկոյզը, կինամոնը եւ խմորին թերթերուն մէջ անցած սառած շաքարը:

(Շար. 53)

ԼԻՈՆ. –

Պր. Շաւարշ Հաբէլեան,
Տէր եւ Տիկին Միշէլ Փիոլա,
Տէր եւ Տիկին Յովհ. Հաբէլեան,
Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Հաբէլեան եւ զաւակները (Թառառ),
Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Հաբէլեան (Պոլիս),
Տէր եւ Տիկին Վազգէն Ջինարլը եւ զաւակները (Փարիզ),
Այրի Տիկին Մարի Թորոսեան եւ զաւակները (Հայաստան),
ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, եղբօր, հօրեղբօր որդւոյն եւ ազգականին՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՀԱԲԷԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 2-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Մարտ 4, ժամը 10.45-ին Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Կիյոթիէրի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին զաւակներուն եւ Տէր եւ Տիկին Յովհ. Հաբէլեանի:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Չորեքշաբթի, երեկոյեան ժամը 6-ին, Հսկումի Խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին:

Իսկ Մարտ 8-էն սկսեալ Պատարագէն առաջ ժամը 9.45-ին, Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը իր սրտագին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Աստուր Քէօսէեանին, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Քէօսէեանի եւ զաւակին, Օր. Սեդա Քէօսէեանին, Տիկին Սիրվարդ Ճամուզեանին եւ զաւակներուն եւ համայն ընտանեկան պարագաներուն, իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝ Վարսենիկ Քէօսէեանի մահուան առիթով:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Մինասեանի եւ զաւակներուն, իրենց հօր եւ մեծ-հօր՝ Գալուստ Մինասեանի մահուան առիթի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի անդամական ժողովը Մարտ 7, ժամը՝ 16-ին սովորական հաւաքատեղին:

Տէր եւ Տիկին Տարօն-Ժարժ Մոստիչեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ ազգականին՝

ԳԱՐՆՕ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 26-ին, Սիւռէն:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Մարտ 5, ժամը 10-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէր-Լաշէզի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ: Փոխան ծաղիկի նուէրներ կարելի է ընել՝

«Amis de la Fondation Marie-Nubar»
57, bd. Jourdan — 75014 PARIS

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին, Փարիզեան Շրջանի մեր Եկեղեցիներուն մէջ, Ուրբաթ երեկոներ ժամը ճիշդ 7-ին, Հսկումի Խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ կը տրուի աւուր պատշաճի Քարոզ՝ ըստ հետեւեալին. –

Ուրբաթ, Մարտ 6-ին,
Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ:
Ուրբաթ, Մարտ 13-ին,
Առնուվիլ Լէ Կոնէսի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցին:
Ուրբաթ, Մարտ 20-ին,
Շավիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ:
Ուրբաթ, Մարտ 27-ին,
Իսի Լէ Մուլինոյի Ս. Մարիամ-Աստուածածին Եկեղեցին:

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի հետեւեալ Կիրակի օրերուն, Պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի. –

– Կիրակի, Մարտ 8-ին՝
Արտաքսման Կիրակին
– Կիրակի, Մարտ 15-ին՝
Անառակի Կիրակին
– Կիրակի, Մարտ 22-ին՝
Տնտեսի Կիրակին
– Կիրակի, Մարտ 29-ին՝
Դատաւորի Կիրակին
– Կիրակի, Ապրիլ 5-ին՝
Գալստեան Կիրակին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Հէքիմեան, Տէր եւ Տիկին Ազատ Հէքիմեան, Տէր եւ Տիկին Ֆելլի Ֆասիօ եւ բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղիկով, փոխան ծաղիկի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, մեծ-մօր, նանիին, քրոջ, տալոջ եւ հարսին՝

ՏԻԿԻՆ ՍՐԲՈՒՀԻ ՀԷՔԻՄԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Հ. Բ. Ը. Մ.

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

կը ներկայացնէ
Ամերիկահայ նկարիչ-քանդակագործ-գրագէտ

ՎԱՐԱԶ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆԻ
Արուեստի Աշխարհը

Նկարչական Ցուցահանդէս

Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ
118, rue de Courcelles — 75017 Paris

Մարտ 5-էն մինչեւ Մարտ 14
(ժամը 17էն 21)

Բացում՝ Հինգշաբթի, Մարտ 5
ժամը 18.30-ին

Լուսարձակով պիտի ցուցադրուին արուեստագէտին կարեւոր գործերը:

– Մուտքը ազատ է –

- ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ -

կազմակերպութեամբ՝

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՊԱՅԾԱՌՈՒԹԵԱՆ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԱՐՄՆԻ

Կիրակի օր, Մարտ 8-ին, ժամը 15-ին
Եկեղեցւոյ Նուրհան Ֆրէնկեան
մշակութային սրահին մէջ
6, avenue Bourgain — Issy-les-Moulineaux

Կը դասախօսէ՝
ՄԻՌՌՈՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

–երգ, երաժշտութիւն, արտասանութիւն–

Օրուան խորհուրդին պատշաճ:
Կարկանդակներ եւ զովացուցիչներ:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԶՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ
ԵՒ
ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆԻ
ՓԷՐ ԼԱՇԷԶԻ
ՇԻՐԻՄՆԵՐՈՒՆ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Նուիրատուներու Ե. Ցանկ
Նախորդ գումար.– 15.770 Ֆր.:

Պ. Պ. –

Մինաս Մելքոնեան 500 Ֆ., Երուանդ Գասպարեան 300 Ֆ., Կարապետ Յակոբեան 250 Ֆ., Ժիրայր Կիւրճեան, Տոքթ. Ժան Մետաքսեան, Արտաշէս Տէյիրմէնճեան, Հայրապետ Յովակիմեան, Գալուստ Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Աւետիսեան, Տիկին Աստղիկ Մութաֆեան 200-ական Ֆ., Բժիշկ. Այվէր Մութաֆեան, Սարգիս Փէհլիվանեան, Ազատխանեան, Կարապետ Քոմուրեան, Սարգիս Թօփալեան, Ժօզէֆ Մելքոնեան, Ժագ-Քումի, Մանուկ Շահինեան, Ժագ-Երուանդ, Ներսէս Ծ. Վրդ. Բապուճեան, Ժորժ Պասըլեան, Արամ Կիւրեղեան, Արսէն Զաքրեան, Տիրան Ոսկերիչեան, Նշան Գույան, Արթիւր Աշքըյեան, Դաւիթեան, Յարութիւն Կիւլեան, Ժագ Անդրէասեան, Ստեփան Ճորթայեան, Միշէլ Քէշայեան, Տիկին Ժանին Գագալեան, Տիկին Քէշիշեան (յաւելուած), Մի Ոմն 100-ական Ֆ., Շաւարշ Օրդեան, Մկրտիչ Երամեան, Ավճեան, Տէր եւ Տիկին Այթունեան, Տիկին Մելինէ Գոնդաքճեան, Մի Ոմն 50-ական Ֆ., Մի Ոմն 30 Ֆ., Մի Ոմն 30 Ֆ.:
Ընդհ. Գումար. – 20.980 Ֆ.:

Նուիրատուները կրնան իրենց դրամագլուխները չէքերը) հետեւեալ հասցէով ղրկել. –

A.A.A.S. (Sépulture)
B. P. 425 09
75424 Paris Cedex 09

կամ՝

U.G.A.B. (Sépulture)
11, square Alboni
75016 Paris

CROIX BLEUE

EMISSIONS CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
SUR LES ONDES DE RADIO ASK
ANNEE 1987

— MARS
SAMEDI 7 MARS A 11H15
SAMEDI 21 MARS A 11H15
CONS. D'ADM. SECT. ARNOUVILLE

Conférence - Débat

LE CLUB DES JEUNES du Centre Culturel Saint Mesrob organise une Rencontre, suivie d'un échange de vues, avec le jeune chroniqueur

GUILLAUME HAMALIAN

qui présentera son livre
«J'AIME LA POLITIQUE»

le Jeudi, 5 Mars à 20h30, dans les locaux du Centre Saint Mesrob, 10bis, rue Thouin Paris 5e.

Un buffet froid sera servi pour ceux qui le désirent, à partir de 19h.

Prière de s'inscrire en téléphonant au : 43 - 2 6- 50 - 43 (les après-midi).

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
Հ. Մ. Ը. Մ. Ի
ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

որ տեղի պիտի ունենայ

Միլանի Իտալիայի Մեծ Սրահին մէջ

ՔԱՓՐԻԱԹԷ – ՊԵՐԿԱՄՕ

Շաբաթ, Մարտ 7, ժամը 21-էն սկսեալ

Մասնակցութեամբ Փարիզէն՝ «ՅԱՂԹԱՆԱԿ» նուագախումբին

PÂQUES A JERUSALEM

DU 16 AU 23 AVRIL 1987
JERUSALEM ET CIRCUIT GALILÉE

DU 16 AU 21 AVRIL 1987
SÉJOUR A JERUSALEM

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS
BAGHDASSARIAN-SABERATOURS : 31, rue d'Argenteuil - 75001 PARIS - Tél. 42.61.51.13
SARKISSIAN-SEVAN VOYAGES : 48, cours de la Liberté - 69003 LYON - Tél. 78.60.13.66
CHELELEKIAN-ST ANTOINE VOYAGES : 214, rte Nle St Antoine - 13015 MARSEILLE - Tél. 91.96.01.06

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԸ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ Պուա-Քոլոմպ եւ Արժանթէօյի մասնաճիւղը այցելութիւն մը կազմակերպած է Անտոյնի հանգստեան տունը, Կիրակի, Մարտ 8, ժամը 14.30-ին, փափաքողները կրնան միանալ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Անիէռ Պուա-Գոլոմպ եւ Արժանթէօյի մասնաճիւղը պատանիներու եւ չափահասներու համար դիմակահանդէս մը կազմակերպած է Շաբաթ, Մայիս 23, ժամը 20-էն սկսեալ
CENTRE CULTUREL
rue Robert Lavergne — ASNIERES
— Ծպտուած եկէք —

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
5

JEUDI
5 MARS
1987

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: (1) 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R. C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 4,00 F

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

62րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.437 Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN 62e ANNÉE — No 16.437

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԹԹԻՆՕ ՔՐԱՔՍԻ հրաժարեցաւ ինչպէս կը նախատեսէր փոխն ի փոխ կառավարելու դրութիւնը, որ հաստատուած էր վերջին ընտրութիւններէն ետք: Իր հաշուեկշիռը դրական կը նկատէ, եթէ նոյնիսկ դեռ շատ բան կայ ընելիք: Ծերակոյտին առջեւ է որ ընկերվարական նախարարապետը 42 ամսուան իր մատակարարութիւնը ներկայացուց: Հարկ է ըսել որ երկարակեցութեան մրցանիշ մը կոտրեց յետ-պատերազմեան Իտալիոյ 44-րդ վարչապետը, քանի որ այդ թուականէն ի վեր, նախարարապետի մը ժամանակաշրջանին միջինը ութ ամիս եղած է: «Պեթթինօ արքան» ինչպէս ծանօթ է, ժողովրդականութեան ալ բոլոր մրցանիշները կը կոտրէ, մանաւանդ Պերլինկուէրի մահէն եւ Սանտրօ Փերթինիի քաշուելէն ետք, երբ Իտալիա փայլուն պարագլուխներու կարօտն ունի:

ԱՊՏԱԼԼԱՀԻ հարցը կրնայ փակուած նկատուիլ այս վճիռով, որովհետեւ նոր պատմութիւն մը մէջտեղ ելած է, զոր Վերժէս կ'ուզէ օգտագործել չեղեալ համարիլ տալու համար դատավարութիւնը: Նոր լոյս տեսնալիք հատորի մը մէջ, Ժան-Փօլ Մազիւրիէ որ Ապտալլահի առաջին փաստաբանը եղած է, կը յայտնէ թէ շրջան մը աշխատած է Ֆրանսական գաղտնի սպասարկութեանց (Տէ-էՍ-Թէ եւ Տէ-Ժէ-էՍ-Ը-) հաշւոյն, ինչ որ բաւական ծանրակշիռ բան մըն է փաստաբանի մը համար: Փաստաբանական Խորհուրդը հարցը պիտի քննէր, բայց տուժող կողմը մտահոգ չէ, որովհետեւ կ'ըսէ՝ մէթր Մազիւրիէ Ապտալլահի խորհրդատուն չէր ոճրային հարցերու մէջ: Չորեքշաբթի օր, Քանառ Անշէնէ կը յայտնէր թէ դատախազը ոչ թէ հրահանգ ստացած է վարչապետարանէն, այլ՝ գացած տուած է, Փետրուար 26-ին, ինչ որ Մաթինեան կը հերքէ: Ըստ շաբաթաթերթին, որոշուած էր որ 10 տարիէն պակաս ըլլայ պատիժը, բայց եօթը դատաւորներու անակնկալ վճիռը ամէն ինչ տակնուվրայ կ'ընէր:

ԱԼԷՆ ՔԼԱՎՕ, Մոնլիւսոնի Տընլոփ գործատան բանուորը որ գործէն ճամբու դրուած էր, որովհետեւ աշխատանքի պայմաններու մասին յօդուած մը գրած էր Իւմանիթէի մէջ (1986, Յունուար 15), ի վերջոյ շահեցաւ դատը եւ աշխատանքը վերսկսաւ Չորեքշաբթի օր: Վերաքննութեան դատարանն է որ վճռեց ստիպել գործատէրը որ գործադրէ Փրիւտհոմներու դատարանին որոշումը:

ՏԱՆԻ ՔԷՅ, ծանօթ դերասանը մեռաւ Լոս Անճըլըս, 74 տարեկանին: Բուն անունով՝ Դանիէլ Քամինսքի, ծագումով հրեայ, Տանի Քէյ միամիտ կատակերգակի տիպարը մարմնաւորած է մեծ յաջողութիւն արձանագրելով: Շատ օգնած է դժբախտ մանուկներուն, իր գործակցութիւնը բերելով ԻՒՆԻՍԷՖ-ի:

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ոսկիին անկումը անգամ մը եւս մրցանիշ կոտրեց Երեքշաբթի օր, 23,5% կորսնցնելով իր արժէքէն եւ 106 լիբանանեանի հասցնելով տոլարը (նախորդ օրը՝ 85,85 էր): Շատեր, անշուշտ, մեծ շահեր ունին այս կացութեան մէջ եւ իրենց օրականն իսկ կ'ապահովեն: Դրամատուներու համաձայն ալ, ժողովուրդը ինքզինք «պաշտպանելու» համար, 30 միլիառ տոլարի տէր դարձած է:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՓԵՏՐՈՒԱՐ 24 - 25)

ՌՈՍԻՆԻԻ ՕՓԵՐԱՅԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Երեւանի կոմիտաս երաժշտանոցի ուսանողներ օփերային արուեստանոցին մէջ տեղի ունեցած է Ռոսինիի «Ամուսնական մուրհակ» օփերայի անդրանիկ ներկայացումը: Երեւանցի արուեստագէտները առաջին անգամ է որ կը դիմեն Ռոսինիի այդ քիչ ծանօթ գործին: Աւելի քան չորս տարի առաջ հիմնուած այդ արուեստանոցին մէջ բեմադրուած են Մոցարթի, Ռոսինիի, Մասքանիի, Ռախմանինովի երաժշտութեան վրայ յօրինուած ներկայացումներ:

×

ԷԴԳԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ ԳՈՐԾԸ ՀՆՉԱԾ Է ՊԵՌԼԻՆԻ ՄԷՋ

Պեռլինի «Շաուշփիլհաուզ» սրահին մէջ հնչած է Էդգար Յովհաննիսեանի լարային նուագախումբի առաջին քոնչերթօն, Պեռլինի 11-րդ միջազգային երաժշտական փառատօնի շրջագիծին մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌԵՒՏՈՒՐԻ ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ
ՍՏԵՓԱՆ ՍԱՖԱՐԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Փետրուար 24-ի թիւէն կ'իմանանք մահը Առեւտուրի նախկին նախարար Ստեփան Սաֆարեանի: Ծնած էր 1922-ին՝ Երեւան: 1949-ին աւարտած է առեւտուրի համամիութենական հիմնարկը: Բ. Աշխարհամարտի աւարտին սկսած է պաշտօններ վարել պետական վարչական մեքենային մէջ: Եղած է Հայաստանի առեւտուրի նախարարութեան տեսուչ, Նախարարաց Խորհուրդի գործերու կառավարիչի օգնական: 1952-էն սկսեալ Ստեփան Սաֆարեան կոչուած է ղեկավար պաշտօններու. եղած է Նախարարաց Խորհուրդի տնտեսութեան բաժնի պետ, կուսակցութեան Ա. քարտուղարի օգնական, առեւտուրի փոխ-նախարար, Խորհ. Միութեան պետական դրամատան Հայաստանի գրասենեակի կառավարիչ: 1968-ին նշանակուած է տնտեսութեան նախարար. քանի մը տարի եղած է նախագահ առեւտուրի-արդիւնաբերութեան պալատին: 1975-1986 Ստեփան Սաֆարեան Հայաստանի Առեւտուրի նախարարն էր:

ԹԵՀՐԱՆԻ Շուէտի դեսպանատունը շահարեր գործի մը ձեռնարկած է, թէեւ Արտաքին նախարարութիւնը բացարձակապէս կը հերքէ: Ըստ Ուփսալայի ներգաղթի պաշտօնատարի մը, Թեհրանի դեսպանատունը 250 հազար Փրանքի մուտքի վիզա կը ծախէ այն Պարսիկներուն, որոնք գաղթել կ'ուզեն:

ՇԻՐԱՔ վերջացուց ընկերային իր խօսակցութիւնները ընդունելով Սէ-Ժէ-Թէ-ի պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ Անրի Քրազիւքիի: Այս վերջինը ըսաւ որ նման տեսակցութիւններ օգտակար են, թէեւ Շիրաք ոչ մէկ խոստում ըրած է:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Քաջալերական արդիւնքներ

×

Մարտի առաջին Կիրակին եղած է, ընդհանուր առմամբ, նպաստաւոր հայանուն ակումբներուն համար:

Միջերկրականի լիկին պատւոյ դասակարգին մէջ, Սէն-Թ'Անթուանի Հայ Մարզականը անակնկալ յաղթանակ մը տարած է Նիսի դէմ, անակնկալ իր ծանութեամբ՝ 4-0. Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ ալ վերջին պահուն միայն փախցուցած է կարեւոր յաջողութեան մը առիթը: Ղազարեանի նշանակած մէկ կոլին դէմ՝ Տինեի խումբը, խաղին վերջաւորութենէն վեց վայրկեան առաջ միայն, յաջողած է հաւասարեցնել արդիւնքը: Մեր երկու խումբերն ալ կը խաղային իրենց համակիրներուն առջեւ:

Կիրակի, Մարտ 8-ին, պիտի մրցին հակառակորդ դաշտի վրայ, Արծիւ Նիսի մէջ, Սէն-Թանթուան Քարփանթրայի մէջ:

Մարտ 1-ի արդիւնքները կը բարելաւեն երկու ակումբներուն դիրքերը դասաւորումի տախտակին վրայ, բայց անհրաժեշտ են տակաւին 3-4 յաղթանակներ, զերծ մնալու համար անկումի վտանգէն:

Երկու ակումբներուն միւս կազմերն ալ լաւ խաղարկութիւն ցոյց տուած են անցեալ Կիրակի իրենց ախոյենութիւններուն մէջ: Արծիւի պահեստին յաղթած է Պօմոնի (3-1), Սէն-Թ'Անթուանինը յաղթուած է նուազագոյն տարբերութեամբ: Լիկի առաջնութեան մէջ, նոյն ակումբին մինիմները յաղթած են Միշըլիսի, 2-1. Բատէնները հաւասար մնացած են Վիվոյի հետ, 1-1. կ'արժէ շեշտել որ ֆրանսահայ ֆութպոլի ակումբներէն Սէն-Թ'Անթուան միակն է, որ պատանեկան դասակարգերու մէջ, կը պայքարի լիկի բարձր մակարդակին վրայ:

Ռոն-Ալփ շրջանին մէջ, բաժակախաղերու օր էր: Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն-Տէսին յաղթականօրէն անցուցած է այս հանգրուանը Լիմոնէի դէմ (2-1). Վալանսի պահեստին ալ նոր յաջողութիւն մը արձանագրած է իր դասակարգէն բարձր դասակարգի պատկանող խումբի մը, Ռոմանի դէմ՝ 2-0. այս խաղերը՝ ի հաշիւ լիկի բաժակին:

Մարտ 8-ին, ախոյենական մրցումներ: Հ. Մ. Ը. Մ. կը խաղայ Վիլֆրանշի մէջ, Վալանսի պահեստին կ'ընդունի Ռիւմսի կազմը: Իսկ Վալանսի առաջին խումբը, Ֆրանսայի ախոյենութեան ի հաշիւ, շատ կարեւոր մրցում մը ունի Կրընոպլի մէջ «Ժօժօ»յի դէմ: Երկու խումբերն ալ լուրջ յաւակնորդներ են վերելքի:

Նահանգային առաջնութիւններու մէջ անցեալ Կիրակի, Ալֆորվիլ հաւասար արդիւնք արձանագրած է Փորթուկալցիներու դէմ (1 - 1). կը մնայ առաջատար աստիճաններու վրայ:

Նիս՝ քաջալերական հաւասարութիւն մը (1-1) Վիլֆրանշի մէջ. այս վերջինը խմբակին առաջատարներէն է:

Վիէն պարտուած է Ֆրոնթոնաէ (1-0), բայց կը պահէ վերելքի իր կարելիութիւնները:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՇԱՀԸ

Շատեր գոհ են, կամ այդպէս կը ձեւացնեն, ՚ով գիտէ ինչ հաշիւներ ընելով: Աւելի շատ է թիւը քրթմնջողներու: Ճիշդ է. Եւրոպայի խորհրդարանին հոգ չէ թէ մէկ յանձնախումբը - միջազգային ատեան մըն է վերջապէս - աչք քթթելու պէս ըրաւ մեզի: Անշուշտ դեռ շատ ճամբայ կայ կտրելիք «անարդարութիւն»էն մինչեւ «ցեղասպանութիւն». Է՛հ, միջազգային ատեանները չհատան. ամերիկեան Քոնկրէսը կայ, Ծերակոյտը կայ, կայ Եւրոպայի խորհրդարանի լիագումար նիստը ... շուտ յուսահատող մարդիկ չենք մենք: Չէ՞ որ ուրիշներ իսկ երբ կը խօսին մեր մասին չեն մոռնար յիշելու յամառ ժողովուրդի մեր յատկանիշը...:

Այս բոլորը մէկդի. թէ ինչ չափով մեզի ի նպաստ բան էր երէկ քուէարկուած բանաձեւը, մեր մասնագէտ քաղաքագէտները թող որոշեն. ես այսօր մեզի համար ամէն բանէ աւելի մեծ շահ կը նկատեմ ուրիշ պարագայ մը. «ցեղասպանութեան» քուէարկումին, նանաչումին չափ անո՛ր եւս պէտք ունինք. միասնականութեան, համերաշխութեան օրինակներու:

Ու այս քուէարկումով զանէ ունեցանք այդ մէկը «Ֆրանքեւհայկական համակամութեան միութեան» եւ «Հայ դատի պաշտպան յանձնախումբ»ի օրինակելի ու սերտ գործակցութեամբ:

Մաղթենք որ վարակիչ ըլլայ օրինակը:

Թ. ԱՐՓԻ

CARZOU LE VISIONNAIRE : «JE SUIS UN REVEUR IMPENITENT»

Այս խորագրին ներքեւ, Ֆիկառօ-մակազինի մէջ (Փետրուար 28) Վերոնիք Փրա գնահատական տողեր կը նուիրէր Գառզուի, «Փարի սիւռ Սէն» վիմագրութիւններու ալպոմին առթիւ:

14 վիմագրութիւններուն կ'ընկերանան բանաստեղծներու բնագրեր (Առակոն, Հիւկօ, Պրըթօն, Միւսէ, եայլն, եայլն): Իր գնահատումէն զատ, Վերոնիք Փրա խօսեցնել կուտայ նաեւ արուեստագէտը, որ սապէս կը մեկնաբանէ իր աշխատելակերպը. -

«Երբ կ'աշխատիմ նիւթի մը առջեւ կամ տունս, կը թողում իրականութիւններու աշխարհը տեսակ մը կրօնական թաղաւորութիւն մը փոխադրուելու համար, ուր ձեռքս, կարծես կը հնազանդի անտեսանելի ուժի մը մղումին»:

Ցօղուածին հետ հրատարակուած են նաեւ Փարիզը ներկայացնող երկու վերարտադրութիւններ:

Հ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ ԿԱՄԱՒՈՐ ԾՈՄԻ ԴԻՄԱԾ Է

Փետրուար 25-ի մեր թիւով, անդրադարձած էինք Հէնրիկ Ալթունեանի պարագային: Սախարովի տան մէջ է որ կարգ մը լուրեր տրուած էին իր մասին, արդուն՝ Ալեքսանդրի ներկայութեան: Երկուշաբթի օր, կամաւոր ծոմի դիմած է, յայտարարած է Սախարով, անսահման ժամանակով, ազատագրումը ձեռք ձգելու համար: Սախարով ուրիշ անուններ տուած է անձերու, որոնք մերժած ըլլալով յանձնառութեան թուղթը ստորագրելու, բանտը կը մնան: Ասոնք են՝ Մերար Կոստավա, Լէոնիդ Բորոդին, Վիկտորաս Պիատկուս, Էն Տարտօ, Իվան Կանդիրա եւ Ազատ Արշակեան:

ԱՐՏԱՍԱՆԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

Ս. Էջմիածնի Հոգեւոր Ճեմարանում գեղեցիկ աւանդոյթ է դարձել գրական երեկոների կազմակերպումը, որոնց իր խրախուսիչ ներկայութիւնն է բերում Ամգիս Վեհափառ Հայրապետ Տ. Տ. Վազգէն Առաջինը:

Սոյն թուականի Փետրուարի 21-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին, լեփ – լեցուն էր Հոգեւոր Ճեմարանի հանդիսութիւնների դահլիճը: Այստեղ էին հաւաքուել Մայր Աթոռի միաբանութիւնը, Հոգեւոր Ճեմարանի դասախօսական կազմը, ուսանողութիւնն ու հրաւիրեալներ՝ հաղորդուելու արեւմտահայ բանաստեղծութեան կախարդիչ գոյներին:

Շուտով, ներկաների ուրախ ծափահարութիւնների ներքոյ, դահլիճ է մտնում Վեհափառ Հայրապետը՝ ուղեկցութեամբ ուխտաւորաբար Մայր Աթոռում գտնուող Փարիզի Հայոց Առաջնորդ Գերաշնորհ Տ. Գիւտ Եպիսկ. Նազգաշեանի եւ Գանատայի Հայոց Առաջնորդ Գերաշնորհ Տ. Վազգէն Եպիսկ. Քէշիշեանի:

Գրական երեկոյի բացման ոգեշունչ խօսքով հանդէս է գալիս Մայր Աթոռի միջ – եկեղեցական բաժնի վարիչ, Հոգեւոր Ճեմարանի երկարամեայ դասախօս Պր. Պարգեւ Շահբազեանը.

«Այսօրուայ երեկոն այս ուսումնական տարում Հոգեւոր Ճեմարանի շարքի տակ կազմակերպուած 3-րդ ասմունքի երեկոն է: Այն նուիրուած է արեւմտահայ բանաստեղծութեանը: Արեւմտահայ բանաստեղծութիւնը ընդգրկում է աւելի քան 100 տարուայ մի ժամանակաշրջան: Սկզբնաւորուել է անցեալ դարի 50 – 60-ական թուականներին: Սկզբնաւորողները եւ առաջին ներկայացուցիչները եղել են Հայր Ղեւոնդ Ալիշանը, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանը եւ Պետրոս Դուրեանը: Այս երեքը նոր թարմ շունչ հաղորդեցին արեւմտահայ բանաստեղծութեանը եւ դարձան մեր մէջ հիմնադիրները գրական մի նոր ուղղութեան, որ ծանօթ է ռոմանթիզմ անունով: Մինչ այդ մեր բանաստեղծութեան մէջ իշխում էր դասական – կլասցիստական ուղղութիւնը, որի ներկայացուցիչներն էին Մխիթարեան Հայրերից՝ Հիւրմիւզը, Արսէն Բագրատունին, ինչպէս նաեւ Թովմաս Թերզեանը եւ ուրիշներ, որոնք յօրինում էին դասական պարտադիր կաղապարների վրայ ձեւուած չոր, անյոյզ, անկենդան քերթուածներ գրաբար լեզուով, ուր գերիշխում էր մեծ մասամբ միտքը, բանականութիւնը: Մեր ռոմանթիկ բանաստեղծները՝ եկան հաստատելու անձնական զգացումների եւ յոյզերի գերակշռութիւնը բանականութեան վրայ, ազատ արտայայտութիւն տուեցին իրենց ներքին ապրումներին: Նրանք բանականութեան միահեծան գերիշխանութեանը հակադրեցին երեւակայութեան եւ երազանքի քմայքները, սրտի թռիչքները, բնութեան զգացողութիւնը եւայլն: Այս բոլոր առանձնայատկութիւնները ներկայ են Ալիշանի, Պէշիկթաշլեանի եւ Դուրեանի ստեղծագործութիւններում: Այս երեք հեղինակների մէջ իր բանաստեղծական բացառիկ տաղանդով բնականաբար առանձնանում է Պետրոս Դուրեանը, որը մեր գրականութեան մէջ յայտնի է «Սկիւտարի սոխակ» մականունով: Ունեցել է շատ դժբախտ ճակատագիր: Եղել է աղքատ ծնողների զաւակ: Նիւթական ծանր եւ անապահով կեանքը, ընտանեկան աննպաստ պայմանները, այս բոլորի վրայ նաեւ բնականից թոյլակազմ եւ գերզգայուն լինելը կանխահասօրէն քայքայում են նրա առողջութիւնը եւ ընդամէնը 20 – 21 տարեկան հասակում նրան առաջնորդում գերեզման: Այսպիսով շատ կարճ է լինում նրա ստեղծագործական կեանքը՝ հազիւ 4 – 5 տարի: Ճիշդ է, նրա գրական վաստակը շատ համեստ է իր քանակով, շուրջ 35 – 40 բանաստեղծութիւն, մի քանի թատերական գործեր ազգային – պատմական թեմաներով եւ մի շարք ոտանաւոր, յուսահատութեամբ լի աքանչելի նամակներ՝ ուղղուած իր բարեկամներին եւ մտերիմներին: Սակայն, ինչպէս ասում են, արժէքը քանակի մէջ չէ: Նրա քերթուածներից շատերը մինչեւ այսօր էլ մնում են որպէս մեր գրականութեան մեծարժէք հաղուագիւտ նմոյշներ եւ շարունակում են ներշնչել մեզ: Այդ քերթուածներով ներշնչուել են արեւմտահայ բանաստեղծների մի քանի սերունդներ, որոնց մէջ իրենց բանաստեղծական հզօր տաղանդով փայլում են մասնաւորապէս չորս դէմքեր՝ Մեծարենցը, Վարուժանը, Սիամանթօն եւ Թէքէեանը, որոնք սերնդակիցներ են եւ ժամանակով էլ Դուրեանից երկու սերունդ կրտսեր: Սրանք հաւասարազօր մեծութիւններ են եւ Դուրեանի հետ կազմում են, ինչպէս ընդունուած է ասել, արեւմտահայ բանաստեղծութեան հինգ գագաթները: Արեւմտահայ յայտնի գրաքննադատ Յակոբ Օշականը այս սերնդի ներկայացուցիչներին իրաւամբ տուել է «արուեստագէտ սերունդ» որակումը, որովհետեւ բոլորի ստեղծագործութիւններում էլ, արդարեւ, զգալի է բանաստեղծական արուեստի, ձեւի, մտահղացութիւնը: Սրանց բոլորի կեանքն էլ, բացի Վահան Թէքէեանից, դժբախտաբար եղաւ կարճատեւ: Սփիւռքահայ գրող Անդրանիկ Ծառուկեանը «Եղերաբախտ քերթողներ» խորագիրը կրող իր գրքում մի տեղ ասում է, որ հայ բանաստեղծները ունեցել են երկու ահաւոր թշնամի. առաջինը թոքախտն է, երկրորդը՝ Թուրքը: Եւ իսկապէս մեր լաւագոյն բանաստեղծներից շատերը՝ Դուրեան, Պէշիկթաշլեան, Մեծարենց, Վահան Տէրեան, Գաբրիէլ Պէշկէօթիւրեան, Մատթէոս Զարիֆեան եւ ուրիշներ, երիտասարդ հասակում զոհ դարձան թոքախտին, իսկ շատերին էլ Թուրքի եաթաղանը հնձեց իրենց ստեղծագործական կեանքի վաղ տարիներին՝ Վարուժան, Սիամանթօ, Ռուբէն Սեւակ եւ այլն: Եթէ սրանց կեանքը ընթանար խաղաղ հունով եւ յանգէր իր բնական աւարտին, անտարակոյս որ մեր գրականութիւնը կը հարստանար թէ՛ որակով եւ թէ՛ քանակով գերազանց ստեղծագործութիւններով:

Արեւմտահայ բանաստեղծութեան այս հինգ գագաթները թէեւ հաւասարազօր մեծութիւններ են, սակայն նրանցից իւրաքանչիւրն ունի իր ինքնուրոյն աշխարհը, իր անհատականութիւնը, սեփական ձայնը, զգալու եւ արտայայտուելու իր առանձին եղանակը, լեզուի ու ոճի առանձնայատուկ գեղեցկութիւնը, որոնցով էլ մէկը միւսից զատորոշւում է: Բայց նրանց մէջ կայ նաեւ մի ընդհանրութիւն, ներքին ընդգծուած մի նմանութիւն, որ նրանց միացնում է իրար: Դա տարածեւ եւ տարրնոյթ նրանց քերթուածների մէջ արտայայտուող ոգու ընդհանրութիւնն է, որ նրանց ստեղծագործութիւնները դարձնում է գերազանցապէս հայաշունչ, հայադրոշմ, տոհմիկ: Դա, բաւ իս, պէտք է բացատրել նրանով, որ նրանք բոլորն էլ սնուել են նոյն ակունքից, ներթափանցուել մեր հնագոյն բանաստեղծութեան աւանդներով: Թոյլ տուէք բերել այստեղ մէկ – երկու օրինակ այս միտքը հաստատող: Ահա Դուրեանի բանաստեղծութիւններից մէկից վերցուած մի քառեակ. –

«Շաղի, շողի ժամն էին,
Վարդից հրդեհ կար յերկին.
Փոխան ամպոց հուր հիւսքի,
Տեղայր մարգրիտ եւ ոսկի»:

Կամ Վարուժանի հետեւեալ տողերը. –

«Եղեգնեայ գրչով երգեցի փառքեր,
Քեզի ընծայ, իմ հայրենիք,
Սօսեաց անտառէն էի զայն կտրեր,
Քեզի ընծայ, հին հայրենիք.
Եղեգնեայ գրչով երգեցի քուրմեր.
Ընդ եղեգան փող ծուխ ելանէր»:

Այս տողերը մեզ չե՞ն յիշեցնում արդեօք մեր Գողթան երգերի պատառիկներից ինչ – ինչ հատուածներ: Կամ՝ Մեծարենցի հետեւեալ տողերը. –

«Յուշիկ փախչող իրիկուան ծիրանի
լոյսն է զուարթ.
Ոսկի թելեր պլլուած խունկի
թաւիշ մշուշին.
Կապոյտ ծոպեր, ծիածան, ծփուն
ձայներ, միստիկ վարդ.
Լոյսէ արցունք մոմերու, որոնք
հանդարտ կը մաշին»:

Սա հեռաւոր արձագանքը չէ՞ միթէ կիրակմտի ժամերգութեան ժամանակ երգուող «Լոյս – զուարթ» շարականի՝ բանաստեղծի հոգու տաճարում երկարաձգուած: Եւ դեռ ի՛նչ հոգեհարազատութիւն նրա «Աստուածամար» քերթուածի եւ Նարեկացու՝ Աստուածամօրը նուիրուած աննման տաղի միջեւ: Ահա մի քանի տող Մեծարենցի այդ քերթուածից. –

«Դուն աստուածեան գեղեցկութեան
արփաւոր հարս,
Սրբութեան կոյսը ձիւնածիր
ու՛ հրավարս.
Գիշերին մէջ կ'իջնէ դեռ ուղխը
լուսեղէն,
Կաթի՛լ մը կաթ ծաւալած
քու սրբութենէն»:

Նարեկացին՝

«Ահա կաթիլ մի կաթին քումդ
կուսութեան
յանձն իմ անձրեւեալ՝ կենաց
ինձ զօրէ»:

Այս օրինակները կարելի է դեռ երկարել, բայց, կարծում եմ, այսքանն էլ բաւական է՝ ցոյց տալու համար, թէ ինչպէս մեր անցեալի բանաստեղծութեան ոգեկան մթնոլորտը դարեր յետոյ արտայայտութիւն է գտել վերոյիշեալ բանաստեղծների ստեղծագործութիւնների մէջ դրսեւորման նոր, ինքնատիպ ձեւերով:

Դուրեանի նման Մեծարենցը եւս ունեցաւ դժբախտ ճակատագիր: Ապրեց ընդամէնը 22 տարի: Մեր գրականութեանը տուեց «Ծիածան» եւ «Նոր տաղեր» վերնագրերով քերթուածների երկու փոքր հատորներ: Ունի նաեւ արձակ էջեր, գրական ուսումնասիրութիւններ եւ տարբեր բնոյթի արժէքաւոր յօդուածներ՝ բոլորն էլ իր կանխահաս տաղանդի կնիքը կրող: Սակայն նա մեր գրականութեան մէջ առաւելապէս յայտնի է որպէս զտարիւն քնարերգու բանաստեղծ: Բնիկ ակնցի (ծնուել է Ակնայ շրջանի Բինկեան գիւղում) նրա մանկութիւնն ու պատանեկութիւնը անց է կացել իր հայրենի գիւղի հարուստ բնութեան ծոցում, եւ մանուկ հասակում նրա երեւակայութիւնը օրօրուել է Ակնայ «Անտունի»ների եւ ժողովրդական միւս երգերի հմայքի ներքոյ: Մոռանալով իր անձնական ցաւերը, իր դաժան հիւանդութիւնը, ինչպէս նաեւ իր ժողովրդի դժբախտ վիճակն ու կրած տառապանքները, նա ոգեկան անսպառ ուժով եւ մեծ ճաշակով երգել է բնութիւնը իր չքնաղ գեղեցկութիւններով, թովիչ ձայներով ու լռութիւններով, իր խորհրդաւոր ուժերով եւ մեծ իմաստութեամբ՝ նոր էջ բանալով արեւմտահայ բանաստեղծութեան մէջ:

Ահա թէ ինչպէս է բնորոշել Եղիշէ Չարենցը Մեծարենցի բանաստեղծական աշխարհը.

«Արիւն է եղել աշխարհում: – Եղել է
եղեռն ու կռիւ:
Լեռնացել են ուժեր վիթխարի՝
ամեհի ելած իրար դէմ:
Աշխարհից հեռու մի գիւղում,
եղեգնեայ մի սրինգ կտրած,
Արեւ է երգել ու գարուն այս
հիւանդ, հանճարեղ պատանին»:

Մարդասիրական լայն ընդգրկում ունեցող, մարդկային սիրոյ վեհագոյն ըղձացումներ արտայայտող աքանչելի մի գրուածք է նրա «Տո՛ւր ինձի, Տէ՛ր» վերնագիրը կրող բանաստեղծութիւնը, որ հեղինակը, որպէս արդի մարդու Հայր մեր–ը, խանդահարաբ ձօնել է Պետրոս Դուրեանի կրտսեր եղբօր՝ Երուսաղէմի Հայոց նախկին պատրիարք Եղիշէ արք. Դուրեանին, եւ որը հաւանաբար այս երեկոյ կ'արտասանուի այստեղ: Այս քերթուածը համամարդկային հնչեղութիւն ունի եւ իրաւամբ համարւում է նրա լաւագոյն բանաստեղծութիւններից մէկը: Իր սեփական ուրախութիւնը իր նմանների ուրախութեան մէջ որոնող, ուրիշների ուրախութիւնը իր համար գերագոյն երջանկութեան աղբիւր համարող բանաստեղծը անսահման կարօտով ցանկանում է ամէն օր, ամէն ժամ, ամէն տեղ, բոլոր մարդկանց աչքերի մէջ տեսնել ուրախութեան ճառագայթներ եւ այդ ճառագայթներով լուսաւորել ու ջերմացնել իր հոգին: Յանուն այդ անանձնական ուրախութեան, նա ծնկի եկած՝ ջերմեռանդութեամբ աղօթում է Աստծուն եւ հայցում. «Տո՛ւր ինձի, Տէ՛ր, ուրախութիւնն անանձնական»:

Արեւմտահայ բանաստեղծութեան միւս գագաթը Դանիէլ Վարուժանն է: Սա ժամանակակից մեր բանաստեղծութեան բեգասն է՝ կուսական բարձունքների վրայ ճախրող թեւաւոր ձին: Սա նոյնպէս գաւառցի է, բայց ուրիշ որակի: Հայրենասէր իր հովուերգական գեղեցկութեամբ, հայ գիւղացուն, նրա արդար աշխատանքն ու վաստակը նա պատկերել է յետմահու հրատարակուած աքանչելի բանաստեղծութիւնների մի ժողովածուի մէջ, որ կրում է «Հացին Երգը» խօսուն վերնագիրը: Ստեղծագործական իր կարճատեւ կեանքի ընթացքում նա հրատարակել է բանաստեղծութիւնների մի քանի հատորներ՝ «Սարսուռներ», «Ցեղին Սիրտը», «Հեթանոս երգեր»:

Վարուժանի քնարը բազմալար է. նա հաւասար ուժով եւ յաջողութեամբ երգել է հայրենիքը, բնութիւնը, սէրը, գեղեցիկը, ազնիւը, արդարը, ուժը, իր ցեղի զօրութիւն, իրաւազրկուած աշխատաւոր զանգուածների կեանքն ու պայքարը՝ իր անվերապահ համակրանքն ու կարեկցանքն արտայայտելով այս աշխարհի զրկուածների ու մերժուածների նկատմամբ: Եւ վերջապէս մեծ ներշնչանքով ոգեկոչել է հին հեթանոսական դարերը, այդ դարերի աստուածական ոգին, հոգու նախնական մաքրութիւնը՝ դրան հակադրելով ներկայ ժամանակները, ուր իշխում է միայն ոսկու անսանձ կիրքը, բարոյական կեղտը, հոգու ամայութիւնը: Այս բոլորը, որպէս ընդհանուր միտում, գեղեցիկ կերպով բանաձեւուած ենք տեսնում նրա «Հեթանոս Երգեր» հատորի սկզբում իբրեւ բնաբան զետեղուած հետեւեալ տողերի մէջ.

«Ես կ'երգեմ զինին,
Բագիններուն ծիծաղը եւ խորաններուն
արիւնը.
Դարերու կեանքը կ'երգեմ ես՝
Յանուն ուժի եւ տառապանքի
գեղեցկութեան»:

Ինչպէս նշուեց, Վարուժանի կեանքի թելը վաղահասօրէն կտրուեց: Նրա անժամանակ մահով բազում հիանալի մտայղացումներ մնացին չիրականացած: Նա ծրագրել էր գրական մշակման ենթարկել «Սասմանց տուն» հայ ժողովրդական էպոսն ամբողջութեամբ, գրել «Գինիի Երգեր» խորագրով բանաստեղծութիւնների մի նոր շարք եւ ամենագլխաւորը՝ ստեղծել «Հայկական համերգիրք» ընդհանուր անունով մի ժողովածու, որն իր մէջ ամփոփելու էր հայ ժողովրդի պատմական անցեալի հերոսական դրուագների հիման վրայ հիւսուած վարուժանեան դիւցազնաշունչ պոեմներ: Այս բոլորը, եթէ Վարուժանը կենդանի մնար եւ հնարաւորութիւն ունենար իրականացնելու, անտարակոյս կատարուած կը լինէր նրա փայփայած մեծ իղձը, որ նա այնքան յուզիչ կերպով արտայայտել է իր հետեւեալ խօսքի մէջ. «Հայ գրականութեան պիտի պարգեւեմ այնպիսի հզօր գործեր, որ հայ ազգը ինծի պէս զաւակ մը ծնած ըլլալուն չզղջայ»:

Վարուժանի անունից անբաժան է Սիամանթոյի անունը որպէս բանաստեղծի: Սա հայ ժողովրդի ասելափառ վրէժի բացականչող երգիչն է՝ տոգորուած հայրենասիրական խոր զգացումներով: Ի տարբերութիւն Վարուժանի, Սիամանթոյի քնարը միալար է. նա գլխաւորապէս երգել է արիւն ու կոտորած: Ապրելով համիտեան բռնակալութեան արիւնոտ շրջանում՝ նա դարձաւ արիւնների գրականութեան ամենամեծ ներկայացուցիչը հայ իրականութեան մէջ, միաժամանակ, սակայն, չարի ու բռնութեան դէմ ըմբոստացող ազատութեան խրոխտ երգիչը: Նրա քերթուածները ամփոփուած են մի քանի ստուար հատորների մէջ: Սիաման–

Թոյի ստեղծագործութիւնը իր արտայայտչական ձեւերով եւ խորհրդանշական պատկերներով նորութիւն էր արեւմտահայ բանաստեղծութեան մէջ: Հետեւելով պելժիացի բանաստեղծ՝ Էմիլ Վերհառնին՝ նա հայ բանաստեղծութեան մէջ մտցրեց տաղաչափական կաչկանդումներից զերծ անյանգ եւ ազատ ոտանաւորի ձեւը: Այդ տեսակէտից նա շատ կողմերով յիշեցնում է Նարեկացու բանաստեղծական արձակը, ուր առկայ են ներքին կշռոյթն ու երաժշտականութիւնը: Հայ բանաստեղծութեան մէջ եզակի գործ է Սիամանթոյի «Սուրբ Մեսրոպ» երկարաշունչ ներբողը, ուր հեղինակը բացառիկ հզօր տաղանդով եւ մեծ ներշնչումով մեծարել է Ս. Մեսրոպ Մաշտոցին՝ վեր հանելով նրա կատարած մեծ գործի դերն ու նշանակութիւնը:

Արեւմտահայ բանաստեղծութեան մեծ հնչեակի միւս ներկայացուցիչը Վահան Թէքէեանն է: Նա հայ գրականութեան մէջ ծանօթ է որպէս խոհական, իմաստախօս բանաստեղծ: Գրական ասպարէզ իջնելով Սիամանթոյի եւ իր միւս սերնդակիցների հետ՝ նա աւելի բախտաւոր եղաւ նրանցից այն իմաստով, որ նրա կեանքը անժամանակ չընդհատուեց: Երջանիկ պատահականութիւնը նրան փրկեց մեծ Եղեռնից, եւ նա ապրեց եւս 30 տարի՝ նորանոր գործերով հարստացնելով հայ բանաստեղծութեան գանձարանը:

Թէքէեանը հրատարակել է բանաստեղծութիւնների հինգ ուշագրաւ հատորներ: Երգել է մարդկային տառապանքը, վիշտը, հայ պատմական անցեալը, սէրը՝ իր ամենալայն եւ համապարփակ իմաստով, սփիւռքահայութեան գոյավիճակը՝ իր բազմազան յոյզերով ու ապրումներով, ինչպէս նաեւ վերածնուած հայրենիքը՝ Սովետական Հայաստանը: Թէքէեանը ներքին տառապանք ապրած եւ իր տառապանքով կեանքի լայն ճանաչման հասած եւ մեծ կենսափորձ ձեռք բերած բանաստեղծ է: Իր քերթուածներում, որոնք մեծ մասամբ հնչեակներ (սոնետներ) են, նա ընթերցողի առաջ բաց է անում իր ներաշխարհի բոլոր գաղտնի ծալքերը՝ խոստովանելով անխոստովանելին: Լինելով խոհական բանաստեղծ՝ նա իր յոյզերն ու ապրումները աշխատել է ձուլել իմացական սեղմ կաղապարների մէջ՝ իր սրտի ձայները ենթարկելով մտքի հսկողութին: Եթէ Դուրեանը, Սիամանթօն կամ Վարուժանը իրենց հոգեկան բարդ տաղնապներն ու ամենասուր ցաւերը, լինեն դրանք զուտ անհատական, ազգային կամ համամարդկային ցաւեր, աղաղակում ու ճչում են հրաբխային խօսքի անսանձ փոթորկումներով, ապա Թէքէեանը այդ բոլորը սեղմում, մի տեսակ սանձում ու կաշկանդում է իր մէջ՝ այդպիսով յոյզը վերածելով խոհի եւ իր սեփական զգացումներից քաղելով իմացական, ուղեղային վայելքներ: Սա թերեւս ամենաբնորոշ յատկանիշն է կազմում նրա ստեղծագործութեան: Միտքն ու զգացումը զուգահեռ են ընթանում նրա մօտ, իրար ձուլուած՝ կազմելով մի միասնական ամբողջութիւն:

Այն երկու կարեւորագոյն եւ հիմնական տարրերը, որոնցով յատկանշւում է ամէն իրաւ բանաստեղծութիւն՝ պատկերաւորութիւնը եւ յուզականութիւնը, որոնց մասին այնքան գեղեցիկ եւ սպառիչ կերպով արտայայտուեց այստեղ Վեհափառ Հայրապետը ամսունքի մեր նախորդ երեկոներին, ցայտուն կերպով դրսեւորւում են արեւմտահայ այս հինգ բանաստեղծների ստեղծագործութիւններում: Գեղարուեստական խօսքի պատկերաւորութիւնը, պատկերաւոր մտածողութիւնը անխզելիօրէն կապուած է բանաստեղծի ստեղծագործ երեւակայութեան հետ, իսկ յուզականութիւնը պայմանաւորուած է նրա ապրումների անկեղծութեամբ, անմիջականութեամբ, ուժգնութեամբ, բայց ամէնից առաջ՝ անկեղծութեամբ: Ահա այս յատկանիշների շնորհիւ է, որ յիշեալ հեղինակների ստեղծագործութիւնները խոր արձագանգ են գտնում մեր մէջ՝ մեզ փոխադրելով բանաստեղծական խօսքի կախարդական աշխարհ: Բայց աւելի լաւ է աւելի տանք մեր ասմունքողներին, որ իրենց արուեստով իրենք առաջնորդեն մեզ այսօր այդ կախարդական աշխարհից ներս»:

Ապա բեմահարթակ են հրաւիրւում օրւայ ասմունքողները՝ մասնաւորապէս Թէքէեանի բժիշկ Պ. Կամօ Տէր-Պետրոսեանը եւ ֆիզիկոս՝ Տիկին Մարի Պահուտեանը: Շնորհալի ասմունքողները մեծ յուզումով, բարձր վարպետութեամբ ու խորովի մեկնաբանմամբ են արտասանում Պետրոս Դուրեանի, Միսաք Մեծարենցի, Դանիէլ Վարուժանի, Սիամանթոյի ու Վահան Թէքէեանի ստեղծագործութիւններից ընտրուած գոհարները: Ներկաները յուզուած են ինքնուս ասմունքողների վարպետութեամբ, իսկ արեւմտահայ մեծատաղանդ բանաստեղծների ստեղծագործութիւնները նրանց տեղափոխում են կախարդական մի աշխարհ: Իւրաքանչիւր արտասանութիւն ընդունւում է բուռն ծափահարութիւններով:

Ցաւարտ ասմունքի Վեհափառ Հայրապետը յայտնում է իր բարձր գոհունակութիւնը եւ ցանկութիւն արտայայտում նորից հանդիպելու, «որպէսզի վայելենք ձեր տաք շունչը, ձեր պրումները եւ ձեր այնքան հարազատ մեկնաբանութիւնը արեւմտահայ բանաստեղծութեան»: Նորին Սրբութիւնը ի մասնաւորի բարձր է գնահատում Պ. Պարգեւ Շահբազեանի համառօտ, բայց համապարփակ խօսքը, որտեղ զեկուցողը «հարազատ, պայծառ եւ իրական ներկայացրեց արեւմտահայ բանաստեղծութիւնը»:

Ապա Վեհափառ Հայրապետը իր օրհնութիւնն է բաշխում զեկուցողին, ասմունքողներին եւ ներկաներին:

ԼՐԱՏՈՒ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԵԾ ՍՊԱՍՈՒՄԸ

Անմիջապէս որ անձրեւը դադրեցաւ դուրս նետուեցայ: Քիչ մը մաքուր օդ առնել, ճանճրոյթս փարատել կ'ուզէի: Դուրսը պաղ օդը ապտակի մը նման իջաւ դէմքիս վրայ, զգացի որ ցուրտը կը յարձակէր վրաս եւ կը թափանցէր մինչեւ ծուծս: Բայց շատ սխորժեցայ այդ պաղէն: Իջայ ծովափ եւ սկսայ քալել ծովեզերքէն: Կղզիին թափթաց էր, ծառերուն վրայէն կը կաթէին քիչ առաջ տեղացած անձրեւի վերջին կաթիլները: Հովը տապալած էր ճամբուն եզերքը դըրուած քանի մը աղբամաններ, ծովը խենթի պէս կը ծեծէր ծովեզերքը եւ իր ջուրերը կը ժայթքեցնէր եզերքի քարերուն զարնելով: Յիշեցի մեր աննման բանաստեղծին տողերը. «Համբոյրներ կուգան հովէն ու ծովէն»: Ոչ, համբոյրներ չէին գար այս անգամ: Հովն ու ծովը միացած՝ կ'ապտակէին երեսներս:

Քալեցի մինչեւ զբօսանաւերը, որոնք խարսխուած էին ծովուն եզերքը: Տասը, տասներհինգ զբօսանաւեր, քով քովի, հաստ պարաններով ծովափի երկաթեայ կեռերուն կապուած, ջուրին վրայ կը տատանէին նոյն կշռոյթէն բռնուած: Պերճ, փարթամ, գեղեցիկ զբօսանաւեր, որոնց մետաղեայ կազմածները կը փայլէին մութին մէջ, թրջուած ըլլալով քիչ առջեւան անձրեւէն: Անոնցմէ մէկ քանին ամբողջովին ծածկուած էին հաստ կտաւով, պաշտպանուելով խոնաւութենէն եւ անձրեւէն: Բայց միւսները անպաշտպան էին եւ թրջուած: Իրենց խցիկներուն դռները լաւ մը փակուած էին, բայց ներսը լոյս կը վառէր: Ուրեմն մէկմէկ նաւավար կամ մէկմէկ նաւատէր պահակ կը սպասէր անոնց մէջ: Խցիկներուն չոգիացած ապակիներէն կը հասկնայի որ տաք էր ներսը: Բայց տխուր էր տեսարանը: Այս զբօսանաւերը ստեղծուած չէին ձմեռնային բունի համար: Անոնք ամառուան ծաղիկներ էին ծովուն վրայ: Եւ հիմա այսպէս տխրօրէն եզերք քաշուած, կապուած, կըտաւով ծածկուած, կ'ապրէին սպասումի անխուսափելի շրջան մը: Կը սպասէին, որ գարունը գար եւ կրկին արթնային իրենց ամբողջ շքեղութեամբ:

Ամառը քանի քանի անգամներ տեսած եմ անոնց զուարթ մեկնիլը, առաւօտ կանուխ, գոյնզգոյն տարազներ հագած իրենց տէրերով: Առաւօտուն կը մեկնէին, իրիկունը կը վերադառնային: Երբ չէին մեկներ, անոնց կամրջակներուն վրայ կը տեսնէի զուարթ մարդիկ, որոնք երաժշտութիւն մտիկ կ'ընէին, կը ճաշէին, կը խմէին...: Մարդը ճաթեցնող գեղեցկութիւն մը ունէին անոնք, մարդուս սրտին մէջ կարօտներ արթնցնող հմայք մը, հըպարտութիւն մը:

Մինչդեռ հիմա կորսնցուցած էին իրենց ամբողջ այդ հմայքը: Տխուր էին: Չէին քնանար, միայն կը սպասէին: Կարծես իրենց օրերը կը համրէին մինչեւ գարուն: Ու անոնց այդ տեսարանին մէջ ես յանկարծ տեսայ այն Մեծ Սպասումը, որ բնութեան անյեղլի լինելութիւնն է: Այն Մեծ Սպասումը, որ ամէն ինչի ծննդեան մայրն է, այն Մեծ Սպասումը, որ բընութեան բոլոր բեղմնաւորուած արգանդները հասունցնող եւ ստեղծագործութեան բացող ոյժն է, որ բնութեան ամէնէն անողոք եւ բռնակալ պահանջատէրն է մարդոց ծաղկում մը եւ զարթնում մը պարգեւելէ առաջ: Սպասում: Պիտի համակերպիս անոր, պիտի նոյնանաս այդ ըսպասումին հետ եթէ կ'ուզես աշխարհ գալ, եթէ կ'ուզես հասուննալ, եթէ կ'ուզես ծաղկիլ, եթէ կ'ուզես յարութիւն առնել: Պիտի սպասես չարաչար համակերպումով, անհուն համբերութեամբ, անտրտունջ, ակնարկներդ յառած օրացոյցին, ժամացոյցին եւ հորիզոնին: Սա զբօսանաւերուն մեծահարուստ տէրերը միլիառներ իսկ եթէ ծախսեն, չեն կրնար մէկ օր աւելի կանուխ բերել գարունը: Եւ ծաղիկին հունար համբերութեամբ հոգին տակ պիտի սպասէ իր վերազարթնումի անշեղ ժամկէտին: Երախան իր երախայութեան տարիները պիտի ապրի, առանց օր մը իսկ կարենալ ցատկելու անոնց դանդաղ գնացքին վրայէն: Ամէն ինչ, ամէն ինչ դատապարտութեան մը նման կնքուած է իրեն սահմանուած ըսպասումի մը կնիքովը: Աշխարհի բոլոր սէրերը մարմին կ'առնեն ու կը հասունան այդ մեծ սպասումին մէջէն: Սպասելով է որ կը սորվինք, իմաստուն կը դառնանք: Բժշկական ամէն դեղադիրի վրայ ստիպուած ենք աւելցնել սպասումը, եթէ կ'ուզենք ապաքինիլ: Այդ է որ բնութիւնը կը պահանջէ մեզմէ: Մենք մեզի տրուած թանկագին ժամանակին ամէնէն կարեւոր մէկ մասը պիտի յատկացնենք այն մեծ Սպասումին, որ հոգէն պիտի ժայթքեցնէ եւ հասունցնէ կեանքի երեւակայելի եւ աներեւակայելի բոլոր պտուղները...:

×

Զբօսանաւերու քով երբ հասայ, արդէն մասծ էի: Ետդարձ ըրի, տուն վերադառնալու համար: Հովը կ'ապտակէր երեսներս: Բայց մտածեցի որ այս սառնաշունչ եւ փոթորկոտ գիշերուան մէջ գարունը բեղմնաւորուած էր արդէն եւ կը սպասէր իր պտղկումի թուականին:

Ռ. Հ.

— «ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ —

Մ
Ա
Յ
Ր
Ի
Կ

ԱՆՐԻ ՎԷՐՆԷՕՅ

Թարգմանութիւն Ա. Թ.

Ed. R. Laffont. Paris, 1985

Մեծ պնակին մէջէն ան կեդրոնի կտորները կ'ընտրէր, որոնք ամէնէն աւելի ծծած էին շաքարաջուրը, ու աւելի կարմրած էին փուռին մէջ... վերջապէս այն կտորները, որոնք հայկական բարքերու համաձայն հիւրերու կը վերապահուէին: Միայն եզերքները մնացած կէս շեղանկիւնները մեզի կը պահէր ան: Կրկնեփի մետաղէ մեծ տափ մը, որպէս ծրար ծառայեց այս աղնուական խմորեղէնին, զոր պէտք էր հոն հասնելուս, տանտիրուհիին նուիրէի:

Շնորհակալութիւններու պիտի պատասխանէի պարզապէս.

– Ոհ, ոչինչ տիկին... մեր անուշեղէններէն փոքր օրինակ մը:

Բուն նախադասութիւնը կ'աւարտէր այն մաղթանքներէն մէկով, որով այնքան հարուստ են արեւելեան լեզուները, բայց զայն ֆրանսերէնի թարգմանելով բաւական ծանր գտայ ու որոշեցի հոդկտրել նախադասութիւնը, աւելի զուսպ ըլլալու համար:

Մինչեւ բերանը լեցուած տափին առջեւ, ուր շեղանկիւնները կղմինտրներու նման խնամքով շարուած էին, Աննա մօրաքոյրս կեցած, կտորները կը հաշուէր.

– Տասնըեօթը հատ կ'առնէ միայն... կը կարծէ՞ք թէ կը բաւէ:

Հաւանական հրաւիրեալներու մօտաւոր թիւ մը որ մօտ էր իր տուածին, գինքը հանդարտեցուց:

Ամէն բան կը պահէր, մեծ խնամքով... վերջապէս գրեթէ ամէն բան «ինչ որ կ'արժէ պահել», ինչպէս կ'ըսէր պատասխանելով մեր հեգնական նշմարներուն: Սակայն վրէժը կը լուծէր սպասելով յարմար վայրկեանի մը, երբ պէտք կ'ունենայինք պարապ տուփի, կտոր մը առասանի, ծրարի մաքուր թուղթի, պտուտակի, կամ գամի մը: Այն ատեն առանց բառ մը արտասանելու, իր շարժումները ծայր աստիճան դանդաղեցնելով կ'երթար հարկաւոր առարկան փնտռելու, որ կը փրկէր կացութիւնը:

Այս ձեւով ալ, գիրքերուս կողքէն աւելցած թուղթերով նուէրս ներկայանալի ծրարի մը վերածուեցաւ:

×

Երկու օրէ ի վեր այլեւս չէր ձիւներ Մարսէյլի վրայ:

Սակայն երկու օր առաջ կը ձիւնէր:

Թերեւս պիտի ձիւնէ՞ր կրկին:

Մնաց որ, երբ օդը կը մեղմանայ, կը նշանակէ թէ պիտի ձիւնէ:

Այս կարգի գիտական լուրջ օդերեւութաբանական պատճառաբանութեամբ մը դուրս հանուեցաւ այդ օրը ենթադրեալ ցուրտի մը դէմ պայքարի ծանր հրետանին:

Երբ մայրս աթոռակին վրայ ելաւ պահարանին վերջին յարկին կարենալ հասնելու համար, զարհուրեցայ ու արիւնս սառեցաւ երակներուս մէջ, առանց ձմեռնային օդին ազդեցութեան: Աչքերս սարսափով հետեւեցան «Լա Պէլ Ժարտինիէր»ի թուղթէ տոպրակին, որ վար կ'իջնէր իր մոռցուած բարձունքէն: Գիտէի թէ ինչ կը պարունակէր ան. սրճագոյն, բուրդէ զոյգ մը գուլպայ, զոր գնած էինք վաճառատան «պատանուհի»ներու բաժնէն:

Յաւերժական՝ կամ անցեալ տարուանը, ձիւնը, քերթողներու ներշնչած էր քնարական թռիչքներ, ան կը խորհրդանշէր երբեմն անմեղութեան անրծութիւնը, կամ կ'ըլլար անարատութեան խորհրդանիշ. յաճախ ձմեռնային մարզանքներու եղանակը կ'ոգեկոչէր ու անոնց ձիւնափոշիով ծածկուած զառիթափները, կը յիշեցնէր Ծնունդն ու անոր զարդարուն եղեւինները կամ խորհիլ կու տար Մոն Պլանի կամ Քլիմանճարոյի վեհափառ գագաթներուն մասին:

Մեր տունը, այդ օրը ձիւն բառը երեք մայրերուս յիշողութեան մէջ արթնցուց սրճագոյն, բուրդէ զոյգ մը գուլպայի գաղափարը, որոնք սրունքներս կը ծածկէին բարձրանալով մինչեւ կարճ տափատիս ու առաձգական երկու լայն, սեւ երիզով կը բռնուէին հոն, սրունքիս վրայ:

(Շար. 54)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՊՈՒԼՈՆԵԼ. – Պր. Ռաուլ Գազանճեան 300 Ֆ.:

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Տիկին Մ. Արզումանեան 100 Ֆ.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Արձանագործ Տաքիա Կամսարականի մահուան տարելիցին ի յիշատակ, Շաւըլվիլ – Մէզիէռլն Տէր եւ Տիկին Նուպար Անդրանիկեան 150 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

×

Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Սարոյեան կ'ողբան Բալու Շնագ գիւղի նահապետ կոչեցեալ՝ 100–ամեայ զաւկին (ծնած 1887 Սեպտեմբեր 16) Խաչիկ Պալթազար – Պաղտասարեանի մահը, որ պատահեցաւ Մոնմորանսիի հայկական հանգստեան տունը, Յունուար 13–ին, այս առթիւ կը նուիրեն 250 Ֆ. Դպրոցասէրին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՎԻԷՆ

ՊԱՏԱՐԱԳ

Մարտ 8, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10–ին, Սէն – Թէօտոր մատրան մէջ, կը մատուցուի պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԶԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Կը յիշեցուի Վիէնի եւ շրջանի հայութեան, թէ ամէն ամսուան երկրորդ Կիրակիները նոյն մատրան մէջ պատարագ կը մատուցուի:

U.G.A.B. - PARIS

présente

Gérard GASPARIAN

RECITAL DE PIANO

Dimanche 8 Mars, à 16h30 précises

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 Paris

au programme :

Bach — Mozart — Chopin
Babadjanian — Gasparian

entrée libre

ԿՈՉ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՆԱԽԿԻՆ ՍԱՆԵՐՈՒՆ

Կը փափաքինք հաղորդակցութեան մէջ մտնել աշխարհով մէկ ցրուած Դպրոցասէրի նախկին սան – սանուհիներուն հետ՝ կազմելու անոնց ամբողջական ցանկը ու զանոնք տեղեակ պահելու վարժարանի կեանքին մասին:

Արդ պիտի խնդրէինք Դպրոցասէրի նախկին սան – սանուհիներէն որ մեզի ուղարկէին իրենց ներկայ հասցէները՝ ինքնակենսագրական քանի մը տողի ընկերակցութեամբ:

Նամակները յղել հետեւեալ հասցէին.–
ECOLE PRIVEE TEBROTZASSERE
1, bd. du Nord — 93340 Le Raincy
FRANCE

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 ֆրանք Տիկին Անահիտ Տէր – Մինասեանէ, Տիկին Արշալոյս Թադէոսեանի մահուան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Հէքիմեան, Տէր եւ Տիկին Ազատ Հէքիմեան, Տէր եւ Տիկին Ֆ. Ֆասիօ եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Մարտ 8, Իսսի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցին, իրենց մօր, մեծ – մօր, նանիին, քրոջ, տալոջ եւ հարսին՝

ՏԻԿԻՆ ՍՐԲՈՒՀԻ ՀԷՔԻՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի հետեւեալ Կիրակի օրերուն, Պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի. –

- Կիրակի, Մարտ 8–ին՝ Արտաքսման Կիրակիին
- Կիրակի, Մարտ 15–ին՝ Անառակի Կիրակիին
- Կիրակի, Մարտ 22–ին՝ Տնտեսի Կիրակիին
- Կիրակի, Մարտ 29–ին՝ Դատաւորի Կիրակիին
- Կիրակի, Ապրիլ 5–ին՝ Գալստեան Կիրակիին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE

sera à

EXPOLANGUES

5ème Salon des Langues et
de la Communication internationale
Bâtiment 3.1 — Porte de Versailles
Paris Stand A 25

du 27 au 31 mars

M.C.A. — 9, rue de Madrid,
94140 Alfortville - Tél. 43 - 76 - 55 - 89

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութիւնը Պելֆոնթէնի ամառնային կայանին համար կը փնտռէ

Վկայեալ տնօրէններ:

Վկայեալ տնօրէն Շրջուն կայանի համար:

Վարիչներ:

Կը խնդրուի դիմումնագրերը ղրկել սորեւ յիշուած հասցէին. –

OFFRE

Le Conseil d'Administration de la Croix Bleue recherche pour sa Colonie de Bellefontaine :

— Des directeurs diplômés
— Un directeur diplômé pour son camp itinérant
— Des moniteurs

Adresser les candidatures à la
C. B. A. F.
17, rue Bleue — 75009 Paris

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Սրբուհի Նշանեանէ 100 Ֆ.: Ինչպէս նաեւ Տանի Պաղտասարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի. – Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Նէտիլեանէ 500, Տէր եւ Տիկին Ժան Պէրպէրեանէ 200, Տէր եւ Տիկին Կապի Արսլանեանէ (Նիս) 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Անտրէ Զօրեան (Էքս – Ան – Փրովանս) 200, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Աքօլանեանէ (Նիս) 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Գանձանակեան (Նիս) 200 Ֆ., իսկ Գրիգոր Միւնէրէտեանի մահուան առթիւ Տիկին Էլիզ Գույումճեանէ 500 Ֆ.:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Արշամ Պապայեան,
Տիկին Անի Պապայեան – Տրվոս եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Ժեռար Պապայեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Ժան Շառլ Պապայեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Արմենակ Ենովքեան, եւ համայն ընտանեկան պարագաները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ – հօր, աներհօր եւ ազգականին՝

ԱՐՇԱՄ ՊԱՊԱՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կիրակի, Մարտ 8–ին, Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր Եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

- ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ -

կազմակերպութեամբ՝

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՊԱՏՃԱՌՈՒԹԵԱՆ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԱՐՄՆԻ

Կիրակի օր, Մարտ 8–ին, ժամը 15–ին Եկեղեցւոյ Նուրհան Ֆրէնկեան մշակութային սրահին մէջ
6, avenue Bourgain — Issy-les-Moulineaux

Կը դասախօսէ՝

ՄԻԻՌՈՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

–երգ, երաժշտութիւն, արտասանութիւն–

Օրուան խորհուրդին պատշաճ:
Կարկանդակներ եւ զովացուցիչներ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի անդամական ժողովը Մարտ 7, ժամը՝ 16–ին սովորական հաւաքատեղին:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Չորեքշաբթի, երեկոյեան ժամը 6–ին, Հսկումի Խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին:

Իսկ Մարտ 8–էն սկսեալ Պատարագէն առաջ ժամը 9.45–ին, Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի:

Հ. Բ. Ը. Մ.

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

կը ներկայացնէ
Ամերիկահայ նկարիչ–քանդակագործ–գրագէտ

ՎԱՐԱԶ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆԻ
Արուեստի Աշխարհը

Նկարչական Ցուցահանդէս

Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ
118, rue de Courcelles — 75017 Paris

Մարտ 5–էն մինչեւ Մարտ 14
(ժամը 17էն 21)

Բացում՝ Հինգշաբթի, Մարտ 5
ժամը 18.30–ին

Լուսարձակով պիտի ցուցադրուին արուեստագէտին կարեւոր գործերը:

– Մուտքը ազատ է –

CROIX BLEUE

EMISSIONS CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
SUR LES ONDES DE RADIO ASK
ANNEE 1987

— MARS
SAMEDI 7 MARS A 11H15
SAMEDI 21 MARS A 11H15
CONS. D'ADM. SECT. ARNOUVILLE

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԸ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ Պուա – Քոլոմպ եւ Արժանթէօյի մասնաճիւղը այցելութիւն մը կազմակերպած է Անտիյիի հանգստեան տունը, Կիրակի, Մարտ 8, ժամը 14.30–ին, փափաքողները կրնան միանալ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. Տէր եւ Տիկին Արման Պահատուրեանէ 1000 Ֆ. եւ անուշեղէններ, Տէր եւ Տիկին Կակին Չէքեանէ 400 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Կարապետ Յովակիմեանէ 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Յ. Տէր – Պետրոսեանէ 200 Ֆ., Տիկին Խազնէճեանէ 200 Ֆ.:

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
6
VENDREDI
6 MARS
1987

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: (1) 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R. C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

62րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.438 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 62e ANNÉE — No 16.438

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ ՀՐԷԱԿԱՆ ԼՈՊԻՆ ԿԱՄ ՄԷԹԻՆ ԹՈՔԷՐԻ ՈՒՇԱԳՐԱՒ ՑՕԴՈՒԱԾԸ

×

Թուրք մամուլը բաւական արձագանգ տուաւ Եւրոպայի խորհրդարանի քաղաքական յանձնախումբի քուէարկութեան: Եթէ Արտաքին նախարարութիւնը դժգոհ երեւաց, մանաւանդ փոքրամասնութեանց եղած ակնարկներու պատճառաւ, լրագրողները այլ մօտեցումներ ցոյց տուին: Առջի օր, թարգմանաբար հրատարակած էինք Ալի Պիրանտի յօդուածը («Ճառաչ» Մարտ 3»), արձագանգած նաեւ «Ճումհուրիյէթ»ի՝ «Նուազագոյն չարիք» որակումին. այսպէս ուշագրաւ է Մէթին Թոքէրի ստորագրած յօդուածը «Միլլիյէթ»ի մէջ (Մարտ 2), որ կրնայ մեզ ալ կարգ մը խորհրդածութեանց մղել. –

×

ԻՆՉ ԲԱՆԻ «ՇԱ՛Տ ՄԵՂՔ» Է ԵՂԵՐ...

Եթէ հայ շարքային մը ըլլայի, այսինքն մէկը անոնցմէ, որոնց մէկ մասը զէնքով մէկ մասը անդէն մեզմով կը գրադին, Եւրոպայի Խորհրդարանին Քաղաքական յանձնախումբին վճիռը «Հայկական դատ»ին մասին, շատ կը յուզէր զիս: Գետնին տակը կ'անցնէի:

Պատահարին արժէքը որպէս լուր, թերթերու ներքին էջերուն մէջ մէկ սիւնակնոց խորագիր մըն է. «Եւրոպայի Խորհրդարանին Քաղաքական յանձնախումբը չվերացուց Հայերու ցեղասպանութեան պնդումները»:

Մնացածը անկորդաբանութիւն է. յանձնախումբը «նկատի առած իրենց ալրած ողբերգութիւնը, կը ճանչնցի եղեր Հայերու ինքնութիւնը զարգացնելու, փոքրամասնութեան իրաւունքները երաշխաւորելու եւ առանց Թուրք Սահմանադրութեան մէկ արգելքին անոնցմէ օգտուելու փափաքին» ... «Թուրքիոյ հրաւէր կ'ուղղէ եղեր Լօզանի դաշնագրին համաձայն ոչ – մահմետական փոքրամասնութիւններու իրաւունքները յարգելու» ... կամ «Եւրոպայի Հասարակապետութեան կը դիմէ եղեր որպէսզի Թուրքիոյ հետ իր փոխ յարաբերութիւններու շրջանակը մշակութային մարզն ալ ներառնէ, ու քրիստոնէութեան եւ այլ կոթողներ պահպանուին...:

Ասոնք խօսքեր են: Մէկ մասը «Խօսքի կաշառք» կը կոչուի, զոր նման պարագաներու կողմերը կուտան իրարու: Բուն հարցը հետեւեալն է. Քաղաքական յանձնախումբը ճշդած է, որ ցեղասպանութեան ամբաստանութիւնը հայկական պնդում մըն է միայն, ու 1915-ի դէպքերը «մեծ ցաւ պատճառած են օսմանեան ժողովուրդին», ըլլալով ողբերգութիւն մը, ու միաձայնութեամբ հաստատած է, թէ «այսօր, ցեղասպանութիւն նկատել այս բոլորը, իրաւական ոչ մէկ հետեւանք կ'ունենայ»: Այս պատճառաւ ալ, յայտարարուած է, թէ «Հայկական հարց»ը չի կրնար արդարացնել հայկական խմբակներու «անհեթեթ ահաբեկչութիւն»ը:

Թէ այսօր ցեղասպանութիւն նկատել այս դէպքերը, իրաւական ոչ մէկ արդիւնքի կը յանգի ... ահա, ա՛յս որոշումն է, որ վիշտ կը պատճառէ զինեալ կամ անզէն հայ շարքայիններու, որոնք իրենց անձը նուիրած են «Հայկական հարց»ին: Տարիներէ ի վեր մեզի հետ զրադողներ իբրեւ թէ «քարոյական պոհացում կ'ուզեն եղեր, անգամ մը, որ Թուրքերը՝ ինչպէս ըրին Գերմանացիները Հրէական հարցին, ընդունին եղեր ցեղասպանութեան իրողութիւնը, ամէն բան պիտի վերջանայ, ու երիտասարդ Հայեր զոհելով իրենց ինքնութիւնը վար պիտի դնեն եղեր զէնքերը...:

Պարապ խօսքեր: Տարիներէ ի վեր իրենց փափաքն է ցեղասպանութիւնը օրինաւոր փաստաթուղթերու վերածել ու յետոյ անցնիլ երկրորդ հանգրուանին, որ է այս քայլին, «իրաւական արդիւնքներու ձեռքբերումը: Նախ՝ հատուցում, ապա մինչեւ «հողերու ետ տրուիլը»...:

Ա՛յս դունն է, զոր փակեց Հայերու դէմ, Եւրոպայի Խորհրդարանին Քաղաքական յանձնախումբը: Ժողովին մասնակցողներու բարձր թիւը ցոյց կուտայ, թէ յանձնախումբը մեծ լրջութեամբ մօտեցած է հարցին: Ես առաջին անգամ կը տեսնեմ, որ 51 հոգինոց յանձնախումբ մը գումարուի 50 անդամներով:

Հայերը պիտի հրաժարի՞ն իրենց հետապնդած նպատակէն: Անշուշտ, ոչ: Պիտի փորձեն այլուր, ուրիշ դուռներ բանալ: Գիտենք թէ ԱՄՆ-ու Քոնկրէսին մէջ իրենք զիրենք զօրաւոր կը զգան: Հոն իրենց կողքին է նաեւ յունական լոպին: Սակայն կայ անոնցմէ աւելի ազդեցիկը՝ հրէական լոպին. ան պէտք է դէմ կենայ այն ջանքերուն, որոնք կը միտին պատմական «հրէական ցեղասպանութեան» քով տեղ տալու պնդումի մը, որ «անհիմն» որակուած է նոյնիսկ Եւրոպայի Խորհրդարանին կողմէ: «Ցեղասպանութիւն» բառը այդքան դիւրաւ գործածուելիք բան մը պէտք չէ ըլլայ:

Մանաւանդ, փաստաթուղթերու մէջ տեղ տրուելիք ... Ոչի՛նչ: Ասիկա միայն կը նսեմացնէ «Հրէական ցեղասպանութիւն»ը:

Ո՛չ բաւարար դրամ ունինք ամերիկեան Քոնկրէսին մէջ լոպի մը կազմակերպելու համար, ոչ ալ հոն «Թրքական ծագումով Ամերիկացիներ»: Մեռային մէկ կողմն է միայն զօրավար Էվրէնի այն արտայայտութիւնը, թէ այս կացութիւնը հետեւանք է ամերիկեան իշխանութիւններու նախորդ տարիներու գաղթի արգելքին: «Նախորդ տարիներուն» Թուրքերը գաղթելու տրամադիր ժողովուրդ մը չէին որ...: Շատ մը Թուրքեր Ամերիկա գացած, ու չկարենալով հայրենակարօտութեան տոկալ, վերադարձած են: Հակառակն ըլլալով Յոյներու: Իսկ, գաղթելու փափաքը ունեցող մեր այսօրուան հայրենակիցն ալ շատ չի յարմարիր «ամերիկեան տիպար»ին:

Սակայն հոն կայ լոպի մը, որու շահն ալ կը պահանջէ շատ մը մարզերու մէջ Թիկունք կանգնիլ մեզի, հրէական լոպին է այդ:

Դիւանագիտական արգիլիչ ու յլատակատես կիրարկում մըն է, առանց որեւէ բարդոյթի, ջանալ այս մարզին մէջ ապահովել այդ թիկունքը: Ինչպէս՝ ամերիկեան Քոնկրէսին մէջ «Հայերու ցեղասպանութեան օրինագիծ»ին...: Յունական լոպին հայկական լոպիին կողքին է, ոչ թէ որովհետեւ շահու ակնկալութիւն մը ունի, այլ, որպէսզի մեզի վնաս պատճառէ:

Հրէական լոպին չունի նման հարց մը: Հակառակն ըլլալով, գաղափարական պատճառաբանութեամբ ոմանց մեզ հաւատացնելու ջանքերուն, Իսրայէլ, յատկապէս այս հանգրուանին, այնքան միամիտ չէ, որ չնկատէ «զօրաւոր Թուրքիոյ» իրեն ունենալիք օգուտը:

Եւ որովհետեւ Եւրոպայի Խորհրդարանին կողմէ տրուած այս կարգի վճիռ մը պիտի դիւրացնէ նման գործակցութիւն մը, ու մեզի առիթ պիտի տայ «նոյնիսկ Եւրոպայի Խորհրդարանը...» ի նման բանաձեւ մը գործածելու, հայ շարքայիններ աւելի ու աւելի պիտի վշտակրեն: Սակայն ասիկա միւս կողմ՛է նաեւ պիտի դրդէ զանոնք...:

Հիմա մենք պէտք է նման որոշումներու միջև ընկերացող անկարեւոր, երկրորդական մանրամասնութիւններու մէկդի թողունք, ու յառաջիկայ շրջանին կարենանք հարկաւոր ձեւով օգտուիլ այս բանաձեւին էական մասէն, յատկապէս ամերիկեան Քոնկրէսին նրբանցքներուն մէջ:

ՄԷԹԻՆ ԹՈՔԷՐ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔԵԱՆ ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ վրայ Թրքական ռումբեր կը տեղան քանի մը օրէ: Չորեքշաբթի, 30 օդանաւեր ռմբակոծած են «Քիւրտիստանի աշխատաւորներու կուսակցութեան» կայաններն, պահեստանոցներն ու ապաստանները: Զոհերու մասին խօսք չկայ եւրոպական թերթերու մէջ, մինչ Թուրք թերթերը (Մարտ 5) սպաննուած 100 Քիւրտի մասին կը խօսին եւ հարիւրաւոր վիրաւորներու: Ծանօթ է որ Անգարա համաձայնութիւն ունի Պաղտատի հետ, Քիւրտերը հետապնդելու իրաքեան հողամասին վրայ, բայց այդ առընչութեամբ ճշդուած 5 քիլոմեթրի սահմանափակումը յարգուած չի թուիր ըլլալ Թուրքերուն կողմէ: Միւս կողմէ, Իրան ալ յարձակում մը գործած է նոյն շրջանը, եւ գործողութիւնը մըկրտած՝ «Քերպալա 7»: Ըստ Թեհրանի ձայնասփիւռին, ռազմագիտական կէտեր գրաւուած են:

ԷՐԶՐՈՒՄԷՆ հասած լուրերու համաձայն, առաւօտեան ժամը 2-էն սկսեալ երկար պոչեր կազմուած են «աշխատանքի գրասենեակ»ին առջեւ: Ասոնք թեկնածու են Խորհ. Միութիւն երթալ աշխատելու համար: Անոնցմէ մէկը կը պատմէ Մոնտի Թղթակիցին.–«Նախօրօք կուտան 9 միլիոն Թրքական ոսկի (75 հազար Ֆ.Ֆ.), ամիսը՝ 2 միլիոն Թրքական...»: Շրջանին մէջ 60%ի հասած է գործազուրկներու թիւը եւ Եւրոպա դռները փակած է: Պոչ ընողները համոզուած են որ համաձայնութիւն մը կայ Խորհ. Միութեան հետ եւ 10.000 Թուրք բանուորներ պիտի աշխատին Մոսկուայի շինարարական վայրերու մէջ: Աշխատանքի նախարարին հերքումը բանի չի ծառայեր: Գրասենեակին պաշտօնեան կ'արձանագրէ, քանի այլեւս հրաժարած է խօսք հասկցնելէ ու կը խորհրդածէ.– «Կ'արձանագրենք ով որ կ'ուզէ: Թերեւս, օր մը, բան մը կ'ունենանք իրենց համար... Սաուտի Արաբիա»:

ՌԵԿԸՆ տեսակ մը «սոբի» (ներողութիւն) ըսած է Ամերիկացիներուն, Չորեքշաբթի իրիկուն Իրանի զէնքերու վաճառքին եւ անոնց դրամին օգտագործման մասին, յայտնելով թէ տարիքի բերմամբ քիչ մը «ցնդած է» եւ ամէն բան չի յիշեր: Միւս կողմէ, կը հաստատուի որ օրէ օր Սպիտակ Տան բուն տանտէրը՝ տանտիրուհին է, այսինքն՝ Նէնսի Ռեկըն:

ՇԱԼԻԷ – ՆԻԻԶԻ ընդդիմաքննութիւնը մեծ արդիւնք մը չէ տուած, ըստ երեւոյթին: Չորս ժամ տեւած է նախկին նախարարին եւ իր գրասենեակին պետին հանդիպումը հարցաքննիչ դատաւորին մօտ: Ոչ զիրար բարեւած են, ոչ ալ խօսք փոխանակած: Շատ լուր չի տրուիր այս մասին, քանի որ գաղտնապահութիւնը պարտաւորիչ է:

ՏՈՄՍԵՐ

«ԿԱՐՄԻՐ ԳԻՐՔ»Ը

Դեռ նոր էր լռել երկրորդ համաշխարհայինի հրանօթների ձայնը: Մարդկութիւնը դեռ չէր հասցրել հաշուել իր զոհերի թիւը, երբ բնութեան պահպանութեան միջազգային նորաստեղծ ընկերութիւնը հիմնեց բուսական եւ կենդանական աշխարհի անհետացող տեսակներին փրկելու մի յանձնաժողով (Survival service commission):

Յանձնաժողովը կարճ ժամանակում կարողացաւ կազմել բնութեան պահպանութեան այսպէս կոչուած «Կարմիր Գիրք»ը (Red dater book), այսինքն՝ «սեւ» ցուցակը բոլոր այն կենդանիների ու բոյսերի, որոնց ի սպառ ոչնչացման վտանգ էր սպառնում:

Այս օրերին Փարիզի փողոցներն ու մէտրոյի կանգառները «զարդարող» բազմազան գովազդերի մէջ ուշադրութիւնս գրաւեց մէկը: Հսկայական չափերի մի լուսանկար է այն: Ամբոխի մի լուսանկար, որի վրայ խոշոր տառերով գրուած է՝

«L'homme est unique, ne le gachons pas».

Ազնիւ է, անշուշտ, նպատակը եւ նոյնիսկ յուզիչ: Իսկապէս, ի՞նչն է աւելի թանկ ու կարեւոր մարդու համար, եթէ ոչ հէնց ինքը՝ մարդը:

Հազուագիւտ չէ՞ արդեօք այն տիեզերքում: Եզակի չէ՞ արդեօք, որպէս երեւոյթ: Անզուգական չէ՞, եթէ համեմատելու լինենք մարդուն երկիր մոլորակի այլ բնակիչների հետ:

Ինչո՞ւ է ուրեմն մարդ արարածը այսքան անհոգ իր տեսակի հանդէպ:

Ժամանակը չէ՞ արդեօք, որ Միաւորուած Ազգերի Կազմակերպութիւնը հիմնադրի նաեւ անհետացման եզրին կանգնած ժողովուրդների փրկութեան «Survival service commission»ը:

Ժամանակը չէ՞ արդեօք, որ մարդկութիւնն էլ ունենայ իր «Կարմիր Գիրք»ը:

Հ. ԳԵՂԱՄԵԱՆ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԲԱԺԱԿՆԵՐՈՒ ԲԱԺԱԿ

Չորեքշաբթի օրուան հանդիպումներու արդիւնքներն են. –

Լոկոմոտիւ Լայփցիկ կը յաղթէ Սիոնի (Զուիցերիա) 2 – 0, Պորտօ՝ Մոսկուայի Տորպետոյին 1 – 0, Սառակոս՝ Վիտոշա Սոֆիայի 2 – 0 :

×

ԱԽՈՅԵԱՆՆԵՐՈՒ ԲԱԺԱԿ

Պելկրատի Կարմիր Աստղը կը յաղթէ Մատրիտի Ռէալին 4 – 2, Միւնիխի Պայէռնը՝ Պելժիոյ Անտըրլեխթի 5 – 0:

Պեշիկթաշ – Դինամօ Կիեւ հանդիպումը յետաձգուած էր Հինգշաբթի օրուան, Պոլսոյ մարզադաշտին շատ ձիւնոտ վիճակին պատճառով:

×

ԻՒ – ԷՖ – Ա–ի ԲԱԺԱԿ

Շուէտի Կէօթպորկը եւ Միլանոյի Ինթէռը 0 – 0 արդիւնք մը արձանագրեցին, Գերմանիոյ Մէօնխընկլատպախը յաղթեց Փորթուկալի Կիմարէսին՝ 3 – 0, Սկովտիոյ Ցընտին՝ Պարչելոնայի 1 – 0, Թորինօ եւ Թիրոլ հաւասար մնացին 0 – 0 :

Քառորդ աւարտականի դարձի մրցումները տեղի կ'ունենան Մարտ 18-ին:

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

Dr. Johannes LEPSIUS

Deutschland und Armenien 1914 - 1918*

Գրեց՝ Ա. ՊԷՑԼԷՐԵԱՆ
(Պատմ. Գիտ. Տոքթէօր)

Տոքթ. Լեփսիուսի «Գերմանիա եւ Հայաստան» խորագիրը կրող Գերմանիոյ Արտաքին Նախարարութեան դիւաններէն քաղուած ժողովածուն, վերջերս կրկին գերմաներէն լեզուով, վերահրատարակուեցաւ Օր. Թէսա Հօֆմանի յառաջաբանով:

Ինչպէս ծանօթ է այս գրքին Ա. հրատարակութիւնը Փոցտամի մէջ 1919-ին լոյս տեսած էր եւ շատոնց անգտանելի եղած էր: Լեփսիուս այս ժողովածուն պատրաստած էր երբ Արեւմտահայաստանը հայ բնակիչներէն պարպուած, ցեղասպանութիւնը իրականացած, եւ վերապրողներն ալ Միջին – Արեւելքի զանազան երկիրներու մէջ յետին թշուառութեան մատնուած մահ ու կենաց պայքար կը մղէին:

Մեծ ոճրութիւնները դեռ իրենց խստումներուն մեղանը չչորցած արդէն ցեղասպանութեան պատասխանատուները պատժելէ հրաժարած էին: Մեծ ոճրագործ Թալէաթ եւ իր մօտիկ արբանեակները Պերլին ապաստանած, թէեւ թաքնուած, իրենց թաքստոցները օրուան գերման իշխանութիւններուն յայտնի էին: Ճիշդն ըսելու համար ոչ մէկ դաշնակից կառավարութիւն լրջօրէն ոճրագործներուն ձերբակալութեան մասին մտածեց իսկ պարտեալ գերման կառավարութենէն զանոնք պահանջել: Ահա այսպիսի ծանր պայմաններու մէջ է որ Լեփսիուս յաջողեցաւ պատկան իշխանութիւններուն արտօնութեամբ հայկական ցեղասպանութեան վերաբերող փաստաթուղթերու այս հաւաքածոն լոյս ընծայել, որուն հրատարակութիւնը առենին մեծ աղմուկ բարձրացուց, ի տես այն անհերքելի պաշտօնական վկայութիւններուն, որոնց աղբիւրը նոյնինքն երիտթուրք կառավարութեան զինակից կառավարութեան մը Արեւմտահայաստանի եւ Փոքր Ասիոյ դիւանագիտական գործակալներն էին:

Տոքթ. Լեփսիուսի փաստաթուղթերու այս հաւաքածոն հայկական ցեղասպանութեան ապացուցման համար խիստ կարեւոր հանգամանք մը կը ներկայացնէ քանի որ գերման գործակալները ոչ մէկ կերպով իրենց զինակից կառավարութեան մը պարագլուխները ամբաստանելու միտք կրնային այդ թղթակցութիւնները կատարել: Ընթերցողը, Կարինէն մինչեւ Պոլիս սփռուած գերման դիւանագիտական ներկայացուցիչներու եւ գործակալներու կողմէ Պոլսոյ դեսպանատունը կամ Վիլհէլմշթրասէի պատասխանատուներուն ուղարկուած նամակներուն, հեռագիրներուն շնորհիւ կրնայ տեղեկանալ այն բոլոր պատմական դէպքերուն եւ ոճիրներուն որոնց ենթակայ եղաւ Թրքահայութիւնը Ա. Համաշխարհային պատերազմի տարիներուն:

Այսօր Թուրք իշխանութիւնները տարագրութեան օրէնքին «ճախուեր» մէկ գործադրութեան իբր արդիւնք կ՚ուզեն ներկայացնել հայ ժողովուրդին հանդէպ ի գործ դրուած ոճիրը արդարացնելու, եթէ ոչ մեղմացնելու համար: Նոյնիսկ վերջերս, ազգայնամոլ գաղափարարանութենէ տոգորուած պատասխանատու Թուրք պետական անձեր, կը յաւակնին իբր թէ «հաստատել» թէ Հայերը Փոքր – Ասիոյ մէջ ամէնուրեք ապստամբեցան, հազարաւոր անմեղ մահմետականներ ըսպաննեցին ու օրուան երիտթուրք կառավարութիւնն ալ չունեցաւ ուրիշ միջոց անոնց դէմ, քան բովանդակ հայութիւնը տեղահան ընել»: Ահաւասիկ տոքթ. Եոհան Լեփսիուսի «Գերմանիա եւ Հայաստան» խորագիրը կրող վաւերագրերու ժողովածուն այսօր կուգայ անգամ մը եւս անարգութեան սինին զամելու այն բոլոր խեղկատակ Թուրք պատմաբանները, հացկատակ լրագրողները եւ նենգամիտ դիւանագէտները որոնք կը ջանան պատմական եղելութիւնները խեղաթիւրել դէպքերն ու դէմքերը վերի վայր շրջելով:

Տոքթ. Լեփսիուսի գերմանական վաւերագրերու այս հաւաքածոն առանց այլեւայլի հայկական ցեղասպանութեան մասին գրուած կամ ըսուած փաստաթուղթերու ամենակարեւոր քանի մը օտար հրատարակութիւններէն մին է – եթէ ոչ գլխաւորը – որ անցեալ տարի նաեւ ըլլալով համառօտուած ըլլալով ֆրանսերէն լեզուով Փարիզի մէջ լոյս տեսաւ (1), որուն մասին առենին այս թերթի սիւնակներուն մէջ արդէն արտայայտուած ենք:

Մենք այսօրուան մեր գրութեան մէջ գրքին բովանդակութենէն աւելի, յատկապէս պիտի ծանրանանք այն կէտին վրայ որ՝ մեր այսօրուան պայմաններուն մէջ ան որքա՞ն կրնայ ծառայել կամ դեր ունենալ մեր արդար դատին ու պահանջներուն յաջողութեան մարզին մէջ: Արդարեւ այս հատորը որ ճիշդ 444 փաստաթուղթեր կը պարունակէ, ոմանք իրենց յաւելուածներով, բաւականաչափ ծանօթ է արդէն ընթերցողին: Բայց կ՚արժէ անդրադառնալ թէ ան որքա՞ն կրնայ արժեցնել իր առաքելութիւնը այսօրուան քաղաքական պայմաններուն մէջ: Բոլորիս ծանօթ է այսօր թէ Թուրքիան Արեւմուտքի ո՞ր կառավարութիւններուն նիւթական օժանդակութիւնն ու բարոյական աջակցութիւնը կը վայելէ: Հետեւաբար, առաջին հերթին, հայ դատը հետապնդելու պատասխանատուութիւնը ստանձնած մեր կազմակերպութիւններուն կ՚իյնայ այս խիստ արժէքաւոր հատորէն օրինակներ ուղարկել. –

Ա) Գերմանիոյ մէջ կարեւոր դիրք գրաւող պետական դէմքերու, երեսփոխաններու, լրագրողներու, պատմագիտական կեդրոններու եւ համալսարանական գրադարաններու.

Բ) Անհրաժեշտ է անշուշտ եւրոպական Խորհուրդի երեսփոխաններուն մէկական օրինակ ղրկել, ինչպէս նաեւ այս երկիրներու գլխաւոր մամուլին.

Գ) ՄԱԿ-ի «Մարդկային Իրաւունքներու» ենթայանձնախումբերու պատուիրակութիւնները եւս պէտք է որ այս հատորէն օրինակ մը ունենան:

Պէտք չէ մոռնալ որ այսօրուան Թուրքիան շատ աւելի յետադիմական եւ ազգայնամոլ գաղափարներէ տոգորուած է քան Ա. Համաշխարհային պատերազմին: Իրօք ի՞նչպէս չյիշել հոս թէ 70 – 80 տարիներ առաջ քիչ չէին Թուրք պետական մարդոց, հանրային գործիչներու եւ լրագրողներու թիւը, որոնք ուժգնօրէն պախարակեցին ու դատապարտեցին երիտթուրք պարագլուխները քստմնելի ոճիրները: Այսօր, մենք դեռ չիմացանք Թուրք պատասխանատու կամ յայտնի անձի մը անուշաւ, ուղղամիտ եւ կորովի կեցուածքը հայկական ցեղասպանութեան հանդէպ: Եւ Թուրքիա եկող գացող կառավարութիւններն ալ քաջալերուած արեւմուտքեան իրենց «բարեկամ» կամ պաշտպան Պետութիւններու վարիչներէն, դիւանագէտներէն ու իրենց ժողովուրդին յետադիմական ու մոլեռանդ տարրերու կեցուածքէն, ամէն օր կը յօրինեն ու կը վերաշինեն անցեալի դէպքերը: Այս պայմաններու տակ է որ մերթ ընդ մերթ կ՚իմանանք թրքական մամուլէն թէ Արեւմտահայաստանի նահանգներու գլխաւոր քաղաքներուն մէջ յուշարձաններ կանգնելու արշաւ մը սկսած է, «ի յիշատակ» հայկական բարբարոսութիւններու ... զոհ գացող անմեղ Թուրքերու: Նոյնիսկ, այսօրուան Թուրքիոյ պետական դէմքերուն կամ հանրապետութեան նախագահին հովանիին տակ կը կատարուին այդ երեւակայական ցեղասպանութեան յուշարձաններու բացումը: Անոնք չեն իսկ անդրադառնար, եւ անշուշտ կամովին մոռնար, թէ տակաւին քիչ չէ հայկական շէնքերու եւ եկեղեցիներու թիւը որոնք այսօր Թուրքերու կողմէ կը բնակուին կամ կը գործածուին, որոնցմէ մին է նաեւ Կարսի հայ եկեղեցին, որ այսօր մզկիթի վերածուած է, կամ Կեսարիոյ Ս. Աստուածածին եկեղեցին որ եղած է մարզարան տեղւոյն Թուրքերուն:

Վերոյիշեալ ազգային պարտականութեան դերակոյտը կը վստահինք մեր կազմակերպութիւններուն, բայց պէտք չէ նսեմացնենք այն դերը որ կրնայ ունենալ նաեւ Սփիւռքի զանգուածը: Այս կարգի հրատարակութիւնները անհրաժեշտ է որ փութով սպառին, որպէսզի հրատարակչատուները քաջալերուած, նմանօրինակ, ուրիշ հատորներու լոյս ընծայումին եւս դիմեն որոնք լաւագոյն կերպով կրնան ծանօթացնել մեր արդար դատը օտարներուն:

Կը յուսանք որ Սփիւռքի մեր կազմակերպութիւններն ու գաղութները պիտի գիտակցին իրենց վրայ ինկած ազգային պարտականութեան եւ արժեցնեն իրենց քաղաքացիական հաւանութիւնը ի նպաստ ազգային երազներու իրականացման:

* Bremen, *Donat und Temmen Verlag*, 1986, DM 39.80 (135 Francs).

(1) Archives du Génocide des Arméniens, *Paris*, Librairie Fayard, 1986.

ՏԿԱՐՆԵՐՈՒ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՔԱԹԱԼԱՆՆԵՐԸ

Քաթալոնիա՝ հնութիւններու եւ բարձր մշակոյթի երկիրը: Հայրենիքը Ռամոն Լիւլի, բայց նաեւ Կասալսի, Փիքասոյի, Տալիի, Միրոյի: Պարսելոնայի ծովով յագեցած կապելաներէն մէկուն մէջ ծընաւ Ի. դարու նկարչական յեղափոխութիւնը: Մոնսէրրա երաժշտական կարեւոր վայր մըն է ու Ալպէնից քաթալան էր: Քաթալաներէնը՝ Արակոնի թագաւորութեան պաշտօնական լեզուն, մինչեւ ԺԶ. դար եղած է եւրոպական կարեւոր լեզուներէն մէկը: Երեք դարերու անկումէ մը ետք քաթալան մշակոյթը արձանագրած է փայլուն վերածնունդ մը, զոր ֆրանքոյականութիւնը չէ կրցած անյայտացնել:

Այսօր ճնշումը դադրած է. Սպանիոյ Քաթալանները տիրացած են լայն ինքնավարութեան մը եւ Ֆրանսայի Քաթալանները «փոքրամասնութեան» մեր սահմանումին մէջ տեղ չեն գրաւեր:

Քաթալոնիա Միջին դարու սպանեւքըրիստոնեայ թագաւորութիւններէն մէկն է որ գրաւուած է Արաբներու կողմէ (Ը. դար), մինչեւ ԺԱ. դար: Այսօր, Սպանիոյ ինքնավար մէկ շրջանն է ան որ կը բաղկանայ չորս նահանգներէ. Պարսելոնա, Ժէրոն, Լէրիտա եւ Թարակոն: Ունի 600 հազարի շուրջ բնակչութիւն մը, որուն կէսը կ՚ապրի Պարսելոնայի մէջ: Լեզուն քաթալաներէնն է:

×

Ներկայի Քաթալոնիա Ժ. դարուն անկախութիւն ձեռք ձգած է Ֆրանքներու կայսրութենէն. ապա խառն ամուսնութիւններով, ԺԲ. – ԺԵ. դարերուն, կը միանան Քաթալոնիա եւ Արակոն: Քաթալան ազգայնականութիւնը վերստին կը յայտնուի ԺԷ. դարուն, սակայն կը զարգանայ ԺԹ. դարուն, երբ Քաթալոնիա կեդրոնական իշխանութեան տկարացումէն օգտուելով կը փորձէ ինքնիշխան դառնալ:

Այս վերածնունդը կը դրսեւորուի գըրականութեան կամ բնդարձակ շարժումով մը: 1931-ին հանրապետականները կը շահին Քաթալոնիոյ մէջ ու ինքնավարութեան բանակցութիւններ կը վարեն Մատրիտի հետ, սակայն ֆրանքոյականութիւնը արմատախիլ կ՚ընէ ամէն ձգտում:

Շատ հին է Քաթալոնիոյ ինքնավարութեան աւանդութիւնը: Մինչ երկրին ճարտարարուեստը կը գտնուէր որոշ բնակիչ պատկանէր ամբողջ ընկերութեան, որ բանիի մը ձեռքը, Քաթալոնիոյ մէջ ան Եւրոպայի ճարտարարուեստի այլ ընկերութիւններու կառոյցն ունէր: Ֆրանքոյական շրջանին, տնտեսական, լեզուական եւ մշակութային խտրականութեան ամէնէն աւելի զգալի դարձած շրջանն էր Քաթալոնիա:

Այս վարչաձեւի առաջին տարիներուն Քաթալան ընդդիմութիւնը աւելի խոր – հրրդանշական բան մը եղաւ. քաղաքական մեծ առաջնորդներ, նաեւ արհեստակցական միութիւններու պետեր աքսորական են: 1950-էն ետք է որ արդիւնաբերական ազատականութիւնը ի գործ դնելով բացայայտօրէն սկսաւ ձայն ունենալ քաթալան ընդդիմադիր շարժում մը:

Ֆրանքոյի մահէն ետք արագօրէն արտայայտուեցան ինքնավարութեան ձգտումները: Աննախատեսելի գործադուլներու եւ ցոյցերու ամբողջ շարք մը, որոնց թիկունք էին Եկեղեցին ու երկրին կարեւոր հեղինակութիւնները, յանգեցան ի վերջոյ ինքնավարութեան իրավիճակին (1979): Ամէն բան վերջացաւ առայժմ: Ու Քաթալանները պասքերու նման քաղաքական յանդուգն ծրագիրներ չունէին. իրենց ուզածը սպանական Պետութեան մէջ Քաթալոնիոյ ինքնավարութիւնն էր, որու տիրացան:

Կ՚արժէ խորհրդածել այս օրինակին վըրայ, ազգային փոքրամասնութիւն մը, որ կը հակադրուէր սպանական Պետութեան եւ անոր նկատմամբ կեդրոնախոյս ձգտումներ կ՚արտայայտէր: Իր հայրենիքը, պատմութիւնը, ժողովուրդը իրականացուցին ինքնավարութիւնը: Այնպէս որ Սպանիոյ Քաթալաններուն մասին այլեւս կարելի չէ «փոքրամասնութիւն» որակումը գործածել:

×

Խօսելու համար Ֆրանսայի Քաթալաններուն մասին, պէտք է զուգահեռ մը գծել կրկին, Պասքերու հետ: 200 հազարէ շատ է անոնց թիւը. թէ՛ քաղաքական, թէ ընկերային մարզերու մէջ Ֆրանսական համայնքին կատարելապէս համարկուած զանգուած մը կը ներկայացնեն: Զկան ինքնավարութեան կամ անջատողական հակումներ: Կան միայն մշակութային ձըգտումներ, ինչպէս մեր դարուն քիչ մը ամէն տեղ, եւ որովհետեւ ֆրանսական Պետութիւնը կը գոհացնէ իրենց այս կարգի պահանջները, անոնց մասին եւս կարելի չէ խօսիլ որպէս «փոքրամասնութիւն»:

Ա. Թ. Թ.

ՀՈՂՎՐՏԻՔ

ՎԱՐՍԵՆԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի շրջանը կորսնցուց իր երէց, արժանաւոր անդամուհիներէն՝ Վարսենիկ Քէօսէեան:

Բարի եւ ազնիւ սիրտ մը, կամեցող եւ ծառայասէր, հաղորդական եւ շրջահայեաց, պարկեշտ, պատուական ու գիտակից հայուհի մը որ իր կարողութիւններն ու կորովը ի սպաս դրաւ իր հայրենակիցներուն:

Ծնած էր Սեբաստիա, 1911-ին: Հայրը ըլլալով բարձր պաշտօնեայ մը երկաթուղիի ընկերութեան մէջ, շատ փոքր տարիքէն ճամբորդած եւ տեղափոխուած է քաղաքէ – քաղաք: Այսպէս՝ Գոնիա, Պոլիս, դարձեալ Գոնիա, Էսքիշէհիր, դարձեալ Պոլիս, եւ հօրը վաղահաս մահէն յետոյ՝ Ատանա: Հոն, բնտանիքով կը մնայ ֆրանսական որբանոցը, մինչեւ ֆրանսական իշխանութեանց քաշուիլը, 1920-ին, եւ ապա կը փոխադրուի Պէյրութի ֆրանսական որբանոցը: Տարի մը ետք, մայրը զինքը կը ղրկէ Հալէպ, Հայկազեան վարժարանը, որուն լրիւ ընթացքը կ՚աւարտէ փայլուն կերպով 1927-ին: Ապա, կը վերադառնայ Պէյրութ, ուր կը մնայ մինչեւ 1929: Այդ թուականին կը մեկնի Կիպրոսի Մելգոնեան վարժարանը եւ Գրիգոր Կիրակոսեանի տնօրէնութեան ներքեւ, Յակոբ Օշականի եւ այլ յայտնի մտաւորականներու շունչին տակ կը ստանայ բարձր ուսում, հայկականութեամբ կը թրծուի ու կը զօրանայ իր հոգին: 1931-ին, վարժարանին կողմէ կը ղրկուի նոյն քաղաքին, ամերիկեան գոլէջը անգլերէնի ուսում ստանալու համար: 1932-ին, իբրեւ աշակերտ կը մտնէ Մելգոնեանի վարժապետանոցը Վահան Թէքէեանի տնօրէնութեան տակ: Կը հետեւի վարժապետանոցի դասընթացքներուն մինչեւ 1935, ապա կը վերադառնայ Պէյրութ, հուսկ, 1937-ին, կը հաստատուի վերջնապէս Մարսէյլ, ուր ընտանիք կը կազմէ Աստուր Քէօսէեանի հետ, 1940-ին:

Վարսենիկ Քէօսէեան, կանուխէն կը

մանէ Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի շարքերուն մէջ եւ շատ շուտ կը դառնայ իր շրջանի սիրական դէմքերէն մին: Նախաձեռնող եւ կազմակերպող, կը վարէ վարչական պատասխանատուութիւններ, երկար տարիներ ըլլալով ատենապետուհին իր մասնաճիւղին: Կը մասնակցի Կապոյտ Խաչի պատգամաւորական ժողովներուն, ըլլալով շատ յաճախ դիւանի անդամ, որպէս քարտուղարուհի կամ նախագահուհի, եւ արժանանալով Շաւարշ Միսաքեանի, Սահակ Տէր-Թովմասեանի գնահատանքներուն:

Ուղիղ նկարագրի տէր, առանց ոխակալ ըլլալու, աններող էր շահագործողներուն եւ կեղծաւորներուն նկատմամբ: Բծախնդիր կատարուած աշխատանքներու որակին, չէր հանդուրժեր միջակութիւնները: Վարսենիկ Բէօզէեան տեսլապաշտ կին մըն էր որ կը բաժնէր իր ամուսնոյն՝ ընկեր Աստուր Բէօզէեանի հայեկան եւ գաղափարական աշխարհը, ապրումներն ու յոյզերը, ինչպէս նաեւ յուսախաբութիւնները: Միշտ թիկունք եղած է անոր:

Վարսենիկ Բէօզէեան գրասէր էր: Հայ գիրին, դպրութեան ու հայ մշակութային արժէքներուն հանդէպ ունէր մասնաւոր պաշտամունք: Աշխատակցած է «Յառաջ»ին թղթակցութիւններ ղրկելով հանդէսներու կամ տօնակատարութիւններու առթիւ:

Ի գին կրկնութեան պիտի ըսենք թէ Վարսենիկ Բէօզէեաններու մահով հետզհետէ կը հեռանանք մեր հողերէն, ակունքներէն, բարքերէն, ընտանեկան սրբութիւններէն, ազգային անփոխարինելի արժէքներէն:

Վարսենիկ Բէօզէեանի յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ, Փետրուար 26-ին Սրբոց Թարգմանչաց Ս. Սահակ-Մեսրոպ Եկեղեցին: Իր ընկերուհիները Կապոյտ Խաչի դրօշակով ծածկեցին իր դագաղը: Մակար Խչկր. Քհնյ. Նաճարեան իր խօսքին մէջ, տալէ յետոյ կենսագրական ամփոփ գիծեր, ծանրացաւ հանրային ծառայութեան գաղափարին վրայ: Յանուն Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութեան՝ Ալիս Պիւլպիւլեան արտասանեց կուռ դամբանական մը վեր առնելով հանգուցեալին արժանիքներն ու վաստակը եւ ընդգծելով երէց սերունդին բերած նպաստը եւ ձգած կտակը Կապոյտ Խաչի շարժումին: Քլեմանս Թիւթիւլեան, ֆրանսերէնով, Մարսէյլ-քաղաքի մասնաճիւղի կողմէ յարգանքի եւ երախտագիտութեան խօսքեր յայտնեց եւ գծեց Վարսենիկ Բէօզէեանի կեանքի կարեւոր հանգրուանները:

Հուսկ, Վարսենիկ Բէօզէեանի տառապած մարմինը փոխադրուեցաւ Լէ գ'Օլիվի գերեզմանատունը ու ամփոփուեցաւ ընտանեկան դամբարանը:

Յարգա՛նք իր յիշատակին:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԼՈՒՐԵՐ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԷՆ

ՄԻՍԱՔ ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ինչպէս ուրիշ տարիներ, այս անգամ եւս ոգեկոչուեցաւ Միսաք Մանուշեանի եւ իր զինակիցներուն յիշատակը: Լիոնի կից, Վօ-ան-Վըլէնի մէջ, Տէսինի մօտիկ ճամբուն եզրին, 1979-էն ի վեր կայ յուշարձան մը՝ ուր արձանագրուած են Գերմանացիներու կողմէ հրացանազարկ եղած (1944, Փետ. 21) հայ դիմադրականին եւ իր 22 ընկերներուն օտար անունները: Հոն է, որ ճիշդ տարեդարձին օրը տեղի ունեցաւ արարողութիւնը՝ որ կազմակերպուած էր «Մանուշեան յանձնախումբ»ին կողմէ: Այս յանձնախումբը ծնունդ առած է Վօ-ան-Վըլէնի քաղաքապետութեան եւ տեղւոյն հայ բընակիչներուն նախաձեռնութեամբ:

Օրուան երեք բանախօսներուն մէջն էր Փօլ Աքըլեան՝ որ յիշեց նաեւ շրջանին ուրիշ հայ դիմադրականներէն քանի մը անուններ, ինչպէս վիէնցի Ժան Պէրպաթեան, Շաւէն՝ Մանուկ Գուդուպաշեան:

Արարողութիւնը լուռ չմնաց հայկական դատին մասին: Խօսողները լայնօրէն ակնարկեցին անոր: Վօ-ան-Վըլէնի քաղաքապետը Մօրիս Շարիէ (համայնավար) ըսաւ, կ'ամփոփենք՝ «կը մերժենք ողջակիզումը (հօլոքոսթ) հաւասարի բանի մը տեղ դնելու միտումը եւ կոչ կ'ընենք Ֆրանսական կառավարութեան վերջ տալ այն հովանաւորութեանը՝ զոր Թուրք Պետութիւնը կը վայելէ, երբ կը մերժէ ճանչնալ Հայերու դէմ եղած ցեղասպանութիւնը»:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԻ ՊԱՏԱՐԱԳ

Փետ. 26-ին, Հինգշաբթի, տօնն էր «Սրբոց Վարդանանց զօրավարացն մերոց հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին»:

Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցիին մէջ, ի բացակայութեան Նորվան Եպիսկ.ի -կը գտնուի Ամերիկա- Իսահակ Խչկր. Քհնյ. Հեքիմեան պատարագեց: Ներկայ էին 17 հոգի, ի մէջ առեալ դպիրք... ու այդ բազմութեան մէջ՝ ամբողջ ընտանիք մը. Վիէննէն:

Թէ գործի մարդիկ չկրցան ձգել իրենց զբաղումը, ժամ մը իսկ, հասկնալի է թերեւս, բայց Լիոնի շրջանին մէջ կ'ապրին քանի մը հազար հայ-քրիստոնեայ հանդստեան կոչեալներ... Անկասկած անտեղեակ էին թէ Վարդանանց տօնը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ամէնէն մեծ մէկ տօնն է... Անտեղեակ: Թերեւս ատոր համար է որ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը ունի ծրագիր հրատարակելու մօտերս լրատու մը, պարբերաբար, լուսաւորելու եւ թարմացնելու համար միտքերը Ռոն-Ալփ շրջանի առաւել կամ նուազ հաւատացեալ մեր ազգակիցներուն:

Աւարայրի հերոսներուն յիշատակը պիտի ոգեկոչուի, բարեբախտաբար, վերստին, Լիոնի մէջ, Մարտ 15-ին, շնորհիւ Հայկազեան միօրեայ վարժարանին աշակերտներուն եւ ուսուցիչներուն: Այդ օրը տեղի կ'ունենայ Վարդանանց հանդէսը, Հայ Տան սրահին մէջ: Նոյն օրը, առաւօտուն, պատարագի ժամերգութեան պիտի մասնակցի Իսահակ քհնյ.ի մարզած մանկական երգչախումբը: Յետոյ՝ միատեղ ճաշ, որուն կրնան մասնակից ըլլալ ծնողքներ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՈՅԻ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ մէջ, Փետրուար 1-ին, ոգեկոչուած են Մարաշի աղէտին զոհերը: Սմբատ Արք. Լափաճեան իր քարոզին մէջ շեշտած է նահատակներու կտակը իրագործելու եւ կենսունակ ու աշխոյժ երիտասարդութեամբ հայ դատը շարունակելու իրողութիւնը: Հայրենակցական Միութեան ատենապետը՝ տոքթ. Օննիկ Քէշիշեան, խօսած է 1920-ի Մարաշի ջարդերուն մասին: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Հանդիսութիւնը տեղի ունեցած է «Բաղրամեան» սրահին մէջ:

×

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ «Էմմանուէլ Փրեսպիթէրեան» Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Փետրուար 15-ին, տեղի ունեցած է Համազգայինի «Կոմիտաս» երգչախումբին համերգը: Ներկայ եղած են աւելի քան հազար հոգի: Երգչախումբը բաղկացած է 67 հոգիէ, որոնց 39-ը՝ օտար արհեստավարժ երգիչներ: Խմբավարն է Վաչէ Պարսումեան:

×

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՈՅԻ «Բաղրամեան» սրահին մէջ ներկայացուած է Ռեադանովի «Բաղնիքդ անոյշ» կատակերգութիւնը, բեմադրութեամբ Կարէն Մալունցեանի: Կազմակերպիչ Միութեան՝ Համազգայինի՝ անունով խօսք առնելով Յակոբ Պաշմաքճեան ներկայացուցած է բեմադիրը եւ «Երաժշտական Կոմեդիայի Թատրոն»ի գործունէութիւնը:

«ՈԶՆԻ»Ի ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

ՆՇԱՆԱԿՈՒՄՆԵ՞Ր, ԹԷ...

ԿԱԴՐԵՐԻ ԲԱԺՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ. – (Ձեռքին ցուցակ) – Փիլիպոսեան Մաշտոց: Դուք նշանակուած էք Մարտունու շրջանի Աղիաման գիւղում: Վերցրէք ուղեգիրը:

ՓԻԼԻՊՈՍԵԱՆ ՄԱՇՏՈՑ. – (Բարձրաձայն) – Մեծագոյն հաճոյքով (մօտենալով եւ փսփսալով ականջին): Հայրս ձեզ պանդ չի՞ տուել:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ. – (Ուշադիր նայելով) – Հա...Լա՛ւ, աջ կանգնիր: Ինչքա՞ն ես մեծացել: Նիկողոսեան Բուրաստան, դուք նշանակուած էք Ղափանի շրջանի Սեւ գիւղում:

ԲՈՒՐԱՍՏԱՆ. – Ներեցէք, ես ... ամուսնացած եմ: Ահա տեղեկանքը:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ. – (Աչքի տակով նայելով) – Պարզ է, աջ անցէք. Համասփիւռ Ղարաբաղցեան եւ Գլորիա Ջերքինեան: Ձեր բախտը բերել է, նշանակուած էք Նայիրիի շրջանի Բուժական գիւղում:

ՀԱՄԱՍՓԻՒՌ ԵՒ ԳԼՈՐԻԱ. – Արդէն Երեւանում նշանակում ունենք...:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ. – Մնաց Ազնիւ Անտէրեանը: Ֆիզկուլտուրայի ուսուցիչ, թէեւ հաշմանդամ է...:

ԱԶՆԻՒ ԱՆՏԷՐԵԱՆ. – Ոչինչ, ուղարկեցէք որտեղ կ'ուզէք: Ի՛նչ ասէք կը դասաւանդեմ՝ քիմիա, ֆիզիկա, օտար լեզուներ, Հայոց լեզու, էսթետիկա, նոյնիսկ ֆիզկուլտուրա... Գիւղ տեղ է՝ եօլա կը տանեմ... (Ծափահարութիւններ):

ՍԵՐԳԷՅ ՂԱԼՈՒՄԵԱՆ

ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ

Օժանդակելու համար «Հայաստան» ձայնասփիւռի պիւտճէին, Վարդան Քէշիշեան եւ իր ընկերները, կայանին երրորդ տարեդարձին առթիւ, պատրաստած են մշակութային յայտագիր մը՝ որ պիտի կատարուի Մարտ 8-ին, ժամը 15.30-էն սկսեալ, Սալ Մոլիէրի մէջ, Քէ տը Պոնտի, Լիոն:

Պարեր Փարիզի խումբին կողմէ, դաշնակ՝ Ալեքս Սիրանոսեանէ, երգ՝ Անժէլ Կարապետեանէ, ելոյթներ ալ ուրիշ տասնեակ մը ծանօթ եւ նուազ ծանօթ արուեստագէտներէ: Կ'ակնկալուի որակաւոր ցերեկոյթ մը: Կը մնայ հանրութեան քաջալերել ձեռնարկը իր ներկայութեամբ: Մանաւանդ անոնց՝ որոնք օրն ի բուն կ'ունկնդրեն Ռատիօ Արմէնիի (103.8 մէկահէրց) սփռումները:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

— «ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ —

ՄԱՅՐԻԿ

ԱՆՐԻ ՎԵՐՆԷՕՅ

Թարգմանութիւն՝ Ա. Թ.

Ed. R. Laffont. Paris, 1985

Փափկակազմ ու ցուրտին դէմ շատ զգայուն մանկութեանս (կրկնուած քանի մը փողատապ ունեցած էի) հետեւանք կը նկատէի անոնց ծայրայեղ զգուշութիւնը, ու բարեկենդանային այս զգեստաւորումին դէմ ամէն ընդդիմութիւն անօգուտ թուեցաւ ինծի: Ուրեմն կէս մանչ – կէս աղջիկ այս կերպարանքովս, մայրս ինծի ընկերացաւ մինչեւ մեծ ժամադրութեան դուռը: Մինչեւ ծունկերէս վար երկարող վերարկուս կը պարտէր վիճակիս տարօրինակութիւնը, սակայն որքա՞ն ժամանակ պիտի կրնայի վրաս պահել այս այնքան յարմար «ծածկոյթ»ը:

Ճիշդ ժամուն սպասելու համար երկու, երեք շրջան ըրինք տուներուն շուրջ: Ու ժամը երեքին մայրս ինծի յանձնեց անուշեղէնի տուփը իր վերջին յանձնարարութիւններուն հետ: Ան ժամը հինգէն սկսեալ փողոցին անկիւնը նոյն մայթին վրայ ինծի պիտի սպասէր:

— 23 —

Կ'երեւի շատ մեղմօրէն հնչեցուցի դրան զանգակը:

Սպասեցի որ բաւարար ժամանակ անցնի, որպէսզի երկրորդ զարկս անհամբերութեան նշան մը, կամ ջղային շարժում մը չնկատուի:

Համրեցի մինչեւ քսան...

Յետոյ քսան մը եւս...

Հարիւրին բթամատս կոխեց կոճակին, այս անգամ զանգը հնչեցնելով տան ներսը:

Դուռը բացուեցաւ: Ճերմակ շապիկ ու բաճկոնով, սեւ տափատ ու փողկապով մարդ մը գլխս ջնարակուած կաղնեփայտէ տախտակամածով ընդարձակ մուտք մը առաջնորդեց, ուր քանի մը գործեր փռուած էին այն երկրէն՝ ուրկէ կու գայի: Կահ-կարասին շատ հին թուեցաւ ինծի, հաւանաբար այն պատճառով, որ հին ժամանակաշըրջանի կարասիներ էին, կամ շրջանի մը ընդօրինակութիւնը՝ իրենց մաշած անկիւններով: Տանձի ձեւով, կայծկլտուն բիւրեղներով շատ գեղեցիկ ջահ մը կախուած էր առաստաղէն, մոմերու երեք յարկանի լուսապսակով մը, ուր բոցէ լեզուակներու տեղ ելեքտրական մանրիկ լամբեր կային: Մուգ կարմիր թաւիշէ ծածկոցով կլոր սեղան մը ծանրաբեռնուած էր զանազան փոքր առարկաներով: Կային ժայռի կտորուանքներ, որոնք երկրագունտի մէկ անկիւնէ փլուզումէն հոն եկած ըլլալ կը թուէին. կային գոյնզգոյն քարերով զարդարուած կափարիչներով տուփեր, համայլներ, առարկաներու բեկորներ, որոնք աներեւակայելի ձեւեր ունեցած պէտք է ըլլային. բոլոր այս գեղօրները, սնոտիքը, նուէրի ծրարս դնելու ամենափոքր տեղ մը իսկ չէին ձգեր:

Ճերմակ բաճկոնով մարդը օգնութեանս հասաւ: Առաւ անուշեղէնի տուփս ու խնդրեց որ իրեն յանձնեմ հանած վերարկուս: Ներբանցքին երկայնքին, հետեւեցայ սեւ-ճերմակ առաջնորդիս:

Անծանօթ աշխարհ մը խուզարկող աչքերս ամէն բան ամենայն մանրամասնութեամբ կ'արձանագրէին այն ելոյթին համար, զոր պիտի ունենայի այդ երեկոյ Փարատի փողոցը, ուր ուշադիր ունկընդիրներս իրենց սեփական թղթակիցին վերադարձին կը սպասէին: Ելոյթս պիտի սկսէր հաստատումով մը. «լա՛ւ. երեւակայեցէք, որ յարկաբաժնին միայն մուտքը մեր սենեակին չափ է, ներառեալ փարաւանին եւեւի խոհանոցի անկիւնը»:

Մնացեալին համար պատումս պիտի յարմարցնէի, այնպէս, ինչպէս պարագաները բերէին:

Զոյգ դռները բացուեցան շատ ընդարձակ սենեակի մը վրայ, որ միացած էր աւելի փոքր ուրիշ սենեակի մը. անոնք ամենայն արամարանութեամբ կը կոչուէին մեծ ու փոքր հիւրանոցներ:

Փոթորիկը պայթելէ առաջ հազիւ քանի մը երկվայրկեան առնէն ունեցայ ընդհանուր տեսարանը արձանագրելու. խառն ի խուռն կաշեպատ բազկաթոռներ, թիկնաթոռներ, մարմարէ ցած սեղաններ, պոչաւոր դաշնակ մը, մէջը ծաղիկներով ծաղկամաններ, պրոնզէ կիսանդրիներ, տաճարներու ջահեր, ոսկեճամուկ իրեր, կրկնակի վարագոյրներ, եւ սենեակին մէջտեղը շատ սիրելի ընկերներս, հակած՝ ճամբորդատար մանրանկար կառախումբի մը վրայ: Ելեկտրական առաջին կառախումբերը սկսած էին երեւիլ խաղալիկներու վաճառատուներուն մէջ:

(Շար. 55)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Իրենց եղբօր՝ Գալուստ Մինասեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Նուպար Մանուկեան փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները կ'ընեն .– 1000 Ֆ. Դըպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին, 500 Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին, 250 Ֆ. «Կամք» օրաթերթին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 250 Ֆ. «Յառաջ»ին։

×

Լ. եւ Ա. Տէր – Պարսամեան, իրենց հայրենակից Մշեցի Աւետիս Մարգարեանի մահուան առթիւ 200 Ֆ. կը նուիրեն Ս. Մեսրոպ կրթարանին, 200 Ֆ. Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

GRANDES LARGEURS
n° 12 — 1987
Paulhan — Lubin
(correspondance)

Գրական այս պարբերականին վերջին թիւը կը պարունակէ երեք նամակներ Արմէն Լիւպէնէ (Շահան Շահնուր) ուղղըւած՝ Ժան Փոլհանի, (1946 եւ 1951։

Grandes Largeurs :
6, impasse Sainte Léonie, 75014 Paris
80 Francs

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկի Մարիամ Պօղոսեանի մահուան առթիւ շըրջանի հայկական դպրոցին շինութեան համար. – Տէր եւ Տիկին Ժոժօ Պօղոսեան 1.000 Ֆ., Տիկին Էլիզ Շահինեան 500 Ֆ., Օր. Շաքէ Պէնկեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ալեքսանեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Սայրին, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Սայրին, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Սայրին, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սայրին, Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Թէճիրեան, Տէր եւ Տիկին Մարգար Թէճիրեան, Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Թէճիրեան, Օր. Ժանին Թէճիրեան, Պ. Մեսրոպ Մարթայեան 200–ական ֆրանք, Պ. Միհրան Էլմայեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Նշան Մօսիք 200, Տէր եւ Տիկին Ժերար Տէրտէրեան 200, Տէր եւ Տիկին Արման Խանթամուրեան 200, Տէր եւ Տիկին Օհաննէս Քօչինի 300 Ֆ.։

Միեւնոյն առիթով Իսիի Ս. Մարիամ – Աստուածածին Եկեղեցւոյ նուիրած են .– Տիկին Էլիզ Շահինեան 100 Ֆ., Պ. Սուրէն Ղուկասեան 100 Ֆ., Պ. Ժերար Կիւլեան 200 Ֆ.։

×

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկի՝ Մարտիրոս Օհանեանի մահուան առթիւ. – Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մկրտիչեան եւ զաւակները 500 Ֆ. եւ Պր. Պարգեւ Տէր – Գալուստեան 100 Ֆ. (Կ. Խաչին)։

×

Կղեմէս Մկրտիչեանի մահուան առթիւ Տիկին Աղաւնի Պարոնեան 150 Ֆ.։

Եկեղեցւոյ պայծառութեան՝ Տիկին Աղաւնի Պարոնեան 350 Ֆ., Տիկին Գոսքի 200 Ֆ.։

×

Սէն – Ժեռոմի Ս. Սահակ – Ս. Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը փոխան ծաղկեպսակի ստացած է հետեւեալ նուէրները .– Բարունակ Քիւրտինեանի մահուան առթիւ. – Քիւրտինեանի զաւակները 200, Հ.Մ.Ը.Մ. – Արծիւ 500, Տէր եւ Տիկին Բարգէն Էժտահարեան 200 եւ 200 դպրոցին, Թումիկեան ընտանիք 150, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Ենովքեան, Տէր եւ Տիկին Ռաֆֆի Նազարեան, Հայկ Տէր–Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Գլօտ Տէր–Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Պակլօեան 100–ական Ֆ.։

Մեմբարիս Սարայտարեանի մահուան առթիւ. – Տէր եւ Տիկին Ժագ Բասըր – մաճեան, Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Սամուէլեան 200–ական, Թիւֆէնքճեան ընտանիք 150, Սիմոն Սէֆէրեան 100, Այրի Տիկին Մալեան, Արա Մնացականեան 50–ական Ֆ.։

Լէա եւ Նափոլէոն Պիւլլիւքեան Հիմնարկ

Յատկացումներ ստանալու համար, խնդրագիրները պէտք է հասնին Հիմնարկին կեդրոնը Ապրիլ 15–էն առաջ։

Հասցէ. –

Fondation Léa et Napoléon Bullukian
LA MALMAISON
18, rue Louis Tourte
69410 Champagne-au-Mont d'Or

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԸ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ Պուա – Գոլոմպ եւ Արժանթէօյի մասնաճիւղը այցելութիւն մը կազմակերպած է Անտիյիի հանգստեան տունը, Կիրակի, Մարտ 8, ժամը 14.30–ին, փափաքողները կրնան միանալ։

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի հետեւեալ Կիրակի օրերուն, Պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի. –

– Կիրակի, Մարտ 8–ին՝
Արտաքսման Կիրակիին
– Կիրակի, Մարտ 15–ին՝
Անառակի Կիրակիին
– Կիրակի, Մարտ 22–ին՝
Տնտեսի Կիրակիին
– Կիրակի, Մարտ 29–ին՝
Դատաւորի Կիրակիին
– Կիրակի, Ապրիլ 5–ին՝
Գալստեան Կիրակիին։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութիւնը Պելֆոնթէնի ամառնային կայանին համար կը փնտռէ

Վկայեալ տնօրէններ։

Վկայեալ տնօրէն Շրջուն կայանի համար։

Վարիչներ։

Կը խնդրուի դիմումնագրերը ղրկել ստորեւ յիշուած հասցէին. –

OFFRE

Le Conseil d'Administration de la Croix Bleue recherche pour sa Colonie de Bellefontaine :

— Des directeurs diplômés
— Un directeur diplômé pour son camp itinérant
— Des moniteurs

Adresser les candidatures à la
C. B. A. F.
17, rue Bleue — 75009 Paris

- ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ -

կազմակերպութեամբ՝

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԱՐՄՆԻ

Կիրակի օր, Մարտ 8–ին, ժամը 15–ին

Եկեղեցւոյ Նուրհան Ֆրէնկեան մշակութային սրահին մէջ
6, avenue Bourgain — Issy-les-Moulineaux

Կը դասախօսէ՝

ՄԻՒՌՈՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

–երգ, երաժշտութիւն, արտասանութիւն–

Օրուան խորհուրդին պատշաճ։
Կարկանդակներ եւ զովացուցիչներ։

U.G.A.B. - PARIS
présente

Gérard GASPARIAN

RECITAL DE PIANO

Dimanche 8 Mars, à 16h30 précises

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 Paris

au programme :
Bach — Mozart — Chopin
Babadjanian — Gasparian

entrée libre

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհամական ժողովը Մարտ 7, ժամը՝ 16–ին սովորական հաւաքատեղին։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Չորեքշաբթի, Երեկոյեան ժամը 6–ին, Հսկումի Խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին։

Իսկ Մարտ 8–էն սկսեալ Պատարագէն առաջ ժամը 9.45–ին, Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի։

ՎԻԷՆ

ՊԱՏԱՐԱԳ

Մարտ 8, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10–ին, Սէն – Թէօտոր մատրան մէջ, կը մատուցուի պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Կը յիշեցուի Վիէնի եւ շրջանի հայութեան, թէ ամէն ամսուան երկրորդ կիրակիները նոյն մատրան մէջ պատարագ կը մատուցուի։

Հ. Բ. Ը. Մ.

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

կը ներկայացնէ
Ամերիկահայ նկարիչ–քանդակագործ–գրագէտ

ՎԱՐԱԶ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆԻ
Արուեստի Աշխարհը

Նկարչական Ցուցահանդէս

Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ
118, rue de Courcelles — 75017 Paris

Մարտ 5–էն մինչեւ Մարտ 14
(ժամը 17էն 21)

Լուսարձակով պիտի ցուցադրուին արուեստագէտին կարեւոր գործերը։

– Մուտքը ազատ է –

NOUVEAU . . . NOUVEAU . . . NOUVEAU

CONCERT PUBLIC
DE
LIZ SARIAN
A EREVAN

EN VENTE CHEZ VOTRE DISQUAIRE
A PARTIR DU 10 MARS

ATTENTION
tirage limité

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ԹԸՍԼԸՔԵԱՆ

ուրախ են յայտնելու թէ

ROGINA-ի կողքին
183, rue P. V. Couturier — Alfortville
Tél. : 43 - 96 - 13 - 77

բացած են նոր ճաշարան մը եւս

JANO LE HAY
84, quai Blanqui — Alfortville
Tél. : 43 - 75 - 16 - 49

3 SALLES DE 60 A 120 PERSONNES
Pour noces, réceptions, repas d'affaires
Spécialiste des banquets à l'arménienne

AU MENU. — Pizza — lahmadjoun, grillades au feu de bois, spécialités arméniennes.

CUISINE SOIGNEE

Les deux restaurants sont ouverts tous les jours sauf lundi.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Անիէռ Պուա – Գոլոմպ եւ Արժանթէօյի մասնաճիւղը պատանիներու եւ չափահասներու համար դիմակահանդէս մը կազմակերպած է Շաբաթ, Մայիս 23, ժամը 20–էն սկսեալ
CENTRE CULTUREL
rue Robert Lavergne — ASNIERES

— Ծպտուած եկէք —

×

Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի տարեկան պարահանդէսը՝
ՄԱՐՏ 28–ԻՆ
Փարիզի Նիքօ պանդոկի սրահները։

×

Վասպուրականի Ցեղթական Հերոսամարտի 72–րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը Ապրիլ 12–ին «Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան» «Վասպուրական» սրահին մէջ, նուիրուած Խրիմեան Հայրիկի մահուան 80–ամեակին։

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
7-8
SAMEDI-DIMANCHE
7-8 MARS
1987

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: (1) 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

62րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.439 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 62e ANNÉE — No 16.439

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԵՐԿՈՒ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐ արտօնութիւն ստացած են հեռանալու Հայաստանէն «վերադառնալու համար իրենց երկիրը» ինչպէս կը գրէ «Մոնտ»ի Մոսկուայի թղթակիցը, այսինքն՝ Ֆրանսա վերադառնալ...։ Ժան Տէր – Սարգիսեանի պարագան ծանօթ է, ծնած Վալանս, ներգաղթած յետագային (46) տարիներէ ի վեր դիմում կատարած է, բայց արտօնութիւն չէ ստացած, ինչ որ բսել կուտայ նոյն թղթակցին որ ելքի դիմում կատարողներու ախոյեանն է։ Այս առթիւ, կրկին կը յիշուի 1956-ի Երեւանի ցոյցերը Արտաքին նախարար՝ Ք. Փինոյի այցելութեան առթիւ, երբ կը գրէ «Լը Մոնտ» «Հարիւրաւոր ֆրանսացի Հայեր ցոյց կ'ընէին Եռագոյնն ի ձեռին, մարսէյեզ երգելով պահանջելու համար իրենց տունը վերադառնալու»։ Միւս ընտանիքն է Շահպազեան, որ նաեւ ապահովութիւն ստացեր է որ 1979-ին կատարած իր դիմումը դրական արդիւնք պիտի տայ, ի մօտոյ։ Կը կարծուի որ այս թոյլտուութիւնները կապ ունին Շիրաքի այցելութեան հետ, Մոսկուա, նախատեսուած այս գարնան։

«ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ» որակեց Շիրաք, կառավարութեան ճշդած ընկերային նոր միջոցները, որոնք առնուեցան նախարարականին զանազան տեսակցութիւններէն ետք, սենտիքաներէն մինչեւ գործատիրութիւն։ Ասոնց կարգին ամէնէն կարեւորը կը նկատուի գործազուրկներու վերաբերողը, այն՝ գործազուրկներուն որոնց իրաւունքի ժամանակաշրջանը վերջացած է։ Նոր կանոնագիր մը պիտի պատրաստուի ընտանիքի մայրերուն համար, արհեստի կազմութեան համար ալ «Կլոր սեղան» մը տեղի կ'ունենայ Մարտ 27-ին, ժողովներ նաեւ ընկերային ապահովութեան համար, ամառէն առաջ։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ չատ գոհ են Ռեկընի «Մէա քուլփա»էն եւ Նախագահին վարկը անմիջապէս կրկին բարձրացաւ հարցախոյզերու մէջ։

ԵՐԵՔ ԼԻԲԱՆԱՆՑԻՆԵՐ ձերբակալուեցան եւ վար դրուեցան, մինչ 4 ուրիշներ հարցաքննուելէ ետք, ազատ կը ձգուէին, Հինգշաբթի օր Փարիզի ոստիկանութեան կողմէ։ Ասոնցմէ մէկուն մօտ, լիբանանուհի մը, 16 քիլօ պայթուցիկ, երկու գնդացիր – ատրճանակ եւ մէկ ատրճանակ գտնուած են, 16-րդ թաղամասին յարկաբաժնին նկուղին մէջ։

ՄԻԹԵՐԱՆ, ՇԻՐԱՔ ԵՒ ՊԱՌ ժողովրդականութեան նուազում կ'արձանագրեն հարցախոյզերուն մէջ, թէեւ Պառ միշտ գլուխը կը մնայ մեծամասնութեան անձնաւորութեանց մէջ։ Ձախին համար ալ միշտ Ռոքարն է գլուխը մնացողը, առանց ժողովրդականութեան նուազումի վերջին օրերս։

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ հալածանքը Թուրքերու կողմէ աւելի քան երբեք սաստկացած է։ «Մոնտ» առաջին էջի իր քրոնիկը նուիրած էր անոնց՝ «Քիւրտերը, յաւիտենական կորսնցնող» խորագրին տակ։ Գրութիւնը կը սկսի յիշատակումովը սա առածին. – «Բացի լեռնէն, Քիւրտերը բարեկամ չունին»։ Ապա, կը վերլուծուի Քիւրտերու ներկայ վիճակը, 9 միլիոն Թուրքիոյ մէջ «զրկուած իրենց մշակոյթէն, իրենց լեզուն խօսելու եւ գրելու իրաւունքէն»։ Ամէն պարագայի մէջ, Թեհրան մտահոգ է, որովհետեւ Թուրքիա պաշտօնապէս չէզոք է Ծոցի պատերազմի մէջ։ Միւս կողմէ Քիւրտերը կասկած ունին որ Թուրքիա աչք ունի Քէրքիւքի շրջանի հողերուն։ Թրքական ներկայ ներխուժումը չի նմանիր նախորդներուն, իր ծաւալով եւ տարածութեամբ։

ՎԵՆԵՏԻԿ

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԽՏԱՑԵԱԼ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ 1

Ինչպէս անցեալ ամառ, յառաջիկայ Օգոստոսին եւս, 1987 Օգոստոս 3 – 26, Վենետիկի Համալսարանի Հայերէն լեզուի եւ գրականութեան ամպիոնին նախաձեռնութեամբ տեղի պիտի ունենայ հայ լեզուի եւ մշակոյթի խտացեալ դասընթացք մը, չորս մակարդակներու վրայ, ջանալով ընդառաջել՝ լեզուն բնաւ չգիտցողներէն մինչեւ լեզուի եւ գրականութեան քաջատեղեակ անձերու կատարելագործումի պահանջներուն։

Դասերը տեղի պիտի ունենան Վենետիկի Համալսարանին շէնքերուն մէջ, տեսալսողական միջոցներու օգտագործումով, Երկուշաբթիէն Ուրբաթ, օրական հինգ պարտաւորիչ պահերով, ժամը 8·30-էն 12·45։ Նախատեսուած է ընդամէնը տասնհինգ ժամերու բացակայութեան հնարաւորութիւն մը։ Ամէն պարագայի, արձանագրութեան սակը չի փոխուիր նոյնիսկ օրինաւոր բացակայութեան պատճառով։

Որպէսզի հնարաւոր ըլլայ մասնակցողներուն համար առաւելագոյն չափերով օգտուիլ դասընթացքէն, իւրաքանչիւր խումբի համար նախատեսուած է ոչ աւելի քան տասը ունկնդիրներու բազմութիւն մը։

Քննութիւնները տեղի պիտի ունենան Օգոստոս 25 – 26-ին. անոնց որ կը յաջողին պիտի տրուի Համալսարանի վկայագիր մը, միւսներուն՝ սոսկ յաճախութեան։

Կէսօրէ վերջերը տեղի պիտի ունենան բանախօսութիւններ, որոնց ծրագիրը պիտի յայտարարուի յաջորդաբար, ինչպէս նաեւ մասնաւոր գիտազրոյցներ – սեմինար – նախընտրութիւն տալով յատկապէս մասնակցողներու կողմէ առաջարկուած նիւթերուն։

Արձանագրութեան սակն է իտալական երկու հարիւր ութսուն հազար լիրէթ։ Բնակութեան համար մէկ ամսուան սակն է յիսուն հինգ հազար լիրէթ երկու կամ երեք հոգինոց սենեակի մէջ, չորս հարիւր յիսուն հազար լիրէթ առանձին սենեակի մէջ։ Իւրաքանչիւր ճաշ կամ ընթրիք պիտի արժէ երեք հազար լիրէթ։

Նկատի առած որ սկսած են արդէն դիմումներ հասնիլ եւ տեղերը սահմանափակ են, փափաքողներէն կամ հետաքրքրուողներէն կը խնդրուի իրենց դիմումը, ըստ կարելւոյն, շուտով կատարել։

Որեւէ անհրաժեշտ տեղեկութեան եւ արձանագրութեան համար դիմել, ներփակելով կենսագրական մը եւ ճշդելով հայերէնի ծանօթութեան եւ հայկական ուսումներու մակարդակը հետեւեալ հասցէին. –

Corso intensivo di lingua e letteratura armena
Dipartimente di Studi Eurasiatici —
Università di Venezia
S. Polo 2035 — 30125 Venezia

եւ կամ հեռաձայնել, իտալական ժամով չուրջ առաւօտեան 8-ին :

(41) 988 - 706

Անգամ մը կատարուած վճարումը որեւէ պատճառով ետ չի դարձուիր։

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ
ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՄԲԻՈՆ

ՏՈՄՍԵՐ

ՀԱՒԱՏՔ, ԿՈՂՈՒՄ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆԵՐ

Երբ ցեղասպանութենէ մը ճողոպրած ծնողքի մը զաւակն ես, պատանութենէդ իսկ տարբեր ձեւով կը նայիս կեանքին ու միշտ ալ տարբեր հարցումներ կ'ուղղես կեանքին՝ այսինքն ինքզինքիդ։

Երբ կը սկսիս հետեւիլ պատմութեան եւ կրօնքի դասերուն, արդարութեան եւ անարդարութեան հարցը շուտով կը դառնայ յանախանք ու փոքր ուղեղիդ մէջ չես կրնար զետեղել այն իրողութիւնը, թէ բարիները միշտ չէ որ կը վարձատրուին ու մանաւանդ չարերը միշտ չէ որ կը պատժուին։

Տակաւին պատանի, երբ կը կարդաս Ճ. Սուիֆթի *Կիւլիվէրի ճամբորդութիւնները* ու կը հանդիպիս անգլիացի գրողին այն մտածումին, թէ *մարդկութիւնը զզուելի մակաբոյծներու ամէնէն ապականած ցեղն է, որու տզրուկումը բնութիւնը երբեւիցէ պարտաւորուած ըլլայ տանելու*, կը խանգարուիս պահ մը, շուրջի մարդոց մէջ չես հանդիպիր այդքան ժխտական անհատներու, սակայն, սակայն տարիքին հետ, երբ փորձառութիւններդ կը զարգանան ու կը հետաքրքրուիս աշխարհի բաներով, կը սկսիս իրաւունք տալու անոր։

Ու բսել, որ Սուիֆթ իր այս սահմանումը կատարած է շուրջ երկու հարիւր յիսուն տարի առաջ։

Կը նայիս աշխարհին ու կը տեսնես որ ոչինչ կայ փոխուած՝ բացի զգեստաւորումէն, խօսելաձեւէն ու կեղծ քաղաքավարութենէն։ Մարդը կը մնայ նոյնը, չարը չարութեան նոր զիւտեր կը կատարէ ամէն օր, իսկ բարին, քաշուած իր խեցիին մէջ, կը կծկուի աւելի։

Ու արդէն աչքերդ կը դարձնես դէպի այն մարդիկը, որոնք կոչումն ունին աշխատելու մարդոց փրկութեան համար, անոնց սորվեցնելու ուղիղ ճամբան, մարգարէներու կամ Միածին Որդիի մը դասերը քարոզելու։ Կը սպասես ու միայն յուսախաբութիւնդ է որ կը խտանայ։

– Ո՛չ ոք կրնայ պակսեցնել հաւատքս, միայն կարելի է աւելցնել զայն, երբ օր մը ըսի կղերականի մը, ան այնպէս նայեցաւ ինծի որ կարծես նոր Մեսիայի մը առջեւ կը գտնուէր։

Արագ ակնարկ մը կը բաւէ Սուիֆթի խօսքերուն այժմէականութիւնը հաստատելու։ Նոյնիսկ այս օրերուն, ջարդեր կը կազմակերպուին, սովէ մարդիկ կը մահանան, հազարաւոր մանուկներ եւ կիներ զոհ կ'երթան անանուն զէնքերու, դարձեալ մեր աչքերը կը կեդրոնանան այն անձերուն վրայ, որոնք յանձն առած են կրթելու մարդիկը, պարտութեան մատնելու չարը ու աշխարհը վերածելու աւելի մարդկային վայրի մը։ Երբ կը նայինք, թէ ինչ կ'ընեն անոնք իրենց անձին օրինակովը, կը նկատենք որ անոնք ըզբաղած են աշխարհիկ արարքներով, անոնցմէ շատեր ինկած են դրամական գայթակղութիւններու մէջ, անոնցմէ ոմանք արդէն գողութեամբ կամ մաքսանենգութեամբ ամբաստանուած են։

Հաշտուի՞նք այլեւս որ կրօնքի մարդոց պաշտօնն է միայն արարողութիւն կատարել ու մնացեալը յանձնենք աւելի նուիրեալ եւ ատակ անձերու։

Ձեմ հասկնար, որ երբ աշխարհի վրայ չէ մնացած ոչ մէկ անկրօն ժողովուրդ, ի՞նչպէս կը պատահի որ չարը շարունակէ յաղթանակել ու անարդարութիւնները չունենան ոչ մէկ լուծում։

Վերջերս շատ կը խօսուի եկեղեցւոյ տագնապին մասին ու զոհունակութեամբ կը հաստատեմ որ հաւատքի տագնապ չկայ, այլ եկեղեցականի ու կոչումի։ Կ'ըսուի, թէ կրօնական ծառայութեան թեկնածուներուն թիւը հետզհետէ կը նուազի։ Խրախուսիչ չէ՞ այս պարագան։ Ցանկալի չէ՞, որ անոնց թիւը շարունակէ պակսիլ, մինչեւ որ չմնայ ոչ իսկ մէկ թեկնածու ու Երկնաւորը ա՛լ ժամանակը հասած նկատէ իր Միածին Որդին դարձեալ աշխարհ ղրկելու, բայց այս անգամ ոչ թէ կարկտան լուծումներ բերելու, այլ աշխարհի դիմագիծը գեղեցկացնելու եւ մանաւանդ բարձրացնելու արդարութեան մակարդակը։

Գիտենք որ պատերազմը այնքան լուրջ հարց մըն է որ վտանգաւոր է Պաշտպանութեան նախարարութիւնը յանձնել զինուորականի մը։ Մեկնելով այս իմաստութենէն, չե՞նք կրնար ըսել, որ հաւատքի հարցն ալ, այնքան կարեւոր է որ կարելի չէ զայն յանձնել կրօնաւորներու։

Մինչ այդ, ընդունելով հանդերձ Սուիֆթի սահմանումին ճշմարտացիութիւնը, կան ուրիշ պարագաներ, որոնք չեն թողուր որ հաւատքս վերջնականապէս կորսնցնեմ մարդ արարածին հանդէպ։

Մ. ՊԶԱՔՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ 60»

Եւրոպայի էն հին մշտակայ Հայ օրաթերթն է «ՅԱՌԱՋ»ը, հիմնուած 1925-ին՝ Փարիզ, Շաւարշ Միսաքեանի կողմէ, սփիւռքահայ բեկորներուն մէջ վառ պահելու նպատակաւ ազգային գիտակցութիւնն ու ոգին։

Ան՝ իր ետին ունի այսօր վեց տասնամեակներու ծառայութիւն մը, իր գոյութեան առաջին երեք տասնամեակներուն՝ հիմնադիրի իսկ ղեկավարութեան եւ շունչին տակ. իսկ անոր մահուընէ ետքն ալ՝ աղջկան՝ Արփիկ Միսաքեանի տնօրէնութեամբ, որ կը շարունակէ թերթի հրատարակութիւնը՝ կիրարկելով միշտ հօրը սկզբունքները՝ ազգանուէր բծախնդրութեամբ, ապահովելով աջակցութիւնը որակաւոր մտաւորականներու եւ յօդուածագիրներու, ու դիմագրաւելով սփիւռքեան թերթի մը դէմ ցցուած դժուարութիւնները։

Օրաթերթի 50-ամեակին առթիւ՝ 1976ին հրատարակուած 420 էջնոց ծաղկաքաղ հատորէն ետք, «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը լոյս կ'ընծայէ ներկայիս 1975 – 1985 տասը տարիներուն ծաղկաքաղը, 520 էջնոց գեղատիպ հատորով մը՝ ձօնուած Շաւարշ Միսաքեանի մահուան երեսնամեակին, որ կը բովանդակէ շուրջ 90 հատընտիր գրութիւններ, երեք տասնեակ հեղինակներու կամ աշխատակիցներու կողմէ։

Ընտրուած գրութիւնները, «որոնք – ինչպէս կը կարդանք հատորի ներածականին մէջ – իրենց բնոյթով, որակով թէ յօդուածագիրներու զանազանութեամբ, կը ձգտին ընդհանուր գաղափար մը տալ թերթի վերջին տասնամեակի բովանդակութեան», հետաքրքրութեամբ կը կարդացուին կրկին, նոյնիսկ անոնցմէ, որ թերթին առօրեայ ընթացիկ հետեւողները եղած են յիշեալ տասնամեակին, բան մը որ իսկապէս կ'արժեւորէ ծաղկաքաղ հատորը։

Այս առթիւ, մեր պաշտօնակից «Յառաջ»ին կը մաղթենք յաջողութիւն եւ նորանոր տասնամեակներ։

Պ.Ա.Կ.

«Յաղթանակ»,
Յունուար – Փետրուար 1987

ԾՈՑԷՆ

ՔԱՂՔԵՆԻՈՒԹԵԱՆ ԹԱՔՈՒՆ ՀՐԱՊՈՅՐԸ

Հեռաձայնին կցուած բարձրախօսը իր սովորական խռպոտ աղմուկով խանգարեց Երուանդի հանդարտ ու հեշտալի կութիւնը երբ ան յետ – միջօրէի իր առաջին սուրճի գաւաթը կը վայելէր դէպի ետ ծռուած բազկաթոռին մէջ՝ ոտքը գրասեղանի բաց դարակին վրայ:

– Պր. Ռոլանն է, ֆրանսական պանքային տնօրէնը կ'ուզէ ձեզի հետ խօսիլ, – յայտարարեց քարտուղարը՝ վախով ու շփոթով համեմուած ձայնով մը:

– Քեզի ըսած եմ որ հոս չեմ եթէ պանքայէն զիս հարցնեն, – պոռաց Երուանդ հեռաձայնին ուղղութեամբ, յետոյ մըրթմըրթալով, – ինծի ինչ, ես հաշուապահ մարդ եմ, թող երթան հաշիւը ընկերութեան տէրերէն պահանջեն:

– Պր. Ռոլան կ'ըսէ թէ գիտէ ձեր հոս ըլլալը ու անպայման կ'ուզէ ձեզի հետ խօսիլ:

– Պր. Ռոլան կը ցաւիմ բայց ընկերութեան հաշուին մասին ըսելիք բան մը չունիմ. չէքի տետրակները տէրերուն գրպաններն են՝ գացէք իրենցմէ հաշիւ պահանջեցէք, – ըսաւ Երուանդ ընկալուչը առնելով՝ հազիւ զսպուած բարկութեամբ մը:

– Շնորհակալ եմ որ բարեհաճեցաք հեռաձայնը առնել Պր. Երուանդ. մի՛ մտահոգուիք, ընկերութեան հաշուին մասին վերջը կը խօսինք, բայց ձեզ շահագըրգըռող հարց մը կայ որ զուտ անձնական բնոյթ ունի:

– Ոսկին հինգ հարիւ՞ր ցատքեց, – բացագանչեց Երուանդ գրասեղանին փարելով:

– Ո՛չ, ո՛չ:

– «Տաու Ճոնզ»ը երկու հազար հինգ – հարիւ՞րը կտրեց:

– Ո՛չ եղբայր ո՛չ, եղածը շատ աւելի կարեւոր բան է բայց հիմա հեռաձայնով չխօսինք. պէտք է անպայման հոս դրամատուն հանդիպիք. չէքի տետրակն ալ չմոռնաք բերելու:

– Հարցը տաք ըլլալու է:

– Տաք ըսելը ստորագնահատում մըն է, շուտ եկէք՝ կը սպասեմ: Այցելքի ժամուն կը զուգադիպի, մայր մուտքը գոցուած կ'ըլլայ. ետեւի դուռը գիտէք:

– Այո, այո, քառորդ ժամէն ձեր քովն եմ, ցտեսութիւն, – եզրակացուց Երուանդ ու ինքզինք նետեց գրասենեակէն դուրս:

×

Խոշոր, ճերմակ կտաւէ թաշկինակով իր քրտնած գլուխն ու վիզը սրբելէ ետք, Երուանդ ակնոցները կրկին տեղաւորեց ու հեւալով մտաւ Պր. Ռոլանի արդիական կահաւորումով ու խորհրդաւոր լուսաւորութեամբ գրասենեակը:

– Պր. Ռոլան, յարգանքներս, տեսաք արագ բրի. եթէ մարմինիս վրայ այս աւելորդ քիլոները չըլլային դեռ շատ աւելի արագ կ'ըլլար. այս ետեւի սանդուխները հոգիս բերանս բերին, ու հազիւ կրցաւ խօսիլ Երուանդ՝ մարմինը նետելով թաւշեայ փառաւոր բազկաթոռին վրայ՝ գլուխն ու վիզը վերջին անգամ մըն ալ սրբելով՝ խոշոր թաշկինակը ծալելէ առաջ:

– Հրամեցէ՛ք հանգիստ բրէք, հիմա սուրճ մը կ'ապսպրենք կը հանդարտիք, – վստահեցուց Պր. Ռոլան ոտքի վրայ դիմաւորելէ ետք իր հիւրը եւ յետոյ անցաւ իր լայն ու տպաւորիչ գրասեղանին ետեւ՝ դուրս ելած փողկապը կրկին բաճկոնին մէջ հրելով:

– Ճամբան վայրկեան մը տագնապեցայ ենթադրելով որ թերեւս «Ֆրանս Պլու Զիփս»ը ինկաւ ու ինծի պիտի առաջարկէք որ առիթէն օգտուիմ ու քիչ մը ես գնեմ. խօսքին բացը ես կը նախընտրեմ որ ան բարձրանայ որ բաժնեթուղթերս ծախեմ:

– «Ֆրանս Պլու Զիփս»ը հիմա ծախուելիք բան չէ. ձեզի ըսենք, մէկ – երկու տարի պէտք է համբերել բայց մեր նախագահական ընտրութիւններէն առաջ պէտք է ծախել. մինչ այդ Ֆրանքը բաւական բարձրացած կ'ըլլայ, «Կ.Ա.Ն.»ը, «Հավաս»ը, «Սէ – Ժէ – Էն»ն, «Սիւէզ»ը բոլոր շուկայ իջած կ'ըլլան ... Ֆ.Պ.Զ.ն շատ խոստմնալից բան է:

– Դուք ինծի ըսիք որ մօտ ինը ամիսէն դրամագլուխս կը յուսաք կրկնապատկել, յուսամ լաւ ճամբու վրայ ենք...:

– Այո՛, այո՛, ձեր հարիւրի գնածը այսօր արդէն հարիւր հինգ – հարիւրվեց կ'արժէ. քանի մը օր առաջ կառավարութիւնը երկրորդ մեծ ընկերութիւնը՝ «Փարիպա»ն շուկան իջեցուց. «Սէն Կոպէն»ի բաժնեթուղթերուն նման «Փարիպա»ի թուղթերն ալ չամիչով հացի նման խլուեցան ժողովուրդին կողմէ:

– Յուսամ գնեցիք քիչ մը մեզի համար:

– Անշուշտ, անշուշտ «Ֆրանս Պլու Զիփս»ի նպատակը արդէն այս է. հիմա դուք ձեզ հպարտ տէրերէն մէկը կրնաք սեպել «Սէն Կոպէն»ի եւ «Փարիպա»ի. դեռ վաթսուն ութը ընկերութիւններ որոնք նախկին ընկերվարական կառավարութեան կողմէ պետականացուած էին, կարգով պիտի ապազգայնացուին. կրնաք երեւակայել, մօտերս մեր դրամատան բաժնետէր պիտի դառնաք երբ «Կրետի Սիւէզ»ը շուկայ իջնէ:

– Շիրաք սոցիալիզմին վրայ լման քամելու վրայ է չըսէ՞ք. խեղճ ընկերվարականները որքան աշխատեցան ընկերային արդարութիւն կերտելու համար. հիմա՝ մէկ անգամէն ... փա՛ֆ ... քափիթալիստները մեծ պազար բացեր ընկերութիւնները կը ծախեն:

– Բայց ո՛չ Պր. Երուանդ, ընկերային արդարութիւնը հիմա՛ կը սկսի ... ինչ որ է հիմա շատ ընկերային փիլիսոփայութիւն չընենք ... մեր բուն նիւթէն հեռացանք արդէն: Այսօր ձեզի կ'առաջարկեմ նոր բաժնեթուղթ մը, որ սովորականէն շատ աւելի խոստմնալից է եւ եթէ կ'ուզէք հաւատալ, միայն ու միայն Հայերու մենաշնորհ: Ծ.Ա.Ծ.Կ.–ի բաժնեթուղթերն են որոնց ընդհանուր թիւին քառասունհինգ առ հարիւրը ի նպաստ Սփիւռքի հայութեան շուկայ կը դրուի:

– Լաւ չեմ հասկնար. հապա մնացեալը, – ըսաւ Երուանդ առանց որեւէ հետաքրքրութիւն ցուցաբերելու:

– Մնացեալը բացարձակապէս սահմանուած կը մնայ Ծապլվարի բնակչութեան ... հա՛, մոռցայ ըսելու թէ կը խօսինք «Ծապլվարի Ազգային Ծրագիրներու Կազմակերպութեան» մասին որուն բաժնեթուղթերը մնացեալ հայութեան կը հրամցուին այսօր:

– Այս ընկերութիւնը ի՞նչ կը շինէ ... ի՞նչ կը ծախէ ...

– Ծ.Ա.Ծ.Կ.–ը Ծապլվարի գաղութին ազգային հաստատութիւնները՝ դպրոց, եկեղեցի, թերթ, հող, ակումբ եւայլն ամբողջութեամբ Ծապլվարի ժողովուրդին ծախեց օրինական բաժնեթուղթերու միջոցաւ:

– Պր. Ռոլան, այսօր Ապրիլ Մէկ ըլլար կը հասկնայի, բայց կարծեմ ելլեմ գործիս երթամ աւելի լաւ է, – ըսաւ Երուանդ թեթեւ բարկութեամբ մը ու դիրք բռնեց իր կլոր մարմինը բազկաթոռէն դուրս հանելու նպատակաւ:

– Պր. Երուանդ, խնդրեմ նստեցէք եւ առիթ տուէք որ լուսաբանեմ. մեր դրամատունը շաբաթներէ ի վեր այս առաջարկը կը սերտէ եւ վստահ եղէք, որ մենք մեզ համոզելէն ետք է միայն որ ձեզ համոզել կ'աշխատինք, – հանդարտեցուց Ռոլան՝ դրամատան տնօրէնի շատ արհեստավարժ ոճով:

– Եղբայր որո՞ւն ապրանքը որո՞ւն ծախելու ելեր են այս Ծ.Ա.Կ.–ի մարդիկը...

– Ծ.Ա.Ծ.Կ., Ծ.Ա.Ծ.Կ. ...

– Ծ.Ա.Կ., Ծ.Ա.Ծ.Կ. – ինչ որ է: Եկեղեցի, դպրոց, ակումբ արդէն մեր սեփականութիւնն են, բոլոր հայութեան սեփականութիւնն են. այս տաւ – փախուները ո՞ւրկէ ծագեցան Ծապլվարի եւ մեր գլխուն:

– Պր. Երուանդ դուն պանքային տնօրէններուն եւ փաստաբաններուն հարցուր թէ «բոլոր հայութեան» պատկանող այդ սեփականութիւններուն որքանը «բոլոր Հայերուն» կը պատկանի:

– Դուք Ֆրանսացիներդ ի՛նչ լուր ունիք եղբա՛յր մեր այս հարցերէն. մեր գաղութներուն մէջ ամէն բան ամէն Հայու կը պատկանի. վերջացաւ. մեծ հօրմէս ու հօրմէս ի վեր կացութիւնը այս է. աւելորդ պակաս հարցում չենք հարցներ. դպրոցը մեր երկրորդ տունն է՝ եկեղեցին երրորդը, ակումբը չորրորդը եւայլն...

– Պր. Երուանդ, մեր կեդրոնական տնօրէնութիւնը շաբաթներէ ի վեր Ծ.Ա.Ծ.Կ.–ի թղթածրարին մէջ է եւ այնքան խոստում ու բարգաւաճութիւն կը տեսնէ անոր մէջ, որ մեր համաշխարհային ցանցին միջոցաւ բաժնեթուղթերու «մարքեթինկ»ը յանձն առինք: Ծապլվարի ժողովուրդը իրաւ եւ օրինական տէրն է հիմա իր ազգային հաստատութիւններուն՝ եւ միակամութեան որպէս նշան, դուրսի հայութեան ալ կ'առաջարկէ այդ հարըստութենէն քառասունհինգ առ հարիւրը:

– Ծուռ բան մը կայ ճանը՛մ այս գործին մէջ. եկեղեցի, դպրոց, մատենադարան այսպէս չեն ծախուիր. սրբութեան հարց մը կայ, բարոյական հիմք...

– Պր. Երուանդ պիտի զարմանաք եթէ ձեզի ըսեմ, այդ քու պատկանելիութիւնդ կարծած սրբութիւններուն քանի քանիները աչքը ծակ կառավարութիւններու, իտալական Մաֆիային, Քրիսթի՛զ–ին ու Սոթըպիզ–ին ծոցը իյնալու դատապարտուած են եթէ անոնց «թափու»ները օրինաւոր կերպով իրենց տէրերու՝ այսինքն ձեզի պէս պատուաւո՛ր ու պարկեշտ Հայերուն գրպանները չմտնեն մօտիկ ատենէն: Օրինակներուն մասին չէ՞ք կարդար, Սինկափուրէն մինչեւ Գըրըդ – Խան միլիոններ արժող եկեղեցի, կալուած, գանձեր, դրամ կը գրաւուին օրինաւոր սեփականատէրի չգոյութեան պատճառաւ, երբ անհրաժեշտ վերջին տասներկու հաւատացեալները կարելի չէ գտնել տարին անգամ մը պատարագ մատուցանելու համար:

– Այդ Գըրըդ – Խանը երբեք մի՛ յիշեցնէք, – գոչեց Երուանդ ձեռքը ճակտին զարնելով, – այս օ՞րն ալ պիտի տեսնէինք, Թուրքերը հիմա օրինաւո՛ր կերպով եկեղեցի գրաւել սկսան...

–Եւ դեռ ցանկը շատ երկար է վտանգուած ձեր ազգային հաստատութիւններուն ... ուրեմն կը տեսնէք, խղճի խայթի պատճառ չկայ. Ծ.Ա.Ծ.Կ.–ը ձեզի նիւթապաշտ լուծում մը կ'առաջարկէ շատ բարոյապաշտ նպատակի մը համար:

– Պր. Ռոլան, այս Ծ.Ա.Ծ.Կ.–ը խելքի պառկելիք բան չէ, մենք մեր ժամանակը չկորսնցնենք: Սուրճը յաջորդ անգամ կ'առնեմ, – ըսաւ Երուանդ ու բազկաթոռը ձգելու ժեստը կրկին ձեւացուց:

– Խնդրեմ, խնդրեմ Պր. Երուանդ, – աճապարեց միջամտեց Պր. Ռոլան եւ հեռաձայնով երկու սուրճ ապսպրեց, – նայեցէք քիչ առաջ «Ֆրանս Պլու Զիփս»ի մասին կը խօսէինք, մեծ ընկերութիւններու պետականացման, ապազգայնացման մասին եւայլն: Ես Ֆրանսացի եմ ու կեանքիս մէջ չեմ լսած Ֆրանսացի մը որ, բը՜հ, օրինակի համար «Ռընօ»ի մասին խօսի «իմ ընկերութիւնս», «մեր գործարանը» եւայլն արտայայտութեամբ. «Ռընօ» ազգային ընկերութիւն մըն է, կառավարական է, հետեւաբար բոլոր Ֆրանսացիներուն կը պատկանի, բայց եկուր դուն Ֆրանսացիին հարցուր՝ «Ռընօ»ն միշտ երրորդ դէմքով այն ճիւաղն է որ խեղճ աշխատաւորի ու մարոքցի բանւորներու արիւնը կը քամէ ինքնաշարժ արտադրելու համար, կեղտոտ դրամատիրական կոթող՝ ուր գորշ ու մութ սրահներու աղմուկին մէջ, զինեալ հսկողութեան տակ՝ խեղճ մարդիկ կը հիւծեն իրենց ապրուստը հոգալու համար: Ասոր փոխարէն հիմա այստեղի իմ հայրենակիցներս պէտք է լսես երբ իրենց գնած «Սէն Կոպէն»ի ու «Փարիպա»ի բաժնեթուղթերուն մասին խօսք ըլլայ – «մեր ընկերութիւնը ի՞նչ վիճակի մէջ է», «իմ Փարիբաս լաւ կ'աշխատի՞, յուսամ վերջին գործադուլէն շատ չվնասուեցաւ» եւայլն. մարդիկը՝ բաժնետէր դառնալէն ետք, «իր»ն ու «իրենց»ը «իմ» եւ «մեր»ի փոխեցին...

– Մեր քով ալ քիչ մը այդ երեւոյթը կայ. խօսքին բացը. շատ կը լսես Հայեր որոնք – «Հայերուն եկեղեցին գացինք», «Հայերը ցոյցեր ըրեր են», «Հայերը ռումբ դրեր են» կ'ըսեն փոխանակ «մեր եկեղեցին», «մեր ցոյցը», «մեր ռումբը» ըսելու...

– Ա՛հ Պր. Երուանդ, եթէ ձեր ռումբը չէ, մի՛ ալ սխալէք որ «մեր ռումբը» ըսեն ... ինչ որ է պիտի ըսէի, որ ձեր մատնանշած այդ երեւոյթը բոլորովին չքացաւ Ծապլվարի մէջ: Ամէնէն պզտիկ Ծապլվարցին հիմա «իմ դպրոցս», «իմ ակումբս», «իմ դաշտս» կ'ըսէ, Ծ.Ա.Ծ.Կ.–ի բաժնեթուղթը գրպանը դնելէ ետք:

– «Անտարբերութիւն» կոչուած հրէշը նորէն ձերբակալուեցաւ չըսե՞ս...

– Ծապլվա՞րի մէջ ... անտարբերութիւնը այլեւս ձերբակալուեցաւ եւ եթէ ո՛չ մահուան՝ այլ գոնէ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ: Եկեղեցւոյ ժամի սպասումը քառապատկուեցաւ, Տիկնանց Յանձնախումբի թէյասեղաններուն շաբաթնե՛ր առաջ տեղ պէտք է ապահովել, այնպէս որ հիմա կը ծրագրեն ճաշ ու ընթրիք ալ կազմակերպել՝ «ամէնօրեայ պնակ»ով: Երիտասարդները դպրոցի շրջափակէն դուրս չեն ելլեր, «աէրոպիքս»ի ու պարի երեկոյթները հոն կը կազմակերպուին, լուրջ երգահանդէսներ եկեղեցւոյ մէջ կ'ըլլան դուրսէն սրահ չվարձելու համար, իրենց զաւակը օտար վարժարան ղրկող քանի՛ ծնողներ հրապարակին վրայ քարկոծուեցան որպէս դաւաճան ... դեռ ինչ անհաւատալի բաներ: Ա՛հ, Աստուա՛ծ, առենին բերէր այս սուրճը, բերանս չորնալ սկսած է, – ըսաւ Պր. Ռոլան գոհունակութեամբ ու նախ կուլ տուաւ պաղ ջուրի գաւաթին կէս պարունակութիւնը:

– Լաւ Պր. Ռոլան, զիս այնքան խանդավառելու սկսաք, որ պահ մը սկսայ մոռնալ էականը. այս Ծ.Ա.Ծ.Կ.–ի բաժնեթուղթը շահու ինչ ակնկալութիւններ կրնայ ունենալ:

– Նախ ըսեմ որ ինչպէս մասնակի սեփականատէր կ'ըլլաք Ծապլվարի ազգային հաստատութիւններուն, իրենց թէ՛ նիւթական եւ բարոյական արժէքներով. ուրեմն հարցին մէջ հող, շէնք, ձեռագիրներ, ոսկի, արծաթ, արուեստի գանձեր կան որոնք միայն կրնան արժեւորուիլ. հասոյթներ կան արդէն, որոնց մասնակից կ'ըլլաք եւ յետոյ, ինչպէս յիշեցի կը յուսան որ մօտ ատենէն ամէն ձեռնարկ շահ ձգէ՝ փոխանակ բաց ձգելու. Ծապլվարցիները դուրսը դրամ ծախսած չունին այլեւս. տունէն անդին ծախսուած դրամը մեծ մասամբ միայն Ծ.Ա.Ծ.Կ.–ի հովանաւորութեան տակ գտնուող հաստատութիւններուն կ'երթայ. ուտելու կ'երթան «եկեղեցի, դպրոց, ակումբ», երգահանդէս կ'երթան «եկեղեցի, դպրոց, ակումբ», նոյնիսկ քիչ մը «զէվզէկ» երգահանդէսները ակումբին մառանը կ'ընեն դուրսի տիսքօները երթալու տեղ. պզտիկէն մեծ կը հաշուեն թէ իրենց ծախսածին որքանը ե՛տ պիտի գրպանեն տարեվերջին՝ Ծ.Ա.Ծ.Կ.–ի շահաբաժինին...

– Երազի պէս բան մըն է ... քիչ մը շատ ուրախալի է իրական ըլլալու համար:

– Պր. Երուանդ դուք գիտէք թէ մեր «Լնտուսխէզ»ը որքան մեծ ու լուրջ պանքայ է. ձեզի կ'ըսեմ եթէ բացառիկ հեռանկարներ չըլլային մենք այս գործին ձեռք չէինք նետեր: Հաշիւները շատ քաջալերական են: Նախ Ծապլվարի բնակչութեան ծախսուած եօթանասունհինգ առ հարիւրով հսկայ գումար մը գոյացաւ բոլոր ազգային հաստատութիւնները գոլաւոր հիմերու վրայ դնելու համար. եկեղեցւոյ կաթկթող գմբէթը նորոգուեցաւ, ուսուցիչներու վերջին երեք ամսականները վճարուեցան ու նոր յաւելում մը ճշդուեցաւ, քանի անոնք հիմա շատ ծանրաբեռնուած են. ինչպէս ըսի, օտար վարժարաններուն մէջ հայ աշակերտ չմնաց, դպրոցին բացերը գոցուեցան ու կը յուսան գալ տարի շահ նոյնիսկ գոյացնել: Հա՛, մոռցայ յիշելու որ «Ծապլվարի Ձայն» օրաթերթը որ հիմա «Ծապլվարի Որոտում» մկրտուեցաւ, Ծ.Ա.Ծ.Կ.ի հովանաւորութեան տակ անցնելէ ետք քառապատկեց իր եկամուտը: Անցեալները, տիկին մը, հանրակառքին մէջ «Որոտում» կարդացած ատեն, իր ետեւը նստած երկու մարդոց տաք շունչը կը զգայ իր ծոծրակին վրայ ու էջը դարձնելէ առաջ իրենցմէ արտօնութիւն կը խնդրէ՝ ջղային ժպիտով մը. էջը դարձնելէն ետք, երբ երկու գլուխները կրկին կը մօտենան ընթերցանութեան մասնակցելու համար, տիկինը այլեւս կը բռնկի ու ձեռքի պայուսակը երկու երեսներուն կը փակցնէ՝ «մակաբոյծներ, գացէք բաժանորդագրուեցէք» գոչելով: Մէկուն քթին ոսկորը բաւական վնասուած է:

– Է՛հ, ամէն յեղափոխութիւն իր զոհերը կը պահանջէ, – ըսաւ Երուանդ փիլիսոփայի հովերով:

– Պէտք է խոստովանիլ սակայն, որ այս ձեռնարկին յաջողութիւնը առաւելաբար Խեւ Ակոյի եւ իր ռահվիրայ ընկերակիցներուն կը պարտինք:

– Ըսել է Խեւին մէկը յղացաւ այս ծրագիրը ու մեզի պէս խելացիները ծառա՞կը ձգեց:

– Զէ՛ Պր. Երուանդ, տեսական բաժինը Խեւ Ակոյին չի վերագրուիր այլ Եւրոպայի հրատարակուող հայկական թերթի մը որուն աշխատակիցներէն մէկը՝ Արապխտանի չեմ գիտեր ո՛ր անկիւնէն, ապազգայնացումի «մօտա»էն տարուելով այս գաղափարը մէջտեղ կը նետէ. անշուշտ առաջին հերթին ականջ կախող չըլլար. յօդուածին պարունակութիւնը առանց շատ կշռելու, «Ծապլվարի Ձայն»ը անշուշտ կ'արտատպէ յօդուածը, բայց նոյն օրն իսկ խորհրդաւոր ձեռքեր բոլոր գրավաճառներէն կը քաշեն թերթը՝ երբեմն նոյնիսկ բռնութիւն բանեցնելով:

– Անշո՛ւշտ հապա, այդ գիւղը առան–

գական պարարտ հող եղած է միշտ, յեղափոխական գաղափարներու մշակման:

– Ներողութիւն Պր. Երուանդ, միջանկեալ ըսեմ որ Ծապլվար «գիւղ» կոչուելիք տեղ չէ այլեւս. Խուպարի քան տուն հաշուող գաղութը չէ, այլ կէս միլիոն բնակիչով շրջանային մայրաքաղաք մը ... ո՞ւր էինք ... հա՛, ուրեմն թերթերը բանի կ'ոչնչանան չուկայէն եւ հարցը այսպէս կը մոռցուի մինչեւ որ օր մը Ազգային Տունը հանգանակութեան մը կը ձեռնարկէ դպրոցին տարեկան բացը գոցելու համար: Յանձնախումբը ի միջի այլոց կ'այցելէ Խեւ Ակոյին բնակարանը, որ Պզտոր գետի կամուրջին տակ խուսաքարեայ պատերով ու թիթեղէ զուռով կառուցուած մըն է: Խեւ Ակօ նուէր տալու փոխարէն պայման կը դնէ, որ իրեն սեփականութիւն տրուի դպրոցի ինչքերուն մէջ եւ յետոյ «Ձայն»ի արգիլուած թիւը բարձին տակէն հանելով կը բարձրանայ կամուրջին վրայ ու հրապարակաւ կը կարդայ արգիլեալ յօդուածը՝ անցորդներուն մեծ զուարճութիւն ու խանդավառութիւն պատճառելով:

– Տէ՛ս աէ՛ս արիւնը ինչպէս կը քաշէ. կրնամ ենթադրել թէ այդ ոգին որմէ ժառանգած է երիտասարդը:

– Դեռ ողբերգական բաժինը չհասանք Պր. Երուանդ:

Այդ երեկոյ, Խեւ Ակոյի ձուկ որսացած սովորական ժամուն, Փեհլիվան Վարդանը իր ընկերակիցներով կը յարձակի խեղճին վրայ, տունը քարուքանդ կ'ընէ ու իրեն ալ չատ անմարդկային ու բիրտ ափաց մը քաշելէ ետք կը կորսուի մթութեան մէջ:

– Հոն գուաթը յորդեցաւ անպայման:

– Ճիշդ այդպէս, յաջորդ առաւօտ անցորդները Խեւ Ակոյի փլատակ տունը, կապուտցած աչքն ու արիւնոտ քիթը տեսնելէ ետք համազգային ցոյցի կոչ կ'ուղեն ու կարմիր վերարկու մը զաւազանին ծայրը անցուցած կը քալեն դէպի Ազգային Տուն. մեքանիսիէններու ու կօշկակարներու չուկայէն հազիւ դուրս ելած՝ ամբոխը ստացած էր արդէն պատկառելի երեւոյթ. Ազգային Տան սրճեփն ու տնտեսը անմիջապէս յանձնուեցան առանց դիմադրութեան. ըսուեցաւ որ քարտուղարն ու կարգ մը ժողովականներ ետեւի ցանկապատը մագլցելով առեներն խոյս տուին. ամէն պարագայի, ցուցարարնե – րու ամբոխը մէկ քանի օր Տան մէջ դիչերեց մինչեւ որ Ազգային Վարչութիւնը հրաժարի ու համամիտ ըլլայ Ծ. Ա. Ծ. Կ.–ի հիմնադրութեան եւ սեփականութեանց անվերապահ փոխանցումին:

– Անկէ ետք բաւական ճամբայ կտրած ըլլալու էն մինչեւ հարցը ձեզի եւ մեզի հասնի:

– Անկասկա՛ծ, անկասկա՛ծ, հսկայական աշխատանք տարուեցաւ բոլոր քայլերը օրինական եւ սերտուած ձեւով առնելու, բարեբախտաբար Ծապլվարի մէջ ալ տաղանդ չի պակսիր. իրաւաբան, տնտեսագէտ, երկրաչափ, ընկերային փիլիսոփայ չատ համերաշխօրէն աշխատեցան Ազգային իշխանութիւններուն հետ, որոնք ձեւով մըն ալ «օ՛խ» քաշեցին իրենց ուսերէն մեծ ու ափերախտ բեռ մը նետած ըլլալով:

– Ամէն բան չատ տրամաբանական եւ հմայիչ կը թուի բայց, Պր. Ռոլան, ինչպէս կը կարծէ՞ք որ մեծ սխալ մը չի պատահիր, ամէն բան լաւ կ'ընթանայ:

– Պր. Երուանդ ձեզի չատ պահպանողական ձեւով կը խօսիմ. դեռ չըսի թէ Ծ. Ա. Ծ. Կ.–ը հաւանաբար իր փորձառութիւնը «Ֆրանչիզ»ի դրութեամբ ծախէ ուրիշ գաղութներու. ահաւասիկ յաւելեալ եկամուտի զուռ որ չեմ ուզեր նոյնիսկ յիշել ձեզի: Անկէ անդին որոշ արկածներ միշտ կրնան պատահիլ. դիտէք յեղափոխութեան համազօր բան է այս եղածը: Անցեալ օր «Կալուածոց Յանձնախումբի» ժողովին ատենագրութիւնը որոշուած ժամուն չէ դրուած Ազգային Տան ցուցատախտակին վրայ, ինչպէս կը պարտադրէ Ծ. Ա. Ծ. Կ.–ի կանոնագիրը:

– Երրո՞ւընէ ի վեր ատենագրութիւն – ները ցուցատախտակի վրայ կը դրուին:

– Օօ՛, Ծապլվարի մէջ հիմա ծածուկ, գաղտագողի, գոնիսկ ժողով կամ որոշում գոյութիւն չունի այլեւս. ամէն մարդ աչքը տասը բացած կը հետեւի իր բաժնեթուղթերուն ճակատագիրը որոշող ամէն քայլի: Ազգային Տան առջեւի մայթին վրայ միշտ խռնուած ժողովուրդը դիտես, Շանկհայի պատերուն փակցուած թերթերը կարդացող Չինացիները կը կարծես: Այս ալ անշուշտ իր վտանգները ունի: Ինչպէս ըսի, օր մը կալուածոցի ատենագրութիւնը չէ՛ դրուած պատին վրայ ըստ սովորականին: Յաջորդ ժողվի ընթացքին յանկարծ Փեհլիվան Վարդան եւ իր ընկերները կը յարձակին ժողովականներուն վրայ, որոնք հազար դժուարութեամբ՝ արինլուայ վիճակով նորէն ետեւի ցանկապատէն ճամբով խոյս կուտան հազար երդում ընելէ ետք թէ իրենք ատենագրութիւնը գաղտնի պահած չեն:

– Այդ Վարդանն ալ սկզբունք չունեցող անբաղդորդին մէկն է եղեր ճանը՛մ:

– Պր. Երուանդ, մինչեւ հիմա հարցերը սկզբունքին դետնի վրայ կը դնէր ամէն մարդ. բաժնեթուղթը դրպան մըտցնելէ ետք չահը ի՛նչ կը պահանջէ այդ կը հետապնդեն:

– Իհ այդ ատենագրութեան հարցը լուսաբանուեցա՞ւ:

– Այո՛, այո՛, աղէտը աւելի ծաւալ չառած բանից դուրս եկաւ, որ այդ օրը քարտուղարին խէժը պակսած է ու տնտեսը տունէն քիչ մը խմոր բերելով ատենագրութիւնը փակցուցած է զուռին տախտակին վրայ. կէսօրին՝ Ծապլվարի մայթերուն վրայ արածող այծերէն մէկը չատ կը հրապուրուի խմորով ու պատին կոթնելով կը ճաշակէ զայն՝ անշուշտ առանց խնայելու ատենագրութիւնը:

– Բաժնեթուղթերու արժէքը վնաս կըրեց անշուշտ այս դէպքին վրայ:

– Փոքր ելեւէջ մը տեղի ունեցաւ անշուշտ բայց այլեւս այդպիսի բաներու առաջքը առնուած է: «Որոտում»ի տպարանը նախաձեռնութիւնը առաւ ատենագրութիւնները «առէզիւ» պիտակներու վրայ տպելու. հիմա այդ տեսակի թուղթի վրայ տպուող յայտարարութիւններ, թուցիկներ, ծանուցումներ, մահազդներ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելեն ու տպարանը, «Որոտում»ի բարգաւաճման աւընթեր նոր Ոսկեղար մը կ'ապրի կարծես: Ահաւասի՛կ, Պր. Երուանդ ձեզի ըսելիքս Ծ.Ա.Ծ.Կ.ի մասին. ի՞նչ կը մտածէք:

– Ըը՛հ, չեմ գիտեր չիտակը չատ հըրապուրիչ բաներ կան առաջարկին մէջ, բայց... թերեւս Մարգրիտին կարծիքն ալ առնեմ աւելի լաւ կ'ըլլայ. վաղը ձեզի պատասխան կու տամ, – ըսաւ Երուանդ ներքին դոհունակութեամբ մը՝ փախուստի ճամբան գտած ըլլալով:

– Պր. Երուանդ, այս հարցը չի՛ կրնար սպասել, – ոտքի ելաւ Ռոլան սենեակին մէջ երթեւեկելու համար, – վեց, եօթը ժամէն Թոքիոյի սակարանը կը բացուի ու կը սպասենք որ Ծ.Ա.Ծ.Կ.ի բաժնե – թուղթեր մինչեւ առաստաղ հասնին. վաղը չատ ուշ պիտի ըլլայ եթէ այս «օքազիոն»ը ձեռքէ փախցնէք:

– Լաւ, լաւ ապահովեցէք ինծի երկոտասնեակ մը բաժնեթուղթ, հրահանգեց Երուանդ՝ խանդավառուած Թոքիոյի հեռանկարներով:

– Ա՛հ, կը ցաւիմ այդ չեմ կրնար ընել. կը ծախենք միայն ընտանիքի անդամներուն թիւով. Ծ.Ա.Ծ.Կ.ը կ'արգիլէ սեփականութեան որեւէ խիտ կեդրոնացում ու կը ջանայ ապահովել ամէնէն լայն ժողովրդական խարիսխը, – հաստատեց Ռոլան, պաշտօնական հով մը տալով իր արտայայտութեան:

– Լաւ ուրեմն չորս բաժնեթուղթ ըսենք. չէ՞ք «էնտոսիէզ»ի անունով գըրեմ չէ՞:

– Ո՛չ, ո՛չ, ինչպէս ըսի մենք համեստ միջնորդութիւն մը կ'ընենք մեր համաշխարհային ցանցին շնորհիւ. չէքը կը գըրէք ի նպաստ Ծ. Ա. Խ.ին:

– Ծ.Ա.Խ.ի՞ն, – բացագանչեց Երուանդ – այս մէ՞կը ուրկէ բուսաւ:

– «Ծապլվարի Ազգային Խնայողութիւններ»ը ամբողջութեամբ Ծ. Ա. Ծ. Կ.ին պատկանող դրամատունն է, որ հիմնուեցաւ ձեռնարկին դրամական փոխանցումները կատարելու համար: Երբ Ծ.Ա.Ծ.Կ.ը ծնունդ առաւ, հարեւան քաղաքի քրտական պանքան՝ «Ծխականներուն Ու Ռամիկներուն Դրամատունը» անմիջապէս առաջարկեց դրամական գործառութիւնները յանձն առնել. անշուշտ Ծ.Ա.Ծ.Կ.ի վարչական մարմնին չատ տրամաբանական թուեցաւ Ծ.Ա.Խ.ի ստեղծումը, որ հիմա սովորական պանքայի բոլոր ծառայութիւններն ալ կը մատուցանէ ու Ծ.Ա.Ծ.Կ.ի ամէնէն չահաբեր հաստատութիւններէն մէկն է:

– Ըսել է Ծ.Ա.Ծ.Կ. գնելով քիչ մըն ալ Ծ.Ա.Խ. գնած կ'ըլլամ:

– Ահաւասի՛կ, կը տեսնէք թէ մէկ քարով քանի թռչուն պիտի որսաք, – ըսաւ Ռոլան ձեռքերը շփելով:

– Ահա չէքս, դուք բաժնեթուղթերը պատրաստեցէք. քիչ մը գործիս պէտք է դառնամ այլեւս, – ըսաւ Երուանդ, ձեռնուեցաւ Ռոլանի հետ եւ ուղղուեցաւ դէպի դուռ:

– Ա՛հ, Պր. Երուանդ, աղօթքի ժամն է նորէն, կարծեմ ետեւի դուռը պիտի գործածէք կրկին:

×

Երուանդ անկողնին մէջ օրուան թերթը աչքէ կ'անցընէր երբ Մարգրիտ գիշերանոցը հագած ընկերացաւ իրեն:

– Երուանդ, այս լոյսը ե՞րբ պիտի մարես այլեւս:

– Վայրկեան մը, հոգի՛ս, այս սակարանի լուրերը առնեմ... հինգ վայրկեան միայն, – ըսաւ Երուանդ ու ձայնասփիւռին ձայնը աւելի յստակացուց, սլաքը աջ ու ձախ տեղափոխելով:

= «Պի. Պի. Սի. Համաշխարհային ըսպասարկութիւն. եւ հիմա «Սակարանի Տեղեկագիրը Այսօր». ընդհանրապէս հանդարտ օր մըն էր տախտակամածին վրայ: Ոսկին տժգոյն էր, կապարը կակուղցաւ, թիթեղը սահեցաւ. բամպակը փափուկ էր, չաքարը դառնացաւ, երեք ամսուան սուրճը պաղեցաւ, մէկ ամսուան քաքաօն դեռ տաք է. Սոյայի լուբիաները հասունցան, խոզի որովայնները ծխացին, քարիւղը ընկղմեցաւ: Բաժնեթուղթերու չուկային վրայ լռութիւն կը տիրէր. Տաու Ճոնզ ու «էֆ. Թի»ն գրեթէ անփոփոխ մնացին: Օրուան աստղը անկասկած Ծ.Ա.Ծ.Կ.ի բաժնեթուղթն էր, զորս գնելու հրահանգներ եկան աշխարհի չորս ծագերէն՝ Արժանթինէն մինչեւ Սիպերիա, Աւստրալիայէն մինչեւ Ալասքա, մէկ քանի ժամուան մէջ գինի մեծ յաւելումներ պատճառելով: Դուք պիտի լսէք «Սակարանի Տեղեկագիրը Այսօր»՝ վաղը նոյն ժամուն», – վերջացուց խօսնակը, Պիկ Պէնի դղրդոցէն ճիշդ առաջ:

– Մարգրիտ հոգիս, գիտես այսօր չատ աղուոր գործ մը տեսայ, – յայտարարեց Երուանդ ժպիտ մը դէմքին՝ պաղած ու երազկոտ աչքերով:

– Հիմա լոյսը մարէ վաղը կը պատմես:

– Գիտես մենք մեր Գոնիայի ու Մարաչի տուները երբեք չենք ճանչցած, Հալէպի տունը ծախուած է չատոնց, Պէյրութի տունը քարուքանդ եղաւ, ա՛յս տունը մեզի չի կրնար պատկանիլ, բայց մեր զաւակներուն պիտի կարենամ ձգել այս դեղնած ու ալեկոծ էջերով Աւետարանը, իմ գրութիւններս պարունակող «Յառաջ»ի թիւերը եւ հայ դպրոցի ու եկեղեցիի սեփականութեան բաժնեթուղթ...

– Ինծի ի՞նչ պիտի ձգես, – հարցուց Մարգրիտ կարմիր ու կլոր ժպիտով մը:

– Քեզի՞... «մի քիչ փող»... եթէ ողջ մնանք, – կատակել ձեւացուց Երուանդ:

– Միայն այդքան, – փսփսաց Մարգրիտ:

– Եկուր այս հարցին շուրջ քիչ մը խորհրդակցինք, – առաջարկեց Երուանդ ու լոյսը մարեց:

ԴԱՆԻԷԼ ԹԻՒՖԷՆՔՃԵԱՆ

ԱՐՇԱՄ ՊԱՊԱՅԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՅԵՏ ՄԱՀՈՒ՝ ԱՆՈՅՇ ԽՕՍՔԵՐ

- Vous savez ce que j'ai, Arpik?

= Non.

— J'ai un cancer du poumon, inopérable.

= !

— Mais, parfaitement guérissable.

Գրեթէ տարի մը առաջ էր: Գարնան առաւօտ մը: Կասթոն Տըֆէռ նոր մեռած էր: Կարծեմ Երկուշաբթի օր մըն էր: Կարեւոր ալ չէ: Աստուն, հեռաձայնած էր եւ փափաք յայտնած, որ ցերեկին միասին ճաշենք: Ու երբ կ'երթայինք դէպի ճաշարան, պահ մը կեցած էր, Սէն-Վէնսան տը Փօլ եկեղեցւոյ դիմաց, ու հարց տուած, այդպէս՝

— Vous savez ce que j'ai?

Գիտէի ու ո՛չ պատասխանած էի, որովհետեւ դեռ չէի գիտեր, թէ օր մը առաջ, գիպուածով, տեղեկացած էր, «անողոք» մկրտուած իր հիւանդութեան: Երբ, խօսակցութեան ընթացքին պատմեց մանրամասնութիւնները, Ռոստրոպովիչի միջամտութիւնը որպէսզի փրոֆ. Շվարցընպէրկ զինքը քննէ, այլեւս խոստովանեցայ թէ գիտէի: Այդ վայրկեանէն, ամէն ինչ կրնար աւելի դիւրին ըլլալ եւ սակայն՝ աւելի դժուար էր, աւելի փափուկ:

«Parfaitement guérissable»ը դիս շշմեցուցած էր: Այսինքն՝ իր լաւատեսութիւնը: Եւ մինչեւ վերջ, այդ լաւատեսութիւնը հանելուկ մը մնաց: Հաւատա՞ց արդեօք ինքն: Ձեմ կարծեր, բայց այդպէս ձեւացուց, մեծ կորովով, անսպասելի եռանդով: Թերեւս մեզ խաբելու համար, թերեւս պարզապէս՝ ինքզինքը խաբելու համար:

×

Արշամ Պապայեանի հետ մեր ծանօթութիւնը դէշ սկսած էր: Մօտ 16 տարի առաջ էր: 70ական թուականներուն, երբ միտքը դրած էր «Անոյշ»ը ներկայացնել տալ Մարսէյլէն ետք՝ Փարիզ, Թէաթր տէ Շան զ'էլիզէ: Մեծածախք ձեռնարկ մը, որու համար օժանդակ միացեալ յանձնախումբ մը կ'ուզէր Փարիզի մէջ ու նաեւ մամուլի օժանդակութիւնը: Տաք չէի ու կը բացատրէի իրեն թէ այնքան աւելի կարեւոր եւ առաջնահերթ հարցերու համար նիւթական օժանդակութիւններու կը կարօտինք, որ «Անոյշ»ի յաւելեալ ներկայացումները լիւքս մը կը նկատէի: Չէր համոզուեր: Անփորձ էր, նոր կը մտնէր հայկ. շրջանակներու մէջ եւ այն ատեն –ինչպէս վերջն ալ– չէր հասկնար որ ուրիշներ իր մօտեցումը չունենան, նոյն հարցերու շուրջ: Կարծիք կ'առնէր, աղուոր աղուոր մտիկ կ'ընէր, բայց ի՛ր գիտցածը կ'ընէր:

Ներկայացումէն ետք, «Անոյշ – անոյշ խօսքեր» խորագրուած գրութիւն մը ստորագրած էի «Յառաջ»ի մէջ. չատ սրտնեղած էր. անկէ ետք սակայն, լաւ ու անկեղծ բարեկամներ դարձանք:

×

Գարնան այդ օրը, վերջին անգամ է որ ճաշեցինք միասին, դլուխ գլխի: Ժամ մը առաջ ձգած էր Շվարցընպէրկը ու յայտնի էր՝ խօսելու, պարպուելու պէտքը կը զգար: Յանկարծ ուզեց որ եզակի խօսինք այլեւս իրարու հետ: Փորձեցինք, բայց «չստացուեց»: Այդպէս է, երբեմն մանաւանդ ֆրանսերէնի մէջ: Կապ չունի բարեկամութեան կամ որոշ մտերմութեան հետ:

Հիւանդութիւնը մէկ կողմ դրած, սկըսաւ խօսիլ ծրագիրներու մասին, որու գլխաւորն էր «Գայեանէ» բեմապարին իրագործումը Մարսէյլի օփերան: Կ'ուզէր անպայման որ բեմայարդարումն ու զգեստներու ստեղծագործութիւնը ստանձնէ Գառզու: Համոզելու համար յամառեցաւ, մինչեւ վերջը, քանի որ մահէն հազիւ 3 – 4 օր առաջ է, որ մինչեւ Վանս կ'երթար «այո» մը պոկելու համար արուեստագէտէն:

×

Ուշ եկած էր հայ կեանքին ու տեսակ մը բարդոյթ ունէր, այն մտավախութեամբ թէ կորսուած ծանօթ չըլլալով ազգային հարցերու բոլոր ծալքերուն, կրնային զինքը խաղի բերել: Մանաւանդ եկեղեցական մարզին մէջ: Անկասկած, մեծ աշխատանք տարաւ կոչկոռ կապած մտայնութիւններ փոխելու, կամ սին հակամարտութեանց վերջ դնելու համար, Մարսէյլի մէջ:

Շատ յիշուեցաւ իր վաստակը գեղարուեստական թէ երաժշտական մարզին մէջ: Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբէն Արամ Խաչատուրեան Հիմնարկը, անցնելով մշակութային բազմազան ու բազմատեսակ նախաձեռնութիւններէ, Արշամ Պապայեան եղաւ նուիրեալ բարեկամ մը Արուեստին: Եւ հոդ ալ իր բացակայութիւնը զգալի պիտի ըլլայ:

Վերջին ամիսներուն սովորականէն չատ աւելի վատնեց իր վերջին ուժերը, որպէսզի ոչ ոք համարձակի վատառողջ վիճակին վերագրել նոյնիսկ բնական յոգնութիւն մը: Հաւանաբար, ներքնապէս չատ տառապեցաւ այդ խաղը խաղալու համար, թէկուզ քաջութեամբ: Ուզեց ապարէզ կարգալ մահուան, չարունակելով ծրագրել, վաղը պատրաստել: Զհամակերպիլ ճակատագրին:

Ցետոյ, յանկարծ՝ վերջակէտ: Լաւ որ պահը չզգաց:

×

Օրէ օր շրջապատը քիչ մը աւելի ամայի կը դառնայ: Քաղաքներու մէջ, երբ բարեկամներ կը պակսին, քաղաքներն ալ, կարծես, փոխուած բան մը կ'ունենան: Երբ, վաղը, կրկին Մարսէյլ երթամ, այլեւս պիտի չգտնեմ Արշամը, որու հետ այնքան հաճելի էր խօսիլ, անոյշ–անոյշ խօսքեր փոխանակել:

Ա. Մ.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Արմենուհի Մարգարեան զաւակներն ու թոռները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղիկով, փոխան ծաղիկի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ԱՒԵՏԻՍ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պր. Յարութիւն Արթինեան զաւակներն ու թոռները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ-մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԿԻՒՆԷՇ ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ARMENIE 87

REPRISES DES VOLS DIRECTS
PARIS / EREVAN / PARIS

— EN BOEING 727 —
— DE LA COMPAGNIE AIR CHARTER —
FILIALE DE LA COMPAGNIE AIR FRANCE

CALANDRIER DES DEPARTS

DEPARTS	RETOURS
16 AVRIL	01 MAI
30 AVRIL	15 MAI
14 MAI	29 MAI
28 MAI	12 JUIN
11 JUIN	26 JUIN
25 JUIN	10 JUILLET
09 JUILLET	24 JUILLET
23 JUILLET	07 AOUT
06 AOUT	21 AOUT
20 AOUT	04 SEPTEMBRE
03 SEPTEMBRE	18 SEPTEMBRE
17 SEPTEMBRE	02 OCTOBRE

— *RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS* —

Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. 47 - 42 - 10 - 35

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. 78 - 60 - 13 - 66

Levon BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. 42 - 61 - 51 - 13

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES St. ANTOINE
214, route Nationale
de Saint Antoine
13015 Marseille
Tél. 91 - 96 - 01 - 06
91 - 03 - 16 - 28

Lic. A 130

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Չորեքշաբթի իրիկունները ժամը ճիշդ 6-ին, Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ կը տրուի աւուր պատշաճի քարոզ ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի եւ կարգի.—

Չորեքշաբթի, Մարտ 11՝
Քարոզիչ՝ ՄԻՒՌՈՆ ՎՐԴ. ԳԸՎԸՐԳԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Մարտ 18՝
Քարոզիչ՝
ԱՍՈՂԻԿ ԱԲՂՅ. ԱՐԻՍՏԱԿէՍԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Մարտ 25, Միջինքին՝
Քարոզիչ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 1՝
Քարոզիչ՝
ՂԵՒՈՆԴ ՔՀՆՅ. ՍՈՄՈՒՆՃԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 8՝
Քարոզիչ՝ ԱՒԵՏԻՍ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

Նկարներ կը փնտռուին

Վերարտադրելու համար հատորի մը մէջ, կը փնտռուին հին նկարներ Կիլիկիոյ վերաբերեալ (Սիս, Հաճըն, Զէյթուն, գիւղեր): Դիմել՝

CLAUDE MUTAFIAN
61, rue Monge — 75005 Paris
Tél. : 47 - 07 - 76 - 43
43 - 25 - 78 - 60

ՄԱՐՍԷՅԼ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ՄՇԱԿ. ԿԵԴՐՈՆ

Վարդանանցի առիթով, հովանաւորութեամբ՝ ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ մշակութային կեդրոնին, Կիրակի, Մարտ 8, երեկոյեան ժամը 15·30-ին եւ 18·30-ին, Մարսէյլի ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ մշակութային կեդրոնին մէջ, 26 ռիւ Սիպիէ – 13001 Մարսէյլ, տեղի կ'ունենայ երաժշտականացած պատմա-տրամախօսական թատերգութիւնը՝

ՎԱՐԴԱՆ

Տեղերը ապահովելու համար դիմել.—
Հայ Կաթ. Եկեղեցի՝
91 – 48 – 19 – 60
Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցի, Բրատօ
91 – 77 – 84 – 70

Հ. Բ. Ը. Մ.

Հ. Բ. Ը. Մ. 1987

11-րդ Նաւասարդեան
Համաշխարհային

Փառատօն

Ժընեւի մէջ – Ապրիլ 17-էն 19

մասնակցութեամբ՝ Միջին-Արեւելքի, Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկաներու, Եւրոպայի, Աւստրալիոյ մարզիկներու եւ անդամներու:

Պասքէթ-պոլ, վոլէյպոլ, Մինի-ֆութպոլ, փինկ-փոնկ եւ արտասանութեան մրցում:

Ընկերակցողներու համար պանդոկի եւ կեցութեան կարգադրութիւն նպաստաւոր պայմաններով:

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի 11, Սքուար Ալպոնի Փարիզ, 16-րդ:

Հեռ. – 45 – 20 – 03 – 18

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԶՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԵՒ ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆԻ ՓԷՐ ԼԱՇԷԶԻ ՇԻՐԻՄՆԵՐՈՒՆ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Նուիրատուներու Զ. Ցանկ

Նախորդ գումար՝ 20·980 Ֆր.

Բժշկուհի Սեդա Թիրեաքեան 2·000 Ֆ., Օր. Ավրօբալեան 1·000 Ֆ., Պր. Սեդրակ Սարհատեան, Պր. Կարպիս Փափազեան (Վիէննա), Փրոֆ. Պր. Փիլիպպոս Փիլիպպոսեան, Պր. Ժ. Սերվալ Քէհիայեան, Տիկին Հոփսիմէ Պետրոսեան, Տիկին Նոյեմի Տէրտէրեան 500-ական Ֆ., Բժիշկ Պր. Մոմճեան, Պր. Յարութիւն Տիգրանեան 300-ական Ֆ., Պր. Շնորհօկեան եղբարք, Պր. Հրաչեայ Պօղոսեան 250-ական Ֆ., Պր. Աբրահամ Պատալ, Պր. Ժօզէֆ Պօղոսեան, Պր. Ռոժէ Գազեան, Պր. Միհրան Սիքարճեան, Պր. Նուրհան Իփէքճի, Տիկին Անի Պետրոսեան 200-ական Ֆ., Պր. Գասպարեան, Պր. Արժան, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Քէշիշեան 100-ական Ֆ.:

Ընդհ. գումար՝ 29·580 Ֆ.:

Նուիրատուները կրնան իրենց դրամագիրները չէքերը) հետեւեալ հասցէով ղրկել.—

A.A.A.S. (Sépulture)
B. P. 425 09
75424 Paris Cedex 09

կամ՝

U.G.A.B. (Sépulture)
11, square Alboni
75016 Paris

– ԿՈՉ –

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Վասպուրականի,– Ցաղթական,– հերոսամարտի 72-րդ տարեդարձը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 12, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ:

Հերոսամարտի տօնակատարութիւնը նուիրուած է մեծ հոգեւորական Խրիմեան Հայրիկի մահուան 80-ամեակին:

Կեդրոնական վարչութիւնս որոշած է «Խրիմեան Հայրիկի յիշատակը յաւերժացնելու համար հիմնել «Խրիմեան հիմնադրամ ֆոնտ» որուն միջոցաւ պիտի պահուին հայկական դպրոցներու մէջ սաներ, եւ միեւնոյն ժամանակ օգնութիւն պիտի կատարուի կրթական եւ գրական ձեռնարկներու:

Ուստի, կոչ կ'ընենք Ֆրանսահայ գաղութի բոլոր մեր հայրենակիցներուն, զօրավիգ կենալու այս պատուաբեր եւ օգտակար ձեռնարկին իրենց նիւթական սրտաբուխ նուէրներով: Նուիրատուներու ցանկը կը յայտարարուի «Յառաջ»ով:

Դրամական առաքումները պէտք է ըլլան հետեւեալ հասցէին.—

UNION DE VAN
Mr Gracian
40, ave. de la Petite Suisse
13012 *Marseille, France*

Կանխայտ շնորհակալութիւններով՝

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(Կնիք)

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԼՐԱՏՈՒ

ANTENNE 2

Չորեքշաբթի իրիկուն, Ժագ Շանսէլի յայտագրին կը մասնակցի Լիոնի Լա Սիկալ մանկանց երգչախումբը, ուր կը մեներգէ 12 տարեկան Նաւոն Գասապեան (Թէչէ Վոռա Թէչէ, չեխերէն)

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, rue Thouin — Paris 5e

EXPOSITION
DE PEINTURES ET SCULPTURES

Le Centre Culturel Saint Mesrob organise une Exposition de Peintures et Sculptures d'Artistes Arméniens de France, avec la participation de :

- BARKEV DJIBOGHLIAN
- GUV
- CHAHE KAZAN
- KHATCHIG KAZANDJIAN
- DIKRAN KOUBESSERIAN
- SUZANNE MAKAROFF
- PATRICK SAMUELIAN
- SIR—L
- HAROUTIOUN TOROSSIAN
- PATRICK TOUCAS-TERZIAN
- ARCHAVIR YEGHIAZARIAN

L'exposition aura lieu dans les salles du Centre, 10bis, rue Thouin, Paris 5e, du 11 au 18 Mars.

Horaire de visite : de 14h. à 20h30.

Vernissage: Mercredi 11 Mars, à 19h.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն-Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրը Շահան Խչկր. Քհնյ.-ի ձեռնադրութեան 25-ամեակի հանդիսութեան առթիւ.– Տէր եւ Տիկին Փիէռ Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Միրաքեան 5000-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Պօղոս Քէքէճեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Պօղոսեան 1000-ական Ֆ., Հ.Բ.Ը.Մ., Տիկին Արշալոյս Պապայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վրէժ Ելքովանեան, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին, Անդրանիկ Բաղպուքեան, Նուպար Փափազեան 500-ական ֆրանք, Վասպուրականի Հայր. Միութիւն, Բժ. Ձաւէն Գաբրիէլեան 300-ական ֆրանք, Հ. Յ. Դ. 250 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Փիրանեան, Դաւիթ Պանոսեան, Տէր եւ Տիկին Գալփաքեան, Կարօ Տէրտէրեան, Ֆր. Համբարձումեան, Վաչէ Տուրսունեան, Սէն-Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս Եկեղեցի, Շալճեան ընտանիք 200-ական Ֆ., Թովմաս Թամամճեան, Զարուհի Պօղուքլեան, Վ. Ճառայեան, Թիրէքեան ընտանիք, Կարապետ Տէրտէրեան, Սօնիա Փիլիկեան, Գառնիկ Տէրտէրեան, Գազազեան Լեւոն, Հրայր Փիլիկեան, Ժիրայր Մարգարեան 100-ական ֆրանք, Օր. Լիւսէթ Փամպուքճեան 50 Ֆ.:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութիւնը Պելֆոնթէնի ամառնային կայանին համար կը փնտռէ

Վկայեալ տնօրէններ:
Վկայեալ տնօրէն Շրջուն կայանի համար:
Վարիչներ:

Կը խնդրուի դիմումնագրերը ղրկել ստորեւ յիշուած հասցէին.—

OFFRE

Le Conseil d'Administration de la Croix Bleue recherche pour sa Colonie de Bellefontaine :

— Des directeurs diplômés
— Un directeur diplômé pour son camp itinérant
— Des moniteurs

Adresser les candidatures à la C. B. A. F.
17, rue Bleue — 75009 Paris

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
10

MARDI
10 MARS
1987

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: (1) 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

62ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.440 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 62e ANNÉE — No 16.440

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՁԷՐԻ – ՊՈԹ ՄԸ – Հեբըլտ օֆ Ֆրի Էնթըրփրայզ – ընկղմեցաւ հազիւ մեկնելէն ետք պելժիական Զէպրիւժ նաւահանգիստէն: Այս շատ արդիական զբօսանաւը Փրինծէն Տովր գիծը կ'ապահովէր եւ այս անգամ 543 ճամբորդ ունէր: Ինչպէս միշտ, աղէտէն ետք հարցումները կը տեղան, այսինքն՝ «ինչու»ները: Կը թուի որ բաց դուռ մը պատճառ եղած ըլլայ որ ջուրը խուժէ ներս եւ հաւասարակշռութիւնը կորսնցնել տայ նաւուն: Երկուշաբթի առտու առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն մեռեալներու թիւը 135 էր աւելի քան 400 հոգի փրկուած էին: Զոհերու մեծ մասը Անգլիացի են, բայց հաւանական կը նկատուի որ Ֆրանսացիներ ալ ըլլան, որովհետեւ ընկղմած կառքերուն մէջ, ֆրանսական արձանագրութիւն ունեցող կառքեր գտնուած են: Ուրբաթ իրիկուն է, որ գեր – արդիական այս նաւը ճամբայ կ'ելլէր պելժիական նաւահանգիստէն, ճամբորդներէն զատ 65 կառք եւ 35 բեռնակառք ալ կը կրէր: Տիկին Թաչըր չվարանեցաւ «ազգային աղէտ» որակել պատահածը:

ԱՃԸՔԵՕԼԻ մէջ, Մարտինի գաւառ (Սուրիոյ սահմանակից) ութ Թուրք գիւղացի սպաննուած են (վեցը՝ երախայ) Շաբաթ գիշեր Քիւրտերու քոմանտոյի մը կողմէ: Զոհերուն մէջ են գիւղապետը՝ Ճումհուր Թունչ եւ ընտանիքէն չորս անդամներ: Այս առթիւ, Ներքին նախարարը՝ Եըլտըրըմ Աքպուլուտ սպառնացած է Քիւրտերուն:

ՄԻԹՐ ՎԵՐԺԷՍ, Ապտալլահի փաստաբանը նամակով մը Արդարութեան նախարար՝ Շալանտոնի, կ'ուզէ որ նախարարը քննել տայ Ապտալլահի դատավարութիւնն ու վճիռը, ըստ օրինագրքին 620–րդ յօդուածին, որ այդ կը պարտադրէ, երբ դատավարութիւնը օրէնքի դէմ եղած է: Վերժէս կ'ուզէ օգտագործել Մազիւրիէի պարագան, որ Ապտալլահի առաջին փաստաբանն էր եւ խոստովանած է թէ ֆրանսական գաղտնի սպասարկութեանց համար աշխատած է: Վերժէսի դիմումը, շատ հաւանաբար ոչ մէկ հետեւանք ունենայ, քանի որ Մազիւրիէ, փաստաբանն էր Լիբանանցիին, նախքան անոր ոճրային յանցապարտութիւնը:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ Նախարարը՝ Սէկէն ըսաւ որ ընկերային ապահովութեան բացը հիւանդները պիտի ստանձնեն եւ ոչ գործատէրերը: Նախարարը կը գտնէ որ Ֆրանսացիք շատ դեղահատ կը գործածեն. պէտք է սահմանափակեն եւ փոխանակ դեղ կլլելու ծով երթան եւ արեւ վայելեն:

ՏԻՒՐԶԻՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱԳԼՈՒԽԸ՝ Վալիտ Ճումպլաթ յայտարարեց թէ անգլիացի բանագնացը՝ Թէրի Ուէյթ Հեզպոլահի ձեռքն է մէկուկէս ամիսէ:

ՊԱՊԸ, Ալի Աղճայի ներումը խնդրեր է Իտալիոյ Հանրապետութեան Նախագահէն, ըստ Աղճայի մօր յայտարարութեան «Օճճի» շաբաթաթերթին: Ծանօթ է որ Պապին դէմ մահափորձ կատարող Թուրքը ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած է:

«ԼԸ ՄՈՆՏ», Մարտ 7-ի իր թիւին մէջ կ'իմացնէ, որ արձագանգ կուտայ Եւրոպայի Խորհրդարանին քաղաքական յանձնախումբին Փետրուար 25-ի քուէարկութեան, հայկական հարցին վերաբերող: Թերթը կը յիշէ որ յանձնախումբին մեծամասնութիւնը մերժած է հետեւիլ տեղեկաբերին (Վանտըմըլպրուք) որ «ցեղասպանութիւն» կը նկատէր 1915-ի դէպքերը: Ապա, մէջբերումներ կ'ընէ Հայ դատի յանձնախումբին եւ «Սոլիտարիթէ Փրանքօարմենիէն»ի միացեալ զեկոյցին, այս առընչութեամբ:

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ պատուիրակ նախարար՝ Փանտրոյի կարգ մը խօսքերը Մալիք Ուսեքինի հաշուին կը շարունակեն աղմուկ հանել, մինչեւ իսկ պատճառ են բողոքի ցոյցի մը, որ տեղի կ'ունենայ Չորեքշաբթի օր: Նախարարը ըսած էր, ի մէջ այլոց. – «Մալիք երբեք պաշօն չէ անցուցած: Քաղքենիութեան բոլոր ճախողածներուն դպրոցը յաճախած է: Եղբայրը միջազգային կասկածելի դրամատէր մը կը նկատուի: Ֆրանսացի ուսանողներուն բոլոր հերոսը չէ . . . : Ընտանիքի հայր եմ եւ եթէ տիալիզի ենթակայ զաւակ մը ունենայի, արգելք կ'ըլլայի որ գիշերով տխմարութիւններ ընէ փողոցները»: Հակազդեցութիւնները բազմաթիւ են եւ բազմազան: Մարդկային իրաւանց ենթանախարարն ալ համաձայն չէ, բայց չուզեր տարակարծութիւններու դուռ բանալ կառավարութեան ծոցը:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Շարժապատկերի մրցանակները – Սեզար – բաշխուեցան Շաբաթ օր: Լաւագոյն ֆիլմի մրցանակը ստացաւ՝ Թէրէզ, լաւագոյն դերասանուհին՝ Սապին Ազէմա, լաւագոյն դերասանը՝ Տանիէլ Օթէօյ, լաւագոյն բեմադիրը՝ Ալէն Քավալիէ (Թէրէզ) եւայլն, եւայլն:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԻՆՏԻԱՆԱՊՈԼԻՍ

ՌՈՊԷՐ ԷՄՄԻԵԱՆ 4–ՐԴ ՀԱՆԴԻՍԱՑԱՒ

Ինտիանապոլիս տեղի ունեցած աթլեթիզմի աշխարհի ախոյենութեան մրցումներուն, ոստումի մարզին մասնակցող Ռոպէր Էմմիեան 4–րդ հանդիսացաւ, 8 մեթր ցատքելով: Առաջին տեղը գրաւեց ամերիկացի Միրիքս՝ 8.23 մ. ցատքելով:

**

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Փարիզեան շրջանի ախոյենութեան մասնակցող հայկական խումբերու խաղերու արդիւնքներն են. –
Վիթրի – Ալֆորվիլի Հայ Մարզական 0–2
Սէն Պրիւիյէր - Իսիի Հայ Մարզական 1-1

**

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՒՄԲԵՐ

Սեւ ծովու ափին «Կոտայք» քննական հանդիպում մը ունեցած է Նիկոլայի «Կոլոս»ի հետ եւ յաղթած 1 – 0 արդիւնքով: Կոլը 25–րդ վայրկեանին նշանակած է Ազատեան:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻԳ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ – ՓԵՏՐՈՒԱՐ 24 – 25)

ԹԱՍ–Ի ՓԱՐԻԶԻ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒՀԻՆ ԵՒ «ԻՒՄԱՆԻԹԷ»Ի ԼՐԱԳՐՈՂԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼԱԾ

Երեք օրով Հայաստան այցելած են ԹԱՍ–ի Փարիզի գրասենեակի աշխատակից Մոնիք Ռոքի եւ իր ամուսինը՝ «Իւմանիթէ»ի լրագրող Ժան Ռոքի: Այս առթիւ, Մոնիք Ռոքի հանդիպում մը ունենալով «Արմէնփրէս»ի թղթակցին հետ, հետեւեալը ըսած է. – «Մենք Երեւանի մէջ հաղորդուեցանք մշակութային զարմանալի գանձերու հետ, որոնք վկայեցին հայ մշակոյթին բերած մեծ նպաստին մասին՝ համամարդկային զարգացման գանձարանը: Մեզի համար այդպիսի վկայութիւններ դարձան Մարտիրոս Սարեանի թանգարանը եւ Մինաս Աւետիսեանի տուն – թանգարանը, նկարիչներ՝ որոնցմով հայկական կերպարուեստը ազատօրէն մուտք գործած է աշխարհի պատկերասրահներն ու թանգարանները: Երեւանի Կամերային Երաժշտութեան Տունը, որուն տրուած է նաեւ Կոմիտասի անունը, մենք ունկնդրեցինք Կոմիտասի գործերու մշակումներ՝ համանուն քառեակի մեկնաբանութեամբ: Անոնք մարգարիտներ էին բառին իսկական իմաստով, իսկ եթէ աշխարհի մէջ կան քանի մը լաւագոյն քառեակներ, անոնցմէ մէկը, անպայման, երեւանեան այդ չորս երաժիշտներու խումբն է, որ ունի արհեստավարժ բարձր մակարդակ»: Ապա խօսելով Հայաստանի ժողովուրդէն իր ստացած տպաւորութեան մասին, Տիկին Ռոքի նշած է. – «Հայաստանի մարդիկ կենսասէր են, կեանքին սիրահարած: Ես ու ամուսինս նկատեցինք, որ անոնք կրնան աշխատանքն ու հանգիստը այնպէս կազմակերպել, որ մէկը միւսին ոչ թէ խանգարէ, այլ՝ օգնէ, ամբողջացնէ: Անոնք սրբութեամբ կը պահպանեն իրենց անցեալի յիշատակները, կը խոնարհին յիշատակին առջեւ անոնց՝ որոնք իրենց կեանքը զոհաբերած են հայրենիքի ազատութեան համար: Այդ մասին վկայող յուշարձաններէն է 1915–ի Եղեռնի նահատակաց յուշարձանը Երեւանի մէջ, որ, ինչպէս բացատրեցին մեզի, նաեւ հայ ժողովուրդի վերածնունդի յուշարձան կը կոչուի: Այո, վերածնունդի, որովհետեւ զայն դիտելով մենք եկանք այն եզրակացութեան, որ հակառակ անհաւասար պայքարին, դարուս սկիզբը Թուրքերու սանձազերծած ցեղասպանութիւնը ոչ թէ յուսահատեցուցած է Հայերը, այլ անոնց հաւաքական ուժ տուած»:

×

ՀԱՑԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՏՕՆ ՀԱՑԱՒԱՆԻ ՄԷՋ

Արովեան շրջանի Հացաւան գիւղին մէջ նշուած է հացի տօնը: Ամբողջ գիւղը շրնչած է անմրցատարելի բոյրով: Վարպետ հացթուխները թոնիրէն պոկած եւ ներկաներուն հրամցուցած են հայկական սպիտակափրփուր լաւաշը: Արտասանողներ բարձրախօսներու միջոցով աւանդութիւններ, հինաւուրց զրոյցներ պատմած են հացի մասին, ներկայացուցած են գիւղին անուանի հացագործները, ինչպէս նաեւ արտասանած են բանաստեղծութիւններ՝ հացին եւ զայն պատրաստող մարդուն նուիրուած: Մեկնաբանուած են ժողովրդական պարեր, տեղի ունեցած են մրցումներ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԼԵՑՈՒՆ ՍՐԱՀԻՆ ՀԱՅԵՐԸ

Հայ արուեստագիտուհի մը իտալական, ֆրանսական, սպանական, հրէական երաժշտութեան գործերով պատրաստուած յաջորդական շարք մը ձայնագիրներ կը ներկայացնէ. սրահը ամէն անգամուն բերնէ բերան լեցուած կ'ըլլայ կարգով իտալացի, ֆրանսացի, սպանացի, հրեայ ունկնդիրներով:

Ձայնագիրներու նոյն շարքին մէջ տեղ տրուած է նաեւ հայկական երաժշտութեան. այդ իրիկուն եւս սրահը լեփ լեցուն է Ֆրանսացիներով, Իտալացիներով, Սպանացիներով, Հրեաներով եւայլն, ու կան քանի մը Հայեր ալ...

Թ. ԱՐՓԻ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԳԱՐԱ ԴԺԳՈՀ Է ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆԵՐԷ...

Շաբաթավերջի Թուրք մամուլը մեծ գայրոյթով կ'արտայայտուի քիւրտ անջատողական խմբակներու փոխադարձ արարքներուն ու նաեւ Խորհ. Միութեան հակաթուրք կեցուածքին մասին: Որպէս հակազդեցութիւն իրաքեան հողերու վրայ Թուրք զօրաբաժիններու քիւրտ անիշխանականներ հետապնդելու արարքին, Քիւրտեր Հոլանտայի եւ Գերմանիոյ զանազան քաղաքներու մէջ, Ուրբաթ առաւօտ գրաւած են Թուրք օդային գիծերու գրասենեակները:

Անոնք հակաթուրք ցոյցեր կազմակերպած են նաեւ Ֆրանքֆուրթի, Էսէնի, Գէօլնի, Նիւրընպէրկի եւ Միւնսթէրի թրքական հիւպատոսարաններուն առջեւ:

Քրտական այս հակազդեցութենէն զատ Թուրք մամուլը գայրացնող այլ կէտ մըն է Խորհրդային Միութեան կարեւոր թերթերէն մէկուն՝ Մոսկուայի «Սովետսկայա Ռոսիա»ի հայանպաստ յօդուածը («Յառաջ», Մարտ 4) ուր կ'ըսուի թէ Թուրքեր մէկուկէս միլիոն հայ բնաջնջած ու անապատի վերածած են Արեւմտահայաստանը: Այս մասին արտայայտուած է «Թէրճիւման» օրաթերթը Մարտ 9–ի իր թիւով, ու յօդուածը խորագրած՝ «Ծաթած ձայն մը Խորհրդային Միութենէն»:

Վերջին պարագայ մը, որ գայրացուցած է Թուրք մամուլը, պելժ խորհրդարանական Ժ. Վանտըմըլպրուքի Թուրքիոյ անպաստ երկրորդ տեղեկագիրն է հայկական բանաձեւէն ետք, զոր պատրաստած է Քոյիփէրսի հետ եւ յղած Եւրոպայի Խորհրդարանի քաղաքական յանձնախումբին: Ան, ներկայ տեղեկագրով կը պնդէ, թէ Թուրքիա տարուած է «Քէրքիւքն ու Մուսուլը գրաւելու» երազով եւ թէ Թուրքիոյ Քիւրտերը մեծ ճնշումի ենթարկուած են: Վանտըմըլպրուքի բանաձեւը կ'ըսէ, թէ Թուրքիա քրտական հողերու վրայ ահաբեկչական քաղաքականութիւն մը կը կիրարկէ:

ՄԵՐ ՈԳԻԻՆ ՈՒ ՈՃԻՆ ՀԱՐԱԶԱՏ

Երգը՝ որպէս լուսաղոյն բալասան…

Բանաստեղծական տո՞ղ է արդեօք այս, թէ մտքիս մէջ յանպատրաստից ձեւակերպուեցաւ, երբ ծանօթացայ Հայաստանի Գուսանական եւ Ժողովրդական Երգի պետական համոյթի յայտագրին, որ իր մէջ կ'ընդգրկէ տարբեր ժամանակաշրջաններու հայկական ժողովրդական եւ գուսանական երգերու այլազան նմոյշներ:

Երգը՝ լուսաղոյն բալասան … Որպէս խորունկ ու խաղաղ հրճուանքի ճիչ, որպէս մաքառումի կամք, կորուստի վիշտ ու սփոփանք, որպէս սիրոյ ու հաւատքի լոյս …

Ջախորդ օրերը ամպած նման կուգան
ու կ'երթան,
վիատելու չէ, վերջ կ'ունենան,
կուգան ու կ'երթան,
Դառն ցաւերը մարդու վերայ չեն
մնայ երկար,
Որպէս յաճախորդ, շարուէ – շարան
կուգան ու կ'երթան:

Գուսանական արուեստը մեր մշակոյթի ամէնէն կենսունակ ճիւղերէն է, որ ժողովուրդին հետ եղած է հնագոյն ժամանակներէն: Տարիներու ընթացքին, բնականաբար, փոփոխութեան ենթարկուած են նաեւ գուսանական երգարուեստի յօրինուածքի յատկանիշները, բարոյագիտական ու գեղագիտական ըմբռնումները՝ ձեռք ձգելով տուեալ ժամանակաշրջանին համապատասխան շեշտադրումներ, ընդհանրացնելով ու ընդգծելով ժողովուրդին ձգտումներն ու երազները:

Գուսանական երգարուեստի անընդհատ նորանալու, արդիական ըլլալու ունակութիւնը շատ կողմերով կախուած է մեկնաբանութենէն, մատուցման ձեւէն, մեկնաբանողի եւ ունկնդրի հոգեկան կապէն:

Ու թէեւ այս առումով մենք ունեցած ենք բաւական ուսանելի աւանդներ ու հարուստ փորձառութիւն, այնուամենայնիւ վերջին տասնամեակին, հակառակ առանձին երգիչ – երգչուհիներու մեկնաբանութիւններուն, գուսանական երգարուեստը զգալի նահանջ արձանագրեց, մանաւանդ երբ դադրեցաւ գործելէ Վաղարշակ Սահակեանի ղեկավարած գուսանական համոյթը: Ահա այս նահանջը կասեցնելու կոչուած է Հայաստանի նոր կազմուած խումբերէն մին՝ գուսանական եւ ժողովրդական երգի համոյթը:

Աւանդութեան, հոգեկան մղումներու գիտակից պարտքի զգացումներու թելադրանքով նման համոյթ մը ստեղծելու դժուար պարտականութիւնը իր վրայ առաւ մեր երգարուեստի անուանի ներկայացուցիչներէն մէկուն՝ Թաթուլ Ալթունեանի որդին՝ Ռուբէն Ալթունեան: Դժուար, որովհետեւ Թէքնիքի բուռն զրոհի մեր ժամանակներուն, երբ կեանքի գրեթէ բոլոր մարզերը լեցուն են նաեւ զանազան ազդեցութիւններով, կշռոյթներու, չափերու, երաժշտական հոսանքներու աներեւակայելի այլազանութեամբ, գուսանական երգ ներկայացնելը տեսակ մը պարզունակ ու հին ոճ կրնար թուիլ:

Սակայն երիտասարդ երաժիշտը չվարանեցաւ իր գործի անհրաժեշտութեան մէջ ու սկսաւ մէկ առ մէկ համախմբել հայկական ժողովրդական նուագարաններու արհեստավարժ մասնագէտներ ու երգիչները: Բոլոր անոնք որոնք ունկնդրած են համոյթին մեկնաբանութիւնները, նոյնպէս չեն տարակուսիր, որովհետեւ յամառ, անքնաջան աշխատանքը ցանկալի արդիւնք տուած է, որովհետեւ ստեղծուած է համոյթ մը, որուն մեկնաբանութիւնը հարազատ է մեր ժողովուրդի ոգիին ու ոճին:

Նրբութեամբ օգտուելով գուսանական, ինչպէս նաեւ ժողովրդական երգարուեստի նմոյշներէն, պահպանելով անոնց բնագրային էութիւնն ու հմայքը, համոյթը որակական ու գեղագիտական նոր, թարմ շեշտադրումներ կ'աւելցնէ այդ երգերուն, երաժշտական ու երգչախմբային նոր մեկնաբանութիւններ կուտայ: Մեկնաբանութիւնները սիրելի կը դառնան մաքրութեան ու յստակութեան շնորհիւ. ոչ մէկ աւելորդ ծեքծեքում ու ոճաւորում. թէեւ տարբեր տրամադրութեան երգերը կը հնչեն տխրանոյշ փափկութեամբ մը, հզօր հաստատակամութեամբ մը, հպարտ արժանապատուութեամբ մը:

Մեկնաբանուող երգերը կը ցոլացնեն մեր գուսանական երգարուեստի տարբեր շերտերը. Ը. դարու կին գուսան Խոսրովիդուխտ, ԺԲ. դարու գուսան Պապատար Դպիր, Սայաթ Նովա, Ջիւանի, Շերամ, Հաւասի, Աշոտ, Շահէն…

Համոյթը իր յայտագրին մէջ առած է նաեւ ժողովրդական կարգ մը գործերու մեկնաբանութիւններ՝ զանոնք համախմբելով «Թագւորագովք» ծէս – հանդէսի մէջ: «Թագւորի մեր, վեր էլի», «Գացեր եմ շուկէն», «Առաւօտեան դէմ», «Տաբան – տարան», «Հարսնիկս իմ գայեր», «Խորոտ կաքաւիկ» եւ այլ երգեր կը ներկայացնեն ժողովրդական ամէնէն սիրելի ու նուիրական աւանդութիւններէն մէկուն՝ հարսանեկան ծէսի այլազան դրուագներ. հարսի ու փեսայի գովքը ընող երգեր, հրաժեշտի երգեր ու կատակերգեր, ազատ, անկաշկանդ շուրջպարեր, որոնք կը մեկնաբանուին մեր ժողովուրդի բնաւորութեան, անոր բարոյական օրէնքներու խոր իմացութեամբ եւ զուն վկայ կ'ըլլան զուսեղ ու զրաւիչ, գեղեցիկ ու կենսալի երաժշտական – պարային ներկայացման մը, որ կարծես ժպիտով բացուած պարզ ու տաք հայեացք մըն է աշխարհի, սիրոյ, մարդկային կեանքի մեծ խորհուրդի վրայ: Անոնցմէ իւրաքանչիւրը աւարտուն նորավէպ մըն է՝ զգացումի ու ապրումի ամբողջական վերլուծումով, ուր կը յանուին ապրելու հրճուանքը, գոյութեան իմաստը, շարունակելու տարերքը:

Կարճ ժամանակուան մէջ համոյթը նշանակալի յաջողութիւններ արձանագրած է. ակներեւ է թէ՛ գեղարուեստական ղեկավար Ռուբէն Ալթունեանի, թէ՛ խմբավար Գրիգոր Սանդալջեանի, խորհրդական Արուսեակ Սահակեանի, պարերու բեմադրիչ Ֆելիքս Յարութիւնեանի, զգեստներու նկարիչ Աղասի Համբարձումեանի, երիտասարդ սոլիստներ Է. Բեգլարեանի, Մ. Շահինեանի, Ա. Ղազարեանի, Ս. Աւագեանի, Վ. Արամեանի, Վ. Փուզեանի, Ռ. Պօղոսեանի, քամանչահար Գ. Մուրադեանի, դուդուկահար Գ. Մինասեանի, չխահար Մ. Զալիկեանի եւ – այլոց ինքնամոռաց նուիրումով լեցուն աշխատանքը:

Հայկական գուսանական երգարուեստը կը շարունակէ զարգանալ ու ամբողջանալ, կը շարունակէ մնալ կենսահաստատ եւ այդ մարզին այսօր իր նպաստը կը բերէ նաեւ Հայաստանի գուսանական ու ժողովրդական երգի պետական համոյթը:

Այս օրերուն համոյթը կ'աշխատի ոգի ի բռին. կը պատրաստուի Մայիսին կատարելու արտասահմանեան իր առաջին ուղեւորութիւնը՝ Միացեալ – Նահանգներ ու Քանատա, կը պատրաստուի իր ժողովուրդի ոգիին ու ոճին հարազատ, պարզ, անպաճոյճ, յստակ ու գեղեցիկ երգը տանելու Սփիւռքի հազարաւոր հայ (եւ օտար) ունկնդիրներուն…

Երգը՝ որպէս խորունկ ու խաղաղ հրճուանքի ճիչ, որպէս կորուստի վիշտ ու սփոփանք, մաքառումի կամք, որպէս սիրոյ ու հաւատքի լոյս…

Երգը՝ լուսաղոյն բալասան…

ՍԷՅՐԱՆՈՒՇ ԳԵՂԱՄԵԱՆ

«ՏԿԱՐՆԵՐՈՒ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆԸ»

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Խորհրդային վարչաձեւը փոխանցումի վարչաձեւ մըն է, որ կը ձգտի պատրաստել համաշխարհային համայնավարութիւնը: Այս անցքի շրջանին առժամապէս կը պահպանուին տակաւին կարգ մը նախկին արժէքներ (ազգայնականութիւն, կրօնք), սակայն բուն նպատակը զանոնք ի սպառ անյայտացնելու մէջ կը կայանայ: Այսպէսով կրօնքը՝ – ժողովուրդներու օփիոմը – պէտք չէ տեղ ունենայ խորհրդային ընկերութեան մէջ, սակայն Խորհ. Միութեան կառավարութիւնները տեսած են, թէ նման քայլ մը կարելի չէ իրականացնել մօտական ցատկով մը: Եկեղեցիները փակել, կրօնաւորները բանտարկել, հաւատացեալներու թիւը չի պակսեցներ, այլ ընդհակառակն, կ'աւելցնէ Պետութեան դէմ իրենց ընդդիմութեան ուժը, եւ զարկ կուտայ կրօնական ծածուկ գործունէութեան, արգիլեալ հրատարակութիւններու շրջանառութեան եւայլն: Ասկէ երեւան կուգայ Կրեմլինի խորամանկ ու հակասական քաղաքականութիւնը: Հոն լայնախոհութիւն կայ կրօնական հաւատալիքներու հանդէպ, Եկեղեցին ու Պետութիւն անջատուած են իրարմէ, կրօնական քարոզչութիւնը սահմանափակուած է եւ անաստուածութիւնը պաշտօնական նեցուկ կը վայելէ: Աւելին, կարգ մը կրօնական փոքրամասնութիւններ, որոնք արտասահմանեան հակախորհրդային երկիրներ ունին, ենթակայ կ'ըլլան յատկապէս կասկածամիտ վերաբերումի մը, (ինչպէս Հրեաները, Եհովայի վկաները եւայլն):

Ընդհանրապէս ազատախոհ երեւոյթ մը կը տրուի կրօնական փոքրամասնութիւններու գոյութեան. Պետութիւն եւ Եկեղեցի անջատուած են իրարմէ, հաւատալիքներն ու կրօնական արտայայտութիւնները ազատութիւն կը վայելեն ու կրօնական պատկանելիութիւն մը չի կրնար խտրութեան պատճառ հանդիսանալ: Գոյութիւն ունի կրօնական հարցերու Խորհուրդ մը, որ կը վարէ կրօնական փոքրամասնութիւններու եւ խորհրդային ժողովուրդին յարաբերութիւնները: Հակառակ որ հակակրօնական օրէնքներ կամ կանոններ չկան, վարչական հազարումէկ կերպեր գոյութիւն ունին որոնք կը միտին կասեցնել զանազան Եկեղեցիներու յառաջընթացը:

Հետեւեալները յատկանշական քանի մը օրինակներ են:

– Ոչ մէկ օրէնք կ'երաշխաւորէ կեդրոնական ներկայացուցչական կազմակերպութիւններու գոյութիւնը:

– Պաշտամունքի վայրերը կը պատկանին Պետութեան, որ կրնայ փակել յարմար դատած:

– Աղօթավայրերը կրնան ծառայել միայն այս նպատակով. այլ գործունէութիւններ (կրօնական դաստիարակութիւն, կիրակնօրեայ վարժարան) կը կարօտին յատուկ արտօնութեան:

– Կրօնական ընկերակցութիւնները օրինական հանգամանք չունին. ինչ որ կը սահմանափակէ անոնց պաշտպանութեան միջոցները (օրինակ, զիրենք վարկաբեկողներու դէմ անուանարկումի դատ չեն կրնար բանալ):

×

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐԸ

Ամէնէն բաւ պայմաններու մէջ գտնուողները Օրթոտոքսներն են, հակառակ անոր որ Խրուշչեւի շրջանին (1960 – 64) մեծ թիւով եկեղեցիներ փակուած են: Այս համայնքը կը ղեկավարուի Մոսկուայի Պատրիարքութեան կողմէ. ան կը վարէ եկեղեցիները, ճեմարանները եւ ունի հրատարակչատուն մը, որ Եկեղեցիի մասին գիրքեր եւ ժամացոյցներ կը պատրաստէ: Ունի նաեւ ամսաթերթ մը, ուկրաներէն թերթ մը, տարեցոյց մը եւ կրօնական գիրքեր: Հրատարակչական գործը պետական յատկացումով կ'ըլլայ, սակայն գիրքերն ու թերթերը միայն եկեղեցիներուն մէջ կարելի է վաճառել:

Հռոմէական կաթողիկէները իշխանութեան կողմէ յաճախ կը շփոթուին ուկրանացի, բելոռուս կամ լիթուանացի «անջատողական»ներու հետ, ու ձգտում մը կայ զիրենք հալածելու: Անոնք չունին կեդրոնական իշխանութիւն մը, եկեղեցիները յաճախ փակ են, հաւաքոյթները արգիլուած եւ հրատարակութիւնները միայն գաղտնօրէն կ'ըլլան:

Իսկ արեւելեան ծէսի կաթողիկէները Սթալինեան շրջանին պարտ էին ձուլուիլ Օրթոտոքսներուն հետ, (3000 կրօնաւորներ մերժելով հպատակիլ, բանտարկուած էին այդ շրջանին): Բազմաթիւ հետեւորդներ կը շարունակեն գաղտնաբար կիրարկել իրենց ծէսը, սակայն հալածանքի ենթակայ են: Ուկրանիոյ մէջ 1982–ին հաւատացեալներու պաշտպան խմբակ մը կազմուած էր, սակայն ղեկավարը աշխատանքի ճամբար մը ղրկուեցաւ:

Բողոքական եկեղեցիներուն դէմ ալ հալածանք կայ. արգիլուած է պաշտամունքը, կրօնաւորներ ու հաւատացեալներ ձերբակալուած են, եւայլն:

×

ՀՐԵԱՆԵՐԸ

Անոնք ալ մաս կը կազմեն հալածանքի ենթարկուածներու. այս հալածանքը «հակասեմական» դիրքորոշումի մը հետեւանք չէ, ինչպէս յաճախ կ'ըսուի Արեւմուտքի մէջ, այլ՝ այն պատճառով, որ խորհրդային կառավարութիւնը հաճոյ աչքով չի դիտեր կրօնական փոքրամասնութիւնները, որոնք իրենց կրօնական օրէնքները խորհրդային օրէնքներէ գերիվեր կը դասեն: Հրեաները եւս կեդրոնական կազմակերպութիւն մը ունենալու իրաւունք չունին. իրենց սինակոկները փակուած են, կամ շատ խիստ հակակշիռի ենթարկուած, իսկ իրենց կրօնական աւանդութիւնները (տօներ, բաղարջի պատրաստութիւն) գրեթէ արգիլուած են: Այսուհանդերձ Մոսկուայի մէջ գոյութիւն ունի պաշտօնական ճեմարան մը եւ 69 սինակոկներ:

Խորհրդային Միութեան Հրեաները միատարր համայնք մը չեն ներկայացներ. 70–ական թուականներու սկիզբին իսկ գաղտնօրէն հրատարակուած իրենց մէկ թերթը կը գրէր, թէ իրենց մէջէն շատ մեծ թիւ մը ինքզինքը միայն ռուս կը զգայ ու կը պահէ իր անունը, որպէս նախկին ազգութեան մէկ նշանը: 1950–ի մարդահամարին 2.268.000 հոգի ինքզինքնին որպէս Հրեայ ներկայացուցած են պաշտօնեաներուն, իսկ 1970–ին 2.750.000 հոգի: Եւ նոյն շրջանին միայն 17.7% Հրեաներ ըսած են, թէ գիտակցաբար իրենց մայրենի լեզուն կը գործածեն: Հոս ուրեմն կարելի է խօսիլ ձուլումի զօրաւոր հակումի մը մասին: Սակայն կան նաեւ Հրեաներ որոնք կը մերժեն ձուլումը, եւ որոնք ենթակայ են կրկնակի հալածանքի:

Կրթական բարձրագոյն հաստատութիւններու մէջ տասը տարիէ ի վեր նպատակը այն է, որ իւրաքանչիւր ազգութենէ հասած ուսանողներու թիւը համեմատական ըլլայ այդ ազգին Խորհրդային Միութեան մէջ ներկայացուցած համեմատութեան: Մինչդեռ 1974–ին, մինչ Հրեայ բնակչութիւնը խորհրդային բնակչութեան 0.9%–ը կը ներկայացնէր, հրեայ ուսանողութեան համեմատութիւնը 1.4% էր: Ուրեմն թիւը նուազեցնելու նախատեսումները ուղղուած էին նախ իրենց:

Հոս եւս կուրօրէն պէտք չէ խօսիլ խտրականութեան մասին: Խորհրդային Միութիւն հազուադէպօրէն ելքի վիզա կուտայ Հրեաներու եւ ոչ – Հրեաներու: Սակայն ելքի վիզա ստացողներու ամէնէն մեծ թիւը կը կազմեն Հրեաները:

×

ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆՆԵՐԸ

Երեսուն տարուան մէջ, որ սերունդի մը կազմուելու ժամանակն է, խորհրդային բնակչութեան ընդհանուր թիւը աճած է 13% համեմատութեամբ, իսկ երկրին մահմետական բնակչութիւնը՝ 45%: Նախատեսութիւններու համաձայն 2000 թուականին Խորհրդային Միութեան մէջ 150 հազար Ռուսի փոխարէն 100 հազար մահմետական պիտի ծնուի, ինչ որ թե–

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԿԸ ՔՆՆԱՐԿԷ

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի բիւրօն յատուկ նիստի մը ընթացքին քննարկած է բնակչութեան առողջապահութեան բարելաւման ուղղութեամբ Առողջապահութեան նախարարութեան տարած աշխատանքը: Նշելէ ետք կուսակցական եւ կառավարական կարգ մը որոշումներու իրագործու-

թեւութեամբ ձեռք առնուելիք պարագայ մը չէ:

Հոն, մաՀմետականները Հաւաքուած են կեդր. Ասիոյ գաշնակցային Հանրապետութիւններուն մէջ, ու Թրքական լեզուախումբէն լեզուներ կը խօսին: Մեծ մասով չիի են. ունին աստուածաբանական երկու վարժարաններ որոնք տարին 20-ի չափ մոլլաներ կը պատրաստեն եւ ցաբերու շրջանին կառուցուած 25 Հազար մզկիթներէ միայն 450 – 500 Հատը բաց մնացած են: ՄաՀմետական միակ պարբերաթերթ մը կայ, որ գլխաւորաբար քարոզչութեան կը ծառայէ:

Խորհրդային իշխանութիւնը կ՚ամբաստանուի մաՀմետականութիւնը անՀետացնելու միտումով. սակայն կեդրոնական Ասիոյ բնակչութիւնը որ Իրանի ու Աֆղանիստանի Հետ սերտ կապեր ունի եւ մեծ թիւ մը կը ներկայացնէ, գլխաւ կը Հրաժարի, եթէ ենթարկուի Հրեաներու կամ Կաթողիկէներու կիրարկուած Հալածանքին: Ամէն պարագայի, խորՀրդային վարիչները նախամեծար կը նկատեն Ուզպէք, Ուզպէք կամ Թիւրքմէն ազգայնականութիւնը վեր բռնել, քան Թոյլ տալ պանիսլամական ծաւալումին:

ՄաՀմետական Համայնքին մօտ Համայնավարութեան դէմ Խոմէյնիի ջատագոված սրբազան պատերազմը արձագանգ չէ գտած, ինչ որ Միութեան կայուն կառոյցը խախտելու սպառնալիք մը չըլլար. խլամական յեղափոխութիւն մը որ պիտի ծաւալի դէպի խորՀրդային կեդրոնական Ասիա, ոչ միայն պիտի սպառնայ երկրին ամբողջականութեան ու գոյութեան, այլ նաեւ աշխարՀի խաղաղութեան:

Ա. Թ. Թ.

մը՝ ընդլայնում առողջապահական Հիմնարկներու ցանցի, արդիական սարքաւորումներով օժտում եւայլն, չեշտուած են կարգ մը թերութիւններ:

Այսպէս, գիտել տրուած է թէ Առողջապահութեան նախարարութիւնը (նախարար՝ Էմիլ Գաբրիէլեան), որոշ վայրերու մէջ անոր մարմինները դանդաղութիւն կը ցուցաբերեն կառավարման ոճի ու մեթոտներու արմատական բարելաւման ուղղութեամբ. եւ այս՝ Հակառակ կուսակցութեան 28-րդ Համագումարին իրենց Հասցէին եղած քննադատութեանց: Կազմակերպչական աշխոյժ եւ արդիւնաւէտ աշխատանքի փոխարէն մարմինները ամբողջութեան ղատապարտած են վարչական մեքենան՝ Հրամաններով, որոշումներով, զանազան տեղեկագիրներով, Հաշուետուութիւններով, պիւրօքրաթիք եղանակներով: Նախարարութիւնը անՀրաժեշտ միջոցներու չէ դիմած բնակչութեան բուժման կանխարգելիչ օգնութեան որակը արմատապէս բարելաւելու, փոքր տարիքի երախաներու առողջութեան պաՀպանութեան եւ մանուկներու մաՀացութեան նուազեցման Համար: Հիւանդանոցներու մէջ գոյլի են աշխատանքի անկարգապաՀութիւն, Հիւանդներու նրկատմամբ անուշադիր, անՀոգի վերաբերումը, բժիշկներու կողմէ պաշտօնի չարաշաՀումները, դեղօրայքի չաՀագործումները, կաշառակերութիւնը, դրամաշորթութիւններ եւայլն:

Այս բոլոր երեւոյթներուն անդրադառնալով Բիւրօն խիստ ուշադրութեան Հրաւիրած է Նախարար Էմիլ Գաբրիէլեանի, նկատողութիւն բրած է փոխ-նախարարներ՝ Գ. Յարութիւնեանի եւ Լ. Մուրադեանի: Բիւրօն խստիւ յանձնարարած է Առողջապահութեան նախարարութեան, կուսակցութեան քաղաքային եւ շրջանային կոմիտէներուն, բարելաւել վարիչներու ընտրութիւնը, դաստիարակութիւնը եւ տեղաբաշխումը, պատժել յանցաւորները՝ բժշկական օգնութեան կազմակերպման գործին մէջ Թոյլ տրուած լուրջ թերութիւններու Համար, վճռական եւ անզիջող պայքար մղել կաշառակերութեան, դրամաշորթութեան եւ բացասական այլ երեւոյթներու դէմ:

Բիւրօն միջոցառումներ նախատեսած է երախաներու առողջութեան պաՀպանման եւ մանուկներու մաՀացութեան նուազեցման նպատակով տարուող աշխատանքներու մէջ եղած լուրջ թերութիւնները արմատախիլ ընելու Համար: Այսպէս, Կեդրոնական Կոմիտէն որոշած է վճռական քայլերու դիմել յղի կանանց եւ երախաներու բժշկական օգնութեան արմատական բարելաւման, նորածիններու՝ առողջապահական Հիմնարկներու մէջ բուժումի կազմակերպման գործին մէջ նկատուած թերութիւններու վերացման, Հիւանդացած երախաներու վաղ յայտնաբերման ու Հիւանդանոց փոխադրութեան Համար:

Հ. Ա.

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՀԱՄԱՅՆԱԿԱՆ ԿԱՐԳ ՄԸ ՀԱՐՑԵՐ ԿԸ ԼՈՒԾՈՒԻՆ

«Յառաջ» Յունուար 28-ի մեր թիւով արձագանգած էինք Շնորհք Պատրիարքի տեսակցութեան վարչապետ Թուրկութ Էօզալի Հետ, այս վերջինոյն Պոլիս այցելութեան առթիւ (Յունուար 11): Ծանօթ է, որ Շնորհք Պատրիարք Համայնական Հարցերու վերաբերեալ երկար ցանկ մը յանձնած էր Վարչապետին, անոնց լուծման ակնկալութեամբ:

«Մարմարա» Փետ. 27-ի իր թիւով Հետեւեալ տեղեկութիւնները կու տայ այդ մասին.–

«Տոքթ. Կարապետ Արմանէ երէկ տեղեկացանք թէ Վարչապետը Ամերիկա մեկնելէ առաջ Հրահանգներ տուած է որպէսզի բոլոր Հարցերը պատկան իշխանութեանց կողմէ քննուին մի առ մի եւ Հնարաւոր չափով լուծումներ գտնուին անոնց: Արդարեւ իշխանութիւնները բծախնդրութեամբ կանգ առած են անոնց վրայ և արդէն իսկ Հասնիլ սկսած են բարի լուրեր:

Ա.– Յունուար 28-ին քուէարկուած օրէնքով մը, արմատական լուծում մը կը բերուի իսլամ կրօնքի դասերուն մասնակցելու պարտաւորութեան: Այսուհետեւ, քրիստոնեայ ոեւէ աշակերտ ստիպուած չէ մասնակցելու իսլամ կրօնքի դասերուն, որքան ատեն որ ինք չի փափաքիր: Այս մասին յատուկ Հրահանգ տրուած է բոլոր վարժարաններուն:

Բ.– Հարթուած է նաեւ Համայնական կալուածներու նորոգութեան կապակցութեամբ գոյութիւն ունեցող դժուարութիւնը: Այժմու օրէնքով, Հաստատութիւնները նորոգութեան Համար 250 ոսկիէ աւելի բարձր գումար մը չէին կրնար ծախսել առանց արտօնութեան: Այսուհետեւ այս գումարը կը բարձրանայ 300 Հազար լիրայի: Մինչեւ 300 Հազար լիրա, որեւէ Հաստատութիւն իրաւունք ունի ծախսելու, առանց արտօնութիւն խնդրելու:

Գ.– Պատկան իշխանութիւնները լրջօրէն Հակած են նաեւ Համայնական կալուածներու Համար 1936-ին տրուած պէյաննամէ-ներուն խնդրին վրայ: Այս փշոտ Հարցին Համար ալ պատկան իշխանութիւնները խոստացած են շուտով գործնական լուծում մը գտնել եւ մի անգամ ընդմիշտ լուծել տարիներէ ի վեր քաշքշուող դժուարութիւնները»:

Պատրիարքին խորՀրդականը՝ տոքթ. Կարապետ Արման, աւելցուցած է նաեւ որ իշխանութիւնները կը քննեն ներկայացուած միւս Հարցերն ալ:

ՁԱՅՆԵՐ

ԳԱՒԱՌԷՆ

ՊՈՄՈՆԻ ՆՈՐԸՆՏԻՐ ՀՈՎԻՒԻՆ ՈՒԽՏԻ ՊԱՏԱՐԱԳԸ

Փետրուար 22, Կիրակի օր, Պոմոնի խնդրակատար Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, իր ուխտի պատարագը մատոյց նորընտիր Հովիւ Մովսէս աւագ Քհնյ. Գալէնտէրեան, առընթեր բակայութեամբ Կարոլիս Սարկաւագ Էգկիւլեանի:

Որոշեալ կանուխ ժամերէն իսկ, Պոմոնի եւ շրջակայից Թաղերէն բազմաթիւ Հաւատացեալներ փութացած էին լեցնելու՝ վերջերս ակնառու նորոգութիւն կրած այս գեղեցիկ եկեղեցին, որ արդարեւ տօնական օրուան մը երեւոյթը կը ներկայացնէր:

Պատարագը ներդաշնակութեամբ երգըւեցաւ Վերնատունէն, տեղւոյն դպրաց դասին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պր. Կ. Գասպարեանի եւ ընկերակցութեամբ երգէոնի:

Նախքան «Հայր Մեր»ը, Թաղային խորՀրդոյ ատենապետը՝ Պր. Ալիքսան Պապաեան, խօսք առաւ եւ ներկայացուց եկեղեցւոյ նորընտիր Հովիւը, եւ ի մասնաւորի ծանրացաւ անոր ամբասիր եկեղեցականութեան բեղուն գործունէութեան վրայ, այն խոր Համոզումով, թէ ան պիտի կարողանար ստեղծել այնքան ատենէ ի վեր ակնկալուած Հոգեւոր կեանքի խանդն ու եռանդը Թաղին եկեղեցական շրջանակին մէջ:

Ապա քաՀանան շնորհակալութիւն յայտնեց Թաղային խորՀրդոյ յարգարժան ատենապետին եւ իր ազնիւ ընկերներուն, որոնց Հետ սիրոյ սերտ գործակցութեամբ պիտի կարենար Պոմոնի կարեւոր ծուխին Հոգեւոր սնունդը մատակարարել Աստուածաշնչական ոգիով եւ ընդմիշտ Հայկականութեամբ, ուստի իր քարոզին մէջ թելադրեց ժողովուրդին, նախ զօրացնել իր Հաւատքը եւ ապա տէր կանգնիլ Հայ. Առաքելական Ս. Եկեղեցիին, որ ապաւէնն է միայն իր Հարազատներուն եւ բարութեան շտեմարանը՝ լոյսի եւ յոյսի:

Պաշտամունքի աւարտին՝ Մովսէս Ա. Քհնյ. Գալէնտէրեան շրջապատուեցաւ ժողովուրդէն, եւ ընդունեցաւ շնորհաւորական բարեմաղթութիւններ:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

— «ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ —

Մ
Ա
Յ
Ր
Ի
Կ

ԱՆՐԻ ՎԵՐՆԷՕՅ

Թարգմանութիւն՝ Ա. Թ.

Ed. R. Laffont. Paris, 1985

Այս փոքր Հրաշալիքներուն տէր դառնալու Համար, պէտք էր գտնէ Ա. կարգի ուղեւոր ըլլալ անոնց իրականներուն մէջ, որոնք կը կոչուէին Օռիանթ – Էքսփրէս կամ Լ՚Էթուալ տ՚Օր:

Ուժ Հոգի էին, իրենց փորին վրայ պառկած գորգին վրայ, երկաթուղիի երկայնքին, Հմայուած այն թեւով, որ գնացքը կը ղեկավարէր եւ որու արագութիւնը որոշել կայարանապետին՝ Ալեքսանտրի մենաշնորՀն էր. ան Հրամաններ կ՚արձակէր փոքր Հիւրասենեակին խորը զետեղուած վերջին կայարանէն:

Արագ Հաշիւով մը այն եզրակացութեան յանգեցայ, որ բերած տուփէս ելրաքանչիւրին երկուական պախլավա բաժին պիտի իյնար: Ես պիտի խուսափէի առնելէ, այն պատրուակով որ ծանօթ էի այդ անուշեղէնին, եւ թէ տունը տակաւին շատ ունէինք անկէ:

Մուտքս բոլորովին աննշմար մնացած էր, սակայն դրան փակուելու աղմուկը պատճառ եղաւ որ գլուխները երկու անգամ ինծի դառնան: Առաջինը լեցուն էր անտարբերութեամբ. երկրորդով քըրքիջներու փոթորիկ մը պայթեցաւ. կէս-մանչ կէս-աղջիկ զգեստաւորումս իր ազդեցութիւնը գործած էր:

Իմ անձկութեանս անտարբեր, անոնք ձգեցին իրենց կառախումբը, որ կը շարունակէր դառնալ: Դիմաւորուեցայ զուարթ «բարեւ մամ՚զէլ»ներով, որոնց Հետեւեցան այս խօսքէն ներշնչուած խեղկատակութիւններ:

Անոնք իրենց ծունկերը ծալելով կը խոնարՀէին եւ լայն շարժուձեւով մը, որ կը բոլորուէր կուրծքին վրայ, կը կապկէին ասպետական այն ողջոյնը, որ կը տրուէր տիկիններու, ընկերացած՝ «եթէ օրիորդը կը Հաճի ներս մտնելու ձանձրոյթը յանձն առնել»ներու: Զուարթութիւնը իր գագաթնակէտին Հասաւ, երբ Ալեքսանտր նշմարեց գուլպաներուս ձգախէժէ երիզները: Կարգով, կը քաշէին ապա յանկարծ կը ձգէին, որունքիս վրայ շաչող երիզին չոր ձայնը լսելու Համար: Բոլորտիքս կը դառնային յեղաշրջած եղանակներու կշռոյթովը յօրինուած խելայեղ շուրջպարով մը, արտասանելով մարքիզուհի, դքսուհի, տիկին կամ միլէյտի բառերը:

Հոգեկան այս խռովքին մէջ, կը զգայի որ գլխուս մէջ խռռոչ մը առելութեամբ կ՚ուռէր: Յամրօրէն դէմքս մօտեցուցի Ալեքսանտրի դէմքին, մինչեւ քանի մը սանթիմեթր: Զայրոյթ բեռցած ձայներ կան, թէեւ Հազիւ լսելի, որոնք աւելի բրտօրէն կը յայտնեն մարդուս ներքին կատաղութիւնը, քան աշխարՀի բոլոր ոռնոցները: Ահա ա՛յդ ձայնով էր, որ յանկարծակի տիրած լռութեան մէջ ըսի.

– Նայէ՛ Ալեքսանտր ես ձեզմէ բան չուզեցի... դուն մայրդ ղըրկեցիր, որպէսզի ձեր տունը Հրաւիրէ զիս. ես որ բնաւ դրօսանքի չեմ իջներ, կարելի եղածին չափ քիչ տեսնելու Համար երջանիկ տեմարներու ձեր երեսը... Հիմա աղէկ մտիկ ըրէ ինծի, որովՀետեւ երկու տարիէ ի վեր կ՚ուզեմ մէկ-երկու բան ըսել քեզի...

Այդ պաՀուն էր, որ տեղի ունեցաւ երկաթուղիի մեծագոյն աղէտը. առաւելագոյն արագութեամբ իր ընթացքին մէջ լքուած կառախումբը, երբ իրմով զբաղող ոչ ոք մնացած էր դարձուածքներուն վրայ արագութիւնը նուազեցնելու Համար, գիծէն ելաւ ու բաժանեակները տապալեցան տախտակամածին վրայ: Վայրաշարժը անջատուեցաւ կառաշարքէն, գիծէն ելաւ ու ստացած ուժին մղումով գնաց ջախջախուիլ ցած սեղանի մը մարմարէ ոտքին դէմ:

Պարկեշտօրէն պէտք է խոստովանիմ, թէ մասնակից չեղայ ընդՀանուր այլայլումին:

Փութացին աղէտի վայրը: Բաժանեակները կրկին դրին գիծերուն վրայ: Ալեքսանտր վայրաշարժը դրկած էր այնպէս, ինչպէս Հայր մը պիտի գրկէր սարսափելի արկածէ մը փրկուած իր զաւակը:

Երբ ամբողջացաւ կառաշարը, վայրաշարժը տեղաւորեց սկիզբը, կապեց անոր, ու դողդոջ ձեռքով մը կոխեց «մեկնում»ի կոճակին: Լսուեցաւ ելեկտրական անցքին խուլ բզզիւնը, սակայն կառաշարը գիծերուն վրայ գամուած մնաց: Ջղագրգիռ, ան բազմաթիւ անգամներ կոխեց այդ կոճակին, որ պէտք էր կառախումբը շարժման անցընէր «մեծ – փոքր Հիւրանոց»ներու գիծին վրայ, սակայն ամէն անգամուն կառախումբը անշարժ մնաց մանրակերտ ծառերով, ծաղիկներով, կովերով ու ոչխարներով շինուած Համայնապատկերին մէջտեղը:

(Շար. 56)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԻՐԻՊԷԼ. – Տիկին Ծ. Ղամպերեան 200 Ֆ.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իրենց հօրեղբօր տղուն՝ Գարեգին Հաբէլեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Զընարըր 200 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

×

Վավա Խաչատուրեանի (Նիւ – Եորք) եւ Նուարդ Ասլանեանի (Սէն – Շամոն) մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Կարօ Սարեան 400 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Տիկին Վարսենիկ Քէօսէեանի մահուան առթիւ, Լա Թուռ տ'էկէն Տէր եւ Տիկին Արթիւր Հայրապետեան 500 ֆրանք կը նուիրեն Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին (տանիլ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՆՈՒԷՐ

Տէսինէն ծերունի Թրագօշ իր ծննդեան 90–ամեակի եւ թատերական գործունէութեան 70–ամեակի առթիւ կը նուիրէ 100 ֆրանք «Յառաջ»ին:

×

Նոյն բարեպատեհ առթիւ Գուրգէն Պօյաճեան նոյնպէս կը նուիրէ 100 ֆրանք «Յառաջ»ին–

ՄԱՐՍԷՅԼ. ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Հովուական այցելութեան առիթով, Կիրակի, Մարտ 15, առաւօտեան ժամը 10.30–ին, Եպիսկոպոսական պատարագ կը մատուցուի Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ մէջ, 26, ռիւ Սիպիէ – 13001 Մարսէյլ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ
Առաջնորդ Ֆրանսայի Կաթողիկէ Հայոց

Յաւարտ պատարագին ընդունելութիւն եւ հացկերոյթ. Հացկերոյթի համար տեղերը ապահովել՝
Հեռ. – 91 – 48 – 19 – 60

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Մեսրոպ կրթարանը շնորհակալութեամբ ստացած է Գազանճեան ընտանիքէն 2.000 Ֆ. դպրոցին բարգաւաճման համար:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութիւնը Պելֆոնթէնի ամառնային կայանին համար կը փնտռէ

Վկայեալ տնօրէններ:

Վկայեալ տնօրէն Շրջուն կայանի համար:

Վարիչներ:

Կը խնդրուի դիմումնագրերը ղրկել տորեւ յիշուած հասցէին. –

OFFRE

Le Conseil d'Administration de la Croix Bleue recherche pour sa Colonie de Bellefontaine :

— Des directeurs diplômés
— Un directeur diplômé pour son camp itinérant
— Des moniteurs

Adresser les candidatures à la C. B. A. F.
17, rue Bleue — 75009 Paris

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մարտ 15, «Անատակի Կիրակի»ն ժամերգութիւն 8.45–ին, Արեւագալ 9.45–ին, Պատարագ՝ ժամը 10.15–ին այս առթիւ պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ «Հայկազեան Միօրեայ Վարժարանի Աշակերտութիւնը», ղեկավարութեամբ՝

ԻՍԱՀԱԿ ԽՋԿՐ. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆԻ

Կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, Ազգային Տան սրահին մէջ՝ Վարդանանց Տօնակատարութիւնը:

Հանդէսին գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերէ Հայկազեան վարժարանի աշակերտութիւնը, այս առթիւ օրուան նիւթին շուրջ կը խօսի Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Իսահակ Քհնյ. Հէքիմեան:

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Չորեքշաբթի իրիկունները ժամը ճիշդ 6–ին, Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ կը տրուի առուր պատշաճի քարոզ ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի եւ կարգի.–

Չորեքշաբթի, Մարտ 11՝
Քարոզիչ՝ ՄԻՒՌՈՆ ՎՐԴ. ԳԸՎՈՐԳԵԱՆ
Չորեքշաբթի, Մարտ 18՝
Քարոզիչ՝
ԱՍՈՂԻԿ ԱԲՂՅ. ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆ
Չորեքշաբթի, Մարտ 25, Միջինքին՝
Քարոզիչ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
Չորեքշաբթի, Ապրիլ 1՝
Քարոզիչ՝
ՂԵՒՈՆԴ ՔՀՆՅ. ՍՈՄՈՒՆՃԵԱՆ
Չորեքշաբթի, Ապրիլ 8՝
Քարոզիչ՝ ԱՒԵՏԻՍ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

- ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ -

կազմակերպուած՝

«ԿԱՅԾ» – Նոր Սերունդ Մշակութային Միութեան կողմէ

Նիւթ՝

«Հայ կազմակերպութիւններու դերը՝ նոր սերունդի ապագայի պատրաստման համար»:

Մասնակցութեամբ՝

ՀԱՅՐ Վ. ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ
ՊՐ. Մ. ՊՉԱՔՃԵԱՆԻ

«ՅԱՌԱՋ» օրաթերթի, «ԱՇԽԱՐՀ» շաբաթաթերթի, «ՑԱՂԹԱՆԱԿ» ամսաթերթի ներկայացուցիչներուն, Շաբաթ, Մարտ 13–ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան՝ Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ:

118, rue de Courcelles, 75017 Paris
Métro : Courcelles

Հ. Բ. Ը. Մ.

Հ. Բ. Ը. Մ. 1987

11–րդ Նաւասարդեան Համաշխարհային

Փառատօն

Ժընեւի մէջ – Ապրիլ 17–էն 19

մասնակցութեամբ՝ Միջին – Արեւելքի, Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկաներու, Եւրոպայի, Աւստրալիոյ մարզիկներու եւ անդամներու:

Պասքէթ – պօլ, վօլէյպօլ, Մինի – ֆութպօլ, փինկ – փոնկ եւ արտասանութեան մրցում:

Ընկերակցողներու համար պանդոկի եւ կեցութեան կարգադրութիւն նպաստաւոր պայմաններով:

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Հ. Բ. Ը. Մ.ի 11, Սքուար Ալպոնի Փարիզ, 16–րդ:

Հեռ. – 45 – 20 – 03 – 18

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՇԱՐՎԻԷՕ

Մարտ 15, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10.30–ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

CENTRE CULTUREL ST. MESROB

10 bis, rue Thouin -- Paris 5e

EXPOSITION DE PEINTURES ET SCULPTURES

Le Centre Culturel Saint Mesrob organise une Exposition de Peintures et Sculptures d'Artistes Arméniens de France, avec la participation de :

- BARKEV DJIBOGHLIAN
- GUV
- CHAHE KAZAN
- KHATCHIG KAZANDJIAN
- DIKRAN KOUBESSERIAN
- SUZANNE MAKAROFF
- PATRICK SAMUELIAN
- SIR—L
- HAROUTIOUN TOROSSIAN
- PATRICK TOUCAS-TERZIAN
- ARCHAVIR YEGHIAZARIAN

L'exposition aura lieu dans les salles du Centre, 10bis, rue Thouin, Paris 5e, du 11 au 18 Mars.

Horaire de visite : de 14h. à 20h30.

Vernissage: Mercredi 11 Mars, à 19h.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Մշակոյթի Տան ՏՕՆԱՀԱՆԴԻՍԸ Կիրակի, Մայիս 24, կէսօրէ վերջ:

Հ. Բ. Ը. Մ.

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

կը ներկայացնէ Ամերիկահայ նկարիչ–քանդակագործ–գրագէտ

ՎԱՐԱԶ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆԻ
Արուեստի Աշխարհը

Նկարչական Ցուցահանդէս

Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ
118, rue de Courcelles — 75017 Paris

Մարտ 5–էն մինչեւ Մարտ 14
(ժամը 17էն 21)

Լուսարձակով պիտի ցուցադրուին արուեստագէտին կարեւոր գործերը:

– Մուտքը ազատ է -

PÂQUES A JERUSALEM

DU 16 AU 23 AVRIL 1987
JERUSALEM ET CIRCUIT GALILÉE

DU 16 AU 21 AVRIL 1987
SÉJOUR A JERUSALEM

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS
BAGHDASSARIAN-SABERATOURS : 31, rue d'Argenteuil - 75001 PARIS - Tél. 42.61.51.13
SARKISSIAN-SEVAN VOYAGES : 48, cours de la Liberté - 69003 LYON - Tél. 78.60.13.66
CHELELEKIAN-ST ANTOINE VOYAGES : 214, rte Nle St Antoine - 13015 MARSEILLE - Tél. 91.96.01.06

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին, Փարիզեան Շրջանի մեր Եկեղեցիներուն մէջ, Ուրբաթ երեկոներ ժամը ճիշդ 7–ին, Հսկումի Խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ կը տրուի առուր պատշաճի Քարոզ՝ ըստ հետեւեալին. –

Ուրբաթ, Մարտ 13–ին,

Առնուվիլ Լէ Կոնէսի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցին:

Ուրբաթ, Մարտ 20–ին,

Շավիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ:

Ուրբաթ, Մարտ 27–ին,

Իսի Լէ Մուլինոյի Ս. Մարիամ – Աստուածածին Եկեղեցին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱՌԱՋ 60

ԾԱՂԿԱՔԱՂ ՎԵՐՋԻՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐԷՆ

Օգոստոս 1975 — Օգոստոս 1985

512 էջ

Ներդիրով մը (անճառ)՝ ՇԱՐԹ էն նուիրուած «Յառաջ»ի վաթսունամեակին

Գին՝ 130 Ֆր. – Թղթատարի ծախքով՝ 150 Ֆր.:
Դիմել՝ «Յառաջ»ին:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
11

MERCREDI
11 MARS
1987

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: (1) 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

62րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.441 Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN 62e ANNÉE — No 16.441

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԻՐԱՊԵՏԵԼ ԱՆՑԵԱԼԻՆ ԵՒ ԶԱՅՆ ՎԵՐԱԾԵԼ ՈՒԺԻ

Յաճախ կը խօսինք անցեալի եւ ներկայի միջեւ յարաբերութիւններ ստեղծելու մասին: Մեր կարծիքներուն, դատումներուն եւ ապրումներուն մէջ, ո՛չ ներկան պէտք է անտեսէ անցեալի ժառանգութիւնը, եւ ո՛չ ալ անցեալը կզզիացած մնայ ու անհաղորդ ներկային հետ:

Անցեալի ժառանգութիւնը պատմականօրէն կազմաւորուած, ամրապնդուած, խարսխուած այն պատուանդանն է որուն վրայ կը յենու ժողովուրդ մը, եւ որուն արմատներէն ան տեւականօրէն աւիշ ու սնունդ կը ստանայ: Անցեալի ժառանգութիւնը այն ոգեկան ուժականութիւնն է որ ներկայի վրայէն կը բանայ ապագայի դռները:

Անցեալը անգիտացող, մոռացութեան տուող ժողովուրդ մը կը նմանի յիշողութիւնը կորսնցուցած մարդու մը:

Սակայն, ճիշդ է որ երբ ժողովուրդ մը կանգնած կը մնայ անցեալի ժառանգութեան վրայ առանց իր ներկան ամբողջութեամբ ու ստեղծագործօրէն ապրելու եւ ըմբռնելու, առանց նոր խօսք մը աւելցնելու, առանց իր սեփական բերքը բերելու, առանց նոր արժէքներ յայտնաբերելու նոր ժամանակներու տարազով այդ ժողովուրդին առջեւ կը փակուին դէպի ապագայ առաջնորդող ուղիները: Որքան ալ հարուստ ըլլայ ժողովուրդի մը անցեալի ժառանգութիւնը, եթէ ան խօսուն եւ ներշնչող չէ, կը դառնայ թանգարանի աւրանք:

Անցեալը հզօր ուժ մըն է այն ատեն միայն երբ կարելի կ'ըլլայ անոր տիրապետել, բայց կը դառնայ ծանր բեռ, երբ ան կը տիրապետէ: Տիրապետել անցեալին կը նշանակէ նախ լաւ ճանչնալ այդ անցեալը, երթալ դէպի ակունքները, ուսումնասիրել եւ յստակ ու ուղիղ գնահատել դէպքերը առանց ազդեցութիւններ կրելու, տուրք վճարելու գաղափարական հակումներու որոնք առարկայութենէն ենթակայութիւն կը խաթարեն պատմական ճշմարտութիւնները, կը զոհեն նպատակը միջոցին: Սակայն, չի բաւեր միայն ճանչնալ ու գնահատել, այլ պէտք է զայն այժմէականացնել ու վերարժեւորել մեր օրերու պայմաններուն, հրամայականներուն: Այսպէս է որ անցեալը կը դառնայ հզօր ուժ ներկային համար: Եւ ներկան, որպէս կամուրջ, անցեալը կը կապէ ապագային, գալիք օրերուն:

Մեր ներկան, հետեւանք քաղաքականօրէն պարտադրուած դէպքերու, երկուութիւն մըն է՝ Հայրենիքով եւ Սփիւռքով, որ անհրաժեշտ է վարել դիւանագիտութեամբ, հաւասարակշռութեամբ, ապագայի հեռանկարներով: Մեր պատմութեան մէջ, այս կացութիւնը նոր երեւոյթ մը չէ: Կան բազմաթիւ օրինակներ, անցեալէն եկող, որոնք ցոյց կուտան թէ Հայուն վերջնական եւ յաւիտենական ճամբը սեփական հայրենիքն է, ուր ան կարողացած է ինքզինքը իրագործել, ստեղծագործել եւ իր քարը բերել տիեզերական քաղաքակրթութեան: Այդ շրջանները, սովորաբար, կը համապատասխանեն խաղաղութեան, ներքին ինքնավարութեան, անկախութեան շրջաններու:

Եթէ չենք ուզեր, այսօր, անցեալը վերածել ծանր բեռի մը, անհրաժեշտ է որ մեր գոյապայքարը, մշակութային եւ քաղաքական, իմաստաւորուի, ունենայ հեռանկարներ: Եւ այդ հեռանկարներու իրագործման ճամբուն վրայ, անցեալէն եկող օրինակները կը հրահանգեն մեզի զօրացնել կամքերը, համադրել ճիգերը եւ միշտ գործել յանուն մէկ ազգի եւ ի սէր մէկ ապագայի:

Կ. Ց.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ, ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ԴՐԱՑԻՆԵՐԸ

Անգարա կը սպառնայ Սուրիոյ, Թեհրան մտահոգ է, մինչ քիւրտերը կը շարունակեն սահմանամերձ շրջանները:

Ընդհ. տպաւորութիւնն այն է, որ Թուրքիա կ'ուզէ կարգի բերել քրտական իր դաւաճանները, ի գին «դէշ մարդ» ըլլալու Սուրիոյ հետ: Սուրիոյ դեսպանը կանչուած է Արտաքին նախարարութիւն եւ իրեն եղած ազդարարութիւնը շատ յստակ է. – Դամասկոս պէտք է ձեռք առնէ այն միջոցները որոնք արգելք կը հանդիսանան սահմանն անցնելու: Այլապէս...: «Այլապէս»էն անդին Ներքին նախարարն է որ հաւանականութիւնը կը տեսնէ «հարուածելու ապաստարաններու ձեռքն եղած շրջանները, եթէ երկիրները ուր կը գտնուին չհակակշռեն անոնց գործունէութիւնը»: Հարցը փափուկ է, որովհետեւ Անգարա Դամասկոսի հետ չունի այն համաձայնութիւնը զոր ունի Պաղտատի հետ: Աւելին՝ Սուրիոյ հետ այլ կնճռոտ հարցեր կան, ինչպէս Եփրատի ամբարտակին շինութիւնը, որովհետեւ ատիկա այնպիսի կացութիւն մը կը ստեղծէ, որ Սուրիա այլեւս պարտի կախում ունենալ Թուրքիայէն իր ոռոգումին համար, Հաթայի պահանջն ալ յիսուն տարուան ուրիշ հարց մըն է: Քիւրտերու մէկ պարագլուխն ալ՝ Էօճալան Դամասկոս կը բնակի, ըստ կարգ մը աղբիւրներու:

Այս առթիւ, Ֆրանսական մամուլը կ'ոգեկոչէ Սեւրի դաշնագիրը, որ անկախ Քիւրտիստան մը կը նախատեսէր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ Հանրապետութեան Նախագահը Ճուլիօ Անտրէոթթիի յանձնեց կառավարութեան կազմութիւնը: Տեմօ – Քրիսթիանի «պառոն»ը անգամ մը փորձած էր կառավարութիւն կազմել, անցեալ Յուլիսին, բայց 24 օրուան սակարկութիւններէ ետք, ստիպուած էր հրաժարիլ եւ տեղը ձգել ընկերվարական Քրաքսիի: 68 տարեկան, Անտրէոթթի արդէն հինգ անգամ Նախարարապետ եղած է: Այս անգամ ալ գործը դժուար է կարենալ համախմբման դահլիճ մը մէջ – տեղ բերելու համար:

ՊԱՊԸ ո՛չ կ'ըսէ արուեստական ծնունդագործութեան եւ շրջաբերականով մը Կաթողիկէներուն, զոր Վատիկան հրատարակեց, Յովհ. Պօղոս Բ. կ'արգիլէ ծնունդներու in vitro դրութիւն, յանուն Աստուածաշունչի դասաւանդութեան:

ՓԱՐԻԶԻ քաղաքապետին առաջին կցորդին՝ Թիպերիի բնակարանին առջեւ տեղի ունեցած հրացանաձգութիւնը իրեք անձերու եւ պահակ – ոստիկաններուն միջեւ ահաբեկչութեան հետ ոչ մէկ կապ ունի, ինչպէս կը կարծուէր սկիզբը, քանի որ յարձակողներէն մէկը յայտնած էր թէ Աքսիոն Տիրէքթի կը պատկանի: Երեւան ելաւ որ «ընտանիքի զաւակներ են», այսինքն՝ վերի խաւին կը պատկանին, տոհմային կրթութիւն ստացած են եւ պարզապէս քիչ մը խմելէ ետք, ուզած են զուարճանալ: Այս «պապայի տղաքը» իրենց զուարճութիւնները բանտը կը շարունակեն առ այժմ: Ան որ կրակ բացած է Ֆրանսայի ամէնէն յայտնի ընտանիքներէն մէկուն կը պատկանի, զաւակն է իշխան Լուի տը Ֆօսինեի – Լիւսէնժի:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆԸ 20·9 միլիառի բաց մը ունեցած է 1986-ին: Մէկ տարուան ընթացքին, հիւանդութեան վերաբերեալ ծախքերը 10·2% յաւելում կրած են:

ՌԸՆՕ չկրցաւ այլեւս դէմ դնել ամերիկեան իր մասնաճիւղին դժուարութեանց եւ զայն ծախեց Քրայսլէրի: Այս պայմանաւորութիւնը պէտք է նուազեցնէ Ռեժիին բացը: Ամերիկեան «արկածախնդրութիւնը» 1980-էն ի վեր 830 միլիոն տոլար արժած էր Ռընոյի: Սէ–Ժէ–Թէ–ն գոհ կը թուի այս կարգադրութենէն, թէեւ Քրազիւքի նախ աչքովը տեսնել կ'ուզէ, բայց այլ սենտիքաներ մտահոգ են:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՁԻՒՆ ՄԸ տակնուվրայ բրած է Պոլսոյ կեանքն ու երթեւեկը: Նահանգապետն իսկ կը հրահանգէ բնակիչներուն՝ «գործի մի երթաք, տունը նստեցէք»: Տեղ – տեղ ձիւնը մէկ մեթրը կ'անցնի, պարենաւորումն ալ դժուարացած է: Աթէնքի մէջ ջերմաչափը 0-էն վար 2 է եւ կը ձիւնէ Հռոդոսի վրայ:

ԱՅԾ մը ժամանած է Կիրակի օր, բրիտանական հողամասին վրայ, բաւական իրարանցում ստեղծելով, 5 ժամ: Ռօյըլ – Ճորտանիըն էըլայնզի օդանաւ մը, որ Ֆրիթաուն – Փարիզ – Ամման գիծը կ'ապահովէ Լոնտոնի օդակայանը էջք կը կատարէ, երբ մաքսային շշմած պաշտօնեաներ կը տեսնեն Սիէռա – Լէոնցի (դիւրաւ ճանաչելի) այծ մը, որ անմիջական խուճապ մը կը ստեղծէ: Կենդանին նախ բզիկ – բզիկ ըրած էր իր վանդակը եւ կը սպառնար որեւէ մէկուն, որ փորձէր իրեն մօտենալ: «Տագնապի» ժողով մը կը գումարուի, որ կ'որոշէ տեղեկացնել անասնաբուժական իշխանութեանց: Բայց Կիրակի է (եւ ան ալ՝ անգլիական Կիրակի) ուրեմն ժամեր կը տեւէ: Ի վերջոյ կենդանին քառանթինայի տակ կ'առնուէր եւ չորս ժամ ետք, օդանաւը կրնար մեկնիլ:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԷՆՐԻԿ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ ԱԶԱՏ

Հէնրիկ Ալթունեան, որ ներումի չէր արժանացած որովհետեւ մերժած էր ստորագրել այն դիմումը, ուր յանձն պէտք է առնէր այլեւս հակախորհրդային գործունէութիւն չունենալ, ազատ արձակուած է Երկուշաբթի օր, յայտնեց Անդրէյ Սախարով: 53 տարեկան, Ալթունեան հիմնադիրներէն էր Մարդկային իրաւանց Պաշտպանութեան խումբին, ստեղծուած 1969-ին եւ որուն անդամները, ընդհանրապէս, ձերբակալուած եւ բանտարկուած էին: Առաջին պատիժ մը կրած էր (3 տարի), ապա կրկին դատապարտուած էր 1980-ին, ձաղկած ըլլալով մարդկային իրաւանց բռնաբարումը:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԷՕԶԱԼ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑԸ

Էօզալ, որ դեռ հիւանդանոցն է, Միացեալ – Նահանգներու մէջ, խորհրդակցական հանդիպում մը ունեցած է իր անմիջական գործակիցներուն հետ: Ըստ երեւոյթին Էօզալ միշտ մտահոգ է հայկական հարցով եւ հիւանդանոցն իսկ, դեռ կը խօսի թրքական այնքա՜ն ծանօթ «լայնախոհութեան և ազատամտութեան» մասին:

×

Ակնարկելով հայկական բանաձեւին մօտ թուականի մը ԱՄՆ-ու Քոնկրէսի օրակարգի նիւթ դառնալու պարագային, ան ըսած է թէ արեւմուտքցի դաշնակիցները զինքը յուսախաբ ըրած են այս հարցին մէջ: «Այլեւս այսպէս չի կրնար շարունակուիլ. անլոյծ հարց մը կը ստեղծեն: Ժամանակը հասած է որպէս կառավարութիւն վճռական կեցուածք մը ցոյց տալու: Հաւանօրէն Չորեքշաբթի օր այս ուղղութեամբ մեր կառավարութեան տեսակէտը պիտի պարզեմ մամուլին»:

Աւելի ետք Էօզալ կրկնած է այն լայնախոհութիւնը եւ ազատամտութիւնը, զոր Թուրք ժողովուրդը իր պատմութեան ընթացքին ցոյց տուած է այլակրօն ազգերու:

Կը սպասուի որ Արտաքին Նախարար Վ. Հալէֆօղլու եւս Ամերիկա երթայ շաբաթավերջին, հայկական հարցին մասին տեսակցութիւն մը ունենայ Էօզալի հետ, ապա Ռեկընի կառավարութեան յայտնէ, թէ հակաթուրք որոշում մը տրուելու պարագային լրջօրէն պիտի վտանգուին Թուրքեւամերիկեան յարաբերութիւնները:

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՖՈՆՏԻՆ

Մխիթարեան երկու նախկին աշակերտ 102·000

Կապ. Խաչ	20·000
Է. Փափազեանի որդիները	10·000
Փիէր Սոքայեան	1·000
Ե. Աճէմեան	1·000
Տիկին Քոլէթ Աճէմեան	1·000
Ժագ Կօշկարեան	1·000
Շիրինեան – Տակառեան	500
Տիկին Մարի Քարոլ Քափրոն	500
Քրիսթոփ Զէլվէեան	500
Զէտ / Վիլֆրանշ	300
Տէր եւ Տիկին Գր. Գազանճեան	100

Կը խնդրուի դրամական բոլոր առաքումները ընել չէքով, միայն ու միայն հետեւեալ անունին ու հասցէին.–

CICAM
c/o Crédit Suisse
92, Ave. des Champs-Elysées
75008 PARIS

ՄԱՆՈՒԷԼ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ

Ս. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

Տասներորդ դարու Ա. կէսին Վասպուրականի մէջ ստեղծուած գեղարուեստական դպրոցի ամէնէն ուշագրաւ ներկայացուցիչն է Մանուէլ ճարտարապետ։ Կենսագրութիւնը ծանօթ չէ մեզի։ Մանուէլ հեղինակն է Աղթամարի հոյակերտ տաճարի եւ այլ կոթողներու, որոնք բացառիկ արժէք ունին հայ ճարտարապետութեան պատմութեան մէջ։

Աղթամարի տաճարը նոր էջ մը բացաւ հայ ճարտարապետութեան ու քանդակագործութեան մէջ, թէեւ այն որ հասած է մեզի ժամանակին այստեղ վեր խոյացող կառոյցներու մէկ բեկորն է միայն, անխօս վկան այն ընդարձակ համակառոյցին, զոր այնպէս վառ եւ պատկերաւոր կը նկարագրէ ականատես պատմիչ Անանուն Արծրունի։

Անկրկնելի այդ կոթողը կը բարձրանայ Վանայ լճի համանուն կղզիի արեւմտեան ափին, կղզի մը, որ հիմա թէեւ լքուած ու անմարդաբնակ, սակայն ունեցած է իր պատմութեան փայլուն էջերը, երբ Թ.–Ժ. դարերուն հոն կը գտնուէր Վասպուրականի Արծրունեաց թագաւորութեան մայրաքաղաքը, եւ, շրջապատուած բարձրաբերձ պարիսպներով, վեր կը խոյանային թագաւորական պալատներն ու տաճարները, զինանոցներն ու խնջոյքի նկարազարդ դահլիճները։

Աղթամարի, որպէս արուեստի ամբողջական գործի մը, ստեղծումի նախադրեալները ճիշդ հասկնալու համար անհրաժեշտ է նկատի ունենալ քաղաքական այն իրադրութիւնը, որ ստեղծուած էր Թ.–Ժ. դարերու սահմաններուն։ Հզօրութեամբ գրեթէ չզիջելով Շիրակի Բագրատունիներուն, Արծրունեաց իշխանները ոչ մէկ միջոցի առջեւ կանգ առին Վասպուրականը Բագրատունեաց թագաւորութենէն անջատելու եւ իրենց ինքնուրոյն թագաւորութիւնը ստեղծելու համար։ Անոնք նոյնիսկ Արաբներու հետ համագործակցեցան եւ անոնցմէ թագ ստանալու գնով պայքարի ելան Սմբատ Երկրորդ Բագրատունիի դէմ։ Պաշտպանական նկատառումներով Գագիկ Արծրունին կ'որոշէ Վասպուրականի թագաւորութեան մայրաքաղաքը հիմնադրել Աղթամար կղզին։ Տեղական ու շրջապատի աւատական իշխանութիւններու աչքին նորաստեղծ թագաւորութեան հեղինակութիւնն ու վարկը բարձրացնելու, անոր փայլ ու շուք տալու նպատակով Գագիկ թագաւոր այնտեղ կը կառուցանէ հոյակերտ պալատական համակառոյց, հրաշակերտ տաճար, նաւահանգիստ, հանրային շէնքեր, փողոցներ եւայլն։

Հոն իրենց ապարանքները կը կառուցանեն նաեւ երկրի միւս իշխանները։ Սակայն ժամանակն ու բարբարոս ձեռքեր կործանած, անհետացուցած են այդ հոյակերտ շէնքերն ու պալատները, եւ Գագիկ թագաւորի նշանաւոր պալատին տեղն անգամ յայտնի չէ այսօր, պալատ՝ զոր այնպիսի հիացումով կը նկարագրէ Թովմա Արծրունիի պատմութեան շարունակողը։

Ան մանրամասն կը նկարագրէ տաճարը, սակայն այլեւս ոչ մէկ խօսք կը գտնենք հանճարեղ ճարտարապետին եւ քանդակագործին մասին։ Հայ պատմիչները առհասարակ խիստ ժլատ են երբ ճարտարապետական յուշարձաններ կը յիշատակեն, եւ Արծրունի պատմիչը երջանիկ բացառութիւն մըն է, որովհետեւ երբ մեզի չէ հասած ոչ մէկ պալատական կառուցուածք, ականատեսի նկարագրութիւնը առանձնայատուկ նշանակութիւն կը ստանայ։

Ինքնին հասկնալի է, որ այդ տաճարը չէր կրնար մեծ վարպետին միակ գործը ըլլալ։ Վասպուրականի մէջ շինարարութիւնը հիմնականին մէջ կ'ընթանար Արծրունեաց իշխանական տան հովանաւորութեամբ, եւ բազմաթիւ տեղեկութիւններ պահպանուած են տարբեր քաղաքներու մէջ կառուցուած պալատներու եւ տաճարներու մասին։ Մանուէլ խնկապէս ղեկավարած եւ իրականացուցած է Արծրունեաց տան ամէնէն նշանակալից շէնքերու շինարարութիւնը։ Այդ կը հաստատէ Ոստանի եւ Աղթամարի պալատական համալիրներու համադրութիւնը։ Ոստանի մասին Արծրունի պատմիչը կը գրէ, թէ «ամրոցի պարսպը ծովահայեաց է եւ շատ վայելուչ, երբ հովերէ յուզուած կ'ալեկոծի ծովը, անոր ծփակաձեւ ալիքները հաճելի եւ վայելուչ կը դառնան, իսկ երբ օդը մաքուր կ'ըլլայ, կը գրաւէ բոլորին աչքերը՝ իր ծաւալումը տեսնելու համար։ Որու պատճառով ալ արքան կը ձեռնարկէ անոր մէջ կառուցանելու տաճարներ, սենեակներ եւ փողոցներ հրաշալի, պատկերաւոր եւ տեսակ–տեսակ յօրինուածքով, զոր չեմ կրնար նկարագրել։ Պարիսպին մէջ է նաեւ ծովակողմը մեծ քարերով, հիմերը դնելով անհնարին խորութեան մէջ, իսկ պարիսպին վերեւ, ծովի առջեւ կը շինէ ճեմարահլիճ մը, զարդարուած ոսկեզարդ եւ պէսպէս ներկերով արեգակնահրաշ, ուրախութեան համար, իսկ դռները կը կազմէն կամարաձեւ, օդաբեր, զովացընող, միաժամանակ նաեւ շողարձակ լուսնցոյցներ, որոնք արեգակի ծագման ու մայրամուտի պահերուն փայլատակելով ծովու վրայ, տաճարին պատին մէջ կը ձգեն իրենց շողերը»։

Արծրունիներու շինարարական աշխատանքներու պսակը դարձաւ Աղթամարը՝ Գագիկ արքայի նորաստեղծ մայրաքաղաքը, որ իր ճոխութեամբ պէտք է արժանի ըլլար քաղաքամայր կոչուելու։ Այդ է պատճառը, որ Գագիկ արքան ոչինչ կը խնայէր իր ամրոց–քաղաքի շինարարութեան համար։ Միակ յուշարձանը, որ հասած է մեզի՝ Աղթամարի տաճարը, բաւական է պատկերացնելու, թէ ինչպիսի ճոխութիւն ունեցած է քաղաքը ընդհանրապէս, եւ որ Արծրունի պատմիչի նկարագրութիւնները բնաւ ալ չափազանցութիւններ չեն։

Պատմիչը որոշակի չի նշեր, թէ ով կառուցանած է Աղթամարի պալատը։ Մանուէլը ան կը յիշատակէ միայն տաճարի շինարարութեան կապակցութեամբ, սակայն անոր հաղորդումին ուշադիր քննութիւնը կասկած չի թողուր, որ պալատը եւս կառուցանած է ինքը՝ Մանուէլ։

Այսպէս, նկարագրելով պալատի շինարարութիւնը, պատմիչը կը գրէ, որ արքունիք հրաւիրուած վարպետներէն մէկուն ալ («...Ումեմն ի նոցանէ ճարտարապետի տան իմաստնոյ եւ հանճարեղի») Գագիկ արքան կը յանձնարարէ տաճարի կառուցումը։ Պատմութեան յաջորդ գլուխին մէջ արդէն, որ նուիրուած է պալատական եկեղեցիի կառուցումին, ան կը նշէ ճարտարապետը. «...Ճարտարապետ արուեստին էր Մանուէլն, զոր ի վեր անդր ցուցաք, այր լի իմաստութեամբ եւ զօրաւոր ի գործս իւր՝ հրաշակերտէ զեկեղեցին զարմանագործ արուեստին»։ Կարելի չէ կասկածիլ, որ «ի վեր անդր ցուցաք» արտայայտութիւնը կը վերաբերի այն ճարտարապետին, որու Գագիկ արքան յանձնարարած էր պալատի շինարարութիւնը։

Դժբախտաբար մեզի չէ հասած այդ պալատը, ինչպէս չէ հասած նաեւ այն մեծ պարիսպը՝ «հրաշակերտ, անհեղակերտ, զարդարուած բարձրաբերձ լայնանիստ բուրգերով եւ վերամբարձ աշտարակներով, որ ունէր հինգ ձիարշաւաչափ երկարութիւն եւ իր հաստատեղյա աշտարակներու» ներսը՝ «զբօսանքի խորանիման դահլիճներ»։ Լիճին ծփացող ալիքները դարերու ընթացքին խորտակած են արհեստական նաւահանգիստի ամբարտակները, որոնք ժամանակին երկաթներու նման պարփակած էին զգալի տարածութիւն մը, ապաստան ստեղծած հոն հաւաքուած նաւերու համար։

Վառ ու պատկերաւոր են նկարագրուած պալատի դահլիճը, անոր պատերը զարդարող գունագեղ որմնանկարները։ Պալատը շրջապատուած եղած է համեմատաբար փոքր, սակայն դարձեալ զմրէթածածկ բաժանմունքներով, որոնք ունէին «կամարակից խորաններ, գեղապաճոյճ անկիւններ, լուսաճաճանչ, ոսկեզարդ եւ երկնայարկ զմրէթներ», որոնց վրայ կ'երեւի ճոխութեամբ բազմած արքան, իր շուրջն ունենալով լուսատեսակ պատանիներ, անոնց հետ գուսաններու խումբեր, նազելի աղջիկներու խաղ, անոնց այն կողմը՝ սուսերամարտիկներու խումբ եւ ըմբշամարտիկներու մենամարտ, ապա առիւծներու եւ այլ գազաններու խումբեր, պէս–պէս պաճուճանքով զարդարուած թռչուններու երամներ եւայլն։

Պալատի փայտէ դռներն ալ ծածկուած էին զարդարաքանդակներով։ Անոնք երկփեղկ էին եւ փակ վիճակի մէջ կը կազմէին ամբողջական պատկեր մը։

(Մնացեալը յաջորդիւ)

«ՈԶՆԻ»Ի ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Տխուր նամակ ուրախ Ոզնուն

«ՄԵՆՔ ԵՆՔ, ՄԵՐ ՇԷՆՔԸ՝ ԱՀԱ ՄԵՐ ԴԷՄՔԸ...»

Սիրելի՛ Ոզնի, գիտե՞ս, որ Երեւանում կայ մի շէնք, որի բնակիչներից շատերին կարելի է ճանաչել՝ անձնապէս ծանօթ չլինելով նրանց։

Նախապէս ասենք, որ ինը յարկանի այդ շէնքում է բնակւում նաեւ «Մենք ենք, մեր սարերը» նշանաւոր վիպակի, նշանաւոր կինոնկարի, նոյնքան նշանաւոր հեղինակը։ Այդ շէնքում ապրում են անուանի ու ոչ անուանի ուրիշ բնակիչներ էլ, որոնք նոյնպէս չահագրգռուած ու գրգռուած են այս նամակով։

Դա մայրաքաղաքի Պուշկինի փողոցի թիւ 3 շէնքն է, որի առաջին եւ երկրորդ յարկերը (ներքնայարկի հետ միասին) զբաղեցնում են Հայաստանի ժուռնալիստների միութիւնն ու ժուռնալիստի տունը՝ առջեւում ունենալով երեւանեան առայժմ միակ կոնաձեւ գմբէթով դահլիճը։

Ա՜խ, այդ գմբէթը, ախ այդ գմբէթը – ինչե՜ր չի տեսել այդ խեղճ գմբէթը։

Ինը տարուայ ընթացքում այն հերթաբար, անմռունչ տանում է վերնայարկերի շատ բնակիչների «թուքն ու մուր»ը։ Խեղճը վաղուց կորցրել է իր նախնական տեսքը։ Դէ, ինչպէ՞ս չկորցնի, երբ վերեւից նրա վրայ թափւում են ջրալի, եւ ոչ ջրալի ճաշեր (այս՛, այս՛, մի՛ զարմացէք), փտուած–սեւացած բիզ, ծծմրաթթու, ձմերուկի ու սեխի կլեպներ, չորացած հացի կտորներ, դատարկ ծխախոտատուփեր եւ բազմաթիւ այլ թափօններ։

Ծեծկուած, չարչարուած այդ գմբէթին մի հայեացք գցելով հանգիստ կարելի է գուշակել, թէ որ տանտիկնոջ ինչ ճաշ է եփել, եւ ամուսինն էլ, չհաւանելով, պատշգամբից զայրացած թափել է ցած, թէ այս կամ այն ընտանիքի ժառանգն ինչ է ճաշակել այդ օրը, թէ ընտանեկան ինչպիսի՞ բուռն վէճեր են բռնկուել այս կամ այն յարկի ներքոյ. այդ մասին էլ անխօս «պատմում են» գոյնզգոյն մազերի գզգզուած փնջերը, որ մեղմ ծածանւում են ամառնային թոյլ քամու ծոյլ շնչից...

Յայտնի է, որ անյաջող երգիչների վրայ որոշ երկրներում նետում են նեխած ձուեր կամ լխկած լոլիկներ։ Բայց ինչո՞ւ են մեղաւոր ժուռնալիստի տան բացօթեայ սրճարանի յաճախորդները, որոնց վրայ ամէն օր այդպիսի ձուեր ու լոլիկներ են թափւում։ Օրերս էլ մի ժուռնալիստուհու պաղպաղակի մէջ հանդարտ օրօրուելով կեղտոտ մի մազափունջ ընկաւ. խեղճը քիչ մնաց սրտի նոպայ ունենար...։

Արդէն շատերը, նայելով գմբէթին, գրեթէ անսխալ որոշում են ոսկէ աշնան մրգասեղանները.

– Օ՛, ձմերուկն արդէն հասել է, տեսնո՞ւմ էք գմբէթին կճեպներ են շողշողում...։

– Ա՛, խաղողն արդէն նարինջ են ստացել...։

Իսկ բոլորովին վերջերս էլ, որոշ բնակիչների համերաշխ ջանքերով, մի երիտասարդ գլխին ընկաւ բաւական ամուր մի... աղիւս։ Երեւի, ինչ որ մէկն անիծել էր նրան, թէ գլխիդ քար ընկնի, եւ անէծքը տեղնուտեղը կատարուեց։ Երիտասարդն այժմ ծանր վիճակում պառկած է հիւանդանոցում։

Սա՝ դրսում, իսկ ներսո՞ւմ...։

Այնտեղ իր ուրիշ հետեւանքներով մեր առջեւ ծառանում է ջրի սոսկալի պրոբլեմը։ Ամի՛ն խօսք, մարդու լաց է գալիս, երբ նայում է ժուռնալիստի տան առաստաղին ու պատերին. դրանց վրայ իրենց դաժան, իրենց անփութութեան, անպատասխանատուութեան ու հասարակական համակեցութեան տարրական մտածողութիւնից զուրկ լինելու հակաէսթետիկական ստորագրութիւնն են թողել շատ յարգելի բնակիչները։ Հազիւ նորոգում է տեղի ունենում, մէկ էլ տեղի է ունենում ջրհեղեղի աչքառու հանդիսաւոր բացումը։ Վտանգաւոր մոռացկոտութեամբ ու վտանգաւոր անհոգութեամբ տառապող տանտէրները, բաց թողնելով ջրի ծորակները, հանգիստ խղճով գնում են աշխատանքի կամ գիշերը քնում են հանգիստ խղճով՝ տեսնելով չքնաղ ու խաղաղ երազներ։ Մի քանի անգամ նրանք արդէն դատարանով տուգանուել են շէնքին հասցրած վնասների համար, բայց էլի շարունակում են, մտածելով, որ քանի որ վճար են տալիս, ուրեմն, կարող են ջուրն անարգել թափել ուրիշների գլխին...։

Օ՛, մարդկային համբերութիւն, ինչքա՜ն կարող ես դիմանալ...։

Եւ ահա, ժուռնալիստների տան դիրեկտորների տեղակալը, համբերութիւնը հատած, հնչեցնում է բնակարաններից մէկի տան զանգը։

– Ի՞նչ էք անհանգստացնում մեզ, – դռների մէջ պծղրւում է տանտիրուհու փարթամ ֆիգուրը։

– Ջուրը հոսելով թափւում է մեր գլխին...։

– Մեր մօտից չէ... մեզ ե՞րբ են ջուր տալիս, որ... իսկ երբ ջուր էլ տալիս են, յանկարծ կտրում են...։

– Բայց ձեր միջանցքն ու սենեակը լիքն են ջրով...։

Տանտիրուհին զարմանում է, բայց չի զարմանում, որ իր [illegible] դաշնամուր է պարապում ջրի միալար խշշոցի տակ. երեւի, հաճելի է այդպէս դաշնամուր նուագելը։

Այս տանտիկիններն ու նրանց սիրասուն մանուկները յաճախ են իրենց գանգրամազ շնիկներին զբօսանքի դուրս բերում ժուռնալիստի տան առջեւի ծաղկանոցում։ Շնիկներն ու սիրասուն մանուկները ծաղիկներն են տրորում, իսկ մայրիկներն էլ իրենց նուրբ ձեռքիկներով քաղում են նուրբ ծաղիկները եւ բարձրացնում տուն. թո՛ղ ծաղիկներն իրենց տանը բուրեն...։

Դէ, ե՛կ, ու դիմացիր...։

Օրերս ժուռնալիստներից մէկի գլխին պահածոյի դատարկ մի տուփ ընկնելուց յետոյ, նա զարմացած հարցրեց.

– Միթէ՞ այս շէնքում աղբատարկղեր չկան...։

Կան եւ այն էլ՝ հիանալի աղբամաններ։ Պարզապէս դրանցից օգտուելու ձեւը երեւի չգիտեն բնակիչներից ոմանք։

Այս տհաճ երեւոյթները գալիս են հաստատելու, որ նրանք, հասարակական ի՛նչ դիրք էլ որ զբաղեցնելիս լինեն, չունեն քաղաքում (եւ այն էլ՝ մայրաքաղաքում) բնակւող քաղաքացուն անհրաժեշտ կենցաղային մակարդակ։ Անկետային տուեալներով նրանք կուլտուրական մարդիկ են, իսկ իրականում անսահման հեռու են բարեկրթութիւնից եւ արժանի չեն կրելու երեւանցու բարձր կոչումը։

Սիրելի՛ Ոզնի, այժմ մեր շէնքը կանգնած է հիմնական վերանորոգման։ Պետութիւնը հարիւր հազարներ է տրամադրել դրա համար. չէ՞ որ Հայաստանի ժուռնալիստների միութիւնը հազարաւոր հիւրեր է ընդունում աշխարհի տարբեր ծայրերից, եւ այժմ մենք սարսափելի յուզմունքի մէջ ենք։ Մտէք մեր դրութեան մէջ. ի՞նչ կը լինի վաղը, եթէ բնակիչները նորից մոռանան փակել ջրի ծորակները կամ ձմերուկի կլեպն ընկնի արտասահմանեան հիւրի գլխին...։

Ըստ երեւոյթին, Սպանդարեանի շրջանի թիւ 4 ԲՇՏ-ն անբաւարար է զբաղւում շէնքի բնակիչների քաղաքական ու կենցաղային դաստիարակութեան հարցերով։ Երեւի, պէտք է նրանց գրեթէ ամէն օր բացատրել, թէ հեռաւոր գիւղից մայրաքաղաքում բնակեցուելուց յետոյ ինչպէս պէտք է պահել իրեն, որ չի կարելի, վերջապէս անյարմար է [illegible] հիւթեղ [illegible] կէսը ճաշակելուց յետոյ միւս կէսը պատշգամբից նետել ցած...։

Ինչ մնում է Սպանդարեանի շրջսովետին, ապա արդարութիւնը պահանջում է ասել, որ շրջսովետի ղեկավարութիւնը միշտ էլ օգնում է Հայաստանի ժուռնալիստների միութեանը՝ նուազագոյնի հասցնելու շէնքի բնակիչների անթոյլատրելի, հակահասարակական արարքները, բայց, դէ, երեւի, դժուար է մարդկանց միանգամից վերակառուցել։ Գուցէ այստեղ Ոզնու սուր փշերն էլ իրենց բարերար ազդեցութի՞ւնն ունենան։

Իրօք, վերակառուցումը դժուար պրոցէս է։ Ի հարկէ, խօսքը բոլոր բնակիչներին չի վերաբերում։ Ինչպէս ամէն տեղ, այստեղ էլ կան կիրթ, իրենց պարտա–

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 56ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Հակառակ խիստ եւ աննպաստ ձմեռուան եղանակին, հակառակ դպրոցական արձակուրդին, ուր շատ մը տղաք եւ աղջիկներ բացակայ էին հանդէսի պատրաստութեան հաւաքոյթներուն, եւ հակառակ ներկայ դժուարին կացութեան, Հայ Արիներու Միութիւնը ինչպէս նախորդ տարիները՝ լաւատես ու աշխոյժ, Մարտ 1-ի Կիրակի օրը պատրաստ էր հանրութեան ներկայացնելու իր 56-րդ տարեկան ցերեկոյթը:

Սպասուածէն աւելի էին թիւով հանդիսատեսները, մեր բարեկամները եւ ծնողները, հաւաքուած Սալ տը լա Շիմիի գեղեցիկ եւ բարելաւուած սրահին մէջ:

Ներկաներուն մէջ էին ֆրանսական ըսկաուտական ներկայացուցիչները եւ անձնաւորութիւններ. եկած էին նաեւ նախկին հայ արիներ եւ արենոյշներ: Ներկայ էր նաեւ Լիոնի շրջանի հայ արիներու շրջանային պետը՝ Անայիս Տէր Մարտիրոսեան:

Հանդէսը սկսաւ Հայ Արիներու Միութեան քայլերգով՝ «Դէպի ազատ դաշտերը», եւ միութեան շրջաններու դրօշակներու տողանցքով:

Թեւիկ մը արտասանեց «սկաուտին խոստումը» հայերէն շատ գեղեցիկ առոգանութեամբ մը:

Փարիզի շրջանի գայլիկները եւ թեւիկները ներկայացուցին իրենց պատրաստած փոքրիկ դուեցար՝ «Հետախոյզները»: Շատ զուարթ եւ յաջող էր:

Ալֆորվիլի շրջանը ներկայացուց «Տաւանիէ Ռուսօ» երգախաղ խաղը, որու յաջորդեց Միշէլ Աւագեանի մասնակցութեամբ «Մարզանք եւ շարժումներ»ը, որ մեծ յաջողութեամբ արժանացաւ երկար ծափերու: Գայլիկները եւ թեւիկները ներկայացուցին «Պարիկը եւ փոքրիկ տղան», «2001 տարին», երգ Փիէռ Պաշըլէի, որուն յաջորդեց «Վալս մը պարենք»ը. մեր թեւիկները եւ գայլիկները շատ յաջող էին: Օրուան խօսնակներն էին Սուրէն Փանոսեան (հայերէն) եւ Միշէլ Աւագեան (ֆրանսերէն):

Գայլիկներն ու թեւիկները մէջ ընդ մէջ ըրին նաեւ հայերէն արտասանութիւններ, բոլորն ալ ինքնավստահ եւ վճիտ առոգանութեամբ, որոնք նաեւ դասական վալս մը պարեցին մեծ յաջողութեամբ:

⁂

Հանդէսին շնորհաւորական եւ յաջողութեան մաղթանքներ ղրկած էին Իսէ լէ Մուլինոյի քաղաքապետ եւ նախարար Պ. Սանթինի, եւ Ալֆորվիլի քաղաքապետին օգնականը Պր. Բոթ:

⁂

Օրուան պատուոյ հիւրն էր Լիխթէնշթայնի իշխան Էմմանուէլ, որ իր ողջոյնի խօսքերէն առաջ յիշեց նաեւ Գաթիա Մեծատուրեանը, որ այնքան անձնուիրութեամբ ծառայած էր Հայ Արիներու Միութեան եւ միջազգային սկաուտական շարժումին:

Իշխան Էմմանուէլ որ քանիցս հրաւիրած եւ հիւրասիրած էր հայ արիներու խումբը, բնակելու Լիխթէնշթայն, անգամ մը եւս ծանրացաւ հայ արիներու արժանիքներուն եւ անոնց գործունէութեան վրայ: «Պիտի ջանամ յառաջիկայ տարի ալ գալ... եթէ կարենամ...» ըսաւ ան, որու սրտագին խօսքերը մեծապէս գնահատուեցան եւ ծափահարուեցան ունկնդիրներէն:

Յետոյ խօսք առաւ Հայ Արիներու Միութեան ընդհ. պետ Գուրգէն Մեծատուրեան, որ կարճ պատմականէ մը ետք Միութեան կեանքին, իր ջերմագին շնորհակալութիւնները յայտնեց հանդիսականներու, որոնք այս տարի եւս մեծ թիւով եկած էին քաջալերելու Հայ Արիներու Միութիւնը:

Ան անգամ մը եւս շեշտեց Հայ Արիներու Միութեան կարեւոր մասնակցութիւնը համաշխարհային սկաուտական շարժումին, ինչպէս նաեւ լայն մասնակցութիւնը ճեմպորիներու եւ համաժողովներու: Անգամ մը եւս շնորհաւորեց պաշտօնավարող խմբապետերը եւ խմբապետուհիները, որոնք մեծ նուիրումով եւ շատ մը դժուարութիւններով կը ջանան ունենալ տիպար խումբեր: Բարձր է նաեւ իրենց պատասխանատուութեան գիտակցումը եւ ըմբռնումը: Շնորհիւ իրենց աշխատանքին այսօր, ունինք փոքրիկներու եւ պատանիներու լաւ կազմակերպուած խումբեր, թէ՛ Փարիզ, թէ Լիոն:

⁂

Հանդէսին երկրորդ մասը սկսաւ «կարօտի եւ յոյսի երգեր»ով, ընկերակցութեամբ հայ արիներու նուագին: Մեծ յաջողութիւն գտան հայկական հին կամ նոր երգեր ու եղանակներ: Կը մասնակցէր նաեւ նախկին խմբապետուհի Ռոզին Թաշճեան որու երգերը մեծապէս գնահատուեցան բոլորէն:

Հանդէսին ներկայ էր նաեւ Փարիզի Հայ Կաթողիկէ ժողովրդապետ Մանուէլ վրդ. Պաթագեան, միշտ համակիր ըսկաուտական շարժումին. երախտապարտ ենք եւ ուրախ իր ներկայութեան համար:

Հանդէսին երկրորդ մասին ներկայ եղաւ նաեւ Փարիզի առաջնորդ Գիւտ Եպիսկ., ինչ որ մեծապէս քաջալերական էր:

Հանդէսը վերջացաւ սկաուտական «Եղբայր»ով մը: «Հայ արիները Հայաստան» ճամբորդութեամբ:

Հաւաքոյթը աւարտեցաւ բանակումի կրակով, հայկ. երգերով ու պարերով: Ինչպէս միշտ, բոլոր արիները, արենոյշները, գայլիկները, թեւիկները եւ բոլոր պետերը բեմ բարձրացան. ընդհ. պետը իր ջերմագին շնորհակալութիւնները յայտնեց բոլոր հանդիսականներուն եւ հիւրերուն, յատկապէս Գիւտ Եպիսկ.ին իր քաջալերող ներկայութեան համար:

Ան շնորհաւորեց Միութիւնը օգտակար եւ յարատեւ գործունէութեան համար, մանաւանդ խմբապետերն ու խմբապետուհիները, ընդհ. պետը եւ իր օգնականները, որոնք տարիներէ ի վեր նուիրուած են հայ մանուկներու եւ պատանիներու ֆիզիքական, բարոյական եւ ընկերային կրթութեան:

Աւարտին երգուեցաւ հայ արիներու քայլերգը եւ ազգային օրհներգը:

Գ. Մ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅ – ՊՈՐՏՈՒԳԱԼԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Հեղինակ՝ Ռ. Վ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
Հայկական ՍՍՀ – ԳԱ. հրատարակութիւն
Երեւան, 1986

կանութիւններէ գիտակցող բնակիչներ):

Յուսանք, որ այս ելոյթը ահազանգ կը հանդիսանայ Պուշկինի թիւ 3 շէնքի բնակիչներից շատերի համար, եւ իրենց շէնքը կը դառնայ մայրաքաղաքի օրինակելի շէնքերից մէկը:

Ժուռնալիստների միութեան հազարաւոր անդամներ (դեռ մի բան էլ աւելի)

ՈՋՆԻ. – Եկէք ազնիւ լինենք եւ ազնուօրէն խօսենք մայրաքաղաքի ու հանրապետութեան տարբեր քաղաքների բնակելի շէնքերում ապրող անազնիւ բնակիչների մասին, որոնք փչացնում են շէնքերի շքամուտքերը, բակերը, աղբատար եւ ջրատար խողովակները, պատշգամբները, վերելակները, ննջարանները ու տանիքները...:

Իւրաքանչիւր բնակելի շէնքից երեւում է, թէ ինչ բնակիչներ են ապրում այնտեղ: Զգատնանք «հին կուլտուրայի տէր անկուլտուրական մարդիկ»: Միշտ յիշենք, «Մենք ենք մեր շէնքը – ահա մեր դէմքը»:

Եւ գրէք այդ մասին ձեր խօսքը:

Թող առատ լինի նամակների հոսքը...:

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՄՈՆՐԷԱԼ իր այցելութեան առթիւ «Օփէրասիոն Նէմէսիս» գիրքի հեղինակ Ժագ Տէրոժի հրապարակային ելոյթներ ունեցած է քաղաքին չորս համալսարաններուն մէջ: Յունուար 24 – 31 տեւած այցելութեան ընթացքին հեղինակը հանդիպումներ ունեցած է ֆրանսական կարգ մը թերթերու հետ եւ խօսած ձայնասփիւռէն:

×

ԳՈՒՄԳԱՊՈՒԻ Աթոռանիստ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Փետ. 22-ին, պատարագով մը նշուած է Կեդրոնական վարժարանի հարիւրամեակի հանդիսութեանց փակումը: Պատարագած եւ քարոզած է Մեսրոպ եպիսկ. Մութաֆեան: Յաւարտ արարողութեանց, Յարութիւն Ամիրա Պէզճեան սրահին մէջ տեղի ունեցած է ճաշ – հանդիսութիւնը, նախագահութեամբ Շնորհք Պատրիարքին: Յայտագիրը վարած են Նազարէթ Պալ եւ Արման Մարաշլեան: Խնամակալութեան ատենապետ տոքթ. Արման Զաքըր կարդացած է տեղեկագիր մը Կեդրոնականի մասին: Գործադրուած է գեղարուեստական ճոխ յայտագիր մը: Փակման իր խօսքին մէջ Շնորհք Պատրիարք գնահատելով համագաղութային հետաքրքրութիւնը եւ հաստատելով Կեդրոնականի տեղը Պոլսոյ հայ հաւաքականութեան մէջ, փափաք յայտնած է որ «անկէ հասնին նաեւ ուսուցիչներ, մտաւորականներ, որոնք տեւականացումը պիտի ապահովեն մեր մշակոյթին ու բարքերուն: Նիւթականը հարց չի կրնար ըլլալ վարժարանին համար համայնքի մը, որ միշտ գիտցած է ու գիտէ տալ լիաբուռն, դիմակալելու համար բոլոր կարիքները, բայց հարկ է գիտնալ նաեւ ակնկալութիւնները, որոնք դրուած են այս վարժարանին վրայ, Դպրեվանքի կողքին: Առիկա տոհմիկ կրթութիւնն ու դաստիարակներու պատրաստութիւնն է, որոնք արդէն պէտք է տարբերեն Կեդրոնականը պետական այլ բարձրագոյն վարժարաններէն»:

DISQUES REÇUS

Concert en direct
d'Arménie
LIZ SARIAN
Arrangements : NAREK DOURIAN

Disques DOM, Vincennes

— «ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ —

Մ
Ա
Յ
Ր
Ի
Կ

ԱՆՐԻ ՎԷՐՆԷՕՅ

Թարգմանութիւն՝ Ա. Թ.

Ed. R. Laffont, Paris, 1985

Ալեքսանտր ապշած աչքերով, բախումէն խանգարուած իր վայրաշարժը կը դարձնէր ու կը դարձնէր ամէն ուղղութեամբ, սակայն ամուր փակուած պահպանակները կը ծածկէին մեքենային ուղեղը՝ խաղալիկին ոգին. մնացեալ մասը միայն թիթեղ էր ու ներկ: Փոքրիկ ճարտարագէտներէն մէկը երկչոտութեամբ ըսաւ. «Եթէ քակենք...», ու խօսքը անմիջապէս ընդհատուեցաւ Ալեքսանտրի ռռնոցով.

– Գոցէ՛ բերանդ:

Ու աւելցուց.

- Merde, merde, merde !

Կը ղռեհկանար հիմա:

Կը ցաւէր իր վայրաշարժին համար:

Ընկճումին մէջ պահ մը ակնարկը խմինիս հանդիպեցաւ: Ծերուկի մը նման գլուխը կը ճօճէր. խաղալիկը կոտրած էին: Կորսնցուցեր էր իր վայրագութիւնը, ամբարտաւանութիւնը, վերադառնալու համար մանկութեան մը, որ այնքան պէտք ունէր ուրիշներու: Ուրեմն... այն երկու–երեք բաները, զորս երկու տարիէ ի վեր կ'ուզէի ըսել իրեն, կրնային քանի մը տարի եւս սպասել: Սակայն զուլպաներուս ճգախէժէ երիզներուն փոքր այրուցքէն ծնած չարութիւն մը փախաւ բերնէս ու ըսի տիրող լռութեան մէջ.

– Շատ գեղեցիկ է կառախումբդ... մանաւանդ երբ կը քալէ:

Ու տեսնելով լալու պատրաստ իր աչքերը, աւելցուցի անմիջապէս.

– Բան մըն ալ չունի, մէջը փոքր թել մը փրթած պէտք է ըլլայ:

Մխիթարական այս խօսքը, որ աղէտը կ'իջեցնէր պարզ նորոգութեան մը մակարդակին, իր աչքերուն մէջ արեւներ վառեց ու ան վերագտաւ իր զուարթութիւնը:

Յանկարծ, հիւրանոցին լման մէկ պատը սկսաւ անհետանալ: Կրկնակի դուռ մըն էր, որ ճիշդ միւս պատերուն երեւոյթը ունէր եւ երկուքի կը բաժնուէր, սահելով անտեսանելի երկաթագծերու վրայ: Ուրիշ սենեակ մը մէջտեղ ելաւ, պսպղուն նոր ջահերով, եւ աթոռներով շրջապատուած մեծ սեղանով մը: Այս մէկը ճաշասենեակն էր:

Սպիտակ բաճկոնով մարդը ծանուցանեց, թէ Պր. Ալեքսանտրի նախընթրիքը պատրաստ էր:

Սեղանին վրայի գաւաթները պողպատով լեցուած էին եւ արդէն ճերմակ պանիրով հացի շերտեր ունէինք մեր պնակներուն մէջ. կային նաեւ կարկանդակի պնակներ:

Տարօրինակ էր ութ կզակներու հանած աղմուկը, որոնք կը խածնէին միաժամանակ, կը մանրէին, կը ծամէին փխրուն կրկնեփները: Ես իրենց չէի մասնակցեր, յարգելով երկրիս մէկ սովորութիւնը, որ կը թելադրէր տանտիրուհիին սպասել: Փոքր ումպերով կը խմէի պղտորցի հիւթս, որուն ջուրի քանակութիւնը կը մոռցնէր պտուղին համը: Գողունի ցնծութեամբ մը կը սպասէի համբաւաւոր պախլավաներուս յաղթանակին: Կ'երեւակայէի այս որկրամոլները, երբ իրենց ակռաները պիտի խրէին փխրուն խմորին մէջ, ընկոյզի խաւը կտրտելով, մինչ սառած սերին խառնուած շաքարի նուրբ խաւ մը իրենց քիմքը պիտի օծէր:

Եւ ներս մտաւ մայր թագուհին: Աւելի ճիշդ, ան ներս նետուեցաւ պարարտ, կչկչան հաւու մը պէս: «Հովու պէս կ'անցնէր» հարցնելով.

«Ամէն բան կարգի՞ն է տղաք», ու կ'ըսէր թէ տակաւին «հազարումէկ գնում» ունի ընելիք:

Արդէն պատրաստ էր դուրս ելլելու. այս անգամ ծածկուած էր երրորդ կենդանիով մը, որ յովազ մըն էր. բազմիցս գտնուող նըկարներուն մէջ տեսած ըլլալով, անմիջապէս ճանչցայ զայն:

Բոլորին հետ եզակի կը խօսէր, իրենց անունները տալով ու ծնողներուն փոխանցուելիք մէկ երկու բառ արտասանելով: Նշաններ, խօսքեր կային, որոնք նոյն բանին ծիծաղիլ կուտային բոլորը:

(Շար. 57)

ՀԱՄԵՐԳ

Կիրակի, Մարտ 15, ժամը 15–ին Սանթըր Քիւլթիւրէլ Խափաս Ժիւլիէն՝ 33, cours Julien, 13006 Marseille

ԺԻՒԼԻԷԹ ԵՐԼՄԱԶԵԱՆ

կը ներկայացնէ՝

ԳԱՐՈՒՆ

Մանկանց Երգչախումբը

Ղեկավար՝ ԽԱՉԻԿ ԵՐԼՄԱԶԵԱՆ

Յայտագիր՝ Կոմիտաս – Խաչատրեան – Կանաչեան – Է. Յովհաննիսեան – Ա. Յարութիւնեան – Մազմանեան – Ալան Յովհաննէս – Պարթեւեան – Այլեւայլ:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՇԱՐՎԻԼԾ

Մարտ 15, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10·30–ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՔԱՀԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԶՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԵՒ ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆԻ ՓԷՐ ԼԱՇԷԶԻ ՇԻՐԻՄՆԵՐՈՒՆ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

— ∘ —

Նուիրատուներու է ցանկ

Նախորդ գումար՝ 29·580 Ֆր.:

Պ. Վ. Կէօքճեան 1·000 Ֆ., Պ. Սանճեան, Պ. Խըտըրեան, Պ. Կարապետ Ծառուկեան, Պ. Կարպիս Ջրբաշեան, Տէր եւ Տիկին Թիւթիւնճեան 500–ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ալեքսան Նուրեան 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Լաղեան 250 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Թովմասեան 250 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սըմբատ Աւագեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգեան, Տէր եւ Տիկին Նարսիս (Օրլի), Տիկին Քամի, Տիկին Արմենուհի Հրանդ Բալուեան, Պ. Արթօ Համբարձումեան (Հ.Բ.Ը.Մ. քարտուղար), Պ. Աւետիսեան, Պ. Երուանդ Փափազեան 200–ական Ֆ., Պ. Քարապուլութ, Պ. Էսկիճեան, Պ. Մանուկեան, Տիկին Մէյնան Ժագլին, Մի Ոմն, Տիկին Ժախեան 100–ական Ֆ., Մի Ոմն՝ 20 Ֆ.:

Ընդհ. գումար՝ 36·100 Ֆ.:

Նուիրատուները կրնան իրենց դրամագիրները չէքերը) հետեւեալ հասցէով ղրկել. –

A.A.A.S. (Sépulture)
B. P. 425 09
75424 Paris Cedex 09

կամ՝

U.G.A.B. (Sépulture)
11, square Alboni
75016 Paris

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութիւնը Պելֆոնթէնի ամառնային կայանին համար կը փնտռէ

Վկայեալ տնօրէններ:

Վկայեալ տնօրէն Շրջուն կայանի համար:

Վարիչներ:

Կը խնդրուի դիմումնագրերը ղրկել ստորեւ յիշուած հասցէին. –

OFFRE

Le Conseil d'Administration de la Croix Bleue recherche pour sa Colonie de Bellefontaine :

— Des directeurs diplômés
— Un directeur diplômé pour son camp itinérant
— Des moniteurs

Adresser les candidatures à la
C. B. A. F.
17, rue Bleue — 75009 Paris

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

-ՃԱՇ-

Կապոյտ Խաչի Սէն – Ժեռմէի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ ճաշ մը, Մարտ 14–ին, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21–ին Թաղին եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, հայկական ջերմ մթնոլորտ: Ճոխ եւ համեղ ճաշեր պատրաստուած վարչութեան կողմէ:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մարտ 15, «Անատակի Կիրակի»ն ժամերգութիւն 8·45–ին, Արեւագալ 9·45–ին, Պատարագ՝ ժամը 10·15–ին այս առթիւ պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ «Հայկազեան Միօրեայ Վարժարանի Աշակերտութիւնը», ղեկավարութեամբ՝

ԻՍԱՀԱԿ ԽԶԿՐ. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆԻ

Կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, Ազգային Տան սրահին մէջ՝ Վարդանանց Տօնակատարութիւնը:

Հանդէսին գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերէ Հայկազեան վարժարանի աշակերտութիւնը, այս առթիւ օրուան նիւթին շուրջ կը խօսի Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Իսահակ Քհնյ. Հէքիմեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ ի յիշատակ իր հանգուցեալ ընկերուհիներուն, Կիրակի, Մարտ 29, եւ արարողութենէն ետք՝ ճաշ ժամը 13–ին եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը փափաքելի է:

- ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ -

կազմակերպուած՝

«ԿԱՅԾ» – Նոր Սերունդ Մշակութային Միութեան կողմէ

Նիւթ՝

«Հայ կազմակերպութիւններու դերը՝ նոր սերունդի ապագայի պատրաստման համար»:

Մասնակցութեամբ՝

ՀԱՅՐ Վ. ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ

ՊՐ. Մ. ՊԶԱՔՃԵԱՆԻ

ՊՐ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՏԱԳԷՍԵԱՆԻ

«ՅԱՌԱՋ» օրաթերթի, «ԱՇԽԱՐՀ» շաբաթաթերթի, «ՑԱՂԹԱՆԱԿ» ամսաթերթի ներկայացուցիչներուն, Ուրբաթ, Մարտ 13–ին, ժամը 20·30–ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան՝ Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ:

118, rue de Courcelles, 75017 Paris
Métro : Courcelles

ՄԱՐՍԷՅԼ. ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Հովուական այցելութեան առիթով, Կիրակի, Մարտ 15, առաւօտեան ժամը 10·30–ին, Եպիսկոպոսական պատարագ կը մատուցուի Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ մէջ, 26, ռիւ Սիպիէ – 13001 Մարսէյլ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

Առաջնորդ Ֆրանսայի Կաթողիկէ Հայոց

Յաւարտ պատարագին ընդունելութիւն եւ հացկերոյթ. Հացկերոյթի համար տեղերը ապահովել՝

Հեռ. – 91 – 48 – 19 – 60

NOUVEAU . . . NOUVEAU . . . NOUVEAU

CONCERT PUBLIC DE LIZ SARIAN A EREVAN

EN VENTE CHEZ VOTRE DISQUAIRE
A PARTIR DU 10 MARS

ATTENTION
tirage limité

L'association «LE TRIANGLE IMAGINAIRE» propose

« 9 SEANCES SUR LA LITTERATURE ARMENIENNE »

4ème séance : Vendredi 13 mars, de 20h à 23h.

— L'Erection littéraire. Sur la revue *Mehyan*, par M. Nichanian (en français)

— *Menk*, la revue des désunis (1), par K. Beledian (en arménien)

5ème séance : Vendredi 27 mars, de 20h à 23h.

— Varoujan et le paganisme poétique par M. Nichanian (en français)

— *Menk* (II) par K. Beledian (en arménien)

Les séances se déroulent : 46, rue de Vaugirard, 75006 Paris
Participation aux frais : 30 F par séance
Chômeurs, étudiants, moins de 18 ans : 20 F

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին, Փարիզեան Շրջանի մեր Եկեղեցիներուն մէջ, Ուրբաթ երեկոներ ժամը ճիշդ 7–ին, Հսկումի Խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ կը տրուի աւուր պատշաճի Քարոզ՝ ըստ հետեւեալին. –

Ուրբաթ, Մարտ 13–ին,
Առնուվիլ Լէ Կոնէսի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցին:

Ուրբաթ, Մարտ 20–ին,
Շավիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ:

Ուրբաթ, Մարտ 27–ին,
Իսի Լէ Մուլինոյի Ս. Մարիամ – Աստուածածին Եկեղեցին:

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, rue Thouin -- Paris 5e

EXPOSITION DE PEINTURES ET SCULPTURES

Le Centre Culturel Saint Mesrob organise une Exposition de Peintures et Sculptures d'Artistes Arméniens de France, avec la participation de :

- BARKEV DJIBOGHLIAN
- GUV
- CHAHE KAZAN
- KHATCHIG KAZANDJIAN
- DIKRAN KOUBESSERIAN
- SUZANNE MAKAROFF
- PATRICK SAMUELIAN
- SIR—L
- HAROUTIOUN TOROSSIAN
- PATRICK TOUCAS-TERZIAN
- ARCHAVIR YEGHIAZARIAN

L'exposition aura lieu dans les salles du Centre, 10bis, rue Thouin, Paris 5e, du 11 au 18 Mars.
Horaire de visite : de 14h. à 20h30.
Vernissage: Mercredi 11 Mars, à 19h.

Հ. Բ. Ը. Մ.

Հ. Բ. Ը. Մ. 1987

11–րդ Նաւասարդեան Համաշխարհային

Փառատօն

Ժընեւի մէջ – Ապրիլ 17–էն 19

մասնակցութեամբ՝ Միջին – Արեւելքի, Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկաներու, Եւրոպայի, Աւստրալիոյ մարզիկներու եւ անդամներու:

Պասքէթ – պոլ, վոլէյպոլ, Մինի – ֆութպոլ, փինկ – փոնկ եւ արտասանութեան մրցում:

Ընկերակցողներու համար պանդոկի եւ կեցութեան կարգադրութիւն նպաստաւոր պայմաններով:

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի 11, Սքուառ Ալպոնի Փարիզ, 16–րդ:

Հեռ. – 45 – 20 – 03 – 18

Հ. Բ. Ը. Մ.

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

կը ներկայացնէ

Ամերիկահայ նկարիչ–քանդակագործ–գրագէտ

ՎԱՐԱԶ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆԻ

Արուեստի Աշխարհը

Նկարչական Ցուցահանդէս

Ալեք Մանուկեան Մշակ. կեդրոնին մէջ
118, rue de Courcelles — 75017 Paris

Մարտ 5–էն մինչեւ Մարտ 14
(ժամը 17էն 21)

Լուսարձակով պիտի ցուցադրուին արուեստագէտին կարեւոր գործերը:

– Մուտքը ազատ է –

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
12
JEUDI
12 MARS
1987

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
TEL.: (1) 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

62րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.442
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
62e ANNÉE — No 16.442

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎՐԱՍՏԱՆ

ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐ

Վրաստանի հինգ մեծ պատասխանատուներ պաշտօնազրկուած են եւ տասը ուրիշներ յանդիմանութիւն ստացած, կեդր. Կոմիտէի հաստատած մեծ եւ ծանր չարաշահումներէն ետք, շինարարական մարզին մէջ: Լուրերը կը հաղորդէ տեղւոյն օրաթերթը՝ Զարայի Վոստոկա (Արեւելքի Այգը): Պաշտօնազրկուած անձերու մէջ են փոխ - վարչապետ՝ Նուրի Քեաուիլիլի, կեդր. Կոմիտէի շինարարական մարզի պետը՝ Անդրոնիքիշվիլի, փոխ - նախարար մը եւ երկու փոխ - նախարար շինարարութեան:

Կեդր. Կոմիտէն կը պահանջէ նաեւ Թիֆլիսի քաղաքապետին հեռացումը, ինչպէս նաեւ իր կցորդին: Յանդիմանութիւն կրողներուն մէջ կան Պաթումի, Սուխումի, Գագրայի եւ Ռուստավիի քաղաքապետները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՎԱՏԻԿԱՆԻ միջեւ ծանր բանավէճ մը ծայր տուած է Պապին արգելքի առթիւ արուեստական ծննդա - գործութեան դէմ: Վատիկանի բնագրին հեղինակն է հաւատոյ տարածման ժողովի նախագահը՝ (բարձր պաշտօն զոր տարիներ վարած է կարդինալ Աղաճանեան) կարդինալ Ռացինճէր եւ դատապարտումը իՆ վիթրօ ծնունդներու վերջնական բնոյթ կը թուի ունենալ: Եկեղեցւոյ մտահոգութիւնն է պաշտպան կանգնիլ ամուսնութեան եւ վերջ տալ «սաղմերու ջարդին»: Ընդհանրական Եկեղեցին այս դրութիւնը կ'արգիլէ նոյնիսկ ամուսիններու միջեւ: Բժշկական շրջանակներու համար շատ յեւամնայ մտայնութիւն մըն է: Մեծ զարմանք ցոյց կուտան նաեւ Լիլի կաթողիկէ համալսարանի պատասխանատուները, որոնք նման առաջին ծնունդը արտօնած են Սեպտեմբերին, կաթողիկէ հիւանդանոցի մը մէջ:

ՇԱՐԼՈԹ ԿԷՆԶԲՈՒՐԸ առեւանգելու ծրագիր ունին եղեր այն երեք «բնապահպանները», որոնք ձերբակալուած էին անցեալ օր, Թիւլերիի բնակարանին առջեւ: Իշխանին աղան, քաղաքական գիտութեանց ուսանող է, բայց ընկերներուն հետ, ամիսներէ ի վեր քանի մը գողութիւններ գործելէ ետք, ծրագրեր են մեծ բանի մը ձեռնարկել եւ այդ նպատակով հետապնդեր են Սերժ Կէնզպուրի աղջիկը, քններ են ժամանակացոյցը, որպէսզի առեւանգեն եւ փոխարէն 5 միլիոն փրկագին պահանջեն հօրմէն:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ուժերը ձերբակալած են 12 քիւրտ ապստամբներ Իրաքի սահմանամերձ շրջանին մէջ, ուր 14 Թուրքեր սպաննուած էին անցեալ ամիս:

«ՄԱԹԷՆ» օրաթերթը տագնապէն չի յաջողիր դուրս ելլել, տնօրէններու եւ խմբագրապետներու յաջորդական փոփոխութիւններէ ետք: Նոր տնօրէնին՝ Փօլ Քիլէսի ժամանումը պատճառ եղաւ, որ քաշուին Ժ. Ֆ. Փերթիւս եւ Քրիսթիան Ֆօվէ: Հիմնուած տասը տարի առաջ, «Մաթէն» այսօր կրկին ծանր կացութեան մէջ է, նաեւ նիւթական գետնի վրայ, թէեւ ընկերվարական նախկին նախարարը հետը 100 հազար ֆրանք կը բերէ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՄԱՐՏ 3 - 9)

ԼԱՏՎԻԱՑԻ ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐԻՆ ԵԼՈՅԹԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Սերտ փոխյարաբերութիւններով կապուած են Հայաստանի եւ Լատվիոյ մշակոյթն ու արուեստը: Լատիշներու յիշողութեան մէջ տակաւին թարմ է Նարինէ Յարութիւնեանի եւ Զարուհի Միքայէլեանի յաջող ելոյթը «Եուրմալա - 86» երգի փառատօնին: Երեւան տեղի ունեցած հայրենասիրական երգի փառատօնին հանդիսականներու համակրանքը նուաճեց լատիշ երգչուհի Օլգա Պիրագս: Լատվիացի հիւրերը Երեւանի ճաշի համայնապատկերի մնայուն մասնակիցներն են: Ետ չեն մնար նաեւ դասական երաժշտութեան վարպետները: Ռիգայի Դոմեան տաճարի սրահին մէջ քանի մը անգամ հանդէս եկած է երգեհոնահար Վահագն Ստամբոլցեան: Այս անգամ, Երեւանի երաժշտասէրները վայելած են Լատվիոյ ժողովրդական արուեստագէտ, երաժշտանոցի դասախօս Վլադիս Զարինշի նուագահանդէսը: Ջութակահարին նուագացանկին մաս կազմած է Արամ Խաչատրեանի «Սոնատ մենախօսութիւն»ը: Վլադիս Զարինշ Խորհրդային Միութեան մէջ առաջիններէն մէկն է, որ մեկնաբանած է գործը: Արամ Խաչատրեան ներկայ եղած է անդրանիկ մեկնաբանութեան եւ գնահատած ջութակահարին արուեստը:

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁ Յ. ԱՇՈՒՂԱԹՈՅԵԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔԻՆ

Սպիտակի շրջանէն ծանրաբարձ Յովնան Աշուղաթոյեան անցեալ տարի՝ Խորհ. Միութեան ժողովուրդներու 9-րդ սպարտակիադին, 22.5 քիլոյով գերազանցեց իր սեփական մրցանիշը եւ 52 քիլօ ծանրութեան դասակարգին հանելով 232.5 քիլօ ցուցանիշի, արժանացաւ արծաթէ մետալի: Ան, մարզիչներ՝ Մհեր Ղազարեանի եւ Մոխարբի Կիրժինովի ղեկավարութեամբ, անընդհատ կը կատարելագործէ իր վարպետութիւնը: Ասոր վկայութիւնն է Պրեստ տեղի ունեցած ծանրաբարձութեան Խորհ. Միութեան երիտասարդական ախոյենութիւնը, ուր հայ մարզիկը նոր նուաճում մըն ալ արձանագրեց: Ընդհանուր արդիւնքով 242.5 քիլօ բարձրացնելով Յովնան Աշուղաթոյեան առաջին հանդիսացած է:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 50-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» ԿԸ ՍԿՍԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿՈՎ

Ֆութպոլի խորհ. 50-րդ ախոյենութեան երթի մրցումները սկսան: Մարտ 9-ի եւ 10-ի խաղերու արդիւնքներն են. .

ԲԿՄԱ - Դինամօ Մինսկ	1 - 0
Գուրիա - Դինամօ Կ.	Յետաձգուած
Նեֆթչի - Տորպեդօ Մ.	0 - 0
Դնեպր - Կայրաթ	0 - 0
Շախտեոր - Զէնիթ	1 - 1
Դինամօ Թ. Սպարտակ	1 - 3
Արարատ - Մետալիստ	1 - 0

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԹՐՔԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

Վերջերս մանաւա՛նդ նոր թափ առած է քրտական հարցը, իբրեւ հետեւանք սահմանամերձ (Իրաք թէ Սուրիա) ծանր բախումներուն եւ թրքական հալածանքներուն:

Մարտ 10-ի «Միլլիյէթ»ը հետեւեալ վերլուծումը կ'ընէ. -

×

Թուրք զինեալ ուժերու վերջին արարքները ուղղուած Քիւրտերու, կրկին արծարծած են քրտական հարցը: Արդեօք գեր - պետութիւնները ի՞նչ նկատումով կը մօտենան այս խնդրին: Իրենց քաղաքական հեռապատկերին մէջ կա՞յ արդեօք «Քրտական Պետութեան» մը հիմնումի պարագան:

Ներկայ տուեալներով «ոչ» կարելի է պատասխանել այս հարցումին: Ու այս, շատ մը պատճառներով: Գլխաւորը, շրջանի կացութիւնն է: Միջին - Արեւելք այսօր կռուախնձոր է, թէ՛ շրջանի Պետութիւններուն, եւ թէ գեր - պետութիւններու միջեւ: Շատ փափուկ է այդ գօտիին հաւասարակշռութիւնը. ո՛չ ԱՄՆ եւ ոչ ալ Խորհրդային Միութիւն այդ հաւասարակշռութիւնը խախտելիք ուժն ու կարելիութիւնները ունին:

Նոյն պատճառով է նաեւ, որ տասը տարիէ ի վեր կարելի չէ եղած լուծում մը գտնել Լիբանանի պատերազմին. իսկ աւելի թարմ օրինակ մըն է Իրան - Իրաք պատերազմը: Գեր - պետութիւններու «Թող ոչ ոք յաղթէ» մաղթանքը կը ծագի մէկ կամ կամ միւս կողմին յաղթանակով հաւասարակշռութեան խախտումի վախէն:

Գեր - պետութիւնները նոյն մերժեցումը ունին նաեւ «քրտական հարց»ին: Այսօրուընէ կարելի չէ ըսել թէ ապագայ անկախ Պետութիւն մը շրջանին մէջ որ թեւին պիտի փարի: Կարելի չէ նաեւ նախատեսել, թէ ուժերու հաւասարակշռութեան խախտում մը ի՛նչ զարգացումներու դուռ կրնայ բանալ:

Քիւրտ պարագլուխ Պարզանի, Բ. Աշխարհամարտէն ետք երբ իր հիմնած անկախ Պետութիւնը քայքայուեցաւ, խորհրդային հովանաւորութեան ապաստանեցաւ. իսկ 1958-էն ետք դարձաւ Իրաք: Երկար ժամանակ Իրանի շահին միջնորդութեամբ վայելեց Ամերիկայի նեցուկը: 1975-ին գնաց Ամերիկա ու հոն մեռաւ: Այսօր Մէսուտ Պարզանիի եւ Թալապանիի զօրավիգ են Սուրիա եւ Իրան: Սակայն ոչ ոք կրնայ գուշակել, թէ վաղը որու հետ կրնան դաշնակցիլ, քանի որ այդ շրջանը բեմ է յաճախակի փոփոխութիւններու:

Այս բոլորին քով կայ նաեւ այն պարագան, որ Իրաք, Թուրքիա եւ Իրան անտեսուելիք երկիրներ չեն գեր - պետութիւններու համար: Այս երկու մեծ Պետութիւնները որոնք յօժար չեն նոյնիսկ Իրաքի պարտութեան, չեն փափաքիր Իրանն ու Թուրքիան բաժան - բաժան տեսնել: Շրջանի երկիրները աֆրիկեան երկիրներ չեն, որոնց սահմանները կարելի ըլլայ գծել սեղանի մը գլուխը նստած, քանակ մը գործածելով: Այս երկիրները տէր են քարիւղի նման ռազմավարական հարստութեան մը ու Պասրայի, Նեղուցներու նման կարեւոր անցքերու: Ունին պետութեան արմատական աւանդութիւններ: Ամերիկա եւ Խորհ. Միութիւն չեն կրնար բացայայտ կերպով հրաժարիլ անոնցմէ, կամ ճակատ յարդարել անոնց դէմ: Իրենց համար խելացի գործ չըլլար ատիկա:

Սակայն երկու մեծ Պետութիւնները, ինչպէս նաեւ Եւրոպա, կ'ուզեն «քրտական հարց»ը միշտ ձեռքի տակ ունենալ, որպէսզի ի հարկին գործածեն շրջանի երկիրներուն դէմ:

Ահա այս պատճառով է, որ թէ՛ Պարզանի, թէ Թալապանի մինչեւ այսօր անկախ պետութեան մը պահանջը չներկայացուցին: Պահանջեցին «միմիայն ինքնավարութիւն»: Որովհետեւ իրենք եւս գիտակից են, թէ նման փափաք մը ընթացք պիտի չգտնէ: Միայն քիւրտ համայնավար կուսակցութիւնն է որ «անկախ» պետութեան մը պահանջը կը ներկայացնէ:

Թուրքիոյ թէ՛ աջ, թէ ձախ հոսանքները մինչեւ այս կէտը կը բաժնեն նոյն տեսակէտները. միայն կրօնամոլ տարրն է որ խորհրդային միջամտութիւն մը կը տեսնէ Թուրքիոյ ուղղուած յարձակումներուն մէջ: Անկէ դուրս բոլորը համաձայն են, թէ Եւրոպա, Ամերիկա եւ Խորհրդային Միութիւն անկախ պետութեան մը գաղափարը չվաւերացնելով հանդերձ, ծածուկ կերպով կ'օժանդակեն քրտական խմբակներու:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՊԱՏՍՊԱՐԱՆՆԵՐ ԿԸ ԿԱՌՈՒՑՈՒԻՆ

ԱՐՏԱԿ ԱՐՔ. ՍՐՏԻ ՏԱԳՆԱՊ ԱՆՑՈՒՑԱԾ

Իրանի կառավարութեան մշակած ընդհանուր ծրագրի զուգահեռ, երկրի հայկական բոլոր վարժարաններուն մէջ եւս միջոցներ ձեռք առնուած են, որպէսզի օդային հաւանական յարձակումներու ժամանակ աշակերտները պատսպարուելու ապահով տեղ ունենան: Ուսումնա - դաստիարակչական նախարարութեան կողմէ մասնագէտներ գացած են հայկական դպրոցներ եւ քննելով շէնքերու վիճակն, խորհուրդներ տուած: Դպրոցներու տեսչութեանց, ծնողական խորհուրդներու, հոգաբարձութեանց եւ աշակերտութեան համագործակցութեամբ արդէն իսկ դասապատուհաններու ապակիները օժտուած են սոսնձապատ երիզներով, իսկ դպրոցներու ցանկապատերու կամ մուտքերու մօտ աւազով լեցուն տոպրակներ դրուած են:

Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք», Մարտ 5-ի իր թիւով տալով լուրը, կը նշէ թէ բարեբախտաբար հայկական վարժարաններու մէկ մասը մեծ տարածութեամբ գետնափոր ունի, յարմար ապաստանարաններով, իսկ միւս դպրոցներու բակերուն կամ կից յարմար վայրերու մէջ եւս մեծ պատսպարաններ կը կառուցուին:

Առ այդ, բոլոր քաղաքապետարաններուն յանձնարարուած է, որ նպաստաւոր գիներով հող, կրաղիւս, երկաթ եւ այլ շինանիւթեր տրամադրեն ամէնուն, որպէսզի ապաստարաններու շինարարական աշխատանքները աւելի արագ ընթանան, իսկ դպրոցներու ծախքերը, ըստ մշակուած ծրագրի, տարբեր նախարարութիւններ յանձն պիտի առնեն:

Մինչ դպրոցներու մէջ կը շարունակուին դասաւանդութիւնները, պատասխանատուներ՝ դպրոցի բակին եւ շէնքին կից յարմար վայրերու մէջ, պատսպարաններ կը կառուցանեն:

×

«Ալիք»ի Մարտ 4-ի թիւէն կ'իմանանք թէ Մարտ 3-ի գիշերը, Թեհրանի Հայոց Առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեան, սրտի անհանգստութեան պատճառով փոխադրուած է «Թեհրան քլինիք» հիւանդանոցի ազդու խնամքի բաժանմունքը: Երկօրեայ խնամքէ ետք Առաջնորդը Մարտ 5-ին փոխադրուած է սովորական բաժանմունք եւ առողջական վիճակը բարելաւուած է:

ՄԱՆՈՒԷԼ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ

Ս. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Աղթամարի ճարտարապետական համալիրի զարդն էր 915 – 921–ին կառուցուած պալատական եկեղեցին, որ իր յատակագծային յօրինուածքով կը մօտենայ Հռիփսիմէի տիպի տաճարներուն, թէեւ հոն էական փոփոխութիւններու ենթարկուած են անկիւնային մասերը, իսկ արտաքին ծաւալները խիստ մանատուած են: Այս հանգամանքը անշուշտ անմիջական կապ ունի քանդակազարդական այն հոյակերտ համակարգի հետ, որ երեք գօտիներով կը շրջանցի կառուցուածքը, արտակարգ հմայք ու շքեղութիւն տալով տաճարին: Տեղաւորուած տաճարի տարբեր նիստերու վրայ, այս բարձրաքանդակները արեւի շարժումին հետ, օրուան տարբեր ժամերուն տարբեր ձեւով կը լուսաւորուէին, երբ անոնց մէկ մասը ստուերի մէջ էր արդէն, իսկ միւսը հազիւ լուսաւորուած թեք ճառագայթներով, ապա այլ խումբ մը, տեղաւորուած այն նիստերու վրայ, որոնք անմիջականօրէն կը լուսաւորուէին արեւի ճառագայթներով, արտակարգ տպաւորութիւն կը գործէր: Սակայն երկար չէր տեւեր այդ, կը փոխուէր արեւին դիրքը, կը շեղուէին ճառագայթները, նոյն այդ լուսաւորուած քանդակները ստուերի մէջ կ'անցնէին եւ արեւի ճառագայթները կարծես նորեր կը յայտնաբերէին, նոր խումբ մը կարծես կը բոցավառէր: Եւ այսպէս շարունակ, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ տաճարի ճակատներն ու գանոնք զարդարող քանդակները կարծես անընդհատ շարժման մէջ էին, կենդանի եւ խօսուն, արտայայտիչ ու անկրկնելի:

Համանման մշակուած չեն տաճարը բոլորող քանդակազարդ գօտիները: Առաջին, հիմնական գօտին մօտ երկու մեթր բարձրութիւն ունեցող հարթաքանդակներու շարք մըն է, որ սկսելով արեւմուտեան ճակատէն, կը շրջապատէ ամբողջ յուշարձանը: Ցաջորդը հնաւանդ, կենդանակերպ խորհրդանշաններու գօտին է, ուր շատ պատկերաքանդակներ կը մօտենան կլոր քանդակին:

Աւելի վեր տեղաւորուած է որթագալարային գօտին, ուր խաղողի գալարներու շարժուն ձեւերուն մէջ պատկերուած են ժողովրդական կեանքի ամենատարբեր տեսարաններ, այգիի մշակումէն մինչեւ գինիի պատրաստութիւն ու բերքի պահպանում:

Ճակտոնապատերու եւ խաչաթեւերու քիւերու վրայի գօտին անհամեմատ աւելի բարդ յօրինուածք ունի: Այստեղ կը տեսնենք նոյն Վասպուրականի իշխանական տուներու աւագանիին երկու տասընեակէ աւելի ներկայացուցիչներու դիմաքանդակները, անոնց տոհմանշաններն ու գինանշանները եւ իշխանական կենցաղը արտայայտող որսի տեսարաններ: Այս վերջին թեման կը կրկնուի նաեւ տաճարին թմբուկի քիւին վրայ:

Տաճարը բոլորող գօտիներէն ամէնէն արտայայտիչն է առաջին, հիմնական գօտին: Անոր պատկերագրական համակարգի նպատակն է հիմնականին մէջ հին Կտակարանի կերպարներու այլաբանական պատկերումի միջոցով փառաբանել Արծրունեաց տոհմը:

Առանձնակի տեղ տրուած է Գագիկ արքային: Ան պատկերուած է թէ՛ արեւմուտեան ճակատին վրայ, թէ՛ արեւելեան ճակատին, վերջինին մէջ արդէն խնջոյքի տեսարանով: Արեւմտեան ճակատը ամբողջութեամբ կը գրաւէ Գագիկ արքայի ներկայացումը, ուր ձախ կողմը պատկերուած է ինքը՝ Գագիկ արքան, իր իսկ կառուցանած տաճարին մանրաքանդակը կը մեկնէ աջ կողմը նոյնպէս ամբողջ հասակով կանգնած Քրիստոսին:

Տաճարին պատկերագրական համակարգին մէջ առանձնակի տեղ կը գրաւեն Արծրունեաց տան անդամները: Հոս, հարաւային ճակատի ամէնէն աչքի զարնող տեղերէն մէկը կը տեսնենք Համազասպ եւ Սահակ Արծրունիները՝ գահուած տակաւին Ը. դարուն Արաբներու դէմ մղուած պայքարին, եւայլն....:

Եթէ վաղ միջնադարեան քանդակագործութեան մէջ հիմնականը քրիստոնէութեան փառաբանումն էր, քրիստոնէական վարդապետութիւններու հաստատումն ու տարածումը, եւ աշխարհիկ կեանքը համեմատաբար քիչ կ'արտայայտուէր, ապա մէկէն այլ պատկեր կը տեսնենք Ժ. – ԺԳ. դարերուն: Այդ շրջանին արդէն աշխարհիկ կեանքն ու աշխարհիկ մտածողութիւնն էին առաջատարը, եւ այդ հանգամանքը իր շատ որոշակի արտայայտութիւնը կը գտնէր մշակոյթի ու արուեստի բոլոր բնագաւառներուն մէջ:

Այստեղէն ալ սլացքով, կիրքով ու պայքարով տոգորուած այն պատկերները, որ կը տեսնենք Աղթամարի մէջ, ուր այնքան ուշագրաւ ձեւերով միահիւսուած են հինը, աւանդականը եւ նորը: Հինէն կուգան կտակարանային տեսարանները, Քրիստոսն ու Աստուածամայրը, պահպանիչ խորհրդանշանները, սակայն նոր են պայքարի թեմաները, եւ նոյնիսկ հին պատկերագրական նիւթերը (Դանիէլ, Սամսոն, Դաւիթ եւ Գողիաթ) օգտագործուած են նորի արտայայտութեան համար: Եւ եթէ առաջին հիմնական գօտին կը խորհրդանշէր Արծրունիներու մեծ հաւատքն ու մեծ պայքարը, ապա անկէ վեր տեղաւորուած որթագալարի գօտին՝ ժողովուրդի աշխատանքի եւ ուրախութեան բազմաթիւ տեսարաններով, կը խորհրդանշէր արդէն մեծ պայքարի յաղթանակը: Սակայն հոս ալ մոռցուած չեն Արծրունեաց իշխանները եւ մեզ հետաքրքրող գօտին, որ կը սկսի արեւմտեան ճակատէն եւ երկու թեւերով կը գրկէ ամբողջ յուշարձանը, արեւելեան ճակատին վրայ կը պսակուի Գագիկի եւ իր որդիներու խնջոյքի տեսարաններով, խորհրդանշական պատկեր մը, որ պէտք է շեշտէր ժողովուրդի եւ անոր իշխաններու միասնութեան գաղափարը:

Ջերմ յոյզերով յագեցուած են որթագալարին մէջ տեղ գտած պատկերները: Հոն կը տեսնենք թէ՛ այգեբացը, թէ՛ խաղողի մշակումը, թէ՛ բերքահաւաքը, թէ գեղատի կնոջ այգի ճաշ տանիլը, եւայլն:

Մանուէլ խակական բանաստեղծ է, որ կը կերտէ քարի վրայ, կը խօսի քարի լեզուով: Համակարգի մէջ կարծես միահիւսուած են տարբեր աւանդութիւններ, տարբեր դրոյցներ: Տեղ մը այդ իշխանական կեանքի գովերգն է, այլ տեղ մը գեղջուկ կեանքի քնարական պատկերումը:

Որթագալարի այս գօտիին մէջ Մանուէլ պատկերեց աշխարհիկ կեանքը իր բոլոր կողմերով: Ան առաջին քանդակաշարն էր, ուր մէկ կողմ թողուած են վաղ քրիստոնէական եղերերգական պատկերագրական յօրինուածքները, եւ ստեղծուած է համակարգ մը, որ լիարժէք կերպով կ'արտայայտէ իրական կեանքը եւ աշխատաւոր գիւղացին: Այնքան կարեւոր տեղաշարժ էր այդ, որ անշուշտ չէր կրնար նոյնիսկ միայն հանճարեղ քանդակագործի մը ստեղծագործ երեւակայութեան արդիւնք ըլլալ: Ան հետեւանքն էր հանրային կեանքի եւ մշակոյթի բոլոր բնագաւառներն ընդգրկած մեծ խմորումներու, աշխարհիկ կեանքի ներթափանցման այնպիսի բնագաւառներ, որոնք մինչ այդ կը կարծուէր, թէ անմատչելի էին առօրեայ թեմաներու համար: Այս տեսակէտէն Մանուէլի գործը իր արձագանգը կը գտնէ Գրիգոր Նարեկացիի ստեղծագործութեան մէջ, եւ տաճարի որմերուն վրայ պատկերուած իրական կեանքի տեսարաններուն հետ լիովին համահնչիւն են Նարեկացիի քնարական տողերը՝ նուիրուած մարդուն եւ զայն շրջապատող բնութեան:

Միւս կողմէն՝ որթագալարի այս գօտին թեմատիկով եւ կատարման ձեւերով սերտօրէն կ'առնչուի ժողովրդական արուեստին հետ, պատկերուած ձեւերը լիովին համահնչիւն են ժողովուրդի դարաւոր պատկերացումներուն հետ: Այս եւս, անշուշտ, պատահական եւ անսպասելի չէր: Այս առումով ալ հետաքրքրական է առաջին եւ որթագալարի գօտիներուն միջեւ տեղաւորուած գօտին, որ կը ներկայացնէ կենդանիներու (հիմնականին մէջ անոնց գլուխներուն) խիստ ցցուն քանդակաշար: Այդ բարձրաքանդակները թէեւ կը գտնուին բաւական գլալի հեռաւորութեան վրայ, սակայն ուշագրաւ դանդաղով իրենց կիրայատուկ ձեւերով, կը բնութեծեն որոշակի գօտի մը պատրանք, որ կը շրջապատէ տաճարը ամբողջութեամբ եւ ներկայացուած է բոլոր ճակատներուն վրայ:

Ուսումնասիրութիւնը ցոյց կուտայ, որ մենք գործ ունինք հայկական քանդակագործութեան պատմութեան մէջ իրենց այնքան իւրայատուկ տեղը ունեցող պահպանիչ խորհրդանշաններու հետ, որոնք սերտօրէն կ'առնչուին հնագարեան հաւատալիքներու եւ պատկերացումներու հետ, եւ որոնք չկրցաւ ոչնչացնել քրիստոնէութիւնը ամբողջ միջնադարու ընթացքին: Աւելին, ինքը՝ քրիստոնէութիւնը օգտագործեց անոնց մէկ մասը եւ տեղ տուաւ իր տաճարներու պատերուն վրայ:

Պահպանիչ խորհրդանշանները ամէնէն աւելի ցայտուն կերպով կ'արտայայտուին տաճարը շրջապատող գօտիի քանդակաշարին մէջ, ուր ամեհի առիւծներ, յովազներն ու արջերը, քարայծերն ու երջերուները շրջապատելով տաճարը, կարծես կը պահպանեն զայն ամէն մէկ չար ուժէն, ամէն մէկ թշնամիէն:

Այս գօտին իր ձեւերով եզակի երեւոյթ է հայ քանդակագործութեան պատմութեան մէջ, եւ թէպէտ խիստ վնասուած է ու հողմահար դարձած, կերպարները չեն կորսնցուցած իրենց արտայայտչականութիւնը:

Տաճարի պատերը շրջանցող յովազներու, առիւծներու, արջերու, արծիւներու եւ այլ կենդանիներու բարձրաքանդակները ակնառու կերպով պէտք է ցոյց տային, թէ ինչ հզօր ուժեր կանգնած էին Արծրունեաց իշխանական տան թիկունքին: Գաղափարանշաններու այս գօտին օրկանական միասնութեան մէջ է տաճարի ամբողջ քանդակազարդական համակարգին հետ, եւ որպէս այդ որոշակի տեղ ունի կառուցուածքի ընդհանուր գեղարուեստական մշակումին մէջ:

Հնաւանդ ձեւերու հետ կը կապուի նաեւ տաճարը բոլորող զարդագօտիներու համակարգը, որու մէջ ակնյայտ է Զուարթնոցի մէջ մշակուած ձեւերու ազդեցութիւնը:

Տաճարը ուշագրաւ է հարուստ որմնանկարներով: Ցածի մասերուն մէջ որմնանկարները երեք գօտիներով կը բոլորեն տաճարի պատերը: Ոճական տեսակէտէ անոնք մէկ կողմէն կ'առնչուին վաղ միջնադարեան հայկական որմնանկարչութեան հետ, կը կապուին Արուճի, Լմբատի որմնանկարներուն, միւս կողմէ՝ ընդհանրութիւններ կը ցուցաբերեն Թ. – Ժ. դարերու արուեստի բոլոր ճիւղերը ընդգրկած ոճական նոր ուղղութեան հետ: Մեզի յայտնի չէ թէ ով է որմնանկարներու հեղինակը, սակայն ակնյայտ է ոճական որոշակի առնչութիւն տաճարի պատկերաքանդակներու եւ որմնանկարներու միջեւ:

Ճոխ մշակում ունեցած է թաղաւորական վերնայարկը, որու պատերը նոյնպէս ծածկուած են որմնանկարներով, իսկ առաջնային մասը անջատող պատը՝ կենդանակերպ բարձրաքանդակներով:

Հազարամեայ տաճարը մեզի հասած է գրեթէ առանց էական վերափոխումներու: ԺԳ. դարուն վերակառուցուած են արեւելեան աւանդատուներու ծածկերը եւ գմբէթի վեղարը:

ԺԳ. դարու վերջին տաճարի հիւսիս – արեւելեան կողմը կը կառուցուի փոքր մատուռ մը, իսկ ԺԸ. դարուն արեւմտեան կողմը աւելցուած է մեծ, ցածրանիստ գաւիթ մը: ԺԹ. դարու սկիզբին քանդուած են թագաւորական վերնայարկը տանող աստիճանները եւ հարաւային մուտքին առջեւ աւելցուած է բարձր զանգակատուն մը:

Աղթամարի տաճարը ամբողջութեանը մէջ, եւ յատկապէս անոր հոյակերտ պատկերաքանդակները, առանձնակի երեւոյթ մնաց միջնադարեան հայ արուեստին եւ ճարտարապետութեան մէջ:

Աղթամարի պատկերաքանդակները որոշակի ազդեցութիւն ունեցած են հայկական քանդակագործութեան յետագայ զարգացման վրայ (Բղենոյ Նորավանք, Սանահին եւայլն), ակնյայտ է այստեղ մշակուած ձեւերու նշանակութիւնը Վասպուրականի ԺԳ. – ԺԴ. դարերուն մարմին առած մանրանկարչական դպրոցի կազմաւորման մէջ:

«ՏԿԱՐՆԵՐՈՒՆ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆԸ»

ՀԱՏՈՐԷՆ

ՔԱՆԱՔՆԵՐԸ

Խաղաղականի կղզիներու բնակչութիւնը կուգայ Բ. Ա. Գ. – Ա. հազարամեակներէն, սակայն մինչեւ ժամանակակից շրջաններ կղզիներու մեծ մասը անմարդաբնակ մնացած է ու Խաղաղականը եղած է Ռոպէնսոններու արքայութիւն մը: Ընդհանրապէս լաստերով կղզիէ կղզի անցնող երկրախոյզներ եկած են Ասիոյ հարաւ – արեւելքէն: Իրենց ձգած հետքերէն կը հետեւցնենք, թէ անոնք ծանօթ էին հողամշակութեան, անասնաբուծութեան ու բրուտի արուեստին:

Քանաքները կը սերին Մելանէզցիներէ, որոնք առաջին բնակիչները եղած են Նուվէլ – Քալէտոնիի եւ շրջակայքի փոքր կղզիներուն: Ամբողջ կղզեպարը ունի 19 հազար քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն. Նուվէլ – Քալէտոնի ամենամեծն է այս կղզիներուն (16·750 քառակուսի քիլոմեթր) եւ կոչուած է նաեւ Մեծ Երկիր: Կղզիներու բնակչութեան թիւը 150 հազարի շուրջ է:

Քանաք բառը Փոլինէզերէն «մարդ» կը նշանակէ, սակայն անոնք Փոլինէզցիներ չեն, այլ՝ Մելանէզցիներ: Կը խօսին մելանէզերէնի բարբառներէն մէկը. ու Փոլինէզցիներէ կը զանազանուին նաեւ իրենց արհեստներով. անոնք աւելի հողամշակ են, մինչ Փոլինէզցիներու մօտ աւելի շեշտուած է ծովային ու կղզիէ արտատանքներու հակումը:

Երբ Եւրոպացիներ կը հասնին այս կղզիները, «Քանաք» բառը արհամարհանքի, նուաստացումի իմաստ մը կը ստանայ: Այնուհետեւ անոնք կը սկսին իրենք զիրենք «Մելանէզցի» կոչել. իսկ ներկայիս ինքնավարութեան կողմնակիցներու կողմէ դարձեալ սկսած է գործածուիլ «Քանաք» անուանումը:

Ցրանսական գաղթատիրութիւնը թէեւ հետզհետէ կ'անհետացնէ մելանէզցի ընկերութեան նախնական հանգամանքը, սակայն կը մնան աւանդութիւններ ու բարքեր, որոնք կ'անցնին սերունդէ – սերունդ: Հողին կապուած ու բնատնկական ամուր աւանդութեան մէջ այս ժողովուրդին ապստամբութիւնները խառն ճնշուած են ԺԹ. դարուն: Ցետոյ 1958–ին ու 1980–ին դարձեալ խռովութիւններ ծագած են:

Քանաք մը, որ հաստատուած է Մեծ-Երկրի հովիտներէն մէկուն մէջ, կամ շրջակայքի կղզիներէն մէկուն վրայ, իր կնոջ կամ կիներուն ու զաւակներուն հետ կը կազմէ ընտանիք մը, որ բազմանալով գերդաստանի մը կը վերածուի. ամէնէն տարեցը կը ղեկավարէ գերդաստանը ու կը կատարէ հողերու բաշխումը:

Եւրոպացիներու ժամանումի շրջանային (ԺԸ. դար) ցեղախումբեր խմբուած էին թոթեմի մը շուրջ:

Նուվէլ – Քալէտոնի Ցրանսայի կցուած է 1853–ին, եւ 1860–էն ի վեր ինքնավար իրավիճակ մը ունի: 1884–էն ետք ուղ- գինուորական կառավարիչներու ամէնէն գործօնը՝ Փօլ Ֆէյէ քաջալերած է գաղթը: Առաջին գաղթողները եղած են բանտարկեալ Աւստրալիացիներ, որոնց շատ բուռն կերպով հակադրած են բնիկները: 1863–էն սկսեալ հոն զրկուած են աշխատանքի դատապարտուած յանցապարտներ, որոնց մէկ մասը աւարտելէ ետք իրենց պատիժը հոն մնացած են:

Ֆէյէ կ'արգահովէ արգելարաններու փակումը ու զարկ կուտայ ազատ գաղթականութեան: Եկուորներու վախ կը պատճառէ սակայն տեղացի Քանաքներու գոյքը, որոնք չեն անդրադառնար ֆրանսական քաղաքակրթութեան գեղեցկութեան: Այսուհանդերձ 500 ընտանիքներ կը հաստատուին Նուվէլ – Քալէտոնի, կը զբաղին յատկապէս սուրճի մշակութեամբ, սակայն մինչեւ 1903 կը տեւէ ասիկա, յետոյ հետզհետէ կանգ կ'առնէ գաղթողներու յորձանքը: Յանցապարտներու մեկնումէն ետք անոնց տեղը կը բռնեն Արաբներ, Հնդիկներ, Ջինացիներ, Ճափոններ, Ինտոնէզիացիներ եւայլն: Առանք են որ կը հանդիսանան ներկայի «Քալտոշներու» նախնիները: Անոնց զաւակները երբ կը վերադառնան Ա. Աշխարհամարտէն, բոլորին հող ճարելու հարց կը ծագի:

1940 Հոկտեմբերին Նուվէլ – Քալէտոնի կը դաշնակցի Ֆրանսայի հետ, 1945–ին երեսփոխանական աթոռ մը կը տրամադ-

րըլի անոնց ու 1500–ի չափ Քանաքներ բաժարկելու իրաւունք կը ստանան:

Ինչ որ նորութիւն է, 1864–ին գտնուած նիքէլի հանքերն են, որոնք աշխարհի պահեստին 30%–ը կը կազմեն: Այդ Թուականէն ասդին մեռադն է որ ուշադրութիւնները կը հրաւիրէ այս երկրին վրայ. անոր շնորհիւ երկիրը կ'ապրի բարօրութեան, առատութեան շրջան մը. գաղթականութիւնը վերստին կ'աշխուժանայ, շատեր կուգան գործ փնտռելու, ուրիշներ՝ բախտ:

Այսպէս է որ կը կազմուի ներկայի բընակչութիւնը. ամէնէն կարեւոր երկու գաղութներն են Քանաքները եւ Եւրոպացիները:

**

ՔԱՆԱՔՆԵՐՈՒ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ

Քանաքներ ամէն առիթով ապստամբած են եկուոր հոսանքներու դէմ որոնք պատճառ եղած են իրենց պատկանող մաս մը հողերու կորուստին: Այս կորուստը անոնց համար նշանակած է նաեւ տարանձնութիւն մը, իրենց կրօնական ու մշակութային ինքնութեան: Իրենց համար հողը անքակտելի կերպով կապուած է ցեղային ինքնութեան:

Այս զատնացումը անոնք ապրած են մինչեւ ժամանակակից շրջանները: Ու 1970–ական Թուականներու մշակութային ինքնութեան արթնումի Թափը, քաղաքական ու տնտեսական պատրանաթափութիւնը, բազմատարր ընկերութեան մը հակասութիւններն ու Ֆրանսական քաղաքականութեան յարմարուելու պայմանները ծնունդ տուին ինքնավարութեան եւ անկախութեան պահանջներու:

1956–էն ի վեր Նուվէլ – Քալէտոնի «անդրծովեան հողամասեր»ու իրավիճակ ունէր: Իշխանութիւնը բաժնուած էր տեղական ժողովի մը եւ կառավարական խորհուրդի մը միջեւ: Անկախութեան ձգտումները ծնունդ տուին տեղական նոր կուսակցութիւններու: Եւ քանաք ազգայնական կուսակցութիւններ համախմբուեցան «Քանաք եւ ժողովրդավար ազատագրութեան ազգային ճակատ»ին մէջ, որու ղեկավարն է Ճիպաու:

Անկախութեան առաջին ձայները բարձրացան 1969–ին ուսանողներու կողմէ: Յետոյ 1982 – 84–ին տեղի ունեցան բըռնութեան արարքներ ու արիւնալի միջադէպեր:

**

Այսօր Ֆրանսա իր հակակշռին տակ կը պահէ աւելի քան վեց միլիոն քառակուսի քիլոմեթր ովկէանոս. այս առումով աշխարհի մէջ երկրորդն է Միացեալ – Նահանգներէ ետք: Այս գիրքը կը խանգարէ Խաղաղականի մէջ Աւստրալիոյ քաղաքականութիւնը, եւ յատկապէս Վանդուվըր – Սիանէյ գծի մը հաստատումը, որ Բ. Աշխարհամարտէն ի վեր երազն է Աւստրալիոյ բոլոր կառավարութիւններուն:

Իսկ աւստրալական շրջանակներ զօրավիգ են անկախութեան պահանջողներու:

Կայ նաեւ օրինակուելու պարագան. 1970– – 1980 Խաղաղականի բրիտանական ու աւստրալական կղզեխումբերը տիրացած են իրենց անկախութեան, ինչ որ օրինակ ծառայած է Քանաքներու: Կայ տակաւին երիտասարդ համալսարանականներու ազդեցութիւնը:

1978–ին Ֆրանսական կառավարութիւնը իրաւունք կուտայ Մելանէզցիներու, պահանջելու իրենց նախնիներուն հողերը: Սակայն այս քայլը ահագին շփոթութեան դուռ կը բանայ, քանի որ կարելի չէ ճշդել, թէ ով, ի՞նչ ունէր գաղթատիրութեան շրջանէն առաջ, եւայլն: Հարցեր, որոնք վէճեր կը յարուցանեն, ու անկախութեան կողմնակիցներ դէպքերու դանդաղ ընթացքը կը վերագրեն ներկայ կացութիւնը շարունակելու թաքուն փափաքի մը:

Երկրին մէջ Քանաքներու ընկերային դիրքը խնդրոյ առարկայ է. ճիշդ է որ վարչական երկրորդական դիրքեր ունին, սակայն կարեւոր պաշտօններու վրայ շատ աննշան է անոնց համեմատութիւնը:

Նուվէլ – Քալէտոնի մասին 1985–ին հրապարակուած բոլոր օրէնքներն ու հրամանագրերը հիմնուած են տեղեկագրի մը վրայ որ կը ցոլացնէ ներկայ վիճակը: Ֆրանսախօս այս կղզին կը գըտնուի անգլիախօս ընդարձակ շրջանակի մը մէջ, որով չի կրնար չհետաքրքրել Ֆրանսա, տրուած ըլլալով, որ նման քայլ մը կրնայ իշխանութիւններու բախումի մը պատճառ ըլլալ:

Ա. Թ. Թ.

ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԱՍՄՈՒՆՔՈՂԸ՝
ՍԻԼՎԱ ԿՈՄԻԿԵԱՆ

ԽՄԲ.– «Հայրենիքի Ձայն» շաբաթաթերթէն քաղելով ստորեւ կուտանք Շաքէ Վարսեանի յօդուածը, նուիրուած՝ Պոլսոյ հայ գաղութի ծանօթ արուեստագիտուհի, արտասանող Տիկին Սիլվա Կոմիկեանի:

×

Ե՞րբ սկսուեց գրականութեան նկատմամբ նրա մեծ սէրը: Այս հարցին Սիլվա Կոմիկեանը դժուարանում է պատասխանել: Թերեւս մանկուց, երբ մայրը նրա համար երգում էր օրօրոցայիններ, ապա արտասանում հայ բանաստեղծներին՝ Սիամանթօ, Դանիէլ Վարուժան, Մեծարենց ... Երբեմն մայրը ինքն իր համար էր արտասանում, բայց փոքրիկ Սիլվան կլանուած ականջ էր դնում, յետոյ անակրնկալի բերում մօրը՝ իր մանկական շուրթերով կրկնելով մօր ասմունքը...

Բայց գրականութեան, հայ բանաստեղծութեան սէրը նրանում հասունացաւ Եսաեան վարժարանում, որտեղ ունէր հիանալի մի ուսուցիչ, որը պոլսահայ արձակի երեւելի դէմքերից է միժամանակ՝ Վարդան Կոմիկեան: Այս ուսուցիչը, որ գիտէր ոգեշնչել իր աշակերտներին հայ բանաստեղծութեամբ, յետագայում պիտի դառնար Սիլվայի ամուսինը:

Եւ Սիլվան սկսեց ինքնավստահ քայլել հայ պոէզիայի անդաստանում՝ այնտեղից հաւաքելով իր նախընտրած ծաղիկները՝ կազմելու համար ասմունքի իր ծաղկեփունջը...

Եւ արդէն անցած տասնամեակների ընթացքում Սիլվա Կոմիկեանը դարձաւ պոլսահայութեան սիրելի ասմունքողը: Նա միշտ փնտռուած անձնաւորութիւն է Պոլսում տեղի ունեցող գրական – մշակութային բոլոր միջոցառումներում, լինի դա Կոմիտասի, Տէրեանի, Դանիէլ Վարուժանի, Մեծարենցի 100–ամեակ, թէ յոբելենական այլ տարեթուերի հանդիսաւոր նշում: Բացի այդ նա հանդէս է գալիս առանձին յայտագրերով՝ ոչ միայն հայկական սրահներում, այլեւ Պոլսի հռչակուած «Շան»ում, որն ունի հազար հոգուց աւելի տարողութիւն, եւ որտեղ ժամանակին իր առաջին համերգն է տուել Կոմիտասի հռչակուած «Գուսան» երգչախումբը: (*)

Շատ հարուստ ծրագիր ունի Սիլվա Կոմիկեանը: Մի գեղեցիկ հաւաքածու, աւելի ճիշդ հատընտիր արեւմտահայ եւ արեւելահայ բանաստեղծութիւնից, որն ընդգրկում է նաեւ ժամանակակից սովետահայ բանաստեղծութիւնը: Բաւական է ասել միայն, որ նրա ասմունքի հատընտիրում են Դանիէլ Վարուժանի «Հարճը», «Հացին երգը» շարքը, Մեծարենցը գրեթէ ամբողջութեամբ, Դուրեան, Զարիֆեան եւ ուրիշներ:

Երբ նա արտասանում է, համակ թըրթիռ է ու վերացում, եւ կարողանում է իր հետ վերացնել, տանել նաեւ ունկընդրին: Պոլսի «Մարմարա» թերթը գրում է, որ երբ նա մի երեկոյի ընթացքում արտասանել է «Հարճը», Պոլսահայութիւնը շնչակտուր հետեւել է ասմունքին: Սիլվան կարողացել է այն հասանելի դարձնել ոչ միայն պոլսահայ մտաւորականութիւնը, այլեւ գաւառներից Պոլսում հաստատուած այն Հայերին, որոնք լաւ չեն տիրապետում հայերէնին: Դա է Սիլվայի ասմունքի ուժը, մեկնաբանման յստակութիւնը, պարզութիւնը, բնականութիւնը: Նա բացում է իւրաքանչիւր բառի կեղեւը եւ մատուցում նրա խորհուրդ խորինը, հաստատելով, որ այո՛, ամէն մէկ բառ մի աշխարհ է:

Սիլվա Կոմիկեանի լաւագոյն արժանիքներից մէկն էլ այն է, որ նա սերտօրէն կապուած է պոլսահայ ժամանակակից բանաստեղծների հետ, նրանց գործերի առաջին մեկնաբանողն է, դրանք ժողովրդականացնողը պոլսահայ համայնքում: Զահրատ, Խրախունի, Անդան Խօզէր, Արմենուհի Թէրզեան, Իրմա Աճէմեան ... նրանք բոլորն էլ շատ բանով են պարտական Սիլվային՝ իրենց գործերի առաջին կատարման համար: Նա գիտէ ընտրել այն գործերը, որոնք ժամանակակից հասարակական հնչեղութիւն ունեն, չըմոռանալով նաեւ արձակը: Այս տեսակէտից ցցուն օրինակ է պոլսահայ տաղանդաւոր արձակագիր Ռոպէր Հատտէճեանի արձակ գործերից վերցրած մի հատուած, որտեղ խօսւում է Հայոց լեզուի գեղեցկութեան ու այն պահպանելու անհրաժեշտութեան մասին: Արձակ այս հատուածը, որ ունի իր կշռոյթն ու ներքին դրամատիկ զարգացումը, Սիլվա Կոմիկեանի շուրթերին դառնում է մայրենի լեզուին նուիրուած ձօներգութիւն: Իր ասմունքով նա կարողանում է մատուցել Հայոց լեզուի չքեղութիւնն ու հմայքը...

ՇԱՔԷ ՎԱՐՍԵԱՆ

(*) ԽՄԲ. «Յառաջ»ի. – Յօդուածագիրը հոս կը շփոթէ ներկայի «Շան»ը եւ պատմական «Փըթի Շան» թատրոնը:

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՆԻՒ ՃԸՐԶԻԻ «Տը քաթիլըն» ճաշարանին մէջ, Փետրուար 1–ին, տեղի ունեցած է մեծարանքի երեկոյթ մը, նուիրուած Արմենակ Մարտիրոսեանի՝ ազգային, եկեղեցական եւ բարեսիրական կեանքի մէջ իր վաստակին համար: Ներկայ եղած են 500 հոգի, որոնց մէջ նաեւ ներկայացուցիչներ համայնական մարմիններու: Յայտագիրը վարած է Ճէրրի Տօնապետեան: Առաջին բանախօսը՝ Միրիճան Գիրեան, անդրադարձած է (անգլերէն) Արմենակ Մարտիրոսեանի դերին՝ Հայ Ծերանոցի յառաջացման մէջ: Երկրորդ բանախօսը՝ Արմէն Տօնոյեան (Լոս Անճըլըսէն), տուած է «նկարագիրը այն մարդուն՝ որ Հայու իր աշխատասիրութեամբ, ծառայասիրութեամբ եւ հայրենասիրութեամբ, ոչ միայն յաջողած է որրութենէն հասնիլ տնտեսական լաւագոյն պայմաններու, այլեւ անհատական իր նախաձեռնութիւնը ի գործ դրած է ծառայելով, աշխատելով ուրախացնել իրեն դիմող Հայերը»: Յարգանքի խօսքեր արտասանած են Մայք Մկրտիչեան, Փրոէյքի քաղաքապետը, դատաւոր Ջորջ Ճօյլըն, Զարեհ Գարիկեան, տոքթ. Հայկազ Գրիգորեան: Առաջնորդը՝ Մեսրոպ Արք. Աշճեան, յանուն Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի, մեծարեալը պարգեւատրած է Կիլիկեան Ասպետի շքանշանով: Հուսկ, շնորհակալութեան խօսք արտասանած է մեծարեալը:

— «ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ —

ՄԱՅՐԻԿ

ԱՆՐԻ ՎԵՐՆԷՕՅ

Թարգմանութիւն՝ Ա. Թ.

Ed. R. Laffont. Paris, 1985

Եոխս անցաւ, ծռեցաւ ու մըմնջեց կէս – յանդիմանական կէս ծիծաղկոտ շեշտով մը.

– Ձեր ականջները պէտք է քաշէի ... պէտք չկար:

Հասկցայ որ ակնարկութիւնը անուշեղէնի տուփին համար էր, սակայն չկրցայ գոց սորված պատասխանս տալ, որովհետեւ արդէն դէպի դուռը կը շտապէր, մինչ ներս մտաւ սպիտակ բաճկոնով մարդը, էճլէրներով լեցուն արծաթազօծ մեծ ափսէ մը բռնած: Տանտիրուհին պահ մը տատամսեցաւ, ջղայնոտ ակնարկ մը նետեց ժամացոյցին, խեղդուկ «ո՛հ, երբեք պիտի չկրնամ» մը մռլտաց, սակայն տանտիրուհիի պաշտօնին սիրոյն գերագոյն զոհողութիւնով մը որոշեց ափսէն առնել:

Ախորժելի էին մէկ առ մէկ քովէ քով շարուած այս էքլէրները, սուրճով կամ շոքոլայով պատրաստուած:

Ես հանդարտ կը մնայի տեղս, միշտ համաձայն մեր բարքերուն, որոնք մայրս կրկին յիշեցուցած էր իր վերջին յանձնարարութիւններուն հետ. առաջին անգամուն պէտք էր քաղաքավարօրէն մերժել, յետոյ, երկրորդ անգամուն կրկին մերժել, առնել միայն երրորդ պնդումին եւ ձգել, որ տանտիրուհին ինք հրամցնէ իր ընտրելիք կտորը:

Երբ Տիկին մայր Ալեքսանտր ինծի ներկայացուց ափսէն, առաջին մերժումս մըմնջեցի լայն ժպիտով մը.

– Ո՛հ, ոչ. շատ շնորհակալ եմ տիկին:

Էքլէրները անցան քովինիս, որ շարքէն հատ մը քաշեց ու անյագօրէն կուլ տուաւ:

Ինծի համար ոչ երկրորդ, ոչ ալ երրորդ առաջարկ մը եղաւ: Կ'երեւի կարծեցին թէ ատիկա չէի սիրեր: Ալեքսանտր, որ վերագըտած էր իր տմարդի չարութիւնը, նկատած ըլլալով վերապահ մերժումս, այդ վայրկեանին գոռաց, թէ հաւանօրէն «լօքում», «քուսքուս» ու «ծիծեռնակի բոյն» միայն կը սիրէի: Արեւելք, Աֆրիկէ ու Չինաստան այսպէս իրարու խառնուած, ծիծաղի նոր ալիք մը փըրցուցին: Սիրելի մայրիկը փափաքը ունէր հետեւելու ընդհանուրին, սակայն իր քըթիջը զսպեց ու մեզմէ բաժնուելէ առաջ, իր խօսքը յատկապէս ինծի ուղղելով ըսաւ, թէ «իր անպիտան որդին շատ կատակասէր էր»:

Այսպէս աւարտեցաւ իշխանին նախընթրիքը:

Նշանաւոր պախլավաներս սեղան չեկան բնաւ:

Ես իմ ձեռքովս իրենց յանձնած էի զանոնք, սակայն չէ՞ որ մայր Թագուհին իր ձեւով շնորհակալութիւն յայտնած էր ինծի...: Ուրեմն տեղեակ էին անոնց գոյութեան: Միայն թէ ... արդեօք տակաւին ծրարը բացած չէի՞ն: Այս մեկնաբանութիւնը չգոհացուց զիս: Կամ ... թերեւս երեկոյեան պահած էին որպէսզի ընտանեօք ճաշակեն:

Ալեքսանտր իր հետեւորդներու խմբակով կրկին դէպի հիւրանոց կ'ուղղուէր ուրիշ խաղեր խաղալու: Տակաւին քիչ մը կանուխ էր Մայրիկիս հետ ժամադրութեանս համար, սակայն լաւ տաքցուած այս տան մէջ այնքան պաղութիւն կը զգայի, որ վճռեցի մեկնիլ:

Անոնք արդէն հակած էին խոշոր տուփի մը վրայ, որուն մէջի կտորներով կարելի էր զանազան առարկաներ շինել:

– Ցտեսութիւն Ալեքսանտր ... շնորհակալ եմ նախընթրիքիդ համար:

Պտուտակներով զբաղած, ու անտարբեր մեկնումիս, պատասխանեց.

– Կը մեկնի՞ս արդէն:

Այն պահուն երբ հիւրանոցին դուռը պիտի բանայի, աւելցուց.

– Ցտեսութիւն ... գիտես ... խնդալու համար էր:

Ատոր բոլորովին վստահ էի:

(Շար. 58)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. – Կարապետ Պալեան 200 ֆրանք:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մանուշակ Ջօւեան 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Պօղոս Նալպանտեանի մահուան առթիւ (Պուռ – լէ – Վալանս):

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1987 – 1988 ուսումնական տարեշրջանին Հայաստանի բարձրագոյն ուսմանց նախարարութիւնը երկու տեղ յատկացուցած է ֆրանսահայ ուսանողներու համար:

Թեկնածուներէն կը խնդրուի իրենց գիմումնագիրը, կարճ ինքնակենսագրականով մը ուղարկել հետեւեալ հասցէին.–

UCFAF
6, cité Wauxhall, 75010 Paris
մինչեւ 1987, Ապրիլ 15:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօյ – Քաշանի մասնաճիւղը ի յիշատակ իր հիմնադիր ընկերուհիներէն՝ Տիկին Ազնիւ Տիրօեանի մահուան քառասունքին 500 ֆրանք կը նուիրէ Պանեէօյի հայկական վարժարանին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Մելինէ Օսմանեանէ 150 Ֆ. ընկ. Փլոր Պաhչէճեանի յիշատակին, Տիկին Արմենուհի Մինասեանէ 1000 Ֆ. Գալուստ Մինասեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի (Լիբանահայ մանուկներու ֆոնտին):

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մարտ 15, «Անառակի Կիրակի»ն ժամերգութիւն 8.45–ին, Արեւագալ 9.45–ին, Պատարագ՝ ժամը 10.15–ին այս առթիւ պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ «Հայկազեան Միօրեայ Վարժարանի Աշակերտութիւնը», ղեկավարութեամբ՝

ԻՍԱՀԱԿ ԽԶԿՐ. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆԻ

Կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, Ազգային Տան սրահին մէջ՝ Վարդանանց Տօնակատարութիւնը:

Հանդէսին գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերէ Հայկազեան վարժարանի աշակերտութիւնը, այս առթիւ օրուան նիւթին շուրջ կը խօսի Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Իսահակ Քհնյ. Հէքիմեան:

Հ. Բ. Ը. Մ.

Հ. Բ. Ը. Մ. 1987
11–րդ Նաւասարդեան
Համաշխարհային

Փառատօն

Ժընեւի մէջ – Ապրիլ 17–էն 19

մասնակցութեամբ՝ Միջին – Արեւելքի, Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկաներու, Եւրոպայի, Աւստրալիոյ մարզիկներու եւ անդամներու:

Պասքէթ – պոլ, վոլէյպոլ, Մինի – ֆութպոլ, փինկ – փոնկ եւ արտասանութեան մրցում:

Ընկերակցողներու համար պանդոկի եւ կեցութեան կարգադրութիւն նպաստաւոր պայմաններով:

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Հ. Բ. Ը. Մ.ի 11, Սքուար Ալպոնի Փարիզ, 16–րդ:

Հեռ. – 45 – 20 – 03 – 18

RECHERCHE

Cherche personne d'âge moyen, nourrie, logée, pouvant s'occuper d'une hémiplégique à Cannes (06400).
Tél : (16) 93. 39. 44. 34
ou (16) 93. 38. 35. 05

Raffi - Traiteur

60, rue La Fayette
Paris 9e
INFORME
SON AIMABLE
CLIENTELE
QU'IL EST TRANSFERE
60, AVENUE PAUL - DOUMER
PARIS 16e

LA MAISON
DE LA CULTURE ARMENIENNE
d'Issy-les-Moulineaux vous présente

DÉCALAGE HORAIRE

Un spectacle musical mis en scène
par SERGE AVEDIKIAN

avec :
Gérard CARCIAN (kamantcha)
Mick SARKISSIAN (doudouk)
Vasken SOLAKIAN (tar/saz)

et

PHENIX 1915

Le groupe de danses contemporaines arméniennes

à L'AUDITORIUM
d'Issy-les-Moulineaux
MERCREDI 18 MARS à 20 h 30

Auditorium d'Issy-les-Moulineaux
Mail Raymond Menand
Métro : Mairie d'Issy
Participation : 50 F

- ՃԱՇ -

Կապոյտ Խաչի Սէն – Ժեռմէն մասնաճիւղը կը կազմակերպէ ճաշ մը, Մարտ 14–ին, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21–ին Թադին եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, հայկական ջերմ մթնոլորտ: Ճոխ եւ համեղ ճաշեր պատրաստուած վարչութեան կողմէ:

ՀԱՄԵՐԳ

Կիրակի, Մարտ 15, ժամը 15–ին Սանթրը Քիւլթիւրէլ Էսփաս Ժիւլիէն՝
33, cours Julien, 13006 Marseille

ԺԻՒԼԻԷԹ ԵՐԼՄԱԶԵԱՆ
կը ներկայացնէ՝
ԳԱՐՈՒՆ
Մանկանց Երգչախումբը
Ղեկավար՝ ԽԱԶԻԿ ԵՐԼՄԱԶԵԱՆ

Յայտագիր՝ Կոմիտաս – Խաչատրեան – Կանաչեան – Է. Յովհաննիսեան – Ա. Յարութիւնեան – Մազմանեան – Ալան Յովհաննէս – Պարթեւեան – Ալէմշահ:

U. G. A. B. - MARSEILLE

CONFÉRENCE

du
Professeur Lévon MEKERTCHIAN
Membre de
l'Académie des Sciences d'Arménie

«LA POESIE ARMENIENNE MEDIEVALE»
(en arménien
avec traduction simultanée)

le Vendredi 20 Mars à 21 h
au siège de l'UGAB
33, cours Pierre Puget, Marseille

Cette Conférence est donnée à l'occasion du séjour en France du Professeur Mekertchian, dans le cadre de l'accord entre les Universités d'Erévan et de Montpellier III.

ՄԱՐՍԷՅԼ.
ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Հովուական այցելութեան առիթով, Կիրակի, Մարտ 15, առաւօտեան ժամը 10.30–ին, Եպիսկոպոսական պատարագ կը մատուցուի Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ մէջ, 26, ռիւ Սիպիէ – 13001 Մարսէյլ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ
Առաջնորդ Ֆրանսայի Կաթողիկէ Հայոց

Յաւարտ պատարագին ընդունելութիւն եւ հացկերոյթ. Հացկերոյթի համար տեղերը ապահովել՝

Հեռ. – 91 – 48 – 19 – 60

- ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ -

Կազմակերպուած՝
«ԿԱՑԾ» – Նոր Սերունդ Մշակութային Միութեան կողմէ

Նիւթ՝
«Հայ կազմակերպութիւններու դերը՝ նոր սերունդի ապագայի պատրաստման համար»:

Մասնակցութեամբ՝
ՀԱՅՐ Վ. ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ
ՊՐ. Մ. ՊԶԱՔՃԵԱՆԻ
ՊՐ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՏԱԳԷՍԵԱՆԻ

«ՅԱՌԱՋ» օրաթերթի, «ԱՇԽԱՐՀ» շաբաթաթերթի, «ՅԱՂԹԱՆԱԿ» ամսաթերթի ներկայացուցիչներուն, Ուրբաթ, Մարտ 13–ին, ժամը 20.30–ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան՝ Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ:

118, rue de Courcelles, 75017 Paris
Métro : Courcelles

Հ. Բ. Ը. Մ.

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

կը ներկայացնէ
Ամերիկահայ նկարիչ–քանդակագործ-գրագէտ

ՎԱՐԱԶ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆԻ
Արուեստի Աշխարհը

Նկարչական Ցուցահանդէս

Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ
118, rue de Courcelles — 75017 Paris

Մարտ 5–էն մինչեւ Մարտ 14
(ժամը 17էն 21)

Լուսարձակով պիտի ցուցադրուին արուեստագէտին կարեւոր գործերը:

– Մուտքը ազատ է –

LE DIMANCHE 29 MARS A 18 h 30 PRÉCISES
L'ECOLE
TEBROTZASSERE *Présente*
KATCH NAZAR
COMÉDIE MUSICALE D'APRÈS UN CONTE ARMÉNIEN

THEATRE FONTAINE
10 RUE FONTAINE
75009 - PARIS

AVEC LA PARTICIPATION DES ÉLÈVES DE L'ÉCOLE

MISE EN SCÈNE ET ADAPTATION NAREK DOURIAN
PAROLES ET MUSIQUE. NAREK DOURIAN

ASSISTANTE METTEUR EN SCÈNE: ETVARTA PAROUNAKIAN

DÉCOR ET COSTUMES: KARIM MEKHITIGIAN

RÉALISATION COSTUMES: CHOUCHANE TCHERPACHIAN

VENTE DES BILLETS

Ecole Tebrotzassere: 1Bd. Du Nord 93140 Le Raincy		43810172
Styl-Honoré: 213 Rue Saint Hönoré 75008 Paris		42963252
Tèle Condorcet: 175 Av. Jean Jaurés 92140 Clamart		46425617
Hay Disc: 35 Rue Lamartine 75009 Paris		48782279

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, rue Thouin -- Paris 5e

EXPOSITION
DE PEINTURES ET SCULPTURES

Le Centre Culturel Saint Mesrob organise une Exposition de Peintures et Sculptures d'Artistes Arméniens de France, avec la participation de :

- BARKEV DJIBOGHLIAN
- GUV
- CHAHE KAZAN
- KHATCHIG KAZANDJIAN
- DIKRAN KOUBESSERIAN
- SUZANNE MAKAROFF
- PATRICK SAMUELIAN
- SIR—L
- HAROUTIOUN TOROSSIAN
- PATRICK TOUCAS-TERZIAN
- ARCHAVIR YEGHIAZARIAN

L'exposition aura lieu dans les salles du Centre, 10bis, rue Thouin, Paris 5e, du 11 au 18 Mars.
Horaire de visite : de 14h. à 20h30.
Vernissage: Mercredi 11 Mars, à 19h.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
13

VENDREDI
13 MARS
1987

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: (1) 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

62րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.443 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 62e ANNÉE — No 16.443

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԿՈՒ ՀԱԶԱՐ ուսանող (քանի մը հարիւր միայն այս ժամուն համար) փողոց իջած էին, Չորեքշաբթի օր, բողոքելու համար ապահովութեան պատուիրակ – նախարարին՝ Փանդրոյի ձախուեր արտայայտութիւններուն դէմ Մալիք Ուսեքինի հաշուին: Մեռած երիտասարդը, երիկամունքի հիւանդութիւն ունէր եւ տիալիզի տակ էր, ինչ որ ըսել տուած էր, աջի օր, Փանդրոյի որ ան Ֆրանսացի ուսանողներու կարծած հերոսը չէր, եւ ինք որ ընտանիքի հայր է, կ՚ըսէ թէ եթէ տիալիզի տակ զաւակ մը ունենար չէր ձգեր որ գիշերը տխմարութիւններ ընէր փողոցները: Ամէն պարագայի մէջ, «Լիպերասիոն» ալ կը հաստատէ թէ կէս – ձախողութիւն մըն էր: Ընկերվարական – ները կ՚ուզեն անպայման շահագործել եղածը եւ Լօրան Ֆապիուս յանկարծ մէջտեղ կ՚ելլէ: Լոզունգները շատ ինքնատիպ չէն. – Փաքուան կ՚ուզեն Ջիլի դրկել Փանդրոյի հետ, Փանդրոյի կը վերագրուի «մտային սխալ» եւայլն, եւայլն: Կիրակի օր ալ, ուրիշ ցոյց մը նախատեսուած է քաղաքացիութեան նոր օրինագիծին դէմ:

ՖՈԼՔՍՎԱԿԸՆ կառքի գերմանական ծանօթ ընկերութիւնը մեծ խարդախութեան մը զոհ գացած է, որ նոյնիսկ «դարուս առաւ – փախուստութիւնը» կը նկատուի: Բաւական դժուար եղած է մէջտեղ հանել պատահածը: Ելմտական սպասարկութեանց պատասխանատուներ 1986-ի թելէքսները քննելէ ետք է, որ յայտնաբերած են խարդախութիւնը: Դուրսէն անձեր, բայց ներքին մեղսակցութիւններով մեծաքանակ շահագործումներ ըրած են տոլարի վրայ, յանուն Ֆոլքսվակընի, փաստաթուղթեր կեղծելով եւ տոլարի սակի բարձրացում նախատեսելով: Տոլարը ինկած է եւ ընկերութեան գանձէն 480 միլիոն գերմանական մառք կը պակսի: Լուրը ռումբի պէս պայթած է եւ արժեթուղթը զգալի անկում մը կրած Ֆրանքֆուրթի սակարանը:

ՖԻՆՈՎ վիճակի մէջ կառք վարողներու դէմ պատիժները խստացան, Նախարարաց Խորհուրդի վաւերացուցած նոր օրինագիծով: Մինչեւ 2 տարի բանտարկութեան եւ 30 հազար ֆրանք տուգանքի կրնայ դատապարտուիլ յանցապարտը: Նախագահ Միթերան շատ գոհ մնացած է նոր կարգադրութիւններէն:

«ՓԻՐԵՆԵԱՆՆԵՐԸ չկան այլեւս, ըսաւ երկու օրէ, քանի որ ֆրանքեւսպանական մեղրալուսին մը սկսած է: Նախ Միթերան, ապա՝ Շիրաք, եօթը նախարարներով Մատրիտ ժամանեցին Չորեքշաբթի օր եւ սիրալիր յարաբերութիւնները բացայայտ են: Ջանք կը թափուի Ֆրանսայի կողմէ (46 եղաւ արտաքսուած Պասքերու թիւը) որ ամէն ինչ մոռցուի Նափոլէոնեան օրերէն Հասարակաց Շուկայի անդամակցութիւնը: Այս բարելաւման մէջ Միթերան ալ դեր ունեցած է, քանի որ ահաբեկիչներու Սպանիոյ յանձնումը սկսած էր Շիրաքի ժամանումէն առաջ:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ հակաստալինեան ֆիլմ մը պիտի ներկայացնէ շարժանկարի Քաննի փառատօնին (Մայիս 7-էն 19): «Զղջում» ժապաւէնը ներկայիս կը ներկայացուի Մոսկուա: Բեմադիրն է՝ Վրացի մը, Թենկիզ Աբուլաձէ. Ֆիլմը պատրաստուած է Ստալինի հայրենիքին մէջ, այսինքն՝ Վրաստան եւ դերասաններն ալ Վրացի են: Մենատիրոջ անունը՝ Վառլամ է եւ ֆիզիքապէս խառնուրդ մըն է Հիթլէրի, Մուսոլինիի եւ Բերիայի: Ստալինի անունը երբեք չի տրուիր:

ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐԸ ըմբոստ դարձած են, մինչ սկզբունքով արհեստի գաղտնապահութեան ենթակայ պէտք է ըլլան: Արդարեւ, Մագիւրիէն ետք, Ապտալլահի մէկ ուրիշ նախկին փաստաբանն է՝ Ռոպէր Պուայէ, որ Լիոն – Ֆիկառօ-ի յայտարարած է թէ Ապտալլահ շատ լաւ գիտէր թէ Մագիւրիէ Ֆրանսական գաղտնի սպասարկութեանց կը պատկանի, քանի որ Լիբանանցին ինք ըսած էր 1984 Դեկտեմբերին, երբ Պուայէ պաշտպան փաստաբաններէն մէկն էր Ապտալլահի: Այդ պատճառով շատ «զարմացեր է» երբ Մագիւրիէի խոստովանութիւնները կարդացեր է: Ուրեմն, հաւանական է, կ՚ըսէ Պուայէ, որ Ապտալլահ օգտագործած ըլլայ Մագիւրիէն թունաւորման գործողութեան մը համար:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐ ՍԷՆ – ՇԱՄՈՆԻ, ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԵՒ ՎԻԷՆԻ ՀԱՄԱՐ

Կարեւոր էր, Կիրակի օր, Վալանսի Հայ Մարզականին մրցումը Կրընոպլի մէջ տեղւոյն «Ժօժօ» ակումբին դէմ: Այս վերջինը, ինչպէս Վալանս, լուրջ յաւակնորդ է վերելքի, այսինքն մտնելու Ֆրանսայի ախոյեանութեան երրորդ դասակարգին մէջ: Արդիւնք՝ հաւասարութիւն 0 – 0. երբ մրցման ալ արդիւնքը նոյնը եղած էր: Դասաւորումը կը գլխաւորէ Բլիւզի ակումբը: Վալանս, 16 խաղերէ վերջ, մէկ կէտով միայն ետ կը մնայ: Յառաջիկայ Կիրակի, Հայ Մարզականը կ՚ընդունի Աննըմասի խումբը՝ որուն հետ հաւասար մնացած էր Հօթ – Սավուայի դաշտին վրայ: Այս անգամ, պարտութիւն մը կրնայ լրջօրէն խախտել վերելքի յոյսերը:

Ռոն – Ալփ լիկի առաջնութեան մէջ ալ, հաւասարութիւն մը: Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն – Տէսին, Վիլֆրանշի մէջ, չէ յաջողած կոլ նշանակել, իր մրցակիցն ալ՝ նմանապէս: Հ. Մ. Ը. Մ. կը մնայ ազիւսակին 7-րդ աստիճանին վրայ: Յաջորդ մրցում՝ Մարտ 15-ին, Տէսինի մէջ, Մոնթէլիմարի դէմ: Երթ մրցման արդիւնք՝ 1 – 0 ի նպաստ Տրոմի ակումբին: Հ. Մ. Ը. Մ.է կը սպասուի յաջող փոխ – վրէժ մը:

Տրոմի մէջ, Վալանսի պահեստին կը շարունակէ իր յաղթական երթը եւ կը գրաւէ միշտ, փրոմոսիոն տ՚Օննէօրի իր խմբակին մէջ, դասաւորումին գլուխը: Մարտ 15-ին, պիտի խաղայ Թէրնուարի մէջ, Սէն – Թ՚էթիէնի մէկ արուարձանը: Դժուար թէ կարենայ կրկնել իր անցեալ Կիրակիի լայն յաջողութիւնը 4 – 1 Ռիւոմսի դէմ, բայց կրնայ յաղթել, ինչպէս յաղթած էր Վալանսի մէջ (2 – 0):

Շրջանին նահանգային առաջնութիւններուն մէջ, ընդգծենք Սէն – Շամոնի Արարատ-ին դիւրին յաջողութիւնը Սէն – Մարթէնի դէմ (10 – 0): Արարատ կը մնայ յաւակնորդ վերելքի, ինչպէս Վիէնի մեր ակումբն ալ՝ որ յաղթած է Սէն – Ռոմէնի 1 – 0-ով: Իսկ Լիոն – Տէսինի երկրորդ կազմը պարտուած է Շամփանիի մէջ (2 – 1):

Փարիզեան շրջանին մէջ, Ալֆորվիլի Հայ Մարզականը, յաղթելով Վիթրիի, այս վերջինոյն դաշտին վրայ, կ՚արդարացնէ վերելքի իր յոյսերը: Վալ – տը – Մառնի առաջին կարգի այս ախոյեանութեան մէջ, զօրաւորագոյնները կը թուին ըլլալ Ալֆորվիլ եւ Շամփինիի փորթուկալեան ակումբը:

Հօ – տը – Սէնի առաջնութեան ի հաշիւ, Իսի հաւասար արդիւնք (1 – 1) ձեռք բերած է Սէվրի մէջ: Այս վերջինը դասակարգին լաւագոյններէն է, բայց ոչ առաջինը: Իսի կը շարունակէ բոլորել միջակ մրցաշրջան մը:

Միջերկրականի շրջանին մէջ պարտութիւններ: Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ գացած էր Նիս: Տեղւոյն արհեստավարժ ակումբին երրորդ կազմին դէմ, հայկական խումբը վերջին կէս ժամուան ընթացքին միայն յաջողած է տիրապետել իր մրցակիցին. Ղազարեան յաջողած է նշանակել կոլ մը, բայց յաղթանակը մնացած է Նիսի (2 – 1):

Սէն – Թ՚Անթուան, Քարփանթրայի մէջ տկար երեւցած. արդիւնք՝ 4 – 0. դժուար է փայլիլ հակառակորդ դաշտի վրայ:

Աւելի համեստ դասակարգերու մէջ, Նիսի Հայ Մարզականը՝ 1 – 1 Քարրոսի դէմ, Սէն – Թ՚Անթուանի պահեստին յաղթական Սէն – Մարսէլի դէմ (6 – 2) եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ինը հաւասար 2 – 2 Էուրի հետ:

Մարտ 15-ին, Կիրակի, կարեւոր մրցումներ պատուոյ դասակարգին մէջ: Արծիւ – Փրըմիէ Քանթոն, Սէն – Թ՚Անթուան – Կարտան: Մարսիլահայ մարզասէրներուն կը մնայ երթալ քաջալերել մարզասէրներուն խումբերը. կը խաղան Մարսէյլի մէջ:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊՐԻԺԻԹ ՊԱՐՏՕ ԵՒ ԻԶՄԻՐԻ ԿԱՏՂԱԾ ՇՈՒՆԵՐԸ

Իզմիրի քաղաքապետութիւնը առաջքն առնելու համար կատաղութեան դէպքերու բազմացումին, կ՚որոշէ յատուկ մասնագէտներու խմբակի մը միջոցով սատկեցնել բոլոր անտէր ու թափառական շուները ու կատուները: Որոշումը կը շանթահարէ երբեմնի գեղանի աստղը՝ Պրիժիթ Պարտօն, որ անմիջապէս կը պահանջէ դադրեցնել այս սպանդը. ան կը շեշտէ, թէ կատաղութեան դէմ պայքարելու այլ միջոցներ կան – աւելի շնավարի – քան այս մէկը: Կը յիշէ նոյնիսկ Փերուի նման երկրի մը պարագան, ուր կէս միլիոն շուներ պատուաստուած էին բնակիչներու ալ օժանդակութեամբ:

Երանի՛ Իզմիրի կատղած շուներուն, որոնց այս անարդար սպանդը կը զայրացնէ Պարտօն, որ յանուն անոնց կը բողոքէ, պահանջներ կը ներկայացնէ. իրենց ո՞ր առաքինութեան կը պարտին արդեօք այս թանկագին հովանաւորութիւնը, որ անտեսելով նոյնիսկ մարդկային ահաւոր անարդարութիւններ, այլեւս սովորական դարձած սպանդներ, կը զբաղի իրենց ճակատագրով:

Շատ ատեն չէ անցած այն օրէն ի վեր երբ Պուրժ Պարաժնեհի գաղթակայանին Պաղեստինցիները սովամահ չըլլալու համար պարտաւորուեցան իրենց մեռած ազգակիցներուն դիակները ուտելու: Իրենց կացութիւնը շնավայել հետաքրքրութի՞ւն մըն ալ չէր արժեր: Սակայն կ՚երեւի Պարտօ այդ օրերուն մխրճուած էր կատղած շուներու պարագաները ուսումնասիրելու գործին մէջ, անտեսելով իր ցեղակիցներուն ոչ իսկ շնավարի պայմանները:

Հաւատարմութեան ի՜նչ նախանձելի օրինակ...:

Թ. ԱՐՓԻ

MONTPELLIER-EREVAN

SOIREE FRANCO-ARMENIENNE A CHATEAU-LEENHARDT

Le samedi 6 mars, l'Amicale arménienne de Montpellier et sa Région organisait au Centre d'accueil du Château - Leenhardt (Le Grau du Roi) une soirée de rencontre, avec le concours de Madame Arlette Hérimian (petite-nièce de Khimian Hayrig), sa dynamique directrice, et de Monsieur Pierre Deglon, administrateur. Venus de Montpellier, de Nimes, du Grau du roi, les représentants de la Communauté arménienne accueillaient dans les élégants salons de Château-Leenhardt et pour un dîner organisé de main de maître, deux savants venus d'Erevan dans le cadre de l'accord récemment conclu entre l'Université Paul-Valéry (Montpellier III) et l'Université d'Etat d'Erevan ; l'un, le Doyen Levon Mekertchian est un historien des littératures arméniennes (poésie lyrique médiévale, Avedik Issahakian) et russe (Tolstoï, Dostoïevski), en même temps un écrivain célèbre, l'autre, le Professeur Hovsep Tutundjian, est un spécialiste de la psychologie française (disciple d'Henri Wallon), et internationalement connu. Ce dernier, dans un discours en excellent français, répondant à celui du Professeur Gérard Dédéyan, Président de l'Amicale de Montpellier, souligna les similitudes psychologiques entre le peuple arménien et le peuple français, et rappela la longue tradition de coopération culturelle entre la France et son pays. Monsieur Antranik Kéchichian, Délégué culturel et social de l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance pour l'Europe, venu de Valence avec son épouse, sut prononcer également d'émouvantes paroles. La soirée, qui se déroula dans une ambiance particulièrement chaleureuse, fut ponctuée de chants et de poèmes arméniens ou français, et les deux savants arméniens eurent **la joie de recevoir deux toiles offertes par Pierre Deglon, artiste peintre.**

Cette soirée fut la preuve vivante que le meilleur support pour la rencontre entre deux cultures c'est l'esprit d'accueil et de convivialité, comme en témoigna M. Dupleix, journaliste au «Midi Libre».

Le Professeur Tutundjian donnera des cours et conférences à l'Université Paul - Valéry où il est accueilli par le Professeur André Guillain et parlera de la psychologie de l'enfant et de la psychologie du sport.

Le Doyen Mekertchian, accueilli par Madame Irène Cahuet, professeur de russe, abordera l'histoire et la civilisation de l'Arménie jusqu'à la période contemporaine inclue, les grands poètes arméniens, les romanciers russes classiques.

×

Séjournant en France pour un mois, les deux éminents savants donneront des conférences publiques à Marseille (UGAB, 20 mars) et à Paris (UGAB, 3 avril). Leurs activités dans la capitale sont organisées par le Centre de Recherche sur la Diaspora arménienne, en collaboration avec l'Université Paul-Valéry.

(Correspondance «Haratch»)

ՍՓԻՒՌՔԵԱՆ ՖՈԼՔԼՈՐԻ ՀԱՐՑԸ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Դարերը, տարիները կ'անցնին կամ կը թուին անցնիլ ու մեր ժողովուրդի գիտակից մասը, վառած իր առողին լոյսին, իր հաւատքի ուժին՝ կը քալէ դէպի ուր որ կը տանի ժամանակին կոյր հոսանքը: Պէտք կա՞յ անգամ մըն ալ կրկնելու թէ տեղ մը պացած չունինք, որքան որ գիտենք եւ թէ որքան շուտ համակերպինք այս ապերախտ տիեզերքին՝ այնքան շուտ կը լճանայ մեր իմացական կեանքը, դէթ անոնց՝ որոնք միամիտ լաւատեսութիւնը ունին հաւատալու թէ բարեացակամ նախախնամութիւն մը կը զբաղի մարդկութեամբ: Ինչ որ է – կարեւորը մեզի համար հիմա այն է որ մեր Հայերուս մտքէն չանցնիր երբեք թէ այս մոլորակը կրնայ իր գոյութիւնը շարունակել առանց հայ ազգին, թէ քաղաքակրթութեան մեր բերածը անփոխարինելի ստորոգելի մըն է, իմաստութիւն մը՝ առանց որու աշխարհի որակէն շատ բան պիտի պակսէր: Հայ ըլլալը առանձին, բացառիկ ճակատագիր մըն է, աւելի վեր քան մեր մշակոյթը, գիրն ու գրականութիւնը – ու այս գաղափարին բոլորս կը համաձայնինք:

Այսպէս կը հաշակենք, կամ գոնէ կը խորհինք, ու մեր ոտքին հետքերը մեր ետեւէն հաւաքելով կը քալենք Աստուած գիտէ ուր: Ցարդ ոչ մէկ երկրի մէջ մնայուն յիշատակարան մը յաջողած ենք կառուցանել որպէս խորհրդանշանը մեր ներկայութեան, մեր կարողութեանց եւ մեր մշակոյթին, ի բաց առեալ Պիքֆայայի Նահատակներու Յուշարձանէն՝ որուն կմախքը միայն մնացած է այսօր: Ամէն տեղ փուշի վրայ նստած ենք, ամէն տեղ հիւր ենք, ինչ որ կը նշանակէ թէ մէկ շաբաթէն աւելի պէտք չէ մնանք: Այսպէ՞ս կը սկսի արդեօք Սփիւռքեան գոյութիւնը...: Ամէն պարագայի, կէս դարէ ի վեր է որ դուրսերն ենք, ոչ ճարտարապետական, ոչ քանդակագործական ոչ ալ երաժշտական արուեստին մէջ նշանակալից, ինքնատիպ, հայատիպ յաջողուածք ունեցած ենք: Միշտ հինն է որ փորձած ենք կրկնել, կապկել, յաւերժացնել: Նկարչութիւնը միակ բացառութիւնը կը թուի ըլլալ եւ ուր մեր տաղանդը ճեղքած է միջակութեան պատը ու հասած ճանաչումի: Այս է մօտաւոր պատկերը մեր ներկայ կացութեան՝ որու դիմաց սակայն ոչ մէկ յուսալքում կամ կամքի տկարութիւն պէտք է ունենանք: Այլ՝ բաց աչքով նայինք հայելիին մէջ, բաց աչքով քննենք մեր շուրջի իրականութիւնը ու բաց աչքով քնանանք:

Մեր տագնապը գլխաւորաբար ժամանակի տագնապ է, պատմութեան ընթացքին, կշռոյթին, իմաստին հետ հաշտուելու հարց է: Այսպէս է որ անցեալը անվթար պահելու, այսինքն ժամանակի ընթացքը կեցնելու, պատմութիւնը անշարժացնելու մեր խելայեղ ճիգին մէջ մենք ստիպուած ենք, առանց ուզելու եւ առանց գիտնալու՝ յաւերժացնել նաեւ պատահաբար մեր արժանիքներուն եւ առաքինութեանց՝ մեր թերութիւնները որոնք անքակտելի մասը կը կազմեն մեր ազգային խառնուածքին: Այսինքն՝ մեր բաժանումները, ոխերն ու քէները, մեր կռիւները, ատելութիւններն ու վախերը ինչպէս եւ մեր նշանաւոր անմիաբանութիւնը՝ որ Պատարագին մէջ անգամ մտած է, հարիւրաւոր տարիներէ ի վեր: Այս է պատճառներէն մին որ մեր եկեղեցական բաժանումը, կուսակցական պայքարները, դաւանաբանական անհանդուրժողութիւնը եւ նման վէճեր կը քաշկռտուին մեզ հետ տարիներով ու տասնամեակներով: Ու ծայրը չենք տեսներ:

Լեզուն կեդրոնական դեր ունի այս կացութեան մէջ: Մենք ճառերու, քարոզներու, հռետորական մտածումի ու սանձարձակ երեւակայութեան ազդեցութեան տակ արթնցած ու հասունցած ժողովուրդ եղած ենք: Կը բաւէ աչքէ անցընել քաղաքական ու կրօնական մեր կեանքը ինչպէս եւ դպրոցական հանդէսներու եւ մշակութային կոչուած բանախօսութիւններու նկարագիրը, թերթերու յօդուածները, տօնակատարութիւններու ընթացքին հնչուած բառային դրախտները եւայլն՝ համոզուելու համար թէ հայերէն լեզուին սոսկ ներկայութիւնը մեր բերնին, ականջներուն ու մտքին մէջ ինչքան կարեւոր է հայ հաւաքական կեանքի գնացքին համար: Մեզ այնքան մօտ է ան, մեզ այնքան կը միացնէ ու նոյն ատեն այնքան կ'անջատէ բոլորս մեր շուրջի աշխարհէն՝ որ գրեթէ գաղտնագիտական բարբառ մը եղած է...: Մեր մէջ դասակարգային բաժանումն իսկ կը թուի լեզուի ճանաչողութեան, գործածութեան վրայ հիմնուիլ: Մեր լեզուն մեր մշակոյթի արիւնն ու շնչառութիւնն է, այսինքն մեզ իրարմէ կախեալ կը պահէ եւ, տարօրինակ կերպով, մեզ թէ՛ կը բաժնէ աշխարհագրական ու դասակարգային իմաստով եւ թէ ալ մեր միութեան գլխաւոր ուժն է: Իր այս անօրինակ վարկին հետեւա՞նք է արդեօք որ այնքան քիչ հայհոյանք ունինք եւ այնքան անկաղմակերպ ենթաբարբառ, դէթ քաղաքային բնակչութեան պարագային:

Լեզուի բնոյթին սերտօրէն կապուած է մեր Ֆոլքլորի ստեղծումը, զարգացումն ու պահպանումը: Այս իմաստով, առաջին օրինակը «Սասունցի Դաւիթ» դիւցազնավէպն է եւ տեսութիւն մը կայ ըստ որու անոր հազարամեակ մը ամբողջ բերնէ – բերան, յիշողութենէ – յիշողութիւն փոխանցուիլը, լքուած անհատ արուեստագէտներու քմայքին ու երեւակայութեան՝ արդիւնք է ընկերութեան բարձր խաւի, մասնաւորաբար եկեղեցականներու դժկամութեան՝ մեր սրբակրօն լեզուն պղծելու հասարակ ժողովուրդի կոշտ ստեղծագործութիւնները արձանագրելու համար: Անշուշտ կարելի է մտածել թէ աւանդավէպին անգիր մնալը պատճառներէն մին է անոր կենսունակութեան, այլայլութեան ու գեղեցկութեան: Բայց այդ՝ ուրիշ հարց է արդէն:

Սակայն այնքան հեռու պէտք չկայ երթալու մեր ուշադրութիւնը կեդրոնացնելու համար հայկական Ֆոլքլորի վրայ: 19-րդ դարէն անթիւ օրինակներ ունինք ուր մեր մտաւորականութիւնը մօտեցած է փողոցին, անպաշտօն կեանքին ինքնաբուխ գեղեցկութիւններուն, փորձած է անոնցմով ներշնչուիլ եւ սակայն հասած է միայն ազգագրութեան, բանասիրութեան կամ շատ – շատ երգիծանքին: Մարդիկ չեն կրցած ատկէ անդին զգալ չքնաղ, գունաղեղ ինքնատպութիւնը որ կը յուսաւորէ ընկերութեան ցած խաւերու գաղտնի ապրումները: Արեւելահայերու պարագային կ'ակնարկուի ազգագրական տարածուն աշխատանքին որ Ե. Լալայեանի նման բանահաւաքներ տարին (Հայկական Սովետական Հանրագիտարանը 10 ուրիշ ազգագիրներու անունները կուտայ) մեր ժողովրդային Ֆոլքլորը փրկելու համար ժամանակի խարտոցէն: Ուրիշ օրինակ մըն է Շիրվանզադէն որ յաջողած է Թիֆլիսի բարբառէն ու կենցաղէն նիւթեր քաղել իր վէպերուն համար: Աբովեանը քիչ մը կը մօտենայ նոյն կեցուածքին, բայց ան ժողովուրդին բնական կենցաղը օգտագործեց գլխաւորաբար անկէ՛, ժողովուրդէն հասկցուելու համար եւ ոչ այնքան մեր Ֆոլքլորը փրկելու կամ մշակելու նպատակով:

Արեւմտահայերու պարագան տարբեր է: Ժողովուրդի կեանքին տարաշխարհիկ առանձնայատկութիւնները շատ աւելի զուարճութիւն պատճառած են մեր գրողներուն քան լուրջ հետաքրքրութիւն եւ գրական երկերու ներշնչում, ի բաց առեալ Ալիշանէն որ գրեթէ պաշտամունքի աստիճան հասցուցած էր ազգայնութիւնը: 1850-ական թուականներուն Յարութիւն Սվաճեանի Մեղուին էջերը, մանաւանդ սկիզբի տարիներուն՝ կը վխտան հասարակ ու երբեմն ալ ռեհիկ ժողովուրդի վարք ու բարքի, խօսակցական սովորութիւններու հում, անմիջական ու բնական նկարագրութիւններով որոնց մինչ ուժն ու հետաքրքրութիւնը երգիծանքէն անդին չի թուիր անցնիլ: Համով, հոյակապ ու իրաւութեամբ բարախուն էջեր են Պոլսոյ բժիշկներու, կիներու, երիտասարդներու, ջըթիկ աղջիկներու կեանքի մասին յաճախ հայատառ – թրքախառն գրուածները սակայն անոնց կը պակսի գրագէտի լուրջ մերձեցումը: Պարոնեանի պարագան քիչ մը տարբեր է – [illegible] գրողին հեղինակն կը խառնուի բարոյախօսութեան միտում մը եւ նաեւ հեղինակին անձնական տրամադրութիւնը եւ ոճի խաղերը՝ որոնք գրութիւնը կը հեռացնեն իր զուտ Ֆոլքլորային նկարագրէն: Սակայն Սվաճեանին շատ մօտիկը դնելու է ուրիշ հրապարակագիր մը, Գէորգ Այվազեան որու Մասիսը, 1869-էն սկսեալ փառաւոր պատկերացումն է Պոլսական ստորնախաւի ենթաբարբառին: Եղած են նաեւ ուրիշներ – Պոլսեցիներ Յակոբ Հաճեան, որու Ծաղիկ թերթը 1886-էն մինչեւ 1908 եւ՝ Վ. Փափազեան (որ Լիլա կը ստորագրէր) եւ իր խմբագրած Լոյսը՝ 1900-էն անդին: Այս երկուքն ալ իրական հանքեր են ազգագրական տեղեկութիւններու, սովորոյթներու, չնաշխարհիկ տիպարներու խօսակցական ու այլ յատկանիշներու: Այս բոլորին համար իրենց նիւթը ծաղրի ու զուարճանքի պատրուակ է եւ անոր կը մօտենան միջին դասակարգի ու Պոլսեցիի յատուկ գերակայութեան մը դիրքէն: Հեղնական այս կեցուածքի ծայրագոյն օրինակը Պոլսեցի Ե. Օտեանի Ընկեր Փանջունին է ուր արեւելահայ – արեւմտահայ անհանդուրժողութիւնը ենթա – պատառ կը ծառայէ՝ նորէ՛ն դասակարգային, «անօպ» երգիծանքի: Իսկ ինչ կը վերաբերի գաւառներու կենցաղին, կասկածէ դուրս է որ Խրիմեան Հայրիկի, Գարեգին Սրուանձտեանցի, Մշոյ Գեղամի եւ այլ գաւառացի գրողներու եւ բանահաւաքներու բերած վկայութիւնը հոյակապ հում նիւթ է ապագայ գրագէտին՝ եթէ փորձէ վերակենդանացնել գաւառի հայութեան ինքնատիպ ապրելակերպը իր Ֆոլքլորիք բոլոր կողմերով: Ուրիշ շտեմարան մը՝ Հայրենակցական Միութիւններու հրատարակութիւնները, նուիրուած իրենց շրջանի պատմութեան ու կենցաղին:

Բայց հիմա ալ ուշ է...: Երբեք պիտի չգիտնանք Պոլսոյ բեռնակիրներու, հրշէջներու, խանութպաններու, պանդուխտներու, միջնորդ կիներու, քահանաներու, արհեստաւորներու, հանած – փարածներու եւայլն իւրայատուկ աշխարհը եւ իր օրէնքները: Ասիկա պարզամիտ իմացական հետաքրքրութիւն մը կամ ժամանցի մը փնտռտուքը չէ այլ հիմնական պահանջը անոնց՝ որոնք իրենց արմատները կ'ուզեն ճանչնալ, բոլոր կողմերով: Որքան ատեն որ այդ ենթամշակոյթները դասակարգային նախապաշարումներու եւ ծանծաղ հետաքրքրութեան տակ թաղուած կը մնան ու մեզ կը զլացուի անոնց տարաշխարհիկ բայց վաւերական իրականութիւնը՝ այնքան ատեն բան մը պակաս պիտի մնայ մեր ինքնաճանաչումէն: Մէկ օրինակ տալու համար – Ֆրանսական մտքին համամարդկային նկարագրին գիծերը ոչ միայն Վալէրիի, Սարթրի, Պալզաքի կամ Հիւկոյի մէջ կը գտնուին այլ նաեւ Քարքոյի, Ռամիւզի, Ժընէի, Բանիոլի, Սէլինի կամ Բրէվէրի մօտ՝ որոնց գրականութեան տեղական գոյնը այնքան առինքնող յատկանիշ մըն է:

Պէյրութը մեր երկրորդ Պոլիսը հանդիսացաւ եւ Պուրճ Համուտը՝ այն անբախտ քաղաքը որուն ինքնատիպ, անզուգական նկարագրին արհամարհանքով, մեծամտութեամբ եւ հեղնանքով միայն մօտեցանք մենք, Պէյրութ մայրաքաղաքի մարդիկս: Անբախտ՝ որովհետեւ, ի տարբերութիւն Այնճարին՝ որուն գունագեղ նկարագրին մէկ կողմը գոնէ Եղուարդ Պօյաճեան մը ունեցաւ որպէս պատմաբան ու մեկնաբան՝ Պուրճ Համուտը ինքնիր մէջէն չկրցաւ ստեղծել, հասունցնել մտքի մարդիկ որոնք ապրէին ու վերստեղծէին զայն, բոլոր անզուգանելի ճոխութեամբը իր կօշկակարներու, սրճեփներու, քէպապճիներու, ոսկերիչներու, մարտականներու, մէքանիքէններու, բոզանոցի ու գիշերային կեանքի ասպետներու, սափրիչներու, պինովներու, լուսանկարիչներու եւ հերոսատիպ երիտասարդներու բազմութեան այլազան, նկարչագեղ ենթամշակոյթով: Ո՞ւր են, ո՞ւր են այն քաջարի, նուիրուած ու բացառիկ երեւակայութեամբ օժտեալ գրողները՝ որոնք դեռ կը յիշեն, կը սիրեն ու կ'ուզեն յաւերժացնել այդ կեանքը իր ամբողջ ճշմարտութեամբ: Անշուշտ թէ՛ Պուրճ Համուտը եւ թէ՛ ալ Այնճարը միշտ իրենց տեղն են ու պիտի մնան՝ եթէ հայութեան ձեռքէն գայ, եւ ուրեմն իրենց կեանքի այդ ոճը դեռ չէ անհետացած, միայն քիչ մը տժգունած կամ հաւանաբար կերպարանափոխուած՝ քաղաքային պատերազմի հետեւանքով: Սակայն 50-ական ու 60-ական թուականներու իրականութիւնը ալ ետ չի գար, մինչ նոր սերունդները ուրիշ ենթամշակոյթ կը ստեղծեն: Նոյն Ֆոլքլորը չէ այլեւս: Անկասկած որ Լոս – Անճըլըս կամ Ամերիկայի այլ մեծ քաղաքներու մէջ գտնուելու են մտքի ու սրտի մարդիկ (մեզի ծանօթ են, օրինակի համար՝ Յովհաննէս Սալիպեան, Յովհաննէս Հանէսեան, Խոսրով Ասոյեան եւ ուրիշներ) որոնք կրնան առնուազն գրի առնել ու պահպանել «Նահրճիներուն» (այսպէս կը կոչուէին Պուրճ Համուտի բնակիչները Պէյրութ քաղաքի սնոբներուն կողմէ...) ենթաբարբառը, աւանդութիւնները, արհեստակցական սովորութիւնները, հայհոյանքները, տօներն ու ազնուական արարքները: Կը լսենք թէ Լոս – Անճըլըսի Հոլիվուտ թաղին մէջ նոր – նոր Ֆոլքլոր մը կազմուելու վրայ է, հետեւանք՝ Հայաստանցի, Պէյրութցի ու Պարսկահայ գաղթականութեան միախառնումին: Առողջ երեւոյթ է այս որովհետեւ ժողովրդային Ֆոլքլորները մեր պաշտպանութեան առաջին գիծը կը կազմեն ընդդէմ աշխարհ մը վտանգներու՝ որոնք կը սպառնան Սփիւռքի կամքը ջլատել, վտանգ՝ թէ՛ արեւմտեան բարձր մշակոյթներէն եւ թէ ալ մեր Խորհրդային – Հայաստանի մշակոյթէն:

Հաւանաբար Հայաստանի պարագային «վտանգ» բառը չափազանցուած է: Սակայն անտեսելի չէ հարց տալ թէ մինչեւ ե՞րբ պիտի շարունակենք կապկել Հայաստանի Ֆոլքլորը, հալած իւղի պէս կլլել ինչ որ կ'արտածուի Հայաստանէն մշակոյթի ձեւին տակ՝ երբ մեր քիթին տակ ունինք նոյնքան վաւերական, նոյնքան հայօրէն հարազատ ու շահեկան ու հաւանաբար աւելի ինքնատիպ ենթամշակոյթ մը: Շատ մը կերպերով Հայաստանէն եկածը կը սահմանափակէ մեր գեղարուեստական առողջ արտայայտութիւնը ու մեզ կը վարժեցնէ հայ արուեստը նոյնացնելու, յատկապէս երաժշտութեան ու պարի մէջ՝ ժողովրդային մշակոյթին, այսինքն Ֆոլքլորին: Մեզի համար կենսական խնդիր է մեր Սփիւռքեան նկարագրի յատուկ եւ մեր ունեցածով պայմանաւոր Ֆոլքլորի մը ստեղծումը, առանց մոռնալու անշուշտ որ եթէ գեղեցիկ բան մը ունինք ընելիք՝ Հայաստանը ոչ միայն վտանգ չէ այլ կրնայ օգուտ ալ բերել մեզի: Ոչ ոքի մտքէն կ'անցնի զայն մեղադրել, սակայն իրականութիւնը այն է որ Հայաստան այնպիսի հսկայ ու խորունկ վարկ կը վայելէ ամէն Հայու սրտի մէջ որ անգիտակցաբար մարդիկ ստորակայութեան բարդոյթէ կը վարակուին եւ անձնատուր կ'ըլլան Հայաստանի հմայքին: Շատ – շատ դժուար է դիմադրել ու հաւատարիմ մնալ Սփիւռքեան լինելութեան – սակայն անկարելի չէ: Հարազատութեան հրամայական մը կայ մեր վրայ կախուած Դամոկլեան սուրի նման: Մարտահրաւէրի ուժ ունի այդ հրամայականը, նետուած առաւելաբար այն մտաւորականութեան որ նախանձախնդիր է հայութեան եւ մասնաւորաբար Սփիւռքի լինելութեամբ:

«Ասպարէզ», Փետրուար 21

ՀԱՅԿ ՊԱԼԵԱՆԻ ՄԱՀՆ ՈՒ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պէյրութի մէջ, Փետրուար 20-ին, իր մահկանացուն կնքած է «Ազդակ» օրաթերթի հիմնադիր եւ 38 տարիներու տնօրէն Հայկ Պալեան, 90 տարեկանին: Փետրուար 23-ին կատարուած է յուղարկաւորութիւնը, որուն նկարագրութիւնը կուտանք ստորեւ, առնելով «Ազդակ»ի Փետրուար 24-ի թիւէն:

**

Լիբանանահայութիւնը հողին յանձնեց «Ազդակ»ի հիմնադիր, սեփականատէր եւ նախկին տնօրէն, ազգային ու կուսակցական կեանքի մէջ տիրական դէմք դարձած, Հ. Յ. Դաշնակցութեան վեթերան անդամներէն՝ ընկեր Հայկ Պալեանը:

Ողբացեալ ընկերոջ յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Անթիլիասի Մայրավանքի Ս. Գր. Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ Փետր. 23ին, կէսօրէ ետք ժամը 3ին: Արարողութեան նախագահեց Լիբանանի Հայոց Թեմի առաջնորդ Արամ Արք. Քէշիշեան: Եկեղեցական արարողութեան ներկայ գտնուեցան պետական հայ երեսփոխաններ, կուսակցական եւ ազգային մարմիններու ներկայացուցիչներ եւ ողբացեալ ընկերոջ յիշատակը յարգող հոծ բազմութիւն մը:

Արարողութեան աւարտին, խօսք առաւ Առաջնորդը եւ իր խօսքին մէջ, ընդգծեց իր անձը ընդհանրական շահերու շաղկապած եւ կեանքի պատերազմը ինքնավստահօրէն մղած ու շահած վաստակաշատ մարդուն՝ Հայկ Պալեանի մարդկային ու ազգօգուտ արժանիքները: Անդրադարձաւ եւ ընկեր Հայկ Պալեանի կենսագրական մանրամասնութիւններուն, որոնք

իրենց մէջ կը խտացնէն կէս դարու նուիրում եւ պայքար, Առաջնորդը կոչ ուղղեց չարունակելու Հայ կեանքի պատերազմը Լիբանանի մէջ թէ այլուր: Իր խօսքին աւարտին, յանուն Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին, իր եւ Ազգային Իշխանութեանց, Առաջնորդը ցաւակցութիւն յայտնեց ողբացեալ ընկերոջ ընտանեկան պարագաներուն եւ գաղափարի ընկերներուն:

Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք, ողբացեալ ընկերոջ հարազատները, գաղափարի ընկերները եւ ներկայ բազմութիւնը խմբուեցան մայրաւանքի շրջափակին մէջ, ուր դամբանական խօսքեր արտասանեցին ընկերներ Արտաշէս Տէր–Խաչատուրեան եւ Անդրանիկ Ուրֆալեան:

Յանուն «Ազդակ»ի խմբագրութեան ու անձնակազմին եւ յանուն Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ Կոմիտէին խօսելով, ընկեր Ա. Տէր–Խաչատուրեան ըսաւ. –

«Այսօր հաւաքուած ենք դագաղին շուրջը 90–ամեայ Հայկ Պալեանի, որուն կեանքը եղաւ անսակարկ եւ գիտակից նուիրում ու նուիրաբերութիւն լիբանանահայ եւ հայ մամուլին, նաեւ լիբանանահայ մեր ազգային կեանքին: Իր արդար հանգիստին մէջ կը մտնէ ան, ազգային եւ կուսակցական պարտաւորութիւնները ամբողջականօրէն կատարած ըլլալու հոգեկան բաւարարութեամբ»:

Ապա ընկեր Արտաշէս Տէր–Խաչատուրեան մանրամասնօրէն անդրադարձաւ ողբացեալ ընկերոջ կենսագրական գիծերուն՝ Զորք Մարզուանէն մինչեւ Ճիպէյլ եւ Պէյրութ, ուր ան իր կեանքը լիացուց իբրեւ ուսուցիչ, դաստիարակ եւ մանաւանդ՝ իբրեւ հայ մամուլի սպասարկու:

Ընկեր Հայկ Պալեանի նկարագրի գիծերուն մասին խօսելով, ընկեր Արտաշէս Տէր–Խաչատուրեան յատկապէս ընդգծեց ողբացեալ ընկերոջ կազմակերպչական բարձր կարողութիւնը, չափաւորութիւնն ու ողջմտութիւնը, որոնց շնորհիւ ան ոչ միայն «Ազդակ»ը վերածեց սփիւռքահայ մամուլի առաջատար ներկայացուցիչներէն մէկուն, այլ նաեւ՝ իր շուրջ խմբեց գաղութին թէ արտասահմանի բազմաթիւ մտաւորականները:

Ընկեր Անդրանիկ Ուրֆալեան, նախ անդրադառնալէ ետք ողբացեալ ընկերոջ կեանքի զանազան հանգրուաններուն, յատկապէս կանգ առաւ դաստիարակին եւ մամուլի սպասարկուին վրայ, եւ ընդգծեց. –

Տարագրութենէն ու ջարդերէն ազատած սակաւաթիւ մտաւորական երիտասարդներէն մէկն էր, որ ինքզինք սիրայօժար տրամադրեց հայ որբերու խնամատարութեան սրբազան աշխատանքին, տարիներով Ճիպէյլի հայկական որբանոցին մէջ ստանձնելով դաստիարակչական պաշտօն, զոր տարաւ խղճմտութեամբ ու պատասխանատուութեան բարձր զգացումով, ալ ստանձնելով կորուստի դատապարտուած այդ որբերէն փիզիքապէս, հոգեպէս ու մտքով առողջ սերունդներ: Ան եղաւ նաեւ որբանոցի հազուագիւտ այն սերմնացաններէն որ կարողացաւ իր շունչին տակ հայրենասէր ու ազատատենչ որբեր կաղապարել ի սպաս մեր ժողովուրդի ազատագրութեան եւ ի պաշտպանութիւն Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան Դրօշին ու գաղափարներուն: Ճիպէյլի որբանոցէն կեանքի ասպարէզ նետուած, ոգորած, յաջողած ու լաւագոյն դիրքերու հասած շատ մը անձեր, անտիրական որբեր, իրեն կը պարտին իրենց յաջողութիւններէն շատ մը յատկութիւններ, որոնց անխոնջ սերմնացանը եղաւ ընկեր Հայկ Պալեան, տարիներ շարունակ:

«Դաշնակցութեան գաղափարներով ու աշխարհահայեացքով պատրաստուած այդ որբերը եղան կորիզը, Լիբանանի ապագայ ամրակուռ դաշնակցական կազմակերպութեան եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մեր փառաւոր փաղանգին:

«Ընկեր Հայկ Պալլեանի կեանքի այս առաջին դափնեպսակը աւելի եւս պիտի ուռճանար, իբրեւ բնական շարունակութիւնը իր ներաշխարհին, երբ ան պիտի ստանձնէր Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան Լիբանանի օրկանը, «Ազդակ»ը, անոր միջով ծառայելու համար իր պաշտելի ժողովուրդին, հայրենիքին, կազմակերպութեան ու երկրորդ հայրենիք Լիբանանին, աւելի քան երեսուն տարիներ վարելով անոր սեփականատէր – տնօրէնի շատ պատասխանատու պաշտօնը»:

Ապա ընկեր Անդրանիկ Ուրֆալեան խօսեցաւ լիբանանահայ գաղութի կազմակերպման առաջին օրերուն մեր ազգային կեանքի դիմագրաւած դժուարութիւններուն մասին, որոնց հարթումին համար եւ գաղութը հաստատ հիմերու վրայ դնելու գծով տարուող աշխատանքներուն մէջ անդնահատելի եւ անփոխարինելի եղած է ընկեր Հայկ Պալեանի աշխատակցութիւնը: Դամբանախօս ընկերը բացաւ նաեւ ընկեր Հայկ Պալեանի կեանքին մէկ այլ երեսը, որ շատ քիչերու ծանօթ է միայն. –

«Հազուադէպ չէր «Ազդակ»ի խմբագրատան սեմէն ներս մուտքը՝ մեծանուն քաղաքական ղեկավարներու, սկսած հայ երեսփոխաններէն, մինչեւ Լիբանանի հռչակաւոր քաղաքագէտները՝ Ռիատ Սոլհ, Սամի Սոլհ, Ֆարանճ, Ապի Շահլա եւ ուրիշներ: Ընկեր Հայկ Պալեան, իբրեւ «Ազդակ»ի սեփականատէր ու տնօրէն, աւելի ուշ նաեւ Կեդրոնական Կոմիտէի ղեկավար ընկեր, սերտ եւ սիրալիր յարաբերութիւններ ունէր նման քաղաքագէտներու հետ, եւ ինչպիսի՜ անլուծելի կարծուած ու մեզ տագնապեցընող հարցեր, նման քաղաքագէտներու հետ ունեցած իր ծանօթութիւններով կը լուծուէին նպաստաւոր կերպով»:

Ընկեր Անդրանիկ Ուրֆալեան դամբանական իր խօսքը եզրափակեց ընդգծելով, որ «խոր ծերութեան հասած ընկեր Հայկ Պալեան միշտ պահեց իր հոգիին խորը՝ հայրենիքի եւ հայութեան անաղարտ պաշտամունքը, իր կուսակցութեան հանդէպ անդաւաճան սէրը, եւ իր բնանիքին անքասիր հայրական հոգածութիւնը:

«Յանուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան բոլոր մարմիններուն եւ ընկերներուն, կը խոնարհիմ ընկեր Հայկ Պալեանի անմեռ յիշատակին առջեւ եւ ցաւակցութիւն կը յայտնեմ իր հարազատներուն»:

Իտալական նամականի

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ
ՄԱՐՏԻՐՈՍՈՒԹԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ
ՀՌՈՄԻ
ԼԵՒՈՆԵԱՆ ՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՀՌՈՄ. – («Յառաջ»). –

Կիրակի, Մարտ 1–ին, Հռոմի Լեւոնեան հայ վարժարանի Սուրբ Նիկողայոս Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 15–ին, կատարուեցաւ շքեղ հանդիսութիւն մը նշելու համար Վարդանանց յիշատակը: Տօնախմբութիւնը սկսաւ ձայնաւոր պատարագով մը, զոր մատոյց՝ յաւիտենական քաղաքը հիւրաբար ժամանած հիւսիսային – Ամերիկայի Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդ Ներսէս Եպիսկոպոս Սեթեան, որ Սուրբ Գրային ընթերցումներէն ետք, աւուր պատշաճի քարոզ մը տուաւ ի ներկայութեան հռոմաբնակ հայ հաւատացեալներու հոծ բազմութեան:

Յաւարտ Սուրբ Զոհին, տեղի ունեցաւ, Լեւոնեան վարժարանի հանդիսասրահին մէջ, կոկիկ գեղարուեստական հանդիսութիւն մը, որուն ընթացքին բեմադրուեցաւ Վարդանանց դիւցազնութիւնը փառաբանող թատերախաղ մը, գերակատարութեամբ, նոյն վարժարանի ժառանգաւորներու եւ Հռոմի հայ խումբ մը երիտասարդներու – երիտասարդուհիներու: Թատերախաղը, որ մեծ յաջողութեամբ կատարուեցաւ, արժանացաւ ներկաներու ջերմ ծափահարութեանց: Բեմ հրաւիրուեցաւ վարժարանի փոխ – տեսուչ Գէորգ Վարդապետ Զապարեան, որ իտալերէն ելոյթով մը հակիրճ պատմականը ըրաւ Վարդանանց դիւցազնութեան, ապա, փոխն ի փոխ կատարուեցան նաեւ երգեր և արտասանութիւններ, դրուատելու համար 451ի հերոսամարտի հայ քաջերը՝ որոնք իրենց կեանքի գնով ծառայեցան բռնապետին դէմ, եւ փրկեցին հայ ժողովուրդի քրիստոնեայ հաւատքը: Հանդիսութեան աւարտին, ներկաները, յոտնկայս երգեցին «Հայր Մեր»ը եւ ուրախ – զուարթ մեկնեցան ընդունելէ ետք հիւրաբար ներկայ եղած Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ առաջնորդ՝ Գրիգոր Եպիսկոպոս Կապրոյեանի ջամբած օրհնութիւնը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՊՐԱԶԻԼԻՈՅ երեսփոխանական ընտրութիւններուն (1986 Նոյեմբեր) աւելի քան 50 հազար քուէներով երեսփոխան ընտրուած Ֆէրնանտօ Գասպարեան իր պաշտօնը ստանձնած է Փետրուար 1–էն ի վեր: Ան կը մասնակցի նաեւ Պրազիլիոյ նոր սահմանադրութեան աշխատանքներուն: Ծնած Պրազիլիա, Ֆէրնանտօ Գասպարեան ուսանողական շրջանէն սկսած է մասնակցիլ քաղաքական կեանքին: Ամուսնացած է Պրազիլիոյ Ելմտական նախարարին քրոջ՝ Տալվա Ֆուրթանոյի հետ: Հայ երեսփոխանը հրաւիրուած է դասախօսելու Օքսֆորտի եւ Նիւ – Եորքի համալսարանները: Ճարտարագէտ եւ գործարանատէր, 1963–էն ի վեր կոչուած է պատասխանատու պաշտօններու կատավարութեան մէջ՝ Ազգային Տնտեսական Խորհուրդի անդամ, Սան – Փաւլոյի, Ռիօ տէ Ժանէյրոյի եւ Ազգային ճարտարարուեստական Միութիւններու ատենապետ եւայլն: Իր հրատարակած գործերէն ծանօթ են «Ազգային տնտեսութեան պահպանումը» եւ «Լատին Ամերիկայի մէջ օտար դրամագլուխը եւ յառաջդիմութիւնը»:

⁂

ՏԻԹՐՕՅԹԻ մէջ, Յունուար 30–էն Փետրուար 1, գումարուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արեւելեան Միացեալ – Նահանգներու ներկայացուցչական 10–րդ ժողովը, որուն մասնակցած են բոլոր մասնաճիւղերու պատգամաւորները, խորհրդակցական ձայնով հիւրեր, ինչպէս նաեւ Կեդր. Վարչութեան անդամներ՝ Երուանդ Տէմիրճեան (Պէյրութէն) եւ Վարուժան Սեքրեան (Մոնրէալէն): Քննուած են Հ. Մ. Ը. Մ.–ը հետաքրքրող հարցեր: Ժողովի ընթացքին յայտարարուած է, թէ տոքթ. Ժոզէֆ Մելիքեան, Եղիշէ Խոստեղեան, Յովհաննէս Սթամպուլեան եւ Հ. Մ. Ը. Մ.–ական ծանօթ մարզիկ մը, աշխարհի տարածքին գործող բոլոր մասնաճիւղերուն կեդրոնական շէնք մը ապահովելու համար Լիբանանի մէջ, Կեդր. Վարչութեան տրամադրութեան տակ դրած են 120 հազար տոլար:

⁂

ՊՈԼՍՈՅ Մխիթարեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Փետրուար 24–ին, նշուած է Մեծարենցի ծննդեան հարիւրամեակը: Բացումը կատարած է Միութեան ատենապետուհին՝ Տիկին Լուիզ Պաքար: Բանախօսած է «Մարմարա»ի աշխատակից Նուպար Ազարեան: Սիլվա Կոմիկեան արտասանած է Մեծարենցէն 14 քերթուածներ, խոր տպաւորութիւն թողլով ներկաներուն վրայ: Փակման խօսքը արտասանած է Մեսրոպ Եպիսկոպոս Մութաֆեան:

— «ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ —

Մ
Ա
Յ
Ր
Ի
Կ

ԱՆՐԻ ՎԷՐՆԷՕՅ

Թարգմանութիւն՝ Ա. Թ.

Ed. R. Laffont. Paris, 1985

Ոչ ոքի հանդիպեցայ նրբանցքին մէջ: Վերարկուս առնել կ'ուզէի, բայց բոլոր դռներն ալ փակ էին: Անոնցմէ մէկուն ետեւէն քանի մը խեղդուկ ծիծաղներ ու ձայն մը լսեցի, որ ինծի թուեցաւ, թէ սպիտակ բաճկոնով մարդունն էր: Կամացուկ մը զարկի դուռը: Ան բնազդաբար, ձեռքի շուտիկ շարժումով մը բերանը սրբեց, սակայն ես ժամանակ ունեցայ իր շրթունքներուն վրայ պախլավայի փշրուններ նշմարելու: Հեղուկ շաքարէն մազած էր կզակին վրայ, ուր ընկոյզի ու խմորի փշուրներ փակած մնացած էին:

– Կը ներէք պարոն, վերարկուս կ'ուզէի, եթէ կը հաճիք:

Երբ աներեւութացաւ վերարկուս բերելու համար, իր ետին տեսայ ընդարձակ խոհանոց մը, ու երկար սեղանին երկու կողմերը ըսպիտակ, սեղնազարդուած գոգնոցներով երկու կիներ, որոնք նըստած էին պախլավայի մեծ մասով պարպուած տափին առջեւ:

Երբ գորգապատ սանդուխէն կ'իջնէի, ամէն յարկին պախլավայի պատմութիւնս տարբերակ կը փոխէր:

Չորրորդ յարկի սանդուխին վրայ ինծի համար որոշ էր, որ ծառաները տիկինէն գաղտնի նստած էին տափս պարպելու:

Երրորդ եւ երկրորդ յարկին միջեւ այս բացատրութիւնս անհեթեթ թուեցաւ: Անկարելի էր խորհիլ որ սեղանապետ, խոհարար ու սենեկապանուհի անուշեղէնի տափի մը կէսը կուլ տային ու տանտիրուհին չնշմարէր այս անփափկանկատութիւնը: Կամ...

Երբ առաջին յարկը կը հասնէի, բոլորովին պարզուած էր գաղտնիքը: Յետադարձ ակնարկով մը վերակազմեցի տեսարանը:

– Տիկին, բուրդէ գուլպաներով փոքրիկ պարոնը տափ մը բերաւ:

– Ի՞նչ է ժողէֆ:

Ժողէֆ թուղթը կը պատռէր, կը բանար տափը, զայն կը մօտեցընէր ռունգերուն, կը հոտոտէր խորհրդաւոր պարունակութիւնը.

– Կարծեմ տեսակ մը անուշեղէն է տիկին ... քովերը սեփ սեւ են, շաքարով թաթխուն է ու կինամոն կը հոտի:

Տիկինը չէր կրնար, ինքզինքը զսպել ու «Աստուած իմ, ինչ սարսափելի» չգոչել, սակայն անմիջապէս կ'աւելցնէր.

– Այսինքն ... այսպէս կ'ըսեմ ... չի գիտցուիր, չէ՞: Եթէ կ'ուզէք Մարթին եւ Լիւսիլին հետ ձեր միջեւ բաժնեցէք:

Փողոցին այնքան մանրէներով, Հայերու տունէն եկած այդ անուշեղէնը Աստուած գիտէ ինչպէս շինուած է, չէ՞:

Այն ատեն, այդ անձերը որոնց բուն անունները չէի գիտեր, նախ վերապահութեամբ կը մօտենային: Յետոյ քաջասիրտն Ժողէֆ շեղանկիւնի մը ծայրէն փոքրիկ կտոր մը կը խածնէր, պատրաստ՝ անմիջապէս թքնելու զայն: Հաստատելով սակայն, որ սեւը ընկոյզ է պարզապէս, եւ որ կինամոնը մնացեալին հետ լաւ համ մը կուտայ, կը խածնէր աւելի մեծ կտոր մը: Կտոր կտոր շեղանկիւնը կը վերջանար, Մարթ եւ Լիւսիլ կը հետեւէին իրեն, եւ այսպէսով Աննա մօրաքրոջս 17 պախլավաները երեքի բաժնուելու վրայ էին:

Գիւղիս մէջ եթէ այսքան կարեւորութիւն կը ստանային անուշեղէններս ու այսքան ծանր կը կշռէին, պատճառը այն էր, որ արեւոտ, աղուոր Կիրակի մը յատկացուած էր անոնց:

Մարած էր սանդուխին լոյսը:

Մութին մէջ պահ մըն ալ կեցայ, գլուխս յենած երկաթեայ ապակեզարդ մեծ դրան:

Անկարելի համարկումի մը վերջին փորձս եղաւ սախկա․ բուրդէ գուլպաներս ու մանկական վշտիս հետ վերադարձայ տակաւին տաքուկ առանձնութեանս:

Փողոցին անկիւնը Մայրիկս ժպտադէմ ինծի կը սպասէր: Բայց, արդեօք երբեք բաժնուա՞ծ էր ասկէ, երբ զինքը ձգած էի, Ալեքսանտրին երթալու համար, ինչ որ խորհրդանշան էր աւելի բարձր մակարդակի մը հասնելու: Ան իր հաւասարակշռութիւնը կորսնցուց, երբ կեղծ ուրախութեամբ մը գիրկը նետուեցայ ու ըսի.

– Կերան ... իրենց մատներն ալ հետը:

Սախկա ժողովրդական մեծ գնահատանք մըն էր զոր կ'արտայայտէին մեր մօտ, յատկապէս գնահատուած կերակուրի մը պարագային, քանի որ կ'ենթադրուէր թէ ուտելիքին անմոռանալի համով թաթաւուն մատներն ալ անգիտակցաբար կուլ տրուած էին:

(Շար. 59)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նուարդ Միքճերճեան, զաւակները, թոռները, հարսերն ու փեսաները, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Միքճերճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Դաշնակեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Միքճերճեան եւ զաւակը, Պր. Ժան Միքճերճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մարտ 15, ժամը 13-ին հոգեկոյտին վրայ, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, եղբօր, ազգականին՝

ԳՐԻԳՈՐ ՄԻՔՃԵՐՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Նուվօ Սիմըթիէռ

Rue de la Ceriseraie, Colombes

Ի գլուխթիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Մարսէյլէն, Օր. Ա. Ղազարեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօրեղբօր որդւոյն՝ Նորայր Ղազարեանի (Նիւ-Եորք):

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կաթուածահար կնոջ մը հետ զբաղելու եւ խնամելու համար, կ'ուզուի միջին տարիքի հայ կին մը: Սնունդ եւ բնակութիւն ապահովուած: (Քաննի մէջ, Ալփ-Մարիթիմ):

Tél : (16) 93. 39. 44. 34
ou (16) 93. 38. 35. 05

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. – Յովհան Կարապետեանի (ծնեալ՝ Վուժաս) թաղման առթիւ Եկեղեցւոյ պայծառութեան. – Պր. Ժագ Կարապետեան եւ զաւակը 5000 Ֆ., 2000 Ֆ. եկեղեցւոյս դպրոցին, 2000 Ֆ. Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբին, Այրի Տիկին Մարի Պապայեան եւ զաւակները 1000 Ֆ. եւ 500 Ֆ. Եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան, Տէր եւ Տիկին Ալպէր Միրաքեան 3000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Դաւիթեան 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժան Ոսկանեան 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Պանտիկեան 1000 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ժան Տատայեան (Փարիզ) 1.000 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մահտեսեան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժորժ Գէորգեան 300 Ֆրանք, Տիկին Միրիքեան 250, Տէր եւ Տիկին Փիէր Պիսքիճեան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Հրանդ Զիչէքեան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Տէր-Մինասեան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Աճէմեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Օննիկ Նիկողոսեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Շէրճէլէքեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Մինաս Աճէմեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գեղամ Մարգարեան 100 Ֆ., Մինասեան եղբայրներ 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Աթէշեան 200 Ֆ. Եկեղեցւոյ դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաքիճեան 100 Ֆ. «Յառաջ» թերթին, Տէր եւ Տիկին Սերժ Դաւիթեան (Պանտոլէն) 1000 Ֆ., Այրի Տիկին Հիլտա Լուսարարեան 300, Այրի Տիկին Արշալոյս Հաճի Վարդանեան 150 Ֆ., Տիկին Մարի Վառնաճեան եւ զաւակները 500 Ֆ.:

ENGHIEN
HOTEL DES VENTES
2, rue du Docteur-Leray
Tél : 34. 12. 68. 10

Dimanche 29 Mars à 14 h 30

Chefs d'œuvre de l'art nouveau et de l'art déco

N° 32 Emile Gallé (1846 - 1904)

"Le champ du sang"

Exceptionnelle commode
en noyer de Turquie
moulurée et sculpté

Ce modèle fut créé par Emile Gallé pour l'exposition de Paris en 1900. Dénommée dans un premier temps «LE SANG D'ARMENIE» elle était destinée à commémorer les massacres des Arméniens par le sultan turc Abdul-Hamid : l'extermination des Arméniens se verra publiquement menacé de 'a sombre équité.
Les tulipes sont censées figurer le peuple arménien succombant sans être déraciné.

- ՃԱՇ -

Կապոյտ Խաչի Սէն-Ժեռմի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ ճաշ մը, Մարտ 14-ին, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21-ին թաղին եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, հայկական ջերմ մթնոլորտ: Ճոխ եւ համեղ ճաշեր պատրաստուած վարչութեան կողմէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կեսարիոյ Հայրենակցական Միութեան տարեկան ճաշը՝ Կիրակի, Մայիս 24, ժամը 13-ին «Ալեք Մանուկեան» սրահին մէջ:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մարտ 15, «Անառակի Կիրակի»ն ժամերգութիւն 8.45-ին, Արեւագալ 9.45-ին, Պատարագ՝ ժամը 10.15-ին այս առթիւ պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ «Հայկազեան Միօրեայ Վարժարանի Աշակերտութիւնը», ղեկավարութեամբ՝

ԻՍԱՀԱԿ ԽԶԿՐ. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆԻ

Կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, Ազգային Տան սրահին մէջ՝ Վարդանանց Տօնակատարութիւնը:

Հանդէսին գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերէ Հայկազեան վարժարանի աշակերտութիւնը, այս առթիւ օրուան նիւթին շուրջ կը խօսի Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Իսահակ Քհնյ. Հէքիմեան:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

A l'occasion de la parution du N° 2 de la

Revue «ANI»

le CRDA organise

UNE GRANDE FÊTE - RENCONTRE ENTRE LES PEUPLES GÉORGIEN et ARMÉNIEN

LE SAMEDI 28 MARS
à partir de 20 h 30
AU CENTRE CULTUREL
ALEX MANOOGIAN
118, RUE DE COURCELLES
75017 PARIS

* Buffets arménien et géorgien, soirée dansante
* Animations diverses (vente-signature de livres, toasts géorgiens, musique folklorique du Caucase avec Gérard Madilian ...)

Inscription : 120 F par personne à envoyer au plus tard le 21 mars à C.R.D.A.
36, rue de Trévise, 75009 Paris

U. G. A. B. - MARSEILLE

CONFÉRENCE

du
Professeur Lévon MEKERTCHIAN
Membre de
l'Académie des Sciences d'Arménie

«LA POESIE ARMENIENNE MEDIEVALE»
(en arménien
avec traduction simultanée)

le Vendredi 20 Mars à 21 h
au siège de l'UGAB
33, cours Pierre Puget, Marseille

Cette Conférence est donnée à l'occasion du séjour en France du Professeur Mekertchian, dans le cadre de l'accord entre les Universités d'Erévan et de Montpellier III.

ՄԱՐՍԷՅԼ.
ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Հովուական այցելութեան առիթով, Կիրակի, Մարտ 15, առաւօտեան ժամը 10.30-ին, Եպիսկոպոսական պատարագ կը մատուցուի Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ մէջ, 26, ռիւ Սիպիէ - 13001 Մարսէյլ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

Առաջնորդ Ֆրանսայի Կաթողիկէ Հայոց

Յաւարտ պատարագին ընդունելութիւն եւ հացկերոյթ. Հացկերոյթի համար տեղերը ապահովել՝

Հեռ. - 91 - 48 - 19 - 60

Հ. Բ. Ը. Մ.

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

կը ներկայացնէ
Ամերիկահայ նկարիչ-քանդակագործ-գրագէտ

ՎԱՐԱԶ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆԻ
Արուեստի Աշխարհը

Նկարչական Ցուցահանդէս

Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ
118, rue de Courcelles — 75017 Paris

Մարտ 5-էն մինչեւ Մարտ 14
(ժամը 17էն 21)

Լուսարձակով պիտի ցուցադրուին արուեստագէտին կարեւոր գործերը:

– Մուտքը ազատ է –

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Պօմօնի Նայիրի մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ ի յիշատակ իր հանգուցեալ ընկերուհիներուն, Կիրակի, Մարտ 29, եւ արարողութենէն ետք՝ ճաշ ժամը 13-ին եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը փափաքելի է:

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z. I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

" Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն "

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ԹԱՍԼԱՔԵԱՆ

ուրախ են յայտնելու թէ

ROGINA-ի կողքին

183, rue P. V. Couturier — Alfortville
Tél. : 43 - 96 - 13 - 77

բացած են նոր ճաշարան մը եւս

JANO LE HAY

84, quai Blanqui — Alfortville
Tél. : 43 - 75 - 16 - 49

3 SALLES DE 60 A 120 PERSONNES
Pour noces, réceptions, repas d'affaires
Spécialiste des banquets à l'arménienne

AU MENU. — Pizza — lahmadjoun, grillades au feu de bois, spécialités arméniennes.

— CUISINE SOIGNEE —

Les deux restaurants sont ouverts tous les jours sauf lundi.

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
14-15

SAMEDI-DIMANCHE
14-15 MARS
1987

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: (1) 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R. C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

62րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.444 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 62e ANNÉE — No 16.444

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԵՍ ԸՐԻ – ԴՈՒՆ ՉԸՐԻՐ»ի անհամ բանավէճ մը ծագեցաւ Մատրիտ, Շիրաքի եւ Միթերանի միջեւ, այսինքն ֆրանքօ-ֆրանսական տարակարծութիւնը հրապարակուեցաւ օտար հողի վրայ, ինչ որ այնքան ալ յաջող գործ մը չէր: Շիրաք անհրաժեշտ նկատած էր յայտնել լրագրողներու, թէ երբ իր կառավարութիւնը կազմուած է, ի՛նք հաստատած է որ Ֆրանսա չի կրնար մեկնակէտ ծառայել ահաբեկիչներու համար, որոնք իրենց յանցապարտ չարագործութիւնները կը կատարեն ժողովրդավար դաշնակից երկրի մը մէջ, ուրեմն ի՛նք որոշած է որ սերտ գործակցութիւն մը ըլլայ երկու երկիրներուն միջեւ: Միթերան ալ պատասխանելով Եւրոպա Մէկ կայանի խօսնակի հարցումներուն, հարկ տեսած է ճշդել. – «Ճիշդ է որ եօթը ամսուան մէջ, 50 արտաքսում եղաւ Շիրաքի օրով, բայց յիշեցնենք որ 1982–էն 1985, Ֆապիւսի օրով, արտաքսումներ որոշեցինք բանակցուած երաշխաւորութիւններով: Շիրաք իրաւունք ունի պարծենալու որ Պասքերը արտաքսուած են, բայց նման գործերու մէջ, ինչ որ դժուար է՝ սկիզբն է»: Այլ խօսքով համակեցութեան աղտոտ լաթերը Փիրենեաններէն անդին ալ կը լուացուին, մինչ աստին ալ՝ ընկերվարական պարագլուխները Շիրաքի վրայ կը յարձակին, ու Ժոսփէն «Պետութեան դէմ սխալ» կ՚որակէ նախարարապետին խօսքերը:

ԺԱՆ – ԼՈՒԻ ՆՈՐՄԱՆՏԷՆԻ կեանքը վտանգուած է կրկին, որովհետեւ «Յեղափոխական Արդարութեան Կազմակերպութիւնը» Հինգշաբթի օր սպառնաց սպաննել Անթէն 2-ի լրագրողը, եթէ Շիրաք չհերքէ Միթերանի յայտարարութիւնները, զորս պատանդ բռնողները «անպատասխանատու» կը նկատեն: Հանրապետութեան Նախագահը մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին (Երեքշաբթի, դիւանագիտական մամուլին առջեւ) ըսած էր որ կարելի չէ բանակցիլ ահաբեկիչներուն հետ ու ոգեկոչած զէնքի հայթայթումը Իրաքի: Աւելցուցած էր որ Ֆրանսա մերժած է զէնք ծախել Իրանի եւ այդ է, թերեւս, պատճառը այն դժուարութիւններուն, որոնք ծագած են ֆրանքօ-իրանեան վէճը կարգադրելու համար եւ մանաւանդ՝ պատանդներու հարցը: Այս մասին է որ արդարութեան կազմակերպութիւնը ճշդում կը պահանջէ Շիրաքէն: Այս ամբողջը ցոյց կու տայ որ իրաւունք ունէր «Երրորդ մարդը» որ անշուշտ քիթին տակէն կը խնդայ, ու կը շարունակէ քալել, կամաց–կամաց, աչքը յառած Էլիզէի:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ստիպուեցաւ տեղի տալ ու արտօնել գարեջուրի ներածումը, զոր, ցարդ կ՚արգիլէր: Արդարեւ, Լիւքսեմպուրկի Եւրոպական Արդարութեան ատեանը հակօրինական համարեցաւ «Անաղարտութեան օրէնքը» որ կ՚արգիլէր օտար գարեջուրերու առեւտրականացումը Գերմանիա, չորս դարէ ի վեր: Գերմանացի գարեջրագործերուն համար գլխաւոր «խարդախները» Ֆրանսացիներն էին, որոնք կը համարձակէին յաւելեալ բաներ մը ներմուծել իրենց գարեջուրին մէջ (կաւկէն, հմուլէն, գարիէն եւ ջուրէն զատ) պահպանումին համար: Ֆրանսացիներուն կարծիքով, այս դիրքը «անբծութեան» սկզբունքէ աւելի, շուկայի պաշտպանութենէ մղուած է: Օտարները բրինձ կամ եգիպտացորէն կը խառնեն, ինչ որ թոյլ կու տայ որ իրենց գարեջուրերը փոխադրելի ըլլան, այսինքն՝ արտածելի: Ցարդ Քրոնէնպուրկ ենթարկուած էր գերմանական պահանջին, մանաւանդ որ Գերմանիա եւրոպական մեծագոյն շուկան է (95 հազար հարիւրալիթր կը խմուի, տարին):

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒԻՆ
ՔՆՆԱՐԿՈՒՄԸ
ԿԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԻ

Ուրբաթ օրուան Թրքական մամուլը կը հաղորդէր, որ քաղաքական յանձնախումբի Հայկական Բանաձեւը (Վանտըմըլպրուքի), որ 23-ի դէմ 25 ձայնով եւ ցեղասպանութիւնը անարդարութեան վերածելով քուէարկուած էր Փետրուար 25-ին, Խորհրդարանի լիակատար նիստին Ապրիլի օրակարգին վրայ չէ դրուած, ինչպէս կը նախատեսուէր:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻՈՒԹԵԱՆ օրինագիծը այս գարնան պիտի չծեծուի Ազգ. Ժողովին մէջ, յայտարարեց Արդարութեան Նախարարը: Այլ խօսքով, հոս ալ, կառավարութիւնը յետ – քայլ կ՚ընէ, Լը Փէնի համար՝ անձնատուր կ՚ըլլայ: Հակառակ այս նոր հրաժարումին, Կիրակի օրուան ցոյցը չէ ջնջուած: Ինչ որ սակայն բացայայտ է, այն է որ քանի մը բացառութիւններ մէկ կողմ դնելով (ապազգայնացում, եւայլն) մեծամասնութիւնը օրէ օր կը հրաժարի իր այն ծրագիրներէն, որոնց համար – գոնէ սկզբունքով – ընտրուած է: Բայց, պէտք չէ անտեսել որ ընտրապայքարը սկսած է:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ – ՄԱՐՏ 3 – 9)

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆ
ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԳԷՏ

Մոսկուայի «Նաուկա» («Գիտութիւն») հրատարակչականը «Գիտա – կենսագրական գրականութիւն» մատենաշարով լոյս ընծայած է Ժորժ Գանինի «Խաչատուր Աբովեան» գիրքը: Այս աշխատութեամբ Խաչատուր Աբովեան ընթերցողին կը ներկայացուի իբրեւ աշխարհագրագէտ: Հեղինակը համառօտ կերպով կը խօսի Աբովեանի մանկավարժական կեանքին ու գործունէութեան մասին: Աբովեան մեծ նպաստ բերած է հայ աշխարհագրութեան զարգացման. ան ստեղծած է հայերէն անուանումներով առաջին գունդը (կլոր), կազմակերպած է Հայաստանի օդերեւութաբանական առաջին կայանը եւ երկրագործական առաջին աշխատանոցը: Ան ունեցած է նաեւ Հայաստանի տնտեսութեան վերակառուցման գաղափարը: Ժորժ Գանին վերլուծելով Աբովեանի աշխարհագրական ուսում – նասիրութիւնները՝ կը մատնանշէ անոր ծառայութիւնները այս նիւթի դասաւանդման եղանակները զարգացնելու գործին մէջ: Գիրքը լոյս տեսած է 11.700 տպաքանակով:

ՏՈՄՍԵՐ

ՉՆՉԻՆ ԲԱՆԵՐ, ՄԵԾ ԲԱՆԵՐ

Բնութիւնն է: Չնչին բաները կրնան անհամեմատ ուրախութիւն պատճառել ինծի: Օրինակ՝ երբ կ՚անցնիմ դեղարանի մը առջեւէն ու ներսը յաճախորդ չեմ տեսներ, կ՚ուրախանամ:

Նման ուրախութիւն մը զգացի, երբ կարգ մը դեղագործներ յայտարարեցին, թէ իրենք պիտի մերժէին *սըրէնկի* վաճառքը ու այս մերժումին համար, անոնք մէջտեղ կը նետէին խղճմտանքի իրաւունքը: Անոնք կը մերժէին աւելի մուտք ունենալ ու չէին ուզեր քաջալերել թմրեցուցիչի գործածութիւնը, նոյնիսկ երբ կարգ մը պատասխանատուներ կը կարծէին, թէ այդ կազմածին ազատ վաճառքը կրնայ նպաստել հանրածանօթ հիւանդութեան կասեցումին կամ առնուազն դանդաղեցումին:

Նախակրթարանի մէջ իսկ, ունէինք *Բարոյագիտութիւն* կոչուող դաս մը ու շատ լաւ կը յիշեմ այդ դասերէն մէկուն թեման՝ *Արհեստակցական Խղճմտանք*: Դասը կը բացատրէր, թէ ոեւէ աշխատաւոր պարտաւոր էր խղճմտանքով կատարելու իր աշխատանքը ու ասիկա յօգուտ աշխատատեղիին, ապա մարդկային ընկերութեան: Վերջը միայն կ՚իմանայի, որ կարգ մը արհեստներ կիրարկողներ պէտք էր հանդիսաւոր երդում կատարէին, մանաւանդ անոնք որ կապ ունէին մարդկային կեանքին հետ, մարդու առողջութեան հետ: Վերջն է որ լսած էի Հիպոկրատի անունը:

Ու այդ դեղագործներուն ինծի պատճառած ուրախութիւնը ջնջուեցաւ, երբ կարդացի, որ Ֆրանսայի քաղաքներէն մէկուն մէջ, ատամնաբոյժ մը՝ շատ դրամ վաստկելու համար՝ գիտակցաբար կը քանդէր իր յաճախորդներէն շատերուն ակռաները, կրկին շինելու համար:

Յակոբ Պարոնեանի *Արեւելեան Ատամնաբոյժը* ո՛ւր, *Արեւմտեան Ատամնաբոյժը* ո՛ւր: Մարդը, հակառակ երդումին, ի՞նչպէս տմարդութիւնը կրնար հասցնել աներեւակայելի վատութեան սահմաններ ու կը խորտակէր մարդոց առողջութեան եւ գեղեցկութեան նպաստող անդամները:

«Չարերը միայն երգ չունին» ըսուած է ու այդ ատամնաբոյժը այլեւս իրաւունք չունի դաշնակի ստեղնաշարը յիշեցնող ատամներէն դուրս եկող երաժշտութիւնը լսելու:

Եթէ պրպտենք մեր յիշողութիւնը, եթէ հարց տանք մեր շուրջի մարդոց, պիտի իմանանք պատմութիւններ, որոնք ցոյց կու տան, որ մսագործ ըլլալու անարժան այլ գործող վիրաբոյժներ կան, իսկ անդին խղճամիտ մսավաճառներ, որոնք իրենց գործը բարձրացուցած են արուեստի մակարդակին: Քիչ չէ թիւը նաեւ այն առեւտրականներուն, որոնք երկվայրկեան մը չեն տատամսիր կոխոտելու իրենց արհեստակցական խղճմտանքը ու թունաւոր կաթ կը վաճառեն կամ թունաւոր գինի կ՚արտադրեն:

Ու այս խորհրդածութիւնները զիս կը հասցնեն զէնքի արտադրութեան ու ինքզինքիս հարց կու տամ, թէ զայն շինող – ները ալ պէ՞տք է ունենան արհեստակցական խղճմտանք, ինչպէ՞ս պէտք է աշխատին անոնք, այնպէ՞ս որ իրենց շինած թնդանօթը, ռմբաձիգը կամ խորտակիչը գործածութեան ատեն չունենայ ո՛չ մէկ ընկրկում ու դիմացինին չտայ վերապրելու ո՛չ մէկ պատեհութիւն: Հապա այդ զէնքի վաճառականնե՞րը, որոնք մահ կը վաճառեն հակամարտ կողմերու, որպէսզի իրենք դղեակ, եախթ եւ սիկար ունենան: Հապա զէնքի առեւտուրը իրենց արտածումի գլխաւոր ապրանքը ըրած պետութիւննե՞րը, որոնք տեղեկագիր ալ կը հրատարակեն ու դասաւորում կատարելով, յուզումով կը նկատեն որ իրենց դիրքը խախտած է, հետեւաբար նոր ճիգ պէտք է ընեն՝ վերագտնելու համար կորսուած յաճախորդները:

Պահ մը կը ներես անպարկեշտ պտղավաճառին, անբարեխիղճ աւելածուին, հապա բժիշկի՞ն, ատամնաբոյժի՞ն, զէնքի վաճառականի՞ն:

Հապա այն փաստաբանի՞ն, որ մոռցած իր պարտականութիւնը, մոռցած իր երդումը, արհեստակցական խղճմտանքը, կը դաւաճանէ իր յաճախորդին եւ որ սակայն պարկեշտութեան զարթնումով մը կը խոստովանի, թէ *աղտոտ են այլեւս ձեռքերը* ու ինքզինք կը յանձնէ հանրութեան դատարանին:

Չնչին բաներով ուրախացող մը անպայման որ կրնայ տխրիլ նաեւ նման չնչին բաներով: Բայց կը նկատեմ որ տխրութիւն պատճառող հարցերը համեմատութեան ոչ մէկ եզր ունին չնչին, ուրախութիւն պատճառող բաներու հետ:

Նոպել ստեղծեց պայթուցիկը ու խղճմտանքը հանդարտեցնելու համար ստեղծեց Խաղաղութեան, Գրականութեան կամ զանազան գիտութիւններու մրցանակներ: Հապա միւսնե՞րը, հապա անդէմ, անթիւ, անպարկեշտ միւս արհեստաւորները, որոնք կը դաւաճանեն արհեստակցական խղճմտանքին ու մեր կեանքը կը վտանգեն ամէն վայրկեան:

Մ. ՊԶԱՔՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՇՏՕՆԱԶՐԿՈՒՄՆԵՐ

«Յառաջ» Մարտ 12-ի թիւով արձագանգած էինք Վրաստանի կուսակցական կարգ մը պատասխանատու անձերու պաշտօնազրկումներուն եւ կատարուած մաքրագործումներուն: «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Փետրուար 21 – 25 թիւերէն կ՚իմանանք, թէ նման մաքրագործումներ ալ տեղի ունեցած են Հայաստանի մէջ:

Այսպէս, Մասիսի շրջանի կոմիտէի Ա. քարտուղար Գ. Սաֆեան ազատ կացուցուած է իր պաշտօնէն եւ զինք փոխարինած է Ա. Յարութիւնեան, որ նախապէս Ա. քարտուղարն էր Մեղրիի շրջանային կոմիտէի: Մեղրիի մէջ Ա. Յարութիւնեանի փոխարէն, Ա. քարտուղար ընտրուած է Ռ. Մեհրաբեան, որ նախապէս Կեդր. Կոմիտէի գիւղատնտեսութեան եւ սնունդի արդիւնաբերութեան բաժնի վարիչի տեղակալն էր:

Արտաշատի շրջանային կոմիտէի Ա. քարտուղար Կ. Յովհաննիսեան հեռացուած է իր պաշտօնէն եւ տեղը անցած Զ. Գէորգեան, որ նոյն պաշտօնը կը վարէր Արագածի շրջանը: Այս վերջինոյն փոխարէն Ա. քարտուղար ընտրուած է Վ. Արբահամեան, որ նախապէս Կեդր. Կոմիտէի գիւղատնտեսութեան եւ սնունդի արդիւնաբերութեան բաժնի վարիչի տեղակալ էր:

ՊՈՒԼԿԱՐ ՄԱՄՈՒԼԻ ԷՋԵՐԷՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱԾ Է ՆԱԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐՆԵՐՈՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ…

Հայերու ցեղասպանութիւն Թուրքիոյ մէջ … Քիւրտերու ցեղասպանութիւն Թուրքիոյ մէջ … Այդ ո՞ր ժողովուրդն է, որ գտնուելով թրքական սարկութեան լուծին տակ, չէ ենթարկուած բռնի ձուլման, ֆիզիքական ոչնչացման եւ մշակութային դիմազրկութեան:

Մասնագէտներու գիտականօրէն հիմնաւորուած հաշիւներու համաձայն, այսօր Պուլկարները կրնային ըլլալ Եւրոպայի 20 միլիոննոց ազգերէն մին, եթէ հինգ հարիւրամեակ շարունակ Պուլկարիա հաստատուած չըլլար թրքական տիրապետութիւն:

Շնորհիւ իրենց վաղ վերածնունդին, որ նախորդած է եւրոպական բազմաթիւ այլ ժողովուրդներու վերածնունդը, Պուլկարները կրնային ըլլալ նաեւ՝ Եւրոպայի ամէնէն բարձր մշակոյթ ունեցող ազգերէն մին, եթէ անոնց մշակութային զարգացումը ընդհատուած չըլլար կէս հազարամեակով:

Պուլկարներու բռնի եւ զանգուածային մահմետականացումը եւ թրքացումը, որուն կ՚ընկերանային կոտորածներն ու մշակութային ամայացումը, շարունակուեցաւ սարկութեան հինգ հարիւրամեակներու ընթացքին եւ նոյնիսկ Ազատագրումէն ետք: Այս պարագային արդէն Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ մնացած պուլկար բնակչութեան շրջանակէն ներս:

Ենիչերական զօրագունդի մասին իր աշխատութեան մէջ թուրք հեղինակաւոր պատմաբան Իսմայիլ Հաքի Ուզունչարշըլը, կը նշէ թէ Ենիչերիութեան գլխաւոր նպատակներէն մին այն է՝ որ «Ռումելիի քրիստոնեայ բնակչութիւնը աստիճանաբար հաւատափոխ ընեն ու դարձնեն մահմետական»:

«Հարկ է նկատել, որ Պուլկարներու մէջ կան միլիոնէ աւելի մահմետականներ: Անոնք չեն եկած Ասիայէն, ինչպէս ընդունուած է համարել: Այդ մահմետականները այն Պուլկարներու սերունդներն են, որոնք հաւատափոխութեան ենթարկուած էին նուաճումներու շրջանին եւ յետագայ տարիներուն», – 1878–ին գրած է Օսմանեան կայսրութեան ամենակարկառուն դէմքերէն մին, Դանուբեան նահանգի նախկին կառավարիչ, իսկ այնուհետեւ կայսրութեան վարչապետ Միթհատ Փաշա:

«Եւրոպական կառավարութիւններու ուշադրութիւնը անհրաժեշտ է հրաւիրել այնքան աննշան փաստի մը վրայ, որ, թերեւս, անոնք չեն ալ նկատած. կ՚ոչնչացընեն ամբողջ ժողովուրդ մը: Ո՞ւր: Եւրոպա: Այդ կոտորածներու վկաներ կա՞ն արդեօք: Մէկ վկայ կայ՝ ամբողջ աշխարհը»: Վիքթոր Հիւկոյի հրապարակած այս սահմոկեցուցիչ մեղադրանքին, որ կը ներկայացուէր Եւրոպայի ու ամբողջ աշխարհի 1876–ի Ապրիլեան ապստամբութեան ժամանակ ծայր տուած պուլկար ցեղասպանութեան առիթով, միացաւ նաեւ հռչակաւոր անգլիացի Ուիլեըմ Կըլատսթոն, որ իր ճառերուն եւ գրքոյկներուն մէջ կը նշաւակէր Թուրքերու գազանութիւնները Պուլկարիոյ մէջ:

Այն ժամանակներու մեծ լրագրողներէն մէկուն՝ ամերիկացի Մաքկահանի լրատուութիւնները, Պաթաքի եւ Պուլկարիոյ ապստամբած միւս շրջաններու մէջ տեղի ունեցող կոտորածներու նկարագրութիւններով յուզեցին Եւրոպան ու Ամերիկան:

Սպանալեզու աշխարհը եւս ցնցուած էր Խոսէ Ֆերնանտէս Պրեմոնի հաղորդագրութիւններով, ուր նկարագրուած էին այն սարսափները, որոնք տեղի կ՚ունենային Պուլկարիա. «Թուրքերը պուլկար բնատնիքներէն կ՚առեւանգեն աղջիկները, որպէսզի տանին իրենց հարեմները, իսկ երախաներն ու ծերերը կը գլխատեն կատարեալ պաղարիւնութեամբ» … «Կանայք իրենց ուրուականներ կը թափառին իրենց զաւակներուն, հայրերուն եւ ամուսիններուն գլխակներուն միջեւ, ուժ չունենալով գերեզման փորել զանոնք թաղելու համար»:

Իսկ Ռուսիա՞ն … Ռուսիա պուլկար ժողովուրդին ցեղասպանութիւնը կը դատապարտէր ոչ միայն ցաման խօսքով, այլեւ իր հազարաւոր զաւակներու արեան գնով Պուլկարները փրկեց սարկութենէ եւ կոտորածներէ, որպէսզի հինգ հարիւր տարուան ընդմիջումէ ետք դարձեալ հաստատուէր պուլկար պետականութիւնը:

Պեռլինի համաձայնութեամբ որոշուած պուլկարական սահմաններէն դուրս գտնուող տարածութեան մէջ կ՚ապրէր պուլկար բնակչութեան կարեւոր մասը: Միայն Արեւելեան Թրակիա կ՚ապրէին շուրջ 200 հազար Պուլկարներ: Զանոնք կոտորեցին Թուրքիոյ մէջ Հայերու ցեղասպանութենէն երկու տարի առաջ:

1878–ին Պոլիս ֆրանսերէն հրատարակուեցաւ «Վիլայէթներու արձանագրութիւնը» գիրքը, ուր վիճակագրական տուեալներ կան Ատրիանապոլսոյ վիլայէթի 1877–1878 թուականներու բնակչութեան մասին: Կը պարզուի, որ այդ ժամանակ վիլայէթի մէջ ապրած են 156.417 Պուլկարներ: Այս թիւը չի պարունակեր Պոլիս եւ Պոլսոյ վիլայէթին մէջ բնակող Պուլկարներու քանակը (շուրջ 40 – 50 հազար) ինչպէս նաեւ Գալիբէոլիի ու Պանտըրմա վիլայէթներուն մէջ ապրող պուլկար բնակչութիւնը:

Նոյն, 1878–ին Պոլիս լոյս տեսնող ֆրանսերէն «Քուրիէ տ՚Օրիան» պարբերականը հրապարակած է վիճակագրական մանրամասն տեղեկութիւններ Ատրիանապոլսոյ գիւղերու եւ քաղաքներու բնակչութեան մասին: «Մարդահամարը, որուն արդիւնքները կը հրապարակենք, – կը գրէ լրագրի հրատարակիչ Ժան Փեթրի, – կատարուած է մեծ ուշադրութեամբ եւ մենք կ՚ուզէինք որ միջազգային յանձնախումբի մը յանձնարարուէր զայն բաղդատել»: «Քուրիէ տ՚Օրիան»ի տուեալներով՝ Արեւելեան Թրակիա 1878–ին ապրած են 219.189 Պուլկարներ:

Եւրոպական երկիրներու դիւանագիտական ներկայացուցիչները, ազգագրագէտները, ճամբորդները բազմաթիւ տեղեկութիւններ կուտան Արեւելեան Թրակիոյ պուլկար բնակչութեան մասին: Նման տեղեկութիւններ սփռուած են նաեւ եւրոպական մամուլի եւ գրականութեան մէջ: 1707 – 1708 թուականներուն Թուրքիոյ մէջ Ֆրանսայի դեսպան տը Ֆերոլ գրած է, թէ «Թրակիա բնակեցուած է Պուլկարներով»: Մինչեւ Պուլկարիոյ ազատագրումը, Ատրիանապոլսոյ Աւստրիոյ հիւպատոս Կառլ Սաքս եւս կը գրէ. – «Պուլկարները կը կազմեն Ատրիանապոլսոյ վիլայէթի բնակչութեան գրեթէ երկու երրորդը»: Նոյն այդ ժամանակաշրջանին, գերմանացի ազգագրագէտ Հէյնրիխ Քիփէրի կարծիքով, «բնակչութեան գերակշռող մասը մինչեւ Պոլսոյ պարիսպներուն տակ կը խօսի պուլկարերէն»: Իսկ Փարիզի համալսարանի սլաւոնական գրականութեան դասախօս Սիփրիէն գրած է. – «Պոլսէն ընդամէնը քանի մը մղոն վրայ կը հնչէ հաճելի ու հարուստ սլաւոնական լեզուն»: Եւրոպացի կարգ մը դիւանագէտներու կարծիքով 1913–ին Արեւելեան Թրակիա ապրած են շուրջ 200 հազար, իսկ ուրիշներու կարծիքով՝ աւելի քան 300 հազար Պուլկարներ: Գերմանացի պատմաբան Ռիխարտ Ֆոն Մախ կը նշէ, թէ Արեւելեան Թրակիոյ մէջ ապրած են 228.278 Պուլկարներ (առանց հաշուելու մահմետականացուած Պուլկարները), իսկ ֆրանսացի պատմաբան Լէոն Լեամուշի կարծիքով՝ 364 հազար:

Ջեխ սլաւոնագէտ Լ. Նիդերլէն կը բերէ աւելի մեծ թիւ մը՝ կէս միլիոնէ աւելի: Ինչպէս ան, այնպէս ալ քանի մը ուրիշ հեղինակներ այդ թիւին մէջ նկատի կ՚ունենան նաեւ Պոլիս, Պոլսոյ վիլայէթի եւ Ատրիանապոլսոյ վիլայէթին յարող շրջաններուն մէջ ապրող Պուլկարները: Այսպէս թէ այնպէս, Արեւելեան Թրակիա, որ այսօր կը գտնուի Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ, մինչեւ 1913 թուականը ապրած են աւելի քան 200 հազար Պուլկարներ:

Հիմա այդ շրջանին մէջ, բացառութեամբ մահմետականացուած Պուլկարներու աննշան քանակութեան, Պուլկարներ չկան: Ի՞նչ պատահած է անոնց:

Թրքական սարկութենէն Պուլկարիոյ ազատագրութեան յաջորդող քանի մը տարիներու ընթացքին Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ մնացած Արեւելեան–Թրակիոյէն արտաքսուեցան շուրջ 70 հազար Պուլկարներ: 1903–ին Մակեդոնիոյ եւ Արեւելեան Թրակիոյ մէջ բռնկեցաւ Պուլկարներու ընդհանուր ապստամբութիւնը թրքական լուծի դէմ, որ, սակայն, դաժանօրէն ճնշուեցաւ: Միայն Արեւելեան Թրակիոյ մէջ թրքական հորդաները հրոյ ճարակ դարձուցին 66 գիւղ, սպաննեցին 2.565 Պուլկար, օթեւանէ զրկեցին 12.800 հոգի, իսկ 20 հազարն ալ ապաստան գտան Պուլկարիա:

Արեւելեան Թրակիոյ պուլկար բնակչութեան համար ամէնէն ողբերգականը 1913 թուականն էր: Այդ տարին էր, որ պուլկար կուռ բնակչութեամբ գարերով բնակեցուած երկրամասէն Պուլկարները ի սպառ չքացան: Թրքական բանակի ամառնային յարձակման ժամանակ Պուլկարներու մէկ մասը կոտորուեցաւ, միւս մասը աքսորուեցաւ արեւելք, թրքացաւ, բռնի մահմետական դարձաւ, իսկ փրկուողներ մասն ալ տեղահան եղաւ հայրենի հողէն: Ու այսպէս լուծուեցաւ պուլկար ազգային փոքրամասնութեան հարցը այդ մարզին մէջ:

Ո՞րքան էր Արեւելեան Թրակիայէն Պուլկարիա փախած Պուլկարներու թիւը: Այս մասին գոյութիւն ունի անվիճելի փաստաթուղթ մը: Ա. Աշխարհամարտէն ետք տեղի ունեցած Փարիզի խաղաղ համաժողովի հաւաքին գրկուած էր 1913–ին Արեւելեան Թրակիայէն փախած եւ Պուլկարիա ապաստանած 164.306 Պուլկարներու կողմէ ստորագրուած խնդրագիր մը: Այդ փաստաթուղթի ստորագրութիւնները վաւերացուած էին համայնական իշխանութիւններու կողմէ՝ ըստ բնակութեան վայրի:

Արեւելեան Թրակիոյ բնակչութիւնը 1913–ին արտաքսելու ժամանակ Թուրքերու կատարած ոճրագործութիւններու մասին պատկերացում մը կրնայ տալ Պուլկարգիւղ գիւղի ողբերգութիւնը:

1913ին Պուլկարգիւղը ունէր 500 ծուխ՝ 2.500 բնակիչ: Բոլորն ալ՝ Պուլկարներ: Յուլիս 2–ին թրքական զօրամասերը կիզէր պէյի եւ Նէշաթ պէյի հրամանատարութեամբ խուժեցին գիւղ: Թրքական ասպատակային ջոկատները շրջեցան բոլոր տուները եւ այրերը հաւաքելով տարին գիւղէն: Թուրք սպան, որ գիւղին պարետն էր, թայանի համար ցրուած գինուորներուն հրամայեց հաւաքուիլ: Ծարքի կանդնեցնելով եւ հրահանգներ տալով, ան յայտնեց թէ ճառ պիտի արտասանէ: Այնուհետեւ եւ քաշուեցաւ եւ ճառելու փոխարէն գինուորներուն հրամայեց կրակ բանալ խմբուած 350 այրերու վրայ, որոնցմէ, ինչպէս ետքը պարզուեցաւ, հրաշքով փրկուեցան ընդամէնը, ութ հոգի, մնացեալները գազանաբար սպաննուեցան: Այդ գիւղին մէջ սպաննուեցան նաեւ 25 կիներ եւ բազմաթիւ երախաներ: Անտէր մնացած տուները կողոպտելէ ետք գինուորները կրակի տուին գիւղը: Շուրջկայլը շարունակուեցաւ դրացի անտառներու մէջ, ուր թաքնուած էր Պուլկարգիւղի բնակիչներու մէկ մասը: Բռնուողները տեղնուտեղը կը գնդակահարէին: Երիտասարդ կիներն ու աղջիկները սպաննելէ առաջ լրբօրէն կը խայտառակէին, կը բռնաբարէին ու կը տանջէին: Պուլկարգիւղի 1100 սպաննուած այրերու, կանանց եւ երախաներու ինքնութիւնը պարզուած է անուն առ անուն:

Նոյն ճակատագրին արժանացած են Արեւելեան Թրակիոյ պուլկար միւս գիւղերը: Ամէնէն մեծ կոտորածը տեղի ունեցած է Արտա գետի Արմականեան հովիտին մէջ, ուր թրքական հորդաները շրջապատեցին Պուլկարիա փախչող Պուլկարները: Այդ հովիտին մէջ կոտորուեցան 7.800 այր, կին ու երախայ:

Բոյաճիք գիւղին մէջ սպաննուեցան 56 այրեր: Զանոնք զոյգ – զոյգ կապած եւ կացինահարած էին գիւղին եկեղեցւոյ մէջ: Փրկուած էին միայն երկու հոգի: Մէկը կրցած էր թաքնուիլ դրան ետեւ, իսկ միւսը՝ թէեւ վիրաւոր, փախած էր: Այդ երկուքն ալ պատմած են ողբերգութեան մասին, որուն ականատես եղած են:

Թրքական իշխանութիւններու համար սովորական գործելակերպ դարձած է սեփական դազանութիւնները գոհերուն վերագրելը եւ արտասահմանեան պաշտօնական ներկայացուցիչներն ու լրագրողները համոզելը, թէ իրականութիւնը այդ է: Այնուհետեւ իրենք ալ կը սկսին Եւրոպայի «բողոքել պուլկարական եւ հայկական» բարբարոսութիւններու մասին: Արեւելեան Թրակիա տեղի ունեցած սպանդէն ետք Պոլիս ժամանեցին ֆրանսացի գրող Փիէռ Լոթի, օտար դիւանագէտներ ու լրագրողներ, որոնք կը հետաքրքրըւէին արխնոտ դէպքերով: «Յատկապէս ընտրուած թուրք գործակալներուն, – կը գրէ փրոֆ. Միլեթիչ, – յանձնարարուեցաւ հաւաքել կոտորածներուն զոհ դարձած պուլկար կանանց ու այրերու գլխիկները, փոխել անոնց հագուստը, հագցնել թրքական գլխաններ: Այս գործողութեան գլխաւոր ղեկավարն էր Ատրիանապոլսոյ քաղաքային խորհուրդի գործակալ Իսմայիլ: Յետոյ, երբ գլխակները արդէն լուսանկարուած էին, ան պարզեւ ստանալու ակնկալութեամբ, ինծի խոստովանեցաւ, որ սպաննուած բազմաթիւ Պուլկարներ թաղած է: Ինչպէս նաեւ յայտնեց, որ քաղաքային խորհուրդի հրամանով լուսանկարելու համար փոխած է սպաննուածներու գլխանները»:

1913–էն ետք Արեւելեան Թրակիա շատ քիչ Պուլկար մնաց: 1925–ին հոն ոչ մէկ քրիստոնեայ կ՚ապրէր: 1935 Հոկտեմբերի Թուրքիոյ մարդահամարի ժամանակ Ատրիանապոլսոյ վիլայէթի մէջ, ուր քանի տարի առաջ քանի մը հարիւր հազար Պուլկար կ՚ապրէր, ընդամէնը 1199 հոգի «մայրենի լեզու»ն սիւնակին մէջ նշած էր պուլկարերէնը: Հետուոր Լոզենգրադեան վիլայէթին մէջ ընդամէնը 673 հոգի մայրենին նշած էր պուլկարերէնը, իսկ 1878–ին այդ նոյն շրջանին մէջ վերոյիշեալ ֆրանսերէն հրատարակութեան տուեալներով ապրած են 23.093 Պուլկարներ: 1935–ին Ռոտոսթոյի շրջանին մէջ եւս 2.009 հոգի իբրեւ մայրենի լեզու նշած էր պուլկարերէնը: Իսկ մահմետականացած, բայց մայրենի լեզուն պահպանած Պուլկարներու (փոմաքներու) մասին մարդահամարի ժամանակ վիճակագրական տուեալներու առանձին սիւնակի մէջ գրուած է՝ «մայրենի լեզու՝ փոմաքերէն»: Ատրիանապոլսոյ վիլայէթի մէջ նմաններէն եղած են 7.175 հոգի, Լոզենգրադեանի մէջ 8.822, Ռոտոսթոյի շրջանը (Մալկարեան եւ Հէյրոպոլեան գաւառներ) 2.355, կամ ընդհանուր հաշւով 18.352 մահմետականացած Պուլկարներ, որոնց լեզուն նոյնպէս նշած է պուլկարերէնը:

1965 Հոկտեմբերի մարդահամարի վիճակագրական տուեալներուն մէջ՝ «մայրենի լեզուն՝ պուլկարերէն» սիւնակը այլեւս գոյութիւն չունի: Ոչ մէկ Պուլկար ցոյց տրուած է: «Փոմաքերէն» (այսինքն՝ պուլկարերէն) խօսողները մահմետականացած Պուլկարներ են, որոնց թիւր 23.299 հոգի է, բայց մահմետականացած այդ Պուլկարները հիմա կ՚ապրին ոչ թէ միայն Արեւելեան Թրակիա, այլ ամբողջ Թուրքիոյ մէջ: 1985 Հոկտեմբերի մարդահամարի տուեալներուն մէջ այլեւս ոչ մէկ խօսք կայ պուլկարերէն մայրենի լեզուի կամ «փոմաքերէն»ի մասին: Մահմետականացած Պուլկարները նոյնպէս յայտարարուած են «Թուրք», ինչպէս «Թուրք» յայտարարուած են 12 միլիոն քիւրտ, արաբ, չէրքէզ ու լազ: Թուրքիոյ մէջ այսօր քրիստոնեայ գրեթէ չէ մնացած:

Այսպէս «լուծուած է» ազգային փոքրամասնութիւններու հարցը Թուրքիոյ մէջ:

ԴԻՄԻՏՐ ՇԻՇՄԱՆՈՎ

ԾԱՂԿԵՑՆԵԼ ԲՈԼՈՐ ՏԱՂԱՆԴՆԵՐԸ

– «Էթիէն Սովիէթիք» ամսաթերթը փետրուարի թիւով այս խորագրին տակ պատկերազարդ յօդուած – հարցազրոյց մը հրատարակած է Երեւանի «Գեղագիտական դաստիարակութեան կեդրոն»ին մասին:

Հ. Իգիթեան, 53 տարեկան, հիմնադիրն է Երեւանի ամէնէն ծանօթ երկու մշակութային կեդրոններուն. «Արդի արուեստի թանգարան»ին, եւ «Հանրապետութեան մանուկներու գեղագիտական դաստիարակութեան կեդրոն»ին: Այս կեդրոնին գլխաւոր նպատակներն են մանուկներու մէջ արթնցնել ստեղծագործելու փափաքը, ժողովուրդին մէջ տարածել մանուկներու գործերը եւ մասնակից ըլլալ հայ մշակոյթի կոլուածին մէջ ներկայացող հարցերու լուծումին:

1968ին Հայաստանի Նկարիչներու Միութիւնը կը կազմակերպէ ցուցահանդէս մը որ խորագրուած է «Աշխարհը՝ դիտուած մանուկներէ» եւ որ մեծ յաջողութիւն

կ՚արձանագրէ : Արուեստի քննադատ մը Հ. Իգիթեան գաղափարը կ՚ունենայ մանկական նկարներու մնայուն ցուցասրահ մը հիմնելու : Ան մէկն է, որ կ՚իրագործէ իր գաղափարները . ու 1970 Մարտ 13–ին բացումը կը կատարուի Երեւանի մէջ մանկական նկարներու առաջին ցուցասրահին, որ առաջինն է նաեւ ամբողջ աշխարհի մէջ : Հոն, իրարու կը յաջորդեն զանազան ցուցահանդէսներ, նաեւ միջազգային : 1978–ին ցուցասրահը կը վերածուի մանկական ստեղծագործութեան թանգարանի : Նոյն տարին Պետութիւնը կը ձեռնարկէ մանուկներու գեղարուեստական դաստիարակութեան հանրապետական կեդրոնի մը ստեղծումին, որ փորձառական համալիր մըն է բազմաթիւ կառոյցներով : Այսօր, այս կեդրոնը Հայաստանի մէջ ունի 13 մասնաճիւղեր : Կեդրոնը եւ այս մասնաճիւղերը կը յաճախեն 1000–ի չափ մանուկներ, որոնց հետ կը զբաղին 600 մասնագէտներ : Կեդրոնը ունի մանկական ստեղծագործութեան թանգարան մը, յարդարական արուեստներու աշխատանոց մը, մանկական նուագախումբ մը, թատրոն մը, ժողովրդական նուագարաններու, հին պարերու համոյթներ ու ճաշի քլէօպ մը : Դժուար է երեւակայել, թէ կեդրոնը վայր ինչերու տեղ կրնայ տալ տակաւին . Իգիթեան մէկն է, որ անդադար նոր գաղափարներ կ՚ունենայ :

Երբ մարդ կը ծանօթանայ Կեդրոնի գործունէութեան, ամէն վայրկեան աւելի եւս կը համոզուի, որ զայն ստեղծողը վճռապէս ակէրն է գործին : Օրինակի համար, երկար ատեն է ի վեր կը խօսուէր ժողովրդական հին նուագարաններու դպրոցի մը անհրաժեշտութեան մասին, սակայն Իգիթեան կ՚ըլլայ զայն իրագործողը :

«Օր մը Իգիթեան հեռաձայնեց, կը պատմէ Հայաստանի ծանօթ երաժիշտներէն Կ. Միրզոյեան, ու հարցուց . – «քեզ չի՞ հետաքրքրեր մեր հին գործիքներու ճակատագիրը» . այո՛, պատասխանեցի . «կ՚ուզե՞ս տնօրէնը ըլլալ հին նուագարաններու դպրոցի մը» . զարմացայ ու հարցուցի, թէ գոյութիւն ունի՞ր նման դպրոց մը, պատասխանեց . «դո՛ւն պիտի ստեղծես զայն» :

Ուրեմն զերոյէն սկսայ, կը շարունակէ Կ. Միրզոյեան, Երաժշտանոց աւարտած մասնագէտներ ընտրեցի, ու հին նուագարաններ պատրաստող աշխատանոց մը հիմնեցինք : Կարգ մը նուագարաններ նորոգեցինք Մատենադարանի մէջ գտնուած շրջանի փաստաթուղթերու հիմնուելով : Դպրոցը երեք տարեկան է արդէն . 300 աշակերտ ունի : Անոնք կը մասնակցին նուագարաններու պատրաստութեան, կը սորվին նուագել զանոնք . անոնք երաժշտական դպրոցներ աւարտած իրենց ընկերներու մակարդակը ունին» :

Իգիթեան վերջերս վերադարձած է Միացեալ – Նահանգներու ճամբորդութենէ մը : «Մեր կեդրոնը հետաքրքրեց ամերիկացի մեր պաշտօնակիցները, կ՚ըսէ ան : Անոնք հարցումներ բրին ինծի ընկերային հարցերու մասին, որոնց լուծումին կրնար օժանդակել այս կարգի հաստատութիւն մը : Երկու բառով պատասխանս հետեւեալը եղաւ բառ առ բառ, երիտասարդ սերունդին գեղագիտական դաստիարակութիւնը ընկերային հարց մըն է : Մէկը որ Մոցարթ կը սիրէ, չի կրնար դիւրաւ ոճիր մը գործել : Մեր կեդրոնին շնորհիւ հարիւրաւոր տղաք փողոցներէն առնուեցան ու լծուեցան ստեղծագործ ու ֆիզիքական աշխատանքի : Այս շրջանակին մէջ կ՚ամփոփուի կեդրոնին ձգտումները : Անոնք կը կայանան մեր ազգային մշակոյթը զարգացնելու մէջ : Եւ վերջապէս մեր կեդրոնը կը հովանաւորէ Սովետաշէնի մանկանց տունը ու սիրայօժար կը յարդարէ մանկական բազմաթիւ շէնքեր : Շատ կը պատահի որ մեր համերգներու կամ ներկայացումներու եկամուտը յատկացընենք խաղաղութեան հիմնադրամին :

– *Սահմանափակումներ կամ սեղմումներ կա՞ն Կեդրոնը մուտքի համար :*

– Մեր դռները բաց են բոլորին : Ես խորապէս համոզուած եմ, որ ամէն տղայ թաքուն տաղանդ մը ունի, եթէ տկարակամ չէ, կամ եթէ անյարմար դաստիարակութիւն մը զայն չէ փճացուցած : Մենք կը ջանանք ծաղկեցնել իւրաքանչիւր տաղանդ : Պէտք է օգնել մանուկներու, որովհետեւ ծնողները ունայնամտութեամբ արգելք կ՚ըլլան անոնց ինքնորոշման : Մեր կեդրոնին մէջ շատ մը տղաք կը տեսնենք, որոնք հպատակելով իրենց ծնողներու փափաքին, կ՚անցնին մէկ աշխատանոցէն միւսը, առանց իրենց ընտրութիւնը կարենալ ընելու : Երբ տղայ մը չի յաջողիր ընտրութիւն մը ընել, մեզի համար ձախողութիւն մըն է այդ :

– *Տեսակցութեան մը ընթացքին ըսիք, թէ կը փափաքէիք, որ ծնողներ եւս յաճախեն ձեր Կեդրոնը : Ինչո՞ւ :*

– Կան ծնողներ եւս, որոնք իրենց զաւակներուն չափ պէտք ունին գեղարուեստական դաստիարակութեան մը : Այս ծիրին մէջ կը ծրագրենք իրենց համար յատուկ բաժին մը ստեղծել : Մինչ տղաքը կ՚աշխատին զանազան աշխատանոցներու մէջ, իրենց ծնողքը պիտի կրնան դասախօսութիւններու հետեւիլ, արուեստի ժապաւէններ դիտել :

– *Ձեր գաղափարներէն ուրիշ մըն ալ, Կեդրոնին կից կազմակերպել է փոքր ձեռնարկ մը, որ մանուկները պիտի վարժեցնէ հողամշակութեան աշխատանքի : Տակաւին գաղափար մը ըլլալով կը մնա՞յ սակայն :*

– Մեր գաղափարները ուշ կամ կանուխ կ՚իրագործուին : Մեր հանրապետութեան պատասխանատուները մեզի այդ կարելիութիւնները կուտան : Կուսակցութեան առաջին քարտուղար Կ. Դէմիրճեանի հետ մեր տեսակցութիւնները կարեւոր կ՚ըլլան ընդհանրապէս . ես կ՚առաջարկեմ, ան կուտայ իր համաձայնութիւնը, կամ տարբեր առաջարկ մը կը ներկայացնէ . իրագործելու համար միջոցներ կը խնդրեմ : Չեմ գիտեր տակաւին, թէ նոր ստեղծուելիք հիմնարկը ինչպէս պիտի կոչուի, սակայն այս տարի կ՚իրագործուի ան : Հոն մանուկներ, ուսուցիչներ եւ ծնողներ պիտի աշխատին : Ֆիզիքական աշխատանքը անհրաժեշտութիւն մըն է բոլորին համար : Կ՚ուզէի կազմել բան մը, որ քիչ մը պիտի նմանէր մանուկներու համայնքի մը :

– *Նիւթական միջոցներու մասին խօսեցաք . կրնա՞ք ըսել թէ ուրկէ կը ստանաք զանոնք :*

– Պետական յատկացում կը տրուի . աւելի ճիշդ, կրթական նախարարութենէն . սակայն մենք ալ կը ջանանք, ամէն անգամ որ կարելի ըլլայ, հասոյթ մը ապահովել : Մեր աշխատանքին համար հարկաւոր նիւթերը կը գնենք վճարովի մեր համերգներուն եկամուտով : Կեդրոնի մեր գործակիցները այս ուղղութեամբ շատ ճարպիկ են : Մեր զգեստաւորումներու մէկ մասը կրցանք Պալշոյի աշխատանոցներուն մէջ պատրաստել տալ, ուրիշ մաս մը, պատրաստեց Մեղրիի մասնաճիւղին պատասխանատուն Ա. Հայրապետեան բոլորովին սիրայօժար կերպով : Յառաջիկային մենք պիտի ստանանք Երեւանի, մանկական բոլոր շէնքերուն յարդարանքը : Ահա՛, եկամուտի ոչ արհամարհելի աղբիւր մը մեր Կեդրոնին համար :

– *Ի՞նչպէս կը բացատրէք Կեդրոնին այսքան բարձր վարկ մը ունենալու պարագան :*

– Անձնակազմի ու հոն կատարուած գործին որակի բարձր մակարդակով : Յետոյ նաեւ մանկավարժներու եւ տղոց միջեւ ստեղծուած «ոգեկան» հաւասարութեան մթնոլորտով :

– *Ի՞նչ հեռանկարներ ունիք Կեդրոնի ապագային մասին, ո՞րն է ձեր մեծագոյն երազը :*

– Մեր պէտքերուն համապատասխանող նոր շէնքի մը տիրանալ : Որովհետեւ ամէնէն խիզախ երազներն իսկ պէտք է իրապաշտ հիմ մը ունենան : Ընդհանուր առմամբ երազներն են, որոնք մեզի կը ներշնչեն կեանքը : Ամէն օր մեզի նոր անակնկալներ կը բերէ : Չեմ գիտեր թէ քանի մը վայրկեան ետք դուռս զարնող մը ինչ պիտի ըսէ ինծի, սակայն բացայայտ է սա կէտը, թէ հետաքրքրական բոլոր գաղափարները ուրախութեամբ պիտի ընդունուին :

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐ – ՀԵՂԻՆԱԿ

ԺԵՐԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Կիրակի, Մարտ 8, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը համայնքիս երաժշտասէրներուն կը ներկայացնէր երիտասարդ արուեստագէտը :

Ժ. Գասպարեան՝ ծնած է Երեւան 1960–ին : Հայրն պատանի ընդոծին կոչումով մը օժտած էր երաժշտութիւնը ուսումնասիրել տեղւոյն Սայաթ – Նովա երաժշտանոցը :

Ինը տարեկանին արդէն իր հեղինակութիւններով հանդէս կուգար Մոսկուա : 1974–ին ընտանեօք կը հաստատուէր Փարիզ :

1976–ին Մարսէյլի Երաժշտանոցին մէջ լաւագոյն նիշով յիշատակուած էր դաշնակի ուսուցիչ՝ Պարպիզէի կողմէ :

Նոյն տարին զինքը կը գտնենք Փարիզ Ազգային Երաժշտանոցը, Եանքովի եւ Ճոյի դասարաններուն :

1981–ին սենեկային երաժշտութեան խումբի մը մէջ դաշնակահար եւ դափնեկիր : Նաեւ քոնթրփուանի մրցոյթին պարգեւատրուած : 1985–ին փրոֆէսոր Նուազի լը Կրանի երաժշտանոցը : Փարիզ եւ այլուր դաշնակի ելոյթներու եւ հանդիսութեանց մենածու :

Կիրակի, հանդէս կուգար ճոխ յայտագրով մը : Հ. Բ. Ը. Մ.-ի մշակութային յարկին տակ :

Ժ. Ս. Պախ – 1685 – 1750 – Փրէլիւտ տօ տիէզ մինէօր – եւ Սի մինէօր :

Պախ ծանօթ է իր խորայատուկ անբաղդատելի ոճով եւ կը մնայ դասականի անմրցելին : Եւ մանաւանդ իր հոգեւոր երգերով եւ մեղեդիներով վերացման կ՚ենթարկէ հաւատացեալը :

Բայց արուեստագէտին արժէքը ի յայտ կուգար Ֆրէտէրիք Շոփէնի հոյակապ Սի մինէօր թիւ երեք սոնաթով : Շոփէն – 1810 – 1849 – դաշնակի կախարդը ինը տարեկանին սկսած էր հմայել իր շրջապատը : Գասպարեան արուեստի շաղախով մշակուած հոգեկան քնքշանքով կը համակէր ունկնդիրները, հոգեկան հրապոյր կը ծորէր ստեղներէն : Ժերար իրական վիրթիւօզ մըն էր : Ծափողջոյններ կը հրաւիրէին կրկնելու : Շոփէն գրած է 86 գլուխ գործոցներ – Փոլոնէզ – վալս – պալլատ – գիշերային, եւայլն :

Կարճ դադար մը վերջ, Վօլֆկանկ Ամէտէուս Մոցարթի Սի պէմօլ մաժէօր սոնաթը : Մոցարթ, ստեղծարկի հրաշք մանուկը – 1756 – 1791 – ոչ միայն անշիրիմ, այլեւ ցայսօր արուեստներն իսկ անյայտ : Ժէրար արուեստի գերազանց չափանիշով տուաւ այդ երկար սոնաթը :

Կրկին Շոփէն – երեք երկար էթիւտներ, մինչ հեշտալուր ջերմաջունչ մթնոլորտի մը մէջ :

Յայտագիրը կը շարունակուէր Առնօ Բաբաջանեանի դաշնակի երեք ծանօթ հեղինակութիւններով, ուր ի յայտ կուգար ազգաշունչ ոգին : Ի վերջոյ Գասպարեան կուտար իր անհատական հեղինակութիւններէն փրելիւտ եւ ֆիւկ, արդիական շունչով, ձօնուած Բաբաջանեանի յիշատակին : Ծափերու տարափը ստիպեց տալու Բաբաջանեանէն հեղինակութիւն մը եւս :

Հանդիսութեան աւարտին Տիկնանց Յանձնախումբը ընդունելութիւն մը պատրաստած էր հրաւիրեալներուն :

Զ. ՍԱՐԵԱՆ

— «ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ —

ՄԱՅՐԻԿ

ԱՆՐԻ ՎԷՐՆԷՕՅ

Թարգմանութիւն՝ Ա. Թ.

Ed. R. Laffont. *Paris, 1985*

×

Մանկական այս նախընթրիքէն ետք, երկար ատեն, պատահած է որ մտածեմ այդ տարօրինակ օրուան մասին :

Ինչո՞ւ հրաւիրած էին զիս :

Արդեօք որպէս նախատիպա՞ր ընտրած էին, նուազ երջանիկ կարծուած մէկուն հետ իրենց երջանկութիւնը համեմատելու համար :

Կամ թերեւս ես պարզապէս չփացած տղու խաղալիկ մըն էի, զոր Ալեքսանտր ելեկտրական իր կառախումբին հետ հրամցուցած էր ընկերներուն, որպէս յաւելուածական զրօսանք մը :

Թէ արդեօք երկու հաւանականութիւններն ալ ճի՞շդ էին որոշ չափով :

– 24 –

Ալեքսանտրը կրկին տեսայ :

Միակ անգամ մը :

Երեսուն տարի ետք :

Երբ իր այցեքարտը գրասեղանիս վրայ դրին, անունը մոռացութեան խորերէն դուրս բերաւ դպրոցական հինգ տարուան կեանքս ու Տրակոն փողոցի նախընթրիքը :

– Այս պարոնը շատ կը պնդէ : Կ՚ըսէ որ մօտիկ բարեկամ մըն է ձեզի :

Դէպի մեծ արկածախնդրութիւն մը մեկնումի նախօրեակին էի ու հազարումէկ պատճառ ունէի ընելու ձեռքի այն շարժումը, որ քարտուղարուհիներուն ըսել կուտար թէ բացակայ էի :

– Ներս մտցուցէք զինքը :

Եւ Ալեքսանտր ներս մտաւ, յաւելեալ 30 տարիներով բեռնաւոր, հաստցած, ճաղատ, թեւերը պարզած, աչքերը մանկութեան ընկերներու մեղսակցութեամբ լեցուն :

Շատ տպաւորուած ըլլալ կը թուէր մուտքին հանդիպած երկու – երեք համբաւաւոր դէմքերէ :

– Է՛հ, ըսէ՛ ... ա՞ն էր (անուններ կուտար) :

– Այո՛ –

Յատուկ կեցուածք մը ընտրած կամ պատրաստած չէի ինքզինքիս, բայց որոշ էր, որ իր Պոլիգեւկիսը դիմաւորող Կաստորը չէի :

– Ճանչցա՞ր զիս :

– Ճանչցայ անշուշտ :

Տակաւին նստելու չէի հրաւիրած զինքը : Ոտքի մնացած մէկը անյարմար վիճակի մէջ կ՚ըլլայ իր այցելութեան նպատակը պարզելու համար :

Բոլորովին շփոթած շուրջը կը դիտէր :

– Գիտեմ որ ամէն բան լաւ կ՚ընթանայ քեզի համար . գիտե՞ս, կը հետեւէի քեզի

– Այո, աղէկ եմ, շնորհակալ եմ, նստեցէ՛ք :

Հանդարտեցաւ, ինկաւ բազկաթոռի մը մէջ, բայց քրտինքի առաջին կաթիլները սկսան մարգարտանալ ճակտին վրայ :

– Ուրեմն ... չեմ ուզեր ժամանակդ ... ձեր ժամանակը գողնալ :

Ու սկսաւ ինծի պատմել վերջին երեսուն տարիներու կենսագրութիւնը : Ժառանգած էր հօրը «գործը» . գանգատելու պատճառ չունէր, թէեւ գործերը ... (ասոնք երեմիական ողբերու շարք մը ըլլալ կը թուէին, զոր մարդիկ պարտաւոր կը զգան քակելու, երբ «գործ» բառը կը գործածուի) . մայրը ողջ էր, սակայն դժուար կը տանէր իր ծերութիւնը . ինք ամուսնացած էր, երկու զաւակ ունէր . աղջիկ մը եւ մանչ մը : Մասնաւորաբար փայլուն մանչ մը, որ ծայրը ծայրին չէր յաջողած պաքալորէայի քննութիւնը ... :

«Մայրը ծայրին չյաջողեցաւ»էն գուշակեցի շարունակութիւնը : Այս որդին զոր ... այս որդին որ ... ապահովաբար յանկարծ ինքնաբուխ սէր մը զգացած էր իմ գործիս հանդէպ :

(Շար. 60)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ԼԱ. – ԿԱՌԷՆ. – Պր. Աւետիք Գարուճեան 100 Ֆ.:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի Սօսէ Մայրիկ, Ջաւօ Շանթ, Լօլա Սասունի, Նայիրի մասնաճիւղերը կ'ողբան իրենց վեթերան եւ վաստակաւոր ընկերուհի՝ Վարսենիկ Քէօսէեանի կորուստը եւ ցաւակցութիւններ կը յայտնեն Պր. Աստուր Քէօսէեանի, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Քէօսէեանի, Օր. Սեդա Քէօսէեանի, ընկերուհիներ՝ Սիրվարդ Ճամուգեանի եւ զաւակներուն եւ այս առթիւ կը նուիրեն 1300 ֆրանք Համազգայինի դպրոցին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն – Ժեռոմի Ս. Սահակ – Ս. Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Էլիզ Վառնաճեանէ (Նիս) 300 Ֆ. փոխան ծաղկեպսակի՝ Ժոզիան Կարապետեանի կրակծայլի մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ Մկրտիչ Քէօլէեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Թադէոս Քէօլէեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գէորգեան 300–ական, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Անթիպաճեան եւ եղբայրը 100 եւ 100 դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Հայկ Քէօլէեան, Պօղոս Պարսամեան, Այրի Տիկին Բէլթէքեան 100–ական, Ջաւէն Բալոյեան, Յարութիւնեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Գազանճեան եւ զաւակները 50–ական ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.– Ռ. Փափազեան 4.000 Ֆ., Մկրտիչ Աշըգեան եւ Ժ. Պ. Պէրպէրեան 1.000–ական ֆրանք, Մ. Քէօսէեան, Տէր եւ Տիկին Սանդոսեան, Ալֆրէտ Սալզա 500–ական ֆրանք, Յակոբ Ազաճեան, Տէր եւ Տիկին Գալիկեան, Տիկին Պետրոսեան, Տիկին Շահինեան 400-ական Ֆ., Նուրհան Իփէքճի, Ժան Մուրատեան 300–ական Ֆ., Հայկ Պչաքճեան, Տէր եւ Տիկին Թաշճըեան, Պր. Զոլաքեան 250–ական Ֆ., Մանուշակ Ջրջրեան, Սարգիս Եաղըճեան, Տիկին Փափազեան, Պր. Շնորհօքեան, Սարգիս Սարգսեան, Պր. Սալմասեան, Գրիգոր Իշխանեան 200-ական Ֆ., Արաքսի Յարութիւնեան, Տիկին Մանուկեան, Աբեդնագ Քէպապեան, Պերճուհի Գալայճըեան 150–ական Ֆ., Տիկին Պասմաճեան, Աննա Տէր – Յակոբեան, Խաչիկ Գումրու, Սրբուհի Մարկոսեան, Նազիկ Յակոբեան, Տիկին Կուրեան, Մարիամ Պետիկեան, Դաւիթ Թաշօղլու, Արշալոյս Գէորգեան, Տիկին Գալիկեան, Մարիամ Օհանեան, Տիկին Գրալեան, Տիկին Քէչէճեան, Պր. Ափրիկեան, Յակոբ Թառլաեան, Ժագ Տէր – Յակոբեան, Տիկին Հէլվաճեան, Արամ Շանեան, Պր. Բաքկաօղլու, Ներսէս Շահինեան 100–ական Ֆ., Դաւիթ Փաշաեան, Սրբուհի Յակոբեան, Մարիամ Օհանեան, Ազատնի Ճորթոեան 50ական Ֆ., Տիկին Ձերչեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Կոլումճեան 300 Ֆ. փոխան ծաղիկի: Կիւնէշ Արթինեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղիկի.– Տէր եւ Տիկին Սիմոն Կարապետեան 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գարակէօզեան 2.500 Ֆ., Տիկին Մարգարեան 2.500 Ֆ.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ ի յիշատակ իր հանգուցեալ ընկերուհիներուն, Կիրակի, Մարտ 29, եւ արարողութենէն ետք՝ ճաշ ժամը 13–ին եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը փափաքելի է:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

DEMANDE D'EMPLOI

Etudiant 26 ans, sérieux, bonne présentation, cherche tout travail à mi-temps (service restaurant, manutention, etc....)
Télépnoner après 20 h : 47. 57. 92. 77

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կաթուածահար կնոջ մը հետ զբաղելու եւ խնամելու համար, կ'ուզուի միջին տարիքի հայ կին մը: Սնունդ եւ բնակութիւն ապահովուած: (Քաննի մէջ, Ալփ – Մառիթիմ):
Tél : (16) 93. 39. 44. 34
ou (16) 93. 38. 35. 05

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կեսարիոյ Հայրենակցական Միութեան տարեկան ճաշը՝ Կիրակի, Մայիս 24, ժամը 13–ին «Ալեք Մանուկեան» սրահին մէջ:

ENGHIEN
HOTEL DES VENTES
2, rue du Docteur-Leray
Tél : 34. 12. 68. 10

Dimanche 29 Mars à 14 h 30

Chefs d'œuvre de l'art nouveau et de l'art déco

N° 32
Emile Gallé (1846 - 1904)

"Le champ du sang"

Exceptionnelle commode
en noyer de Turquie
mouluré et sculpté

Ce modèle fut créé par Emile Gallé pour l'exposition de Paris en 1900. Dénommée dans un premier temps «LE SANG D'ARMENIE» elle était destinée à commémorer les massacres des Arméniens par le sultan turc Abdul-Hamid : l'exterminateur des Arméniens se verra publiquement menacé de la sombre équité.
Les tulipes sont censées figurer le peuple arménien succombant sans être déraciné.

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Անիէռ, Գոլոմպ, Պուա – Գոլոմպ եւ շրջաններու տարեկան՝

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Մարտ 22, ժամը 15.30-ին, Պուա – Գոլոմպի քաղաքապետարանի սրահը:

35, rue du Général Leclerc,
— Villa des Aubépines —

Կը նախագահէ՝
Տոքթ. ՅԱԿՈԲ ԳՐԳԵԱՇԱՐԵԱՆ

Խօսնակուհի՝
Տիկին ՄԱՐՕ ԱՏՈՒՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին
Մասնակցութեամբ՝

Անոյշ Եուրրիթա–ի (Երեւանի Երաժշտանոցէն), Նիլ Ակոբօֆ–ի (արտասանութիւն), Բիւզանդ Ֆընտըգեան–ի (ժողովրդական երգերով), Ստեփան Ակերտ–ի (տանգուր), «Ագթամար» պարախումբի:

Փարիզէն եկողներուն ուշադրութեան կը յանձնուի. – Սէն – Լազարի կայարանէն շոգեկառք առնել եւ իջնել Պուա – Գոլոմպ սրահը մօտիկն է:

Տախքերու մասնակցութիւն՝ 50 Ֆ.:
Երախաններուն մուտքը ազատ:

U. G. A. B. - MARSEILLE

CONFÉRENCE

du
Professeur Lévon MEKERTCHIAN
Membre de
l'Académie des Sciences d'Arménie

«LA POESIE ARMENIENNE MEDIEVALE»
(en arménien
avec traduction simultanée)

le Vendredi 20 Mars à 21 h
au siège de l'UGAB
33, cours Pierre Puget, Marseille

Cette Conférence est donnée à l'occasion du séjour en France du Professeur Mekertchian, dans le cadre de l'accord entre les Universités d'Erévan et de Montpellier III.

NOUVEAU . . . NOUVEAU . . . NOUVEAU

CONCERT PUBLIC
DE
LIZ SARIAN
A EREVAN

EN VENTE CHEZ VOTRE DISQUAIRE
A PARTIR DU 10 MARS

ATTENTION
tirage limité

ՀՄԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Չորեքշաբթի իրիկունները ժամը ճիշդ 6–ին, Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ կը տրուի աւուր պատշաճի քարոզ ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի եւ կարգի.–

Չորեքշաբթի, Մարտ 18՝
Քարոզիչ՝
ԱՍՈՂԻԿ ԱԲՂՑ. ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Մարտ 25, Միջինքին՝
Քարոզիչ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 1՝
Քարոզիչ՝
ՂԵՒՈՆԴ ՔՀՆՅ. ՍՈՄՈՒՆՃԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 8՝
Քարոզիչ՝ ԱՒԵՏԻՍ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE

sera à

— EXPOLANGUES —

5ème Salon des Langues et de la Communication internationale
Bâtiment 3.1 — Porte de Versailles
Paris — Stand A 25

du 27 au 31 mars

M.C.A. — 9, rue de Madrid,
94140 Alfortville - Tél. 43 - 76 - 55 - 89

ARMENIE 87

REPRISES DES VOLS DIRECTS
PARIS / EREVAN / PARIS
— EN BOEING 727 —
— DE LA COMPAGNIE AIR CHARTER —
FILIALE DE LA COMPAGNIE AIR FRANCE

CALANDRIER DES DEPARTS

DEPARTS	RETOURS
16 AVRIL	01 MAI
30 AVRIL	15 MAI
14 MAI	29 MAI
28 MAI	12 JUIN
11 JUIN	26 JUIN
25 JUIN	10 JUILLET
09 JUILLET	24 JUILLET
23 JUILLET	07 AOUT
06 AOUT	21 AOUT
20 AOUT	04 SEPTEMBRE
03 SEPTEMBRE	18 SEPTEMBRE
17 SEPTEMBRE	02 OCTOBRE

— RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS —

Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. 47 - 42 - 10 - 35

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. 78 - 60 - 13 - 66

Levon BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. 42 - 61 - 51 - 13

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES St. ANTOINE
214, route Nationale
de Saint Antoine
13015 Marseille
Tél. 91 - 96 - 01 - 06
91 - 03 - 16 - 28

Lic. A 130

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
17
MARDI
17 MARS
1987

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: (1) 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R. C. PARIS

LE NUMERO : 4,00 F

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

62րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.445
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
62e ANNÉE — No 16.445

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

15-ԷՆ 30 ՀԱԶԱՐ, ըստ աղբիւրներուն, կը նկատուի թիւը Կիրակի օրուան ցուցարարներուն: Ինչպէս ծանօթ է, մօտ 200 միութիւններու կոչին պատասխանելով ցոյց մը տեղի ունեցաւ բողոքելու համար կառավարութեան պատրաստած օրինագծին դէմ, ֆրանսական քաղաքացիութեան վերաբերեալ: Հակառակ անոր որ Արդարութեան նախարարը՝ Շալանտոն, առ այժմ, բարձի թող ըրած է այդ օրինագիծը (վաւերացուած Նախարարաց Խորհուրդին կողմէ), բողոքողները համոզուած չէին որ վերջնապէս պիտի քաշուի եւ այդ է իրենց պահանջը: Գեղարուեստական թէ քաղաքական շրջանակներու անձնաւորութիւններ ալ գլուխն անցած էին տողանցքին. յիշենք՝ Ժ. Փ. Շրվէնըման, փիէր Մոռուա, Տիկին Ֆապիուս, Խոմոն Մէօ, Ժիւքէն, Ռոժէ Հանէն (ծանօթ՝ «աներձագը» մակդիրով), Միու — Միուեայլն: Ընկերային հարցերու նախարարին համար այս ամբողջը հետեւանք է լրատուութեան պակասին: Հարցը ծագած էր օրինագիծին այն տրամադրութենէն, որ կը սահմանափակէ Ֆրանսացի դառնալու իրաւունքը, այսինքն այլեւս միայն կամովին (18 տարեկանին) կարելի է Ֆրանսացի ըլլալ եւ ոչ՝ ակամայ, այն պարզ պատճառով որ օտարի մը զաւակը Ֆրանսա ծնած է:

Ժ. Լ. ՆՈՐՄԱՆՏԷՆԻ կեանքին դէմ ըսպառնալիքը միշտ ի զօրու էր Երկուշաբթի օր եւ առեւանգողները կը յայտնէին թէ վճռած են նոյն իրիկունը գատել Անթէն 2-ի պաշտօնատարը եւ մահուան դատապարտել: Ցոյսի նշոյլ մը կար, սակայն, Հեզպոլլահի հոգեւոր առաջնորդը՝ Ֆատլալլահ կոչ ըրած ըլլալով «Յեղափոխական արդարութեան կազմակերպութեան» յորդորելով որ անմեղ մը պէտք չէ վճարէ ուրիշներու մեղքերու համար. ոճիրներուն վրայ պէտք չէ ոճիր մը աւելցնել եւայլն, եւայլն: Արտաքին նախարարութիւնը զեկոյցով մը իր զարմանքը կը յայտնէր Ֆրանսայի Մերձաւոր — Արեւելեան քաղաքականութեան հասցէին եղած մեկնաբանութեանց համար: Ինչ կը վերաբերի, օրինակ, Պարսկաստանի, զեկոյցը կը շեշտէ որ կառավարութիւնը կը շարունակէ աշխատանքները որոնց ձեռնարկուած էր 11 ամիս առաջ եւ կը սպասէ դրական արդիւնքներու:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Ազգային Խորհուրդի նիստը գումարուեցաւ Շաբաթ եւ Կիրակի Մոնթրէօյլ: Առաջին օրն իսկ Փիէր Ժիւքէնի խօսք առուիլը բաւական զարմացուցած էր շատեր: «Ներքին այլախոհը», եթէ կարելի է այդպէս մկրտել Ժիւքէնը սառ լռութեան մը մէջ խօսած է, քանի շատ «բարեկամ» չունի: Դէմ կ'արտայայտուի Լաժուանիի տեղեկագրին, կը քննադատէ կուսակցական գիծը, որու պատճառաւ նահանջ արձանագրուած է: Ըստ իրեն, համայնավար կուսակցութիւնը 25 տարի է որ կը սխալի:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, Թրքական Քիպրոսականի ընկերվարական կուսակցութիւնը ամբաստանեց Թուրքիան որ «հիթլերական աշաբեկչութեան» քաղաքականութիւն մը կը վարէ Քիպրոսերուն դէմ, որոնք այլեւս ոչ մէկ իրաւունք ունին 1980-էն ի վեր:

ՔԵՆԱՆ ԷՎՐԷՆ կը սպառնայ Ուաշինկթըն չերթալ (Մայիսին) եթէ ամերիկեան Քոնկրէսը քուէարկէ բանաձեւ մը Հայերու ցեղասպանութիւնը ճանչցող:

ՇԻՐԱՔ երկու այցելութիւն կատարեց մէկ օրուան մէջ Քամըրունէն անցնելով Սենեկալ: 30 ժամուան ընթացքին (15-ը՝ օդանաւ) նախարարապետը չեշտը դրաւ ֆրանքեւափրիկեան «ընտանիքին» վրայ, հաւաստիք տալով որ Ֆրանսա կը շարունակէ իր օժանդակութիւնը աւանդական բարեկամներուն:

ՉԻՒՆ-ՁՄԵՌԸ ԵՒ ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Ծանօթ է որ աննախընթաց ձմեռ մը անդամալոյծ ըրած է Պոլսոյ կեանքը: Օրեր շարունակ երթեւեկ չկար եւ Պոլսոյ օդակայանն ալ փակ մնաց: Մարտ 9-ի «Մարմարա»ն հետեւեալ տեղեկութիւնները կու տայ, ինչ կը վերաբերի մեր համայնքին կեանքին. —

⁂

Աննպաստ օդը եւ հաղորդակցութեանց դժուարութիւնը իր ազդեցութիւնը ունեցաւ մեր համայնական ու կրօնական կեանքին մէջ եւս: Արեւագալի արարողութիւնները կաղացին, մեծ մասամբ ջնջուեցան: Մարտ 8, Կիրակի, միայն երեք եկեղեցիներ՝ Ֆէրիգիւղ, Սամաթիա եւ Գումգափու բաց էին: Կոկիկ բազմութիւն մը այս երեք եկեղեցիներուն մէջ հետեւեցաւ արարողութեան, իսկ միւս եկեղեցիները փակ մնացին Պատրիարքարանի արտօնութեամբ:

Պատրիարքարանի պաշտօնէութիւնը գործի գլուխ չէ եկած անցեալ Երեքշաբթի օրուընէ ի վեր: Իսկ Պատրիարքը, որ անցեալ շաբթուան սկիզբը Գնալը գացած էր, պարտադրաբար հոն մնացած է այդ օրուընէ ի վեր: Մեզի կը տեղեկացնեն թէ վառելանիւթի ու սննդեղէնի տեսակէտէ որեւէ նեղութիւն չկայ Գնալըի Պատրիարքարանի մէջ եւ Շնորհք Արքեպիսկոպոսը կը հանգստանայ առիթէն օգտուելով:

Հետաքրքրուեցանք նաեւ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցի վիճակով եւ այս առաւօտ կանուխ տեսանք որ հոգաբարձութեան ատենապետը արդէն հոն կը գտնուէր եւ յայտնեց, մեզի թէ ընդհանուր առմամբ որեւէ կաղացում չէ պատահած հիւանդանոցին մէջ, բացի անկէ, որ կարգ մը բժիշկներ չեն կրցած հիւանդանոց գալ երթեւեկի անկարելիութեան պատճառով:

Միւս կողմէ բազմաթիւ հանդիսութիւններ եւ ելոյթներ, որոնք կազմակերպուած էին Սանուց Միութիւններու կողմէ, յետաձգուեցան քանի մը օրուան համար: Մեզի կը հաղորդեն թէ յետաձգուած է նաեւ արտասանական այն մրցումը, որ պիտի կատարուէր Մարտ 10-ին, Մխիթարեան Սանուց Միութեան մէջ:

⁂

Արեւելեան Անատոլուի մէջ ցուրտը կը շարունակէ աւեր գործել: Կարսի շրջանը անօթի գայլեր սկսած են գիւղերը իջնել ու մտնել մինչեւ բնակարանները:

ՅԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒՄ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԾԻՐ ԿԱԹԻՆԻՆ՝
ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ - 348

Ամերիկեան Սայընս պարբերականին մէջ լոյս պիտի տեսնէ յօդուած մը, ուր երեք Ամերիկացի եւ մէկ Զինացի կը յայտնեն թէ գտնուած այս ծիր կաթինը 13 անգամ աւելի մեծ շրջագիծ ունի, քան ան՝ որու կը պատկանի արեւային դրութիւնը:

Մարգարեան — 348 300 միլիոն լոյս — տարի հեռաւորութիւն ունի եւ մեծաքանակ ուժանիւթ կ'արտադէ, որ հետեւանք է ջրածին ամպի մը գոյութեան իր շուրջ եւ որ մակընթացութեան շարժում ունի:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ — ՄԱՐՏ 5 — 13)

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԾԱՆՐԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՄԱՐԶՈՒԻ ԾԱՂԿԱՁՈՐԻ ՄԷՋ

Խորհ. Միութեան ծանրաբարձութեան խումբին մարզիկները կը մարզուին Ծաղկաձորի ողիմպիական մարզաւանին մէջ: Առաջին անգամը չէ որ խորհրդային ծանրաբարձութեան վարպետները մրցաշարքերու նախօրէին իրենց մարզումները կ'անցընեն հոն: Ինչպէս միշտ, բոլոր անոնք՝ որոնք կը հաւաքուին Եուրի Սարգսեանի շուրջ, հաճոյքով ու բարձր տրամադրութեամբ կը լսեն անոր ուրախ պատմութիւնները: Աշխարհի ախոյեան հայ մարզիկը տեղափոխուելով նոր՝ 67.5 քիլօ ծանրութեան դասակարգ, յառաջիկայ մրցումներուն լուրջ հարցերու առջեւ պիտի գտնէ ինքզինք: Այս տարի, մարզասէրները մեծ ակնկալութիւններ ունին նաեւ աշխարհի ախոյեան Օգսէն Միրզոյեանէն: Պատասխանելով այն հարցումներուն, թէ ի՞նչպէս տեղի կ'ունենան մարզումները, Հայաստանէն որո՞նք առնուած են Խորհ. Միութեան ազգային խումբին մէջ, ի՞նչ ծրագիրներ ունին զօրաւոր ծանրաբարձները այս մրցաշարքին, գլխաւոր մարզիչը՝ Դաւիթ Ռիգերտ ըսած է. — «Առաջին տարին չէ, որ մեր խումբը նոր մրցաշրջանը կը սկսի Ծաղկաձորի մարզումներով: Հոս միշտ ալ մեզի համար ստեղծուած են հիանալի պայմաններ, բայց այս տարի անոնք աւելի բարելաւուած են: Ամէնօրեայ մարզումներու ժամանակ հիմնական ուշադրութիւնը նախապատրաստական այս հանգրուանին կը դարձնենք ֆիզիքական ընդհանուր պատրաստութեան: Հաճոյքով կ'ուզէի նշել, որ խումբին մէջ դարձեալ կ'առնուին Հայաստանի պատուիրակները: Փորձառու Եուրի Սարգսեանի եւ Օգսէն Միրզոյեանի կողքին այժմ կը մարզուին մեծ թուով երիտասարդ ծանրաբարձներ, որոնք մօտիկ ապագային անպայման կ'ապրապնդուին Խորհ. Միութեան խումբին մէջ: Կ'ուզէի յատկապէս յիշել Յովհան Աշուղաթոյեանը, Գառնիկ Ղազարեանը, Իսրայէլ Միլիտոսեանը»:

Խորհ. Միութեան խումբը կը մասնակցի ծանրաբարձութեան Եւրոպայի ախոյեանութեան մրցումներուն, որոնք տեղի կ'ունենան Մայիսին՝ Ֆրանսա:

⁂

ՓՐՈՖ. ԱՆԱՀԻՏ ՑԻՑԻԿԵԱՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԵԼԻՔ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԳԻՐՔԻ ՄԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ

«Հին Հայաստան» բաժինը, որ տեղ կը գտնէ Արեւելեան Գերմանիա հրատարակուող «Երաժշտութեան պատմութիւնը նըկարներու մէջ» հոչակաւոր մատենաշարին մէջ, չի կրնար ընթերցողներուն ամբողջովին բացայայտել հայ ժողովուրդի հնամեայ երաժշտական մշակոյթի հարստութիւնը, ըսած է Երեւանի Կոմիտաս երաժշտանոցի դասախօս Անահիտ Ցիցիկեան, «Արմէնփրէս»ի թղթակցին հետ հարցազրոյցի մը ընթացքին: Իր կարծիքով, այդ բաժինը աւելի շահեկան կ'ըլլար, եթէ հարստանար Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ այլ երկիրներու, Երուսաղէմի հաւաքածոներու, ինչպէս նաեւ Սփիւռքի գաղութներու մասնաւոր հաւաքածոներու մէջ գտնուած նիւթերով: Փրոֆ. Ցիցիկեան պատմական այդպիսի ցուցանըմուշներու շարքին կը դասէ հին մանրանըկարներու մէջ երաժշտական թեմաներով էջերու, նուագարաններու վրայ եւ հարթաքանդակներու մէջ եղած նիւթերը: Այդ մանրապատկերները երեւան հանուած են հնագիտական պեղումներու ժամանակ՝ խեցիէ առարկաներու, օրմնանըկարներու, թրծակաւէ եւ այլ իրերու վրայ:

Փրոֆ. Ցիցիկեան «Հին Հայաստան» բաժնի պատրաստութեան կապակցութեամբ այցելած է Պերլինի եւ Լայփցիկի հրատարակչատուները: Քանի մը տարի առաջ ան նուագախումբի հետ բացումը կատարած է միջազգային փառատօնին եւ այնուհետեւ ջութակի նուագահանդէսներ տուած զանազան քաղաքներու մէջ: Իր մեկնաբանական արուեստը ծանօթ է Խորհրդային Միութեան, Քանատայի, Պուլկարիոյ, Անգլիոյ, Իրաքի, Եգիպտոսի, Սուրիոյ, Սրի Լանքայի, Ֆրանսայի եւ այլ երկիրներու մէջ, ուր բացի նուագահանդէսներէ, տուած է նաեւ դասախօսութիւններ հայ ժողովուրդի երաժշտութեան մասին: Փրոֆ. Անահիտ Ցիցիկեանի գործունէութեան յիսնամեայ յոբելեանը կը նշուի այս տարի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՁԱՅՆ ՄԸ ՀՆՉԵՑ

«Խորհ. Միութիւն տասը հազար Թուրք բանուոր պիտի առնէ: Մեծ թիւով թեկնածուներ երկար պոչեր կազմած են էրզրումի գիմումի գրասենեակին առջեւ»:

Մամուլէն

Կար ժամանակ, երբ էրզրումի լեռներէն հնչած ձայն մը թունդ թունդ կը հանէր տեղացիին՝ Հայերու սիրտերը:

Այսօր ալ թունդ ելած են տեղացիներու սիրտերը, բայց ո՛չ էրզրումի լեռներէն հնչած ձայնով, կամ զէնքի շաչիւնով, այլ՝ լերան միւս կողմէն ներկայացուած առաջարկով մը: Անոնք կը փութան դիմողներու պոչին մէջ տեղ գրաւելու, որպէսզի կարենան իբրեւ բանուոր խորհ. Միութիւն մեկնին:

Երբ լեռները լռեցին, տեղացի սիրտերը թունդ հանողը անոնց պարապ ստամոքսներուն աղաղակը եղաւ...:

Թ. ԱՐՓԻ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 50-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ «ԱՐԱՐԱՏ»Ի ԵՐԿՐՈՐԴ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Մարտ 13-ի եւ 14-ի խաղերու արդիւնքներն են. —

Դինամօ Մ. — Դինամօ Մինսկ	1 — 1
Արարատ — Տորպեդօ Մ.	1 — 0
Դնեպր — Զէնիթ	6 — 1
Շախտեոր — Կայրաթ	1 — 0
ԲԿՄԱ — Ժալգիրիս	2 — 2
Գուրիա — Սպարտակ	0 — 2
Նեֆթչի — Մետալիստ	1 — 2

Թիֆլիսի եւ Կիեւի «Դինամօ»ներու հանդիպումը յետաձգուած է, քանի այդ օրերուն Կիեւցիները Պոլիս կը գտնուէին «Պէշիկթաշ»ի դէմ խաղալու համար:

⁂

Եւրոպայի ախոյեան ակումբներու բաժակի յետաձգուած խաղը Կիեւի «Դինամօ»ի եւ Պոլսոյ «Պէշիկթաշ»ի միջեւ տեղի ունեցած է եւ վերջ գտած Կիեւի փառաւոր յաղթանակով 5 — 0:

⁂

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Փարիզեան Շրջանի Ախոյեանութիւն

Հ.Մ.Մ. — Էֆ — Սէ — Նէյ	3 — 1
Իսիի Հայ Մարզական — Մէօտոն	3 — 2
Ալֆորվիլի Հայ Մարզական — Քրէթէյ	0 — 1

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

...ԵՒ ԾՆԱՒ ՄՈՒԿԸ ՋՆՋԻՆ

Կարծեմ երեք տարի է որ Եւրոպական Խորհրդարանը Հայկական Հարցով կը զբաղի, թերեւս անոր համար որ զայն կազմող «ընտրեալ» խորհրդարանականներուն նիւթ պէտք է հայթայթուի ժողով գումարելու եւ իրենց աճպարարութիւնները ցուցադրելու:

Հայկական Հարց:

Ո՞վ չէ գրած, եւ ո՞վ այսօր չի գրագիր անով: Եւրոպական Խորհրդարանէն զատ, վերջին տարիներուն մեր Հարցին ճակատագրով խաղցած են Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան (ՄԱԿ) Խտրականութեան Կանխարգիլման եւ Փոքրամասնութիւններու Պաշտպանութեան Ենթա – Յանձնաժողովը, Արժանթինայի եւ Ուրուկուէյի Խորհրդարանները, եւ, չըլլա՛յ թէ մոռնամ, Ամերիկեան Գոնկրէսը՝ իր Ծերակոյտով եւ Ներկայացուցչական Տունով:

Հայկական Հարցն ու Ցեղասպանութիւնը նիւթ եղան եւ տակաւին կ՚ըլլան միջազգային գիտաժողովներու, վաւերագրական ժապաւէններ կը պատրաստուին ու կը ցուցադրուին եւրոպական երկիրներու պատկերասփիւռներէն, գիրքեր կը գրուին, յօդուածներ լոյս կը տեսնեն, եւ տակաւին հազարումէկ միջոցներով ու ձեւերով օտարները մեր Հարցը կ՚արծարծեն, կը հետապնդեն:

Այսքանը՝ գլխուս վրայ:

Եւ քանի որ տակաւին երէկ տարեկան տուրքի թուղթերս լեցուցած ըլլալով՝ խելքս – միտքս թուանշաններու եւ հաշիւի, մուտքի եւ ելքի, պարտի – պահանջի վրայ է, կ՚ուզեմ տեսնել որ վերի բոլոր հաշիւներուն մէջէն մենք պարտակա՞ն դուրս կու գանք թէ շահաւոր: Աշխարհ հաշիւի վրայ հիմնուած է: Ուրեմն ես ալ, կարճ ուղեղով, հաշիւի նստիմ:

Մի քանի տարի ՄԱԿ-ի Ենթա – Յանձնաժողովին գործերով զբաղեցանք, եւ, եթէ չեմ սխալիր, բաւական ալ ուժ, եռանդ ու դրամ վատնեցինք: Մինչեւ Ժընեւներ վազեցինք, այս կամ այն ներկայացուցիչին հետ տեսնուեցանք, խօսեցանք, պոռպռացինք, նկարագրեցինք, Թալաթին հեռագիրները վկայակոչեցինք, ներկայացուցիչներու չհնչուելիք անուններն անգամ գոց բրինք, եւ այս բոլորին դիմաց՝ ի՞նչ ունինք այսօր մեր դողդոցող ափերուն մէջ:

Ոչի՛նչ:

Բայց որպէսզի ժխտական անձ չհամարուիմ, բացատրեմ թէ այս «ոչինչ»ը ի՛նչ կը պարունակէ: Անգլիացի ներկայացուցիչ մը՝ Պենճըմին Ուիթեքըր, ընդարձակ տեղեկագիր մը պատրաստած էր ցեղասպանութեան կանխարգիլման մասին, որ մի քանի անգամ Ենթա – Յանձնաժողովին կողմէ քննուեցաւ, մերժուեցաւ, ընդունուեցաւ, բարեփոխուեցաւ, չարափոխուեցաւ եւ ի վերջոյ ընդունուեցա՜ւ ի փառս Ջարդուած եւ Ջարդուելիք ժողովուրդներուն: Արդ, այդ չարաբարեփոխուած տեղեկագրին 24-րդ պարբերութեան մէջ (թերեւս ալ 32-րդ է կամ 132-րդ եւ կամ 1032-րդ. այնքա՛ն փոխուեցան այդ թիւերը), այո, այդ պարբերութեան մէջ ի շարս ափրիկեան ցեղախումբերու եւ ուրիշներու կը յիշուին նաեւ Հայերը՝ որպէս ցեղասպանութեան ենթարկուած. եւ, չմոռնամ, ծանօթագրութեան մը մէջ ալ անյարիր տեղեկութիւններ կը տրուին մեր մասին, ինչպէս նաեւ մի քանի ոչ – կարեւոր այլ-ըներ: Բայց այս «ոչինչ»ն ալ «ամէն ինչ» համարեցանք, ուրախացանք, հպարտացանք, թերթերուն առաջին էջերէն ցնծութեամբ աւետեցինք «յաղթանակ»ը, կարծէք վաղը կամ միւս օր մեր վերադարձուած հողերուն վրայ բնակելու պիտի երթայինք: Այո՛, ցնծութեան մէջ էինք, երբ ըսուեցաւ թէ Ենթա – Յանձնաժողովին տուած որոշումը որոշում չէր կրնար համարուիլ, որովհետեւ ըստ ՄԱԿ-ի կանոնադրութեան որոշում կրնար տալ միմիայն Մարդկային Իրաւանց Յանձնաժողովը, որմէ բխած էր Ենթա – Յանձնաժողովը...: Յանձնաժողովին նիստը Նիւ-Եորք պիտի գումարուէր: Ուստի պատրաստութիւններ սկսանք տեսնել, մեր յոյսերը ընդլայնել: Կ՚ակնկալէինք որ Յանձնաժողովի մեզի ի նպաստ քուէարկութենէն ետք Հայկական Հարցը ՄԱԿ-ի Ընդհանուր Ժողովին պիտի կարենայինք տանիլ, անշուշտ անգամ պետութեան մը նախաձեռնութեամբ: Այդ երազանքին մէջ էինք երբ առտու մը արթնցանք եւ տակաւին սուրճ չխմած՝ թերթերուն մէջ կարդացինք թէ նիւթական դժուարութիւններու պատճառաւ ՄԱԿ-ը ջնջած էր Մարդկային Իրաւանց Յանձնաժողովը...: Հարիւրաւոր յանձնախումբերուն, եւ անհամար ենթա – ներուն մէջէն յարմար տեսնուեր էր ջնջել ա՛յն՝ որմէ կը սպասէինք մեր փրկութիւնը:

Հիմա հասկնալի դարձա՞ւ թէ ինչո՛ւ վերը գործածած «ոչինչ»ս իրական «ոչինչ» է:

(Եթէ փակագիծ չբանամ՝ պիտի ճաթիմ: Արդ, այս ըլլալով հանդերձ իրողութիւնը, մեր հայ բոլիթիքոսներէն ոմանք յայտարարեցին թէ յաղթանակ մը տարած էինք, քանի որ Հայկական Ցեղասպանութիւնը յիշուած էր Ուիթեքըրի տեղեկագրին մէջ, եւ թէ այդ տեղեկագիրը այժմ ՄԱԿ-ի դիւաններուն մէջ կը պահուէր: Այսպիսի տրամաբանութեան առջեւ ինծի բան չի մնար ընել եթէ ոչ մազերս փետտել):

Այժմ նայինք թէ միւսնե՞րը ինչ կ՚ընեն մեզի ի նպաստ:

Ի՞նչ պիտի ընեն, ոչ ի բրին մեզի համար կ՚աշխատին...: Ահա՛ մեր Գոնկրէսը: Տարիներէ ի վեր թէ՛ Ծերակոյտը եւ թէ Ներկայացուցչական Տունը բանաձեւեր օրակարգի վրայ կը դնեն, այդ բանաձեւերը մէկ յանձնախումբէն միւսը կը քաշկռտուին, հոս ստորակէտ մը կը փոխուի, հոն՝ պզտիկ բառ մը, եւ երբ, անհամար ճառախօսութիւններէ ետք քուէարկութեան դրուի, կարելի կ՚ըլլայ անծանօթ եւ անկիւնը մնացած կանոն մը գտնել եւ ձախողեցնել ամէն ինչ: Ասոր կ՚ըսեն ժողովրդավարութիւն: Այս տարի ալ, Փետրուար 4-ին, հայկական բանաձեւ մը ներկայացուեցաւ Ծերակոյտին եւ Ներկայացուցչական Տան:

Կարելիութի՞ւն կա՞յ բանաձեւը Գոնկրէսէն վաւերացնելու: Չեմ գիտեր: Թուրքերը իրենց կարելին պիտի ընեն – եւ արդէն իսկ սկսած են – անգամ մը եւս ձախողեցնելու վաւերացումը: Ասոր համար վարձած են 6 կամ 7-ը լոպիթներ՝ թրքական թէզը պաշտպանելու: Իսկ մե՞նք: Մեր չունեցած դրամը կը տրամադրենք Գոնկրէսմէններու ընտրութեան, որպէսզի յետոյ մեր բանաձեւին դէմ քուէարկեն այն պատճառաբանութեամբ թէ Թուրքիան Ամերիկայի ամէնէն կարեւոր եւ՛ ամէնէն «հաւատարիմ» դաշնակիցն է, հետեւաբար պէտք չէ զայն վշտացնել:

Բայց մենք կը շարունակենք մեր բազմեցնող աշխատանքը: Եւ վասն ինչի՞: Այս տարուան բանաձեւին բովանդակութիւնը աւելի եղծուած է, աւելի՛ ջուր խառնուած է, այնքան որ կաթէն աւելի ջուրի համ կու գայ անկէ: Ան ի միջի այլոց կ՚ըսէ. – «...Միացեալ – Նահանգներու բնակիչները պիտի նշեն այս թուականը որպէս յիշատակումի օր հայ ծագումով մէկուկէս միլիոն այն անձերուն՝ որոնք զոհերն էին ցեղասպանութեան մը որ գործադրուեցաւ Օսմանեան Կայսրութեան կառավարութիւններուն կողմէ 1915 – 1923-ին, նախքան Թուրքիոյ Հանրապետութեան հիմնադրութիւնը...» եւ այլն: «Նախքան Թուրքիոյ Հանրապետութեան հիմնադրութիւնը»: Անամօթ անյարիրութիւն մը, կարծէք Օսմանեան Կայսրութիւնն ու կառավարութիւնները հոթենթօներէ կամ մաօրիներէ կազմուած ըլլային, որոնք հրաշքով 1923-ին անհետացան – մեզ ջարդելէ ետք – եւ որոնց տեղ եկան հրեշտակատիպ Թուրքերը իրենց հանրապետութեամբ, անմեղ գառնուկի մորթով, որեւէ ջարդէ կամ արիւնէ կամ աքսորէ անտեղեակ...: Եւ կը կարծէք թէ այսպէս չարափոխուած բանաձեւ մը պիտի յաջողի՞:

Բայց նոյնիսկ եթէ պահ մը մտածենք թէ բանաձեւը քուէարկուեցաւ եւ մեծամասնութիւն ստացաւ: Յետո՞յ. ի՞նչ կը շահինք: Այդ «շահ»ին չափն ալ դո՛ւք որոշեցէք, եւ ես անցնիմ Եւրոպական Խորհրդարանի շահատակութիւններուն:

Եւրոպական Խորհրդարանը ապագայ միացեալ Եւրոպայի մը կառավարութեան օրէնսդիր մարմինն է: Ուրեմն հիմակուհիմա տարօրինակ կեանք մը կը քաշկռտէ. անոր տուած որոշումները օրէնքի ուժ չունին, բայց տարեկան հազարաւոր թօներով թուղթ կը սպառէ իր անվերջ ժողովներուն եւ վիճաբանութիւններուն ատենագրութիւնները հրատարակելով: Այդ հրատարակութիւններուն նկատառելի տոկոսը տպարանէն աղբաման կ՚երթայ, ուղիղ ճամբով:

Արդ, այս կրտսած Խորհրդարանն է որ Հայկական Ցեղասպանութիւնը կը քննարկէ երեք տարիէ ի վեր: Պելժիացի խորհրդարանական մը, Ժագ Վանտըմէօլըպրուք, միւսին՝ Պենճըմին Ուիթեքըրի նման տեղեկագիր մը պատրաստեց մէկուկէս տարի առաջ. եւ, ճիշդ ՄԱԿ-ի Ենթա – Յանձնաժողովին պէս, այդ տեղեկագիրը բաւական քաշքշուքի առարկայ եղաւ, ձեւազեղծուեցաւ, մեռաւ, յարութիւն առաւ, դաշնահարուեցաւ վերածնաւ եւ Խորհրդարանի Քաղաքական Յանձնախումբին կողմէ մերժուելէ ետք Փետրուար 25-ին վերջապէս ընդունուեցաւ: Սահմանը հագի՛ւ անցանք, եւ որովհետեւ 25 նպաստաւոր քուէի դէմ կային 23 «ոչ» քուէարկողներ եւ երկու ձեռնպահներ:

Մեր ոճիրը այս ձեւով պատեցի՛նք, յաղթանակ տարինք եւ փրկուեցանք:

Փրկուեցա՞նք:

Մեր երազին մէ՛ջ միայն:

Որովհետեւ տեղեկագրին մէջ «Հայկական Ցեղասպանութիւն» արտայայտութիւնը – քանի՛ անգամ որ ալ գործածուած ըլլայ – փոխարինուեցաւ «Հայերու ենթարկուած անարդարութիւն» անամօթութեամբ, կարծէք թէ ամբողջ պատահածը մեր ձեռքէն մէկ ոչխար եւ երկու աքլոր գողնալու չարաճճիութիւն մը եղած ըլլար...: Այսպէս, մի քանի տարիներու աշխատանքէ եւ սրտմաշուքէ ետք, Եւրոպական Խորհրդարանի Քաղաքական Յանձնախումբը հաճեցաւ լախտի զօրաւոր հարուած մը տալ մեր գլխուն, եւ փաստելու համար թէ մի՛շտ մեր շահերուն պաշտպանն է, որոշեց մեծահոգաբար դիմել Թուրքիոյ՝ որպէսզի ջանք տարուի այդ երկրին մէջ գոյութիւն ունեցող «քրիստոնեայ ժողովուրդներու քաղաքակրթութիւններու կրօնական ճարտարապետութեան նմուշները» անաղարտ եւ ապահով պահպանելու...:

Եթէ հայերէնի թարգմանենք Քաղաքական Յանձնախումբին յայտնած այս ազնուասի՛րտ որոշումը, կ՚ունենանք հետեւեալը. – «Հայ աղբարիկներ եւ աղբարիկուհիներ, ձեր տեղը հանգիստ տխտիկ բրէք եւ ա՛լ Ցեղասպանութեան, ճանաչումի եւ պահանջքներու խնդիր մի՛ հանէք: Ձեր եկեղեցիներուն աւերակները լաւ պահպանելու խնդրանք բրինք բարի Թուրքերուն. եւ փառք յաւիտեանս յաւիտենից, ամէ՜ն»:

Ամէ՜ն:

Բայց ոչ, այդ «Ամէ՜ն»էն առաջ ըսելիք ունիմ, տակաւին չվերջացուցի:

Ըսելիքս այս է. Եւրոպական Խորհրդարանը ապահովաբար Ապրիլին նիստ մը գումարէ Ֆրանսայի Սթրազպուրկ քաղաքին մէջ (Քաղաքական Յանձնախումբը իր ժողովները կ՚ընէ Պելժիոյ մայրաքաղաքը՝ Պրիւքսէլ) եւ տրուած որոշումը քուէարկելով՝ վաւերացնէ: Լախտի բո՛ւն հարուածը այդ պիտի ըլլայ: Լաւատեսներ կը խորհին թէ կարելի պիտի ըլլայ «Հայկական Ցեղասպանութիւն» արտայայտութիւնը տեղեկագրին վերադարձնել:

Սպասենք եւ տեսնենք:

**

Անձնաւորութիւն մը երբ մի քանի օր առաջ Քաղաքական Յանձնախումբի տրուած որոշումը Եւրոպայէն հեռաձայնով մեզի կը հաղորդէր, լրատուութիւնը կ՚աւարտէր հետեւեալ կերպով. – «Ուշադրութիւն դարձուցէք որ որոշումը տրուեցաւ Փետրուար 25-ին, այսինքն Աւարայրի ճակատամարտի նախօրեակին»:

Ի՛նչ խորհրդանշական զուգադիպութիւն: Ճիշդ 1536 տարի առաջ Տղմուտի ափին բարոյական յաղթանակ մը կը տանէինք. այդ «յաղթանակ»ին համը մինչեւ այսօր մեր բերնին մէջ է, այնքան՝ որ բարոյականէ զատ ուրիշ ո՛չ մէկ յաղթանակ կ՚ուզենք: Մենք հոգեկանով ապրող, աշխարհիկ եւ նիւթական յաղթանակներուն վերէն նայող ժողովուրդ ենք. մենք տարբե՜ր ենք: Նոյնիսկ եթէ ամէն բան կորսնցուցած ենք: Մենք հոգեկանով կ՚ապրինք, եւ բացարձակապէս տարբերութիւն պիտի չընէր եթէ մեր ձեռքը մնացած Հայաստանի փոքրիկ ժայռն ալ վաղը – չէ՛, այսօր – կորսնցնէինք. նիւթական հայրենիք մը մեր ինչո՞ւն պէտք, երբ արդէն տէրն ենք հոգեկան հայրենիքին...:

Ես վերջացուցի ըսելիքս, եւ հիմա սրտի հանդարտութեամբ կ՚ըսեմ՝

Ամէ՜ն:

ԱՐԱՅ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆ

«Պայքար», Մարտ 7

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԸ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

Փետրուար ամսու ընթացքին, Միլանոյի Հայ Տունը վերածուած էր Մամիկոնեան Տոհմի ներկայ ժամանակներու Որջնաց բերդի մը, ուր մեր մանչուկներն ու աղջիկները լծուած Հ. Վահան Յովհաննէսեանի «Պատերազմ առանց բանակի» երկու արարով թատերախաղի պատրաստութեան, կը խայտային խանդավառութեամբ:

Շնորհիւ փոքրիկներուն եւ իրենց անձնուէր ծնողաց տարած յամառ աշխատանքին կարելի եղաւ 25 օրուան ընթացքին գլուխ հանել եւ յաջողութեամբ պսակել կիրակի, Մարտ 1-ի ներկայացումը: Նոյն առաւօտուն Վարդանանց նահատակներու յիշատակին պատարագ մատոյց Ս. Քհնյ. Սարգիսեան, Միլանոյի Ս. Քառասնից Մանկանց Եկեղեցին: Ժամը ճիշդ 17-ին, Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութեան ատենապետ Հրանդ Բամպաքեանի բացման խօսքէն ետք, հանդիսատեսներուն կը ներկայացուէր Վարդանանց հերոսամարտի համառօտ պատմականը, որուն խորքին կը յաջորդէր թատերախաղը նկարագրող երկու խօսք. դաշնակի մեղմ ընկերակցութեամբ:

Առաջին արարի վարագոյրը բացուելով հանդիսատեսներուն առջեւ կը պարզուէր Ե. դարու հայկական բերդի մը սենեակը, ուր հաւաքուած էին երփներանգ տարազներով, վառվռուն մատղաշ խումբ մը իշխանազուններ:

Տեսարանը իսկապէս տպաւորիչ էր: Վայրկեանի մը լարուած լռութեան յաջորդեց խանդավառ ծափահարութիւններու տարափ մը:

Մեր անցեալի պատմութեան խորքէն կեանք առած այս կենդանի պատկերը ակնթարթի մը մէջ հաղորդակից դարձուց ներկաները օրուան խորհուրդին հետ:

Անի Մէքիքէրի բծախնդրութեամբ պատրաստուած տարազներն ու բեմայարդարումը մեծ փայլ տուին օրուան հանդիսութեան:

«Պատերազմ Առանց Բանակի» թատերախաղին մէջ դեր ստանձնած էին Ժ. Անարլեան՝ Վահրամ, Յ. Սարգիսեան՝ Սահակ, Գ. Գալուստեան՝ Վահան, Թ. Ֆէրրայէ՝ Գարեգին, Ժ. Մէլիքօֆ՝ Սիսակ, Ր. Իսթամպուլեան՝ Արսէն, Վ. Ազգարեան՝ Սամուէլ, Տ. Սարգիսեան՝ Պերճ, Ն. Ազգարեան՝ Անահիտ, Թ. Սարգիսեան՝ Սանդուխտ, Զ. Իսթամպուլեան՝ Շուշան: Խաղին բեմադրիչն էր Ժ. Անարլեան: Իրենց մասնակցութիւնը բերած էին նաեւ Անի Մէքիքէր (բեմայարդարում եւ տարազ), Նուէլ Սարգիսեան (Տարազներու պատրաստութիւն), Ուիլիըմ Սարգիսեան, Ժան Անարլեան, Անի Մէքիքէր (բեմական կառուցում), Տաթեւիկ Հայրապետեան (դաշնակ), Ուիլիըմ Մելիքօֆ (լուսաւորում), Նուշա Մալոյեան (շպար), Նուէլ Սարգիսեան (յուշարար):

Յատուկ գնահատանքի արժանի են մեր մատղաշ դերակատարները, որոնք իրենց դերերը իւրացուցած ըլլալէ զատ իրենց ճարտար խաղարկութեամբ ու յստակ առոգանութեամբ բեմային որոշ կարողութիւն ցուցաբերեցին:

Ուխտելէ վերջ մէկ սիրտ մէկ հոգի ըլլալ եւ «կեցցէ՛ Հայաստանը, կեցցէ՛ Վարդանը, կեցցէ՛ սուրբ պատերազմը» խմբովին արտասանելէ ետք՝ տղաքը թնդացուցին «Հիմի էլ լռենք եղբարք»ը եւ «Վասն Յիսուսի, Վասն Հայրենեաց»ը, որուն յաջորդեց Հայ Տան երգչախումբին կատարած «Լռեց ամպերը»ի ձայնագրեալ սփռումը՝ լոյսի խաղերով. մինչ տղաքը բեմին վրայ յանկարծ երկիւղածութեամբ, գլխիկոր, ձեռքերը իրենց ծոցին կը խորհրդանշէին Վարդանանց հերոսամարտի սուրբ վայրկեանները երկու աղջնակներ բեմին առջեւ դնելով Գրիգոր Խանճեանի «Վարդանանք» կտաւէն մէկ լուսանկարը:

Ապա խօսք առնելով Իտալիոյ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի վարչութեան ատենապետ Ալեքօ Պէզիկեան գովասանքով արտայայտուեցաւ բոլոր անոնց մասին որոնց նուիրումով կարելի եղաւ իրագործել այսքան յաջող ներկայացում մը: Յատուկ շնորհակալութիւն յայտնեց նաեւ Տէր եւ Տիկին Աւետիս Անարլեանի, որոնք Հայ Տունը օժտեցին նոր բեմով մը:

Սարգիս Քահանայ Սարգիսեանի փակման խօսքով աւարտեցաւ այս տպաւորիչ ոգեկոչումը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱԼԱՆՍ

Հ. Բ. Ը. Մ. ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Տարիներ առաջ, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Վալանսի մասնաճիւղի, Տիկնանց Վարչութեան երկարամեայ ատենապետուհին, Տիկին Ա. Ճէյրանեան, Վարդանանց տօնին առթիւ, երբ որոշում կ'անցընէր այդ օրը տօնել, տեղւոյն միօրեայ Հայկական դպրոցի աշակերտներուն հետ, «Մանուկներու Օր» կոչելով, թերեւս այդ օրը չխորհեցաւ որ՝ այդ գեղեցիկ նախաձեռնութիւնը պիտի դառնար յարգուած աւանդական սովորութիւն մը գաղութին համար:

Արդարեւ, ինք, եւ իր յաջորդները, տասնամեակէ մը ի վեր, հաւատարմօրէն կը տօնեն Վարդանանց տօնը հայ մանուկներու հետ, որ լաւագոյն ուսուցարանը եղած է նոր սերունդին, Վարդանանցի մասին ... քանի, Վալանսի մէջ, 17-էն 27 տարեկանի մէջեւ երիտասարդ - երիտասարդուհիներ երբ կը հարցնեն Վարդանանցի մասին, եւ երբ իր գիտցածը բացատրէ, արդարօրէն կ'ըսէ թէ՝ Հայկական դպրոցէն սորված է, Վարդանանց տօնին առթիւ:

Ահա այսպիսի հիմնական գործերն են որ՝ կը զօրեղնեն ու կը քաջալերեն անձնուէր տիկինները, որոնք կը ծառայեն ժողովուրդին:

Փետրուար 26, Հինգշաբթի օր, ճիշդ Վարդանանցի օրը, հարիւրէ աւելի մանուկներ, պատարագի մասնակցելէ եւ հաղորդութիւն առնելէ ետք, Նարեկ Խաչակիր Քահանայ Վարդանեանի եւ Ս. Փաշայեանի առաջնորդութեամբ, հաւաքուեցան Հ. Բ. Ը. Մ.ի Վալանսի Ակումբը, ուր անոնք կէսօրուան ճաշի հիւրն էին Տիկնանց վարչութեան:

Միութեան վարչական անդամուհիները ու անդամները անթերի եւ ճոխ հիւրասիրութեամբ ուրախացուցին հայ մանուկները: Տեղի ունեցան երգեր մանուկներու կողմէ, եւ իրենց հաճելի ֆիլմի ցուցադրութիւն:

Հուսկ, խօսք առին վարչութեան նախագահուհին՝ Տիկին Հ. Քէշիշեան եւ քահանան:

Կէսօրէ ետք ժամը 4-ին, մանուկները եւ ներկաները բաժնուեցան ուրախ տրամադրութեամբ, եւ Վարդանանց ոգիով տոգորուած:

Ա. Ք.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցի մատրան մէջ, Փետրուար 19-ին, ոգեկոչուած են բարերարներու ննջեցեալները: Պատարագած է Մանուէլ Վրդ. Երկաթեան: Քարոզած է Շնորհք Պատրիարք վերլուծելով նուիրելու գաղափարին գեղեցկութիւնն ու յաւերժութիւնը: Յաւարտ արարողութեանց, երախտիքի սեղաններու շուրջ հաւաքուած են բարերարները: Յանուն հոգաբարձութեան ուղերձ մը արտասանած է Տոքթ. Օննիկ Զալըքեան: Իւրաքանչիւր բարերարի տրուած է արծաթէ յուշապնակ մը՝ իւրաքանչիւր բարերարի անունով մակագրուած: Խօսք առնելով Շնորհք Պատրիարք նշած է. - «Տալը մնայուն է, տրուածը կը մնայ, իսկ առնուածը անցողական է: Աշխարհի հաճոյքները հոս կը մնան, կը ցնդին: Անոնք որ իրենց հարստութիւնը գործածեցին հիւանդանոց մը, որբանոց մը շինելու, տուին, բայց մնայուն բան մը շահեցան»:

ՔԱՆԱՏԱՅԻ Հայ Առեւտրական Խորհուրդի այս տարուան առաջին ձեռնարկը տեղի ունեցած է Տորվալի Հիլթըն պանդոկին մէջ, Յունուար 30-ին: Ներկայ եղած են 110 հոգի՝ անդամներ, հիւրեր եւ զանազան հաստատութիւններու ներկայացուցիչներ: Միութեան ատենապետը՝ Մկրտիչ Մալխասեան, բացումը կատարելով պատմած է յատկանշական դրուագ մը «Մէյտ ին Ճափան» գիրքէն: Ճափոնցի մը եւ Ամերիկացի մը, անապատին մէջ կորսուած, կը քալեն կողք - կողքի ելք մը փնտռելով, երբ յանկարծ իրենց դիմաց կ'ելլէ անօթի առիւծ մը: Ճափոնցին անմիջապէս կը նստի ու շալակի տոպրակէն վազքի կօշիկները հանելով, զանոնք փոխելու կը լծուի: Կացութեան առջեւ, Ամերիկացին դիտել կու տայ իր ուղեկցին - եթէ միտքդ առիւծէն վազել անցնիլն է, յոյսդ կորէ. այդ անկարելի բան է: Ճափոնցին առանց իր գործը ընդմիջելու, կը պատասխանէ՝ իմ մտահոգութիւնս առիւծը չէ, այլ՝ վազել եւ քեզի անցնիլն է: Մալխասեան նշած է, թէ երբ Խորհուրդը կը հիմնուէր տարի մը առաջ, «մեր շուրջը անապատ էր, շրջապատուած էինք բազմաթիւ անօթի առիւծներով եւ դեռ չէինք ճարած մեր վազքի կօշիկները: Այժմ գտած ենք եւ պատրաստ ենք վազելու: Այս իմաստով նշմարիս փաստերէն մին է Արժանթինէն Օննիկ Պօյաճեանի այցելութիւնը. ան Պուէնոս - Այրէսի մէջ վերջերս հիմնուած հայ առեւտրական միութեան քարտուղարն է. խորհրդակցութիւններ ունեցաւ Խորհուրդի վարչականներուն հետ գործակցութիւններ ունենալու համար: Արժանթինի հայ գաղութը մեզմէ աւելի հին է եւ հոն գոյութիւն ունին հայապատկան շատ մը մեծ ընկերութիւններ, որոնք ամիսը 25 - 30 միլիոն տոլարի արտադրութիւն ունին եւ ներկայացուցիչներ կը փնտռեն Քանատայի համար»: Ապա, խօսք առնելով փոխ - ատենապետ Վահան Տէր - Աստուրեան ներկայացուցած է 1987-ի առաջին կիսամեայի գործունէութեան ծրագիրը, որուն մաս կազմած են անդամներու իսկ արտադրութեանց փառատօնին կազմակերպումը եւ հայ համալսարանականներ քաջալերելու համար կրթաթոշակի հաստատումը:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԷԼԻԶ ԳԱՒՈՒՔՃԵԱՆ - ԱՅՎԱԶԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ»Ի ՄԱՍԻՆ

1987 տարուան գրական մրցումին կրնան մասնակցիլ, Սփիւռքի բոլոր հայ գրողները, ներկայացնելով վերջին երեք տարիներու իրենց հրատարակուած գրական ստեղծագործութիւնները՝ արձակ կամ բանաստեղծութիւն:

Մրցումին ներկայացուած գիրքերը, երկուական օրինակ, պէտք է մեր ձեռքը հասած ըլլան, ամէնէն ուշ մինչեւ 1987 Օգոստոսի վերջը:

Մրցանակին (երեք հազար ֆրանք), արժանացող երկը եւ հեղինակին անունը, 1988-ի առաջին ամիսներուն կը յայտարարուին մամուլով, իսկ մրցանակի յանձնումը՝ գրողներու աւանդական տարեկան ճաշին:

Գրական մրցանակի դատական կազմի անդամներն են. - Այվազեան Եղիշէ, Գալֆաեան - Փանոսեան Հիլտա, Ս. Ք. Զանդու, Կէնճեան Պատրիկ, Պալեան Տիգրան:

ԾԱՆՕԹ. - Նկատելով որ հասցէի փոփոխութեան հետեւանքով, տակաւին չէ ճշդուած նամակատուփի նոր թիւը, ուստի կը խնդրուի մրցումի համար ուղարկուած գիրքերը ղրկել ստորեւ արձանագրուած հասցէին. -

BALYAN Dikran
c/o Société des Gens de Lettres
Arméniens de France
139, rue Gabrièl Péri, Bat. B. 2
93200 Saint-Denis — France

«ԷԼԻԶ ԳԱՒՈՒՔՃԵԱՆ - ԱՅՎԱԶԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ»Ի ԴԱՏԱԿԱՆ ԿԱԶՄ

Փիւռքի հայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

«ՈԶՆԻ»Ի ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

- Հայրիկ, հարեւան Վովան ասում է, թէ դու լաւ քծնում ես իր հօրը, ինձ էլ կը սովորեցնե՞ս:
- Ոչինչ, տղաս, քիչ սպասիր, շուտով նրա հօրը կը հանեն ու ինձ նրա տեղը կը նշանակեն: Այդ ժամանակ Վովան այդ նոյն հարցով կը դիմի իր հօրը:

- Երեք եղբայրներ ամուսնացել են երեք քոյրերի հետ: Դա մեծ առաւելութիւն ունի:
- Ո՞րն է:
- Երեք փեսաներով անհամեմատ հեշտ է պատերազմ մղել մի զոքանչի դէմ...:

- Ասա ինձ, - հարցնում է զբօսաշրջիկը մի գիւղացի աղջկայ, - ձեր գիւղի բոլոր աղջիկները քեզ նման սիրո՞ւն են:
- Չգիտեմ, պարոն, ես միայն տղաներին եմ նայում...:

- Հայրիկ, ի՞նչ տարբերութիւն կայ հրացանի եւ ատոմատի միջեւ, - հարցնում է որդին գեներալ հօրը:
- Երբ ե՛ս եմ խօսում, նշանակում է՝ հրացանն է կրակում, իսկ երբ մայրդ է խօսում՝ ատոմատը:

Ուսուցիչը հարցնում է աշակերտին.
- Եթէ քո մի գրպանում 20 մարք կայ, իսկ միւսում՝ 50, դա ի՞նչ է նշանակում:
- Նշանակում է, որ ես սխալմամբ հագել եմ ուրիշի շալվարը:

«Իմ հայրը» թեմայով շարադրութեան մէջ աշակերտ գրել էր. «Իմ հայրը կարող է լողալով կտրել - անցնել ծովը, քայլել անապատի մի ծայրից միւսը, յաղթել վիշապին...: Իմ հայրը ամէն ինչ կարող է անել, բայց ստիպուած է ամաններ լուանալ եւ տան աղբը թափել...»:

- Մայրիկ, - ասաց Լուսինէն, - Աշխէն տատիկը լաւն է, չէ՞. տես, ծառից ինչքա՛ն խնձորներ է կախել:

— «ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ —

Մ Ա Յ Ր Ի Կ

ԱՆՐԻ ՎԷՐՆԷՕՅ

Թարգմանութիւն՝ Ա. Թ.

Ed. R. Laffont, Paris, 1985

Սակայն ճարտարօրէն խորամանկութիւն կ'ընէր սիրելի Ալեքսանտրը. բուն նպատակէն կը խուսափէր, ճարպիկ դարձուածքներով կարօտներու մասին կը խօսէր ան: Սկսաւ ոգեկոչել մեր մանկութեան Մարսէյլը, որ այնքան փոխուած էր, մեր սիրելի նախկին վարժարանը, մեր ուսուցիչները կը յիշէր իրենց ծաղրանուններով, կը խընդար՝ Փիէռէն, Ժաքէն կամ Փօլէն լուրեր տալով ինծի, կամ կը տըխրէր՝ յիշելով Մարթէնի մը, կամ Կարսէնի մահը. անցեալ մը կը քրքրէր, ներկան արդարացնելու համար:

Մինակ դերակատարով այս ներկայացումին ընթացքին մինչ կը հետեւէի իր մենախօսութեան կարծես շողարձակումի գործիքի մը պաստառին վրայ կը դիտէի հայրական այս ուղեղին կազմութիւնը, ուր զաւկին պարզ քմայքը կը շփոթուէր կոչումի, գիրքի կամ տաղանդի հետ:

Զինքը կ'երեւակայէի երբ «ձեռք կ'առնէր գործը»:

Լաւ կը ճանչնար «Այսինչ»ը-ի դէպ գիս:

Նոյնիսկ յատկապէս ճամբորդած էր, հարցը յաջողութեամբ կարգադրելու համար:

Ու մեր տեսակցութիւնը պիտի աւարտէր դասական վերջաբանով մը.

- Եթէ կրնայիր բան մը ընել իրեն համար...

Այս ասպարէզին առջեւ, որ անշուշտ կարգ մը գաղտնիքներ ունէր, տարօրինակ էր կարգ մը ծնողներու մտածելակերպը: Առաջին գաղափարը կ'ըլլար իրենց յարաբերութիւններու շրջանակին մէջ գտնել մէկը, որ այս մարզին մէջ յաճողած ծանօթ մը ունենար, անկէ խնդրելու համար որ իր մօդական զաւակը ճօճէ ի նպաստ իր զաւկին: Ու կ'ոգեկոչուէին հեռաւոր խնամութիւններ, կը նշուէին նոյն ծննդավայրեր, կը յիշուէր ընթրիք մը, ուր հանդիպած են իրարու, հայր մը, որու լաւ ծանօթ էին, կամ մայր մը որուն մարդ հանդիպած էր արձակուրդին:

Իսկ Ալեքսանտր յաւելեալ խաղաքարտ մըն ալ ունէր. մանկութեան յիշատակները: Անոնց վրայ աւելցուց ստորնութիւն մըն ալ, զոր չէի նախատեսած: Սերտ կապեր ունէր քաղաքի դրամատիրական շրջանակներուն հետ: Կը թուէր Մարսէյլի օճառի գործատուները, շաքարի զտարանները, որոնք իր յանձնարարութեամբ կրնային դրամագլուխ տրամադրել ապագայ ծրագիրներուս:

Մարսէյլի օճառի գործատուները ինծի կը յիշեցնէին միայն իրենց խորհրդանիշ մեղուն, որ մաքրած էր մանկական աղտերս, գիս օծելով մաքրութեան անոյշ բոյրով: Շաքար վաճառողները ինծի կը յիշեցնէին հօրս գոգնոցն եւ գիշերային իր աշխատանքը:

Եկած էին արեւելեան երկիրներու կաշառքը՝ պախշիշը յիշեցնելու ինծի: Բառ մը, որ հաճելի եղած պիտի ըլլար փոքրիկ Ալեքսանտրի որ չփացած տղու իր չարութիւններուն մէջ գիս կը կոչէր Ալի պապա, «լոխում», կամ «քուսքուս»: Ի՞նչ մնացած էր այդ Ալեքսանտրէն: Բերնէն թուքեր ցայտեցնող, քրտնող, շարժուող մարդուկ մը, ի նպաստ զաւկին, որ հայրը ղրկած էր իր տեղը: Ու հայրիկը սկսաւ շողոքորթելու հանդրուանէն, գիս ընտրած էր, որովհետեւ տղան անվերապահութեամբ եւ արդարօրէն կը հիանար գործերուս: Ես միակն էի, առաւելը, նուազը, որոնց կը հետեւէր մեծարանքներու շարան մը:

Իմ մասիս իր յայտնած բոլոր այս մեծարանքներուն դէմ կեցած համեստութեան փոքր բողոք մը, քանի մը բացադրանչութիւն, շարժուձեւ մը, թափանցող նայուածք մը, որպէս վերջակէտ պիտի ծառայէին:

Անշարժ, ապաստանած էի լռութեան մը դիրքը, որ զինքը կը չարչրկէր: Ան կը ջանար շաղկապել, արդարացնել իր ընթացքը, նման այն սկսնակ դերասաններուն, որոնք կը փափաքին աւարտել երկար դեր մը: Սրտաշարժ բան մը կար հօրենական բնազդին այս դժնէ անասնականութեան մէջ, որ ի գործ դրած էր հմայելու իր ամբողջ կարողութիւնը, մինչեւ իր կաշառքի առաջարկը:

(Շար. 61)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պր. Ժագ Կարապետեան եւ զաւակը՝ Տավիտ, Վիուժաս, Կարապետեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Մարտ 22, Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, իրենց կնոջ, մօր, աղջկան եւ ազգականին՝

ԺՈԶԻԱՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Վիուժաս)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Արփինէ Աւետիսեան 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր ամուսնոյն՝ Արամ Աւետիսեանի մահուան 11-րդ տարելիցին:

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչատուրեան 250 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Նաւարշ Միսաքեանի յիշատակին:

ՏԷՍԻՆ. — Տէր եւ Տիկին Յովհ. Հաբէլեան 200 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին իրենց եղբօր՝ Գարեգին Հաբէլեանի յիշատակին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՏԷՍԻՆԷՆ. — Տէր եւ Տիկին Օ. Ծերոնեան իրենց սրտագին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Ասատուր Բէօսէեանի եւ զաւակներուն, Տիկին Ս. Ճամուզեանի եւ զաւակներուն իրենց կնոջ, մօր, քրոջ, մօրաքրոջ՝ Վարսենիկ Բէօսէեանի մահուան առթիւ եւ ողբացեալին յիշատակին 200 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ՝ Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Մինասեանի եւ Տէր եւ Տիկին Տօյմաճեանի, իրենց հօր՝ Գալուստ Մինասեանի մահուան առթիւ:

Այս տխուր առիթով ստացած է փոխան ծաղկեպսակի՝ Այրի Տիկին Տէր - Վարդանեան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Օհաննէս Տէր - Վարդանեան 150 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Կապի Մահիկեան 150 Ֆ., Տէր - Գալուստեան եղբայրներ 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տատուրեան 300 ֆրանք, Տիկին Ֆիլոմէն Պաիչէնեանի մահուան առթիւ. նաեւ 500 Ֆ. Տէր - Գալուստեան եղբայրներէ Մարտիրոս Օհանեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Անիէռ, Գոլոմպ, Պուա - Գոլոմպ եւ շրջաններու տարեկան՝

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Մարտ 22, ժամը 15.30-ին, Պուա - Գոլոմպի քաղաքապետարանի սրահը:

35, rue du Général Leclerc,
— Villa des Aubépines —

Կը նախագահէ՝
Տոքթ. ՅԱԿՈԲ ԳՐԳԵԱՇԱՐԵԱՆ

Խօսնակուհի՝
Տիկին ՄԱՐՕ ԱՏՈՒՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին
Մասնակցութեամբ՝

Անոյշ Եարրիթա-ի (Երեւանի Երաժշտանոցէն), Նիլ Ակոբոֆ-ի (արտասանութիւն), Բիւզանդ Ֆընտըգեան-ի (ժողովրդական երգերով), Ստեփան Ակերտ-ի (սանդուր), «Աղթամար» պարախումբի:

Փարիզէն եկողներուն ուշադրութեան կը յանձնուի. — Սէն - Լազարի կայարանէն շոգեկառք առնել եւ իջնել Պուա - Գոլոմպ սրահը մօտիկն է:

Տոմսերու մասնակցութիւն՝ 50 Ֆ.:

Երախաներուն մուտքը ազատ:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

COLLEGE ARMENIEN
SAMUEL - MOORAT

GRANDE SOIREE
du Collège arménien
SAMUEL - MOORAT

LE 28 MARS à 20 H
dans les salons de l'Hôtel NIKKO
(parking assuré)
61, quai de Grenelle, Paris 15e
animée par l'orchestre G A Y D Z A G
* G R A N D E T O M B O L A *
1er prix : une voiture Peugeot 205

avec la participation de :
Henri VERNEUIL
Patrick DEVEDJIAN
(Député-maire d'Antony)
Aïda et Georges GARVARENTZ

Pour les réservations, téléphoner au bureau du collège : 45. 34. 68. 28

PÂQUES A JERUSALEM

DU 16 AU 23 AVRIL 1987
JERUSALEM ET CIRCUIT GALILÉE

DU 16 AU 21 AVRIL 1987
SÉJOUR A JERUSALEM

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS
BAGHDASSARIAN-SABERATOURS : 31, rue d'Argenteuil - 75001 PARIS - Tél. 42.61.51.13
SARKISSIAN-SEVAN VOYAGES : 48, cours de la Liberté - 69003 LYON - Tél. 78.60.13.66
CHELELEKIAN-ST ANTOINE VOYAGES : 214, rte Nle St Antoine - 13015 MARSEILLE - Tél. 91.96.01.06

LE DIMANCHE 29 MARS A 18 h 30 PRÉCISES
L'ECOLE
TEBROTZASSERE *Présente*
KATCH NAZAR
COMÉDIE MUSICALE D'APRÈS UN CONTE ARMÉNIEN

THEATRE FONTAINE
10 RUE FONTAINE
75009 - PARIS

AVEC LA PARTICIPATION DES ÉLÈVES DE L'ÉCOLE
MISE EN SCÈNE ET ADAPTATION NAREK DOURIAN
PAROLES ET MUSIQUE. NAREK DOURIAN

ASSISTANTE METTEUR EN SCÈNE: ETVARTA PAROUNAKIAN

DÉCOR ET COSTUMES: KARIM MEKHITIGIAN
RÉALISATION COSTUMES: CHOUCHANE TCHERPACHIAN

VENTE DES BILLETS

Ecole Tebrotzassere: 1Bd. Du Nord	93140 Le Raincy	43810172
Styl-Honoré: 213 Rue Saint Hönoré	75008 Paris	42963252
Téle Condorcet: 175 Av. Jean Jaurés	92140 Clamart	46425617
Hay Disc: 35 Rue Lamartine	75009 Paris	48782279

LA MAISON
DE LA CULTURE ARMENIENNE
d'Issy-les-Moulineaux vous présente

DÉCALAGE HORAIRE

Un spectacle musical mis en scène
par SERGE AVEDIKIAN

avec :
Gérard CARCIAN (kamantcha)
Mick SARKISSIAN (doudouk)
Vasken SOLAKIAN (tar/saz)

et

P H E N I X 1915
Le groupe de danses contemporaines arméniennes

à L'AUDITORIUM
d'Issy-les-Moulineaux
MERCREDI 18 MARS à 20 h 30

Auditorium d'Issy-les-Moulineaux
Mail Raymond Menand
Métro : Mairie d'Issy
—— Participation : 50 F ——

U. G. A. B. - MARSEILLE

CONFÉRENCE

du
Professeur Lévon MEKERTCHIAN
Membre de
l'Académie des Sciences d'Arménie

«LA POESIE ARMENIENNE MEDIEVALE»
(en arménien
avec traduction simultanée)

le Vendredi 20 Mars à 21 h
au siège de l'UGAB
33, cours Pierre Puget, Marseille

Cette Conférence est donnée à l'occasion du séjour en France du Professeur Mekertchian, dans le cadre de l'accord entre les Universités d'Erévan et de Montpellier III.

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Չորեքշաբթի իրիկունները ժամը ճիշդ 6-ին, Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ կը տրուի աւուր պատշաճի քարոզ ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի եւ կարգի.—

Չորեքշաբթի, Մարտ 18՝
Քարոզիչ՝
ԱՍՈՂԻԿ ԱԲՂՅ. ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Մարտ 25, Միջինքին՝
Քարոզիչ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 1՝
Քարոզիչ՝
ՂԵՒՈՆԴ ՔՀՆՅ. ՍՈՄՈՒՆՃԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 8՝
Քարոզիչ՝ ԱՒԵՏԻՍ ՔՀՆՅ. ՊԱՂՐԳԵԱՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութիւնը Պելֆոնթէնի ամառնային կայանին համար կը փնտռէ

Վկայեալ տնօրէններ:

Վկայեալ տնօրէն Շրջուն կայանի համար:

Վարիչներ:

Կը խնդրուի դիմումնագրերը ղրկել ստորեւ յիշուած հասցէին. —

OFFRE

Le Conseil d'Administration de la Croix Bleue recherche pour sa Colonie de Bellefontaine :

— Des directeurs diplômés
— Un directeur diplômé pour son camp itinérant
— Des moniteurs

Adresser les candidatures à la
C. B. A. F.
17, rue Bleue — 75009 Paris

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
18
MERCREDI
18 MARS
1987

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: (1) 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

62րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.446 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 62e ANNÉE — No 16.446

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԻՆԵՐՈՒ յաւելման սակը գոհացուցիչ է Փետրուարի համար, քանի որ 0·1–էն 0·2%–ի կը հասնի միայն: Նոյնն է արտաքին առեւտուրի պարագան, ուր բացը կը մնայ, բայց նուազած է բաղդատմամբ Յունուարին: Արդարեւ արտաքին առեւտուրի բացը 400 միլիոն Ֆրանք է Փետրուարին, մինչ 2·5 միլիառ էր Յունուարին: Ճիշդ տարուան մը իշխանութենէ ետք, Շիրաքի կառավարութիւնը պէտք ունէր նման բարելաւումի մը:

ՏԱՃԻԿԻՍՏԱՆԻ մէջ, ամբարտակի մը խորտակումը պատճառ եղած է քառասուն հոգիի մահուան: Աղէտին լուրը հաղորդած են խորհրդային ազբիւրներն իսկ, ինչ որ հազուադէպ է: Ըստ ԹԱՍ–ի, արկածը հետեւանք է տեղատարափ անձրեւներուն:

Ժ. Լ. ՆՈՐՄԱՆՏԷՆԻ ճակատագրին մասին լուր չկար Երեքշաբթի առտու, թէեւ յոյս կը մնար միշտ, որ «Յեղափոխական արդարութեան կազմակերպութիւնը» չէր գործադրած իր սպառնալիքը: Նախորդ օրը, որ պայմանաժամն էր, Անիս Նաքաշ եւս կոչ մը կ'ընէր առեւանգողներուն, որ խնայեն անմեղի մը կեանքին: Նաքաշ, մէկն է այն երեք բանտարկեալներէն (Ապտալլահ, Կարպիճեան) որոնց ազատ արձակումը կը պահանջէր արար բանտարկեալներու զօրավիգ կոմիտէն: Ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած էր Շափուր Պախթիարի դէմ գործուած մահափորձին համար:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ հունգար փոքրամասնութիւնը հալածանքի ենթարկուած է քաղաքական ոստիկանութեան կողմէ: Փոքրամասնութեան թերթն է՝ Թրանսիլվանիոյ հունգար մամուլ, որ կուտայ լուրը, յայտնելով թէ Փետրուարի կէսին, Պուքրէշի քաղաքական ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ կատարած էր եւ բազմաթիւ գիրքեր ու փաստաթուղթեր գրաւած, Թրանսիլվանիա հաստատուած հինգ Հունգարներու մօտ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ առջեւ բերուած օրինագիծ մը վանքապատկան հողերու մէկ մասին աշխարհականացման վերաբերեալ, մեծ խրարանցում ստեղծած է կրօնական շրջանակներու մէջ: Պետութիւնը աչք դրած է այն հարստութեան վրայ, որ կուգայ Բիւզանդիոնէն: Օսմանեան չորս դարերու ընթացքին հելլենականութիւնը պահպանած էր իր կրօնքին ազատ գործադրութիւնը եւ սեփականատիրութեան իրաւունքը: Այսպէս, Թուրքերը ձգած էին օրթոտոքս մեծ վանատուներուն հսկայ կալուածներ, զորս ունէին հինէն եւ զորս շարունակած են ծաւալեցնել մեծ նուիրատուութեանց շնորհիւ: Նոր օրինագիծին համաձայն, չմշակուած եւ չշահագործուած հողերը պիտի փոխանցուին Գիւղատնտեսական ընկերութիւններու կամ հանրօգուտ ունեցող կազմակերպութեանց: Վանքերը կը պահեն միայն այն հողերը, զորս ներկայիս կը մշակեն: Գալով Կրետէի եւ Երկոտասանի (կապուած Պոլսոյ Պատրիարքութեան) եկեղեցիներուն պատկանող հողերուն, բանակցութեանց նիւթ պիտի ըլլան Եկեղեցւոյ եւ Պետութեան միջեւ: 150 հազար հեկտար կը նկատուի այդ հողերու ընդհանուր տարածութիւնր: Այջ ընդդիմութիւնը կը բողոքէ՝ «ոչ Մոհամետ, ոչ ալ Ստալին պիտի համարձակէին այսքան հեռու երթալ»:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ վերջ գտած է խորհրդային լրագրողներու միութեան համագումարը: Պատգամաւորներ յաջողած են ձեռք ձգել որ նոր ղեկավարութիւնը գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրուի: Նոր նախագահ վերընտրուած է Վիկտոր Աֆանասիէֆ, «Պրաւդա»ի խմբագրապետ, որ այդ պաշտօնին գլուխն էր 1976–էն ի վեր: Համագումարը քուէարկած է նաեւ – կանոնագրի փոփոխութիւն: «Կրոկոտիլ» երգիծաթերթին մէկ լրագրողը ցաւ յայտնած է որ խանգարող յօդուածներ բովանդակող թերթերու հրատարակութիւնները կ'արգիլուին եւ թէ հարկ եղածին չափ տեղ չի տրուիր հիւմուրին եւ երգիծանքին խորհրդային մամուլին մէջ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՔԻՒՐՏ ՉԿԱՅ, ՈՎ ՈՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԳԼԽՈՒՆ ՓՈՐՁԱՆՔ ԲԵՐԵԼ Կ'ՈՒԶԷ Կ'ԸՍԷ «ՔԻՒՐՏ ԵՄ»

Այս է, Թուրքիոյ Ներքին նախարարին տրամաբանութիւնը: Եւ այս հիման վրայ է, որ կը բանաձեւէ իր պատասխանները «Հիւրրիյէթ»ի (Մարտ 16) աշխատակցին, հարցազրոյցի մը առթիւ, քրտական յարձակումներու մասին:

×

... Հ. – Հարցուցի ձեզի թէ այս մարդիկը (անջատողական յելուզակներ) այդ շրջաններուն մէջ քրտական Պետութիւն մը հիմնելու նպատա՞կ ունին արդեօք, եւ չուզեցիք պատասխանել: Այո, բոլորս Թուրք ենք: Ոչ մէկ կասկած. սակայն արդեօք թուրք Պետութիւնը չի՞ սիրեր սա «Քիւրտ» բառը: Այսինքն Պետութիւնը կ'ուրանա՞յ քրտականութիւնը:

Պ. – Յարգելի Չէօլաշան, «Քիւրտ» կոչուած տարր մը գոյութիւն ունի՞: Ունեցա՞ծ է պատմութեան ընթացքին: Նման ազգ մը, Պետութիւն մը խնդրոյ առարկայ եղա՞ծ են աշխարհի ստեղծումէն ի վեր: Այդ շրջանին մէջ ինքզինքը «Քիւրտ» նկատողներ կա՞ն:

Հ. – Չկա՞ն: Պէտք չէ՞ քիչ մը խրապաշտ ըլլալ:

Պ. – Այո, իրապաշտ ըլլանք: Չկան: Մարտիկներէ եւ ուրիշներու որպէս գործիք ծառայողներէ զատ «ես Քիւրտ եմ» բսողներ կա՞ն: Սակայն կան մարդիկ, որոնք քաղաքական նպատակներով, որպէս գաղափարաբանութիւններու գործիք ու Թուրքիոյ գլխուն ամէն օր փորձանք մը կարենալ բանալու համար, կ'ըսեն թէ Քիւրտ են: Ասոնք կանոնաւոր ծրագրի մը մասնիկներն են ու բոլորն ալ դուրսէն կը ղեկավարուին: Մէկու մը քրտերէն կամ արաբերէն խօսիլը չի նշանակեր թէ էնթական Քիւրտ է, կամ Արաբ:

... Հ. – Այսինքն կ'ըսէք թէ Թուրքիոյ մէջ քրտական աշխատանք չի տարուիր:

Պ. – Չի տարուիր, դուրսէն եկած հոսանքներ են: Այս մարդիկը արտասահմանի մէջ կը դաստիարակուին թէ՛ զինեալ եւ թէ բանաւոր քարոզչութիւն կատարելու համար. յետոյ կը ղրկուին մեր երկիրը:

Հ. – Լաւ, այս մարդիկը քանի՞ հոգի են արդեօք:

Պ. – Թէեւ իրենց թիւը փոփոխական է սակայն այդ շրջանին մէջ 300 – 400–ի նման թիւ մը կրնան կազմել:

... Հ. – Յարգելի Նախարար, արդեօք մենք, որպէս Թուրքիա, ոչի՞նչ կրնանք ընել հարաւ – արեւելեան մեր սահմաններու ապահովութեան համար: Անցեալները Ի. Ս. Չաղլայանկիլ ըսաւ ,թէ. Եթէ երկիր մը չի կրնար պաշտպանել իր սահմանները, իրաւունք չունի սահմաններէ անդին գործողութիւններ կատարելու: Մենք կրնա՞նք պաշտպանել այդ շրջանի մեր սահմանները:

Պ. – Սապէս ըսենք: Եթէ սահմանէն թափանցումներ կ'ըլլան ու իրաւացի է «սահմանը կարելի հըլլար պաշտպանել» մեկնաբանութիւնը, յայտնի է թէ այս մարդիկը ինչ նպատակով կուգան: Այո, իրականութիւն է, որ կարգ մը փոքր խմբակներ կ'անցնին սահմանը, սակայն այս չի նշանակեր, թէ մենք չենք կրնար պաշտպանել մեր սահմանները:

... Հ. – Յարգելի Աքպուլութ, դուք Թուրքիոյ Ներքին նախարարն էք: Միջնցէ մը ի վեր ո՞րն է այն հարցը, որ ամէնէն աւելի կը մտահոգէ ու կը խռովէ ձեզ. հարաւ – արեւելքի այս դէպքե՞րը, թէ աւելի կարեւոր հարցեր:

Պ. – Այո, սա միջոցին ամէնէն կարեւոր ու գլխ ամէնէն աւելի զբաղեցնող հարցը այս մէկն է:

Կ. ՊՈԼԻՍ

ԵՐԳԱՀԱՆ – ԽՄԲԱՎԱՐ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Պոլսոյ մեր պաշտօնակից «Մարմարա»ի Մարտ 10–ի թիւէն կ'իմանանք մահը ջութակահար, երգահան եւ խմբավար Յարութիւն Հանէսեանի, սրտի կաթուածի հետեւանքով: Ծնած էր 1911–ին՝ Պոլիս: Էսաեան վարժարանի նախակրթարանը աւարտելէ ետք ընդունուած է Պէյքէի Ռոպէրթ Գոլէժը, ուրկէ շրջանաւարտ եղած է լաւագոյն յիշատակութեամբ: Հագիւ տասը տարեկան, սկսած է հետեւիլ ջութակի, դաշնաւորումի դասընթացքներու երաժշտագէտ Յ. Սինանեանի մօտ: Մասնակցած է Էտկար Մանասի, «Հայ Քէնթէթ»ի եւ «Վարսոհա» լարաւոր նուագախումբերուն, իբրեւ ջութակահար: Իր սեփական ջանքերով կազմած է նաեւ «Հանէսեան նուագախումբ»ը, որ յաջողութեամբ հանդէս եկած է զանազան սրահներու մէջ, մեկնաբանելով օտար հեղինակներու գործերու կարգին նաեւ ի'ր իսկ յօրինումները: Հրապարակ հանած է երեք սալեր:

Յարութիւն Հանէսեան եղած է նաեւ բարերար Ս. Փրկիչ հիւանդանոցի, ուր իր ջանքով եւ ծախքով հիմնուած է Արթէզեան ջրհորը: Հիմնադիրներէն մին էր Էսաեան Սանուց Միութեան:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 50–ՐԴ ԱՌԱՋՆՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» դասաւորման գլուխը

ԵՐԿՈՒ ԽԱՂԵՐԷ ԵՏՔ

×

Խորհրդային 50–րդ ախոյենութիւնը սկսաւ Մարտ 9–ին եւ «Արարատ» իր առաջին հանդիպումը ունեցաւ յաջորդ օրը՝ իր դաշտին վրայ, Խարկովի «Մետալիստ»ի հետ: Հայրենի խումբի անդրանիկ այս խաղին ներկայ եղած են աւելի քան 40 հազար հանդիսականներ, քաջալերելու համար «Արարատ»ի տղաքը: Նախքան խաղը սկսիլը Հայաստանի Ֆութպոլի դաշնակցութեան նախագահ Յ. Թարջումանեան ողջոյնի խօսք արտասանած է: Խաղի սկիզբէն իսկ «Արարատ»ի տղաքը բուռն գրոհի անցնելով ցոյց տուած են յաղթանակ տանելու իրենց լուրջ մտադրութիւնը: Յարձակողական գործողութիւններուն մասնակցած են 7 – 8 մարզիկներ, ինչ որ ստիպած է «Մետալիստ»ի մարզիկները դիմելու խիստ պաշտպանութեան: Շփոթ կացութեան մը ընթացքին Վաշչենկօ գնդակը ղրկած է իր խումբի բերդին մէջ, սակայն, իրաւարարը կոլ չէ հաշուած: Այս դէպքը աւելի բորբոքած է Երեւանցիները եւ քանի մը վայրկեան ետք (19–րդ վայրկեան), Պ. Գալըստեան – Հ. Մխիթարեան գործողութենէն ետք, աջ թեւէն գնդակը փոխանցուած է դէպի մրցակիցներու բերդին հրապարակը, ուր հասնելով Սարգսեան նշանակած է կոլ մը: Այնուհետեւ քանի մը անգամ ալ Երեւանցիները սպառնացած են «Մետալիստ»ի բերդին եւ հարկադրած Խարկովցիները պատսպարուելու իրենց պաշտպանութեան գիծին մէջ:

Խաղէն ետք, «Արարատ»ի մարզիչը՝ Արկադի Անդրէասեան, խօսելով հանդիպումի մասին նշած է, թէ առաջին կիսախաղը աւելի դիւարժան էր, հարուստ՝ թէ՛ թաքթիք յղացքներով, թէ՛ վարպետութեամբ: Երկրորդ կիսախաղին, «Արարատ»ի տղաքը թէեւ յոգնութեան նշաններ ցոյց տուած են, սակայն ջանացած են պահել յաղթական արդիւնքը. այդ իսկ պատճառով փոխած են թաքթիքը, յանդուգն քայլերու չեն դիմած եւ շեշտը դրած են սուր հակագրոհներու վրայ: Այն ճեղքումները, որոնք կատար – ւած են արագութեամբ, քանի մը անգամ անակնկալի բերած են հիւրերը: Եթէ վճռական պահերուն հայ մարզիկները աւելի հնարամիտ գտնուէին, անպայման աւելի մեծ առաւելութեան կրնային հասնիլ, ըսած է մարզիչը, աւելցնելով որ այսուամենայնիւ անդրանիկ հանդիպումը յաղթանակով աւարտելը շատ կարեւոր էր «Արարատ»ի համար եւ տղաքը ամէն բան ի գործ դրած են յաջողութեան յանգելու համար:

Երեւանցիները, Մարտ 13–ին, դարձեալ իրենց դաշտին վրայ ընդունելով Մոսկուայի «Տորպեդօ»ն, յաղթեցին 1 – 0 արդիւնքով: Այս երկրորդ յաղթանակը յուսալի է «Արարատ»ի համար, յետագայ յաջողութիւններու ի հաշիւ:

Երկու հանդիպումներէ ետք դասաւորումը կը գլխաւորեն Սպարտակ եւ Արարատ 4–ական կէտերով, որոնց կը հետեւին Դնեպր, Բիմա եւ Շախտեար 3–ական, Մետալիստ 2, Ժալգիրիս, Դինամօ Մ., Տորպեդօ Մ., Նեֆթչի, Դինամօ Մինսկ, Կայրաթ եւ Զէնիթ 1–ական, Դինամօ Թ. եւ Գուրիա ոչ մէկ կէտով: Ի դէպ, Կիեւի «Դինամօ»ն նկատի չառնուիր այս դասաւորման մէջ, քանի որ Եւրոպայի ախոյեան ակումբներու բաժակի խաղերուն մասնակցելու պատճառաւ իր երկու հանդիպումները «Գուրիա»ի եւ Թիֆլիսի «Դինամօ»ի հետ յետաձգուեցան:

Հ. Ա.

ԿՐԹԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՍԻՏՆԻԻ ՄԷՋ

1980–ական Թուականներուն սկզբնաւորութեամբ, Սիտնիի դպրոցական տարիքի մօտաւորապէս 2800 Հայ փոքրիկներէն միայն 1000–ը շաբաթօրեայ Հայ վարժարաններ կը յաճախէին քաղաքին տարբեր շրջաններուն մէջ:

Շաբաթօրեայ դասաւանդութիւններու գաղափարը առաջին անգամ ըլլալով իրականացաւ 1965–ին, շնորհիւ Համազգային Մշակութային Միութեան, որուն հետեւեցաւ Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը:

Աւելի ուշ, Պարսկաստանէն գաղթած Հայերը կարիքը զգացին արեւելահայերէն դասաւանդելու իրենց զաւակներուն:

1970–ական Թուականներուն, Հ. Բ. Ը. Մ.ի կեդրոնական վարչութիւնը որոշ գումար մը յատկացուց՝ Սիտնիի մէջ առօրեայ դպրոցի մը հիմնարկումին ի նպաստ: Սակայն՝ սկզբնական քննարկումէ մը ետք, որոշուեցաւ թէ ծրագիրը անկարելի էր իրագործել, անձնակազմի եւ կազմակերպչական այլեւայլ հարցերու պատճառով:

Միեւնոյն ատեն, Համազգային Մշակութային Միութիւնը՝ զանազան յանձնախումբեր կազմած էր, քննելու համար առօրեայ վարժարան մը հիմնելու կարելիութիւնը: Սոյն յանձնախումբերու ջանքերն, նմանապէս, ապարդիւն եղան:

Շաբաթօրեայ վարժարանի մը գաղափարը լաւ էր, սակայն՝ յարմար թիւով կամաւոր ուսուցչական կազմ մը յառաջ բերելը՝ կը մնար գլխաւոր խոչընդոտներէն մին: Այս պատճառով է որ շաբաթօրեայ դասաւանդութիւններու որակը զգալի կերպով վատթարացած է ներկայիս, առիթ տալով դժգոհութիւններու եւ ներքին անհամաձայնութիւններու:

Մինչ այդ, Սիտնիի Հայ Կաթողիկէ համայնքն ալ, իր կարգին, կը ձգտէր առօրեայ վարժարան մը հիմնելու նպատակին, որուն ի նպաստ արդէն իսկ Հայ Կաթողիկէ Բարեխնամ Միութիւնը կազմակերպած էր հիմնադրամ մը եւ անոր գումարը յատկացուցած՝ հողամասի մը գնման:

Դժբախտաբար, 1982–ի սկզբնաւորութեան, վարժարան մը հիմնարկելու գաղափարէն յուսախաբ՝ Հայ Կաթողիկէ Բարեխնամ Միութիւնը սկսած էր տեսակցութիւններ ունենալ կառավարական շրջանակներէ ներս, հայկական ծերանոց մը հիմնելու առընչութեամբ:

1982–ի Հոկտեմբերին, Հայր Անտոն Վրդ. Թիւթիւնճեան վերադարձաւ Սիտնի (գալով Փարիզէն) իբր տեղւոյս հայ կաթողիկէ համայնքի ժողովրդապետ: Սոյն նշանակումը բարերատիկ արդիւնքներ պիտի ունենար Սիտնիի համայն գաղութին համար: Նախապէս, Հ. Անտոն՝ Սիտնի գտնուած էր 1965 – 1976 տարիներուն, իսկ իր բացակայութեան տարիներուն (1976 – 1982), հայ համայնքի հարցերուն մօտէն տեղեակ մնացած էր նամակակցութեամբ եւ տեւական այցելութիւններու միջոցով:

Հետեւաբար, միեւնոյն տարւոյն Դեկտեմբերին իսկ, Հ. Անտոն որոշումը տըւաւ հայ առօրեայ վարժարան մը հիմնելու:

Երկու կամ երեք ընտանիքներու բացառութեամբ, Հայ Կաթողիկէ համայնքի անդամները, սոյն որոշումին դիմաց, անտարբեր մնացին: Շատ չանցած, Հայր Անտոնի ծրագիրը իրականանալ սկսաւ, երբ ներկայ եկեղեցիին կից գտնուող 1200 քառակուսի մեթր տարածքով հողամաս մը գտնուեցաւ:

Աւոր յաջորդեցին շարք մը տեսակցութիւններ Սիտնիի Արքեպիսկ. Եդուարդ Գիլանսի–ի հետ: Այս վերջինը համամիտ գտնուեցաւ առաջարկին, պայմանով որ վարժարանը մաս կազմէ Սիտնիի Կաթողիկէ վարժարաններու ընդհանուր կազմին: Դրուած պայմանը նպաստաւոր էր Հայ Կաթողիկէ համայնքին, որովհետեւ դպրոցի տեւչութիւնը կարելիութիւնը պիտի ունենար օգտուելու տեղւոյս Կաթողիկէ ուսումնական հսկայ կազմակերպութենէն:

Ուստի, Սիտնիի առաջին հայկական վարժարանի բացման թուական որոշուած էր Փետրուար, 1985: Սակայն, Կաթողիկէ Ուսումնական Գրասենեակը պաշտօնապէս իր ժխտական դիրքը արտայայտեց սոյն թուականին կապակցութեամբ, զայն համարելով չափազանց կանուխ:

Ժողովին անյաջող արդիւնքը վերջնականօրէն յայտնի եղաւ Սեպտեմբեր 1984–ին: Սակայն Հ. Անտոն, նախադուշակելով արդիւնքը, արդէն իսկ Յունիս ամսուն՝ պետական մարմիններուն մօտ դիմում կատարած էր վարժարանի բացումը կատարելու արտօնութեան առընչութեամբ:

Յունիս 29–ին, դպրոցական յանձնախումբի անդամներու միահամուռ որոշումով ապագայ դպրոցը անուանուեցաւ՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ Վարժարան:

Այս ժողովին յաջորդեցին զանազան կարգի ձեւակերպութիւններ, նամակակցութիւններ, ժողովներ եւ դրամական հարցերու կապակցութեամբ կատարուած քննարկումներ:

Հայ Կաթողիկէ համայնքի Կաթողիկոս–Պատրիարք՝ Յովհաննէս Պետրոս ԺԸ. Գասպարեան մօտէն հետաքրքրուեցաւ հարցով եւ խոստացաւ նիւթապէս օժանդակել դպրոցի կառուցման: Սիտնիի Հայ Կաթողիկէ համայնքին ուղղուած 1984 Հոկտեմբեր 2 թուակիր նամակով մը, Կաթողիկոսը կը գրէր. –

«Կը քաջալերենք եւ կ'օրհնենք դպրոցին ծրագիրը եւ կը մաղթենք որ շուտով ան իրականութիւն դառնայ: Մեր կողմանէ, հակառակ Լիբանանի տնտեսական եւ ընկերային դժուարութիւններուն, կը խոստանանք նպաստել Սիտնէյի վարժարանին ծրագրին 100.000 – հարիւր հազար – տոլարով, վճարելով սակայն յիշեալ գումարը՝ մաս առ մաս: Սիրով պիտի յանձնարարենք եւ թիկունք կանգնինք հոն, ուր պէտք ըլլայ, երբ Գեր. Ժողովրդապետը խնդրանք ներկայացնէ համայնքին անունով՝ օժանդակութիւն ուզելու համար»:

(Այն Թուականներուն՝ ամերիկեան տոլարը հաւասար էր 6.5 Լ. ոսկիի: Սոյն խոստումը կը մնայ անկատար, յայտնի պատճառներով):

1984–ի Նոյեմբերին, կառավարութիւնը իր արտօնութիւնը տուաւ դպրոցի ծրագրին:

Կիրակի, 1985, Յունուար 27–ին 600 Հայեր եկան ներկայ գտնուելու դպրոցի հիմնաքարի օրհնութեան ձեռամբ Եպիսկոպոս Գեր. Եդուարդ Բօպինսոնի:

Արարողութեան յաջորդեց ճոխ ճաշասեղան մը:

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Վարժարանը իր դռները բացաւ Մանկապարտէզի եւ Ա. դասարանի 21 աշակերտներով: Տարեվերջին՝ անոնց թիւը հասած էր 30–ի:

Միեւնոյն ատեն, դպրոցին կից՝ նախադպրոցական բաժին մըն ալ հիմնուած էր, չորս փոքրիկներով: Անոնց թիւը բարձրացած էր 30–ի, տարեշրջանի աւարտէն առաջ:

Ներկայիս, 146 աշակերտներ կը յաճախեն Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ Վարժարան, որ այժմ ունի նախադպրոցական բաժին մը, մանկապարտէզ, առաջին, երկրորդ եւ երրորդ դասարաններ:

Դպրոցի վարչութեան ծրագիրն է ամէն տարի աւելցնել մէկ դասարան:

1985–ի Փետրուարին, Համազգային Մշակութային Միութիւնը՝ ատեփօկայանի ձայնասփռումով յայտարարեց թէ՝ իրենց վարժարանի բացումը անցի պիտի ունենար 1987–ին կամ՝ 1988–ին:

Հ. Անտոն Վարդապետ Թիւթիւնճեանի թելադրումով, Համազգային Մշակութային Միութեան վարչութիւնը որոշում տուաւ դասաւանդութիւնները սկսիլ 1986–ին: Սոյն վարժարանը իր դռները բացաւ 1986 Մարտ–ին, 40 աշակերտներով:

Համազգային Մշակութային ծրագիրը իրականացաւ շնորհիւ Տէր եւ Տիկին Արշակ Կոլատոնի որոնք իրենց օժանդակութիւնը բերին 250.000 աւստրալիական տոլարի նուիրատուութեամբ: Վարժարանը, ի պատիւ զոյգ նուիրատուներուն, անուանուեցաւ Համազգային Արշակ եւ Սօֆի Կոլատոն Հայ Վարժարան:

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Վարժարանի կառուցման ծրագիրը հետեւեալն է. –

ա. – Դպրոցը սկսիլ երկու «շարժական» դասարաններով, Լիտգոմպի մէջ:

բ. – Աւելցնել ուրիշ դասարան մը:

գ. – Հողամաս մը գնել՝ դպրոցի կառուցման համար:

դ. – Շարժական դասասենեակները փոխադրել նոր հողամասին վրայ եւ աւելցնել նոր դասարաններ:

ե. – Շինարարութիւնը սկսիլ՝ որոշ դասարաններով եւ տեսչական բաժնով:

զ. – Շինարարութիւնը աւարտել:

Սոյն հանգրուանները պիտի իրականանան Դեկտեմբեր 1984–էն Դեկտեմբեր 1991–ի միջեւ:

Այժմ, առաջին երեք հանգրուանները աւարտած են, իսկ հինգերորդ հանգրուանը հաւանաբար աւարտի 1987 Դեկտեմբերէն առաջ:

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Վարժարանի նոր հողամասը 10 հեկտար տարածքով կը գտնուի Քելլիվիլի մէջ: Հողամասին լայն տարածք անհրաժեշտ էր՝ գոհացնելու համար պետական պայմանները. 2.4 հեկտար հողամաս՝ նախակրթարանի, իսկ 7.5՝ երկրորդականի համար:

Յարդ, Սփիւռքի հայ եւ օտար կազմակերպութիւններէն՝ Կիւլպէնկեան հաստատութիւնը միակ մարմինը եղաւ՝ իր օժանդակութիւնը բերելու դպրոցի ծրագրի իրականացման 15.000 ամերիկեան տոլարի նուիրատուութեամբ մը:

Հողամասի գնումէն ետք, 1986 Ապրիլ 20–ին, Ապու Տապիէն Սիտնի ժամանեց հայ ծանօթ ճարտարապետ՝ Վարդան Ինկիլիզեան, ընդառաջելով Հայր Անտոն Վարդապետի հրաւէրին:

Յետ երկար խորհրդակցութիւններու եւ ուսումնասիրութիւններու, Ինկիլիզեան՝ վարժարանի յատակագծի մասին իր յղացումը յայտնեց գոհէկալի մը ընթացքին:

Հայազգի ճարտարապետը աւելի ուշ վերադարձաւ Սիտնի, աւարտելու համար դպրոցի յատակագծի առաջին մասը: Նախակրթարանի բաժնի կառուցման ծախքը պիտի ըլլայ շուրջ մէկ ու կէս միլիոն աւստրալիական տոլար:

×

1986–ին, Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը իր կարգին, երկու հեկտարի հողամաս մը գնեց Տաֆֆիզ Ֆօրէսթի մէջ եւ որոշեց վարժարան մը հիմնել: Այլեւս անկարելի չէ, հայ դըպրոցի կառուցումը Սիտնի... :

×

Ներկայիս բազմաթիւ հայ փոքրեր կը յաճախեն պետական անհատական դըպրոցներ, իսկ ուրիշ շատ հայ մանուկներ, մօտ ապագային պիտի հասնին իրենց դպրոցական տարիքին: Նոր սերունդը կարիքը ունի հայաշունչ դաստիարակութեան: Այս պահանջը գոհացնելու համար՝ մէկ կամ նոյնիսկ երկու հայկական վարժարաններ բաւարար չեն:

Սիտնիի համայն հայութիւնը՝ բարոյական պարտականութիւնը ունի հայ մշակոյթը եւ հայեցի ոգին փոխանցելու մեր փոքրիկներուն:

Սա՝ միայն կարելի պիտի ըլլայ իրականացնել շնորհիւ մէկէ աւելի հայկական վարժարաններու, որոնք իրենց առողջ մրցակցական ոգիով, լաւագոյն դաստիարակութիւնը պիտի աւանդեն մեր փոքրերուն, իսկ մեզի պիտի ներշնչեն յոյսը ապագայի:

Յ. ԳԱՍԱՊԵԱՆ

Սիտնի, Յունուար 87

ԱՅՆ ՀԻՆ ՕՐԵՐՈՒՆ ԿԱՐՕՏՈՎ

Վերջին տարիներու ընթացքին, ե՞րբ ակնարկ մը նետենք մեր այգիէն ներս, ոչինչ կը գտնենք մօտաւոր անցեալի մեր ազգային կեանքէն:

Դասախօսութիւններու, վիճարանական սալոններու, ներկայացումներու, ընտանեկան համով – հոտով խնջոյքներու այլ ձեռնարկներու մթնոլորտը ջերմ էր այդ օրերուն եւ յուսադրիչ. բազմութիւններ շատ կանուխէն կուգային տեղ գրաւելու սրահին մէջ. այլեւս ամէն բան փոխուած է:

Այսօր տժգոյն է պատկերը. ինչ ձեռնարկ որ կատարուի, որու կողմէ ալ ըլլայ, ճաշը անխուսափելի է. իբրեւ թէ միակ միջոցն է ան նիւթական ապահովելու համար: Ի՞նչ շուտ մէկ կողմ թողուցինք, մոռցանք հին օրերու դժուարին բայց քաղցր օրերն ու ժամերը, երբ իւրաքանչիւր զաւակ իր կարելին կ'ընէր վառ պահելու համար մեր ազգային ոգին եւ պայքարական անոյշ սովորութիւնները: Այն օրերուն ձեռնարկները իրենց բովանդակութեամբ աւելի կը նմանէին նորահասներու հոգիներուն. ներկաները հոգեկան գոհացում կը ստանային: Իսկ այսօր ազգային կեանքը տեղքայլ կ'ընէ. շատ իրաւացիօրէն գրեց կուտար հայ երիտասարդ մը. – «Եղբայր, եկեղեցիներէն մինչեւ պարահանդէսներու եւ ճաշերու ոչ մէկ խօսք կը լսենք մեր ազգային կեանքի մասին. ոչ մէկ խրախուսիչ խօսք անցեալի մեր փառաւոր պատմութենէն»:

Օրինակ, այս ափերուն վրայ երեք հայրենի պարբերաթերթ լոյս կը տեսնէ: Սակայն ի զո՛ւր կը փնտռենք Մեսրոպի տառերը անոնց էջերուն մէջ: Ու այս բոլորէն ետք ըսել, թէ նորահաս սերունդը հայերէն չի գիտեր. ո՞վ է պատասխանատուն այս երկդս ցաւալի երեւոյթին. պարտականութեան եւ պատասխանատուութեան սրբազան հուրը կարծես մարած է. չի բաւեր ըսել «ես եկեղեցի կ'երթամ, ճաշերու եւ պարահանդէսներու ներկայ կ'ըլլամ», խորհելով որ այս բաները ընելով մարդ պարտականութիւնը կատարած կ'ըլլայ: Հոս տեղին է շեշտել որ ամէն անոնք որոնք յաւակնութիւնը ունին տարագիր բազմութիւնները առաջնորդելու, պարտին մտածել այլ միջոցներու մասին, գիտնալով հանդերձ որ խոչընդոտները շատ են եւ այլազան: Սակայն անոնք պատճառներ չեն ձեռնտու նստելու եւ ըսելու. «այսպէս ալ կ'ըլլայ, այնպէս ալ»:

Նորահաս սերունդը պէտք ունի առողջ ազգային ոգիի ներմուծման, ամէն բանէ առաջ եւ վեր մեր ազգային ինքնութիւնն է կարեւորը. նախ ճանչնանք մենք մեզ:

Ժամանակը մեզի չի սպասեր. իսկ մենք տեղքայլ կ'ընենք: Որո՞ւ դիմել, ո՞ր հըրաշալործ մարմնին. ամէն հայ պատասխանատու է նախ ինք իրմէ, ապա իր շըջապատէն: Կը պոռանք, կը բողոքենք որո՞ւ եւ ո՞ր կեդրոնական մարմնին անունով:

Վաթսունէ աւելի տարիներ անցեր են մեր գաղութին կազմութեան օրերէն. յաճախ յայտնուած են այս ցաւերը, ի սէր նորահաս սերունդին: Ու մնացորդացը սրտի ցաւով կը դիտէ այս բոլորը, սրտին խորէն երանի տալով այն օրերուն, որ Հայը կ'ապրէր որպէս ճշմարիտ հայ, իր Հայու դիմագծով:

Յուսանք եւ սպասենք լաւագոյն օրերու հեռանկարով:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

LIVRES REÇUS

LIVRE BLEU
du gouvernement britanique
concernant
LE TRAITEMENT DES ARMENIENS
dans l'empire ottoman
1915 - 1916
Ed. Payot, Paris 1987

×

RAPPORT SECRET
SUR LES MASSACRES D'ARMENIE
1915 - 1916
JOHANNES LEPSIUS
préface de Paul Thibaud
Ed. Payot, Paris 1987

×

LES MASSACRES DES ARMENIENS
1915 - 1916
Arnold J. TOYNBEE
Ed. Payot, Paris 1987

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ «ԱՐՄԵՆԻՕ» ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԽՈՒՄԲԸ ՓԱՅԼՈՒՆ ՄՐՑԱՇՐՋԱՆ ՄԸ ԿԸ ԲՈԼՈՐԷ

«Արմէնիօ» եւ իր երազը...», այս խորագրին տակ «Քլարին», Պուէնոս – Այրէսի կարեւոր օրաթերթերէն մէկը, կը հրատարակէ գրութիւն մը՝ քաղաքին հայկական ֆութպոլի ակումբին մասին: Այս թերթը միակը չէ որ, այս մրցաշրջանին, մօտէն կը հետաքրքրուի հայանուն խումբին արդիւնքներով: «Տէփորթիվօ Արմէնիօ» կը զարմացնէ Արժանթինի ֆութպոլասէրները իր ներկայ յաջողութեան պատճառաւ:

Երա՞զը. մտնել «Նասիոնալ Ա.»ի մէջ, այսինքն Արժանթինի բարձրագոյն դասակարգին մէջ: Երբ մտաբերենք արժան – թինեան ֆութպոլին որակը – աշխարհի երկրագունդի – կարելի է երեւակայել թէ որքան հաճելի երազ մըն է այդ: Երազ եւ, ըստ վերջին արդիւնքներուն՝ որոնց կը հետեւինք «Արմէնիա» թերթին մէջ, կան կարելիութիւններ որ ան դառնայ իրականութիւն:

Անցողակի ըսենք որ «Արմէնիա» Պուէնոս – Այրէսի օրաթերթն է: Հայերէն: Երեքշաբթի օրերը սակայն կը հրատարակուի ամբողջովին սպաներէն, կարեւոր տեղ մը տալով «Արմէնիօ»ի գործունէութեան:

Հայանուն խումբը, Մարտի սկիզբը, կը մնար առանց պարտութեան, 26 խաղերէ վերջ եւ կը գլխաւորէր դասաւորումը:

«Արմէնիօ» քիչ – շատ արհեստավարժ խաղացողներէ կազմուած խումբ մըն է: Տարիներէ ի վեր կը մասնակցի Արժանթինի ախոյեանութեան: Երկու մրցաշրջաններէ ի վեր է որ մանաւանդ կը գրաւէ մամուլին ուշադրութիւնը իր յաջող խաղերով:

1986–ին վերելք ունենալով կ՚անցնէր «ազգային» երրորդ բաժանումէն երկրորդը, այսինքն դասակարգ մը միայն վար ընտրանիէն: Ահա այս տարի, հակառակ նորեկ մը ըլլալուն, կը գլխաւորէ ախոյեանական իր խմբակը, տիրապետելով իր մրցակիցներուն կամ հաւասար արդիւնք ձեռք ձգելով անոնց դէմ:

Մարտ 1–ի իր հերթական մրցման համար կ՚այցելէր Ռեսիսթենսիա քաղաքը. Չաքօ նահանգին մէջ. Պուէնոս – Այրէսէն հազար քիլոմեթր հեռու քաղաք մը՝ ուր, հաւանաբար, առաջին անգամն էր որ խօսք կ՚ըլլար հայ անունին: Երկու խումբերը մրցումը կը վերջացնէին հաւասարութեամբ (1 – 1): «Արմենիօ» կը մնար առաջատար մէկ կէտի առաւելութեամբ վերելքի միւս գլխաւոր յաւակնորդին, Քոլոնի վրայ: Նուազագոյն առաւելութիւն մը. պայքարը պիտի ըլլայ անկասկած շատ խիստ առաջնութեան վերջաւորութեան մօտ:

Ըսենք թէ հայանուն խումբը կ՚ընդգրկէ արհեստավարժ խաղացողներ: Վարիչները Հայեր են: Խումբը բաղկացած է ընդհանուր առմամբ ոչ հայ մարզիկներէ: «Արմէնիօ»ի կազմին մէջ, ինչպէս մեզ մօտ, Վալանսի Հայ Մարզականին, Սէն – Թ՚Անթուանի կամ Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն – Տէսինի խումբերուն մէջ, հայածին խաղացողներու ներկայութիւնը բացառիկ է: Տարբերութիւնը սակայն Ֆրանսայի հայանուն ակումբներուն եւ «Արմէնիօ»ի մէջ այն է թէ այս վերջնոյն խումբին որակը – դատելով արժանթինեան ֆութպոլի արժէքէն – շատ աւելի բարձր է, քան Ֆրանսայի մեր խումբերուն: Եւ նաեւ, կը կարծենք, անհրաժեշտօրէն, «Արմէնիօ»ի վարիչներուն նիւթական զոհողութիւններն ալ մեծ պէտք է ըլլան:

Բայց ինչո՞ւ այդ զոհողութիւնները: Ինչո՞ւ վճարել օտար խաղացողներու: Ալպէրթօ Բարսեղեան, արժանթինեան խումբերուն նախկին անդամ մը եւ ներկայիս գլխաւոր մարզական պատասխանատու «Արմէնիօ»ի վարչական կազմին մէջ, սապէս կը բացատրէ «Լա Ռաձոն» թերթին խմբագրին. կ՚ամփոփենք՝ «Որպէսզի ֆութպոլին ժողովրդականութեան ընդմէջէն, ճանչցուի մեր համայնքը, որքան լսուի եւ խօսուի «Արմէնիօ» խումբին մասին, այնքան աւելի թիւով մարդիկ պիտի հետաքրքրուին անով, հայ անունով, թերեւս Հայերու պատմութեամբ ալ»:

Նոյն նպատակը ունին նաեւ ֆրանսահայ ֆութպոլի վարիչները մեծ մասամբ: Եւ ունին նաեւ, մանաւանդ, ֆութպոլի կիրքը...

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԸ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մարտ 8–ին Իսիի Եկեղեցւոյ Նուրհան Ֆրէնկեան Մշակութային սրահին մէջ յիշատակուեցաւ Վարդանի եւ 1036 Հայ Քաջերու Տօնը՝ կազմակերպութեամբ՝ Իսիի Եկեղեցւոյ Պայծառութեան Տիկնանց Մարմնի:

Ժամը 15–էն սկսեալ աւելի քան 200 հոգիներ լեցուցած էին սրահը եւ տեղ գրաւած անուշեղէններով ու զովացուցիչներով բեռնաւորուած սեղաններու շուրջ:

Ներկայ էին նաեւ Ժիրայր Վրդ. Թաշճեան, Միւռոն Վրդ. Գըվըլեան, Պ. Նուրհան Ֆրէնկեան, հոգաբարձութեան ներկայացուցիչներ, Ֆէրիգիւղի Միութեան վարչութեան ներկայացուցիչներ եւայլն:

Օրուան խօսնակը Տիկին Ն. Աթմաճեան հանդէսը բանալու համար բեմ հրաւիրեց Միութեան ատենապետուհին՝ Տիկին Ն. Միսիրլեան, որ բարի գալուստ մաղթելով ներկաներուն չեշտեց թէ՝ մեր նախնիները ինկան 451 թուականին Վասն Յիսուսի եւ Վասն Հայրենեաց. որպէսզի մենք եկող սերունդները որպէս հայ ապրինք: Ապա յաջորդաբար բեմ հրաւիրուեցան Անի եւ Մարի Սվաճեան քոյրերը, Սօֆի եւ Իզապէլ Մանուկեան քոյրերը, Տիկին Մարալ Վարդանեան, որոնք երգեցին ու նուագեցին գերազանցօրէն բարձրացնելով օրուան խորհուրդը եւ խանդավառութիւն ստեղծելով սրահին մէջ: Ինչպէս միշտ Պր. Ռազմիկ Աբրահամեան իր յայտնի տաղանդով արտասանեց՝ «Ազատութիւն» յուզիչ քերթուածը եւ Միւռոն վարդապետ երգեց՝ Լռեց: Ամպերը եկան ... Վարդանի երգը:

Տիկին Երանուհի Մանուկեան Միութեան անդամուհիներէն շատ պարզ ու հակիրճ կերպով ներկայացուց Միութեան գործունէութիւնը, անցեալի կատարած աշխատանքները եւ ապագայի ծրագիրները: Մասնաւորապէս շնորհակալութիւն յայտնելով հոգաբարձութեան եւ մանաւանդ եկեղեցւոյ քարտուղարուհիին Տիկին Ռոզէթ Տէրվիշեանի ու Միւռոն վարդապետին իրենց աջակցութեան եւ օգտակարութեան բոլոր իրենց ձեռնարկներուն:

Խօսք առաւ նաեւ Ժիրայր Վրդ., վեր առնելով Վարդանի եւ զինակիցներու կատարած անզուգական հերոսութիւնը որու շնորհիւ Հայը կը շարունակէ ապրիլ Հայ եւ չեշտեց անոնց հետեւելու կարեւորութիւնը մանաւանդ Սփիւռքահայերուս համար:

Տիկին Ն. Աթմաճեան եւս խանդավառութեամբ ու շեշտաւորումով արտասանեց Պարոնեանէն երկու գործեր: Ապա օրուան բանախօսը՝ Միւռոն Վարդապետ ըսաւ թէ «Քրիստոնէութեամբ, Գիրերու գիւտով ու Վարդանանցով հայ ազգը ինքնուրոյն եւ իւրայատուկ դիմագիծ մը ստացաւ որ դարերէ ի վեր մեզ կը պաշտպանէ օտար ամէն տեսակի նուաճումներու դէմ, թէ Վարդան եւ անոր խորհուրդը կը շարունակեն դաստիարակել սերունդներ, ապահովելով մեր գոյութիւնը»:

Կատարուեցան բազում դրամական նուիրատուութիւններ, որոնք պիտի տրամադրուին ապագայի նորանոր ձեռնարկներու համար, ինչպէս նաեւ վիճակահանութեամբ մը վերջ գտաւ այս շատ շինիչ, գեղեցիկ ու մանաւանդ դաստիարակիչ հանդիսութիւնը:

Շնորհակալութիւններ ու նորանոր յաջողութիւններ Պայծառութեան Տիկնանց Մարմնին:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

Լիզ Սարեանի նոր սալը՝
ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՄԸ

1984 Ապրիլին էր, որ Ֆրանսահայ սիրուած երգչուհի Լիզ Սարեան կը հրաւիրուէր Հայաստան, երգահանդէսներու շարք մը տալու: 15 օրուան մէջ, Ծիծեռնակաբերդի բարձունքին կառուցուած մարզա – համերգային պալատը 13 երգահանդէս կուտար երգչուհին, ամէն անգամ աւելի քան եօթը հազար ունկնդիրներու առջեւ, ներկայացնելով հարուստ երգացանկ մը՝ սկսեալ «Մշոյ օրօրոցային»էն մինչեւ Ալեքսէյ Հէքիմեան ու Գուսան Շահէն, երգեր՝ սիրոյ ու հայրենիքի, ինչպէս նաեւ մարդկային առաքինութիւններու մասին:

Հայրենիքէն յաղթական վերադարձէն շուրջ երեք տարի ետք, սալերու արտադրութեան Տոմ հաստատութիւնը հրապարակ հանած է յիշատակելի այդ երեկոյթներու տպաւորութիւնը յաւերժացնող սալ մը, որ կը ներկայացնէ Լիզ Սարեանի հարուստ երգացանկէն փունջ մը՝ Հասանկդ բարձր, Առաւօտեան արշալոյսին, Օրօր, Աստան հայրենի, Պալալայքա, իսկ երկրորդ երեսը՝ Անցնում եմ նազով, Դերիկօ, Հովն ընկաւ, Տըլէ եամաn, Զարթիր լաo:

Երգչուհիին մեկնաբանութիւններուն կ՚ընկերանայ Հայաստանի ձայն – հեռատեսիլի բազմամարդ նուագախումբը, ղեկավարութեամբ Մելիք Մավիսակալեանի: Կը մասնակցին նաեւ Փարիզէն գացած քանի մը երաժիշտներ:

Սալին սկիզբը արձանագրուած է նաեւ երեւանեան երեկոյթներու հանդիսավարուհիին ներկայացման խօսքը, ուր կ՚ըսուի, թէ Լիզ Սարեանի արուեստը կը գրաւէ ու կը յուզէ ունկնդիրը լաւատեսութեամբ, անմիջականութեամբ եւ հայրենասիրական շունչով: Անոր երգը մեր ժողովուրդին երգն է, մեր Տըլէ Եամանը, Ալագեազը, Էրեբունին, Արփա Սեւանը...

Սալին վրայ արձանագրուած է նաեւ Լիզ Սարեանի ուսուցչուհի Արաքսի Հազարեանի «Հայու մը» խորագրով բանաստեղծութիւնը, զոր այնքան ապրումով ու վարակիչ շունչով կ՚արտասանէ երգչուհին, Էլիա Փեհլիվանեանի քանոնի ընկերակցութեամբ:

Սալին կողքը կը ներկայացնէ Երեւանի մարզա – համերգային պալատի ներքնամասը, ուր ներկայ եօթը հազար Հայերու սրտերը կը բաբախեն Լիզ Սարեանի երգի հնչիւններուն զուգընթաց:

Յաղթանակ մը յաւերժացնող յիշատակարան մըն է Լիզ Սարեանի այս նոր սալը, արժանի՝ իր տեղը գրաւելու մեր ձայնադարաններուն մէջ:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

— «ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ —

Մ
Ա
Յ
Ր
Ի
Կ

ԱՆՐԻ ՎԵՐՆԷՕՅ

Թարգմանութիւն՝ Ա. Թ.

Ed. R. Laffont. Paris, 1985

Ահաւասիկ: Վերջացուցած էր:

– Քրոնաթոր դէմքը սրբելու համար հանեց իր թաշկինակը, կմկմալով.

– Որքա՜ն տաք է հոս:

Ճիշդ է որ «մանկութիւնը իր հոտերը ունի»:

Ալեքսանտրի այս այցելութիւնը իմ մէջս յարուցած էր դժուարին ժամանակներու շրջանս. Տրակոն փողոցի այդ Հինգշաբթին, մայրս, որ ինծի կը սպասէր փողոցին անկիւնը, Աննա մօրաքրոջս պախլավաները, Գայեանէին ինծի կարած գեղեցիկ շապիկը...:

– Ըսէք, Ալեքսանտր, ինչո՞ւ հրաւիրած էիք զիս այդ օրը ընկերներու այդ նախընթրիքին:

Բացայայտ էր որ այս մէկը վերջին բանն էր, որուն կը սպասէր: Հարցումը ինկած էր այնպէս, ակամայ, ժամանակով շատ հասունցած պտուղի մը նման:

Այս էջին դիմաց, զոր յանկարծ դէպի ետ դարձուցեր էի, խոշոր բացուած իր աչքերը կ՚ոլորէր, կը խարխափէր յիշատակներու միջեւ, փորձելով ինքզինքը ազատել ինկած խորխորատէն, ջանալով ժամանակը ի նպաստ իրեն գործածել:

Ո՞ր նախընթրիքը ... ե՞րբ ... ոչ ... իրապէս, ոչինչ կը յիշէր ... ինչո՞ւ ... ի՞նչ պատահած էր այդ օրը...

Այդ օրը 30 տարի առաջ էր. երեք – չորս բաները զորս կ՚ուզէի իրեն ըսել եւ ընդմիջուած էին ելեկտրական կառախումբին տապալումով, հիննալով կորսնցուցած էին իրենց ուժգնութիւնը:

Հարցը ժամանցումի ենթարկուած էր:

Պէտք էր որ ներկային դառնայի, այդ զաւկին՝ որ քիչ մը գրգռանք կ՚առթէր ինծի: Այդ տղան, որ հոն, Մարսէյլ, կը սպասէր, որ արուլ պարիկ մը զար զինքը փրկելու աւարտական դասարանը կրրկնելէ, ու երկրորդ, ենթադրեալ «պաք» է մը:

Պէտք էր որ բացատրէի «մեծ գործեր»ու այս Ալեքսանտրին, թէ այս արկածախնդրութիւնը ուրիշ աշխարհի մը կը պատկանէր: Աշխարհ մը՝ որ կը գտնուէր ցցուն ուղտափուշերով ցանկապատի մը ու բազմաթիւ կղպանքներու ետին:

Կը գտնուէի հին ժամանակներու պատկանող մարդու մը առջեւ, որ եկած էր պաշտօն մը, ատրճան մը, դիրք մը գնելու իր տղուն համար:

Ոչ մէկ փափաք ունէի զինքը համոզելու ահռելի դժուարութիւնը յանձն առնելու: Խուսափեցայ աւելորդ բացատրութիւններէ, փախուստի ճամբայ մը գտնելով, որ մեզ կրկին կը դնէր գործի շրջանակին մէջ:

– Սիրելի Ալեքսանտր, մեր երջանիկ օրերու սիրոյն, իրապէս մեծ հաճոյք պիտի զգայի ձեր տղուն օգնելով, սակայն վաղը Ամերիկա կը մեկնիմ:

– Իրա՞ւ ... բայց ... դուն ... դուք ե՞րբ կը վերադառնաք:

– Հինգ տարիէն:

Բառացի իրականութիւն էր:

Ամերիկայի այս պարտաւորութիւնը անկէ խլեց երկու – երեք «անշուշտ», ամէն մէկը տարբեր ոճով արտասանուած, ինչ որ կը նշանակէր. «ուրեմն չար բախտէս էր»: Տղեկառքը փախցուցած մէկու մը դէմքը ունէր: Կը փակէի մանկութեան աւելորդ ընկերներուս անուանացանկը:

Երբ Վոռնաւ ու կակուղ իր ձեռքը երկարեց ինծի, պարագայական քանի մը մաղթանք մրմռալով, վերջին անգամ մըն ալ դիտեցի զինքը:

Բերանը ծալուեր էր դժկամակ ծալքով մը. վերադառնած էր կոտրած վայրաշարժին առջեւի տասը տարեկանի դէմքը:

×

Քսան տարի եւս անցած է այս վերջին հանդիպումէն ի վեր:

Եթէ քմայք մը, կամ մեծ միջնորդը՝ դիպուածը այս տողերը քշէ Ալեքսանտրին աչքերուն առջեւ, ոչինչ պիտի խռովէ այսօր իր ընտանեկան անդորրը, քանի որ Ալեքսանտր ... Ալեքսանտր չէր կոչուեր:

(Շար. 62)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ (heading set as ՇՈՐՀԱԿԱՆԳԻՍՏ on the page)

Այրի Տիկին Մարիամ Սահակեան, Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Սաեփան Ճէրպիլեան, Տէր եւ Տիկին Սահակ Սահակեան, Տոքթ. Շահան Սահակեան եւ ընտանիկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Մարտ 22, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՀԱՃԻ ՅՈՎՍԷՓ ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գլխութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Վ. Պայրամեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Հայկ Պայրամեանի մահուան 10-րդ տարելիցին ի յիշատակ կը նուիրեն 200 Ֆ. Փարիզի Եկեղեցւոյ, 100-ական Ֆ. Կարմիր, Կապոյտ Խաչերու եւ Անդրանիկի շիրիմի նորոգութեան, իսկ 500 Ֆ. իր սիրելի «Յառաջ»ին:

CROIX BLEUE

EMISSIONS CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
SUR LES ONDES DE RADIO ASK
ANNEE 1987

— MARS
SAMEDI 21 MARS A 11H15
CONS. D'ADM. SECT. ARNOUVILLE

— AVRIL
SAMEDI 4 AVRIL A 11H15
SAMEDI 18 AVRIL A 11H15
CONS. D'ADM. SECT. SEVRAN

— MAI
SAMEDI 2 MAI A 11H15
SAMEDI 18 MAI A 11H15
CONS. D'ADM. SECTION CHAVILLE

— JUIN
SAMEDI 6 JUIN A 11H15
SAMEDI 20 JUIN A 11H15
CONS. D'ADM. SECT. ISSY

U. G. A. B. - MARSEILLE

CONFÉRENCE

du
Professeur Lévon MEKERTCHIAN
Membre de
l'Académie des Sciences d'Arménie

«LA POESIE ARMENIENNE MEDIEVALE»
(en arménien
avec traduction simultanée)

le Vendredi 20 Mars à 21 h
au siège de l'UGAB
33, cours Pierre Puget, Marseille

Cette Conférence est donnée à l'occasion du séjour en France du Professeur Mekertchian, dans le cadre de l'accord entre les Universités d'Erévan et de Montpellier III.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կեսարիոյ Հայրենակցական Միութեան տարեկան ճաշը՝ Կիրակի, Մայիս 24, ժամը 13-ին «Ալեք Մանուկեան» սրահին մէջ:

LA MAISON
DE LA CULTURE ARMENIENNE
d'Issy-les-Moulineaux vous présente

DÉCALAGE HORAIRE

Un spectacle musical mis en scène
par SERGE AVEDIKIAN

avec :
Gérard CARCIAN (kamantcha)
Mick SARKISSIAN (doudouk)
Vasken SOLAKIAN (tar/saz)

et

PHENIX 1915
Le groupe de danses contemporaines arméniennes

à L'AUDITORIUM
d'Issy-les-Moulineaux
MERCREDI 18 MARS à 20 h 30

Auditorium d'Issy-les-Moulineaux
Mail Raymond Menand
Métro : Mairie d'Issy
Participation : 50 F

VOYAGE CULTUREL ARMENIEN

EN RUSSIE ET AU CAUCASE

sous la conduite de CLAUDE MUTAFIAN
DU 3 AU 18 JUILLET

avec les visites : 4
A Moscou
- l'Institut Lazarian

En Arménie, en dehors des excursions classiques
- Le Monastère de Noravank
- Et pour la première fois le Zanguezour
- Et à Leningrad

A la rencontre des joyaux du Caucase
Leningrad / Bakou / Erevan / Tbilissi / Moscou
— DU 5 AU 24 SEPTEMBRE — / — DU 3 AU 22 OCTOBRE —
2 voyages exceptionnels sous la conduite de BERNARD OUTTIER

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS

Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. 47 - 42 - 10 - 35

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. 78 - 60 - 13 - 66

Levon BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. 42 - 61 - 51 - 13

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES St. ANTOINE
214, route Nationale
de Saint Antoine
13015 Marseille
Tél. 91 - 96 - 01 - 06
91 - 03 - 16 - 28

Lic. A 130

Հ.Մ.Մ.
HOMENMEN
1921

Dîner Dansant

organisé par

HOMENMEN

UNION SPORTIVE ARMENIENNE DE FRANCE

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ՝

Հ. Մ. Մ.ի

Ուրբաթ, Մարտ 20, երեկոյեան ժամը 20.00ին

Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝
Երգիչ ՍԻՄՈՆ ԱՐԹԻՆԵԱՆ-ի

CAPPADOCE - (GREGOIRE) ճաշարանի շքեղ սրահին մէջ
67 bis, quai Blanqui — 94140 ALFORTVILLE

Réservation :
48 78 88 70 et 43 78 56 44 Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 230 Ֆր.

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

COLLEGE ARMENIEN
SAMUEL - MOORAT

GRANDE SOIREE
du Collège arménien
SAMUEL - MOORAT

LE 28 MARS à 20 H
dans les salons de l'Hôtel NIKKO
(parking assuré)
61, quai de Grenelle, Paris 15e

animée par l'orchestre G A Y D Z A G

✻ GRANDE TOMBOLA ✻
1er prix : une voiture Peugeot 205

avec la participation de :
Henri VERNEUIL
Patrick DEVEDJIAN
(Député-maire d'Antony)
Aïda et Georges GARVARENTZ

Pour les réservations, téléphoner au bureau du collège : 45. 34. 68. 28

NOUVEAU . . . NOUVEAU . . . NOUVEAU

CONCERT PUBLIC
DE
LIZ SARIAN
A EREVAN

EN VENTE CHEZ VOTRE DISQUAIRE
A PARTIR DU 10 MARS

ATTENTION
tirage limité

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԱՆԻ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

Պօմոնի Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ հովիւը եւ հոգաբարձութիւնը պատիւ ունին ձեզ հրաւիրելու՝
«ԱՆԻ Մշակութային Կեդրոն»ի հիմնադրութեան արարողութեան, Կիրակի, Մարտ 22, կէսօրէ ետք ժամը 4-ին:
31, rue de Calais — 13012 Marseille

= ANTENNE 2 =

Dimanche 22 Mars à 9 heures 30
Emission *«Chrétiens Orientaux»*
de Gérard STEPHANESCO
«L A S O L I T U D E»
avec la participation de
différentes personnalités
(écrivain, universitaire, médecin)
et du Pasteur René LEONIAN
de l'Eglise Evangélique Arménienne

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
19

JEUDI
19 MARS
1987

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: (1) 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

62րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.447 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 62e ANNÉE — No 16.447

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ 590 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐ ԿՈՒՏԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

ԱՆԳԱՐԱ ԿԸ ԳԱՆԳԱՏԻ.- «ՋԻ ԲԱՒԵՐ»

———×———

Երթուղարձերը Ուաշինկթընի եւ Անգարայի միջեւ յանգեցան ի վերջոյ, համաձայնագրի նորոգման Թուրքիոյ եւ Միացեալ – Նահանգներու միջեւ, 5 տարուան համար: Հալեփօղլուի եւ Շուլցի միջեւ նամակներու փոխանակութիւն մը, մինչ Պաշտպանութեան նախարարը՝ Գասպար Ուայնպէրկէր Անգարա կը ժամանէր, ժպիտը երեսին: Այսուհանդերձ Անգարա գոհ չէ, տրուածը քիչ կը գտնէ, մանաւանդ դժգոհ է, որ կերպասեղէնի ներածման քոթան չէ փոխուած:

Ներկայիս, ուրեմն, ըստ գոյացած նոր համաձայնագրին Ուաշինկթըն 590 միլիոն տոլար կուտայ Անգարայի, որու 490 միլիոնը՝ զինուորական օգնութիւն է: Սակարկութիւնները կը տեւէին 1985-ի աշունէն ի վեր: Այն ատեն խօսք կ'ըլլար որ 1979-ի համաձայնագիրը կրկին բանակցութեան դրուի իր ամբողջութեանը մէջ:

Տնտեսական համագործակցութեան եւ պաշտպանութեան համաձայնագրին պայմանաժամը կը լրանար 1986 Դեկտեմբերին եւ ուրեմն նորոգուեցաւ Մարտ 16-ին, հինգ տարուան համար: Իրանի կորուստը (1979) պատճառ եղաւ որ Անատոլուն ամերիկեան հսկողութեան դրութեան արեւելեան յառաջապահեան ըլլայ այլեւս: Միացեալ – Նահանգները բազմաթիւ օդանաւային կայաններ ալ ունին իրենց տրամադրութեան տակ, որոնց կարեւորագոյնն է՝ Ինճիրլիքը, Ատանայի մօտ:

Թուրքիա չէ կրցած ուրեմն ձեռք ձգել իր կերպասեղէնի արտածման քանակութեան դէմ դրուած սահմանափակումի ջնջումը եւ այս առնչութեամբ է, որ Թուրք անձնաւորութիւն մը յայտարարած է. – «Փոխանակ մեզի նիւթական օգնութիւն կատարելու, Ամերիկացիք պէտք է այնպէս օգնեն Թուրքիոյ որ ան ինքզինքին օգնէ թոյլ տալով որ մեր արտադրութիւնները աւելի ծախենք իրենց շուկային վրայ»:

Անգարայի մէջ, Պաշտպանութեան ամերիկացի նախարարին գլխաւոր աշխատանքը պիտի ըլլայ Թուրք զինեալ ուժերու ներկայ վիճակը տեսնել, անոնց արձանագրած յառաջդիմները տարիներէ ի վեր, այսինքն այն օրէն, երբ Ամերիկա արգիլք դրաւ զէնքի հայթայթման վրայ, Կիպրոսի յարձակման վաղորդայնին: Ներկայիս Անգարա երկու գիջում ըրած է: Նախ ընդունած է որ համաձայնագրին վերանորոգումը կատարուի ոչ թէ երկու տարուան համար, այլ՝ հինգ, սակայն չէ կրցած փոխել տալ Ուաշինկթընի այն լրացուցիչ կարգադրութիւնը 7 / 10, այսինքն երբ Ամերիկա 10 տոլար կուտայ Անգարային, եօթն ալ պէտք է տայ Աթէնքի:

«Մոնտ» ալ կը յիշէ, որ առկախ հարց մը կը մնայ: Քոնկրէսի մէկ յանձնախումբին վաւերացումը Հայերու ցեղասպանութեան վերաբերեալ մղած էր Նախագահ Ռէյկընը որ սպառնայ ջնջել Միացեալ – Նահանգներ կատարելիք իր այցելութիւնը, եթէ օրինագիծը քուէարկուի:

«ԱՐԱՐԱՏ-87»ի կազմը

Ստորեւ կուտանք այս տարի «Արարատ» խումբէն հանդէս եկող 24 հայ մարզիկներու անունները, նշելով նաեւ անոնց տարիքը:

Խումբին պատասխանատուն է Մ. Գալուեան. գլխաւոր մարզիչը՝ Ա. Անդրէասեան, օգնական մարզիչներ՝ Ս. Մարտիրոսեան եւ Ս. Դարբինեան:

×

	Տարեկան
Ա. Պողշիվալով	23
Ա. Անտոնեան	26
Յ. Կիրակոսեան	31
Ա. Սարգսեան	24
Աշոտ Խաչատրեան (*խմբապետ*)	28
Ռաֆ. Գալստեան	31
Ա. Ջիլինգարեան	25
Մ. Մարգարեան	28
Ա. Այվազեան	27
Ա. Միրզոյեան	21
Ա. Կարապետեան	21
Ռ. Քոչարեան	24
Յ. Պօղոսեան	20
Ա. Խաշմանեան	20
Պ. Գալստեան	26
Հ. Մխիթարեան	25
Է. Վերանեան	24
Վ. Խաչատրեան	25
Կ. Մարկոսեան	19
Է. Յովսէփեան	24
Գ. Ենգիբարեան	23
Բ. Սափարեան	23
Գ. Քամալեան	22
Ռ. Յակոբեան	25

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ժ. Լ. ՆՈՐՄԱՆՏԷՆԻ շաբաթ մը պայմանաժամ տրուած է, նախքան մահապատիժին գործադրութիւնը, յայտնեց «Յեղափոխական արդարութեան կազմակերպութիւնը», Երեքշաբթի իրիկուն հրապարակուած գեկոյցով մը, զոր ղրկած էր Ան – Նահար օրաթերթին: Երեք էջ արաբերէն ձեռագիր մըն է, ուր կ'ըսուի նաեւ թէ Նորմանտէն խոստովանած է որ ֆրանսական եւ իսրայէլեան գաղտնի ըսպասարկութեանց գործակալ մըն է: Այս շարթուան ընթացքին, պէտք է որ ֆրանսայի պատուիրակներ անհրաժեշտ լուսաբանութիւններ տան: Այս լուսաբանութիւնները կը վերաբերին Փարիզի քաղաքականութեան Միջին – Արեւելքի մէջ, մանաւանդ՝ Իրան – Իրաք պատերազմին:

ՀԱՇԵԹ 34%-ով մաս «Մոնտ»ի տպարանին անանուն ընկերութեան մէջ, որու նախագահութիւնը եւ ղեկավարութիւնը պիտի վարէ «Լը Մոնտ» (դրամագլուխը՝ 50 միլիոն Ֆ. է): Այս ընկերութեան նպատակն է շահագործել գեր-արդիական տպարան մը, որ պիտի շինուի Իվրի եւ պիտի արժէ շուրջ 300 միլիոն Ֆրանք:

ՄՏԱՑԻՆ ՑԵՏԱՄՆԱՑ 18-ամեայ աղջնակի մը ամլացման վճիռը, զոր տուած են Լոնտոնի վերաքննիչ ատեանի երեք դատաւորներ, բանավէճի նիւթ դարձած է երկրին մէջ: Աղջնակը որ 5 տարու երախայի մը մտային կազմութիւնը ունի, սկսած է սեռային հետաքրքրութիւններ ունենալ առանց այդ յարաբերութիւններուն եւ ծննդաբերութեան միջեւ կապ մը գտնելու: Ըստ դատաւորներու յղութիւն մը «աղէտաւոր հետեւանքներ» կ'ունենայ աղջկան համար, բայց քննադատութիւնները շատ են եւ «մտային առողջապահութեան համար հիմնարկ»ին պատասխանատուն վտանգաւոր նախընթաց մը կը տեսնէ այս որոշումին մէջ: Կ'ատարկուի սակայն որ նման որոշում մը կը տրուի, որովհետեւ տկարամիտները այլեւս ապատօրէն կ'ապրին եւ արգելափակուած չեն:

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ԶԱՆԱԶԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Իրկուտսկ տեղի ունեցած «Դինամօ» Ընկերութեան կռփամարտի երիտասարդական ախոյենութեան յաջող արդինք ձեռք ձգած է երեւանցի մարզիկ Յակոբ Վարդանեան, հանդէս գալով 81 քիլօ ծանրութեան դասակարգէն: Նախնական մրցումներու մէջ մեծ առաւելութեամբ յաղթանակներ տանելէ ետք աւարտականին կէտերով պարտութեան մատնած է Դաշնակցային Ռուսիոյ ներկայացուցիչ Լ. Իվանովը եւ նըւաճած ախոյեանի տիտղոսը: Սեւանէն Արա Վարդանեան (48 քիլօ) գրաւած է երկրորդ տեղը, իսկ դարձեալ Երեւանէն Վլադիմիր Գասպարեան (57 քիլօ) արժանացած է երրորդ մրցանակի:

**

Ֆլորիտայի Օրլանտօ քաղաքին մէջ տեղի ունեցած Միացեալ – Նահանգներու եւ Խորհրդային Միութեան կռփամարտի ատենական մրցումները վերջ գտած են Ամերիկացիներու յաղթանակով: Խորհ. Միութեան խումբէն առաջին յաղթանակը տարած է լենինականցի Մեխակ Ղազարեան (57 քիլօ):

**

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Լվովի «Բարեկամութեան բաժակ» միջազգային մրցաշարքին, լենինականցի 18-ամեայ մարզիկ Իսրայէլ Միլիտոսեան մեծ յաջողութիւն արձանագրած է: Հանդէս գալով 67.5 քիլօ ծանրութեան դասակարգէն, ան 152.5 քիլօ բարձրացնելով սահմանած է աշխարհի եւ Խորհ. Միութեան երիտասարդական նոր մրցանիշ մը: Ընդհանուր արդիւնքով Իսրայէլ Միլիտոսեան բարձրացուցած է 335 քիլօ: 82.5 քիլօ ծանրութեան դասակարգէն հանդէս եկող Հոկտեմբերեանցի Գառնիկ Ղազարեան իր գերազանցութիւնը ցուցաբերած է երկու ձեւերուն մէջ՝ պոկած է 170 քիլօ, ուժէն բարձրացուցած 205 քիլօ (ընդհանուր արդիւնք՝ 375 քիլօ):

**

ԲԱՍՔԵԹ ԲՈԼ

Նովոսիբիրսկ տեղի ունեցած պասքէթպոլի խորհրդային ախոյենութեան աւարտական հանդրուանի առաջին շրջանին հանդիպած են Արովեանի «Հատիս»ը եւ Ռիգայի ՏՏՏ-ն: «Դինամօ» մարզական ատանը լեցուն եղած է: Արովեանցի մարզիկուհիները իրենց խաղարկութեամբ հիացում պատճառած են եւ յաղթած 68 – 49 (կիսախաղին՝ 33 – 19) արդիւնքով:

**

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ

Քիշնեւ տեղի ունեցած է Խորհ. Միութեան ըմբշամարտի երիտասարդական ախոյենութիւնը, որուն մասնակցած հայ մարզիկները կարեւոր յաջողութիւններ արձանագրած են: Այսպէս, 57 քիլօ ծանրութեան դասակարգէն հանդէս եկող երկու հայ ըմբշամարտիկներ՝ լենինականցի Աղասի Մանուկեան եւ երեւանցի Արմէն Բաբալարեան, աւարտականին դէմ դիմաց ելած են: Ախոյեանի ոսկէ մետալը շահած է Ա. Մանուկեան, իսկ իր մրցակիցը արժանացած է արծաթէ մետալի: Մուրադ Սարգսեան (82 քիլօ) հինգ յաղթանակ տարած է զօրաւոր ըմբշամարտիկներու դէմ, բայց պարտուելով Եւրոպայի պատանիներու ախոյեան Ն. Ալմիշայեւէ, պայքարը շարունակած է 3-րդ տեղի համար եւ յաջողած է նուաճել պղնձէ մետալը: Լաւ տպաւորութիւն թողուցած է նաեւ Լենինականէն Ալեքսան Ստեփանեան (52 քիլօ), իր դասակարգին մէջ հինգերորդ հանդիսանալով:

**

ՍԱՄԲՕ

Կալինին քաղաքին մէջ տեղի ունեցած սամպոյի Խորհ. Միութեան երիտասարդական ախոյենութեան մասնակցած են նաեւ Հայաստանէն վեց մարզիկներ: Յաջող արդիւնք ձեռք ձգած է Մարալիկէն Յակոբ Սուքիասեան: 52 քիլօ ծանրութեան դասակարգէն հանդէս գալով հայ ըմբշամարտիկը միայն պարտութիւն կըրած է աւարտականին եւ պարգեւատրըւած արծաթէ մետալով: Բարձր գնահատուած են կիրովականցի Գագիկ Ղազարեանի (62 քիլօ) կարելիութիւնները: Նախնական հանդիպումներուն ան աչքի զարկած է լաւ պատրաստականութեամբ եւ տպաւորիչ յաղթանակներ տարած: Սակայն ենթախումբի վճռական հանդիպումին պարտուելով ան պայքարը շարունակած է երրորդ տեղի համար եւ յաղթական հանդիսանալով շահած է պրոնզէ մետալը:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ – ՄԱՐՏ 5 – 13)

ՀՈՒՆԳԱՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԼՈՏԱՐ ԼԱՍԼՕ ԵՐԵՒԱՆ ԱՅՑԵԼԱԾ

Երեւան այցելած է հունգարացի բանաստեղծ – թարգմանիչ Լոտար Լասլօ: «Գրական Թերթ»ի աշխատակիցը հանդիպում մը ունեցած է հիւրին հետ, ծանօթանալու համար անոր ծրագիրներուն: Հունգար բանաստեղծը նշած է. – «Հայ քերթողութեան հետ իբրեւ թարգմանիչ ծանօթանալու եւ շփուելու կարելիութիւն ունեցած եմ տասը տարի առաջ: Ձեռքս ինկած էր Իսահակեանի քնարերգութեան հաւաքածոյ մը, որ ինծի համար յայտնութիւն եղաւ: Գիտէք թէ հայերէնի գիտակ Վալ Սալմաշի կատարեց տողացի թարգմանութիւնը, ես ալ իրականացուցի բանաստեղծական թարգմանութիւնը: 8 տարի առաջ հունգարերէն լոյս տեսաւ Իսահակեանի «Ընտիր բանաստեղծութիւններ» հաւաքածոն, որ հրատարակուեցաւ մեր «Լիրա մունդի» (համաշխարհային քնարերգութիւն) մատենաշարով: Վերջերս այդ մատենաշարով լոյս տեսած Գէորգ Էմինի բանաստեղծութիւններու հաւաքածոյի մեծ մասը ես թարգմանած եմ: Պէտք է ըսել, որ Գէորգ Էմին մեծ օգնութիւն ցուցաբերեց դիւրացնելով թարգմանութեան ընթացքը: Այժմ «Եւրոպա» հրատարակչականը (ուր կը պաշտօնավարէ թարգմանչուհի Եուտիթ Փոռ) ծրագրած է տպագրել հայ դասական քնարերգութեան մեծ հաւաքածոյ մը՝ «Հայ գրականութեան հայելի» խորագրին տակ: Հոն եւս թարգմանութիւններ ունիմ՝ սկսեալ դիւցազնավէպէն՝ «Սասունցի Դաւիթ»էն, մինչեւ միջնադարեան բանաստեղծները: Երբ վերադառնամ տուն՝ Հունգարիա, Զարենցի հաւաքածոն՝ որուն յառաջաբանը գրած է Եուտիթ Փոռ, արդէն վաճառքի մէջ կ'ըլլայ:

«...Աշխատանքի, թարգմանութեան ընթացքին յաճախ կը ծնին նոր մտքեր: Այսպէս, Զարենցի՝ «Վահան Տէրեանի յիշատակին» բանաստեղծութիւնը թարգմանելու ատեն իմ մէջ մղում մը յառաջացաւ թարգմանելու նաեւ Տէրեանի քընարերգութիւնը: Իմ ապագայ ծրագիր – ներուն համար այս ճամբորդութիւնս մեծ օգտակարութիւն ունեցաւ: Հայաստանի մասին իմ տպաւորութիւնս աւելի խորացաւ: Գրողներու Միութեան աջակցութեամբ ես կարելիութիւն ունեցայ հարստացնելու իմ ստեղծագործական ներկապընակը: Ոչ միայն խզում չեղաւ գիրքերու եւ կեանքի միջեւ, այլեւ, ընդհակառակն, իրականութիւնն իմ կարծածէն աւելին էր: Հայոց հողին հետ շփումը ինծի շատ բան տուաւ ու դեռ կուտայ»:

ՎԱՀԷ ՍԷԹԵԱՆԻ ՀԵՏ՝ ՄՏԵՐՄՕՐԷՆ

Անցնող Դեկտեմբերի վերջաւորութեան եւ Յունուարի սկիզբը հաճոյքը ունեցանք վայելելու այցելութիւնը Դր. Վահէ Սէթեանի, որուն հետ ունեցանք նաեւ մտերմիկ զրոյց մը խմբագրատանս մէջ:

Ծերունազարդ բայց միշտ երիտասարդ, Դր. Սէթեան ծանօթ դէմք է Սփիւռքի, բայց յատկապէս Լիբանանի մէջ, ուր իր անունը սերտօրէն կապուած է շրջանի ազգային – թեմական կեանքի վերջին աւելի քան կէս դարու հոլովոյթի բազմաթիւ հանգրուաններուն հետ:

Հակառակ յառաջացած տարիքին (ծնած է Հալէպ, 1905–ին, ան պահած է մտքի պայծառութիւնը թէ կոնակի գօրութիւնը, եւ այս՝ ոչ միայն ֆիզիքական իմաստով:

Մեր հարցազրոյցը, հաւաքական հարցեր շօշափելով հանդերձ, կեդրոնացուցինք յատկապէս իր վրայ, մեր ընթերցողներուն աւելի մօտէն ծանօթացնելու համար մարդը, իր գործը եւ իր մտածումները:

– Ընտանիքս (Եագուպ Սէթ՝ մեծ հօրս մեծ հայրը) Նոր Ջուղա ապրած է 200 տարի առաջ: Սէթեան մեծ հայրս Համատան, Պաղտատ, ապա Հալէպ փոխադրուած է: Հայկական վարժարան չեմ յաճախած (ետքը, անշուշտ, Դր. Սէթեան պիտի դառնար հայ դպրոցի պահապան հրեշտակներէն մէկը), գերմանական ղրկած են զիս. տունը սորված եմ հայերէնը:

– Դր. Վահէ, ինչո՞վ զբաղած էք:

Խօսքս կը վերաբերէր իր գործի ասպարէզին: Ինք տարբեր ձեւով կ՚ընդունի հարցումս:

– Անդամ եղած եմ ուսումնական խորհուրդի, դատաստանական եւ քաղաքական ժողովներու: Ուսումնական Խորհուրդի անդամակցութեանս շրջանին կարեւոր գործերէն մէկը եղաւ երեք տարուան մէջ բարելաւել տնտեսականը, կրկնապատկուեցան ուսուցիչներու վճարումները: Մեր ընտանիքի մտահոգութիւնը եղած է ատիկա (կրթական գործը) միշտ – մօրս կողմէ մեծ – հայրս օսմանեան երեսփոխանական ժողովի անդամ էր (1877), հետապնդած է վարչական ապակեդրոնացեալ դրութեան ստեղծումը, որ շրջանները տեղւոյն ժողովուրդի շահերուն համաձայն կառավարուին. յեղափոխական նկատուած է, իր դէմ մահավճիռ եղած է: Իր զաւակները որոշած են որ քաղաքականութեամբ չզբաղին, այլ՝ մշակութային գործով: Միւս կողմէ, Սէթեան մեծ հայրս Հալէպի մէջ վարժարան մը հաստատած է իր ծախսով: Գրքերու սէրն ալ մօրեղբօրմէս կուգայ. Իսկէնտէր Գարաճեան թղթակիցը եղած է Պոլսոյ մեր թերթերուն՝ «Արեւելեան մամուլ», «Բիւզանդիոն»: Ազգային վարժարաններուն օգնած է, ուսանող պահած է:

– Դր. Սէթեան, իսկ ձեր ասպարէ՞զը:

Վահէ Սէթեան կարեւորութիւն չի տար հարցադրումիս. կը շարունակէ նոյն խանդավառութեամբ խօսիլ ոչ թէ գրպան, այլ՝ հոգի՛ լեցնող իր գործերուն մասին:

– 1940 – 1941–ին երբ կաթողիկոսարանը վերակազմեցինք եւ Ազգային Սահմանադրութիւնը պատշաճեցուցինք Սուրիոյ – Լիբանանի մեր պայմաններուն, Պոլսոյ պատրիարքութեան պաշտօնը Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան փոխանցուեցաւ: Մշակեցինք նոր կանոնագիր մը եւ քուէարկել տուինք. առաջին անգամ ըլլալով պատգամաւոր ընտրեցինք մասնակցելու համար Գէորգ Զ.–ի ընտրութեան՝ 1941–ին:

Վահէ Սէթեան այդ օրերուն իսկ անդամ կը դառնայ Ազգային Կեդրոնական վարչութեան, եւ անդամ կը մնայ մինչեւ այսօր՝ մէջընդմէջ: Իսկ 40 – 50 տարիէ ի վեր մաս կը կազմէ Ազգային Ընդհանուր ժողովին:

– Լաւ, խնդրեմ քիչ մըն ալ խօսեցէք ձեր ասպարէզին մասին, կը պնդեմ:

Դժկամակութեամբ, սակայն սահուն, կուտայ կարգ մը ժլատ տեղեկութիւններ իր անձնական կեանքէն: Կը պատմէ, որ մինչեւ 1945 Հալէպի մէջ, այդ թուականէն ասդին ալ՝ Պէյրութ զբաղած է կերպասի առեւտուրով, հիւսուածեղէնի արտադրութեամբ, ողբացեալ՝ Մելանդթոն Արսլանեանի հետ՝ ադամանդի վաճառականութեամբ, դրամական շահարկումներով, եւայլն:

– Երբ գործի ընկերս՝ Նշան Փալանճեանը մեռաւ, անոր քոյրերէն խոստում մը առի, որ նուիրատուութիւն մը ընեն. նպատակս դպրոցն էր. այդ շրջանին Եգիպտոս կը գտնուէի (1934–էն ի վեր յաճախ կ՚երթայի գործով): Մեր փաստաբանը Օննիկ Մաճառեանն էր: Այն ատեն էր, որ Համազգայինի ճեմարանի հին շէնքը պիտի փլցնէին, շուարած էին թէ ի՞նչ պիտի ընեն: Յաջողած էի Փալանճեան քոյրերու միտքը փոխել եւ կտակը դպրոցին դարձնել: Նաւասարդեանին խօսք տուեր էի. գիտէի նիւթական կացութիւնը: Եկան կարծիքս առնելու: «Լաւագոյն ձեւը՝ Նշանի յիշատակը յաւերժացնելն է. ձգեցէք, որ ես կարգադրեմ», ըսի, ստացայ իրենց հաւանութիւնը – (իրենքը՝ Համազգայինի Կեդրոնական վարչութիւնն ու կուսակցութիւնն էին): Ես էի գործակատարը կտակին, որ 20.000 Ե. Ո. ($80.000) էր: 1947–ին Ընդհանուր ժողովի օրերն էին: «Մէկ պայման կայ», ըսի, «Կեդրոնական վարչութիւնը Լիբանան պիտի փոխադրուի»: Բիւրօն մնայուն անդամ պիտի ըլլար Կեդրոնական վարչութեան, իսկ այդ քոյրերուն ծանօթ, իրենց վստահութիւնը վայելող երեք հոգի պիտի աւելնային մէջը. Մաճառեան, Գապաքեան, Սէթեան: Եւ Ընդհանուր ժողովը վաւերացուց:

Եւ Վահէ Սէթեան անդամ մնաց Համազգայինի Կեդրոնական վարչութեան մինչեւ 1972, ծառայելով իբր ատենապետ, նախագահ եւ հուսկ՝ պատուոյ նախագահ:

1966–ին, իր նախագահութեան օրերուն, հաստատուեցաւ տպարանը (այժմ՝ Համազգայինի Վահէ Սէթեան տպարան) զոր ինք անձամբ վարեց հինգ տարի, արդիականացուց, հոգաց ծախսերը, փակեց բացերը, եւ ապա միայն փոխանցեց Կեդրոնական վարչութեան:

– Քիչ մըն ալ ներկայ խնդիրներուն մասին խօսինք: Դր. Սէթեան, Լիբանանի տագնապին ի՞նչ ելք կը տեսնէք:

– Ելք չկայ, ենթադրենք որ մահամերձ հիւանդ մը ունինք. բժիշկը կը տեսնէ, որ յոյս չկայ. պիտի ապրի քանի մը օր, քանի մը ամիս. մինչեւ վերջին ճիգը՝ պիտի ապրեցնէ. հրաշք մը կրնայ ըլլալ. փենիսիլլինը կրնայ գտնուիլ յանկարծ: Այս հաւատքը ոչ միայն բժիշկը, այլեւ նաեւ ժողովուրդը պիտի ունենայ: Մեր պատմութեան ամէնէն դժբախտ ժամանակներուն իբր հայ, եթէ ուզէինք խուսափիլ դժուարութիւններէ, հրաժարէինք քրիստոնէութենէ կամ հայութենէ, կ՚ազատէինք թերեւս նիւթապէս. կ՚ազատէին անհատները, բայց հրաժարած պիտի ըլլայինք մեր ինքնութենէն, իդէալներէն: Մինչեւ այսօր մեծ զոհողութիւններ կ՚ընենք, ոչ թէ դիրքեր գրաւելու, նիւթապէս հարստանալու համար, այլ՝ որպէսզի հայ մնանք: Նոյն այս հաւատքով կը շարժին այսօր Լիբանանի Հայերը: Դժուարին կացութեան մէջ ենք, մեր կեանքը կը քաշկռտենք, քաշկռտելով ապրելու ճարը կը փնտռենք. բայց նման դժուար օրեր շատ անցուցած է Լիբանանը. տարագրութեան շրջանին մեզի չափ տառապած է Լիբանանի ժողովուրդը. Պէյրութի փողոցներուն մէջ մարդիկ անօթի կը մեռնէին. Թուրքիա տապալեցաւ, իրենք մնացին. հիմա եւս երթալու հարց մը կայ՝ առանց իրաւունքները կորսնցնելու:

Խօսակցութիւնը կը շարունակուի. արեւմտահայերէնի պահպանումը, դասագիրքերու հարցը, եւ դեռ շատ խնդիրներ ամէնօրեայ խոկումի, մտահոգութեան առարկայ են մեր վեթերան զրուցակիցին համար. այդ նիւթերէն իւրաքանչիւրը կրնայ նոր հարցազրոյց մը սկսիլ, եւ ինք պատրաստ է խօսելու՝ առանց յոգնութեան որեւէ նշան ցոյց տալու: Իրականութիւնը այն է, որ հանրային կեանքէն ստիպողաբար, տարիքի բերումով մասնակի կերպով քաշուելէն ետք (մասնակի՝ որովհետեւ տակաւին մաս կը կազմէ որոշ ժողովներու, յանձնաժողովներու), Վահէ Սէթեան կ՚ապրի ամբողջովին կլանուած նոյն այդ կեանքի առօրեայ մտահոգութիւններով, յոյզերով:

Վ. Ա.

«Հորիզոն» (Քանատա)

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԸ

Խիստ գովելի գաղափարն ունեցած է Հրանդ Աճէմեան Փարիզի Սորպոն համալսարանի տոքթորայի աւարտաճառի նիւթ ընտրելով «Խաչատուր Աբովեան եւ Արեւելեան Հայաստանի գրական վերածնունդը»:

Խ. Աբովեանի մասին ֆրանսերէն գրուած այս գիրքը կարեւոր է, որովհետեւ բացի ռուսերէն քանի մը աշխատութիւններէ եւ պարբերական յօդուածներէ, օտար լեզուով բան գրուած չէ ցարդ արեւելահայ այս մեծ ռահվիրայի մասին:

Տոքթորայի տիտղոս ստանալու համար աւարտաճառ մը կ՚անցնի հմուտ քննիչներու ուշադիր եւ քննական բովէն:

Խ. Աբովեանի մասին այս աւարտաճառի քննիչներէն մէկը եղած է ծանօթ հայագէտ Ֆրէտէրիք Ֆէյտի, որ միեւնոյն ատեն գրած է գիրքին յառաջաբանը: Ան կը գրէ թէ աքանչելի ուսումնասիրութիւն մըն է, արդիւնք բծախնդիր ճշգրտութեան եւ երկար ու մեթոտաւոր հետազօտութեանց, մանաւանդ Խ. Աբովեանի նման բարդ անձնաւորութեան մը մասին:

Այս աւարտաճառը հրատարակութիւնն է Հայկ եւ Տիրուհի Սէրէնկիւլեան գրական Մրցանակին, լոյս տեսած Անթիլիասի Կաթողիկոսարանի տպարանէն: Կը բաղկանայ 150 մեծադիր էջերէ եւ խիստ ճոխ մատենագրութենէ մը: Աբովեանի ամբողջական գործը հրատարակուած է տասը հատորով, Երեւանի մէջ, 1947 – 1961:

Տալէ առաջ Խ. Աբովեանի կենսագրական գիծերը, կեանքը եւ առեղծուածային կորուստը, Հրանդ Աճէմեան կը պատկերացնէ միջավայրը ուր ապրեցաւ ու գործեց Խ. Աբովեան:

Այս միջավայրը պարսիկ դաժան բռնատիրական վարչաձեւն էր, որու տակ կը հեծէր Արեւելահայութիւնը մինչեւ ԺԹ. դարու սկիզբը: Հայը տէր չէր իր ունեցածին, տուրքեր գանձելու պատրուակին տակ տիրապետողը անգթօրէն կը կողոպտէր, ամէն տեսակ ճնշումի ենթարկելով ժողովուրդը, որու յոյսի եւ լոյսի ելքը կրօնքն ու լեզուն մնացած էին: Իսկ այդ լեզուն գրաբարը կամ դասական լեզուն էր, որ ժողովուրդի խօսակցական լեզուն չըլլալով, բան չէր հասկնար: Գրաբարը կը գործածէին քանի մը գրողներ, ինչպէս եւ եկեղեցին:

Ահա այս պայմաններուն տակ է որ ծնած է Խ. Աբովեան, որու ծննդեան թուականն ալ կասկածելի ըլլալով, կենսագիրները կանգ առած են զանազան ենթադրութիւններէ ետք 1809–ի վրայ: Ծնած է Քանաքեռ գիւղը: Նախնական ուսումը առած է Հաղպատի եւ ուրիշ վանքերու մէջ, մինչեւ Էջմիածնի վանքը մտնելը: Թէեւ դժուարաւ կը հանդուրժէր վանական խստակեցութեան, սակայն ի վերջոյ համակերպեցաւ եւ դարձաւ փայլուն աշակերտ: Կը հետաքրքրուէր մանաւանդ Հայոց պատմութեամբ:

Այդ թուականներուն մեծ թիւով Հայեր կ՚ապրէին Թիֆլիս եւ բացած էին բարձրագոյն վարժարաններ: Ներսէս Աշտարակեցին էր Արքեպիսկոպոսը, որ մեծ դեր կատարեց Վրացիներու մէջ Հայերուն ձուլումի առաջքը առնելուն:

Աբովեան մտաւ Թիֆլիսի Ներսիսեան Վարժարանը, բայց հազիւ աւարտած՝ սկսաւ ռուս – պարսկական պատերազմը: Անկախ Հայաստան կազմելու Ռուսերու խոստումին համաձայն հայ կամաւորներէ բանակ կազմուեցաւ: Բայց Ռուսը յաղթական ելլելէ ետք դրժեց խոստումը, յուսախաբ ընելով Հայերը:

Եթէ ոսկեդարու ուսանողներու աչքը դէպի Բիւզանդիոն էր, ԺԹ. դարու արեւելահայ ուսանողներու աչքը դէպի Դորպատ էր: Խ. Աբովեան մէկն էր այդ համալսարանը յաճախողներէն, հետեւելու համար մանկավարժութեան, բարոյախօսութեան եւ ընկերային գիտութեանց: Շնորհիւ իր բարեկամ եւ ուսուցիչ Ֆրիտրիխ Պարրոտի միջամտութեան կրթաթոշակ ստացաւ:

Ուրիշ առեղծուած է Դորպատի համալսարանը յաճախելը: 1931 Մայիս 9–ի «Յառաջ»ի մէջ Շ. Նարդունի կը յիշէ թէ տոքթ. Եարամիշեան 1912ին տեղեկութիւն ուզած է Խ. Աբովեանի մասին Դորպատի համալսարանի տնօրէնութենէն: Պատասխանած են թէ մեր տարեգրութեանց մէջ այդ անունով մէկը չկայ: Կայ միայն Վարդան Աբովեան, որ որդին է Խ. Աբովեանի: Ա. Աբեղեան միեւնոյն եզրակացութեան յանգած է 1939–ին: Իսկ Նարդունիի կարծիքով միայն ազատ ունկնդիր պէտք է եղած ըլլայ Խ. Աբովեան:

Աբովեանի անհետացումը դուռ բացած է զանազան վարկածներու՝ անձնասպանութիւն, սպանութիւն, արկած կամ Սիպիր աքսոր: Իր բարեկամ Ստեփանոս Նազարեանց, որ մտերիմն էր Խ. Աբովեանի, կը գրէ թէ Թիֆլիսէն իր ստացած նամակները մելամաղձոտ էին եւ յուսահատի դրոշմ կը կրէին, որով ուզած է վերջ տալ կեանքին:

Խ. Աբովեան անհետացած է 1848 Ապրիլ 2–ի առաւօտը: Վ. Ղազարեանի համաձայն Սիպիր աքսորուած կրնայ ըլլալ եւ ողջ մնացած մինչեւ 1853, հիմնուելով այն իրողութեան վրայ թէ կինը (Գերմանուհի) եւ երկու զաւակները միասնաբար դրամ ստացած են կառավարութենէն իբրեւ աքսորեալի ընտանիք: Այն աքսորեալները որ ծառայութիւն մատուցած են Սիպերիոյ մէջ իրաւունք ունէին դրամ ստանալու հինգ տարի ետք:

Խաչատուր Աբովեան Դորպատի մէջ հետեւած է մանկավարժութեան: Իր կարծիքով տունէն պէտք է սկսի մանուկին դաստիարակութիւնը եւ նորագոյն մեթոտներով, փոխանակ կրօնական եւ միջնադարեան ըմբռնումներով: Մասնաւոր կարեւորութիւն կ՚ընծայէր բարոյական դաստիարակութեան, որպէսզի լաւ քաղաքացի եւ պարկեշտ մարդ դառնայ: Դէմ էր դպրոցներու մէջ ֆիզիքական պատիժի: Կը քաջալերէր մարզանքը:

Գալով Աբովեանի ամենամեծ մտահոգութեան՝ հայերէն լեզուի վիճակն էր: Գրականութիւնը գրաբար լեզուով էր, խօսակցական լեզուն աշխարհաբար: Ի՞նչ օգուտ ունի գրաբարը երբ ժողովուրդը չի հասկնար: Գրաբարը դադրած է կենդանի լեզու ըլլալէ: Ճիշդ է գրաբարը գեղեցիկ եւ ճոխ լեզու է, բայց ժողովուրդի լեզուն չէ: Հոս ինչպէս չյիշել արեւմտահայ հատուածին բուռն պայքարը գրաբարի եւ աշխարհաբարի մասին: Հոս ալ յաղթական ելաւ աշխարհաբարը:

Խ. Աբովեանի ամէնէն կարեւոր գիրքն է «Վէրք Հայաստանի»ն: Այս գիրքը կրկնակ արժէք կը ներկայացնէ. նախ գիրքը գրուած է աշխարհաբար, ժողովուրդէն հասկնալի, ոգին ալ նոր է եւ տարբեր մինչեւ այդ գրուածներէն: Վերազարթնում մըն է ըմբոստութեան:

Նիւթը պարսիկ տիրապետութեան շրջանն է: Սարդար իմացած է որ Երեւանի մէջ կայ հայ գեղեցիկ աղջիկ մը, որբ է եւ կ՚ապրի մօրը հետ: Կը ղրկէ իր մարդիկը որպէսզի գեղեցկուհին իր կանանոցը բերեն: Ու երբ հակառակ մօրը ճիչերուն եւ աղերսանքներուն մարդիկը քաշկռտելով դուրս կ՚ուզեն քաշել աղջիկը, հոն գտնուողներուն կրաւորական կեցուածքին տակ, յանկարծ հերոսական խոյանքով երիտասարդ մը՝ Աղասի կը յարձակի, կը սպաննէ երկու մարդ ու կը փախչի: Իր տեղը հայրը կը բանտարկեն: Իսկ ինք հեռանալով գիւղէն կը կազմէ քաջերու խումբ մը:

Աբովեանի կարծիքով եթէ Հայը ստրուկ վիճակի մէջ մնացած է, պատճառն այն է որ չէ եղած մէկը որ լուսաբանէ: Կղերը իր գաղափարախօսութեամբ տգէտ կը պահէր ժողովուրդը: Լէօի կարծիքով «Վէրք Հայաստանի»ն իր ամբողջութեան մէջ իսկական վէպ չէ, այլ հայրենասիրական զեղումներու եռացող յորձանք, դարերով տառապող ժողովուրդի ողբն ու կոծը»:

«Վէրք Հայաստանի»ն գրուած է 1840 – 1841–ին եւ եօթը – ութ տարի ձեռագիր վիճակի մէջ մնացած: Խ. Աբովեան իր կենդանութեան իր ոչ մէկ գիրքին տպագրուիլը տեսած է եւ երբ «Վէրք Հայաստանի»ն տպուեցաւ տասը տարի ետք, աշխարհաբարը արդէն քիչ թէ շատ գործածութեան իրաւունք ստացած էր: Ժողովուրդը իր լեզուով գրուած այս գիրքը այնքան սիրեց, որ ձեռքէն չէր ձգեր:

Բացուեցաւ արեւելահայ ժողովուրդին լեզուն եւ հոգին: Ազգային պետութիւն ունենալու գաղափարը հետզհետէ զար-

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Լ Ի Ո Ն

ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻՆ

Շուրջ երեք տարի առաջ, Ռատիօ – Արմէնի իր առաջին սփռումները կ'ընէր: կը շարունակէ անխափան Տէսինի իր կայանէն: Օրն ի բուն ժամը 8–էն 20. հայ երգն ու խօսքը եւ ֆրանսերէն տեղեկութիւններ կը մտնեն շրջանին հայ տուներէն ներս: Աւելի քան չորս տասնեակ անձեր, սիրայօժար, կ'աշխատակցին, ինչպէս որ բաւէ Արփիկ, կայանին փնտռուած ձայներէն մէկը:

Արփիկ խօսեցաւ, Ֆրանսերէն, Կիրակի, Մարտ 8–ին, Լիոն, Մոլիէր սրահին մէջ, ուր Ռատիօ – Արմէնի յանձնախումբը կազմակերպած էր հանդէս մը կայանին երրորդ տարեդարձին առթիւ: Երբ կ'ըսենք՝ յանձնախումբ անմիջապէս տեղին է յիշել այդ կազմէն մանաւանդ Վարդան Քէշիշեանը՝ որ, շաբաթներ ամբողջ, ոգի ի բռին աշխատեցաւ որակաւոր յայտագիր մը հրամցնելու համար ժողովուրդին, վաղեց աստղին – անդլին աղահովելու համար նիւթական օժանդակութիւն: Նախկին աշակերտ Վենետիկի Մուրատ – Ռափայէլեան Վարժարանին, Վարդանի ձայնը կը լսուի նաեւ գրեթէ ամէն օր: Հանրային աշխատանքի նուիրեալ անձերէն մէկը՝ որոնց թիւը դժբախտաբար բաւական չէ գաղութին մէջ:

Վարդան Քէշիշեան յաջողած էր իր ձեռնարկին մէջ: Յայտագիրը որակաւոր էր արդարեւ: Տեւեց քիչ մը երկար: Երկար՝ ոմանց համար միայն, քանի որ ուրիշներ իրենց, յամառ ծափահարութիւններով, ստիպեցին արուեստագէտները յաւելեալ երգեր ու փայրկեանները անցան: Ընդհանուր առմամբ ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհունակ:

Պիտի չկրնանք մանրամասնօրէն տեղեկագրել ինչ որ տեսանք եւ լսեցինք: Զորս օրինակներ պիտի չբաւէին առաջ: Կ'ընդգծենք միայն ամէնէն տպաւորիչ պահերը:

×

Խաթուն Մկրտիչեան իր արտասանութիւններով, Շիրազէն, Գէորգ Էմինէն ու Վահան Պայլոզեան իր ջութակով Քոմիթա – Ռոզայի ընկերակցութեամբ (դաշնակ), լայնօրէն ծափահարուելէ վերջ, բեմ հրաւիրուեցաւ Թորոս Սպիտանեան՝ որ ծանօթ է եւ գնահատուած, մանաւանդ Լիոնի շրջանին մէջ, իբրեւ բեմադիր եւ վարպետ արտասանող:

Այս անգամ, օգտագործած էր ծանօթ բանաստեղծներէ կտորներ, կազմելու համար համադրութիւն մը՝ որ կը ներկայացնէր Հայոց անցեալն ու ներկան: Իր ասմունքը յուզեց ներկաները – շուրջ չորս հարիւր հոգի – եւ անոնց տուաւ հայկականութեան նոր խանդ մը, գոնէ այդ պահուն համար...:

Ծանօթ խմբավար Ալեքս Սիրանոսեան, միշտ մօտ հայկական ձեռնարկներու, նստեցաւ դաշնակի վրայ, Խվլլին Ֆլայի ընկերակցութեամբ, հունգարական պարեր (Պրամս): Ունկնդիրները ամէնէն աւելի խանդավառուեցան երբ երկու արուեստագէտները, ի վերջոյ թնդացուցին արքայի Խաչատուրեանի Սուրի պարով:

Տէսինցիները, եւ ուրիշներ ալ, անհամբեր կը սպասէին Անժէլ Կարապետեան – Սաժի: Տէսինարնակ սիրուած արուեստագիտուհին լայնօրէն գոհացում տուաւ ներկաներուն հրամցնելով անոնց Մոնիք Շամուշի ընկերակցութեամբ (դաշնակ), փունջ մը երգեր՝ Կանաչեանէ, Կոմիտասէ, Ալէմշահէ եւ սրահին պահանջին վրայ, վերջացուց իր ելոյթը Կռունկ–ով:

Օրուան մեծ անակնկալն էր Հայր Ռափայէլ Անտոնեանի բեմին վրայ բարձրանալը, ոչ թէ խօսելու այլ երգելու համար: Վենետիկի վարժարանին տեսուչը պատրաստած էր հոգեւոր երգերու շարք մը, ան ալ ձօնուած Հայոց պատմութեան: Իրեն կ'ընկերանար դաշնակով Ալեքս Սիրանոսեան: Վարդապետին երգացանկին մէջն էր նաեւ, հայերէն, իր իսկ թարգմանած, Ազնաւուրի «Անոնք Ինկան»ը: Վերջացուց իր ելոյթը Շիրազի Ս. Ղազարի կղզին ներշնչուած բանաստեղծութեամբը: Յուզումնալից պահեր: Մեզի ըսուեցաւ որ Հայր Ռափայէլ առաջին անգամն էր որ կ'երգէր այդքան երկար, այդքան խանդավառութեամբ: Առաջին թերեւս, բայց ամէն կերպով դըրուատելի:

Հանդէսին երկրորդ մասը սկսաւ գաւեշտով մը, «Աղջիկտես»ի գրուագ մը, ներկայացուած «Հայաստան Ձայնասփիւռ»ի թատերական խմբակին կողմէ, առաջնորդութեամբ Համոյի:

Գրիշա Դաւիթեան, Տէսինի Մշակոյթի Տան Անի երգչախումբին ընկերակցութեամբ, մեկնաբանեց հայրենի երգեր: Ցետոյ բեմը գրաւեցին Ժիրայր Մաթիլեանի «Լէ պալէ Արմէնիէն»ի պարողները: Բաւան փայրկեանի համար միայն: Հանդիսատեսները կ'ուզէին աւելի երկարօրէն օգտուիլ այս կարող պարախումբին ներկայութենէն, բայց ժամանակը ուշ էր: Հաւաքոյթը վերջ գտաւ ժամը 19.30–ին:

×

Ինչպէս կը տեսնուի յաջող հանդէս մը՝ որուն համար տեղին է շնորհաւորել Ձայնասփիւռին վարչութիւնը, նախագահ՝ Միշէլ Ղազարեան, առանց մոռնալու շարք մը գործատէրեր կամ պարզ անհատներ՝ որոնք իրենց նիւթական օժանդակութիւնը բերած էին կազմակերպութեան: Աւելցնենք նաեւ որ բոլոր դերասանները, նոյնիսկ արհեստավարժներն ու օտարները, առանց վարձատրութեան մասնակցեցան այս հանդէսին յայտագիրին:

Ի տես այն համակրանքին՝ որուն արժանացաւ Տէսինի Հայաստան Ձայնասփիւռը (103.9 մէկահերձ), այս ձեռնարկին առթիւ, կայանին առօրեայ աշխատակիցները, Սիրվարդ, Արփիկ, Անահիտ, Վարդան եւ միւսները – կարելի չէ յիշել ... – նոյնքան անձնուէր, անկասկած նոր թափով մը պիտի շարունակեն իրենց սիրայօժար աշխատանքը ի սպաս հայապահպանման:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

LIVRES REÇUS

L'HOMME DE TOKAT

André SERNIN

Ed. France-Empire, Paris 1987.

գացու ժողովուրդին մէջ: Եղիր կարեձ ի պաշտպանէ ժողովուրդ՝ կը թելադրէր Խ. Աբովեան: Ան թունդ հայրենասէր էր, երբ տեսաւ որ ռուս ցարական կառավարութիւնը բռնութեան տակ կը պահէ հայ ժողովուրդը եւ ոտնակոխ կ'ընէ իր խոստումները, ինչպէս սուլթանականը, դէմ ելաւ երկուքին ալ:

Խ. Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի»ն մեծ ազդեցութիւն գործած է իր ժամանակակիցներու եւ յետագայ գրողներու վրայ՝ արեւելահայ թէ արեւմտահայ. անկէ յետոյ կարծես թէ գրականութիւնը նորոգուեցաւ եւ նոր թափ ստացաւ:

Աւարտաձառ մը առհասարակ սահմանափակ թիւով ընթերցողներ կ'ունենայ, յաճախ ըլլալով զուտ մասնագիտական: Հրանդ Աճէմեանի այս գիրքը արժանի է ընթերցողներու լայն շրջանակի մը, մատչելի եւ յանձնարարելի է մանաւանդ նոր սերունդին:

Մ. ՄԱՆՈՒԿ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Մգկիլ համալսարանի Փոլաք սրահին մէջ, Փետրուար 7–ին, նուագահանդէս մը տուած է դաշնակահար Շահան Արծրունի, կազմակերպութեամբ Համազգայինի: Յայտագրի առաջին բաժնին մեկնաբանուած են Պէթհովէնէն, Շուպէրթէն, Շոփէնէն եւ Միրիըմ Գիդէոնէն գործեր, իսկ երկրորդ բաժինը դաշնակահարը յատկացուցած է հայկական յօրինումներու՝ Կոմիտաս, Ալան Յովհաննէս, Ձերոտարեան, Գոհարիկ Ղազարոսեան, Սիրվարդ Գարամանուկեան: Յայտագրէ դուրս Շահան Արծրունի նուագած է Բաբաջանեանի «Քանի վուր ջան իմ»ը (Արամ Խաչատուրեանի յիշատակին) եւ այս վերջինի «Թոքաթա»ն:

ՄԱՄԱՐՈՆԵՔ (Միացեալ – Նահանգներ) բնակող Միշէլ Էքիզեան ստացած է 15 հազար տոլարի յատկացում մը իբրեւ երգահան: Հայուհին ընտրուած է 410 երգահաններու մէջէն: Ունի յիսունէ աւելի գործեր՝ օփերա մը, համերգային, սենեկային, խմբերգային, ձայնային եւ ելեկտրական նուագարաններու գործեր: Իր երաժշտութիւնը ներկայացուած է Ամերիկա, Անգլիա, Ֆրանսա եւ Խորհրդային Միութիւն:

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Ս. Սարգիս Եկեղեցւոյ մէջ, Փետրուար 24–ին, նշուած է Ղեւոնդեանց քահանայից տօնը, նախագահութեամբ առաջնորդ Արամ Արք. Քէշիշեանի, որ քարոզով մըն ալ պարզած է քաջ ու ճշմարիտ հովիւի տիպարը: Կէսօրին, թաղական խորհուրդը ճաշ մը տըւած է ի պատիւ Առաջնորդին եւ քահանայից դասուն:

Փետրուար 25–ին, Ազգային Մանուկեան երկրորդական վարժարանին մէջ Արամ Արք. հանդիպում մը ունեցած է Երկրորդական վարժարաններու վերի կարգի աշակերտներու հետ: Ներկայ եղած են տեսուչներ եւ ուսուցիչներ: Նըշուած է Վարդանանց տօնը: Բանախօսած է «Բագին»ի խմբագիր Սարգիս Կիրակոսեան: Փակման խօսքը արտասանած է Առաջնորդը:

Փետրուար 26–ին, Վարդանանց օրը, բոլոր եկեղեցիներուն մէջ պատարագ մատուցուած է: Պատարագած եւ քարոզած են Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան միաբան հայրերը: Ս. Վարդանանց Եկեղեցւոյ մէջ պատարագած եւ քարոզած է Առաջնորդը: Այդ օր բոլոր վաճառատուները, գործատեղիները եւ դպրոցները փակ մնացած են:

— «ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ —

ՄԱՅՐԻԿ

ԱՆՐԻ ՎԷՌՆԷՕՅ

Թարգմանութիւն՝ Ա. Թ.

Ed. R. Laffont. *Paris, 1985*

– 25 –

Սիրունիկ տիկին Մանեան մը կար, որ ժպտուն հեղինակութեամբ մը կը ղեկավարէր մեր ութերորդ դասարանը: Յաջորդ տարին մօայլ, անորոշ տարիքով օրիորդ Լօր մըն էր, որ իր խստութիւնն ու մռայլութիւնը պտըտցուց մեր եօթներորդ դասարանին մէջ:

Օր. Լօրին ոգին չփոթած չէր իր բնակելիք մարմինը: Բծաւոր դէմք մը, աջ աչքը ձախին բաղդատմամբ սմ. մը վար սահած, ատամնաշար մը, զոր կանոնաւոր կերպով կը կորսնցնէր լատիներէնի ուղղական եւ հայցական հոլովներուն միջեւ, կաղութիւն մը, որ երբ կը քալէր գինքը կը նմանցնէր մեթրոնոմի ու այս բոլորը կ'աւարտէին չէկ կեղծամով մը, որ առանձինն ամբողջ կենսագրութիւն մը կը պատմէր: Սակայն, ինչ որ ամէն բանէ աւելի աչքի կը զարնէր այս դէմքին վրայ այն սրտաճմլիկ պայքարն էր, զոր ան ամէն առտու կը մղէր ծածկելու համար իր անշնորհքութիւնները: Վառ կարմիրին թաթխուած վրձինի հպում մը բերան մը կը գծագրէր անգոյ շրթունքներու տեղ, սեւ մատիտ մը աչքերը կ'եզերէր, սակայն փոփոխելով շրջագիծերը, ծածկելու համար անոնց անհամաչափութիւնը, երկու վարդագոյն բոլորակներ կը ջանային քիչ մը գոյն բերել տժգոյն այտոսկրներու, եւ բրնձափոշին միշտ կը մերժէր հարթել այս բազմագոյն խորդ ու բորդ մակերեսը, հոն խարդախութիւններ ու գեղծումներ մատնանշելով: Զրօսանքի պահը միշտ սիրով կ'ողջունուէր ընդհանուր ծեփումով ճակատի վերայարդարումի մը համար:

Դիմացէն գիտողին այսպէս կը ներկայանար Օր. Լօր:

Իսկ ետեւէն, մեծ բան չկար ըսելիք բայց կռնակին այն կորութենէն, որ ոսկրային դրութեան մէկ ձեւազեղծումէն յառաջ եկած էր, եւ որ եզրակացնել կուտար թէ օրիորդը ուղղակի կուզ էր:

Այդ տարիքին, ուր տակաւին չէինք գիտեր թէ բոյսը ինչպէս կ'աճի, գինքը Ֆրանսա կոչած էինք:

Իր աշակերտներուն չարութիւնը սրբագրութիւններ կատարած էր անոր վրայ, փակցնելով «միս Ֆրանս» պիտակը զոր մեր յաջորդներուն կ'անցընէինք տարուէ տարի: Եւ չար լեզուներ կ'ըսէին, թէ ան մասնակցած էր գեղեցկութեան մրցումներու, սակայն միշտ մաս կազմելով դատակազմին:

Օր. Լօր մանկավարժական հետաքրքրական մեթոտ մը ունէր: Իր սորվեցուցած քերականական կանոններուն կ'ընկերացնէր քանակ մը որով չոր հարուածով մը կը զարնէր մատներու ճիշդ մատը բռնող ծայրերուն: Երբեմն օրեր փոխանակ «բոգարում»ի «բոզէ» գրած ըլլալուս համար մատներս կը կապուտնային: Սեռականի այս դժբախտ շփոթութիւնները չէին կրկնուեր, գոնէ այնքան ատեն որ մարմնական ցաւը կը տեւէր, ու այսպէսով ան գոհունակութիւն կը զգար սորվեցնելու իր եղանակէն:

Օրիորդ Լօր իրաւունք ունէր իր հարուածող հեղինակութեան այս փոքր չափազանցութիւններուն մասին մեր գաղտնապահութեան վստահելու: Այդ շրջանին ոչ ծնողաց միութիւն կար, ոչ ալ անշուշտ դասարանի ներկայացուցիչ: Այնպէս որ, մատնել պատահածը, ուղղակի խոստովանիլ էր թէ լաւ աշխատած չէինք: Իսկ մեր անօրէնը՝ պարոն Մէլիզան զոր «կատուն» անուանած էինք իր յանկարծակի երեւումներուն պատճառով, – իր զանգուածը, ձեռքերը ետին կապած, միշտ կը յայտնուէր հոն, ուր ամէնէն քիչ կը սպասուէր – միշտ այդ պահերուն բացակայ կ'ըլլար:

Ձեմ գիտեր թէ ինչ խորհեցան միւսները, որովհետեւ միշտ փոխադարձ անգիտացումի մը մթնոլորտին մէջ կ'ապրէինք, սակայն այդ Յուլիսին ես օրիորդ Լօրէն ու իր առնական ուսուցումէն բաժնուեցայ որոշ գոհունակութեամբ մը: Աշխարհագրական կրնայի պատուոյս վրայ երդնուլ, թէ երբեք իր ծածկանունով կոչած չէի զինքը:

(Շար. 63)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Արտեմիս Տարկուլեանի – որուն կինը Ռուս էր – տղան (շուրջ 40–45 տարեկան):
Զինքը ճանչցողներէն կը խնդրուի հեռաձայնել. –

Mme. Irène Plaistowe
46 – 47 – 54 – 73

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Անիէռ, Գոլոմպ, Պուա – Գոլոմպ եւ շրջաններու տարեկան՝

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Մարտ 22, ժամը 15.30–ին, Պուա – Գոլոմպի քաղաքապետարանի սրահը:

35, rue du Général Leclerc,
— Villa des Aubépines —

Կը նախագահէ՝
Տոքթ. ՅԱԿՈԲ ԳՐԳԵԱՇԱՐԵԱՆ

Խօսնակուհի՝
ՏԻԿԻՆ ՄԱՐՕ ԱՏՈՒՐԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին
Մասնակցութեամբ՝

Անոյշ Նորրիթա–ի (Երեւանի Երաժշտանոցէն), Նիլ Ակրոֆ–ի (արտասանութիւն), Բիւզանդ Ցընտըլեան–ի (ժողովրդական երգերով), Ստեփան Ակերտ–ի (սանդուր), «Աղթամար» պարախումբի:

Փարիզէն եկողներուն ուշադրութեան կը յանձնուի. – Սէն – Լազարի կայարանէն չողեկառք առնել եւ իջնել Պուա – Գոլոմպ սրահը մօտիկն է:

Տախքերու մասնակցութիւն՝ 50 Ֆ.:
Երախաներուն մուտքը ազատ:

CROIX BLEUE

EMISSIONS CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
SUR LES ONDES DE RADIO ASK
ANNEE 1987

— MARS
SAMEDI 21 MARS A 11H15
CONS. D'ADM. SECT. ARNOUVILLE

— AVRIL
SAMEDI 4 AVRIL A 11H15
SAMEDI 18 AVRIL A 11H15
CONS. D'ADM. SECT. SEVRAN

— MAI
SAMEDI 2 MAI A 11H15
SAMEDI 18 MAI A 11H15
CONS. D'ADM. SECTION CHAVILLE

— JUIN
SAMEDI 6 JUIN A 11H15
SAMEDI 20 JUIN A 11H15
CONS. D'ADM. SECT. ISSY

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ENGHIEN
HOTEL DES VENTES
2, rue du Docteur-Leray
Tél. : 34. 12. 68. 16

Dimanche 29 Mars à 14 h 30

Chefs d'œuvre de l'art nouveau et de l'art déco

N° 32
Emile Gallé (1846 - 1904)

"Le champ du sang"

Exceptionnelle commode
en noyer de Turquie
mouluré et sculpté

Ce modèle fut créé par Emile Gallé pour l'exposition de Paris en 1900. Dénommée dans un premier temps «LE SANG D'ARMENIE» elle était destinée à commémorer les massacres des Arméniens par le sultan turc Abdul-Hamid : l'exterminateur des Arméniens se verra publiquement menacé de 'a sombre équité.
Les tulipes sont censées figurer le peuple arménien succombant sans être déraciné.

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԸ ԵՒ ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԸ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՄԱՆԿԱՆՑ ԲՈՅՆԻՆ ՄԷՋ

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ 4 ՕՐ
Մայիս 28, 29, 30 եւ 31
Մեկնում Հինգշաբթի:
ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ 3 ՕՐ
Յունիս 6, 7 եւ 8
Մեկնում Շաբաթ

Départ de l'autocar :

Mairie de CLAMART	7 h 30
ISSY-LES-MOULINEAUX	
Eglise Arménienne	8 h
ALFORTVILLE - place Carnot	8 h 30
GARE SAINT LAZARE	
25, rue de Rome	9 h

Աւանդական հիւրասիրութիւն, օթօքարով ամէնօրեայ պտոյտներ Մանշի ափերուն մինչեւ Տօվիլ եւ Մոն – Սէն Միշէլ:
Տախքերու մասնակցութիւն. –
ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ՝ 430 Ֆ.:
ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ՝ 380 Ֆ.:
Տեղերը ապահովելու համար՝
հեռաձայնել. – 39 – 85 – 36 – 53

= A N T E N N E 2 =

Dimanche 22 Mars à 9 heures 30
Emission «*Chrétiens Orientaux*»
de Gérard STEPHANESCO
«*L A S O L I T U D E*»
avec la participation de
différentes personnalités
(écrivain, universitaire, médecin)
et du Pasteur René LEONIAN
de l'Eglise Evangélique Arménienne

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
sera à

EXPOLANGUES

5ème Salon des Langues et de la Communication Internationale
Parc des Expositions de la Porte de Versailles — Paris
Bât. 3—1 Stand A 25
du 27 au 31 Mars de 10h à 19h — Nocturne le 30 jusqu'à 21h

ACTIVITES SPECIFIQUES M.C.A.

◆ Vendredi 27 — 10 h Inauguration

◆ Samedi 28 —

11 h - 13 h. TABLE RONDE «Arménien, langue vivante» — Exposés, Informations, Débat — «L'Arménien au baccalauréat»
(Salle Bureau)
14 h. Jacques PARVANIAN*
17 h. Henri VERNEUIL*
toute la journée. MICRO - INFORMATIQUE - Test culturel «Trivhay» en arménien- Création pour Expolangues- sur Macintosh Plus

◆ Dimanche 29 —

14 h. Jacques DEROGY*
17 h. Aïda AZNAVOUR - GARVARENTZ*
toute la journée. MICRO - INFORMATIQUE

◆ Lundi 30 —

18 h. Remise des PRIX aux lauréats du CONCOURS MCA / Expolangues 87 pour les enfants «Culture générale arménienne».
19 h. Jean-Jacques VAROUJEAN*
jusqu'à 21 h. Nocturne

◆ Mardi 31 — 19 h. Journée de Clôture.

* Rencontre avec, Signature.

EN PERMANENCE

Accueil — Informations — Diffusion livres, manuels, plaquette, journaux, etc. — Diaporama en continu (création Expolangues 86) — Concours pour enfants. —

Renseignements auprès de la M.C.A. :
9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE —— Tél. : 43 76 55 89

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

COLLEGE ARMENIEN
SAMUEL - MOORAT

GRANDE SOIREE
du Collège arménien
SAMUEL - MOORAT

LE 28 MARS à 20 H
dans les salons de l'Hôtel NIKKO
(*parking assuré*)
61, quai de Grenelle, Paris 15e
animée par l'orchestre G A Y D Z A G
* G R A N D E T O M B O L A *
1er prix : une voiture Peugeot 205

avec la participation de :
Henri VERNEUIL
Patrick DEVEDJIAN
(*Député-maire d'Antony*)
Aïda et Georges GARVARENTZ

Pour les réservations, téléphoner au bureau du collège : 45. 34. 68. 28

Dîner Dansant

organisé par

HOMENMEN

UNION SPORTIVE ARMENIENNE DE FRANCE

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ՝

Հ. Մ. Մ.ի

Ուրբաթ, Մարտ 20, երեկոյեան ժամը 20.00ին

Միրայօժար մասնակցութեամբ՝
Երգիչ ՍԻՄՈՆ ԱՐԹԻՆԵԱՆ–ի

CAPPADOCE - (GREGOIRE) ճաշարանի շքեղ սրահին մէջ
67 bis, quai Blanqui — 94140 ALFORTVILLE

Réservation :
48 78 88 70 et 43 78 56 44 Տախքերու մասնակցութիւն՝ 230 Ֆր.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալու – թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.– Տիկին Եօժէնի Նեվրուզեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի՝ Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Աղամեան 500, Տէր եւ Տիկին Ա. Թիւզէմէն 500, Պր. Ժագ Կիւրճեան 500, Տէր եւ Տիկին Ագնաւուր 400, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սինանեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մանուկեան, Սարգիսեան ընտանիք, Մութաֆեան ընտանիք, Տիկին Ազատուհի Կիւրճեան, Տիկին Յ. Յակոբեան 200–ական Ֆ. եւ Տիկին Նշանուհի Սարաֆեանէ 500 Ֆ. վասն պայծառութեան:

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին, Փարիզեան Շրջանի մեր Եկեղեցիներուն մէջ, Ուրբաթ երեկոներ ժամը ճիշդ 7–ին, Հսկումի Խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ կը տրուի աւուր պատշաճի Քարոզ՝ ըստ հետեւեալին. –

Ուրբաթ, Մարտ 20–ին,
Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ:

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
20

VENDREDI
20 MARS
1987

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: (1) 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R. C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

62ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.448 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 62e ANNÉE — No 16.448

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԱՍՆԵՒՄԷԿ ՔԻԼՕ ՊԱՅԹՈՒՑԻԿ գտնուած է աղբի աման, Փարիզի Մոնփարնաս աշտարակին 52-րդ յարկը, պահուած նիքել - խմէթալ ընկերութեան արտաքնոցը: Քանի մը ամիս է որ Աքսիոն Տիրէքթի պայթուցիկ պատրաստողը հոն դրած էր, բայց չէնքին շուրջ եւ ներսը հաստատուած ապահովութեան միջոցները արգիլք եղած են որ Մաքս Ֆաւրօ գայ եւ ոճրափորձը գործէ: Ձերբակալուածներէն մէկն է որ սաւիկանութեան հաղորդած է տեղեկութիւնը:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆԻՆ՝ Լիտեբատուրնայա Կազետա-ի համաձայն անդլիացի բանագնացը՝ Թէրի Ուէյթ, որ Յունուար 20-էն ի վեր անհետացած է Արեւմտեան - Պէյրութ, պարսկական դեսպանատունը կը գտնուի: Թէեւ նման տեղեկութիւն մը արեւմտեան մամուլն ալ տուած էր, բայց Խորհրդային թերթերը այնքան ժլատ են նման «յայտնութիւններու» մարզին մէջ, որ այս լուրը աւելի հաւաստի բնոյթ կ'առնէ: Թերթը կը գրէ թէ պատանդները, ընդհանրապէս, Պէյրութի հարաւը կամ Պէքքայի դաշտին մէկ ընդյատակեայ բանտը կը տարուին եւ թէ իրենց քաղած լուրերուն համաձայն, Ուէյթ հոն չէ եւ դեսպանատան շէնքին մէջ է: Պարսկական դեսպանատունն ալ շատ հեռու չէ խորհրդային դեսպանատունէն: Ամալի ղեկավարն ալ Նապիհ Պէրի ապատ արձակել տուած է եւ մամուլին ներկայացուցած Սաուտի - Արաբիոյ մէկ դիւանագէտը, որ 70 օր է առեւանգուած էր:

ՇԱՌԼ ԹՐԷՆԷ պիտի չերգէ Նոթր - Տամի Մայր տաճարին մէջ, Մարտ 31-ին, հոգեւոր հովիւը մերժած ըլլալով երգիչին մասնակցութիւնը Փոլիօ-ի դէմ կազմակերպուած ձեռնարկին Ռոթարի - Քլէօպի կողմէ: Կրօնաւորը կ'ըսէ որ եկեղեցին հանդիսասրահ մը չէ, Թրէնէ կրնայ երգել երգչախումբին մէջ, եթէ կ'ուզէ, բայց ո՛չ իր այն 6 ծանօթ երգերը, զորս նախատեսած է (18 վայրկեան), որոնց կարգին՝ Ծովը, ի՞նչ կը մնայ մեր սէրերէն, կրկին տեսնել Փարիզը, երիտասարդ տարիներս եւայլն: Այս ամբողջը պատճառ է, որ բաւական աղմուկ բարձրանայ:

ՃԻՊՈՒԹԻԻ կեդրոն իսկ զօրաւոր պայթում մը քարուքանդ րրած է սրճարան մը, ուր առաւելաբար Եւրոպացիներ կ'երթային: Ոճրափորձը կրնայ հակաֆրանսական ալ նկատուիլ: Զոհերու ճիշդ թիւը ծանօթ չէր Հինգշաբթի առտու, բայց արդէն իսկ 12 մեռեալի եւ 45 վիրաւորի խօսք կար:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ յետաձգեց, ցնոր տնօրինութիւն, այն այցելութիւնը զոր պիտի կատարէր Յորդանան, Միրձաւոր - Արեւելքի եւ մանաւա՛նդ պատանդներու պատճառաւ: Ռեմոն կը նախընտրէ Փարիզէն շատ հեռու չըլլալ:

«ԼԻՊԵՐԱՍԻՈՆ» անսովոր դիմագիծ մը առած է Հինգշաբթի օր, 60 դրագէտներու յանձնելով լուրերու շարադրութիւնը եւ առաջին էջին վրայ ալ հրատարակելով դրամեքենայ մը: Ս. էջին խորագիրն է՝ «Օրուան մը վէպը»: Ի դէպ, Լիպէի գըլ-

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՄԱՐՏ 5 - 13)

ՀԱՅԿ. ԲԱՆԱՀԻՒՍՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Խորհ. Միութեան Երաժիշտներու Միութեան Համամիութենական բանահիւսութեան յանձնախումբը եւ Հայաստանի Երաժիշտներու Միութեան բանահիւսութեան յանձնախումբը միասնաբար կազմակերպած են «Միութենական հանրապետութիւններու երաժշտական բանահիւսութիւնը» համերգներու շարք մը Մոսկուայի մէջ: Այս անգամ Մոսկուայի երաժշտասէրներու հիւրը եղած են Հայաստանի ժողովրդական խումբերը: Երաժիշտներու Համամիութենական Տունը տեղի ունեցած համերգը մեծ յաջողութիւն գտած է: Մոսկուացիները ծանօթացած են հայկական ժողովրդական երաժշտական արուեստի լաւագոյն գործերուն՝ սկսած հնագոյն ժամանակներէն մինչեւ մեր օրերը: Սիրող արուեստագէտներու ելոյթը վերածուած է ազգային արուեստի տօնի: Հանդիսականները ծանօթացած են հայկական ազգ. երաժշտական նուագարաններուն, երգի տարբեր սեռերուն, ազգային ծէսերուն: Հնչած է «Հովիւի կանչը», զոր սրինգի վրայ նուագած է Ս. Աղիգեան: Անոր յաջորդած է զուռնայի պէս կանչը, որմէ ետք շուրջպար բռնած են Հոկտեմբերեանի շրջանի պարողները: Ներկայացուած է հարսանեկան ծէսերէն մին՝ Բախտագուշակումը: Մոսկուացիները ջերմօրէն գնահատած են Մարտունիի շրջանի Զոլաքար աւանի Քալաշեան քոյրերու, Էջմիածնի շրջանի «Մուսա Լեռ» պարի խումբերու, Թալինի շրջանի «Աշնակ» ազգագրական խումբի ելոյթները:

×

ՓԱՍՔԱԼ ՕՀԱՆԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼԱԾ ԻՐ ԱՇԽԱՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ՆԻՒԹԵՐ ՀԱՒԱՔԵԼՈՒ

Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի հրաւէրով երկու շաբաթով Հայաստան գացած է արժանթինահայ պատմաբան Փասքալ Օհանեան, նիւթեր հաւաքելու «Հայ Դատը եւ միջազգային յարաբերութիւնները» թեմայով իր ուսումնասիրութեան համար: «Այդ աշխատութեան երկու հատորները արդէն լոյս տեսած են, - ըսած է Փասքալ Օհանեան «Արմէնփրէս»ի թղթակցի հետ հարցազրոյցի մը ընթացքին: - Անոնք հրատարակուած են սպաներէն, Պուէնոս - Այրէսի մէջ եւ լայն արձագանգ գտած: Ա. հատորը հրատարակուած է 1979-ին եւ կը վերաբերի 1839 - 1896 թուականներու շրջանի դէպքերուն: 1982-ին հրատարակուած գիրքը 1897 - 1914 թուականներու դէպքերու նկարագրութիւնն է: Լոյս տեսնելիք Գ. հատորը պիտի բովանդակէ 1915 թուականը եւ անոր յաջորդած դէպքերը»: Փասքալ Օհանեան նշած է, թէ այդ աշխատանքին զուգահեռ հրատարակուած է նաեւ «Թուրքիան ցեղասպան Պետութիւն» գիրքին Ա. հատորը եւ թէ կ'աշխատի Բ. հատորին վրայ, ու աւելցուցած. - «Ասիկա երրորդ այցելութիւնս է մայր հայրենիք: Ինչպէս նախորդ այցելութիւններու ընթացքին, այս անգամ ալ Երեւանի մէջ վայելեցի ջերմ հոգածութիւնը գիտական եւ ուսումնական կեդրոններուն: Երեւանցի պաշտօնակիցներս հարուստ նիւթ տրամադրեցին ապագայ աշխատութեանս համար: Շնորհակալութեամբ կը նշեմ Հայաստանի ակադեմիայի աշխատակիցներու, Երեւանի պետական համալսարանի պատմաբան դասախօսներու քաջալերանքն ու օգնութիւնը: Թէեւ հիմնական հետազօտութիւնները կատարած եմ Երեւանի մէջ, սակայն այլ տեղերու աղբիւրներէն եւս կ'օգտուիմ: Երեւանէն ետք պիտի այցելեմ Պուտափեշտ, Փարիզ, Պարչելոնա, Մատրիտ, Հռոմ, Միլանօ եւ Վենետիկ, որպէսզի տեղւոյն գրադարաններուն մէջ շարունակեմ ուսումնասիրութիւնս»:

խուն այլ փորձանք մը եկած էր վերջերս, որու առաջին զոհը եղած է իր ծանօթ խմբագիրը՝ Ժ. Մ. Պուկրօ եւ որու պատճառաւ Սերժ Ժիւլի հրապարակաւ ներողութիւն խնդրեց ընթերցողներէն: Արդարեւ, թերթը, անցեալ Դեկտեմբերին լոյս կ'ընծայէր լիոնցի 22 աշակերտներու նամակներ, որոնք կեղծ են բոլորն ալ, գրուած ըլլալով 26 տարեկան կնոջ մը կողմէ որ 22 տարբեր ձեռագիր կեղծած է: Պուկրօ գիրքի վերածելու մասին ալ կը խորհի ու Փիլօ հանդիպումներ կը կազմակերպէ: Ի վերջոյ կը պարզուի խարդախութիւնը եւ մէջտեղ կ'ելլէ մառ երեւակայութեան տէր օրիորդը:

ՊՈՐՏՕ պարտուեցաւ Մոսկուայի Տորպեդօ-էն Թիֆլիզի մէջ 2-ի դէմ 3 կէտով, բայց եւ այնպէս յաղթած ըլլալով, 1 - 0, երթի մրցումին կրնայ մասնակցիլ Բաժակներու Բաժակին կէս - աւարտականներուն: Միւս մրցումներու արդիւնքներն են. - Ռէալ կը յաղթէ Սոֆիայի Վիտոշին 2 - 0, Ամսթերտամի Աժաքը՝ Շուէտի Մալմոյին 3 - 1, Սիոն եւ Լայփցիկի Լոկոմոտիւը հաւասար մնացած են՝ 0 - 0: Ախոյեաններու բաժակին, Կիեւի Դինամօն կրկին յաղթեց Պէշիկթաշի 2 - 0, Դանիոյ Պրէօնտին եւ Փորթուկալի Փորթօն 1 - 1 հաւասար մնացին, Պելժիոյ Անտըրլեխթը եւ Պայէրնը հաւասար մընացին 2 - 2: ԻՒԷՖԱ-ին, Փորթուկալի Վիթորիան եւ Գերմանիոյ Մէօնխընկլատպախը՝ հաւասար մնացին 2 - 2, Թիրոլ յաղթեց Թորինոյի 2 - 1, Ինթէրը (Միլանոյի) եւ Կէօթպորկ հաւասար մընացին 1 - 1:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ի նպաստ միջոցներ ձեռք առաւ կառավարութիւնը, 3 միլիառ հրապարակ դնելով օգնելու համար երկար տեւողութեան գործազուրկներուն որոնց թիւը 800 հազար էր Յունուարին:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Վալանս՝ տեղխայլ Սէնթ Էթիեն՝ յաղթական

Կիրակի, Մարտ 15-ին, Վալանսի Հայ Մարզականը, իր համակիրներուն առջեւ, կորսնցուցած է կէտ մը՝ որուն պակասը կրնայ ծանր կշռել Ֆրանսայի առաջնութեան, - 4-րդ դասակարգ - վերջնական դասաւորումին մէջ: Վալանս չէ յաջողած որեւէ կոլ նշանակել Աննըմասի դէմ, 0-0: Այսպէսով, երկու կէտերով, ետ կը մընայ առաջատարէն, Բլիւզէ: Այս վերջինը յաղթած է Թավոյի (1 - 0):

Գէշ Կիրակի մը նաեւ Վալանսի պահեստիին համար՝ որ, Լուարի մէջ, յաղթըւած է Թէրնուարէ (2 - 0): Հայանուն խումբը կը մնայ առաջատար Փրոմօսիօն տ'Օնէօր անունը կրող այս ախոյեանութեան մէջ, բայց երկրորդը, Սէն Շամօն՝ որ բնաւ չէ պարտուած մինչեւ հիմա, շատ վտանգաւոր մրցակից մըն է: Ետ կը մընայ մէկ կէտով միայն, բայց մէկ մրցում աւելի ունի խաղալիք քան Վալանս:

Երկու աստիճան վեր, պատուոյ դասակարգի առաջնութեան մէջ, Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն - Տէսին իր դաշտին վրայ, Մոնթէլիմարի դէմ հաւասարութեամբ վերջացուցած է իր մրցումը, 1 - 1: Հետաքըրքրական է նշել որ երկու խումբերն ալ իրենք իրենց բերդին մէջ նշանակած են կոլերը ... Միջակ արդիւնք մը Հ. Մ. Ը. Մ.ի համար, թէեւ Մոնթէլիմարի կազմին մէջ նախկին արհեստավարժ խաղացողներ, գլխաւորաբար Լոփէզը՝ որ Սէն - Թ'Էթիէնի աստղերէն էր, երբ այդ խումբը Եւրոպայի լաւագոյնները կը գեբազանցէր:

Մարտ 22-ին, Կիրակի, ախոյեանութիւնը կ'ընդհատուի տեղը ձգելով բաժակի խաղերու, թէեւ կրնայ ըլլալ որ ախոյեանութեան ի հաշիւ ետ մնացած քանի մը մըրցումներ ալ տեղի ունենան:

Նահանգային առաջնութիւններուն մէջ, յաղթանակ մը եւս «Սէն - Շամօնի «Արարատ»ին՝ որ լայնօրէն տիրապետած է Սէն - Փօլի (4 - 1). դժբախտաբար իր գլխաւոր մրցակիցները չեն պարտուած նոյն օրը, այնպէս որ «Արարատ», 15 խաղերէ վերջ, ետ կը մնայ առաջատարէն միշտ երկու կէտերով: Կան տակաւին 7 մրցումներ:

Պարտութիւն թէ՛ Վիէնի եւ թէ՛ Լիոն - Տէսինի պահեստիին համար: Այս վերջինը յաղթուած է Վիլէօրպանի դաշտին վրայ (3 - 1) եւ որեւէ յաւակնութիւն չունի այլեւս առաջնութիւնը շահելու: Պարագան նոյնը չէ Վիէնի հայկական խումբին համար՝ որ թէեւ պարտուած է Մէզիէօյէ (1 - 0), բայց իրաւացիօրէն չէ կորսնցուցած իր յոյսերը հասնելու դասաւորումին գլուխը: Կան տակաւին 8 մրցումներ:

Մարսէյլի մեր երկու ակումբները, ի հաշիւ Միջերկրականի պատուոյ դասակարգին, կը խաղային իրենց համակիր - ներուն առջեւ: Սէն - Թ'Անթուանի հայանուն խումբը յաղթած է Կարտանի (1 - 0) եւ բարձրացած դասաւորումին 11-րդ աստիճանին վրայ 14 մրցակիցներու միջեւ: Նշենք, անցողակի, որ Սէն - Թ'Անթուանի կազմին մէջ այնքան թիւով Հայեր կային որքան Կարտանի ֆրանսական խումբին մէջ: Երկու հատ...

Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ հաւասար մնացած է Փրըմիէ Քանթոնի հետ 1 - 1, ինչ որ հայ մարզիկներուն համար լաւ արդիւնք մըն է, եթէ նկատի առնենք իրենց մրցակիցին բարձր դասաւորումը:

Սէն - Թ'Անթուանի Հայ Մարզական Երիտասարդութիւնը կը տօնէ այս օրերս իր քառասնամեակը: Իր Fanէ եւ պահեստի խումբերն ալ յաղթութեամբ վերջա - ցուցած են իրենց ախոյենական մրցում - ները Մարտ 15-ին: Լաւ նուէր քառասնամեակին:

Յաղթանակ մը եւս Նիսի Հայ Մարզականին՝ որ Քոնթ գիւղին մէջ անսպասելի յաջողութիւն մը ունեցած է 2 - 1-ով: Ելոյթ մը՝ որ իրեն յոյս կու տայ խուսափելու անկումէ: Կը մնան տակաւին վեց մրցումներ:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՎԱՐԴԱՆ ԱՅԳԵԿՑԻ

Է. ՓԻՒԱԶԵԱՆ

Միջնադարեան հայ գեղարուեստական գրականութեան նշանակալից մէկ բաժինը կը կազմեն առակները, որոնց կարեւոր մէկ մասը կապուած է ԺԲ. – ԺԳ. դարերու ականաւոր գործիչ, քարոզիչ առակարան Վարդան Այգեկցիի անուան հետ:

Այգեկցիի մասին կենսագրական որոշ տեղեկութիւններ պահպանուած են իր գործերու յիշատակարաններուն մէջ: Ծընած է Ասորիքի առեւտրա – արդիւնագործական կեդրոն Դլուք (Տլուք) գաւառի Հայարնակ Մարաթա գիւղը: Ինքզինք կը կոչէ Մարաթացի: Կրթութիւնը ստացած է ծննդավայրին, ապա Կիլիկիոյ Սեւ լեռները գտնուող Արքակաղին վանքին մէջ: Եղած է Արքակաղինի եղբայրութեան անդամ: Ուսումէն ետք վարդապետի աստիճան ստացած է ու քարոզչութեամբ զբաղած, նախ Ամիթ, յետոյ՝ Դլուք: Իբրեւ քարոզիչ – վարդապետ շատ շրջած է: Այս շրջանին ծանօթացած ու մտերմացած է քանի մը իշխաններու, յատկապէս Թագաւորազն իշխան Պաղտինի հետ: 1198–ին մասնակցած է Կիլիկիոյ Լեւոն Բ. Թագաւորի Թագադրութեան հանդէսին: Շուտով, ինչ – ինչ պատճառներով հալածուած է ու հարկադրուած պանդխտելու: Երկու տարի Թափառելէ ետք 1210–ին կը հաստատուի Այգեկ վանքը: Այգեկը «անապատ – կրօնաստան» մըն էր, հիմնուած ԺԲ. դարու վերջին քառորդին Սեւ լեռներու Դոսխ (Տոսխ) կոչուած այգեւէտ ձորին մէջ: Իր այս վերջին հանգրուանի անունէն ալ կը ստանայ Այգեկցի յորջորջումը: Հոն գրած է քանի – երկու ճառեր, խրատական հինգ Թուղթեր՝ ուղղուած իր հոգեւոր սան, Անտիոքի Եպիսկոպոս Միքայէլին, եւ ուրիշ Թուղթեր ու խրատական գրութիւններ: Եղած է նաեւ Դրազարկ, որ Սսի արքեպիսկոպոսներու նստավայրն էր, ուր «ի միայնաւոր խցի» վերախմբագրած է իր քանի – երկու ճառերը, աւելցնելով «Ժ (տասն) վաճառականաց» խրատ – առակները իբրեւ ներածութիւն:

Անոր խրատներէն մէկը գրուած է 1229 Թուականին: Թէ անկէ ետք որքա՛ն ապրած է, յայտնի չէ: Ծեր մահացած է:

Այգեկցի ոչ միայն եռանդուն քարոզիչ ու մեծ ճիրքով օժտուած հռետոր եղած է այլեւ իր գործերը ինք արտագրած ու տարածած է: Անոր շատ մը աշխատութիւնները ունեցած են հեղինակի ձեռքով գրուած մէկէ աւելի ընդօրինակութիւններ, յաճախ խմբագրական զգալի տարբերութիւններով: Այգեկցի յորդորած է նաեւ ուրիշներն ալ որ տարածեն իր գիր – քերը:

Այգեկցիի մեզի հասած գործերէն ժամանակով առաջինը «Արմատ հաւատոյ»–ն է, օտար եւ հայ եկեղեցական մատենագրութիւնէ քաղուած վկայութիւններու հաւաքածոյ մը, որ պիտի օգտագործուէր քաղկեդոնականներու դէմ վիճաբանութեան ընթացքին: Խնդիրն այն էր, որ Վատիկան ու Բիւզանդական կայսրութիւն Կիլիկիոյ մէջ իրենց քաղաքական ազդեցութիւնը ամրապնդելու համար՝ քաղկեդոնականութեան տարածման միջոցով կը ձգտէին գաղափարապէս գիմագրկել ընդդիմադիր ուժերը: Քաղկեդոնական գաղափարախօսութիւնը լայնօրէն տարածուած էր Կիլիկեան Հայաստանի մէջ յատկապէս իշխող դասերու, այլ կարգին նաեւ կրօնական որոշ շրջանի մէջ, յառաջ եկած էր Հեթումեաններու Թագաւորական տան եւ հոգեւոր վերնախաւի կողմէ գլխաւորուող հայ ու քաղկեդոնական եկեղեցիներու միաւորման շարժումը, որ արեւմտեան կողմնորոշման արտայայտութիւն էր՝ ի վնաս ներքին միասնութեան: Այգեկցիի ժամանակ դաւանաբանական տարաձայնութիւնները աւելի սրուած էին Կիլիկիոյ մէջ, եւ առաջնահերթ խնդիր դարձած էր հայկական կեանքին Թափանցող օտար ազդեցութիւններու, յատկապէս հայ քաղկեդոնականներու դէմ պայքարը, որ անուղղակի միջոց էր պահպանելու ժողովուրդին ազգային ինքնուրոյն նկարագիրը: Վարդան Այգեկցի հանդէս կու գայ որպէս այդ պայքարին կրքոտ ու եռանդուն կազմակերպիչ, հակահարուած տալով անջատողական ձգտումներուն:

Վարդան կ՚աշխատէր միաժամանակ մեղմել դաւանաբանական քօղի տակ արտայայտուող ազգամիջեան խռովութիւններն ու երկպառակութիւնները եւ կը յորդորէր խաղաղութիւն ու հանդուրժողութիւն: «Որդեակք ... վասն կարգաց եկեղեցւոյ մի քննէք եւ բանավէճ լինիք եւ անհանդիստք, – կը գրէ ան «Վասն չատահաչ քննողացն յանդիմանութիւն» նամակին մէջ, ուղղուած Դլուք գաւառի հայ, ասորի եւ հոոմ բնակչութեան, – ... բարեգործութեամբ եւ խաղաղութեամբ եւ սիրով բնակեցէք», «աղաչեմ զձեզ ի բաց Թողէք ի ձէզ զարտուղ եւ զրամբասանք»:

Այգեկցիի քարոզներն ու խրատները ուղղուած են մարդկային զանազան արատներու՝ չնութեան, կախարդութեան, լեզուանութեան, յիշոցատուութեան, նենգութեան, հպարտութեան, արծաթասիրութեան, գողութեան, ոխակալութեան, որովայնամոլութեան, արբեցութեան դէմ, եւ կ՚արտայայտեն միջնադարու սովորական գաղափարներ՝ բարեգործութիւն, աղքատասիրութիւն, մեղքերէ խուսափում, ապաշխարանք, խոստովանութիւն, գղջում եւայլն: Այնուամենայնիւ, անոր այս գործերը եւս ունին ճանաչողական արժէք եւ հետաքրքրական են անով, որ կ՚արտայայտեն ժամանակի իրականութեան որոշ կողմերը, ընկերային խոր ներհակութիւնները: Անոնց մէջ տեղեկութիւններ կը գտնենք անապատ – կրօնաստաններու ներքին կեանքի մասին: Հոս կրօնաւորներու բարքերը ըդգալիօրէն ինկած են. անապատներու մէջ անոնք կը զբաղին այգեգործութեամբ եւ պարտիզպանութեամբ եւ յաճախ վէճերու եւ կռիւի կը մտնէին անձնական սեփականութեան համար:

Իր քարոզներու մէջ Այգեկցի կը դատապարտէր մեծատուներն ու վաճառականները, մարմնաւոր ու հոգեւոր գործակալները այն բանի համար, որ անոնք վաշխ կ՚առնէին, կը բռնադատէին, կը խաբէին ու կը յափշտակէին կը գողնային, կը կարէին «զվարձս մշակին», կը գրկէին որբը, աղքատն ու այրին: Այդպիսիները Վարդան կ՚ահաբեկէ գեհենով. «Վա՛յ որ կարէ զվարձս մշակին եւ զրկէ զորբն եւ զայրին եւ զաղքատն. զի դըժոխքն է տեղի եւ դատաւք նորա». «վաշխն ճանապարհ է գեհենոյն», «վա՛յ է այնոցիկ որ ազավաճառ լինին եւ մեղանչեն ի չափս եւ ի կշիռս, եւ որք խառնեն զջուրն ի կաթն եւ ի գինին եւ ծախեն»: Սակայն հեղինակը զրկուածներուն ու կեղեքուողներուն կոչ չըներ զրկողներու եւ կեղեքիչներու դէմ, այլ, կը համոզէ Թէ անոնք, ի վերուստ պիտի պատժուին: Քարոզիչը, ուրեմն, հանդէս կու գայ հաշտարարի դերով, ընկերային ներհակ կողմերու միջեւ. մէկ կողմէն՝ կը դիմէ իշխողներուն՝ հարստահարութիւններն ու կեղեքումները մեղմացնելու պատգամով, միւս կողմէ՝ կը յորդորէ ընչազուրկերը, ժողովուրդի ճնշուած զանգուածները՝ չըմբոստանալու ու չընդվզելու տէրերու դէմ: Անոր քարոզներուն մէջ, տուեալ պարագային, կարեւորը միջնադարեան Հայաստանի հասարակութեան տարբեր շերտերու միջեւ գոյութիւն ունեցող ընկերային խոր հակասութիւններու արտացոլումն է:

Այգեկցի իր քարոզներն ու խրատները կը յօրինէ այնպէս, որ հաճելի եւ դիւրըմբռնելի ըլլան նաեւ ոչ ուսեալ ունկնդիրներու եւ ընթերցողներու համար: Այս նոյն նպատակով ան իր ճառերը կը համեմէ այլաբանական առակներով ու զրոյցներով, որոնք աւելի հեշտ ընկալելի կը դարձնեն քարոզուող գաղափարները: Ասով Վ. Այգեկցի հայ գրականութեան մէջ կը մտցնէ նոր տեսակ մը առակաւոր ճառեր:

... Խրատներու մէջ գործածած առակներու համար Վարդանի հիմնական աղբիւրները եղած են եզովբոսեան առակները եւ «Բարոյախօսը» (*):

Կ՚ենթադրուի, որ Այգեկցի ինք ճառերէն հաւաքելով առակները, կազմած է մէկ կամ երկու ժողովածու. այդ օրինակով նման ժողովածու – առակագրքեր կազմած են նաեւ ուրիշները: Կեդրոն ունենալով Վարդանի առակները, որոնց Թիւը երեք տասնեակէն աւելի է, այդ առակագիրքերը յետագային չարունակ բազմացուած ու ճոխացուած են՝ ընդգրկելով նորանոր առակներ, զրոյցներ, պատմուածքներ, հոգեշահ պատմութիւններ եւայլն: Միւս կողմէ՝ ժամանակի ընթացքին հին, ծաւալով փոքր ժողովածուները կը միացուին եւ յառաջ կու գան ընդարձակ առակագիրքեր, որոնց մէջ նիւթերու քանակը հարիւրներու կը հասնի: Մեծ խմբաւորումներէն մէկը կը բնտանայ «Աղուէսագիրք» անուանումը, որ նոյն խորագրով հրատարակուած է առաջին անգամ 1668–ին Ամսթերտամ:

(Մնացեալը յաջորդիւ)

(*) «Բարոյախօս»ը հինէն շատ տարածուած կենդանախօսական յիշատակարան մըն է, կենդանիներու բարքին մասին առակատիպ զրոյցներու ժողովածու մը: «Բարոյախօս»էն Վարդան քաղած է ութ նիւթ:

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ՄԵՐ ԳԱՂՈՒԹԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Հասած ենք ժամանակաշրջանի մը, ուր գրեթէ բոլոր պատասխանատու մարմինները կը գիտակցին Թէ «բան մը պէտք է ընել» առաջքն առնելու համար սպառնացող ձուլումին, պատրաստելու համար վաղուան Հայը, արեւմտեան աշխարհի յորձուն պայմաններուն վրայ, ինչպէս կը բնորոշէր Շաւարշ, արդէն կէս դար առաջ: Հարցը հոն է, որ ոչ ոք գիտէ Թէ ի՛նչ պէտք է ընել, ու ասոր հետեւանքը կ՚ըլլայ բաներ մը ընել՝ բան մը ըրած ըլլալու համար: Այս շրջագօտիին մէջ կը մտնէր «Կայծ» նոր սերունդ Մշակութային Միութեան կազմակերպած հարցազրոյցը, որ տեղի ունեցաւ, Ուրբաթ, Մարտ 13–ին, Փարիզի «Ալեք Մանուկեան» մշակութային կեդրոնին մէջ:

Նախ պէտք է խոստովանիլ Թէ որեւէ լուրջ պատրաստութիւն չէր տեսնուած կազմակերպիչներուն կողմէ: Ակնկալելի էր, առնուազն, որ մասնակցողներուն հետ նախապատրաստական հանդիպում մը տեղի ունենար, որպէսզի խօսքերը գիտնար Թէ ի՛նչ պիտի ըսէ, եւ վերջաւորութեան հարցազրոյցը փարոզը համադրում մը կատարէր ու եզրակացութիւն մը կարելի ըլլար քաղել, եւ երեկոյթը չծառայէր միայն մտքերու փոխանակութեան, առանց որեւէ դրական արդիւնքի: Երեկոյթին նիւթն էր. – «Հայ կազմակերպութիւններու դերը՝ նոր սերունդի ապագայի պատրաստութեան համար»: Կը մասնակցէին հայր Վարդան Թէշիշեան (Սամուէլ - Մուրատեան վարժարան), Մովսէս Պչաքճեան, Արփի Թոթոյեան («Յառաջ»), Պարգեւ Շամլեան («Աշխարհ»), Պատրիկ Կէնճեան («Յաղթանակ»), Կարապետ Տագէսեան:

Բացումը կատարեց Պր. Ա. Բաղարեան, որմէ աւելի յաջող, կամ գոնէ նուազ ձախող մէկը կարելի էր գտնել նման ձեռնարկի մը համար, անուններու սխալներէ մինչեւ «տիկին» որակումը Նազարէթ Պչախկեանի, ցոյց տուին Թէ ենթական այս գործին մարդը չէր: Բայց, այդ ալ, բանք, երկրորդական է: Հարցը հոն է որ բոլոր մասնակցողները տեղին ախտաճանաչումներ կատարեցին, բայց ոչ ոք դառն – հաւանաբար այնքան ալ դիւրին բան մը չէ – այն փանաքէն, այսինքն հրաշք դեղահատը, որ պիտի փրկէր մեր ապագան (մնաց որ ներկան ալ փրկուելու պէտք ունի, շատ հեռու ըլլալով փայլուն պատկեր մը պարզելէ ...):

Դառնալով երեկոյթին. առաջին խօսքը տրուեցաւ Հայր Վարդան Թէշիշեանի. ան չեշտեց զանազան ձեւի ու նպատակներու մեր կազմակերպութիւններուն միջեւ ջանքերու համադրումի մը անհրաժեշտութիւնը, որպէսզի մէկը միւսը չըփոքացնէր ու աշխատանքը՝ առաջ տարուէր նաեւ տեղական պահանջներն ալ նկատի առնելով. այս ձեւով միայն կարելի կ՚ըլլար Հայը հայ պահելու վիտակցարար:

Արփի Թոթոյեան չեշտելէ ետք Թէ անհրաժեշտ է որ հայ պատանին ըլլայ հայախօս եւ ունենայ յստակ պատկերացում մը «հայ» անունին, ըսաւ Թէ հայ պատանիին ապագայի պատրաստութիւնը չէ հիմնուած առողջ հիմերու վրայ ու կատարուածը «երեւոյթներ փրկել»ու աշխատութիւնը կը գործէ աւելի: Ու որպէս անհրաժեշտ քայլ, ան եւս կրկնեց կազմակերպուելու պահանջքը:

Մովսէս Պչաքճեան նախ անդրադարձաւ հալէպահայ կեանքին, յետոյ դարձաւ Փարիզի իրականութեան որ «եթէ ոչ յուսահատական, ցաւալի էր»: Ան նկատեց, Թէ հեռատեսիլը մեծ վտանգ կը սպառնայ, քանի որ կը ստեղծէ խմբական մտածողութիւն, առիթ չտալով որ Հայն ալ ունենայ իր ուրոյն մտածողութիւնը: Մովսէս Պչաքճեան սփիւռքահայ կեանքին հիմնական տարրերը նկատեց դպրոցը, մամուլն ու եկեղեցին, փափաքելով որ խմբուինք անոնց շուրջ, համերաշխ ըլլանք, որպէսզի գօրանանք:

Ապա խօսքը տրուեցաւ «Աշխարհ» Թերթի խմբագիր Պարգեւ Շամլեանի, որ ըսաւ նախ, Թէ պատանին պէտք է այնպէս մը պատրաստուած ըլլայ, որ իրեն տրուածը ընդունի: Պէտք է իրեն ներշնչել հող մը, հայրենիք մը ունենալու իրականութիւնը, ուր պիտի հասնի: Սակայն այս բոլորը ոչ Թէ խրատական ձեւով մը, այլ որպէս ընկեր, նաեւ որպէս մեղսակից:

Իրմէ ետք խօսք առաւ Կարապետ Տագէսեան, որ ներկայացուց վիճակագրական տուեալներ, որոնց համաձայն Փրանսահայ 75 հազար պատանիներէ, երիտասարդներէ հինգ հարիւրը միայն հայկական ամէնօրեայ վարժարանի աշակերտներ էին. Թիւ մը, որ ոչ մէկ նշանակութիւն կը ներկայացնէր: Ան չեշտեց Թէ Սփիւռքի մէջ ուր հող եւ իշխանութիւն չկայ, չունինք նաեւ անտեսական ենթակառոյց մը. «ի՞նչ կարելի է յուսալ դպրոցներէ, որոնց անօրէնները կը մտածեն Թէ ուրկէ պիտի ճարեն վճարումներու անհրաժեշտ գումարները» ըսաւ ան ու յիշեց Շնորհք Պատրիարքի այն խօսքը, Թէ «գաղութ մը կենսունակ է, երբ դպրոցները կենսունակ են»: Ան ըսաւ նաեւ Թէ միմիայն «ձեր տան մէջ հայերէն խօսեցէք» ըսելով, յորդորելով կարելի չէ տեղ մը հասնիլ, քանի որ մեզմէ առաջ շատեր, շատ աւելի հեղինակաւոր անուններ, գրեր ու կրկներ են այս խօսքը, ու բանի չէ ծառայեր ան: Յետոյ չեշտեց, Թէ մեր կրթական հաստատութիւնները ապրելու կարելիութիւն կ՚ունենան այն ատեն միայն, երբ կը գտնեն իրենց պատկանած միջավայրերու յաւագոյն հաստատութիւնները:

Շատ տեղին դիտողութիւններ ըրաւ Կարապետ Տագէսեան, Թերեւս քիչ մը շատ ծանրանալով նիւթական եկամուտներու վրայ: Կը խորհինք Թէ մեր այս տագնապին մէջ, նիւթականը, որքան ալ կենսական բնոյթ ունենայ, մեր բոլոր ցաւերուն միակ լուծումը չէ:

Երեկոյթին վերջին խօսք առնողն էր «Յաղթանակ» Թերթի խմբագիր Պր. Պատրիկ Կէնճեան. ան ըսելէ ետք, Թէ ամէն մէկ կազմակերպութիւն իր ուրոյն ձեւով պիտի մօտենայ հարցին, չեշտեց երկու գլխաւոր կէտեր, որոնք պիտի ներպատէին պատանիներու հայ մնալուն. անոնցմէ առաջինը չանտեսել էր հայրենիքի գոյութիւնը, իսկ երկրորդը հայախօսութիւնը:

Ընդհանրապէս համառօտ այս արտայայտութիւններէն ետք ներկաներ զանազան հարցումներ ուղղեցին, որոնք բոլորն ալ սա կամ նա ձեւով կ՚առընչուէին ըսփիւռքեան հարցերու, երեւոյթներու:

Որքան ալ օրէ օր չեշտուած պահանջք մը կը դառնայ ի հաշիւ վաղուան ու հանող նոր սերունդին, «բաներ մը ընելու» անհրաժեշտութիւնը, կարելի չէ ըսել Թէ նման սալոններով կրնանք լուծում մը յանգիլ, որոնք աւելի երեւոյթներ փրկելու մտահոգութիւն մը կը մատնեն աւելի հիմնական քայլ մը պարտի աւելի լաւ կազմակերպուած ըլլալ ու ցոլացնել ծրագրումի մը աշխատանքը, որպէսզի նկատառելի մասնակցութիւն մը բերէ մեր անհամար «ինչո՞ւ»ներու, «ի՞նչպէս»ներու պատասխաններու որոնումին:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՆԱԽԱՊԱՇԱՐՈՒՄՆԵՐ

ՈՒՐԲԱԹ 13

Յիսուսի եւ իր աշակերտներուն վերջին ընթրիքի յիշատակով, ճակատագրական նկատուած է 13 թիւը։ Այդ ընթրիքին ներկայ էին 13 հոգի, որոնցմէ մէկը մատնեց Յիսուսը։ Ամերիկայի պանդոկներուն մէջ 13-րդ յարկ գոյութիւն չունի. 12-րդին կը յաջորդէ 14-րդը, ու օդանաւի մը մէջ ի զուր կը փնտռէք նստարաններու 13-րդ շարք մը։

Երբ ամսուան մը 13-ը Ուրբաթ օրուան մը զուգադիպի – Յիսուսի խաչուած օրը – ոմանց կողմէ աւելորդապաշտութեամբ խորհրդաւոր կը նկատուի այդ օրը։

Արդեօք ի՛նչ յաճախականութեամբ կուգան այս Ուրբաթները։

Տարուան մէջ անպայման կը գտնուի Ուրբաթ 13 մը։ Սակայն կարելի է որոշ տարիներ – ինչպէս 1987-ի պարագային – մինչեւ երեք Ուրբաթ 13 ունենալ, մեր օրացոյցներուն կազմութեան պատճառով։ 14 հատ են անոնք, քանի որ սովորական տարի մը կրնայ շաբթուան որեւէ մէկ օրով սկսիլ, ինչպէս նաեւ նահանջ տարի մը։ Այսպէս 1987 Հինգշաբթիով սկսող տարի մը ըլլալով կը կրկնուի 1981-ի, 1970 կամ 1959-ի օրացոյցը, իսկ յաջորդ տարին Ուրբաթով սկսող նահանջ տարի մըն է, նման 1960-ին, 1932-ին կամ 1904-ին։

Տարուան մէջ նմանօրինակ ամիսներ կ'ըլլան Սեպտեմբերն ու Դեկտեմբերը. այսինքն, եթէ Սեպտեմբերը կը սկսի Չորեքշաբթի օր մը, Դեկտեմբեր 1-ն ալ Չորեքշաբթի կ'ըլլայ։ Ծնունդը Ուրբաթ օր մը կ'ըլլայ, եթէ նոյն տարին Սեպտեմբեր 25-ը Ուրբաթ է։ Մարտը եւ Յունիսը ընդհակառակն, առանձին պարագաներ են. այս տարի մէկը կը սկսի Ուրբաթով. միւսը Երկուշաբթիով. 1987-ին այս օրերով սկսող ուրիշ ամիս չկայ։

Սովորական տարուան մը մէջ զուգահեռ ամիսներ են Յունուար – Հոկտեմբեր, եւ Ապրիլ – Յուլիս զոյգերը. առանձին պարագայ մըն է նաեւ Օգոստոսը. իսկ Փետրուար, Մարտ եւ Նոյեմբեր երրեակ մը կը կազմեն։ Հոս է երեք Ուրբաթ 13 ունենալու կարելիութիւնը. եթէ Փետրուար 13-ը Ուրբաթ օր մը ըլլայ, նոյն օրուան պիտի զուգադիպին նաեւ Մարտ 13-ը եւ Նոյեմբեր 13-ը, ինչ որ պարագան է 1987-ի։

Իսկ նահանջ տարուան մը նմանօրինակ ամիսներու զոյգերն են Փետրուար – Օգոստոս եւ Մարտ – Նոյեմբերը. առանձնակի է Հոկտեմբերը, իսկ երրեակը կը կազմուի Յունուար – Ապրիլ – Յուլիս ամիսներով։ Ասկէ, նահանջ տարի մըն ալ կրնայ երեք Ուրբաթ 13-ներ ունենալ. Յունուար, Ապրիլ եւ Յուլիս 13-ի օրերուն. այսպէս եղած է 1984-ին, եւ պիտի ըլլայ 2012-ին։

Այս կացութիւնը արդիւնք է տարուան մը շաբաթներու բաժնուած ըլլալու հանգամանքին, որու մեկնակէտը անծանօթ կը մնայ, կը կարծուի թէ կուգայ աստղաբաշխական տուեալներէ, որովհետեւ միջին հաշուով եօթը օր կայ լուսնի մահիկին եւ առաջին քառորդին միջեւ, ինչպէս նաեւ այդ քառորդին եւ լիալուսնի միջեւ։ Իսկ հոգեբանական եւ կրօնական նկատումներ եօթը օրուան մէջ հանգիստի օրով մը կը բացատրեն այս պարագան։ Տարուան շաբաթներու բաժանումը ոչ մէկ բացառութիւն ունի պատմութեան մէջ։

Շաբաթներու հանդէպ այս փարումն է պատճառը, որ ընդունելութիւն չէ գտած համաշխարհային միակ օրացոյցի մը գործածութիւնը, ուր 31 օրով ամիսի մը պիտի յաջորդէին 30 օրով երկու ամիսներ. տարին պիտի ունենար նաեւ երկու յաւելուածական օրեր, շաբաթներէն անկախ, մէկը՝ Յունիս 30-ին, միւսը՝ Դեկտեմբեր 30-ին յաջորդող։

Համաշխարհային նման օրացոյց մը առիթ պիտի տար տարին չորս Ուրբաթ 13 ունենալու. Յունուարին, Ապրիլին, Յուլիսին եւ Հոկտեմբերին։

Ա. Բ. Թ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒԷՆՈՍ – ԱՅՐԷՍԻ «Լա Ռասոն» օրաթերթը, Փետրուար 24-ի եւ 25-ի իր թիւերով, երկու էջի վրայ յօդուած մը հրատարակած է Արժանթինի հայ համայնքին մասին։ Յօդուածը կը սկսի Հիթլէրի ծանօթ խօսքով եւ կը պատմէ հայկական ցեղասպանութեան եւ Հայ Դատի հիմքերուն մասին։ Ապա կ'անդրադառնայ Պուէնոս – Այրէս գործող հայկական հաստատութիւններուն՝ 12 եկեղեցի, մշակութային, վեցարունեստական եւ մարզական 40 հաստատութիւններ, 10 պարբերականներ եւ օրաթերթ մը։

**

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հայոց Առաջնորդարանը Զալքայի հայահոծ շրջանին մէջ (Էլ Արզ հիւանդանոցին ետեւը) գնած է 6350 քառակուսի մեթր տարածութեամբ հողաշերտ մը, որուն վրայ կը կառուցուի համայնական կեդրոն մը՝ իր եկեղեցիով, դպրոցով, սրահով եւ յարակից այլ բաժիններով։

**

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՅ Հ. Մ. Ը. Մ. «Արարատ»ի «Ա. Մէօթէմէտեան» սրահին մէջ, Փետրուար 21-ին, տեղի ունեցած է Հայ Կարիքի Խաչի ընդունելութիւնը, ի պատիւ իր բարերարներուն։ Վարչութեան ատենապետուհին՝ Տիկին Սոնա Գազանճեան, ողջունելով ներկաները կատարած է հաշուետուութիւնը 1985 եւ 1986 տարիներուն։ Միութիւնը հիմնուած է 1932-ին։

**

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Խաչ Դպրեվանքի տարեդարձը նշուած է Մարտ 1-ին, կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններով։ Աթոռանիստ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագած եւ քարոզած է Շնորհք Պատրիարք՝ ի մէջ այլոց նշելով. «Հակառակ կարգ մը թերահաւատներու եւ անհաւատներու Գարեգին Պատրիարք Խաչատուրեանի եւ իր հաւատաւոր օգնականներուն շնորհիւ իրականացաւ Ս. Խաչ Դպրեվանքի մեծ տեսլականը, որ անցնող մօտ 35 տարիներու ընթացքին մեծ թիւով մտաւորականներ, կրթական մշակներ ու յաջող գործի մարդիկ տուաւ այս հաւաքականութեան։ Ան թէեւ չկրցաւ իր սկզբնական նպատակին ծառայել ու տալ հոգեւորականներ, բայց այսուհանդերձ իբրեւ բարձրագոյն վարժարան տուաւ գոհացուցիչ հունձքեր, բազմաթիւ ուսուցիչներ ու տնօրէններ մեր վարժարաններուն համար ... Անցնող տասնամեակներուն Դպրեվանքը գրկուեցաւ իր շարք մը հասութաբեր կալուածներէն, որոնք արդէն սահմանափակ թիւ մը կը կազմէին։ Հաստատութիւնը ըլլալով նորաբաց վարժարան մը, հարկ է մասնաւոր ուշադրութեան եւ հոգածութեան առարկայ դարձնել զայն ուրախ կամ տխուր առիթներով, որովհետեւ անոր մօտ հարիւր միլիոնի հասնող պիւտճէն կ'ապահովուի գրեթէ ամբողջովին պատահական նուէրներով։ Դպրեվանքը պէտք է բացառիկ տեղ ունենայ մեր հաւաքականութեան մէջ, որովհետեւ ան ըլլալով գիշերօթիկ վարժարան եւ մեծ մասամբ գաւառացի տղաք պատսպարելով իր երդիքին ներքեւ, կարօտ է արտակարգ հետաքրքրութեան ու հոգածութեան»։

Յաւարտ արարողութեանց, Յարութիւն Ամիրա Պէզճեան սրահին մէջ տրուած է ճաշ մը։ Սեղանը վարած է Պարոն Նալպանտ։ Դպրեվանքի Խնամակալութեան տեղեկագիրը կարդացած է Մուրատ Ճինկէօզ։ Տեսուչը՝ Հայկ Նշան, տեղեկութիւններ տուած է վարժարանին ներքին եւ ուսումնական կեանքին մասին։ Խօսք առած է տոքթ. Վարդ Շիկահեր։ Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը։ Փակման իր խօսքով Շնորհք Պատրիարք իր գոհունակութիւնը յայտնած է հայ համայնքին, որ նուիրաբերման իր ոգիով կ'երաշխաւորէ Դպրեվանքին ապագան, հակառակ նիւթական աննպաստ պայմաններուն եւ ապրուստի յարաճուն սղութեան։

«ՈԶՆԻ»Ի ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

«Ի՞նչ կ'անէք եթէ Ոզնու փշեր ունենայիք» հարցին պատասխանում են։

«... Կը ծակէի Մարտունու կապի հանգոյցի աշխատողներին։ 1968 թուականից Զոլաքար գիւղում հեռախօս են տեղադրել, նոյն թուականից վարձ են գանձում, բայց նոյն թուականից հեռախօսները աշխատել չեն ուզում»։

Ս. ՍԵԽՈՅԵԱՆ

«...Կը յիշեցնէի պատասխանատու ընկերներին, որ քաղաքի արձանները երբեմն – երբեմն պէտք է մաքրել։ Անյարմար ես զգում, երբ տեսնում ես, ասենք, Արովեանի արձանի, Զարենցի, Վարուժանի կիսանդրիների անմխիթար վիճակը»։

Հ. ԳԱԼՍՏԵԱՆ

**

Կրկէսում նոր համար էին ցուցադրում։ Փղի մէջքին կանգնել էր ձին ու երգում էր։

Ներկայացումից յետոյ հանդիսատեսներից մէկը մօտենում է վարժեցնողին եւ հարցնում.

– Անկեղծօրէն ասէք, դա ճարպիկ հնարք է, չէ՞։ Ձիերը չեն երգում։

– Ի հարկէ։ Երգողը փիղն էր։

**

Փոքրիկ Անուշիկը առաւօտեան բոլորից շուտ արթնացաւ ու բացագանչեց.

– Դրսում լոյսը վառուել է, շուտ արթնացէ՛ք։

**

Գայլերը մի ժամանակ ոչխարի փորոտիք էին ուտում։ Իսկ հիմա այն պահում են շների համար՝ որպէս կաշառք...։

**

– Մատուցող, ձեզ մօտ երբեւէ սփռոցները փոխո՞ւմ են։

– Չգիտեմ, ես ընդամէնը երկու ամիս է, ի՛նչ աշխատում եմ։

PUBLICATIONS REÇUES

ANI
Cahiers Arméniens
N° 2
1er semestre 1987.
Tiflis — Dans la capitale du Caucase.
Rencontre poétique.

— «ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ —

ՄԱՅՐԻԿ

ԱՆՐԻ ՎԵՐՆԷՕՅ

Թարգմանութիւն՝ Ա. Թ.

Ed. R. Laffont. Paris, 1985

Որոշ առիթներու այս խեռ տիկինը ոխակալօրէն «Մեր Ֆրանս» կոչելու փափաքը չէր որ կը պակսէր, ինչ որ պիտի թեթեւցնէր ու մխիթարէր զաղտնօրէն։ Սակայն այդ համարձակութիւնը տեղացիներու վերապահուած առանձնաշնորհ մը կը թուէր ինծի։ Իրենց դպրոցն էր, իրենց ուսուցիչը իրենց երկիրը ու ես այս շրջանակին մէջ յատուկ բարեացակամութեամբ ընդունուած մըն էի միայն։ Հայրս ապաստանեալի իւրայատուկ կանոններ ունէր. երբեք չզբաղիլ քաղաքականութեամբ – ատիկա Ֆրանսացիներու յատուկ գործ էր – ոչ մէկ իրաւունք պահանջել, քանի որ հոս մը իսկ չունէինք։

«Օտարական»ի այս օրինավիճակին մէջ զոր ան ինքզինքին կը պարտադրէր, կար կոյր հպատակութիւն մը եւ մազոխիզմ ոչ մէկ բերկրանք։ Ատիկա պարզապէս խուսափելու համար էր կոկորդի սեղմումէն, կուրծքի պրկումէն, որոնք կը յայտնուէին գերագոյն պատճառաբանութեան սեղծած չփոթին առջեւ. «եթէ գոհ չէք... վերադարձէք ձեր երկիրը»։

Յաւ պատճառող այս բառերը եթէ հաղուադէպօրէն միայն արտասանուեցան իմ ներկայութեանս, պատճառն այն էր որ ես սովորութիւն դարձուցած էի ժամանակին ծռիլ, հարուածէն խուսափելու համար։ Թշնամական աշխարհէն այս փախուստը որոշ փոփոխութեան մը կ'ենթարկէր զիս. կը մեղմացնէր հասատառուն, պինդ կեցուածքս ու զոնէ երեւութապէս քայքայելով բաղկացուցիչ բոլոր տարրերը կը պահպանէր յետագայ փորձառութեան մը։

Այս անկայուն կացութեան մէջ, քանի մը նուաստացումի եւ տեւական ինքնազսպումի փոխարէն ի վերջոյ մարդ կը սորվի ապրելու որոշ կերպ մը, ուր նախընտրելի է «կատու» չկոչել «կատու» մը, կամ Օրիորդ Լօրի ծածկանունը գործածել։

Կը յիշեմ այն տարիները, երբ հացագործի խանութները լեցուն կ'ըլլային թուխ կամ սեւ հացով։ Սակայն այդ հացը, մարդոց քըրտինքին այդ խորհրդանիշը շուտով կը դառնար հիւրընկալ երկրի մարդոց յատուկ բան մը.

– Եկեր էք Ֆրանսացիներուն հացը ուտելու։

Ո՛հ, անշուշտ Ֆրանսան կերտողներու ոճը չէր ատիկա։

Սակայն Ռոնսար հոն չէր յիշեցնելու համար. «Իշխանս, պէտք է ընել այնպէս, ինչպէս ըրաւ Ոդիսեւս, որ գիտցաւ իր շահուն գործածել ծանօթ ժողովուրդներ»։

Վալէրի, Մալրօ եւ իր «օտարակա՛ն», քու տարբերութիւնդ կը հարստացնէ զիս»ով Սէն Թ'էկզիւփէրի այդ փողոցներէն չէին անցներ. մեր մտերիմները չէին Սարթր եւ Ժիրօտու, հաղուադէպօրէն կ'երթայինք ճաշել Մաթիսի կամ Փիքասոյի մօտ, եւ Էլիւար որ կը սիրէր մեզ, այս բաները կ'ըսէր իր քերթուածներով։

Դպրոցիս այս եօթներորդ դասարանին աւարտը կը համապատասխանէր նաեւ Ֆրանսայի մեր եօթներորդ տարուան։

Այդ տարին մեր կեանքին մէջ մեծ վերիվայրումներու տարի մը եղաւ։

Նախ, իրական առաջին մեծ արձակուրդ մը ունեցայ։ Մենք պիտի լքէինք արդարութեան պալատի պարտէզին մեր ամէնօրեայ նըստարանը, Աննա մօրաքրոջս հետ երթալ, քաղաքի սահմաններէն դուրս ապրելու համար։ Վայրի ընտրութիւնը հետաքրքրական եղած էր։

Հայ երիտասարդ կին մը կը ճանչնայինք, որ օր մը ջամբրայ հարցուցած էր ոստիկանի մը։ Ոստիկանը նախ քաղաքավարօրէն պատասխանած էր, յետոյ պատշաճ շրջանէ մը ետք ամուսնացած էր անոր հետ։ Անոնք արուարձանի մէջ տուն մը կը բնակէին. իրենց հետ էր նաեւ հայ զոքանչը, որ պարտէզին խորը մէկուկէս սենեակնոց փոքր տնակի մը մէջ կ'ապրէր։

Հայրս երկու ամսուան համար այդ կէս սենեակը վարձեց։

Վայրը կը կոչուէր Մոնթօլիվէ։

(Շար. 64)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մարիամ Սահակեան, Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Ճիպիլեան, Տէր եւ Տիկին Սահակ Սահակեան, Տոքթ. Շահան Սահակեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Մարտ 22, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծհօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՀԱՃԻ ՅՈՎՍԷՓ ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Օր. Մարգրիտ Գրիգորեան իր հօր յիշատակին (մեռած Պուլկարիա) կը նուիրէ 200 Ֆ. Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցւոյ, 200 Ֆ. Ս. Մեսրոպ Կրթարանին («Յառաջ»էն) եւ 200 Ֆ. «Յառաջ»ին։

⁂

Գրիգոր Միւնէրէտեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ, Սրիս Գարայեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կապոյտ Խաչի 31–րդ պատգամաւորական ժողովը կը գումարուի Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը, Մարտ 21–ին։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԱՆԻ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

Պօմոնի Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ հովիւը եւ հոգաբարձութիւնը պատիւ ունին ձեզ հրաւիրելու՝

«ԱՆԻ Մշակութային Կեդրոն»ի հիմնադրութեան արարողութեան, Կիրակի, Մարտ 22, կէսօրէ ետք ժամը 4–ին։

31, rue de Calais — 13012 Marseille

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Անիէռ, Գոլոմպ, Պուա – Գոլոմպ եւ շրջաններու տարեկան՝

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Մարտ 22, ժամը 15·30–ին, Պուա – Գոլոմպի քաղաքապետարանի սրահը։

35, rue du Général Leclerc,
— Villa des Aubépines —

Կը նախագահէ՝
Տոքթ. ՅԱԿՈԲ ԳՐԳԵԱՇԱՐԵԱՆ

Խօսնակուհի՝
Տիկին ՄԱՐՕ ԱՏՈՒՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին
Մասնակցութեամբ՝

Անոյշ Նորրիթա–ի (Երեւանի Երաժշտանոցէն), Նիլ Ակոբօֆ–ի (արտասանութիւն), Բիւզանդ Ֆընտըգեան–ի (ժողովրդական երգերով), Ստեփան Ակերտ–ի (սանդուր), «Ազթամար» պարախումբի։

Փարիզէն եկողներուն ուշադրութեան կը յանձնուի. – Սէն – Լազարի կայարանէն շոգեկառք առնել եւ իջնել Պուա – Գոլոմպ սրահը մօտիկն է։

Տոմսերու մասնակցութիւն՝ 50 Ֆ.։
Երախաներուն մուտքը ազատ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանը շնորհակալութեամբ ստացած է, փոխան ծաղիկի, Տիկին Կիւնէշ Արթինեանի մահուան առթիւ. –

Այրի Տիկին Մ. Մարգարեան 2·500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գարակէօզեան 2·500 Ֆ., Տիկին Արաքսի Ոսկեան 2·000 Ֆ., Տոքթ. եւ Տիկին Ս. Սիմոնեան 2·000 Ֆ., Տոքթ. եւ Տիկին Մ. Տէրվիշեան 1250 Ֆ., Ալֆորվիլի բուժարանի անձնակազմ 1200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Լեւոն Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Փիէր Պատըրմեան, Տոքթ. Փ. Խուպէսէրեան, Տէր եւ Տիկին Արմէն Ուզունեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Կարապետեան, Տիկին Մոնիք Տէրտէրեան, Եան'ց Բլէօպ 1000–ական Ֆ., Շահինեան ընտանիք 900, Գարակէօզկիւլ ընտանիք 700, Տէր եւ Տիկին Ժ. Փ. Քիպարեան, Տիկին Վ. Ուզունեան, Տէր եւ Տիկին Տ. Յարութիւնեան, Պր. Գ. Պասմաճեան, Տէր եւ Տիկին Համբարձումեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Երուանդ, Տէր եւ Տիկին Թաթոսեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Տէր – Յովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Մոսափշեան 500ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Փաթրիս Ճօլօլեան 400 Ֆ., Սիմոնն Պայրամեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Տէր – Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Նազաշեան 300–ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժ. Գարաճեան, Տէր եւ Տիկին Քէզճեան, Տիկին Պայծառ Կարապետեան 200–ական Ֆ.։

Նոյն առթիւ Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ եղած են հետեւեալ նուէրները. – Տէր եւ Տիկին Գարակէօզեան 2·500 Ֆ., Այրի Տիկին Մարգարեան 2·500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ս. Կարապետեան 500 Ֆ.։

= ANTENNE 2 =

———×———

Dimanche 22 Mars à 9 heures 30
Emission «*Chrétiens Orientaux*»
de Gérard STEPHANESCO
« *L A S O L I T U D E* »
avec la participation de
différentes personnalités
(écrivain, universitaire, médecin)
et du Pasteur René LEONIAN
de l'Eglise Evangélique Arménienne

PÂQUES A JERUSALEM

DU 16 AU 23 AVRIL 1987
JERUSALEM ET CIRCUIT GALILÉE

DU 16 AU 21 AVRIL 1987
SÉJOUR A JERUSALEM

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS

BAGHDASSARIAN-SABERATOURS : 31, rue d'Argenteuil · 75001 PARIS · Tél. 42.61.51.13
SARKISSIAN-SEVAN VOYAGES : 48, cours de la Liberté · 69003 LYON · Tél. 78.60.13.66
CHELELEKIAN-ST ANTOINE VOYAGES : 214, rte Nle St Antoine · 13015 MARSEILLE · Tél. 91.96.01.06

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ԹԱՍԼԱՔԵԱՆ

ուրախ են յայտնելու թէ

ROGINA–ի կողքին

183, rue P. V. Couturier — Alfortville
Tél. : 43 - 96 - 13 - 77

բացած են նոր ճաշարան մը եւս

JANO LE HAY

84, quai Blanqui — Alfortville
Tél. : 43 - 75 - 16 - 49

3 SALLES DE 60 A 120 PERSONNES
Pour noces, réceptions, repas d'affaires
Spécialiste des banquets à l'arménienne

AU MENU. — *Pizza — lahmadjoun, grillades au feu de bois, spécialités arméniennes.*

—— CUISINE SOIGNEE ——

Les deux restaurants sont ouverts tous les jours sauf lundi.

LE DIMANCHE 29 MARS A 18 h 30 PRÉCISES

L'ECOLE

TEBROTZASSERE PRÉSENTE

KATCH NAZAR

COMÉDIE MUSICALE D'APRÉS UN CONTE ARMÉNIEN

THEATRE FONTAINE
10 RUE FONTAINE
75009 - PARIS

AVEC LA PARTICIPATION DES ÉLÈVES DE L'ÉCOLE

MISE EN SCÈNE ET ADAPTATION — NAREK DOURIAN
PAROLES ET MUSIQUE. — NAREK DOURIAN

ASSISTANTE METTEUR EN SCÈNE: ETVARTA PAROUNAKIAN

DÉCOR ET COSTUMES: KARIM MEKHITGIAN

RÉALISATION COSTUMES: CHOUCHANE TCHERPACHIAN

VENTE DES BILLETS

Ecole Tebrotzassere:	1Bd. Du Nord 93140 Le Raincy	43810172
Styl- Honoré:	213 Rue Saint Honoré 75008 Paris	42963252
Téle Condorcet:	175 Av. Jean Jaurés 92140 Clamart	46425617
Hay Disc:	35 Rue Lamartine 75009 Paris	48782279

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի հետեւեալ Կիրակի օրերուն, Պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի. –

– Կիրակի, Մարտ 22–ին՝
Տնտեսի Կիրակիին
– Կիրակի, Մարտ 29–ին՝
Դատաւորի Կիրակիին
– Կիրակի, Ապրիլ 5–ին՝
Գալստեան Կիրակիին։

Նկարներ կը փնտռուին

Վերարտադրելու համար հատորի մը մէջ, կը փնտռուին հին նկարներ Կիլիկիոյ վերաբերեալ (Սիս, Հաճըն, Զէյթուն, գիւղակներ)։ Դիմել՝

CLAUDE MUTAFIAN
61, rue Monge — 75005 Paris
Tél. : 47 - 07 - 76 - 43
43 - 25 - 78 - 60

ԿՈՉ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՆԱԽԿԻՆ ՍԱՆԵՐՈՒՆ

Կը փափաքինք հաղորդակցութեան մէջ մտնել աշխարհով մէկ ցրուած Դպրոցասէրի նախկին սան – սանուհիներուն հետ՝ կազմելու անոնց ամբողջական ցանկը ու զանոնք տեղեակ պահելու վարժարանի կեանքին մասին։

Արդ պէտք խնդրէինք Դպրոցասէրի նախկին սան – սանուհիներէն որ մեզի ուղարկէին իրենց ներկայ հասցէները՝ ինքնակենսագրական քանի մը տողի ընկերակցութեամբ։

Նամակները ղրկել հետեւեալ հասցէին.
ECOLE PRIVEE TEBROTZASSERE
1, bd. du Nord — 93340 Le Raincy
FRANCE

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
21-22
SAMEDI-DIMANCHE
21-22 MARS
1987

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: (1) 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

62րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.449 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 62e ANNÉE — No 16.449

HISTORAMA
Avril 87

Les mystérieux vengeurs de l'Arménie

Ժաք Տէրոժիի ստորագրութեամբ, Հիսթորամա ամսաթերթի նոր (38) թիւը (Ապրիլ 87) 6 նկարազարդ էջեր նուիրած է հայ գաղտնի արդարադատներուն:

Յօդուածագիրը, որ հեղինակն է «Նեմէսիս գործողութիւն» հատորին իր ծանօթ տաղանդով, կենդանի ոճով եւ ամփոփ գիծերու մէջ կուտայ հայկական արդարադատութեան պատմութիւնը: Այլ խօսքով պարբերականի մը սահմանափակ էջերուն մէջ, կը ներկայացնէ իր գիրքին ամփոփումը: Արամ Երկանեանի, Սողոմոն Թէհլիրեանի, Միսաք Թորլաքեանի, Արշաւիր Շիրակեանի, Պ. Տէր-Պօղոսեանի, Ստեփան Ծաղիկեանի, ինչպէս նաեւ Թալաթի, Ճեմալի եւ Էնվէրի նկարներն ալ կ'ընկերանան յօդուածին:

Ժաք Տէրոժի իր եզրակացութեան մէջ կրկին կը դատապարտէ ներկայ ահաբեկչական կոյր արարքները՝ «որոնք կը վնասեն այն դատին, որուն կը յաւակնին ծառայել», բայց անհրաժեշտ կը գտնէ Հայերու ցեղասպանութեան միջազգային ճանաչումը, որ միայն կրնայ իր ամբողջ իմաստը տալ Նեմէսիս գործողութեան գունդերուն անաւարտ առաքելութեան:

ՄԻՒՍ ԲԱՆԱՁԵՒԸ

ԵԹԷ ՔՈՆԿՐԷՍՆ ԻՍԿ ՀԱՒԱՆԻ, ՌԵԿԸՆ ՎԷԹՕ ԿԸ ԴՆԷ

Յուսախաբ՝ Եւրոպացիներէն, ներկայիս մեր յոյսը դրած ենք Ամերիկացիներուն վրայ, քանի որ հոն ալ բանաձեւ մը ունինք (HJR 132) Քոնկրէսին քուէարկութեան դրուելիք: Այս մասին սակայն, Շուլց ամէն ապահովութիւն տուեր է Հալէֆօղլուի:

×

«Հիւրրիյէթ» թերթի թղթակիցներէն մէկը տեսակցութիւն մը ունեցած է Թուրքիոյ Արտաքին նախարար Վ. Հալեֆօղլուի հետ, որ ներկայիս Ուաշինկթըն կը գտնուի: Նախարարը ըսած է, թէ Միացեալ-Նահանգներու Արտաքին նախարարը Ժ. Շուլց ապահովութիւն տուած է իրեն հայկական բանաձեւին ճակատագրին մասին: Շուլց ըսած է, թէ հաւանական չի նկատեր որ Քոնկրէսին կողմէ վաւերացուի խնդրոյ առարկայ բանաձեւը, եւ թէ նոյնիսկ վաւերացուելու պարագային, Նախագահ Ռեկըն վէթօ պիտի դնէ:

×

Յիշենք որ Ծերակոյտին եւ Ներկայացուցչական ժողովին կը դրկուին երկու անջատ բանաձեւեր
S.J.R. 43 (Senate Joint Resolution)
H.J.R. 132 (House Joint Resolution)
որ կ'առաջարկուի 1987 Ապրիլ 24-ը՝ 1915-23 տարիներու ընթացքին Հայերու դէմ Թուրքերու գործադրած ցեղասպանութեան յիշատակը նշող «Ազգային Օր» հռչակել:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՑԱՆՑ մը մէջտեղ ելած է եւ արդէն 6 հոգի ձերբակալուած են Ռուան: Ասոնք տեղեկութիւններ կը հաւաքէին Խորհրդային Միութեան Արիան հրթիռին մասին եւ մանաւանդ երրորդ յարկի պալեցնող շարժիչին վերաբերեալ: Լրտեսներու կարգին են մէկ ռումանական, մէկ ալ խորհրդային ծագում ունեցող կին: Ուրիշ մը, որ ամիս մը առաջ «Ֆիկառօ»ի տնտեսական բաժնին մէջ մըտած էր, առայժմ ազատ ձգուած է: Մարսէյլէն ալ արտաքսուած է խորհըրդային փոխ-հիւպատոսը՝ Լէոնիտ Սերգէյեւ, որ յաջողած էր տեղեկութիւններ քաղել Էկզօսէթ հրթիռին մասին, Թուլոն աշխատող ծովային ենթասպայէ մը:

ՇԻՐԱՔ, որ Հինգշաբթի օր կը վերջացնէր գաւառական իր շրջապտոյտը Միտի-Փիրենէի շրջանը, բաւական բուռն ցոյցերու բախեցաւ Տըքազվիլէն հանքագործեր Ռոտէզ եկած ըլլալով բողոքելու համար: Երկաթագործներ ալ կը պոռային «Շիրաք, մարդասպան», «Շիրաք, արիկայ, ժողովուրդը գործ պիտի տեսնէ»: Իր ելոյթին մէջ, Նախարարապետը ըսաւ որ բնական կը գտնէր ցոյցերը, աւելցնելով. – «Բայց կուգայ պահը, երբ հարկ է մէկ կողմ դնել պատրանքները եւ ձեռք առնել հարցերը: Ոչ իսկ վայրկեան մը կը խորհինք Տըքազվիլը քարտէսէն սրբել: Առանց լուծումի հարց չկայ»:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ պարսկական դեսպանատունը հարկ տեսաւ հերքել այն լուրը, ըստ որուն Թէրի Ուէյթ դեսպանատունը կը գտնուի: Կարգ մը դէտեր տարօրինակ կը գտնեն, սակայն, որ ճիշդ այս օրերուն, դեսպանատունը կը տեղափոխուի, հաստատուելու համար չորս յարկանի շէնքի մը մէջ, Պիր Հասան թաղամասը, ծովուն դիմաց:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ հիւսիսը, քրիստոնեայ արուարձանի մը մէջ, կառքի մը պայթումէն 3 հոգի մեռած է եւ 2 հոգի ալ վիրաւորուած: Պայթումը տեղի ունեցած է ցերեկին, երբ հաւաքական վարձակառք մը որ հինգ հոգի կը փոխադրէր կ'երթեւեկէր Ժալ էլ Տիպի շրջանը: Զոհերը Թաքսիին յաճախորդներն են:

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ, հիմնուելով 1949-ի օրէնքի մը վրայ, արգիլեց ծանուցումը եւ անչափահասներու վաճառումը հինգ ամսաթերթերու, պատրուակելով անոնց պոռնկագրական բնոյթը: Ասոնց մէջ է նաեւ միասեռական՝ «Կէ Փիէ» շաբաթաթերթը (40 հազար տպաքանակ): Ամէն կողմէ բողոքի ձայներ կը բարձրանան նըման արգելք մը գրաքննութիւն եւ ազատութեան բռնաբարում նկատելով: Առաջին բողոքողներն են Մարկրիթ Տիւրաս եւ ձախի նախարարուհի Իվէթ Ռուտի, որոնք քանի մը ուրիշներու հետ կոչ մը ստորագրած են փրկելու համար «Կէ Փիէ» շաբաթաթերթը: Փաստօրէն արգիլելով նման հրատարակութեանց ծանուցումը, ամէնէն տարածուն (եւ ձրի) ծանուցումը բրաւ այդ պարբերականներուն, որոնք ձեռքէ ձեռք պիտի քաշուին այլեւս, մանաւանդ գնելէ ետք «Լիպերասիոն» (Մարտ 20), որու առաջին էջն ալ կրնայ արգելքին մաս կազմել...: Մնաց որ, Ուրբաթ օրուան օրաթերթերը մրցակցութեան ելած էին նաեւ սրամիտ բառախաղերով, ինչպէս «Քոթիտիէն տը Փարի» (Լէ սանս էնթէռտի...):

ԹՈՒՐՔ ԶԻՆԵԱԼ ուժեր հարաւ-արեւելեան Անատոլուի իրենց թաքստոցներուն մէջ սպաննած են Քիւրտիստանի բանուորական կուսակցութեան անդամներէն ինը հոգի: Զինեալ առաջին գործողութեամբ մը նախ Հաքքեարիի մէկ գաւառակին մէջ սպաննուած են հինգ Քիւրտեր, ապա Տիգրանակերտի մէջ չորս ուրիշներ եւս: Ապահովութեան ուժեր ստուգած են որ սպաննուած քիւրտ մարտիկները մասնակցած էին Թաշտէլէն գիւղին վրայ գործուած յարձակումին, որու ընթացքին 14 թուրք գիւղացիներ մեռած էին:

ԼՈՒԻ ՏԸ ՊՐՕՅԼ, Արդիական բնագիտութեան հայրը, որ Նոպելեան մրցանակի արժանացած էր 1929-ին, մեռաւ 95 տարեկանին:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ չորս քաղաքական բանտարկեալ եւս ազատ արձակուած են, որոնց մէջ՝ երեք Վրացի: Փետրուարի սկիզբէն ի վեր, ազատ արձակուած քաղաքական բանտարկեալներու թիւը 90-ի կը հասնի:

ՎԻԼԻ ՊՐԱՆՏ մեծ իրարանցում մը ըստեղծած է իր (ընկերվարական-դեմոկրատ) կուսակցութեան բանբեր նշանակելով շատ գեղեցիկ Հելլենուհի մը, որ ոչ միայն շարքային չէ, այլեւ նշանուած է Դեմոկրատ-Քրիստոնեայի մը հետ, այսինքն՝ հակառակորդ կուսակցութեան անդամի մը: Պրանտի կուսակիցներու մէկ կարեւոր մասը անընդունելի կը գտնէ այս կարգադրութիւնը, առարկելով թէ ենթական նախ օտար է, ապա՝ կուսակցական չէ: Ունի սակայն կարեւոր զէնք մը՝ շա՛տ, շա՛տ գեղեցիկ է...:

ՏՈՄՍԵՐ

ՀԱՊԱ Ե՞Ս, ՀԱՊԱ ՄԵ՞ՐԸ

Կոճակ մը ու համակարգիչին վրայ, մէկը միւսին ետեւէն, ակնհանոյ հեզասահութեամբ, կը շարուին բառեր, տողեր, նախադասութիւններ:

Նոյնն ալ ուղեղի պարագային: Ինչպէս համակարգիչը, որ կը վերարտադրէ իր մէջ ամփոփուած տեղեկութիւնները, նոյնպէս ալ ուղեղը կը վերարտադրէ իր մէջ երկար կամ կարճ ժամանակի ընթացքին ամբարած տեղեկութիւնները, այն գլխաւոր տարբերութեամբ, որ ուղեղը կը կատարէ նաեւ վերլուծելու, հակադրելու, ամբողջացնելու, տրամաբանելու, եզրակացնելու, մերժելու կամ ընդունելու գործողութիւններ:

Ուղեղի պարագային, կոճակը դէպք մըն է, անկարեւոր թուացող խօսք մը, թուական մը:

Ահաւասիկ մէկը այդ թուականներէն, որ մագնիսի մը պէս իրեն կը քաշէ ուրիշ թուականներ, ուրիշ դէպքեր՝ ամբողջանալու, զօրանալու յստակ միտումով:

Մեծանուն երգիչի մը աղջկան առեւանգումին ձախող փորձին առթիւ ձերբակալուած երիտասարդներուն մէջ կը գտնուէր Էտուար Ֆոսինեռի-Լիւսէնժի մասին տրուած այն մանրամասնութիւնը, թէ ան կը պատկանէր Ֆրանսայի մեծագոյն ընտանիքներէն մէկուն, թէ այդ ընտանիքին պատմութիւնը կը հասնէր մինչեւ տասներկրորդ դար, մինչեւ 1119: Մեծ ընտանիքի մը պատկանիլը չէ որ գրգռեց նախանձս, ոչ ալ անունին փառքամնութիւնը, ոչ իսկ զարմացուց զիս նման ընտանիքի մը մէկ զաւկին դրամի համար առեւանգում կազմակերպելը, այլ 1119 թուականը: Քսան տարեկան այդ երիտասարդը՝ զուգահեռ իր երկրի պատմութեան՝ ունէր ընտանեկան իր մանրամասնեալ պատմութիւնը, կրնար կարդալ իր սեփական ընտանիքին ութ հարիւր տարուան պատմութիւնը:

Հապա ե՞ս, եղաւ առաջին հակազդեցութիւնս: Երբ չկան տոմարներ, չկան արձանագրութիւններ, երբ յիշողութիւնը չի կրնար բաղդատուիլ գրուածին զօրութեան հետ, ծնողքս հազիւ կրնան, քանի մը աննշան մանրամասնութիւններու հետ, ըսել թէ մէկ մեծ հայրս դանակագործ էր, միւսը՝ մեղուաբոյծ: Անկէ առա՞ջ: Անկէ առաջ՝ ոչինչ:

Ու չունենալով աղբիւրներ, ըլլալով ջարդի ենթարկուած ժողովուրդի զաւակներ, հակամէտ ենք մենք մեզ նկատելու ազնուականներու, իշխաններու, նոյն-իսկ թագաւորներու շառաւիղներ, ժառանգորդները բոլոր անոնց, որոնք անուն ունին պատմութեան մէջ, ձգած են պայծառ ակօսներ: *«Հայ եմ ես, Հայ եմ ես, Բայց Վարդանի թոռն եմ ես»*:

1119: Դպրոցը մաս կազմելով փոքրիկ աշխարհիս, այս թուականը անշուշտ որ պիտի առընչուէր Ռուբինեան Հարստութեան հետ ու պիտի յիշէի, թէ ինչպէս Թորոս Ա. կը պատժէր Մանտալեան եղբայրները՝ Բագրատունի վերջին թագաւորի ոճրագործները, թէ ինչպէս յունասէր հայ իշխաններ կը դաւանանէին Թորոս Բ.ի, թէ ինչպէս հայ կղերներ ու իշխաններ սպաննել կուտային Մլեհը՝ իր իսլամական *օրիանթալիզմ*ին համար ու հարկաւ պիտի յիշէի այդ հարստութեան կապը Տաւրոսեան եւ Ամանոս լեռնաշղթաներուն հետ: Երբ հայերէնի պահուն, պիտի կարդայինք Ա. Հայկազի *Կառու Ջիրող Անգլիացին* պատմուածքը ու հերոսին կենսագրութիւնը մեզի պիտի յիշեցնէր Զօրավար Անդրանիկն ու *Չորս Տարի Քիւրտիստանի Լեռներուն Մէջ* գործը, այդ լեռները պիտի ստանային իւրայատուկ նշանակութիւն, մանաւանդ երբ Փարիզի կարեւորագոյն թերթերէն մէկուն առաջնորդող յօդուածը կ'ըսէր, թէ *Քիւրտերու միակ բարեկամը եղած են իրենց լեռները*:

Հապա մե՞րը, հարց կուտայի անմիջապէս:

Երբ Քիւրտերու բարեկամութիւնը կը շարունակուի իրենց լեռներուն հետ, մեր լեռները մնացած են առանձին, առանց բարեկամի: Ինչո՞ւ տակաւին հոն են անոնք, լեռները կը շարունակեն հաւատարմօրէն ծառայել անոնց, մինչ մենք՝ դարեր ետք՝ մեր կազմակերպած ազատագրական կռիւներէն վերջ, լեռներու արծիւը ըլլալէ յետոյ, վերածուած ենք աշխարհով մէկ ցանցնուած լուսաւոր քաղաքներու մուկերուն: Մե՞նք լքեցինք մեր լեռները, թէ անոնք դաւաճանեցին մեզի: Կը դաւաճանե՞ն լեռները: Կը պատժե՞ն անոնք իրենց տէրերը, երբ անոնք յոյս դնեն նաեւ ուրիշ «բարեկամ»ներու վրայ:

1119, լուցկիի շիւղ մը ու ահագին կըրակ, ահագին հարցում, սակայն, սակայն ոչ մէկ պատասխան: Ուղեղս ինքն ալ յանկարծ վերածուած է համակարգիչի, կը մնայ լուռ ու յանկարծ կ'անդրադառնամ, որ շրթներուս վրայ երգ մը կը պտըտի:

«Խօսէք լեռներ, լացէք լեռներ,
Առաջ Մասիս սարը մերն էր»:

Տրամադրութիւն չունիմ ամբողջացնելու ու կը լռեմ:

Մ. ՊԶԱՔՃԵԱՆ

ՎԱՐԴԱՆ ԱՅԳԵԿՑԻ

Է. ՊԻՒՐԱԶԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Առակագիրքերու բազմացումը կապ ունէր անոնց գործնական նշանակութեան հետ՝ կ'օգտագործուէին դպրոցներու մէջ «Առասպելաբանութիւն» դասընթացքի համար, որու ընթացքին աշակերտներուն առակներ մեկնել սորվեցնելով՝ կը վարժեցնէին մեկնաբաններ դառնալ, ինչպէս նաեւ պէտք էին քարոզիչներուն՝ հոնկէ առակներ քաղելու իրենց քարոզներուն համար: Սակայն առաւելապէս ան արդիւնքն էր երկու դար առաջ սկիզբ առած նոր մտաւոր հոսանքի զարգացման, կեանքի ու աշխարհայեցողութեան փոփոխութեամբ պայմանաւորուած՝ գրականութեան աշխարհականացման: Այս միջոցին ժողովրդական բանահիւսութեան հոսանքը կը ներթափանցէ առակներու ժողովածուներէն ներս. անոնց մէջ մուտք կը գործեն առակներ, զրոյցներ, փուրձալիքներ բուն իսկ ժողովրդական բանահիւսութենէն: Աւելին՝ հին առակները կը խմբագրուին ժողովրդականի ազդեցութեամբ ու ոգով: Այսպէսով, որակական փոփոխութիւն կը կրեն վարդանեան ժողովածուները թէ՛ ձեւի՝ պարունակած առակներու, եւ թէ անոնց բովանդակութեան առումով, եւ կը դառնան ընթերցանութեան դրաւիչ ու ախորժելի գիրքեր:

Նշուած հանգամանքներն են պատճառը, որ առակներու բազմաթիւ ձեռագրեր հասած են մեզի. զանազան մատենադարաններու մօտ 200 հայերէն գրչագրեր կը պարունակեն առակները՝ ամբողջական ժողովածուներու կամ մասնակի ընդօրինակութիւններու ձեւով: Անոնց մէկ զգալի մասը կապուած է Վ. Այգեկցիի անուան հետ՝ իբրեւ հեղինակ: Մէկ – երկու բացառութեամբ այդ հաւաքածոները իրարմէ կը տարբերին թէ պարունակած առակներու քանակով ու անոնց դասաւորութեամբ, թէ՛ բուն առակներու զանազանութեամբ, թէ՛ լեզուական, ոճական, յաճախ ալ բովանդակութեան այլեւայլ մշակումով:

Այգեկցի, բնականաբար, խրատներուն մէջ պէտք է գործածէր այնպիսի առակներ, որոնք յարմար ցուցադրական նիւթ ըլլային, իր արծարծած խնդիրներու եւ արտայայտած գաղափարներու համար:

Արդէն տեսանք, որ Վարդանի քարոզներուն մէջ կ'երեւին ընկերային ներհակութիւններ, նոյնը կը գտնենք նաեւ անոր առակներուն մէջ:

... Առակներու մէջ սուր ծաղրի ենթարկուած է նաեւ հոգեւորականութիւնը. հոգեւոր դասի շատ ներկայացուցիչներ որովայնամոլ են, ագահ ու ընչաքաղց: Անոնցմէ, շատերը զերծ չեն փառասիրութեան եւ նոյնիսկ շնութեան ախտերէն: Առակներէն մէկուն մէջ միայնակեացը սատանային հետ ուխտ կը կապէ, որ սատանան զինք մեծութեան հասցնէ, ուրիշի մը մէջ («Միայնակեաց եւ գամբռ շուն») միայնակեացը կը շնանայ, Աստուծմէ չվախնալով, իսկ գամբռ շունը զայն կը սարսափեցնէ եւ ետ կը կեցնէ շնութեան ախտէն:

Հայկական միջնադարեան առակներու մէջ, աւելի քան մատենագրութեան որեւէ այլ տեսակի մէջ, պարզորոշ արտայայտուած են հասարակական կեանքի եւ մտածողութեան մէջ տեղի ունեցած փոփոխութիւնները: Այդ փոփոխութիւններու արտացոլումներ կը տեսնենք Մխիթար Գոշի եւ Վարդան Այգեկցիի առակներու համեմատութեամբ՝ շերտերու, մանաւանդ ժողովրդական ծագումի առակներու մէջ:

... Առակներէն կարելի է պատկերացնել դրացիաբար (յաճախ նոյն քաղաքը) ապրող ժողովուրդներու ազգամիջեան յարաբերութիւններու մասին:

Ստեղծուած ըլլալով գերազանցապէս քաղաքային միջավայրի մէջ, առակագիրքերու ստեղծագործութիւններու մէջ արտացոլուած է այդ միջավայրի կեանքն ու կենցաղը: Կ'երեւի, որ ծաւալած են շուկայական յարաբերութիւնները. տարածուած են խնջոյք, զինարբուք, դեխութիւն, մարդիկ շուկայէն կը գնեն օրուան մթերքները՝ հաց, գինի եւայլն: Զարգացած է արհեստագործութիւնը, աշխուժացած են դրամական յարաբերութիւնները եւայլն:

Հակառակ Մխիթար Գոշի ժողովածուին, որ ունի կուռ կառուցուածք, առակներու դասաւորութիւնը կատարուած է որոշ սկզբունքով, Վարդանի առակագիրքերուն մէջ նիւթերը համակարգուած դասաւորութիւն չունին, իրարու յաջորդող առակները ոչինչով կապուած են իրարու հետ: Անոնց իւրաքանչիւրը ունի ինքնուրոյն նիւթ, անկախ գաղափար, ուրոյն նպատակադրում, տարբեր գործող անձեր:

Սեռերու առանձնայատկութիւններու տեսակէտէ նոյնպէս առակագիրքերու մէջ տեղ գտած ստեղծագործութիւնները միատարր չեն: Հոս, կարելի է գտնել զանազան հետաքրքրաշարժ պատմութիւններ, զրոյցներ, մանրապատում պատմուածքներ եւ նոյնիսկ մանրավէպեր:

Քիչ չեն այն առակներն ու գաւեշտական պատմութիւնները, որոնք ստեղծուած են զուարճասէր հասարակութեան պահանջները բաւարարելու համար:

Առակներու գործող անձերը մարդիկ են՝ իրենց ծաղրուող թերութիւններով եւ գովաբանուող առաքինութիւններով, եւ կամ կենդանիներ, թռչուններ եւայլն: Այս վերջին պարագային մարդկային հասարակութիւնը իր արտացոլումը կը գտնէ կենդանական աշխարհին մէջ, այլաբանօրէն:

Առակներէ շատերուն գլխաւոր գործող անձը աղուէսն է. այս է պատճառը, որ Վարդանի անուան կապուած առակագիրքերը ստացած են նաեւ «Աղուէսագիրք» անուանումը: Հայկական առակներու մէջ միշտ չէ, որ կը կերպաւորուի իր համբաւին համապատասխան, այլեւ օժտուած է բաւական բազմազան գիծերով. մէկ մը անմիտ է, յիմար, դիւրահաւատ, զգաստ եւ համբերող է, երբեմն ալ՝ ուխտադրուժ ու նենգաւոր:

Ինչպէս աղուէսը, այնպէս ալ միւս կենդանիները առակներու մէջ առնուած են ոչ միայն իրենց բնորոշ յատկանիշներով, այլեւ յաճախ հանդէս կուգան վարկի, վարմունքի տարբեր, բայց նոյնպէս իրենց համար բնութագրական այլ կողմերով: Բոլոր պարագաներու մէջ անոնք այլաբանօրէն անձնաւորուած են, ընթերցողը անոնց մէջ կը տեսնէ մարդիկ, անոնց յատկանիշներուն մէջ՝ մարդկային յատկանիշեր, յարաբերութիւններու մէջ՝ մարդկային յարաբերութիւններ:

Լաւագոյնները այն առակներն են, որոնք առակագիրքերու մէջ մտած են ժողովրդական բանահիւսութենէն: Անոնց պատմողական մասը առաւելագոյն չափով հակիրճ է, ամփոփ ու յստակ եւ լիովին կը հաղորդէ առակախօսին միտքը, միտումը, կը յուշէ գաղափարը, այնպէս որ աւելորդ կը դառնայ մեկնութիւնը: Եւ իրօք, ժողովածուներու առակներէն շատերը մեկնողական մաս չունին եւ ոչ ալ անոնց կարիքը կը զգացուի:

Կան առակներ ալ, որոնց մեկնութիւնները չեն համապատասխաներ պատումի բովանդակութեան, չեն բխիր անկէ: Անոր պատճառն այն է, որ առակագիրքեր կազմող կրօնական գործիչները կամ խրատներու համար առակներ օգտագործող քարոզիչներու առակները քաղելով ժողովուրդէն՝ աշխատած են միաժամանակ հեռանալ պատումի բովանդակութենէն եւ իբրեւ մեկնութիւն դնել կրօնական խրատ – բանաձեւումներ:

Վ. Այգեկցիի անունով տարածուած ժողովածուները, որոնք ժամանակի ընթացքին ճոխացած են ժողովրդական բանարուեստէն առնուած նիւթերով, մատչելի ձեւով հոգեւոր սնունդ տուած են միջնադարեան ընթերցողին եւ ունկնդիրին: Անոնց մէջ տեղ գտած առակները, զուարճալի պատմութիւնները, մանրավէպերը, խրատական պատումները, արուեստի տեսակէտէն միջին դարերու հայ գեղարուեստական արձակի մարգարիտներն են, միաժամանակ անոնք կարեւոր աղբիւր են ժամանակի կեանքի բազմաթիւ այնպիսի կողմերու լուսաբանման համար, որոնց մասին կը լռեն մատենագրական այլ յուշարձանները:

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱԼԷՊ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը, Բերիոյ Թեմի Ազգային Վարչութեան հրաւէրով, երկրորդ անգամ ըլլալով հովուապետական այցելութիւն մը տուած է Բերիոյ Թեմին, ընկերակցութեամբ Վարդան Եպիսկոպոս Տէմիրճեանի եւ Վարուժան Ծ. Վրդ. Հերկելեանի:

Հայրապետը ճամբայ ելած է Փետրուար 15-ի առաւօտուն եւ անցած Թրիփոլիէն, ուր պահ մը կանգ առած է եւ Ս. Հոգեգալստեան Եկեղեցւոյ մէջ ժամերգութիւն կատարած: Խօսք առնելով բազմութեան առջեւ, Գարեգին Բ. անդրադարձած է այն դժուարութիւններուն, որոնց մէջէն կ'անցնի Լիբանան, թելադրած է որ կեցուածք ունենալ այս տագնապէն պատուով դուրս ելլելու համար:

Ապա Հայրապետը հրաժեշտ տալով Թրիփոլիի ժամը 9.15-ին հասած է սուրիական սահման, ուր դիմաւորուած է Բերիոյ առաջնորդ Սուրէն Արք. Գաթարոյեանի, պետական երեսփոխան մէճիր Գրիգոր Էպլիղաթեանի, Գաւառական եւ քաղաքական ժողովներու անդամներու եւ այլ ազգայիններու կողմէ: Խումբը ուղղուած է դէպի Համա, ուր Ս. Մեսրոպ Եկեղեցւոյ մէջ կատարուած է կանոնական արօթքը, որու աւարտին բարի գալուստի խօսք արտասանած է Արարատ արեղայ Գալթագճեան, յանուն Ռոկան Եպիսկոպոս Գափազեանի: Հայրապետը գնահատելով Համայի հայութեան աւանդութիւններուն կապուած մնալու իրողութիւնը նշած է, թէ Համայ իր սրտին մէջ յատուկ տեղ ունի, մանաւանդ որ իր ծնողքը գաղթականութեան օրերուն հոն անցուցած են մանկութեան իրենց առաջին տարիները:

Գարեգին Բ. կառքերու թափորով ժամը 2-ին ժամանած է Հալէպ: Քաղաքի մուտքին հազարաւոր հաւատացեալներ փողեբախումբով դիմաւորած են Հայրապետը, որ ապա ու հայի աւանդական օրհնութենէն ետք ուղղուած է Ս. Քառասնից Մանկանց Մայր Եկեղեցի: Բարի գալուստի խօսք արտասանած է Առաջնորդը: Գարեգին Բ. անդրադարձած է հայ ժողովուրդի կազմակերպ միութեան անհրաժեշտութեան, որ պատմական աւանդն է եւ ապագայի կանչը մեր ժողովուրդին: Ապա արտայայտելով Հալէպ մուտքի պահուն իր ունեցած ապրումները Հայրապետը բսած է. – «Քարե՛ր, քարե՛ր Հալէպի, խօսեցէ՛ք, – բսի: Այստեղ քարերը կը խօսին ... Այս քարերուն վրայէն ի՛նչ կաթողիկոսներ, ի՛նչ սրբազաններ և ի՛նչ խոնարհ քահանաներ անցան, Եսայեաններու, Թուլղեաններու, Պողարեաններու, Նալպանտեաններու, Մկրտիչ Մուրատեաններու պէս, եւ դեռ շատ ուրիշներ...: Ու ես զգացի ոտքերուս տակէն, զգացի մարմնիս մէջէն քայլերը այն գաղթական Հայերուն, որոնք այս քարերուն վրայէն անցան, իրենց արիւնն ու քրտինքը թափելով անոնց վրայ...: Եւ մտածեցի, ոտքե՛ր, օրհնեա՛լ ոտքե՛ր որբերուն, որոնք անհայր եւ անմայր ու հալածական, երբ այստեղ եկան՝ Եկեղեցին եւ ազգը եղան իրենց համար հայր ու մայր. քարեր՝ որոնց մէջէն Կաթողիկոսներէն մինչեւ որբերը կը խօսին...»:

Փետրուար 16-ի առաւօտուն Գարեգին Բ. ընդունած է այցելութիւնները կրօնական եւ պետական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու, իսկ իրիկունը՝ Հալէպի հայկական կազմակերպութիւններու եւ Միութիւններու ներկայացուցիչներուն: Ժամը 21.30-ին կատարուած է Նոր Գիւղի մէջ կառուցուած Սուրիահայ Օգնութեան Խաչի ընկերա – բժշկական եօթը յարկանի կեդրոնին բացումը: Սրահին մէջ տեղի ունեցած հանդիսութեան բացումը կատարած է Միութեան ատենապետուհին Տիկին Արփինէ Սաղըրճեան: Խօսք առնելով Առաջնորդը գնահատած է խաչուհիներու տարած աշխատանքը: Գարեգին Բ. իր պատգամին մէջ յիշելով, որ մեր ժողովուրդը պետական չափանիշերով ընկերային ծառայութեան միջոցներ չունի՝ բսած է. – «Միջին – Արեւելքի եւ մանաւանդ Սուրիոյ եւ Լիբանանի արմատ գաղութներուն մէջ մեր Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին եւ քոյր համայնքները՝ մեր ազգային իշխանութիւններուն հետ միասին մեր ժողովուրդին ցաւերուն համնելու հաստատութիւն են եւ անոնց մէջ Հ. Օ. Մ. Ը.ը ես կը նկատեմ մեր ազգային ամբողջականութեան Ընկերային նախարարութիւնը: Հետեւաբար, ծառայութեան այդ դաշտին մէջ չի կրնար խտրութիւն ըլլալ ո՛չ գաղափարի, ո՛չ դաւանանքի, ո՛չ դասակարգի եւ կամ ուրիշ այլ մարդկային հաշիւներէ եկած նկատումներու: Սէրը, ծառայութիւնը եւ օգնելը սահման չունի»:

Փետրուար 17-ի առաւօտուն Հայրապետը այցելած է Հալէպի պետական – պաշտօնական եւ զինուորական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու: Ժամը 13-ին, Համազգայինի սրահին մէջ տրուած է ճաշ մը: Ժամը 16-ին, Հայրապետը այցելած է Ազգային Ծերանոց – Պատսպարան, ուր խօսք առնելով ողջունած է քոյր համայնքներու գործակցութիւնը:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՍԹԸՆԻ Հանրային Գրադարանին մէջ, Փետրուար 15 – 28, տեղի ունեցած է մանուկներու գծագրութիւններէ բաղկացած ցուցահանդէս մը, որուն մասնակցած են նաեւ Երեւանէն հայ մանուկներ: Ցուցահանդէսը կազմակերպած է Պոսթընի շրջանի կրթական մշակներէ բաղկացած մարմին մը, որ ձեռնարկը անուանած է՝ «Միասնաբար գծել. Մանուկներու արուեստը Միացեալ – Նահանգներէն եւ Խորհրդային Միութենէն»:

**

ԱԹԷՆՔԻ «Ընթէրքոնթինանթալ» պանդոկի սրահին մէջ, Փետրուար 22-ին, տօնուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական մասնաճիւղի հիմնադրութեան 65-ամեակը: Ներկայ եղած են հայ երեք յարանուանութեանց պետերը եւ համայնքային մարմիններու ներկայացուցիչներ: Բացումը կատարելով Պօղոս Չոլաքեան շեշտած է սկաուտութեան կարեւորութիւնը: Կատարուած է երդման արարողութիւն: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են Համազգայինի «Յակոբ Փափազեան» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Վարուժան Նիկոլեանի եւ Հ. Յ. Դ. Երիտասարդաց պարախումբը: Ցուցադրուած են լուսապատկերներ. հերէն սկաուտական կեդրոնի կողմէ ողջոյնի խօսք արտասանած է Արիս Գոնտաւտօղլու: Արժանեաց չքանշանով պարգեւատրուած է սկաուտական մասնաճիւղի հիմնադիր Պետրոս Գույեան: Յայտագրի երկրորդ բաժնին ողջոյնի խօսքեր արտասանած են կազմակերպութեանց եւ Միութեանց ներկայացուցիչներ:

**

ՖԼՐԻԳԻՒՂԻ «Վարդանանց» երգչախումբը, Մարտ 1-ին, տօնած է իր 55-րդ տարեդարձը, կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններով: Պատարագած եւ քարոզած է Մեսրոպ Եպիսկոպոս Մութաֆեան, կատարելով նաեւ Դպրաց Դասու խնր անդամներու դպրութեան ձեռնադրութիւնը: Յաւարտ արարողութեանց, «Մյաճաճեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած է ճաշ մը: Սեղանը վարած է Սեդրակ Սրկ. Տովլաթեան, որ կարդացած է նաեւ երգչախումբի աշխատանքներուն եւ ծրագիրներուն վերաբերեալ տեղեկագիր մը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Երգչախումբին հանդէպ գնահատանքի խօսքեր արտասանած է Մեսրոպ Եպիսկոպոս:

**

ՊՈՍԹԸՆԻ «Հայրենիք» Տունը այցելած է Արեւելեան Թեմի հոգեւորական դասը, գլխաւորութեամբ առաջնորդ Մեսրոպ Արք. Աշճեանի: Փետրուար 24-ին, խմբագրատան մէջ խօսակցութիւններ ունենալէ ետք, հոգեւորականները այցելած են չորս յարկերու գրասենեակները: Նոյն օրը հոգեւորական դասը երկու նիստեր գումարած է եւ քննարկած եկեղեցական կարգ մը հարցեր: Իրիկունը, Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ մէջ Ղեւոնդեանց յիշատակին պատարագ մատուցուած է, որու աւարտին նշուած է Վարդանանց տօնը, մասնակցութեամբ Շաբաթօրեայ վարժարանի աշակերտութեան:

LE COIN DU JURISTE

REGIMES MATRIMONIAUX

LES NOUVEAUX POUVOIRS DES EPOUX

Une loi récente entrée en application le 1er Juillet 1986, a modifié sur certains points le régime de la communauté de biens.

Cette réforme institue désormais une parfaite égalité entre les époux, dans la gestion de leurs biens communs.

Il y a près d'un siècle, la femme était dans une situation de dépendance totale vis à vis de son mari «chef de famille». Elle devait même pour exercer une activité professionnelle, avoir l'autorisation de son mari.

Après quelques modifications, la loi du 13 Juillet 1965 a marqué une évolution totale, tout en maintenant encore la notion de chef de famille pour le mari, qui était devenu un «chef de communauté».

Le parlement a achevé la rénovation entreprise en 1965, en remplaçant la «direction unique du mari» par une GESTION CONCURRENTE du patrimoine commun par les époux pour les actes ordinaires de la vie, et une cogestion pour les actes importants.

CETTE REFORME CONCERNE ESSENTIELLEMENT LES EPOUX SOUMIS A UN REGIME DE COMMUNAUTE.

Examinons donc l'incidence de cette réforme :

— En 1804 les rédacteurs du Code Civil avaient créé une société conjugale hiérarchisée, le mari devant protection à la femme et la femme devant obéissance au mari.

Au fil des temps plusieurs textes ont réduit ce principe en donnant à la femme le droit notamment d'avoir une indépendance financière, avec le pouvoir de gérer ses biens propres, le mari continuant à administrer les biens communs.

Ce dernier droit est dorénavant supprimé au mari, par la reconnaissance, à titre de principe, de l'égalité des pouvoirs des époux sur les biens communs, il en résulte :

— Une gestion concurrente :

Chaque époux a désormais le pouvoir d'administrer seul les biens communs et d'en disposer. A ce titre, il agit en tant «qu'administrateur de la communauté», la femme pourra donc seule faire un bail de moins de neuf ans sur un bien commun.

— Une gestion exclusive :

Dans le but de garantir l'indépendance professionnelle de chaque conjoint, l'époux exerçant une activité professionnelle séparée a seul les pouvoirs d'accomplir tous les actes nécessaires à cette profession.

Une gestion exclusive s'est ainsi substituée à une gestion concurrente sur le plan professionnel.

— Une gestion conjointe :

Pour tous les actes importants l'assentiment des deux époux sera nécessaire, pour les ventes, les donations, les hypothèques, cessions de fonds de commerce. La conclusion de baux commerciaux requiert l'accord du conjoint.

AUTRES MODIFICATIONS

— Pour les emprunts du ménage :

Dans ce cas il faut faire une distinction, en effet quel que soit le régime matrimonial, les époux sont désormais solidaires pour les emprunts contractés par l'un d'eux, lorsqu'ils portent sur des sommes modestes nécessaires aux besoins de la vie courante.

Auparavant cette notion de solidarité ne jouait que pour les dettes contractées pour l'entretien du ménage ou l'éducation des enfants, mais n'existait pas pour les emprunts réalisés lors d'achats à crédit par un époux, pour une machine à laver par exemple.

Pour les autres emprunts (importants) chacun des époux ne peut engager que ses biens propres et ses revenus.

Cette situation nouvelle est par contre défavorable aux créanciers en cas d'emprunt par un seul époux, et l'on peut penser que les organismes de crédit exigeront la signature des deux époux.

— Le droit des créanciers :

Comme conséquence de l'égalité totale des époux dans la gestion de leurs biens, nous trouvons la suppression des avantages qui existaient au profit de la femme et notamment en ce qui concernait les biens qu'elle s'était constitués par l'exercice de sa profession séparée. *Désormais les créanciers du mari pourront saisir les biens achetés par la femme avec ses gains et salaires propres.*

Toutefois une limite est apportée à ce principe : les gains et salaires ne pourront jamais être saisis par les créanciers du conjoint, sauf si la dépense concerne l'entretien du ménage ou l'éducation des enfants. Il y a donc une différence de traitement entre les biens achetés grâce aux salaires et ces salaires eux-mêmes.

Les époux qui voudront se protéger contre les créanciers de leur conjoint ont donc intérêt à ouvrir un compte spécial pour le versement de leur salaire.

*

A l'examen des modifications apportées au régime légal il résulte qu'il faut apporter un soin tout particulier au choix du régime le plus approprié en cas de mariage, en fonction des objectifs des époux.

Il ne faut pas oublier qu'il est possible de changer de régime matrimonial au cours de sa vie conjugale, afin de s'adapter à l'évolution de la situation tant familiale que professionnelle.

LEVON DJOLAKIAN

Marseille

«ՈԶՆԻ»Ի ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Ինչպէս եւ ուրոշ տեղեր պատմութեան քննութիւն յանձնում...

– Դէ՛ սկսէք պատմել Հարիւրամեայ պատերազմի մասին, – ուսանողին դիմեց փրոֆէսէօրը:

– Հարիւրամեայ պատերազմը ... Հարիւրամեայ պատերազմը պատմութեան Հարիւրամեայ պատերազմն է եղել: Ժամանակագրական տուեալներով՝ այն տեւել է հարիւր տարի, այսինքն՝ մի ամբողջ հարիւրամեակ, կամ այլ կերպ ասած՝ հարիւր օրացուցային տարի: Եթէ այդ տարիները վերածենք ամիսների, ապա կը պարզուի, որ այն տեւել է հազար երկու հարիւր ամիս: Հազար երկու հարիւրն էլ եթէ բազմապատկենք երեսունով, կը ստանանք երեսունվեց հազար օր: Եթէ դա էլ բազմապատկենք...

– Մի րոպէ՛, բայց չէ որ տարին երեք հարիւր վաթսունհինգ օր ունի:

– Յետո՛յ ինչ:

– Ինչպէս թէ՝ յետոյ ինչ, երեք հարիւր վաթսունհինգը եթէ բազմապատկենք հարիւրով, կը ստանանք երեսունվեց ու կէս հազար: Իսկ ձեզ մօտ ընդամէնը երեսունվեց հազար է ստացւում: Ինչ – որ բան սխալ է:

– Հնարաւոր չէ: Հապա տեսէք՝ դարն ունի հարիւր տարի, այնպէս չէ՞, տարին էլ տասներկու ամիս: Ճի՞շդ է:

– Ճիշդ է:

– Տասներկու ամիսները բազմապատկելով հարիւրով, կը ստանաք հազար երկու հարիւր ամիս: Ամիսն էլ՝ երեսուն օր ունի: Ուրեմն՝ հազար երկուհարիւրն էլ պէտք է բազմապատկենք երեսունով: Հապա որտե՞ղ է սխալը:

– Ճիշդ որ: Սակայն չէ՛ որ ես էլ ճիշդ հաշուեցի: Այս ի՞նչ թուահմայութիւն է: Դարն ունի հարիւր տարի: Ճիշդ է, տարին՝ տասներկու ամիս, սա էլ է ճիշդ, ամիսը՝ երեսուն օր ... Մի րոպէ՛, իսկ ինչու երեսո՞ւն: Չէ որ տարուայ եօթ ամիսները երեսունմէկ օր ունեն: Ահա թէ որտեղ է ձեր սխալը: Դէ՛ լաւ, շարունակեցէք, յետո՞յ...

– Յետոյ, որպէսզի պարզենք, թէ դա քանի ժամ կը կազմի, ընդունելով ձեր ճշգրտումը, երեսունվեցուկէս հազարը պէտք է բազմապատկենք քսանչորսով. կը ստանանք ... ութ հարիւր եօթանասունվեց հազար ժամ ... Դա էլ րոպէների ու վայրկեանների վերածելով՝ կը ստանանք ... երեք հարիւր տասնհինգ միլիոն, երեք հարիւր վաթսուն հազար վայրկեան...

– Հապա ստուգենք ... Չորս անգամ հինգ՝ քսան, չորս անգամ վեց՝ քսանչորս ... Այո՛, այժմ ամէն ինչ ճիշդ է: Դէ լաւ, նստէք, ես ձեզ «չորս» եմ գնահատում:

– Իսկ ինչո՞ւ ոչ «գերազանց»:

– Ինչպէս թէ ինչո՞ւ: Դուք սկզբնական տարբերակում սխալ հաշուեցիք: Իսկ այդպէս չի կարելի, չէ՛ որ պատմութիւնը ճշգրտութիւն է սիրում...

Վ. ՊՈՐՏՈՒԳԱԼՈՎ

– Հայրիկ, մայրիկն ասում է, որ դու ինձ ծովից ես բռնել, ճի՞շդ է:

– Ճիշդ է:

– Խաբում ես, դու լողալ չգիտես:

Սիմոնին աւտոբուսում սեղմել են: Մէջքին «բազմել է» մի աղջիկ: Շարժուելու տեղ չկայ: Անյարմար դրութեան մէջ է: Անցնում է մի քանի կանգառ:

– Քոյր ջան, քեզ ո՞ր կանգառում եմ իջեցնելու:

Մի անգամ ես ու ամուսինս գնում էինք Ապվերան: Փոքրիկ տղաս ասաց.

– Մայրիկ, թերմոսով Ապվերանից ինձ համար մաքուր օդ կը բերէք:

Լոռեցի Հայկազը մի քանի տարի կոլտնտեսութեան անտառապահ «աշխատելուց» յետոյ գալիս է նախագահի մօտ եւ ասում:

– Ընկեր նախագահ, անտառը պրծել ա, նոր անտառ տուր, պահեմ:

Փողոցում երկու տղայ սկսում են ծիծաղել: Նրանց է մօտենում մի մարդ եւ հարցնում.

– Ինչո՞ւ էք ծիծաղում:

– Տաքսու վարորդին ձեռ առանք. փող տուինք, բայց չնստեցինք...

— «ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ —

Մ Ա Յ Ր Ի Կ

ԱՆՐԻ ՎԷՐՆԷՕՅ

Թարգմանութիւն՝ Ա. Թ.

Ed. R. Laffont. *Paris, 1985*

Քաղաքի կեդրոնէն քանի վայրկեան հեռու արուարձան մըն էր, որ հետաքրքրական դիրք մը ունէր: Մեզ հոն առաջնորդող հանրակառքը ամբողջ ճամբու երկայնքին գառիվարներ իջնելէ ետք վերջաւորութեան մօտ կ'անցնէր շատ մը զարձգարձիկ մասերէ ու յետոյ ուղիղ կը բարձրանար ցից զառիվերէ մը, այն տպաւորութիւնը ձգելով, որ քաղաքէն աւելի բարձր վայր մը հասած էինք: Մոնթօլիվէ իր առաջին չորս տառերով (լեռ) այնպէս կը թուէր թէ կը յարգէ իր անունին տուած խոստումը:

Մանկութեանս այս առաջին Մրժէլին հանդէպ ապերախտ չըլլալու համար խոստովանիմ, որ մեր Փարատի փողոցին բաղդատմամբ յիսուն մեթրի չափ մակարդակի տարբերութիւն մը կար:

Մեր տանտիրուհիին խստադէմ ամուսինը, գլս մեծապէս կը տըպաւորէր, երբ առաւօտուն կը մեկնէր ոստիկանի համազգեստը հագած, գօտիէն կախուած ատրճանակի պահպանակով:

Ձինքը կ'երեւակայէի երբ վտանգաւոր ոճրագործներ կը ձերբակալէր, լրտեսներ կը հետապնդէր, քաղաքը յանցագործներէ կը մաքրէր ու ինք առանձին կը պահպանէր ոստանին ապահովութիւնը:

Եթէ առաւօտուն փոխանակ մեկնելու տուն մանէր, այդ կը նըշանակէր, թէ ամբողջ գիշերը հերթապահ էր, ու յատակ էր մնացածը. պէտք է կատարեալ լռութիւն պահուէր Մոնթօլիվէի Ճէյմս Պոնտին քունին ընթացքին: Այս այնքան բացարձակ կանոնը, որ մեր բընակութեան պայմաններէն մէկն էր, ոչինչով կը խանգարէր գիս. աղմկարար տղեկ մը չէի:

Ծալուող աթոռակիս վրայ ժամերով նստած կը մնայի այդ պարտէզին մէջ, որու լայնքն ու խորութիւնը տասնական քայլէ աւելի չէին:

Շուտով կը վերջացնէի այդ տարին սորվածներուս փոքր մէկ վերաքաղը, սակայն եօթներորդ դասարանի ծրագրին ամէն էջէն Օր. Լօրի ուրուականը կը յայտնուէր: Փարիզի աւազանի եւ Իլ տը Ֆրանսի ջուրերուն եռեւէն աչքերուս դէմ կը ցցուէր Օր. Լօրի կուզը. լատիներէն թարգմանութեանս կ'ընկերանար տասմնաչարին չոր աղմուկը, որ տեղէն կ'ելլէր, յետոյ կրկին տեղը կը մղուէր, եւ ուղղագրութեան կամ թուաբանութեան խնդրի մը ամէն մէկ սրբագրութեանս, ցաւ մը կը զգայի մատներուս վրայ:

Ու յետոյ, մէկէն, պարտէզի պատառիկը ու վայրերուն սահմանափակութիւնը կը ջնջուէին եւ շնորհիւ պարոն Վէրնի օղապարիկով մը կը թռչէի դէպի հրաշքներու աշխարհ մը, դէպի հրաշալի ճամբորդութիւններ, գտնելու համար սատոյցներու սփինքսը:

Կէսօրէ ետք մեր ոստիկանը իր վարկէն շատ բան կը կորսնցնէր երբ հին սենեկազգեստ մը եւ մուճակներ հագած կուգար աչքէ անցնել իր բանջարանոցի ածուները, որոնք կը բաղկանային նիհարուկ լոլիկներու երկու շարքէ, քանի մը պրասէ, որոնք կը մերժէին ուռճանալ, երկար տերեւներով ցօղուններու շարքէ մը, որոնց մարդ կ'ենթադրէր թէ արմատը բողկեր էին եւ ունէին ազգաններու մաս մը, որոնց տեսակը որոշել դժուար էր:

Խեղճուկ բերքով այս տխեղծ բանջարանոցին մեր ժլատ Շէրլոք Հոլմսը օրինակելի եռանդով մը կը պատասխանէր, հոն առատ բուսահող, պարարտացուցիչ, աղբ լեցնելով ու ամէն օր ջրելով:

Այդ օրը վար դրաւ յանկարծ իր ցնցուղը, հակեցաւ լոլիկներուն վրայ եւ սկսաւ համրել զանոնք:

Բազմաթիւ անգամներ համրեց:

Երկուքի ծալուած, արիւնը կը խուժէր գլուխը: Դէմքը շուտով առաւ գոյն մը, զոր շատոնց պէտք է ունեցած ըլլային իր սիրելի լոլիկները:

Երբ շտկուեցաւ, դարձաւ մեզի. աչքերը մեզ կը խուզարկէին, կը քննէին: Աննա մօրաքոյրս կարմիր ոսպի ափսէի մը վրայ հակած, զոր դրած էր ծունկերուն վրայ, մատներուն ծայրով փոքր քանակութիւններով առաջ կը քաշէր ոսպը, մանր քարերը զատելու համար հոնկէ: Մեր տանտիրուհիին ծերուկ մայրը նստած էր իր դրան շեմին, իրենց յիշատակներուն մէջ կորած շատ ծեր մարդոց նայուածքով ու շրթունքներուն վրայ ժպիտով մը, որ ոչ ոքի ուղղուած էր:

(Շար. 65)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Փափազեան 600 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ին Արամ Անտոնեանի մահուան 11–րդ տարելիցին ի յիշատակ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղիկի. – Տէր եւ Տիկին Գնէլ Կօչկարեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տատուրեան, Այրի Տիկին Էլիզ Գօչեան, Կղեմէս Մկրտիչեանի մահուան առթիւ 200 Ֆ., եւ 300 Ֆ. Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին (այս վերջինը ստանալ՝ «Յառաջ»էն), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տատուրեան 200 Ֆ. Գալուստ Մինասեանի մահուան առթիւ։ Նոյնպէս Տէր – Գալուստեան եղբայրներէ 300 Ֆ., Այրի Տիկին Սօնա Փանոսեան եւ զաւակները 500 ֆրանք Եդուարդ Սվաճեանի մահուան առթիւ. խումբ մը բարեկամուհիներ 600 ֆրանք Տիկին Բարիս Սահակեանի եւ Ալեքսան Սարաֆեանի մահերուն առթիւ։ Այրի Տիկին Լինդայ Աբելեան 300 ֆրանք իր ամուսնոյն Յակոբ Աբելեանի մահուան 15–րդ տարելիցին ի յիշատակ։

Նշանուհի Սարաֆեանէ 500 Ֆ.։

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, ընկերուհի Տիկին Ֆիլոմէն Պախչէճեանի յիշատակին. – Պր. Տիգրան Թորոսեան 1000 Ֆ., Պր. Իգիթեան 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Պ. Խաչատուրեան եւ Տիկին Սիրվարդ Պալեանէ 700 Ֆ., Տիկին Սիւզան Պահչէճեան (Լիոն) 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Հահամեանէ 300 Ֆ., Տիկին Սեդա Պահարեանէ 250 Ֆ. (Դպրոցին), Պր. Տիգրան Պալեան 100 Ֆ., Տիկին Հրաչեան 400 Ֆ. (Դպրոցին), Տիկին Գարոյեան 200 Ֆ.։

Ընկերուհի՝ Արշալոյս Թոսդէոսեանի յիշատակին՝ Տիկին Մելինէ Օսմանճեան 150 Ֆ., Տիկին Զապէլ Պապանեան 200 ֆրանք, Տիկին Սեդա Պահարեան 250 Ֆ.։

Պր. Մառանջեանէ 2.000 Ֆ.։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի 31–րդ պատգամաւորական ժողովը կը գումարուի Մարտ 21 եւ 22–ին Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԶՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԵՒ ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆԻ ՓԷՐ ԼԱՇԷԶԻ ՇԻՐԻՄՆԵՐՈՒՆ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Նուիրատուներու Ը. Ցանկ

Նախորդ գումար՝ 36.100 Ֆ.

Պր. Մարտիկ Տակառեան 500 ֆրանք, Տիկին Ազատուհի Պաշխպէօյիւքեան 500, Տէր եւ Տիկին Ծովասար Զարգարեան 300, Պր. Ալեքսան Գանձեան 300, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Սարեան 200, Տէր եւ Տիկին Օհաննէս Պիլէմճեան 200, Պր. Մարգար Աղամեան 200, Պր. Մեսրոպ Մարթայեան 200, Տիկին Զեփիւռ Մեծպահքեան 200, Պր. Արա Աբէլեան – Պօղոսեան 200, Տէր եւ Տիկին Նուպար Անդրանիկեան 150, Պր. Կարապետ Խաչատուրեան 150, Պր. Վաղինակ Միսքճեան 100 Ֆ., Տիկին Իրանէ Արթինեան 100 Ֆ., Դաւիթ Եպիսկոպոս Սահակեան 100 Ֆ., Մեսրոպ Քհնյ. Ժամկոչեան 100 Ֆ.։

Ընդհանուր գումար՝ 39.600 Ֆր.։

Նուիրատուները կրնան իրենց դրամադիրները չէքերը) հետեւեալ հասցէով ղրկել. –
A.A.A.S. (Sépulture)
B. P. 425 09
75424 Paris Cedex 09
կամ՝
U.G.A.B. (Sépulture)
11, square Alboni
75016 Paris

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՍԷՆԹ – ՕՆՈՐԻՆ ՏԷ ՓԵՐԹ
– Գալվատոս –

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Ծովեզերեայ Մանկանց Բոյնը, 6 – 13 տարեկան մանուկներու համար կը բացուի Յուլիս 3–էն Յուլիս 30։

Օգոստոսին կ՚ընդունուին ամէն տարիքի հայրենակիցներ։

Արձանագրութեան համար՝ հեռաձայնել. – 39 – 85 – 3 6 – 53

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

“Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն”

NOUVEAU . . . NOUVEAU . . . NOUVEAU

CONCERT PUBLIC
DE
LIZ SARIAN
A EREVAN

EN VENTE CHEZ VOTRE DISQUAIRE
A PARTIR DU 10 MARS

ATTENTION
tirage limité

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

COLLEGE ARMENIEN SAMUEL - MOORAT

GRANDE SOIREE
du Collège arménien
SAMUEL - MOORAT

LE 28 MARS à 20 H
dans les salons de l'Hôtel NIKKO
(parking assuré)
61, quai de Grenelle, Paris 15e

animée par l'orchestre GAYDZAG

✻ GRANDE TOMBOLA ✻

1er prix : une voiture Peugeot 205

avec la participation de :
Henri VERNEUIL
Patrick DEVEDJIAN
(*Député-maire d'Antony*)
Aïda et Georges GARVARENTZ

Pour les réservations, téléphoner au bureau du collège : 45. 34. 68. 28

ARMENIE 87

REPRISES DES VOLS DIRECTS
PARIS / EREVAN / PARIS

— EN BOEING 727 —
— DE LA COMPAGNIE AIR CHARTER
FILIALE DE LA COMPAGNIE AIR FRANCE

CALANDRIER DES DEPARTS

DEPARTS	RETOURS
16 AVRIL	01 MAI
30 AVRIL	15 MAI
14 MAI	29 MAI
28 MAI	12 JUIN
11 JUIN	26 JUIN
25 JUIN	10 JUILLET
09 JUILLET	24 JUILLET
23 JUILLET	07 AOUT
06 AOUT	21 AOUT
20 AOUT	04 SEPTEMBRE
03 SEPTEMBRE	18 SEPTEMBRE
17 SEPTEMBRE	02 OCTOBRE

— *RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS* —

Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. 47 - 42 - 10 - 35

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. 78 - 60 - 13 - 66

Levon BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. 42 - 61 - 51 - 13

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES St. ANTOINE
214, route Nationale
de Saint Antoine
13015 Marseille
Tél. 91 - 96 - 01 - 06
91 - 03 - 16 - 28

Lic. A 130

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
24
MARDI
24 MARS
1987
LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
TEL.: (1) 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

62-րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.450 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 62e ANNÉE — No 16.450

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ
ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ

C.G.T.Ի
ՅԱՋՈՂ ՑՈՅՑԸ

«Իւմանիթէ» կը խորագրէր Երկուշաբթի օրուան՝ «ՍԵԺԻՒՆ կը գրաւէ Փարիզը»: Արդարեւ, հարիւր հազարաւորներ տողանցեցին ամբողջ օր – Կիրակի – Փարիզի փողոցներուն մէջ: Բո՞ւն թիւը: Անգամ մը եւս, հարկ է միջիններ կազմել տրուած թիւերէն: Այլին 95 հազարէն, կարելի է հասնիլ «Իւմանիթէ»ի մէկ միլիոնին, անցնելով «Լիպերասիոն»ի 200-էն 300 հազարը:

Ճիշդ է որ Քրազիւքիի սենտիքան ոչինչ խնայած էր իր ուժը ցոյց տալու համար: 65 կառախումբ եւ հազարաւոր հանրակառքեր ժողովուրդ բերած էին գաւառէն: Ամբողջ ցոյցը բողոք մըն էր, նախարար Սրկէնի ձեռք առած միջոցներու դէմ ընկերային ապահովութեան պիւտճէն հաւասարակշռելու համար: Լոզունգներուն համար, օգնութեան կը հասնի Զոլա՝ «Տառապեցէ՛ք, մեռէ՛ք, քանի որ վճարելու կարողութիւն չունիք»: Ճիշդ է որ, երբ «Լիպերասիոն»ի լրագրողը ցուցարարէ – ցուցարար հարց կուտայ թէ ի՞նչ կայ Սրկէնի ծրագրին մէջ, շատեր կը պատասխանեն «Ճիտակը, չեմ գիտեր, լսած եմ անոր մասին, բայց...»:

Ի՞նչ կ'առաջարկէ Սէ – Ժէ – Թէ-ն իբրեւ լուծում 60 միլիառի բացը գոցելու համար. – 12%-ի սակ մը դնել եկամտական եկամուտներուն վրայ (կ'ընէ՝ 36 միլիառ), գործատիրական պարտքերու վճարում՝ 10 միլիառ, ոչ – աշխատավարձքերու հասուցման դրութեան ջնջում՝ 10 միլիառ: Թիւերը, անշուշտ, Սէ – Ժէ – Թէ-ի թիւեր են:

Ամէն պարագայի մէջ, կարելի չէ ուրանալ, որ ցոյցը յաջողագոյններէն մէկն էր Սէ – Ժէ – Թէ-ի, որ երկար տարիներէ ի վեր նման զօրակոչ չէր կրցած ընել: Ճիշդ է որ հարցը բոլորը կը շահագրգռէ:

Եզրակացութիւնը կուգայ ուսանողական ցոյցի օրինակէն: Այլ խօսքով այս օրինագիծն ալ (ինչպէս՝ Տըվաքէ) պէտք է քաշուի եւ Շիրաքի կը մնայ շարունակել իր նահանջը, քանի որ Խորհրդարանը այլեւս չի կրնար խաղալ իր դերը եւ բուն որոշողը՝ փողոցն է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՌՈՄԻ արեւմտեան թաղամասին մէջ է, որ կը գտնուէր իր բնակարանը, որ սպաննուած է զօր. Լիչիօ Ճորճիէրի, իտալական անջրպետային եւ օդանաւորդային զինամթերքի տնօրէնը: Մահափորձին տէր եղած է «ռազմիկ համայնավարներու միութիւնը»: Մինչ Ճորճիէրի իր կառքին մէջ իսկ մեռած է, վարորդը չէ իսկ վիրաւորուած, ինչ որ, ըստ իշխանութեանց, կը փաստէ որ արարքը գործողները լաւատեղեակ էին: Տէր եղող խմբակը կարմիր ջոկատներու մէկ ենթախումբը կը նկատուի: Կը կարծուի նաեւ որ մահափորձը արտասահման որոշուած է: Թիրախը, անշուշտ, Ատլանտեան Ուխտն է:

«ԿԻՆԸ ՓՆՏՌԵՑԷ՛Ք» կ'ըսէ Ֆրանսացին եւ այս անգամ ալ ասացուածքը ճիշդ ելաւ: Առիան Հրթիռին վերաբերող լրտեսական հարցը իր թաքուն ծալքերը յայտնաբերեց եւ պարզուեցաւ որ կնոջ մը նախանձին հետեւանքով է որ ֆրանսական հակալրտեսական սպասարկութիւնները տեղեկացած են անցուդարձին: Փիէր Վերտիէլի նախկին հոմանուհին, ծագումով Ռումանացի, թէեւ ամուսնացած, չէ հանդուրժած որ իր սիրահարը զինքը լքէ ու իր կարգին ամուսնանայ: Ու վրէժը լուծելու համար է որ Նինա (այս անունով աւելի ծանօթ է) ամբողջ ցանցը մատնած է: Մնաց որ ինք ալ խմբակի մը գլուխն էր եւ տեղեկութիւններ կը փոխանցէր երկաթէ վարագոյրէն անդին:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ իր վրայ առաւ Հարաւ Ափրիկէի Փարիզի դեսպանատան հասած վնասներու ծախքերը: Համայնավար կուսակցութեան կազմակերպած ցոյցին հետեւանքով է որ դեսպանատունը շատ ծանր վնասներ կրած էր առջի իրիկուն:

ԿԱՐԼ ՄԱՐՔՍԻ թոռան զաւակը՝ Ռոպէր Ժան Լոնկէ մեռաւ առջի օր 85 տարեկանին: Իր մեծ – հայրը ամուսնացած էր Մարքսի աղջկան՝ Ժէնիի հետ եւ շատ կարեւոր դեր խաղացած Փարիզի Քոմիւնի պատմութեան մէջ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ քաղաքականագէտ մը, «Լիտերատուրնայա Կազետա»յի մէջ, կը վերլուծէ խորհրդային ղեկավարները եւ կը գտնէ որ Կորբաչով, ամէն տեսակէտով շատ լաւ է ու կ'աւելցնէ. – «Պարապ տեղը չէ որ, այսօր, այսքան լաւ ընդհանուր քարտուղար մը ունինք: Խորհրդային ընկերութիւնը աւելի զարգացած է: Ղեկավարներու նոր սերունդ մը երեւան ելաւ: Ահա թէ ինչո՛ւ Կորբաչով պիտի յաջողի հո՛ն ուր Խրուշչով ձախողեցաւ:

ԵՕԹԸ ԹՈՒՆՈՒԶՑԻՆԵՐ, աւելի ճիշդ Թունուզի անցագիր կրող եօթը անձեր պահարկումի տակ էին դեռ Երկուշաբթի օր, պայթուցիկի եւ զէնքի յայտնաբերումէ ետք, իրենց բնակարաններուն: Եթէ Փասքուայի եւ Փանտրոյի ոստիկանութիւնը եւ մեթոտները շատ ժողովրդական չեն (ընդհակառակն), Տէ-Էս-Թէ-ն անդին, կը յաջողի երեւան հանել ահաբեկչական ցանցեր, սկսելով Աքսիոն – Տիրէքթէն: Այս գործողութիւնն ալ բաւական կարեւոր կը նկատուի: Ենթակաները կը պատկանին հաւանաբար, իսլամ ծայրայեղ միջազգային ցանցի մը:

ՓԱՍՔՈՒԱՅԻ արգելքները կարգ մը հրատարակութիւններու վերաբերող, կը շարունակեն իրարանցում ստեղծել եւ նեղը դնել մեծամասնութիւնը: Լէօթար եւ Շալանտոն արդէն իսկ յայտարարեցին թէ համաձայն չեն Ներքին նախարարին հետ: Այս վերջինը կը կռթնի միշտ 1949-ի օրէնքին վրայ, զոր կ'ըսէ՝ պէտք է յարգել տալ: Ամէն պարագայի մէջ, Փանտրօ թէ Փասքուա իրարու ետեւէ կը դիզեն ձախաւեր յայտարարութիւնները, լաւ առիթներ ընծայելով ընդդիմութեան եւ նիւթ հայթայթելով բոլորին:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ Վիլէօրպան էր, Շաբաթ օր, եւ հոս – հոն յայտարարութիւններու թէ պատասխաններու ընթացքին չեշտեց իր «տարբերութիւնը»: Ըսաւ թէ ընտանեկան վէճերը փառմարայոյններն են եւ ուրեմն՝ «Ուրախ եմ որ ընտանիքին մաս չեմ կազմեր»: Երբ ճամբուն վրայ, ժողովուրդը կը պոռար՝ «Կրկին ներկայացէք» (այսինքն՝ թեկնածու եղէք նախագահութեան), պատասխանեց. – «Ձեզ կը լսեմ, չեմ ըսեր թէ մտիկ կ'ընեմ»:

ՃԻՊՈՒԹԻԻ ռմբափորձէն ետք, երկու հոգի – մէկ Թունուզցի եւ մէկ Քուէյթցի – ձերբակալուած են: Առաջինը խոստովանած է իր մասնակցութիւնը ահաբեկչական արարքին:

ՄԱՐՏԻՆԻ Տէրիք գաւառակին մէջ գետնափոր թաքստոց մը ապաստանած քիւրտ մարտիկներ սպաննուած են Թուրք զինեալ ուժերու կողմէ: Անոնցմէ մէկը քեռորդին է նախկին Հալք կուսակցութեան խորհրդարանականներէն՝ Ա. Թիւրքի: Իսկ Սղերդի Շըրնաք գիւղաքաղաքին մէջ քիւրտ անջատողականներ բախում ունեցած են ապահովութեան ուժերու հետ եւ սպաննած զինուոր մը:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

Ե Ր Ե Ւ Ա Ն
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ – ՄԱՐՏ 13 – 19)

ԿԱՐԼԷՆ ԴԱԼԼԱՔԵԱՆԻ «ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ» ՄԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

«Սովետական Գրող» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի նախագահ Կարլէն Դալլաքեանի «Արշակ Չօպանեան» մենագրութիւնը: Հայ իրականութեան, մասնաւորաբար մեր մշակոյթի տարեգրութեան մէջ մեծ երեւոյթ էր Ա. Չօպանեան, որ իր ստեղծագործող կեանքով, համապարփակ գործունէութեամբ կը յիշեցնէր վերածնունդի մտածողները: Բանասէր ու պատմաբան, խմբագիր ու լրագրող, գրականութեան տեսաբան, բանաստեղծ, արձակագիր ու թատերագիր, թարգմանիչ՝ կրկնակի իմաստով, ազգօգուտ բազմաթիւ այլ ձեռնարկներու հեղինակ էր Ա. Չօպանեան, որուն կեանքը նիւթական, յաճախ նաեւ բարոյական զրկանքներու անվերջանալի շղթայ մը եղաւ, սակայն ան երբեք չընկրկեցաւ եւ միշտ մնաց իր լուսաւոր եռանդին, իր ժողովուրդին հետ: Պատմութեան այն ժամանակաշրջանը, որուն զուգադիպեցաւ Արշակ Չօպանեանի կեանքը, հայ ժողովուրդի համար եղաւ ամենադաժան, ողբերգական անցքերով հարուստ շրջան մը, երբ ժողովուրդի գլխուն վրայ կեռ եաթաղանի տեսքով կախուեցաւ ըլլալ – չըլլալու արիւնոտ հարցականը: Բայց ժողովուրդը, որ կ'ուզէր ապրիլ, չէր կրնար թողուլ պատմութեան թատերաբեմը առանց մաքառումի: Ժամանակը կը պահանջէր պայքարողներ բոլոր ասպարէզներու վրայ, մեծ հայրենասէրներ՝ որ կարենային լուսաւորել դէպի փրկութիւն տանող ժողովուրդի ճամբան: Եւ ժողովուրդը կեանքի կոչեց բացառիկ անհատներ, որոնցմէ մին էր Ա. Չօպանեան:

Շնորհիւ իր անպարփակ գիտելիքներուն, լեզուներու իմացումին ան թարգմանաբար օտարներուն ներկայացուց հայ հանճարի հին ու նոր ժամանակներու արարումները, հարկադրելով զանոնք ակնածանքով խոնարհիլ մեր դարաւոր մշակոյթի յուշարձաններուն առջեւ: Իր բազմաբեղուն գործունէութեան միայն մէկ գիծի վրայ կատարածն իսկ կը բաւէր, որ ան կանգնէր մեր մեծ երախտաւորներու պատուանդանին վրայ: Ահա թէ ինչու Կարլէն Դալլաքեանի մենագրութիւնը, դուրս ելլելով գրականագիտութեան սահմաններէն, կ'ընկալուի նախ՝ իբրեւ հայրենասիրական երեւելի գործ, մանաւանդ երբ աչքի առջեւ ունենանք այն իրողութիւնը, որ գրագէտը ժամանակներու նախապաշարումներու պատճառով տարիներ քօղածածկ մնաց ընթերցող հասարակութեան աչքէն, ապա՝ նաեւ անոր համար, որ մենագրութեան հեղինակը համարձակութեամբ դէն կը շպրտէ մոռացութեան քօղը Չօպանեանի վրայէն:

Արշակ Չօպանեանի գրիչին արտադրութիւնը ինքնին մեծածաւալ է. ու եթէ ասոր վրայ աւելցնենք նաեւ Չօպանեանի հետ ուղղակի թէ անուղղակի առնչուած գրականութիւնը, կը պարզուէր թէ ինչ ծաւալուն նիւթ ուսումնասիրած է Կարլէն Դալլաքեան իր գիրքը շարադրելու համար: Մենագրութիւնը Չօպանեանի ներքին կանչի հաստատական արձագանգն է, երախտագէտ յետնորդներուս պարտամուրհակի մարումը, վերջապէս՝ սքանչացումը՝ առ մեծ երախտաւորի ձգած ժառանգութիւնը: Կարլէն Դալլաքեան թափանցած է Չօպանեանի աշխարհը, ապրած ու շնչած այնտեղ երկար ժամանակ եւ իր տեսածի, ապրածի տրամաբանական հաշուեկշիռը յանձնած թուղթին, յանձնած է տաք շունչով, ընտիր հայերէնով եւ կերտած է Չօպանեանի արժանի յուշարձան մը: Կարլէն Դալլաքեանի «Արշակ Չօպանեան» մենագրութիւնը յղկուած, թանկարժէք հիմնաքար մըն է, որ ուշ յայտնուեցաւ, բայց ոչ ուշացած, եւ որուն վրայ պիտի բարձրանայ, անտարակոյս, չօպանեանագիտութիւնը:

*

«ԱՐԱՐԱՏ» – «ՏՈՐՊԵԴՕ» ԽԱՂԸ (*)

Խորհրդային 50-րդ ախոյեանութեան երկրորդ հանգրուանին «Արարատ» իր դաշտին վրայ կ'ընդունէր Մոսկուայի «Տորպեդօ»ն: Մարտ 13-ին տեղի ունեցած հանդիպումին ներկայ եղած են աւելի քան 43 հազար մարզասէրներ: Խաղի սկիզբէն իսկ հիւրերը անցած են գրոհի, ջանալով կտրել «Արարատ»ի օղակները իրարու կապող թելերը, շփոթի մատնել տղաքը եւ կարելի չափով շուտ հասնիլ արդիւնքի: Այս ոճը յանկարծակիի բերած է նաեւ հանդիսականները: Բայց «Արարատ»ի տղաքը ընդունած են մարտահրաւէրը եւ իրենց կարգին այնպիսի արագութիւն ցուցաբերած են, որ դժուարութեան մատնած են մրցակիցները: 9-րդ վայրկեանին Պօղոս Գալստեան նշանակած է հանդիպումի միակ կոլը, որ յաղթանակ կ'ապահովէր իր խումբին:

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ» Մարտ 17-ի թիւով:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 50-ՐԴ ԱԽՈՅԵԱՆՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ԾԱՆՐ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտ 21 – 22-ի խաղերու արդիւնքներն են. –

Կայրաթ – ԲԿՄԱ	0 – 2
Զէնիթ – Դինամօ Մ.	0 – 1
Ժալգիրիս – Դնեպր	0 – 0
Դինամօ Մինսկ – Շախտեոր	0 – 0
Սպարտակ – Նեֆթչի	4 – 1
Մետալիստ – Գուրիա	0 – 0
ԴԻՆԱՄՕ Կ. – ԱՐԱՐԱՏ	7 – 0
Տորպեդօ – Դինամօ Թ.	1 – 0

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՁԱԿ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐՋԻՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

Սփիւռքահայ ընթերցողը հնարաւորութիւնը չունի մօտէն հետեւելու հայրենի գրականութեան, քանի որ Հայաստանէն գիրք ստանալ դժուար է:

Բարեբախտաբար գոյութիւն ունին սակաւաթիւ առանձնաշնորհեալներ, որոնք հնարաւորութիւնը ունին հայրենիքէն գրականութիւն ստանալու, եւ Պր. Ժիրայր Միրիճեան այդ առանձնաշնորհեալներէն է: Օգտուելով հետեւաբար իր այդ հանգամանքէն, Նիսի Հայ Մշակութային Միութիւնը խնդրեց իրմէ որ իր ծանօթութիւններէն բաժին հանէ մշակութասէր ունկնդիրներուն ալ, Մարտ 6-ի հերթական բանախօսութեան նիւթ դարձնելով «Սովետական Հայաստանի Արձակ Գրականութիւնը Վերջին Տասնամեակին»:

Իր շահեկանութեան համար ստորեւ կու տանք այդ բանախօսութիւնը նոյնութեամբ, ճշդելով միայն թէ հոն յիշատակուած գրագէտները, որոնք ներկայիս իրենց հեղինակութեան տակ կը պահեն հայրենի արձակ գրականութեան մարզը, շատ ալ երիտասարդ չեն տարիքով, ի՛նչ որ կուգայ հաստատել թէ արձակի մէջ անուն եւ հեղինակութիւն ձեռք բերելու համար անհրաժեշտ է ամբարել կեանքի հասունութիւն եւ լայն փորձառութիւն:

Տ. Հ.

×

Վերջին տասնամեակին գրական նոր անուններ ի յայտ եկան, իրենց տեղը արձանագրեցին արձակին մէջ: Այսպէս, Հայաստան, իրենց ինքնուրոյն դիմագիծերը հաստատեցին կամ վերահաստատեցին Հրանդ Մաթեւոսեան, Զօրայր Խալափեան, Վարդգէս Պետրոսեան, Պերճ Զէյթունցեան, Յովհաննէս Մելքոնեան, գրական ծածկանունով՝ Գալշոյեան եւ ուրիշներ:

Յատկանշականը նոր արձակագիրներուն մէջ եղաւ այն, որ անոնք իրական, բարդ եւ բազմակողմանի կեանքին մօտեցան եւ կը շարունակեն մօտենալ, – անոնք, որ կը մնան, – արդիական շունչով: Ասիկա կը նշանակէ պրպտում նոր ճամբաներու, արտայայտութեան նոր միջոցներու, հոգեբանութիւններն ու երեւոյթները բացայայտելու, զանոնք պարզաբանելու այլազան կերպերուն մէջ: Փնտռտուքներու ընդմէջէն: Ոմանց մօտ կարեւոր չէ նիւթը կամ ասոր բնականոն, ուղղաձիգ հոլովոյթին պահպանումը: Հիմնականը կը մնայ երեւան հանել մարդկային բարդ յարաբերութիւններուն առաւել կարեւոր գիծը, ցոյց տալ անհատին, տիպարին նկարագիրը՝ հոգեբանութիւնը զուգորդելով կեանքին, առօրեային զուգընթաց, կամ այդ շրջանակին մէջ:

Պատկերը եւ մտածումը տիրական տեղ կը գրաւեն այս պարագային, երբեմն երկուքին, երբեմն մէկին ու միւսին շեշտուած գոյներով: Այլ, ընդգծուած յատկանշական ուղղութիւնն ալ ա՛ն կը դառնայ, որ նորերը (որոնցմէ շատեր արդէն հին իսկ սկսած են նկատուիլ), իրենց գրական բերքով կը նախընտրեն մէկդի դնել այսպէս կոչուած պատմողական ու նկարագրական ձեւը, նախապատուութիւնը տալով ուրուագծումներուն: Կարեւոր չէ պատմութիւնը, ասիկա նոյնիսկ կրնայ ծառայել պատրուակ՝ ի յայտ բերելու միջավայր եւ նկարագիր, իւրաքանչիւրը իր առաւել կարեւոր գիծերովը: Ուրեմն ո՛չ թէ ամբողջական բնութագրում հեղինակային բացատրութիւններով կամ դիմանկարագրային կերտումներով, այլ թելադրական միտում, այսինքն ըսել հիմնականը, կարճ տպաւորիչ վրձինով: Մնացեալը ձգելով ընթերցողին ճիգին՝ ամբողջացնելու, իր շրջանակին, պարունակին մէջ առնելու համար նիւթը: Օրինակ, ի շարս այլոց, Ստեփան Ալաճաճեան, հրաժարեցաւ երկարաշունչ եւ մանուածապատ նախադասութիւններէ, ընտրեց կարճ եւ սեղմ, շարժուն խօսքը: Ներքին մղումով մէջընդմէջ արծարծեց մեծ տարողութիւն ունեցող խորհրդածութիւններ, ինչպէս՝ – Ի՞նչ է հայրենիքը սրբազան զգացմունք ու գաղափար լինելուց յետոյ, եթէ ոչ հողի և ժողովրդի միասնականութիւն: Թող հողը մնայ առանց ժողովրդի եւ կը դառնայ անապատ ... թող ժողովուրդը մնայ առանց հողի եւ կը սփռուի աշխարհով մէկ – մենք վկայ:

Նոր գրիչները ծնած եւ մեծցած ըլլալով ընդհանրապէս Հայաստան, բնականաբար, անոնց ձգտումը կը մնայ իրապաշտական, այժմէական խնդիրներ հրապարակ դնել: Առանց զանազանումներու, առանց ճառախօսութիւններու. մարդկայինը եւ ազգայինը կը մնան իրենց մտասեւեռումի առարկան, անկասկած: Հայաստանի խորհրդայնացման առաջին տարիներուն նման, այսօր իսկ գիւղին չեն Հայաստանի առջեւ յայտնուող խնդիրները, թէեւ յաճախ փոխուած: Այսուհանդերձ, անոնց լուծումները եւ անոնց ներքին բովանդակութիւնը, – մարդ – հարց կապով, – նոր հորիզոններ կ'ուրուագծեն՝ նորանոր վիճակներ ստեղծելով:

Լուսաւորել այժմու էակին շքեղ նաեւ ասոր կողքին այլանդակ, յաճախ տրամաթիք դիմագիծերը՝ այժմու պայմաններուն մէջ:

Ուրեմն հարցը կը մնայ այն, որ հերոսն ու հերոսները միայն իտէալական նկարագիրներ չներկայացնեն, Զարենցի սահմանումով սիրտի փոխարէն ունենան երգէօն, ինչպէս կը պահանջուէր անցեալին, նոյնիսկ ներկայիս պաշտօնական բերաններով, այլ մէջտեղ գան իրենց տառապանքներով, ցաւերով, սեւին եւ ճերմակին մատնանշումով, անպայման սեւը մէկ դասին եւ ճերմակն ալ միւս դասին համակարգելով կամ հակադրելով: Հրապարակ հանեն հեռանկարներ, ձըգտումներ, առանց բառարանային յանկերգներու:

Պարոյր Սեւակն էր, որ կ'ըսէր իր ատենին, – Թուխսի ժամանակաշրջանն այնքան երկարեց...:

Այս եւ ասոր նման, կամ անոնց կամ անոնց խօսքերը չեն նշանակեր անցեալի ժխտում, հինէն եկող արժէքներու անտեսում: Այլ կը նշանակեն անցեալը, հինը ընդունելով եւ յարգելով հանդերձ, կեանքին եւ ժամանակներուն մօտենալ ներկայացքերով, այժմու դիմատուերներու վրձինումով, հարցերու, – առօրեայ, – քննութեամբ: Խնդիրը, ուրեմն միայն մատը վէրքին վրայ դնել չէ եւ ո՛չ ալ նախնական, մակերեսային շօշափումով տրամները մէջտեղ հանելն է, այլ [illegible], վիճակներու պատկերացումով՝ դէմքերու հոգեխառնութիւն, մտածելակերպերու այլազանութիւն եւայլն, վէրքին բացայայտումով, զայն [illegible]նելու, բուժելու տրամադրութիւնը:

Այսպէս, օրինակ, յետ երկրորդ պատերազմեան տարիներուն, զարկ կը տրուի արդիւնաբերութեան, բայց կարծես անտեսուած կը մնան գիւղերը, գիւղական շրջանները: Ոմանք նոյնիսկ այն կարծիքը կը յայտնեն, թէ գիւղատնտեսութիւնը դարուն դիմագիծը չի պատկերացներ եւ բոլոր գիւղերը պէտք է փոխել քաղաքներու: Մօտաւոր հաշիւներով 530.000 հեքթարէն աւելի հող կայ Հայաստանի մէջ՝ չօգտագործուած վիճակի մէջ: Օրէ օր մշակելի հողերու տարածութիւնը կը պակսի, հակառակ պատկան մարմիններուն ի ջանք դրած միջոցներուն: Գնահատելով հանդերձ կատարուածը, ըստ արժանւոյն, մեր հայրենիքին այժմու գլխաւոր մտահոգութիւններէն մէկուն առնչուող կը կազմէ պարարտ կամ մշակելի հողերուն ընդլայնումի հարցը: Գիւղէն – քաղաք հոսանքին առաջքը պէտք է առնել, իրենց հայ տարրէն ամլացած, յատկապէս լեռնային եւ նախալեռնային գիւղերուն վերաբնակեցումը ապահովել մեզի ծանօթ բոլոր միջոցներով:

Սերօ Խանզադեան, Երեւան լոյս տեսնող «Գրական Թերթ» շաբաթաթերթին մէջ, կը գրէր, – Քաղաքները աճում են անչա՛փ արագ, իսկ գիւղերը դատարկւում են, նոյնիսկ ի սպառ վերանում: Մեր Հանրապետութիւնում արդէն մի քանի տասնեակ այդպիսի գիւղեր կան...: Գրագէտը կը բացատրէ, թէ ինչո՞ւ եւ ի՞նչ պատճառներով երիտասարդներ կը լքեն իրենց գիւղերը եւ կը հաստատուին մեծ քաղաքները ու գիւղերուն մէջ կը մնան դեռ իրենց անցեալի յուշերուն անձնատուր եղած հատ ու կենտ ալեւորներ: Մէկ խօսքով գիւղը կը մեռնի:

Գրագէտ – թատերագիր Վարդգէս Պետրոսեան, որ Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահն է, եւ, իրաւամբ, կը նկատուի մեր ժամանակակից յայտնի գրիչներէն մէկը, «Գարուն» ամսագիրին մէջ, ապա առանձին հատորով լոյս կ'ընծայէ այս շատ կարեւոր հարցը արծարծող «Մենաւոր Ընկուզենին» խորագրեալ պատմուածքը:

Պատմուածք՝ ոչ ընթացիկ իմաստով: Գրագէտը պարպուած, նօսրացած գիւղի մը տրոփը կ'արձանագրէ Կամսարեանի մը տիպարով: Հաստատակամ մնալ եւ չշարժիլ, դէմ դնել գիւղէն – քաղաք գաղթին, հեռացումի հոսանքին, վերապրեցնել ծննդավայրը: Տիպարը կը շրջանակէ դէմքերով, որպէսզի տարամերժ ձգտումները դառնան կենդանի, նպաստեն, իրենց իսկ ներկայութեամբ եւ կեցուածքով օգնեն հարցին բնութագրումին: Հերոսը, ըսենք տիպարը, հեղինակին մտորումներուն վկան կը մնայ՝ արտայայտիչը կը դառնայ:

Գրագէտին արտայայտութեան կերպը կը մնայ պատկերներու, դէպի ետ – դարձ կատարուող անցեալի պահերու, այսինքն՝ երազներու, խոհերու եւ, անոնց կողքին, հարցադրումներու ուղին: Առասպելներու, աւանդական զրոյցներու յիշատակութեան առընթեր բարախումներ կը մնան ներկայի զարկերակներ, ապագայի յուսադրումներ: Վարդգէս Պետրոսեան կը քանդակէ առաւելաբար բնապատկերներ՝ շրջապատը դարձնելով մտերմիկ, հոգեհարազատ: Մենախօսութիւն – երկխօսութիւն շարքը կ'ամբողջացնէ դիմագծութիւնը միջավայրին: Եւ հարցը կը մնայ մտատանջութեան առարկայ:

Ահա պատկերաւոր գիծերով գիւղի մը մահը, շրջանի չորս – հինգ այլ երեւոյթներու շարքին.

Կամսարեանը մտաւ տուն եւ ուղիղ գնաց իր սենեակը: Պատին, մեծ, սպիտակ վատման թղթի վրայ Լեռնասար գիւղի ազգաբնակչութեան ցուցակն էր՝ 1946 թուականի դրութեամբ: Հազար ութհարիւր եօթանասունվեց մարդու անուն էր: Ամէն ինչ տեղը տեղին կար ով ե՞րբ է ծնուել Լեռնասարում թէ եկուո՞ր է, ընտանիք առ ընտանիք՝ երեխաների, հարսների անուններով: Մօտեցաւ, գտաւ Սիրակ Աղայեանի անունը, դիմացը սեւ խաչ դրեց: Նայեց խաչերի ուղղութեամբ՝ վերից – վար, կարգին գերեզմանոց էր: Ով ապրել եւ մեռել էր Լեռնասարում՝ նրա խաչը կարմիր գոյնի էր, կարմիր էր նաեւ նրանց խաչը, որ Կամսարեանի կարծիքով, գնացել էին գիւղից, որովհետեւ գործն էր այդպէս պահանջել, գնացել էին – հաստատուել ուրիշ տեղերում ու, եթէ վախճանուել էին, բնական է, թաղուել էին այնտեղ: Սեւ խաչերը «փախըստականների» մահն էին վաւերացնում:

... Տխուր նայեց ուսուցիչը. սեւ խաչերը նշում էին իրենց թւով – դա, ուսուցչի համար, աւելի գերեզմանոց էր: Դառը քմծիծաղ տուեց. գերեզմանոց՝ շիրմաթմբեր, որոնց տակ մարդ չկայ...:

Ասիկա հարցին մէկ երեսն է, որովհետեւ, փաստօրէն, իրենց հայ տարրէն լքուած հայկական գիւղերը ամայի չեն մնար: Մեկնածներուն տեղ, առօք – փառօք տուն – տեղ կ'ըլլան Ազրպէջանցի, քիւրտ խաշնարածներ, կամաց – կամաց կը փոխեն գիւղին երբեմնի հայկական դիմագիծը.

Կրկին մէջբերում մը այս ուղղութեամբ, գրագէտին գրիչէն. –

Իր սովորական տեղում, խաչքարին թիկնած ծխում էր հովիւ Սուլէյմանը: Կամսարեանին տեսնելով, վեր թռաւ տեղից.

– Բարի իրիկուն, մաալում Կամսարեան:

– Բարի իրիկուն, Սուլէյման: Լա՞ւ ես:

– Լաւ եմ, ոչխարներս կուշտ կերան, խմեցին, տներն եմ արել, որ դինջանան: Ինչ խոտ է, ինչ ջուր...

Տնից երեխաների ձայներ էին լսւում, մի կին ներս ու դուրս էր անում:

– Ձերո՞նք են, Սուլէյման:

– Հա, մաալում: Տաքերն ընկան, ասացի՝ բերեմ:

– Քանի՞ երեխայ ունես, Սուլէյման:

– Տասներմէկը, երեքին եմ բերել: Աղջիկս մի ամսական է:

– Աստուած պահի երեխէքիդ, Սուլէյման:

– Շնորհակալ եմ, հոգաչափ շնորհակալ եմ: Ախպէրս էլ ուզում էր էստեղ գալ, լաւ էլ տուն էի գտել, կը գար, կողպէքը կը հանէր – կ'ապրէր, վեր կացաւ – գնաց Սիսիան, էնտեղ էլ լաւ – լաւ տներ կան, ասում է: Դուք լաւ տներ էք շինում, մաալում:

Կամսարեանը չպատասխանեց, յետոյ մեղմ ասաց.

– Սուլէյման, էդ քարին շատ գոռ մի անիր, էդ քարը հազար տարուայ քար է:

– Գլխիս վրայ, մաալում, գլխիս վրայ, ներող եղիր: Երեխէքիցս ազիզ պահեմ էդ քարը:

Լաւ էր, որ ասացիր, չգիտէի, հովիւ մարդ եմ:

– Մի օր կը մտնեմ տունդ, Սուլէյման, հիւր կը կանչե՞ս:

– Էդ օրն իմ կեանքի ամենամեծ օրը պիտի լինի, մաալում:

– Դէ, ես գնացի, Սուլէյման:

– Բարով գնաս, մաալում, միւս շաբաթ սպասում եմ:

– Ապրենք – տեսնենք, Սուլէյման, ապրենք – տեսնենք:

– Դու մեծ մարդ ես, մաալում, էդ գիւղը քո տեղը չի...

Կամսարեանը արդէն հեռացել էր եւ չլսեց հովուի վերջին բառերը:

Մուշեղ Գալշոյեան, որ, դժբախտաբար, զոհ կը դառնայ որսորդական արկածի, մենք կը նկատենք մեր հայրենի գրականութեան վերջին տասնամեակի անուանի գրողներէն մէկը: Այս առումով շատ յաջող գործեր կրնան համարուիլ «Զորի Միրօն» վիպակը եւ «Բովտունը»:

Առաջինին մէջ կը նշմարենք, թէ ներկայ գիւղին եւ Երկիրին, այսինքն՝ պատմական Հայաստանի միջեւ կապ կը ստեղծէ՝ առօրեան շաղկապելով անցեալին հետ: Հինին, պատմականին ուրուագծումները կը կատարէ, զանոնք լուսարձակի տակ դնելով, օրուան տրոփին զուգընթաց: Անոր մօտ պատրուակ կը դառնէ հին Սասունցին՝ կապուած իր նոր միջավայրին եւ պայմաններուն հետ:

Ան կը մարմնացնէ այն սերունդը, որ Սասունի լեռներէն կայք կը հաստատէ Արագածի լեռներուն վրայ՝ մազապուրծ ազատելէ ետք սպանդէն: Անոր մօտ, գիտակցական թէ ենթագիտակցական կերպով վերյիշումը կը կատարուի անցեալին: Զուակը յօրակոչի ենթարկելու համար դէպի Երեւան առաջնորդող Սասունցին, մենախօսութեան կամ երկխօսութեան ուղիներով ամէն քայլափոխի, ամէն առիթի դէպի յետ – դարձ եւ, երեւոյթները, վայրկեանին եւ անոնց յուշերուն ապաւինելով եւ, մանաւանդ, գեղջուկի ողջախոհութեամբ մեկնաբանելով, դէմքերը ապրեցնելով իրենց առօրեայ կեցուածքով եւ զանոնք զետեղելով իրադարձութեանց շրջանակին մէջ ոչ միայն կը կերտէ կորսուածը, այլեւ զայն յարաշարժ վիճակի մէջ կը դնէ: Արձակագիրը ներկայէն անցեալ եւ անցեալէն ներկայ փոխանցումները կը կատարէ տրամաբանական կապով:

Ըսինք, թէ արձակագիրը կը նախընտրէ քիչ խօսքով, նկարագրական եւ պատմողական զուսպ թափով ներկայացնել իր տիպարներուն հոգեբանութիւնը, ինչ հինին եւ նորին տարբերութիւնը, իբրեւ բարք, ըմբռնում, նկարագիր: Ահա օրինակ մը:

Միրոյի տղան՝ Յարութ, քաղաքէն վերադարձին, անշուշտ իր նահապետական օճախը, ամուսնացած է արդէն եւ եկած է իր կնոջ հետ, որպէսզի ներկայացնէ զայն իր ծնողքին: Նորատի հարսը տան սեմին կանգնած՝ դէմ – յանդիման կը գտնուի Սառէի, Յարութի մօրը. –

«...Սառէն ձեռքերը ծալած կրծքին, վիզը թեքած նայում էր: Մինչեւ Միրոյի գալը հայեացքով շարունակել էր՝ ծածկել աղջկայ փէշերն ու ծնկները, նոյն ծաղկաւոր չթից մի թզաչափ թեւ էր կարել զգեստին, ծածկել թեւատակը, մի պատառ կտրել ոտնամանների կրունկից, կրունկը մի քիչ հաստացրել, յօնքերից պակասած մազերը վերադարձել, սրբել շրթնաներկերը, եղունգները կտրել էր... եւ հիմա Սառէի հայեացքը սանրի նման ատամների պէս խնճուել – մնացել էր աղջկայ գզգզուած սեւ մազերի մէջ»:

«Բովտուն»ը, Հայաստանի քաղաքատ

տարածութիւնները մշակելի, բնակելի դարձնելու ճիգը կը յայտնէ: Գիւղացիներ են բոլորն ալ, ամէն մէկը իր ուղղութեան հետեւող, հետամուտ, տենչեր ակնկալող. ասով հանդերձ միասնական ձեռնարկի մը իրագործման կը ձգտին: Պատկերները հարուստ կը մնան, հոգեբանութիւնները կը ներկայացուին առանձին գիծերով, որոնք ամբողջական կը դառնան մէջին կամ վիպակին վերջաւորութեան:

Հրանտ Մաթեւոսեանի մօտ եւս նկատելի կը մնայ հայրենի գիւղը, իր ծննդավայրը, միջավայրը, իր մռայլ եւ սպիտակ երեսներով, տիպարներով, անոնց այնպէս բաց գրպանի եւ բարոյական հայեացքներով, ըմբռնումներով:

Արեւմտահայ ժամանակակից ձեւերուն, – վէպ – վիպակ, – կառոյցներուն միասնականութիւնը կ'ուտրէ տարբեր եւ շատ յաճախ անսպասելի մակարդակներով: Բայց ընդհանուր հոսանքին մէջ կը ծնին հատու խօսքերը, երբեմն իրեն, երբեմն ալ տիպարին ձայներովը: Անոր մօտ բնութիւնն ու անհատին կապերը կը շաղկապուին, հողը կը դառնայ ո՛չ միայն կեանքի մը, կենցաղի մը յենարան, այլեւ սերնդագործութեան տուեալ: Օրինակ կ'առնենք անոր «Գոմէշը» վիպակը: Էգ գոմէշ մը, սեռային բնազդով, իր արուն կը փնտռէ: Այդ շատ բնական ճամբով Մաթեւոսեան կը ճամբորդէ Հայաստանի ներկայ տարածքին վրայ եւ Գոմէշին ընդմէջէն, անոր աչքերուն միջոցով կը դիտէ բովանդակ Հայաստանը, անոր դաշտանկարները, մարդոց կենցաղն ու վարուելակերպը, կը փորձէ պատկերացնել փոփոխութեանց ենթարկուող ժամանակները: Մարդիկ, որ բնութենէն կը կարուին՝ երկիրին ճարտարարուեստականացումին հետեւանքով: Եւ անոնց ընդմէջէն կը բնութագրէ իրականութիւն մը, որ կուգայ ցեղագրական պատճառներէ, վերապրելու առողջ ձգտումէն: «Գոմէշ»ը, անկասկած, կը ներկայացնէ Հայ ժողովուրդը, անոր աւանդութիւններով, բարքերով, տեսլականներով, յաղթ կամ ո՛չ վիճակներով:

Մաթեւոսեան կը սիրէ փնտռել՝ յանգուցն կեցուածքներով, նուաստ տիպարներն իսկ կը լուսարձակէ մեծ իմացականութիւններով: Եղեռնին հետ նորը, վերակենդանացնող հաւասար չափանիշերով տեղ կը գրաւեն անոր մօտ: Առիթով մը ըսել կուտայ իր հերոսին բերանով.

– «Մարդ չպիտի լինի էնքան քաղցր՝ որ կուլ տան, չպիտի էնքան դառն լինի՝ որ թքեն: Քեզ կուլ են տուել եւ գովում են, զաւակս, քեզ կուլ են տալիս: Ասում են խիղճը գիտե՞ս երբ է գեղեցիկ – երբ գազանի մէջ է: Քոնը խիղճ չի, խեղճութիւն է»:

Մաթեւոսեան միշտ տագնապող գրագէտն է, միշտ պայքարի գիծերուն վրայ: Ան այս ճամբով, կռուասէր գրողը կը մնայ, ինքն իրեն համար փորձառութեան ընդարձակ դաշտ մը ստեղծելով՝ ներհայեցողութիւն ունեցող պահերով:

Զօրայր Խալափեան կը սիրէ պատկերացնել դժուարութիւններով լեցուն կեանքը, յամառ մարդիկը, անոնց անոնց բացարձակ գոյավիճակները ստեղծելով: Այդ կեանքը կարելի կ'ըլլայ փոխանցել յաջորդներուն, ապահովաբար աւելի դիւրին պայմաններու մէջ ապրողներուն:

Հեղինակը ոչ միայն կ'ապրի այդ տիպարներուն կեանքով, այլեւ կը ստիպէ, որ մենք ալ ապրինք եւ զգանք անոնց կեանքը, թափանցենք անոնց հոգիներուն խորքը: Գրողը, այս պարագային յետադարձութեանց սկզբունքով կ'անդրադառնայ իր անմիջական միջավայրին՝ գիւղին, օրուան իրականութիւնը տեւաբար մտասեւեռում ունենալով: Այլ խօսքով անցեալի դէպքերը, դէմքերը կը զուգորդէ ներկային հետ: (Որտե՞ղ էիր, մարդ Աստծոյ):

Ահա կարճ պատկեր մը, անոնց մանրամասնութեանց մէջ մտնելու: Բժիշկ Եսայեան, որ գիւղէն – Երեւան երթալով տարիներ շարունակ հոն աշխատած է, երբ Երեւանէն գիւղ կը վերադառնայ եւ կը մեռնի, իր տապանաքարին վրայ կ'արձանագրեն, – «Գրել էին անունը, ազգանունը, ծննդեան եւ մահուան թիւը: Իսկ ի՞նչ է եղել այդ երկու թուերի միջեւ: Մի փոքր գիծ էին գրել, իբր ոչինչ չի եղել»:

Ուրեմն աննպատակ, կորսուած կեանք:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՖԼՈՐԻՏԱ

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ՎԱՆՔԻ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ Ի ՆՊԱՍՏ ՃԱՇ

Ֆլորիտայի Ֆորթ Լոտըրտէյլ քաղաքի «Էմպըսի Սուիթ» պանդոկին մէջ, Փետրուար 7-ին, տեղի ունեցած է ճաշ մը ի նպաստ Ս. Կարապետ վանքի շինութեան: Արդարեւ, ծրագրուած է կառուցանել «Ս. Կարապետ վանք» անունով ազգային, կրօնական եւ մշակութային կեդրոն մը: Ներկայ եղած են թեմին առաջնորդը՝ Մեսրոպ Արք. Աշճեան, Արեւմտեան թեմի առաջնորդ՝ Տաթեւ Արք. Սարգիսեան, բարերար Սարգիս Սողանալեան, Տիգրան Թոսպաթ, զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ եւ 400-ի հասնող բազմութիւն մը:

Ողջոյնի խօսք արտասանած է Հոգաբարձութեան ատենապետը՝ Սարգիս Պօղոսեան, ի մէջ այլոց նշելով. – «Ֆլորիտայի հայութեան երազն է որ կ'իրականանայ, հայապահպանման օճախ մը եւս կը հիմնուի այս ափերուն, մեր զաւակները պիտի ներշնչուին մեսրոպաշունչ հայ ոգիով եւ վառ պիտի մնայ մեր սուրբ խորանի Լուսաւորչի անմար կանթեղը»: Խօսք առած է Տաթեւ Արք. Սարգիսեան եւ ըսած. – «Ձեզ գիտեր թէ պատմութիւնը ապագային ի՞նչ պիտի արձանագրէ այս երեւոյթին մասին: Կը հաւատամ որ այս օրը պիտի յիշատակուի հիմնական երկու երեւոյթներու համար. – Ա) Ֆլորիտայի հայ գաղութը այսօր միս եւ ոսկոր կը ստանայ, ձեւ եւ կերպարանք կ'առնէ, շօշափելի իրականութեան կը վերածուի: Յետ այսօրիկ Հայը իրայատուկ դիմագիծ եւ ինքնատիպ հոգեկանութիւն պիտի զգենու՝ իր եկեղեցիով, դըպրոցով, եկեղեցական եւ մարդասիրական իր կեդրոններով: Բ) Կազմակերպուած գաղութ մը ըլլալը ինքնանպատակ խաղ մը չէ: Մեր այս ճիգերը նպատակ մը ունին՝ Հայուն կեանքը այս ափերուն իմաստաւորել այնպէս, որ մենք մասնակից դառնանք թէ՛ այս երկրի իրագործումներուն եւ թէ՛ թափ ու թռիչք տանք յաջորդող սերունդներուն որ իրագործեն մեր ժողովուրդին մեծ երազը»: Շրջանի հոգեւոր հովիւ Շահէ Վրդ. Փանոսեան իր խօսքին մէջ շնորհաւորած է բարերարին ծննդեան 59-րդ տարեդարձը, որ զուգադիպած է այդ օրուան հանդիսութեան:

Օրուան առիթով իր մտածումները փոխանցած է առաջնորդ Մեսրոպ Արք. Աշճեան, նշելով. – «1915 Ապրիլ 24: Հայ ժողովուրդի պատմութեան սեւ եւ տրտմագոյն թուականը, երբ մեծ ոճիրը գործուեցաւ եւ աւելի քան մէկ ու կէս միլիոն Հայեր՝ կին, մանուկ, ծծկեր երախայ, ծերունի եւ կաշմբուռն երիտասարդ՝ անցան մահուան ճամբաներէն: Այդ մէկ ու կէս միլիոնին հետ մենք կորսնցուցինք հազարամեայ մեր մշակոյթը: Այն ինչ որ Հայը ստեղծած էր իր հողերուն վրայ, այն ինչ որ հայ հոգիին երգն էր եւ հայ սրտին բաբախումը՝ կորսուեցան, փըլճացուեցան, սպաննուեցան: Թշնամին ոչ միայն ջարդեց մէկ ու կէս միլիոն Հայ, այլեւ սպաննեց հայ երգը, հայ ձեռագիր մագաղաթը, հայ ճարտարապետութիւնը: Այս բոլորին հետ՝ 3500-է աւելի վանք ու եկեղեցի: Ամէն բլրան վրայ՝ վանք կար, ամէն գիւղի մէջ եկեղեցի ունէինք: Բոլորը քանդուեցան: Քանդուեցաւ նաեւ Հայոց ամէնէն սրբազան ուխտավայրերէն «Մշոյ սուլթան Ս. Կարապետ»ը: 1915 Սեպտեմբերին՝ Թուրք կառավարութեան թելադրութեամբ, գերման սպաներ ռմբակոծեցին Ս. Կարապետը, որմէ մնաց քանի մը պատեր, երգի պատառիկներ եւ կարօտը հայ սրտերուն, որոնք ալ չկրցան ըսել՝ «Եա Մշոյ Սուլթան Սուրբ Կարապետ»:

«Ջարդերէն ճողոպրած Հայու բեկորներ ցրուեցան աշխարհով մէկ, եւ որբ ու այրի բազմութիւններ կրցան նոր կեանք ստեղծել իրենց համար: Հայաստանի մէկ փոքր մասին վրայ ծլեցաւ ու ծաղկեցաւ Հայոց Հանրապետութիւնը, եւ այսօր կը շարունակէ իր ծաղկումը՝ արուեստի եւ գիտութեան բնագաւառներուն մէջ շքեղ իրագործումներ արձանագրելով: Գաղութներու մէջ ալ Հայու բեկորներ իրենց կեանքը սկսան Սուրիա – Լիբանանէն մինչեւ Եւրոպա եւ Ամերիկաներ: Սիսի կաթողիկոսարանը կործանեցաւ, բայց Սսոյ կաթողիկոսութիւնը նոր կեանք մը ունեցաւ Անթիլիասի մէջ եւ իր Դպրեվանքով այսօր կը ծառայէ համայն Հայց. Եկեղեցիին: Ամերիկայի մէջ, Հայը կառուցեց աւելի քան հարիւր եկեղեցիներ, 25 ամէնօրեայ վարժարաններ, 15 թերթեր կը տպուին, 20-է աւելի ակումբներ կը գործեն, մարզական, մշակութային, բարեսիրական աշխոյժ կեանք ունի: Մեր թեմը, անցեալ տարուան ընթացքին, եկեղեցաշինութեան արշաւի մը մէջ էր, եւ մենք երջանկութիւնը ունեցանք հիմերը դնելու, օրհնելու եւ օծելու Հայաստանեայց եկեղեցիներ Վանքուվըրէն՝ Նիւ-Եորք, Շիքակօ ու Թորոնթօ: Բայց այս բոլորին հետ եւ անոնց կողքին՝ յատուկ իմաստ ունի մեզի համար, ծնունդը Ֆլորիտայի «Ս. Կարապետ» վանքին:

«Որովհետեւ, սովորական իմաստով եկեղեցի, դպրոց, սրահ կառոյց մը չէ որ մարմին կ'առնէ: Այլ, շատ աւելի մեծ եւ յանդուգն նախաձեռնութիւն մըն է, «Ս. Կարապետ Վանք» անունով, եւ որ ոչ միայն պիտի վերապրեցնէ Մշոյ Սուլթան Սուրբ Կարապետը, այլեւ պիտի ըլլայ ամերիկահայութեան համար հոգեւոր եւ մշակութային կեդրոն մը:

«Վանք մը՝ որ վաղը փարոս պիտի հանդիսանայ եւ ուխտավայր իբրեւ իրեն բերէ հազար – հազար Հայեր, որոնք պիտի ըսեն իրարու՝

«Սուրբ Կարապետ պիտի երթանք»:

«Ասիկա իրականութիւն պիտի դառնայ գլխաւորաբար նախաձեռնութեամբը մէկ Հայու՝ Պր. Սարգիս Սողանալեանի: Մէկու մը որ 7 – 8 տարեկանին հօրմէն որբ մնաց, բայց Հայ մօր շունչին տակ մեծցաւ, կեանքին մէջ յաջողեցաւ եւ իր երազը կ'ուզէ բաժնել ուրիշներուն հետ, եւ կառուցել իրայատուկ վանք մը, իր քաջ յանդուգն, բարի եւ բարեգործ սրտին արգասիք իբրեւ»:

Ապա Առաջնորդը ներկայացուցած է կառոյցին ծրագիրը. –

1.– Եկեղեցին: 2.– Հովուատուն՝ Վանքը: 3. – 150 ծերունիներու համար հանգըստեան տուն՝ երեք յարկի վրայ: 4. – 10 յարկաբաժին տուներ, առանձին բնակութեան համար: 5. – Մարզա – մշակութային կեդրոն՝ որ պիտի ունենայ դըպրոց, գրադարան, սրահ եւայլն: 6. – Պասքէթպոլի, Ֆութպոլի եւ թենիսի դաշտեր: 7. – Ջիարշաւարան:

Եկեղեցւոյ կողքին, համալիրը պիտի ունենայ կարգ մը շինութիւններ՝ որոնք աղբիւր պիտի ըլլան ներշնչումի: Այսպէս, հողամասին վրայ պիտի շինուի արուեստական լիճ մը՝ Վանայ լճին ձեւով, եւ Աղթամար կղզին նմանութեամբ կղզեակի մը վրայ պիտի բարձրանայ Նահատակաց յուշարձանը: Իսկ հողամասի չորս տարբեր անկիւններուն պիտի կանգնուին չորս աղբիւր յուշարձաններ՝ ի յիշատակ չորս քաղաքներու, որոնց ժողովուրդը 1915-ին հերոսաբար պաշտպանեց ինքզինք եւ փրկեց հայութեան պատիւը: Չորս աղբիւրները պիտի կառուցուին՝ Մուսա տաղի, Հաճընի, Վանի եւ Շապին Գարահիսարի անուններով: Թէ՛ նահատակաց յուշարձանը, թէ՛ աղբիւրները մրցումի պիտի դրուին, եւ արուեստագէտներ պիտի հրաւիրուին իրենց մասնակցութիւնը բերելու այս մրցումին: Մեսրոպ Արք. յայտնեց նաեւ թէ Հանգստեան Տունը պիտի կոչուի Մարիամ Սողանալեան, բարերարին մօր անունով, «Կիլիկեան Իշխանուհի» շքանշանով պատուած է զինք:

Խօսք առնելով Սարգիս Սողանալեան յայտնած է թէ ինք ուրախ է, որ առիթը ունի իր ազգին տալու այն՝ ինչ որ ստացած էր ազգէն ու մօրմէն: Պատմած է թէ ինչպէս, երբ Պէյրութի մէջ հաց կ'ուտէին, իր մայրը քանի մը պնակ կը պատրաստէր եւ կը յանձնէր իրեն, որպէսզի տանի եւ բաժնէ ծանօթ եւ կարիքաւոր դրացիներուն, բարեկամներուն: «Այս կիսելու ազնիւ ոգին ստացայ մօրմէս եւ կը ջանամ կիրարկել կեանքիս մէջ» ըսած է ան ու աւելցուցած. – «Ես ու ընտանիքս չենք ուզեր մենաշնորհի վերածել Ս. Կարապետը: Ձեզմէ ամէն մէկը պէտք է մասնակցի, քար մը դնէ այս շէնքին: Շաբաթը տոլար մը, ամիսը տոլար մը, տարին մէկ տոլար. բայց տուէ՛ք, եւ մաս կազմեցէք: Ամէնէն անոյշ բանն է»:

Գեղարուեստական բաժնին մասնակցած են երգիչներ Մանուէլ Մէնէնկիչեան, Լեւոն Գաթրճեան եւ Յովիկ Գրիգորեան, ինչպէս նաեւ դաշնակահար Ժագ Գոճեան:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՈՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Կիրակի, Մարտ 15-ին, Վարդանանց հերոսամարտը ոգեկոչուեցաւ Հայկազեան միօրեայ վարժարանին աշակերտութեան կողմէ, Լիոն, Ազգային Տան սրահին մէջ:

Այս տարեշրջանին, շուրջ հարիւր տըղաք ու աղջիկներ – այդքան միայն … – կը յաճախեն հայերէն լեզուի պատմութեան եւ կրօնքի դասարանները: Ուսուցչական կազմը կը բաղկանայ, բազում տարիներու վաստակ ունեցող Տիկին Գայթանճեանի կողքին, Գասապեան, Պահատուրեան, Մխսեան եւ Տէօվլէթեան Տիկիններէն: Բոլորն ալ ջանք չէին խնայած պատրաստել տալու, իրենց աշակերտներուն, ներկայանալի յայտագիր մը եւ յաջողած էին:

Բանալով ցերեկոյթը, Ազգային Միութեան գործօն վարչականներէն Ռօպէր Տօնիկեան յիշեց, Ֆրանսերէն, ամփոփ կերպով, Տօնին նշանակութիւնը հայութեան համար ու բարեւեց ներկայ ժողովուրդը՝ որուն մէջն էին Ազգային Միութեան նախագահ՝ Ռիշար Կազարեան եւ նաեւ՝ իրանահայ իր կնոջ հետ, իտալացի արուեստագէտ Անսէլմօ՝ որ հայութեան ծանօթ է Եղեռնէն ներշնչըւած իր նկարներով: «Պոռթկում մը բռնութեան դէմ», այսպէս կ'անուանէ Անսէլմօ իր ստեղծագործութիւններուն այդ շարքը:

Վերադառնալով հանդիսութեան, նըշենք, նախ, որ դեռատի դերակատարներու առողանութիւնը, հայերէն, լաւ էր ընդհանրապէս, ինչ որ մենք շատ կարեւոր կը նկատենք այսպիսի օր մը: Տեսանք եւ ունկնդրեցինք բեմական պատկերներ եւ արտասանութիւններ, բոլորն ալ հայերէն, բոլորն ալ կապուած Վարդանանց հերոսամարտին:

Տիկին Գայթանճեան լաւ գաղափարը ունեցաւ բացատրելու ներկայ ժողովուրդին թէ ո՛վ էր Եղիշէ առանց անոր, թերեւս պիտի չունենայինք այսօր հաւաստի ծանօթութիւններ Աւարայրի պատերազմին մասին: Խումբ մը աշակերտներ արտասանեցին Ռափայէլ Պատկանեանի «Եղիշէ»ն:

Հանդիսութեան կիսուն, կրթական մարմնին կողմէ Գեղամ Կանանեան ընդգծեց իր աշխատակիցներուն, ուսուցչական կազմին, տեղական զանազան միութիւններուն զոհողութիւնները ի նպաստ դպրոցին գոյատեւման շեշտեց հայերէնի ուսուցման կարեւորութիւնը Սփիւռքահայուն համար՝ երբ ան զրկուած է իր ոտքերուն տակ ունենալէ հայրենի հողը: Անգամ մը եւս կրկնեց ամէնօրեայ դպրոցի մը անհրաժեշտութիւնը:

Հանդէսը փակեց Իսահակ Խաչակիր քահանայ Հէքիմեան, ընելէ վերջ պատմականը Վարդանանց գոյամարտին եւ Հայաստանի քաղաքական վիճակին, հինգերորդ դարուն:

Տեղին է նշել Իսահակ խաչակիր քահանային ցոյց տուած տրամադրելիութիւնը հանդէպ համայնքին: Առաւօտուն, իր մարզած մանկական երգչախումբը կատարած էր Ժամերգութեան մեծ մասը:

Վարդանանց ոգեկոչութիւնը առիթ եղաւ նաեւ, կէսօրին, հաւաքական ճաշի մը՝ զոր պատրաստած էին, ինչպէս յիշեց Գեղամ Կանանեան, Տիկնանց Միութեան անդամուհիները, իրենց սովորական անձնուիրութեամբ:

Հայկազեան վարժարանին տեղւոյն միութիւններուն քով գտած համակրանքին մէկ արտայայտութիւնը եւս՝ «Նարեկ» երիտասարդական խմբակցութիւնը երկու հազար ֆրանք նուիրեց անոր այս հանդէսին առթիւ:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Զորեքշաբթի, Մարտ 25, երեկոյեան ժամը 7-ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի Հրակումի խաղաղական եւ Հանդստեան ժամերգութիւններ: Հսկումէն ետք՝ աւուր պատշաճի քարոզ:

LA MUNICIPALITE DE CHAVILLE
et
l'ASSOCIATION CULTUELLE
DES ARMENIENS DE CHAVILLE

"OPERATION NEMESIS"

de
Jacques DEROGY
Présentation, dédicace et débat
Soirée sous la présidence effective de
Mr. M. HOULIER
Maire de Chaville
Conseiller Général des Hauts-de-Seine
Vendredi 27 Mars à 20 h 45
Dans les salons de l'Hôtel de Ville
1456, ave. Roger Salengro — CHAVILLE

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ ի յիշատակ իր հանգուցեալ ընկերուհիներուն, Կիրակի, Մարտ 29, եւ արարողութենէն ետք՝ ճաշ ժամը 13-ին եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը փափաքելի է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Աւետիս Մարգարեանի մահուան առթիւ Ս. Մեսրոպ կրթարանը փոխան ծաղկեպսակի ստացած է.— Եան'ց Բլէօպ 1.000, Տէր եւ Տիկին Կ. Տէր – Յովհաննէսեան 500 Ֆ.:

Տիկին Էկլանթինի Ժամկոչեանի մահուան առթիւ Տիկիններ Մ. Գումրուեան եւ Մ. Բէպէլեան 100-ական Ֆ.:

Vient de Paraître

L'HOMME DE TOKAT

André Sernin
Ed. France - Empire

Vente exclusive à la librairie
VENDOME
16, rue de Chateaudun — Paris 9e

L'auteur a dédié ce livre à son ami Edouard Khederian, dont les souvenirs constituent la source essentielle de son récit.

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Չորեքշաբթի իրիկունները ժամը ճիշդ 6-ին, Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ կը տրուի աւուր պատշաճի քարոզ ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի եւ կարգի.—

Չորեքշաբթի, Մարտ 25, Միջինքին՝
Քարոզիչ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
Չորեքշաբթի, Ապրիլ 1՝
Քարոզիչ՝
ՂԵՒՈՆԴ ՔՀՆՅ. ՍՈՄՈՒՆՃԵԱՆ
Չորեքշաբթի, Ապրիլ 8՝
Քարոզիչ՝ ԱՒԵՏԻՍ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE
et SOLIDARITE FRANCO-ARMENIENNE
vous invitent

à une REUNION D'INFORMATION

le 27 Mars à 21 heures
à la Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture
12 14, rue Saint Bazile — 13001 Marseille

Thème :
«LA QUESTION ARMENIENNE AU PARLEMENT EUROPEEN»
avec la participation de :
Christian DER STEPANIAN (S. F. A.)
Rose - Marie FRANGULIAN (C. D. C. A.)
— Entrée libre —

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ — COLLEGE ARMENIEN SAMUEL - MOORAT

GRANDE SOIREE du Collège arménien SAMUEL - MOORAT

LE 28 MARS à 20 H
dans les salons de l'Hôtel NIKKO
(parking assuré)
61, quai de Grenelle. Paris 15e
animée par l'orchestre GAYDZAG
❊ GRANDE TOMBOLA ❊
1er prix : une voiture Peugeot 205

avec la participation de :
Henri VERNEUIL
Patrick DEVEDJIAN
(Député-maire d'Antony)
Aïda et Georges GARVARENTZ

Pour les réservations, téléphoner au bureau du collège : 45. 34. 68. 28

LE DIMANCHE 29 MARS A 18 h 30 PRÉCISES

L'ECOLE

TEBROTZASSERE *Présente*

KATCH NAZAR

COMÉDIE MUSICALE D'APRÈS UN CONTE ARMÉNIEN

THEATRE FONTAINE
10 RUE FONTAINE
75009 PARIS

AVEC LA PARTICIPATION DES ÉLÈVES DE L'ÉCOLE

MISE EN SCÈNE ET ADAPTATION	NAREK DOURIAN
PAROLES ET MUSIQUE.	NAREK DOURIAN

ASSISTANTE METTEUR EN SCÈNE: ETVARTA PAROUNAKIAN

DÉCOR ET COSTUMES: KARIM MEKHTIGIAN

RÉALISATION COSTUMES: CHOUCHANE TCHERPACHIAN

VENTE DES BILLETS

Ecole Tebrotzassere: 1Bd. Du Nord 93140 Le Raincy	43810172
Styl-Honoré: 213 Rue Saint Honoré 75008 Paris	42963252
Téle Condorcet: 175 Av. Jean Jaurés 92140 Clamart	46425617
Hay Disc: 35 Rue Lamartine 75009 Paris	48782279

2 SEJOURS EXCEPTIONNELS

CENTRE DE VACANCES
de la
CROIX ROUGE ARMENIENNE

ASCENSION
4 jours en Normandie
Les 28, 29, 30 et 31 Mai.
PENTECOTE
3 jours en Normandie
Les 6, 7 et 8 Juin.
Départ de l'autocar :
Jeudi matin
Samedi matin.
Maire de CLAMART 7 h 30
ISSY-LES-MOULINEAUX
Eglise Arménienne 8 h
ALFORTVILLE- Place Carnot 8 h 30
GARE ST. LAZARE -
25, rue de Rome 9 h
Voyage, séjour en pension complète et excursions jusqu'ou MONT SAINT MICHEL
Participation aux frais :
ASCENSION : 430 Frs.
PENTECOTE : 380 Frs.
Renseignements et inscriptions :
— 39 - 85 - 36 - 53 —

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, rue Thouin — Paris 5e

CONFERENCE

Dans le cadre de ses conférences mensuelles, le Centre Culturel Saint Mesrob présente
le Prof. Gerard DEDEYAN
qui nous parlera de
"UN GENERAL ARMENIEN AU SERVICE DE BYZANCE : MLEH LE GRAND (Xe siècle)"
le Vendredi 27 Mars à 20 h 30
au Centre Culturel Saint Mesrob
10 bis, rue Thouin — 75005 Paris

A travers le portrait de ce personnage, le Professeur Dédéyan fera vivre pour nous, avec le talent que nous lui connaissons, une page de l'histoire des Arméniens à l'époque médiévale.

N.B. — Un repas est prévu à 19 h 30. Merci de vous inscrire à l'avance en téléphonant au Centre : 43 - 26 - 50 - 43 (après-midi) ou à la Paroisse Sainte Croix 42 - 78 - 31 - 93.

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. – Փարիզը կը կազմակերպէ պասքէթ պոլի դասընթացք մը (բոթամ), 12-էն 16 տարեկան պատանիներու համար, 11-էն 18 Ապրիլ Արժանթանի մէջ (Օրն՝ Մանչ):

Ծախքերու մասնակցութիւն 1.100 Ֆր., որ կ'ընդգրկէ ճանապարհի, մարզական գործունէութեանց, լողաւազանի, պտոյտներու, ապահովագրութեան, բնակութեան եւ ճաշերու ամբողջական ծախքերը:

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, արձանագրութեան վերջին պայմանաժամ Մարտ 31:

Բոլոր տեղեկութեանց համար դիմել Տիկին Գարամանճեանի:

Հեռաձայն. – 43 – 80 – 62 – 74

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1987 – 1988 ուսումնական տարեշրջանին Հայաստանի բարձրագոյն ուսմանց նախարարութիւնը երկու տեղ յատկացուցած է Ֆրանսահայ ուսանողներու համար:

Թեկնածուներէն կը խնդրուի իրենց դիմումնագիրը, կարճ ինքնակենսագրականով մը ուղարկել հետեւեալ հասցէին.—

UCFAF
6, cité Wauxhall, 75010 Paris
մինչեւ 1987, Ապրիլ 15:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
25
MERCREDI
25 MARS
1987

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: (1) 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R. C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

62րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.451 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 62e ANNÉE — No 16.451

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ժ. Լ. ՆՈՐՄԱՆՏԷՆԻ կեանքը փրկուած կը նկատուի, քանի որ Երկուշաբթի օր տեսոյցի մը միջոցաւ, Ֆրանսացի պատանդը կը հաստատէր որ զինքը մեռցնելու հարց չկայ այլեւս (պայմանաժամը վերջ կը գտնէր Երեքշաբթի օր): Կ'ըսէր նաեւ թէ առողջական վիճակը լաւ է եւ հետը լաւ կը վարուին: Կը մնայ որ, կ'աւելցնէր. – «Ֆրանսա չէզոք դիրք մը բռնէ Իրան – Իրաք պատերազմին մէջ եւ ուշադիր ըլլայ որ այդ պատերազմը վերջ գտնէ այլեւս զէնք չտալով ո՛չ մէկուն, ո՛չ միւսին»: Միւս կողմէ, իսլամական – ճիհատը յայտնեց թէ իր ձեռքը եղող ամերիկացի այն չորս պատանդներէն մէկը մահամերձ է: Կ'առաջարկէ զայն փոխարինել իսրայէլեան բանտերը գտնուող 100 բանտարկեալներու հետ: Իսրայէլ բացարձակապէս մերժեց:

ՉԱՏԻ մէջ, Հիսէն Հապրէի ուժերուն կողմէ Ուատիտումի օդանաւային կայանին վերագրաւումը ծանր հարուած մըն է Քատաֆիի համար: Ցոյց կուտայ նաեւ որ չատեան ուժերը վճռած են յարձակման անցնիլ լիբիական բոլոր կայաններուն դէմ: Քատաֆի ալ արդէն, շատ վստահութիւն չունի իր բանակին վրայ եւ կը սպառնայ Վարշաւայի Ուխտին միանալ եւ թոյլ տալ որ խորհրդային հիւլէական հրթիռներ զետեղուին Ճամահիրիա:

ՄԻՕՆԽԸՆԿԼԱՏՊԱԽԻ անգլիական ուժերու կեդրոնատեղիին առջեւ պայթած է ինքնաշարժ – կառք մը: 50 հոգի վիրաւորուած են, կառքը ճիշդ սպաներու ճաշարանին (մէս) առջեւ դրուած ըլլալով: Ոճրափորձը տեղի ունեցած է Երկուշաբթի գիշեր եւ Երեքշաբթի առտու դեռ ոչ ոք տէր ելած էր, բայց իտալացի զօրավարին սպանութենէն ետք, այս նոր արարքը հակա – Եւրոպա ահաբեկչութեան վերազարթնումի նշանը կը նկատուի:

ՆԻՄԻ քաղաքապետարանին մէջ շատ ծանր միջադէպեր պատահած են առջի գիշեր, երբ շուրջ 200 ցուցարարներ կը գրաւէին քաղաքապետարանը: Ապահովութեան ուժերը կը միջամտէին քաղաքապետին իսկ դիմումին վրայ եւ արտասուաբեր ձեռնառումբերէն խուսափելու պահուն է, որ ԷՖ – ԷՌ 3-ի լրագրող մը երկաթէ ձող մը կը ստանար գլխուն ցուցարարէ մը, եւ ծանրօրէն վիրաւորուած հիւանդանոց կը փոխադրուէր: Գործողութենէն ետք, կը պարզուէր որ լրագրողը մէկ աչքը կորսնցուցած է:

ՎԻԼԻ ՊՐԱՆՏ հրաժարեցաւ Ընկերային Դեմոկրատ իր կուսակցութեան նախագահի պաշտօնէն, զոր կը վարէր 23 տարիէ, հելլենուհիի մը պատճառաւ: Ինչպէս գրած էինք, Պրանտ կուսակցութեան բանբեր նշանակած էր 23 տարեկան, դեռ ոչ-իսկ գերմանահպատակ հելլենուհի մը, որ նշանուած էր պահպանողականի մը հետ: Կուսակցութեան «նահապետը» չէ հանդուրժած որ իր կուսակիցներէն շատեր զինքը քննադատեն եւ նախընտրած է քաշուիլ: 74 տարեկան, Պրանտ նաեւ հայրն է իր երկրին Օսթփոլիթիքին, այսինքն Խորհրդային Միութեան հետ մօտեցման:

ՅՈՅՆ ԳՆԴԱՊԵՏ մը ինքզինքը կախած է բանտին խուցին մէջ: Անձնասպան ըլլալէն քիչ առաջ, ամէնօրեայ պտոյտին ընթացքին, Անկելիս, 75 տարեկան, ըսած էր իր 16 բանտակիցներէն մէկուն. – «Եթէ մեզմէ մէկը ինքզինքը չզոհէ, հոսկէ երբեք դուրս չենք ելլեր»: 12 տարի է որ յոյն գնդապետները բանտն են եւ ոչ մէկ հեռաքրքրութիւն կայ իրենց հանդէպ:

ԿԱՐԻ ԳԱՍՊԱՐՈՎ ճատրակի համաշխարհային ախոյեանը պարտուած է, Երկուշաբթի օր, 15 տարեկան Վրացիէ մը:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

Ե Ր Ե Ւ Ա Ն
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ – ՄԱՐՏ 17 – 19)

ԳՐԱԿԱՆ ՏԱՍՆՕՐԵԱԿ ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ 90-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ ՄԱՐՏՈՒՆԻԻ ՄԷՋ

Մարտունիի ուսումնական հաստատութիւններու, ձեռնարկութիւններու եւ մշակոյթի տուներու մէջ տեղի ունեցած է Եղիշէ Չարենցի 90-ամեակին նուիրուած գրական տասնօրեակ մը, որու ընթացքին տրուած են դասախօսութիւններ, արտասանուած են բանաստեղծութիւններ, կազմակերպուած են գրական երեկոյթներ ու ցերեկոյթներ եւայլն: Վերջին օրը, միջնակարգ դպրոցի «Եղէգն» գրական ակումբի անդամները մշակոյթի պալատին մէջ ներկայացուցած են՝ «Ես իմ անոյշ Հայաստանի» գրական – երաժշտական շարադրանքը: Ձեռնարկներուն մասնակցած են Հայաստանի անուանի գրողներ, քննադատներ, բանաստեղծներ եւ արուեստագէտներ:

«ԽՆՁՈՐԻ ԱՅԳԻՆ» ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԱԾ ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԷՋ

Արարատի մէջ տեղի ունեցած է «Հայֆիլմ» արուեստանոցի նկարահանած «Խնձորի այգին» շարժանկարի անդրանիկ ցուցադրութիւնը: Այս առթիւ շրջանը գացած են նաեւ շարժանկարի գլխաւոր դերասանները՝ Սօս Սարգսեան, Վլադիմիր Մսրեան, Ազատ Շերենց: Անոնք ժապաւէնի ցուցադրութենէն ետք խօսած են իրենց ծրագիրներուն եւ «Խնձորի այգին» շարժանկարի պատրաստութեան եւ նկարահանման աշխատանքներուն մասին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՇԱՐԺԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ ՍԵՐԳԷՅ ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ

Երեւանի մէջ գումարուած է Հայաստանի շարժարուեստագէտներու միութեան վարչութեան լիակատար նիստը, որու ընթացքին քննարկուած են կազմակերպական հարցեր: Այլ աշխատանքի անցնելու կապակցութեամբ Կ. Քալանթար ազատ կացուցուած է նախագահի պաշտօնէն եւ անոր տեղ նախագահ ընտրուած է Սերգէյ Իսրայէլեան: Ժողովին ներկայ եղած է կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի քարտուղար Ռոբեր Արզումանեան:

ՄՐՑԱՆԱԿ ԵՐԵՒԱՆՑԻ ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ

Համամիութենական «Գիտելիք» ընկերութեան կողմէ պարբերաբար կազմակերպուող մրցումին խրախուսական վկայագրի արժանացած է «Հայրենիքի Ձայն» շաբաթաթերթի բաժնի վարիչ Վարուժան Վասիլեանի «Առասպելներէն մինչեւ Բիւրական» գիրքը, որ նուիրուած է տիեզերաբանութեան եւ տիեզերքի կառուցուածքի գաղափարներու եւ պատկերացումներու զարգացման պատմութեան՝ հնագոյն ժամանակներէն մինչեւ մեր օրերը: Գիրքին մէջ շեշտուած է, որ հայկական լեռնաշխարհը եւս կը հանդիսանայ աստղագիտութեան ծագման ու զարգացման օճախներէն մին եւ բաւական բարձր մակարդակի վրայ եղած են մեր նախնիներու ստեղծած ոչ միայն մշակոյթը, այլեւ անոնց տիեզերաբանական դիցաբանութիւնը եւ աստղագիտութիւնը:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ... ԹՐՔԱԿԱՆ ՀՈՂԵՐ

Մարտ 21 թուակիր «Թէրճիւման»ի այս գրութիւնը այլապէս հետաքրքրական է: Խորագրուած՝ «Մեզի հող չի մնար», յօդուածը կ'անդրադառնայ բոլոր հողային պահանջներուն, հաստատելու համար թէ Թուրքիոյ մէջ թրքական հող չկայ...

«Թէրճիւման» օրաթերթը Մարտ 21-ի թիւով հրատարակած է Թուրքիոյ քարտէս մը, որու վրայ ցոյց տրուած են բոլոր այն շրջանները, որոնց մասին հողային պահանջ կը ներկայացուի զանազան երկիրներու եւ կազմակերպութիւններու կողմէ: Յօդուածը խորագրուած է «Մեզի հող չի մնար»:

Այսպէս, Սուրիա, որ իր անկախութեան տիրացած է 1946-ին, պատմական երազներ ունի հողամասի մը վրայ, որ կ'ընդգրկէ Հաթայը, Մարաշը, Մերսինը, Ուրֆան, Այնթապը, Ատըեամանը, Մարտինն ու Տիգրանակերտը, եւ կ'երկարի մինչեւ Տաւրոսեան լեռներու արեւելեան թեւը: Սուրիա այս երազներուն տեղ կուտայ նոյնիսկ աշխարհագրութեան դասագիրքերուն մէջ, յատկապէս հրահրելով անջատողական գործունէութիւնը:

Անկէ զատ սերտ գործակցութեան մէջ գտնուելով Խորհրդային Միութեան հետ, Սուրիա ապաստան կուտայ մարքս – լենինեան ու անջատողական կազմակերպութիւններու, ինչպէս նաեւ հայ ահաբեկիչներու:

Իրանի բուն նպատակն է կրօնական (շիի) յեղափոխութիւնը ծաւալել նաեւ դրացի մահմետական երկիրներու մէջ. Թուրքիա այս ցանկին գլխաւոր տեղը կը գրաւէ: Իրան կ'օժանդակէ Թուրքիոյ մէջ այս յեղափոխութեան խմորումի հանգրուանին ու թիկունք կը կանգնի Իրաքի մէջ բոյն դրած ապստամբներու, որոնք հակաթուրք գործունէութիւն կը կատարեն:

Գալով արեւմտեան դրացի երկիրներու. Պուլկարիա երազը ունի վերաստեղծելու «Պուլկարական կայսրութիւն»ը, որու սահմանները կ'երկարէին Սեւ Ծովէն մինչեւ Ատրիական, ու Դանուբէն մինչեւ Եգէական ծով: Այս երազին իրագործումը կը պահանջէ որ Պուլկարիա գրաւէ Թրակիան, Պոլիսը: Այս նպատակով կը վարէ քաղաքականութիւն մը, որ կը միտի արգիլել հզօր Թուրքիոյ մը կառուցումը: Պուլկարիա անկէ զատ զօրավիգ կը կանգնի ահաբեկչական հակաթուրք բոլոր շարժումներուն ու լրտեսական, մաքսանենգութեան գործունէութիւններու:

Յունաստան եւս ունի իր երազներն ու պահանջները: Կը բաղձայ Մեծ Յունաստանի երազը իրագործել որու մաս պիտի կազմեն Կիպրոս, Նեղուցները, Պոլիս, նաեւ միջին ու արեւմտեան Անատոլու: Այս երկիրը եւս թիկունք կը կանգնի հակաթուրք ամէն տեսակի գործունէութեան, ապաստան ընծայելով ծայրայեղ ձախ, ու հայ ահաբեկչական կազմակերպութիւններու:

Գալով հայկական եւ քրտական պահանջներու. ԱՍԱԼԱ եւ Քիւրտիստանի բանուորական կուսակցութիւնը՝ որ մարքս – լենինեան Քիւրտիստանի մը երազը կը սնուցանէ, նոյն հողերը կը պահանջեն: ԱՍԱԼԱյի իրագործել փափաքած Հայաստանին մաս կը կազմեն Էրզրումը, Կարսը, Ագրըն, Վանը, Պիթլիսը, Մուշը եւ Պինկէօլը: Մինչդեռ նոյն քաղաքները մաս կը կազմեն նաեւ ծրագրուած քրտական Պետութեան տարածքին, որ պիտի ընդգրկէ 19 թրքական քաղաքներ:

Հայկական ու քրտական կազմակերպութիւնները մինչ պէտք է թշնամի ըլլան իրարու, քանի որ նոյն շրջանները կը պահանջեն, 1979-ին համաձայնութիւն մը կնքած են. անոնք համաձայնած են, որ նախ կազմուի քրտական Պետութիւն մը, ապա հայկականը:

Քրտական սահմաններու մէջ առնուած շրջաններէ վեց քաղաք կը պահանջէ նաեւ Սուրիա. Քիւրտիստանի բանուորական կուսակցութիւնը պիտի յօժարի՞ զիջումի մը: Ի՞նչ է իրենց համաձայնութիւնը: Կէտեր, որոնք առ այժմ անորոշ կը մնան, մէկ բան յստակ է սակայն, այն՝ թէ զիրար խաչաձեւող պահանջներու տէր այս կազմակերպութիւնները կը գործակցին «ամէն բանէ առաջ պայքար՝ հասարակաց թշնամիին (Թուրքիոյ) դէմ» կարգախօսքով:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԶԱՊԷԼ ՍԵՐՈԲԵԱՆ

Միացեալ – Նահանգներու մէջ, վերջերս իր մահկանացուն կնքած է Տիկին Զապէլ Սերոբեան, 90 տարեկանին: Ծանօթ դէմք մը, ոչ միայն ամերիկահայ շրջանակներու մէջ, այլեւ ֆրանսահայ, քանի որ քանիցս այցելած է մեր գաղութը, որպէս գործիչ ՀՕՄ-ի, որու ատենապետութիւնն ալ վարած է երկար տարիներ:

Երիտասարդական օրերէն մինչեւ ալեւորութիւն, աւելի քան վաթսուն տարի, ընկ. Սերոբեան միութենական թէ ազգային կեանքի մարզերուն մէջ մարմնաւորած է գաղափարանուէր կնոջ, լրջախոհ եւ հեռատես միութենականի, հանրային եւ մշակութային մեր կեանքին մէջ յանձնառութիւններու պատրաստ մտաւորականի տիպարը, յաճախ քաղաքէ քաղաք ու երկրէ երկիր լսելի դարձնելով իր կազմակերպութեան ձայնը, ծանօթացնելով ՀՕՄ-ի մարդկային, ընկերային եւ ազգային դերակատարութիւնը:

Անհատական ամուր համոզումներու տէր, տեսակէտ ունեցող, մեր սփիւռքեան կացութենէն թելադրուող պայմաններուն համակողմանի ճանաչման թելադրանքով գործող ժողովականի տիպարն էր: Մաս կազմած է ՀՕՄ-ի Կեդրոնական վարչութեան եւ երկար տարիներ արժեւորած է իր այս հանգամանքը, ամբողջական ինքնանուիրումով:

ԹՂԹԱԾՐԱՐ՝ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ

Շաբաթ առաւօտ, Հանրապետութեան Նախագահը Լիոնի կից Վիլէօրպան քաղաքը այցելեց, տօնելու համար նախկին նախարար Շարլ Էռնիւի քաղաքապետութեան 10-րդ տարեդարձը եւ բացումը կատարելու նոր նամակատան՝ որուն ճիշդ քովն է Նորարաց Արմէնի փողոցը:

Երբ Նախագահը կ'անցնէր այդ փողոցէն (*), քաղաքապետական ժողովին անդամներէն Վարուժան Գրիգորեան Հայ Դատի վարիչներուն կողմէ իրեն յանձնած է թղթածրար մը, եւրոպական Խորհրդարանին առջեւ գտնուող հայկական բանաձեւին առընչութեամբ:

Պր. Գրիգորեան մեզի հաղորդեց որ Հանրապետութեան նախագահը իրեն ըսած է՝ «Միշտ միտքիս մէջն է հայկական հարցը»:

Վ. Մ.

(*) Տես մանրամասն թղթակցութիւնը վաղուան մեր թիւով:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ ՄՈՍԿՈՒԱՅՈՒՄ

Սոյն Թուականի Փետրուարի 14 – 16–ը Մոսկուայում տեղի ունեցաւ միջազգային համաժողով «Յանուն միջուկազերծ աշխարհի, յանուն մարդկութեան գոյատեւման» թեմայով, որին մասնակցում էին աշխարհի չուրջ 90 երկրներից ժամանած տարբեր մասնագիտութեան եւ դրաղմունքի տէր մօտ 900 հոգեւորականներ, գիտնականներ, բժիշկներ, արուեստագէտներ, գործարար շրջանակների մարդիկ եւայլն: Համաժողովին իրենց մասնակցութիւնն էին բերում երկրագնդի 56 երկրներից ժամանած տարբեր կրօնական դաւանանքների պատկանող 215 ներկայացուցիչներ՝ քրիստոնեաներ, բուդդայականներ, մահմեդականներ, մովսէսականներ, հինդուներ, սինթոյիստներ եւ այլ դաւանանքների ներկայացուցիչներ:

Սոյն համաժողովին, յանուն Հայ Առաքելական Եկեղեցու, իր մասնակցութիւնը բերեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Նորին Սուրբ Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Առաջինը, որին ուղեկցում էին՝ Ռումանիայի եւ Պուլկարիայի Հայոց Թեմերի առաջնորդ Տ. Տիրայր Արքեպիսկ. Մարտիկեանը, Փարիզի Հայոց առաջնորդ Տ. Գիւտ Եպիսկոպոս Նագգաշեանը, Գանատայի Հայոց Թեմի առաջնորդ Տ. Վազգէն Եպիսկոպոս Քէչիշեանը եւ Ատրբէյջանի Հայոց Թեմի առաջնորդ Տ. Անանիա Եպիսկոպոս Արապաճեանը:

Փետրուարի 14–ին, Շաբաթ օրը, միջազգային համաժողովի կրօնական խումբն սկսում է իր աշխատանքները:

Առաւօտեան ժամը 10ին «Սովինցենթրի» համագումարների դահլիճում տեղի է ունենում կրօնական գործիչների հաւաքի բացումը: Լուռ աղօթքից յետոյ ընտրւում է նախագահական կազմ:

Մետրոպոլիտ Եուվենալիի ընդարձակ զեկոյցից յետոյ ժողովը բաժանւում է երեք ենթախմբերի, որտեղ ունկնդրւում են բազմաթիւ զեկոյցներ տարբեր կրօնական ներկայացուցիչների կողմից: Նրանք բոլորն էլ միաձայն են իրենց այն համոզման մէջ, թէ ժամանակն է այլեւս միացնելու բոլոր մարդկանց ուժերը՝ բանեցնելու համար զինաթափման եւ պատերազմի սպառնալիքից զերծ մի աշխարհ:

Փետրուարի 15–ին, Կիրակի օրը, Վեհափառ Հայրապետը, ուղեկցութեամբ Տ. Տիրայր Արքեպիսկոպոսի, Տ. Գիւտ, Տ. Վազգէն Եպիսկոպոսների, ժամանում է Մոսկուայի Հայոց Եկեղեցի, ուր ներկայ է լինում պատարագի արարողութեանը: Օրուայ պատարագիչն է Տ. Անանիա Եպիսկ. Արապաճեանը:

Յաւարտ պատարագի՝ Վեհափառ Հայրապետը իր հայրապետական օրհնութեան եւ գնահատանքի խօսքն է բերում Մոսկուայի հայ հաւատացեալներին: Խօսելով մեր ժողովրդի ողբերգական անցեալի մասին, մանաւանդ 1915 Թուականին, Վեհափառ Հայրապետը արտայայտում է իր խոր համոզումը, որ մեր ժողովուրդը իր պատմութեան դառն փորձից ելնելով՝ այսօր վճռական կերպով կանգնած է խաղաղութեան յաղթանակի համար գործողների կողքին:

Կէսօրուայ ժամը 13–ին, Մոսկուայի, «Արպատ» ճաշարանում, Մոսկուայի եւ համայն Ռուսիոյ Պատրիարք Նորին Սրբութիւն Պիմէնի կողմից տրւում է մեծ ընդունելութիւն, ի պատիւ համաժողովի մասնակիցների:

Ողջոյնի խօսքով Նորին Սրբութիւն Պիմէն Պատրիարքը իր վստահութիւնն է յայտնում, որ ներկայ միջազգային համաժողովը մի կարեւոր միջոցառում կը հանդիսանայ խաղաղութեան ճանապարհին եւ մեծապէս կը նպաստի ազգերի ու ժողովուրդների խաղաղ համագործակցութեանը:

Յանուն Հայ Առաքելական Եկեղեցու, կրօնական պետերից առաջինը հանդէս է գալիս Նորին Սուրբ Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը հետեւեալ ճառով. –

«Սիրեցեալ հոգեւոր եղբայրներ մեր,

Փրկչական 1986 տարին հռչակուած էր խաղաղութեան տարի Միացեալ Ազգերի Կազմակերպութեան կողմից: Մենք բոլորս էլ, անցեալ տարի, միախորհուրդ մեր պարտքը կատարեցինք ի խնդիր աշխարհի խաղաղութեան ամրապնդման, մեր միասեղ աղօթքներով, մեր կենդանի խօսքով, մեր կոչերով՝ ուղղուած Եկեղեցիներուն, Պետութիւններին եւ համայն մեր հաւատացեալներին:

Մեզ բոլորիս համար սակայն չի վերջացել խաղաղութեան տարին: Մեզ բոլորիս համար ամէն տարի խաղաղութեան տարի է, ամէն օր նոյնիսկ՝ խաղաղութեան օր է:

Կասկած չկայ այլեւս, թէ մարդկութիւնը գտնւում է մեծ, աննախընթաց իրադարձութիւնների նախօրեակին, Սուրբ Յովհաննէս Առաքեալի յայտնութիւնը յիշեցնող:

Այս ճակատագրական պահին, ո՞րն է արդեօք մեր աղերսը առ Աստուած, ո՞րն է արդեօք մեր առաքելութիւնը այսօր, ո՞րն է արդեօք մեր պատգամը ուղղուած մեր հաւատացեալներին, մեր ժողովուրդներին:

Ահա հարցեր, որոնց մենք պէտք է պատասխան տանք՝ իմաստութեամբ, քաջութեամբ եւ մանաւանդ սիրով դէպի այս հրաշագործ աշխարհը, դէպի կեանքը, դէպի մեր նմանները:

Այն պահից, երբ Աստուած ասաց՝ «Եղիցի լոյս», քաոսը վերածուեց կոսմոսի: Այն պահից, երբ Բեթղեհէմի երկնակամարից հրեշտակները բերեցին մեծ աւետիսը խաղաղութեան ու ի մարդիկ հաճութեան, մարդկային կեանքում բացուեց ճանապարհը փրկութեան՝ մեղքի եւ մահուան կապանքներից:

Մի՞թէ մեր օրերին պիտի յանգի այդ տիեզերաստեղծ լոյսը, եւ մի՞թէ պիտի խափանուի խաղաղութեան հրեշտակների երգը, մարդկանց իսկ ձեռքով, որոնք ծրագրում են կառուցել մի նոր Բաբելոնի աշտարակ, արհամարհել զԱստուած, կործանել Նրա ստեղծագործութիւնը ու աշխարհը գլորել դէպի անդունդը քաոսի:

Մեզ թւում է, թէ մեր առաքելութիւնը պէտք է լինի քանդել այդ աստուածամերժ աշտարակաշինութիւնը, փակել դէպի քաոս տանող ճանապարհը եւ պաշտպանել ու պահպանել մեր տիեզերքի լոյսն ու ներդաշնակութիւնը, պահպանել ու պաշտպանել խաղաղ կեանքը մեր երկրագնդի, պաշտպանել ու պահպանել դարերի աշխատանքի ու գիտութեան հրաշալիքները մարդկային ստեղծարար հանճարի:

Աշխարհի խաղաղ գոյակցութեան պահպանումը, միայն Պետութիւնների գործը չէ, այլ, առաջին հերթին գուցէ, մեր՝ հոգեւորականներիս առաքելութիւնը, Եկեղեցիների եւ կրօնական հաստատութիւնների առաքելութիւնը. «Զի ոչ եթէ խռովութեան է Աստուած, այլ խաղաղութեան» (Ա. Կորնթ. ԺԴ. 33):

Եթէ մենք Աստուծոյ ծառաներն ենք, ապա պէտք է լինենք ամէն բանից առաջ ծառաները, զինուորները, մարտնչողները Աստուծոյ խաղաղարար կամքի կենսագործման:

Մեր առաքելութեան այս ճանապարհի վրայ մենք երջանիկ ենք ու հոգեպէս ամրապնդուած, որ մեր օրերին նաեւ բազում Պետութիւններ եւ գիտնականներ ու հասարակական գործիչներ բոլոր երկրներից, նոյն խաղաղարար ուղու վրայ են գտնւում: Նրանք բոլորը, բոլորը անխտիր մեր մարտակից եղբայրներն են:

Ու արդար լինելու համար, մենք կարծում ենք պէտք է վկայել, թէ ողջ պատմութեան ընթացքում չի եղել մի այլ Պետութիւն, որ համայն աշխարհի խաղաղութիւնը եւ ընդհանուր զինաթափումը պաշտպանած լինի այնքան բացարձակ վճռականութեամբ, այնքան համբերատար հետեւողականութեամբ, այնքան անսակարկ մարդասիրութեամբ, ինչքան մեր Պետութիւնը, Սովետական բազմազգ Հանրապետութիւնների Միութիւնը, իր ամենապատասխանատու ղեկավարի պայծառ իմաստութեամբ:

Ո՞րն է Աստուծոյ կամքը եւ երկրագնդի բնակիչների աղերսը:

Կան, այո, լուծելի նաեւ այլ հարցեր. հրատապ հարցեր՝ ընկերային արդարութեան եւ մարդու իրաւանց հարցեր, ճնշուած ու չահագործուող ազգութիւնների ազատագրման հարցեր, ցեղային խտրականութեանց վերացման հարցեր, անիրաւուած ազգութիւնների հողային արդար պահանջներ: Այո, այս եւ նման հարցեր պէտք է մնան Միացեալ Ազգերի Կազմակերպութեան եւ մարդկութեան խղճի օրակարգի վրայ, իրագործելի խաղաղ ճանապարհներով, արդարալուծում տալու համար դրանց՝ առանց սրի եւ հրի, առանց ռազմական առճակատումների:

Յետ այսօրիկ ոչ մէկ արդար հարց չի կարելի պատերազմներով լուծել:

Արդարութիւնը հնարաւոր է միմիայն խաղաղութեամբ:

Աւելի քան երբեք այժմէական է Յակոբոս առաքեալի պատգամը՝ «Պտուղ արդարութեան խաղաղութեամբ սերմանի այնոցիկ, որ առնեն զխաղաղութիւն» (Յակոբոս Գ. 18):

Թող բարին Աստուած օրհնի ու զօրացնի բոլոր նրանց, ովքեր մեր օրերին մարտնչում են իրենց ձեռքն առած զէնքը խաղաղութեան»:

Յաջորդ օրը, Փետրուար 16–ին, Կրեմլինի համագումարների մեծ պալատում սկսւում է «Յանուն միջուկազերծ մի աշխարհի» համաժողովի եզրափակիչ նիստը, որին մասնակցում էին բոլոր ներկայացուցիչները ու պետական եւ զանազան կազմակերպութիւնների յայտնի ներկայացուցիչներ, գիտնականներ, քաղաքական գործիչներ:

Համաժողովի բոլոր մասնակիցներին ողջոյնի եզրափակման խօսք է ասում Խորհրդային Միութեան ղեկավար Պր. Միխայիլ Կորբաչովը:

Յաւարտ նիստի, Խորհրդային Միութեան կառավարութեան կողմից, ի պատիւ համաժողովի մասնակիցների, տրւում է ճաշկերոյթ:

Յաջորդ օրը, Փետրուարի 17–ին, Խորհրդային Միութեան Գերագոյն Սովետի պալատում, Խորհրդային Միութեան Գերագոյն Սովետի Նախագահութեան նախագահի տեղակալ Պր. Ն. Տեմիչեւի կողմից տարբեր երկիրների կրօնական պետերին տրւում է ընդունելութիւն, որին մասնակցում էր նաեւ ազգիս Վեհափառ Հայրապետը: Այստեղ, Նորին Սրբութիւնը խօսք առնելով ողջունում է համաժողովի աշխատանքները եւ վեր հանում նրա պատմական նշանակութիւնը այսօր եւ վստահեցնում է Խորհրդային Միութեան կառավարութեանը, որ Հայ Եկեղեցին իր կարելին ի գործ կը դնի իր նպաստը բերելու քոյր Եկեղեցիների կողքին:

Վեհափառ Հայրապետի ողջոյնի խօսքից յետոյ հանդէս են գալիս կրօնական մի շարք ներկայացուցիչներ:

Նոյն օրը, կէսօրին, Վեհափառ Հայրապետը Տ. Անանիա Եպիսկոպոսի ուղեկցութեամբ այցելում է Խորհրդային Միութեան Մինիստրների խորհրդին առընթեր կրօնական գործերի խորհուրդ, ուր ընդունւում է խորհրդի նախագահ Կ. Մ. Խարչեւի կողմից:

Նոյն օրը, երեկոյեան, Վեհափառ Հայրապետը, որպէս պատուիրակութեան գլուխ, արտասահմանցի հոգեւոր հինգ պետերի հետ այցելութիւն է տալիս Մոսկուայում չինական դեսպանատուն՝ յանձնելու Չինաստանի կառավարութեանը, որպէս միջուկային զէնք ունեցող մի երկրի, համաժողովի խաղաղութեան կոչը: Հոգեւոր պետերը ջերմութեամբ են ընդունւում Չինաստանի Հանրապետութեան մեծ դեսպանի կողմից:

Յաջորդ առաւօտեան, փետրուարի 18–ին, Նորին Սուրբ Օծութիւնը իր շքախմբի հետ վերադառնում է Երեւան:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

1987 Մարտ 7 Ք.
Ս. Էջմիածին

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՈՒԹՊՈԼ

«ԱՐԱՐԱՏ»ի 50ամեայ պատմութիւնը

Բ. ՏԱՍՆԱՄԵԱԿ

ԽՄԲ. – «Յառաջ» փետրուար 20–ի թիւով տուած էինք հայրենի «Արարատ» խումբին 50–ամեայ պատմութեան առաջին տասնամեակի (1937 – 1947) պատկերը, արտատպելով «Հայաստանի Ֆիզկուլտուրնիկ» թերթէն: Ստորեւ՝ երկրորդ տասնամեակի պատմութիւնը:

*

1948–ին Խորհ. Միութեան Բ. դասակարգի ախոյենութեան մասնակցող Երեւանի «Դինամօ»ն եւ «Սպարտակ»ը անդրուած էին հարաւային գօտիին մէջ: Յաղթականը իրաւունք կը ստանար միւս հինգ գօտիներու յաղթական խումբերուն հետ չարունակելու պայքարը բարձրագոյն լիկա մտնելու: Գլխաւոր մրցակցութիւնը տեղի ունեցած է Երեւանի «Դինամօ»ի եւ Թիֆլիսի Սպայի Տան խումբին միջեւ եւ յաղթական հանդիսացած է «Դինամօ»: Վեց գօտիներու մասնակցութեամբ աւարտական մրցաշարքը տեղի ունեցած է Խարկով, Հոկտեմբերին: Երեւանցիները գրաւած են 3–րդ տեղը: Սակայն կարճ ժամանակ ետք, ուրախալի լուր մը հասած է: Ֆութպոլի դաշնակցութեան որոշումով 1949–ին Ա. դասակարգէն (ներկայի բարձրագոյն լիկան) հանդէս գալու իրաւունք կը տրուէր նաեւ Երեւանի «Դինամօ»ի (Պաքուի, Ստալինոյի եւ Ռիգայի խումբերուն հետ): Այսպէս հայկական ֆութպոլը մուտք կը գործէր բարձրագոյն լիկա: Կ'իրականանար մարզիկներու եւ անոնց հազարաւոր համակիրներու վաղեմի երազը: Մարզասէրները անհամբերութեամբ կը սպասէին 11–րդ ախոյենութեան բացման: 1949 Ապրիլ 17–ին Երեւանի «Դինամօ» մարզադաշտին վրայ հայրենի մեր խումբը իր անդրանիկ հանդիպումը կ'ունենար բարձրագոյն լիկային մէջ խաղալով «Զէնիթ»ի դէմ:

Հանդիպումը տեղի ունեցած է պայքարի մթնոլորտի մը մէջ եւ «Զէնիթ»ի յաղթանակով (1 – 0) վերջ գտած: Չորս օր ետք Երեւանցիները հիւրընկալած են Մոսկուայի «Տորպեդօ»ն եւ դաշտէն հեռացած դարձեալ պարտութեամբ (0 – 3): Երրորդ հանդիպումը տեղի ունեցած է Ապրիլ 24–ին՝ Մոսկուայի օդային ուժերու խումբին հետ: 36–րդ վայրկեանին Յ. Դուրղարեան նշանակած է կոլ մը, երկրորդ կիսախաղին Բ. Փոլադեան յաջողած է նշանակել երկրորդ կոլը, որուն մրցակիցները պատասխանած են միայն մէկ կոլով: «Դինամօ» տարած է առաջին յաղթանակը: Ապրիլ 29–ին Երեւանցիները հիւրընկալուած են Ռիգա, ուր խաղը վերջ գտած է հաւասար արդիւնքով (1 – 1): Այդ օրը մարզադաշտին մէջ ներկայ եղած է Մերձբալթեան ռազմական շրջանի հրամանատար Յովհաննէս Բաղրամեան, որ խաղէն ետք ընդունած է հայ մարզիկները եւ լուսանկարուած անոնց հետ: Մայիս 10–ին տեղի ունեցած է Երեւանի «Դինամօ»ի անդրանիկ ելոյթը Մոսկուայի մէջ, ուր հայ մարզիկները սքանչելի խաղարկութիւն մը ցուցաբերած են եւ յաղթած (2 – 1) տեղւոյն «Լոկոմոտիւ»ին: Երեւանի «Դինամօ»ն յաջողած էր իրագործել իր նպատակը, այսինքն՝ պահել իր դիրքը բարձրագոյն լիկային մէջ, 18 խումբերու մէջ գրաւելով 16–րդ տեղը:

1950–ին Երեւանցիները յաջողութեամբ սկսած են ախոյենութիւնը: Երթի մրցաշարքին անոնք շահած են 19 կէտ եւ գրաւած 10–րդ տեղը. սակայն դարձի խաղերու ակարութիւն ցոյց տալով անոնք 31 կէտով գրաւած են 14–րդ տեղը: Նախորդ տարուան համեմատութեամբ Երեւանցիները 10 կէտ աւելի շահելով եւ դասաւորման մէջ երկու աստիճան ալ բարձրանալով հանդերձ պարտաւորուած են հրաժեշտ տալ բարձրագոյն լիկային, քանի որ ըստ կանոնադրութեան վերջին վեց տեղերը (14 – 19–րդ) գրաւող խումբերը կը փոխադրուէին Բ. դասակարգ:

Յաջորդ երկու տարիները բարձրագոյն լիկա վերադառնալու Երեւանցիներու փորձերը ապարդիւն մնացած են:

1953–ին Բ. դասակարգի խաղերը տեղի կ'ունենային երեք գօտիներով: Իւրաքանչիւր գօտիէ յաղթական երկու խումբեր իրաւունք կ'ունենային պայքարը շարունակելու բարձրագոյն լիկային հանդէս գալու երկու տեղերու տիրանալու հա-

մար: «Դինամօ» մաս կը կազմէր առաջին գօտիի: Երբ մրցաշարքին Երեւանցիները յաղթական էին. դարձի մրցաշարքին երկրորդ հանդիպումով, Թիֆլիսի «Սպարտակ»ի հետ շարունակած են պայքարը, սակայն միայն 5–րդ հանդիսանալով աւարտական մրցաշարքին, անոնք չէն կրցած անցնիլ բարձրագոյն լիկա:

1954–ին Երեւանցիները հանդէս եկան «Սպարտակ» անունին տակ: Ախոյենութիւնը տեղի կ'ունենար նախորդ տարուան կանոնադրութեան համաձայն: «Սպարտակ» հանդէս գալով Բ. դասակարգի առաջին գօտիէն, ամբողջ մրցաշարքի ընթացքին ոչ մէկ պարտութիւն կրեց: 13 խաղ Երեւանցիներու բերդը մնաց անառիկ, շնորհիւ բերդապահներ՝ Ս. Զաւիկեանի եւ Ս. Խորոյեանի:

Ախոյենութեան աւարտէն մէկ շրջան առաջ «Սպարտակ» եւ Պաքուի «Նեֆթեաննիկ»ը նուաճած էին աւարտական մրցաշարքին մասնակցելու իրաւունքը: Վերջին շրջանին խումբերը պիտի հանդիպէին Երեւան՝ Սեպտեմբեր 29–ին, սակայն խաղը տեղի ունեցաւ միայն ... Նոյեմբեր 14–ին եւ վերջ գտաւ 1 – 1 արդիւնքով: Պատճառը այն էր՝ որ Երեւանցիները այդ օրը իրենց դաշտին վրայ ընդունեցան Մինսկի «Դինամօ»ն, խորհրդային բաժակի 1 / 8 աւարտականի շրջագիծին մէջ: Երեւանցիները գերազանցեցին իրենց մրցակիցները եւ 2 – 0 արդիւնքով յաղթելով անոնց անցան քառորդ աւարտական: Հոկտեմբեր 5–ին հայկական խումբը հանդիպում ունեցաւ Ստալինոյի (այժմ Դոնեցկ) «Շախտեոր»ի հետ: 34–րդ վայրկեանին Յ. Քէհէյեանի նշանակած միակ կոլը յաղթանակ ապահովեց «Սպարտակ»ի, դուռ բանալով դէպի կէս – աւարտական: Հոն Երեւանցիներուն մրցակիցն էր Դնեպրոպետրովսկի «Մետալուրգ»ը (ներկայի «Դնեպր»ը): Հոկտեմբեր 11–ին Մոսկուայի «Դինամօ» մարզադաշտին վրայ տեղի ունեցած հանդիպումը անցաւ հայ մարզիկներու բացարձակ առաւելութեամբ: Անոնք չորս անգամ գրաւեցին մրցակիցներուն բերդը (Կ. Վարդանեան՝ 2, Յ. Քէհէյեան եւ Յ. Աբրահամեան մէկական կոլ նշանակելով):

Բաժակի աւարտական հանդիպումը տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 20–ին, անձրեւոտ ու մառախլապատ օր մը, Կիեւի «Դինամօ»ի եւ Երեւանի «Սպարտակ»ի միջեւ: Հայկական խումբը դաշտ իջաւ հետեւեալ կազմով՝ Ս. Զաւիկեան, Պ. Պապոյեան, Ք. Փոլատեան, Մ. Սեմերջեան, Յ. Աստուրեան, Է. Վարդանեան, Յ. Քարաջեան, Կ. Վարդանեան, Յ. Քէհէյեան, Վ. Մերկուլով եւ Յ. Աբրահամեան: Խաղին սկիզբէն իսկ կողմերը անցան սուր գրոհներու: Սպարտակցիները ոչինչով զիջեցան Կիեւցիներուն: Անոնք նոյնիսկ յաջողեցան կոլ մը նշանակել, սակայն իրաւարարը «խաղէ դուրս» նկատեց: 35–րդ վայրկեանին Կիեւցի Տերենտեւ բացաւ հաշիւը: Երկրորդ կիսախաղին Երեւանցիներու ջանքերը վերջապէս յաջողութեամբ պսակուեցան եւ Վ. Մերկուլով հաւասարեցուց հաշիւը: Քիչ անց, կոլ նշանակելու սքանչելի առիթ մը ներկայացաւ Յ. Քէհէյեանի, որ առանձին գտաւ ինքզինք մրցակիցներու բերդապահին դէմ, որու խաբելով գնդակը դրկեց դէպի բերդ, ուր յայտնուած յետսապահը փրկեց ստոյգ կոլ մը: Հետեւեցաւ Կ. Վարդանեանի երկրորդ հարուածը, սակայն գնդակը դպչելով ձողին, դուրս ելաւ դաշտէն: Խաղի աւարտէն 20 վայրկեան առաջ Մ. Կոմանի նշանակեց իր խումբի հաշւոյն յաղթական կոլը:

Հոկտեմբեր 24–ին «Սպարտակ» Ստալինոյի մէջ խաղաց բարձրագոյն լիկա մտնելու երկու ուղեգիրներու համար: Բաժակի մրցումները յոգնեցուցած էին Երեւանցիները, որոնք նախավերջին՝ 5–րդ տեղը գրաւելով, դարձեալ չյաջողեցան վերադառնալ բարձրագոյն լիկա: Յաջորդող երկու մրցաշարքերուն ալ Երեւանցիները մնացին Բ. դասակարգի մէջ:

1955–ին, 25 տարուան ընդմիջումէ ետք, Երեւանի մէջ տեղի ունեցան միջազգային հանդիպումներ: «Սպարտակ» խաղաց Հնդկաստանի (2 – 2) եւ Լիբանանի (9 – 0) ազգային խումբերուն հետ:

1956–ին Խորհրդային Միութեան ժողովուրդներու առաջին սպարտակիադի ֆութպոլի մրցաշարքին յաջող արդիւնք ձեռք ձգեց Հայաստանի խումբը, զոր կը ներկայացնէր «Սպարտակ»: Անդրանիկ հանդիպումին, Օդեսսա 4, հայկական խումբը յաղթեց (3 – 0) Տաճիկիստանի: Կոլերը նշանակեցին Յ. Քարաջեան, Յ. Աբրահամեան եւ Է. Քափանակեան: Այնուհետեւ պարտուելով Վրաստանէն (2 – 4) հայ մարզիկները յաղթեցին (3 – 0) Ազրբէջանի եւ Դաշնակցային Ռուսիոյ (2 – 1), գրաւելով 4–րդ տեղը:

1957–ին «Սպարտակ»ի տղաքը բարձրագոյն լիկա վերադառնալու վճռակամութեամբ սկսան մրցաշարքը. անոնք հանդէս կուգային Բ. դասակարգի 3–րդ գօտիէն: Առաջին շրջանին ոչ մէկ պարտութիւն կրեցին (12 յաղթանակ եւ 3 հաւասարութիւն), ցոյց տալով կոլերու լաւագոյն տարբերութիւն մը՝ 40 նշանակած, 7 ստացած: Սակայն, ի վերջոյ, մէկ կէտով զիջեցան առաջատարին՝ Թիֆլիսի ՁՕՍԱ–ի եւ դարձեալ զրկուեցան բարձրագոյն լիկա անցնելու կարելիութենէն:

1957 Թուականը յիշատակելի էր անով, որ այդ տարի կատարուեցաւ Հայաստանի ֆութպոլի խումբին արտասահման առաջին ուղեւորութիւնը: Երեւանի «Սպարտակ»ը Իրանի «Թաճ» ակումբի հրաւէրով գնաց Պարսկաստան կարգ մը հանդիպումներ ունենալու: «Սպարտակ» առաջին հանդիպումը ունեցաւ օդային ուժերու խումբին հետ, որու յաղթեց 5 – 1 արդիւնքով: Ապա 6 – 0–ով յաղթեց Աբադանի «Թաճ» խումբի, 0 – 0 արդիւնքով վերջ գտաւ Թեհրանի «Թաճ»ի հետ իր հանդիպումը, հուսկ՝ Թաւրիզի մէջ, Երեւանցիները 1–ի դէմ 6 կէտով պարտութեան մատնեցին տեղւոյն խումբը:

Ա. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՑԿԵՐՈՅԹԸ

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. – («Յառաջ»). – Միշտ հաճելի է բոլորուիլ գեղեցիկ, զարդարուն եւ ճոխ սեղաններու շուրջ, նամանաւանդ, երբ այդ սեղանները պատրաստած են Կապոյտ Խաչի տիկինները, եւ յատկապէս Սէն – Ժերոմի մասնաճիւղը: Այսպէս, ներկայ եղանք, Շաբաթ Մարտ 14–ին, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, տարեկան հացկերոյթին: Սրահը լեցուած էր Թաղեցիներէ, համակիրներէ եւ ընդհանրապէս Կապոյտ Խաչի գործունէութիւնը գնահատող ազգայիններէ: Ներկայ էր շրջանի հոգեւոր հովիւը՝ Եղիշէ Խաչակիր Ա. քահանայ Փանոսեան:

Սէն – Ժերոմի Ջափօ Շանթ մասնաճիւղի նախագահուհին՝ Սիրանոյշ Կարապետեան բարի գալուստի ջերմ խօսքեր արտասանեց, բացատրեց ձեռնարկին նպատակը եւ պարզեց Կապոյտ Խաչի տարած գործունէութիւնները:

Կարպիս Յարութիւնեանի սեղանապետութեամբ հացկերոյթը ընթացաւ շատ համակրելի մթնոլորտի մը մէջ, մինչեւ ուշ գիշեր, եւ յաջորդաբար եղան մեներգ, արտասանութիւն, կատակախօսութիւն, բաժակաճառ:

Ալիս Պիւլկիւրեան, Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութեան անունով գնահատեց մասնաճիւղին աշխատանքը, տուաւ Միութեան գործունէութեան գլխաւոր ուղղութիւնները եւ շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն, որոնք միշտ կը քաջալերեն Կապոյտ Խաչը իր նախաձեռնութիւններուն մէջ:

Խաչիկ Երկմազեան, Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի ղեկավարը, ընդգծեց օրինակելի համերաշխութեան ոգին, որ կը տիրէ Սէն – Ժերոմի Կապոյտ Խաչի եւ Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ վարչութեանց միջեւ եւ բսաւ թէ այս մասնաճիւղը միշտ կը յաջողի իր ձեռնարկներուն մէջ, որովհետեւ միայն մէկ անձի վրայ չէ կեդրոնացած աշխատանքը, այլ խումբ մը տիկիններ են որոնք կ'աշխատին ձեռք – ձեռքի: Ալեքսան Պապայեան, Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան նախագահը, մասնաւորապէս վեր առաւ մասնաճիւղի հիմնադիրներուն, երէցներուն վաստակը, որոնք խարիսխ կը կազմեն, եւ զանոնք պէտք չէ մոռնալ: Պերճ Կարապետեան Սէն – Ժերոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ վարչութեան նախագահը, հպարտութեամբ դրուատեց Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն արժանիքները եւ ծանրացաւ այն փոխադարձ համակրութեան, վստահութեան եւ գործակցութեան վրայ որ կը տիրէ շրջանին մէջ: Մէջ ընդ մէջ երգեցին՝ Ժիրայր Գասպարեան, Սիրանոյշ Կարապետեան, Մարի Ժան Տէր – Կարապետեան, Նշան Կիւզէլեան, իսկ արտասանեցին՝ Ալիս Պիւլիւրեան, Մանոյշ Շահմիրեան եւ Վահրամ Ճառայեան:

Կարօ Ցոփէփեան անդրադարձաւ Կապոյտ Խաչի համազգայնութեան եւ համահայկական նպատակներուն վրայ եւ գնահատեց Սէն – Ժերոմի մասնաճիւղը որ, որպէս մէկ բջիջը կառոյցի այս ծաւալուն կազմակերպութեան, տիրական դեր կը կատարէ իր շրջանէն ներս: Հոգեւոր հովիւը, Եղիշէ Խաչակիր Ա. Քահանայ Փանոսեան, մասնաւորապէս ծանրացաւ սիրոյ եւ համերաշխութեան գաղափարներուն վրայ եւ յաջողութիւն ու յարատեւութիւն մաղթեց մասնաճիւղին: Եղան սրտաբուխ նուէրներ որոնց ընդհանուր գումարը բարձրացաւ՝ 5450 ֆրանքի:

×

Առենէ մը ի վեր, կը նկատենք որ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերը իրենց շրջանի անունին հետ կը կրեն այլ անուն մը առնուած ժամանակակից պատմութենէն, կամ միութեան պատմութենէն կամ ալ հայրենի բնաշխարհէն: Այսպէս Մարսէյլ – քաղաքի մասնաճիւղը կը կոչուի՝ Սօսէ Մայրիկ, Սէն – Ժերոմը՝ Ջափօ Շանթ, Պուլվար Օտտոն՝ Լոյս Սասունի իսկ Պօմոնը՝ Նայիրի: Մարսէյլի համար պարզապէս կ'ուզենք յիշեցնել հիմնադիրներու վաստակաւոր անդամուհիներու մի քանի անուններ՝ Տիրուհի Սէրէնկիւլեան, Հռիփսիմէ Պաղտասարեան, Աննա Շահլամեան, Նարկիզ Քիպրիթճեան, Աննա Շալճեան ... եւ դեռ ուրիշներ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԿ ՊԱԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Յուզումով կարդացի «Յառաջ»ի Մարտ 13–ի թիւին մէջ – առնուած «Ազդակ»էն – Հայկ Պալեանի մահն ու յուղարկաւորութիւնը, որ պատահած է Պէյրութի մէջ:

Յիշողութիւնս գնաց մինչեւ 60–է աւելի տարիներ ետ: Հայկ Պալեանի ծանօթացած էի, երբ ես՝ Սահակեան վարժարանէն շրջանաւարտ, մտած էի նախ «Փիւնիկ», ապա «Նոր Փիւնիկ» օրաթերթին մէջ, որու խմբագրապետն էր Խորէն Թիւթիւնճեան, իսկ վարչութեան պատասխանատուն Հայկ Պալեան, Ճիպէյլի որբանոցէն անմիջապէս ետք: Ես թերթին գրաշարներէն էի, թելադրութեամբ ուսուցիչներուս:

Ամէն օր, որբանոցի իր աշակերտները կը լեցուէին իր գրասենեակը. ողբացեալը կը քաջալերէր ու կը յուսադրէր զանոնք իր ճարտասան եւ գօտեպնդիչ խորհուրդներով:

Խորէն Թիւթիւնճեանի մեկնումէն ետք արդէն թերթին պատասխանատուն ու Մարսէյլ իմ մեկնումէս անմիջապէս ետք «Նոր Փիւնիկ»ը անունը փոխած եւ եղած էր «Ազդակ», Հայկ Պալեանի անօրէնութեամբ:

Այս քանի մը տողերը՝ որպէս յարգանքի արտայայտութիւն, իր թարմ յիշատակին:

Կ. ՊՕԼԻԿԵԱՆ

— «ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ —

Մ Ա Յ Ր Ի Կ

ԱՆՐԻ ՎԵՐՆԷՕՅ

Թարգմանութիւն Ա. Թ.

Ed. R. Laffont. Paris, 1985

Մեր տանտէրը նախադասութեան սկիզբ մը ունեցաւ շրթունքներուն վրայ, սակայն անմիջապէս հրաժարեցաւ: Մօրաքոյրս շատ քիչ Ֆրանսերէն կը հասկնար, իր զոքանչը բնաւ, ու ակներեւ էր որ մանուկի մըն ալ չէր ուզեր խօսք ուղղել: Այն ատեն, փութաց դէպի իրենց տունը ու դուռը չաչեցնելու եղանակը կ'ըսէր բացայայտօրէն թէ – ինչպէս կ'ըսեն Միջերկրականցիները – «մեծ բարկութիւն մը» ցոյց պիտի տար:

Զայրոյթը պոռթկաց կոկորդի ճիգով մը որ ձայնալարերու քանի մը թրթռացում արտադրեց: Սակայն փակ պատուհաններէ անցնելով իր խօսքերը ամէն յօդաւորում կը կորսնցնէին: Պարտէզին խորէն անիմաստ, միալար ոռնոց մը կը լսէի միայն: Երբեմն համոզիչ ձայն մը (կնոջը ձայնը) ի զուր կը ջանար մեղմել մարդուն զայրոյթը: Վերջին քրէշէնտօ մը աւարտեց այս փուլերգը:

Դուռը բացուեցաւ:

Բանալնացը գլուխը կախ մեր կողմը կուգար: Երկար նախաբանով մը խօսքի սկսաւ. պէտք էր ներողամիտ ըլլալ իր ամուսնին հանդէպ որ զայրացկոտ էր քիչ մը: Այսպէս բիրտ կը թուէր, բայց չար մէկը չէր ... ապացոյց՝ իր խուլ մայրը, զոր ընդունած էր եւ որուն խելքն ալ գլուխը չէր:

Վերջապէս հասաւ բուն նիւթին.

– Այնպէս որ եթէ իր լոլիկներուն ձեռք չդպցնէք խնդիր չի մնար ... :Երբ ձեռք դպցնել կ'ըսեմ ... բսել կ'ուզեմ ... կը պատահի որ մարդ աղցան կը պատրաստէ, լոլիկ չունենար, պարտէզը կայ, կ'երթայ կը փրցնէ մէկ – երկու հատ, շատ բնական է:

Աննա մօրաքոյրս դադրեցուց սա սակելը: Լաւ կը գիտէր այդ կինը, որ իր անձկութեան մէջ կը տագնապէր իրեն պարտադրուած սա տխմար առաքելութենէն: Տեղէն ելաւ, գնաց վար առաւ դրան մօտ կախուած սակառ մը, որ լեցուն էր կասկարմիր, պինդ, արեւով հասունցած հոյակապ լոլիկներով, որոնք մարդուն մէջ զանոնք կիսելու եւ աղով խածնել, ուտելու փափաքը կ'արթնցնէին. Աննա մօրաքոյրս սակառը դրաւ մեր տանտիրուհիին ոտքերուն տակ:

– Նայէ՛, երբ լոլիկի պէտք ունենաս, եկո՛ւր առ: Քու պարտէզիններէդ շատ աւելի գեղեցիկ են ասոնք. սակառը միշտ այս պատին վրայ կը ձգեմ:

Ճիշդ էր որ սակառը միշտ լեցուն կ'ըլլար: Շաբաթը երկու անգամ հայրս ծանրաբեռնուած կուգար մեր թարմ պտուղի ու բանջարեղէնի պաշարը նորոգելու: Տեղւոյն վրայ միայն հաց ու միս կը գնէինք:

Ժամ մը, կամ երկու ժամ կը մնար մեր քով: Շատախօս ճպուռները իրենց սուր կանչերով կ'ընկերանային անոր մանրավէպերուն եւ քաղաքի լուրերուն, զորս մեզի կը փոխանցէր երգիծական գոյներով: Յետոյ ծանր – ծանր կը բռնէր գիշերային իր աշխատանքին երկար ճամբան:

Բարի Աննա մօրաքոյրս որ խոտ մը իսկ փրցուցած չէր մեզի չպատկանող այդ պարտէզէն, գողութեան ամբաստանութեան տակ դժգունած մնացած էր լոլիկի իր սակառին առջեւ:

Կրանիթէ աստիճանին վրայ նստած, մեր տանտիրուհիին ծերունի մայրը յաւիտենական ժպիտովը ու փակուած իր խլութեան մէջ, անտեղեակ էր միջադէպին:

Երիտասարդ հայուհիին դէմքին վրայ սկսաւ տարածուիլ ամօթի այնքան յատկանշական գոյնը: Ան մրմնջեց.

– Ներեցէ՛ք, Օր. Աննա:

Սկսաւ վազել դէպի իր տունը, նոր քաջութեամբ մը զինուած դիմագրաւելու համար ամուսնին ցասումը:

Անմիջապէս որ առանձին մնացինք, ծռեցայ դէպի Աննա մօրաքոյրս ու ակնարկովս ցոյց տալով ծեր մամիկը, բսի.

– Աննա մօրաքոյր, զինքը տեսայ այս առտու ... ան փրցուց լոլիկները ... երեք լոլիկ:

(Շար. 66)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Փառանձեմ Մուրատեան, Տիկին Եսթեր Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Մուրատեան, ինչպէս նաեւ Պօղոսեան, Թէրզեան, Զիլինկիրեան, Զարգարեան, Մաքասեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Մարտ 29, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ԴԱՒԻԹ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

CENTRE DE VACANCES DE LA CROIX ROUGE ARMENIENNE

Sainte-Honorine-des-Pertes (Calvados)

VACANCES SCOLAIRES

Du 3 au 30 Juillet
Pour les enfants de 6 - 13 ans
Baignade surveillée

VACANCES ADULTES

Au mois d'Août Le Centre de Vacances sera ouvert pour nos compatriotes de tous âges.

Renseignements et Inscriptions 39 - 85 - 36 - 53

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Յովսէփ Հաճի - Սահակեան ի յիշատակ իր ամուսնոյն մահուան քառասունքին 1.000 Ֆ. կը նուիրէ իր սիրելի «Յառաջ»ին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Օգնական կին մը, խնամելու համար Տիկին մը, յետ - վիրաբուժական գործողութեան շրջանին, ամբողջ օր (փլէն թան):

ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ՝
45 - 25 - 11 - 53

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԹՈՄԲՈԼԱ

ԿՍՄ.-ի կրթաթոշակի վիճակահանութեան շահող թիւերն են. -

1006 Սթիլօ - պիլ:
1033 Հիֆի շէն քոմփաքթ:
1044 Ժամացոյց:
1133 Պալէտօ, մէկ չարաթ (2 հոգի):
1144 Արդուկ Թովէնթա:
1233 Նիս երթուդարձ ճամբորդութիւն:
1494 Տիփոն սթիլօ:
1865 Մուլինէքս մը:
1921 Տիփոն կայծհան մը:

Ստանալու համար, դիմել՝ Հայ - Տուն, 35 ռիւ Լամարթին, Փարիզ, 9-րդ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ ի յիշատակ իր հանգուցեալ ընկերուհիներուն, Կիրակի, Մարտ 29, եւ արարողութենէն ետք՝ ճաշ ժամը 13-ին եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը փափաքելի է:

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
sera à

EXPOLANGUES

5ème Salon des Langues et de la Communication Internationale
Parc des Expositions de la Porte de Versailles — Paris
Bât. 3—1 Stand A 25
du 27 au 31 Mars de 10h à 19h — Nocturne le 30 jusqu'à 21h

ACTIVITES SPECIFIQUES M.C.A.

◆ Vendredi 27 — 10 h Inauguration

◆ Samedi 28 —

11 h - 13 h. TABLE RONDE «Arménien, langue vivante» — Exposés, Informations, Débat — «L'Arménien au baccalauréat» (Salle Bureau)
14 h. Jacques PARVANIAN*
17 h. Henri VERNEUIL*
toute la journée, Hamazkaïne / Paris : MICRO INFORMATIQUE - Réalisation en arménien d'un Programme d'Enseignement assisté par ordinateur (E.A.O.) — Contenu pédagogique : M.C.A. Création pour Expolangues.

◆ Dimanche 29 —

14 h. Jacques DEROGY*
17 h. Aïda AZNAVOUR - GARVARENTZ*
toute la journée. MICRO - INFORMATIQUE

◆ Lundi 30 —

18 h. Remise des PRIX aux lauréats du CONCOURS MCA / Expolangues 87 pour les enfants «Culture générale arménienne».
19 h. Jean-Jacques VAROUJEAN*
jusqu'à 21 h. Nocturne

◆ Mardi 31 — 19 h. Journée de Clôture.

* Rencontre avec, Signature.

EN PERMANENCE

Accueil — Informations — Diffusion livres, manuels, plaquette, journaux, etc. — Diaporama en continu (création Expolangues 86) — Concours pour enfants. —

Renseignements auprès de la M.C.A. :
9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE —— Tél. : 43 76 55 89

LE DIMANCHE 29 MARS A 18 h 30 PRÉCISES
L'ECOLE
TEBROTZASSERE Présente
KATCH NAZAR
COMÉDIE MUSICALE D'APRÉS UN CONTE ARMÉNIEN

THEATRE FONTAINE
10 RUE FONTAINE
75009 - PARIS

AVEC LA PARTICIPATION DES ÉLÈVES DE L'ÉCOLE
MISE EN SCÉNE ET ADAPTATION NAREK DOURIAN
PAROLES ET MUSIQUE. NAREK DOURIAN

ASSISTANTE METTEUR EN SCÉNE: ETVARTA PAROUNAKIAN

DÉCOR ET COSTUMES: KARIM MEKHTIGIAN

RÉALISATION COSTUMES: CHOUCHANE TCHERPACHIAN

VENTE DES BILLETS

Ecole Tebrotzassere: 1Bd. Du Nord 93140 Le Raincy	43810172
Styl-Honoré: 213 Rue Saint Hönoré 75008 Paris	42963252
Téle Condorcet: 175 Av. Jean Jaurés 92140 Clamart	46425617
Hay Disc: 35 Rue Lamartine 75009 Paris	48782279

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE
et SOLIDARITE FRANCO-ARMENIENNE
vous invitent

à une REUNION D'INFORMATION

le 27 Mars à 21 heures
à la Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture
12 14, rue Saint Bazile — 13001 Marseille

Thème :
«LA QUESTION ARMENIENNE AU PARLEMENT EUROPEEN»
avec la participation de :
Christian DER STEPANIAN (S. F. A.)
Rose - Marie FRANGULIAN (C. D. C. A.)

—— Entrée libre ——

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Չորեքշաբթի, Մարտ 25, երեկոյեան ժամը 7-ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի Հըսկումի Խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ: Հսկումէն ետք՝ աւուր պատշաճի քարոզ:

LA MUNICIPALITE DE CHAVILLE
et
l'ASSOCIATION CULTUELLE
DES ARMENIENS DE CHAVILLE

"OPERATION NEMESIS"

de
Jacques DEROGY

Présentation, dédicace et débat
Soirée sous la présidence effective de
Mr. M. HOULIER
Maire de Chaville
Conseiller Général des Hauts-de-Seine
Vendredi 27 Mars à 20 h 45
Dans les salons de l'Hôtel de Ville
1456, ave. Roger Salengro — CHAVILLE

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, rue Thouin -- Paris 5e

CONFERENCE

Dans le cadre de ses conférences mensuelles, le Centre Culturel Saint Mesrob présente

le Prof. Gerard DEDEYAN
qui nous parlera de

"UN GENERAL ARMENIEN AU SERVICE DE BYZANCE : MLEH LE GRAND (Xe siècle)"

le Vendredi 27 Mars à 20 h 30
au Centre Culturel Saint Mesrob
10 bis, rue Thouin — 75005 Paris

A travers le portrait de ce personnage, le Professeur Dédéyan fera vivre pour nous, avec le talent que nous lui connaissons, une page de l'histoire des Arméniens à l'époque médiévale.

N.B. — Un repas est prévu à 19 h 30. Merci de vous inscrire à l'avance en téléphonant au Centre : 43 - 26 - 50 - 43 (après-midi) ou à la Paroisse Sainte Croix 42 - 78 - 31 - 93.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
26
JEUDI
26 MARS
1987

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: (1) 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R. C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

62րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.452
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
62e ANNÉE — No 16.452

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱ իր երեսնամեակը կը տօնէ եւ այդ առթիւ է, որ Նախագահ Միթերան խօսք կ'առնէր հեռատեսիլէն Չորեքշաբթի իրիկուն : Արդարեւ, 1957, Մարտ 25ին է, որ Հռոմի մէջ կը ստորագրուէր յաւիտենական քաղաքին անունը կրող դաշինքը 6 Պետութիւններու միջեւ, որոնք հիմնադիրներն են Եւրոպայի : Ֆրանսա, Արեւմտեան - Գերմանիա, Իտալիա, Պելճիա, Հոլանտա, Լիւքսանպուրկ ծնունդ կուտային Եւրոպայի մը, որ այսօր 12 անդամ ունի : Ամէն կողմ, զանազան հանդիսութիւններ նախատեսուած էին եւ աշխարհի դեղեցկագոյն պողոտան ալ զարդարուած էր եւրոպական գոյներով, այսինքն՝ կապոյտ խորքի վրայ 12 դեղին աստղեր : Առաջին անգամ ըլլալով Անծանօթ Զինուորին շիրիմին առջեւ ալ կը նուագուէր Պէթհովընի 9-րդ համանուագին՝ Ուրախութեան փառերգը :

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ, մեծամասնութեամբ, գոհ են ... ընկերվարական մատակարարումէն, ինչ որ անգամ մը եւս կը հաստատէ, եթէ հարկ էր, որ կարեւորը երկիր մը կառավարելը չէ (ընդհակառակն) այլ՝ ընդդիմութեան մէջ ըլլալ : Թէ հարցախոյզերու եւ թէ մանաւա՛նդ ընտրութիւններու պարագային, քննադատողները միշտ կը շահին : Սոֆրէսի վերջին հարցախոյզն ալ այդ կը փաստէ :

ԶՈՐ ՀԷՅԿ, Միացեալ - Նահանգներու Արտաքին նախկին նախարար ու նաեւ Ատլանտեան Ուժերու ղեկավար, Նիքսընի «հաւատարիմը», պաշտօնապէս իր թեկնածութիւնը դրաւ Ռեկընի յաջորդելու համար 1988-ին : 63 տարեկան, Հէյկ հանրապետականներու բազմութեան մը առջեւ կատարեց իր յայտարարութիւնը, շրջապատուած իր ընտանեկան պարագաներով :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ, միակ արտօնուած սենտիքայի կազմակերպած՝ «Երթ դէպի Խորհրդարան»ը կէս ճամբան մնաց, ոստիկանութեան ուժերը բոլոր ճամբաները փակած ըլլալով, նաեւ շրջապատած Թիւրք - Իշ սենտիքային կեդրոնատեղիին, ուր համախմբուած էին շուրջ 3000 անդամներ, ամէն կողմէ եկած եւ որոնք որոշած էին՝ «աւելի ժողովրդա - վարութիւն» պահանջել : 1980-ի պետական հարուածէն ի վեր, ամէնէն ծաւալուն սենտիքական համախմբումը կը նկատուի :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, «Յեղափոխական արդարութեան կազմակերպութիւնը» նոր զեկոյցով մը անհրաժեշտ տեսաւ ճշդումներ ընել եւ պաղ ջուր լեցուց, Նորմանտէնի ազատագրման մասին լուրերուն յոյսերը ի դերեւ հանելով : Արդարեւ, «ՅԱԿ»ը զեկոյցով մը կ'ըսէ թէ Նորմանտէնի մահավճիռը ոչ յետաձգուած է, ոչ ալ ջնջուած եւ ի զօրու կը մնայ որեւէ ատեն :

ՓԱՍՔՈՒԱ որոշեց չգործադրել իր որոշումը, այլ խօսքով միասեռականներու «կէ - փիէ»ին պիտի չարգիլուի ծանուցում ընել, ոչ ալ վաճառքը պիտի արգիլուի անչափահասներուն : Սավարի օրէնքին Տրվաքէ, եւ առանց ամէն մէկ ծրագրի անդրադառնալու, Ֆրանսայի յաջորդական կառավարութիւնները կամ անոնց անդամները յետ - քայլի քաղաքականութեան մը ախոյեանները դարձած են, ինչ որ, վարկի դետնի վրայ ալ բաւական վտանգաւոր է :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ - ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ բրիտանական բանակի կեդրոնատեղիին առջեւ գործուած ռմբափորձին տէր եղաւ ԻՐԱ-ն (Իրլանտայի հանրապետական բանակ) :

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի ախոյեանական մրցումներ բոլորին համար

Մարտ 22-ի Կիրակին յատկացուած էր ընդհանրապէս ետ մնացած մրցումներու : Այսպէս, Հ.Մ.Ը.Մ. Լիոն - Տէսին խաղացած է Ռոմանի մէջ, հանդիպում մը՝ որ ծրագրուած էր անցեալ Նոյեմբեր 30ին համար : Հայանուն ակումբը կորսնցուցած է այս խաղը 1 - 0-ով : Անյաջողութիւն մը՝ որ Հ.Մ.Ը.Մ.-ին կ'արգիլէ առաջատարներուն մօտենալու : Լիոն - Տէսինի կը մնայ գգոյշ ըլլալ եւ խուսափիլ դասաւորումին վերջին տեղերէն : Ներկայիս 8-րդ է, 12 խումբերու միջեւ :

Վալանսի երկու կազմերն ալ գերծ էին ախոյենական մրցումէ : Պահեստին կորանցուց իր առաջատարի դիրքը ի նպաստ Սէն - Շամոնի ֆրանսական ակումբին՝ որ յաղթած է Ռիւոմսի : Ներկայիս, Փրոմոսիոն տ'Օննէօրի այս խմբակին բոլոր ակումբներն ալ խաղացած են 15 մրցումներ : Վալանսի Հայ Մարզականին պահեստի խումբը երկու կէտով միայն ետ կը մնայ առաջատարէն : Այս երկու խումբերը պիտի պայքարին իրարու հետ Մայիս 17-ին : Մինչ այդ՝ ընկրկումներ կրնան տեղի ունենալ :

Նահանգային առաջնութիւններու մէջ, Սէն - Շամոնի «Արարատ»ին համար հանգիստի օր էր : Լիոն - Տէսինի պահեստին պարտուած Շասէ (1 - 0), Վիէն հաւասար մնացած Պէսընէյի հետ (0 - 0) իր դաշտին վրայ : Երկու տկար արդիւնքներ՝ որոնք չեն բարւոքեր մեր խումբերուն դիրքերը :

Այս Կիրակի, Ֆրանսայի ախոյենութեան գծով, Վալանս կը խաղայ Պավանսի մէջ՝ որուն խումբը, դասաւորումին վրայ, վերջին է : Կարելի է անշուշտ ակնկալել Վալանսի յաջողութիւնը : Լիկի ախոյենութեան համար, պահեստին կ'ընդունի Լորմի ակումբը՝ որուն յաղթած էր 3 - 1-ով երթի մրցման :

Պատուոյ դասակարգին մէջ, Հ.Մ.Ը.Մ. Լիոն - Տէսին կ'երթայ Վալս - լէ - Պէն՝ ուր յաղթելը շատ դժուար պիտի ըլլայ : Երթի մրցման արդիւնքը՝ 3 - 0 ի նպաստ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի :

Փարիզեան շրջանին մէջ, Ալֆորվիլ, հակառակ որ չէ կրցած յաղթել Լիտրյի (1 - 1), կը մնայ վերելքի յաւակնորդներու շարքին մէջ, մանաւանդ որ իր վտանգաւոր մրցակիցը, Փորթուկալցիներու խումբը պարտուած է Կիրակի օր : Իսկ յաղթուած է Պանեէօյի դաշտին վրայ : Հայ Մարզականը յարատեւ յաջողութիւններու պէտք ունի այլեւս, եթէ կ'ուզէ հետապնդել առաջատարները՝ որոնցմէ Անթոնի լաւագոյնը կը թուի ըլլալ :

Միջերկրականի լիկին մէջ, բաժակա - խաղերու օր էր : Արծիւ եւ Սէն - Թ'Անթուան արդէն շատոնց դուրս մնացած են այդ մրցակցութենէն : Սէն - Թ'Անթուան խաղացած է յետաձգուած ախոյեանական մրցում մը, իր դաշտին վրայ, Կափ-ի դէմ : Արդիւնք՝ 0 - 0 ատիճան մը կը յառաջանայ դասաւորումի տախտակին վրայ, 10-րդ է 14 խումբերու միջեւ :

Փրովանսի առաջնութիւններու ի հաշիւ, Սէն - Թ'Անթուանի պահեստին յաղթած է Սէն - Թ'Անրիի 5 - 3, Հ.Մ.Ը.Մ-ինը հաւասար մնացած է Ալժերիացիներու հետ (1 - 1) :

Կիրակիի յայտագրին մէջ՝ ախոյեանական մրցումներ բոլորին համար : «Արծիւ» կը խաղայ Կարտանի մէջ՝ որուն լաւագոյն խաղացողները Հայեր են եւ Սէն - Թ'Անթուան կը մրցի Քաննի մէջ, տեղւոյն արհեստավարժ ակումբին երկրորդ կազմին հետ՝ որ առաջատար է : Կարելի է նախատեսել դժուար պահեր մեր խումբերուն համար :

Վ. Մ.

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՄԱՐՏ 17 - 19)

ԻՏԱԼԱՑԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մարզահամերգային համալիրի ճեմասրահին մէջ բացուած է Միլանոյի Բազմարուեստից Հիմնարկի դասախօս Ալտօ Ռոսիի աւելի քան հարիւր գործերու անհատական ցուցահանդէսը, կազմակերպութեամբ արտասահմանի երկիրներու հետ բարեկամութեան ու մշակութային կապի հայկական Ընկերակցութեան : Ցուցադրուած են դասախօս - ճարտարապետին զանազան շինութիւններու մանրակերտերը, գծանկարներ եւ այլ նկարներ : Բացումը կատարած է Ընկերակցութեան նախագահ Ն. Յակոբեան : Խօսք առած են «Խորհ. Միութիւն - Իտալիա» ընկերութեան հայկական բաժանմունքի նախագահ Ջ. Թորոսեան, Հայաստանի Ճարտարապետներու Միութեան նախագահ Ա. Գրիգորեան, ճարտ. Ա. Զարեան : «Իտալիա - Խորհրդային Միութիւն» ընկերակցութեան պատուիրակութեան ղեկավար Անթոնիօ Փոլիթի խօսած է երկու երկիրներու միջեւ կապերու զարգացման, ցուցահանդէսներու, հանդիպումներու, պատուիրակութիւններու փոխանակման, այլ միջոցներով անոնց ընդարձակման անհրաժեշտութեան մասին : Պատուիրակութիւնը Երեւանի մէջ քննարկած է նաեւ այս տարի Վենետիկ տեղի ունենալիք Խորհրդային Միութեան Օրերու ծրագիրը, որուն կը մասնակցի նաեւ Հայաստան :

ԵՐԳԱՀԱՆ ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ ՏԷՐ - ՂԵՒՈՆԴԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԸ ՆՇՈՒԱԾ

Երեւանի Կամերային Երաժշտութեան Տան մէջ նշուած է Անուշաւան Տէր - Ղեւոնդեանի ծննդեան հարիւրամեակը, յուշի երեկոյթով մը : Հանդէս եկած են երգչուհիներ Գոհար Գալաչեան, Էլվիրա Ուզունեան եւ երգահանին աղջիկը՝ Հեղինէ Տէր - Ղեւոնդեան :

ՍԱՐԳԻՍ ԱՍԼԱՄԱԶԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

Երեւանի Կոմիտաս երաժշտանոցի դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է յուշի երեկոյթ մը, նուիրուած՝ փրոֆ. Սարգիս Ասլամազեանի ծննդեան 90-ամեակին : Անուանի երաժիշտին մասին խօսած է Ա. Սարեան : Սարգիս Ասլամազեանի գործերը մեկնաբանած են «Կոմիտաս» քառեակը, Հայֆիլհարմոնիայի դաշնակի Երրեակը, երաժիշտ Ա. Ոսկանեան եւ պատանի թաւ - ջութակահար Ա. Թալեան :

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ՏԱՆ ՆԱԽԱԳԻԾԸ ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ

Երեւանի մէջ կառուցուելիք Բարեկամութեան Տան նախագիծը հաստատուած է Պետական շինարարութեան հիմնարկին կողմէ : Կառուցման վայրն է Տէրեան փողոցի եւ Լենինի պողոտայի անկիւնը : Շէնքին տեղը ընտրելու ատեն ճարտարապետները նկատի առած են այն հանգամանքը, որ համալիրը հարստացնէ քաղաքաշինութիւնը, ներդաշնակօրէն ձուլուի շրջակայքին՝ գլխաւոր պողոտային՝ քաղաքի հանդստեան գօտիին, անոր շատրուաններու եւ կանաչ տարածութեան հետ դառնայ միասնական համոյթ մը : Ըստ նախագիծի, շրջապատի ծառուղին պիտի աւարտի շէնքին ներսը՝ վերածուելով ձմեռնային պարտէզի, բաժնուելով ապակէ պատով մը : Շէնքը կ'ունենայ հինգ յարկ : Վերջին երեք յարկերը կը կախուին ձմեռնային պարտէզին վրայ : Առաջին եւ երկրորդ յարկերուն վրայ, շէնքին 200 մեթր երկայնքին՝ աջ կողմը կը գտնուին ցուցասրահները, ձախ կողմը՝ սրահները (մէկը՝ 900 տեղնոց, միւսը՝ 200, սենեկայինը՝ 300) : Ասոնք կը միանան ընդհանուր ճեմասրահով մը, որուն մէկ մասը կը կազմէ ձմեռնային պարտէզը :

Մեծ սրահին ամփիթատրոնը կը շարունակուի ձմեռնային պարտէզին մէջ եւ կ'աւարտի շէնքի սահմանէն դուրս՝ գլխաւոր պողոտային վրայ : Անհրաժեշտ պարագային, մեծ հանդիսութիւններ կազմակերպելու ատեն պատերու փոխակերպման միջոցով կարելի կ'ըլլայ ամբողջութեան մը մէջ միացնել ամփիթատրոնի մասերը : Բարեկամութեան Տան միւս յարկաբաժինները կը յատկացուին արտասահմանեան երկիրներու հետ բարեկամութեան եւ մշակութային կապի հայկական ընկերութեան եւ սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէին, ուր տեղ կը գտնեն անոնց թերթերու եւ ամսագիրներու խմբագրութիւնները, տեղեկատուական կեդրոնները, գրադարանները, ասուլիսներու դահլիճները : Համալիրին մէջ նախատեսուած են նաեւ ճաշարաններ, պառեր, սրճարան, պանդոկ՝ արտասահմանէն հիւրերու համար, եւայլն : Նախագիծին գլխաւոր ճարտարապետն է Մարտին Զաքարեան :

ՀԱՅ ԵՐԿՈՒ ԵՐԿՐԱԲԱՆՆԵՐ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Խորհ. Միութեան ժողովրդական տնտեսութեան նուաճումներու ցուցահանդէսի կոմիտէի որոշումով պրոնզէ մետալի արժանացած են Հայաստանի երկրաբանութեան վարչութեան Ջրերկրաբանական արշաւախումբի աշխատակիցները՝ Ն. Միքայէլեան եւ Մ. Կարապետեան : Առաջինը մասնակցած է Մաքրաւանի խմելու ջուրի հանքավայրի հետախուզութեան, որուն օգտագործումը կը բարելաւէ Հրազդան քաղաքի ջուրի մատակարարումը : Երկրորդը մետալի արժանացած է Գայ - Հայկաշէնի խմելու ստորերկրեայ ջուրերու հանքավայրի հետախուզութեան մասնակցելուն եւ Արարատեան արթեզեան աւազանի ստորերկրեայ խմելու ջուրերու շահագործման պաշարներու վերագնահատման հաշուետուութիւնը կազմելուն համար :

ԱՐՄԷՆ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆԻ ԱՐՁԱՆԸ ԿԸ ԿԱՆԳՆԻ ԵՐԵՒԱՆԻ ԶԲՕՍԱՅԳԻԻՆ ՄԷՋ

Երեւանի օղակաձեւ զբօսայգիի հարաւային մասը վեր կը խոյանայ երաժիշտ Արմէն Տիգրանեանի մօտ վեց մեթր բարձրութեամբ պղպջէ արձանը : Երաժիշտը ներկայացուած է նոթագիրը ձեռքին, երիտասարդ տարիքին : Արձանը գործն է քանդակագործ Արտաշէս Յովսէփեանի : Ճարտարապետական ձեւաւորումը կատարած են երաժիշտի որդին՝ փրոֆ. Էդմոն Տիգրանեան եւ հմուտ ճարտարապետ Ֆենիքս Դարբինեան : Քանդակագործին կ'օգնէ փորագրող - քարտաշ Արամ Սահակեան : Յուշարձանին աշխատանքները կը գտնուին աւարտական հանգրուանին : Հանդիսաւոր բացումը նախատեսուած է կատարել Մայիսին :

ՄԱՐԴԱՋՆՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄԸ

ՏՈՔԹ. ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Եթէ միջոցը հարկէն կը թելադրուի, զարմանալի չէ որ հիւանդութիւններու յայտնութեամբ՝ զարգացած ըլլայ նաեւ ապաքինումի եղանակը:

Բժշկութիւնը, այլ խօսքով, ծնած է որպէս դարմանագիտութիւն:

Երբ աւելի ուշ ախտածագումը պարունակող մասախուղն ալ սկսաւ փարատիլ պատճառագիտութեան մշակումով, տրամաբանական համարուեցաւ եւ նախընտրելի՝ հիւանդութիւնները կանխել, *փոխանակ դիմագրաւելու: Տառապանքը, նոյնիսկ եթէ դարմանելի, բոլորովին պիտի խնայուէր այդ կարելիութեամբ:*

Շուտով պարզուեցաւ սակայն, թէ հիւանդութեան մը յառաջումն արգիլել՝ խորքին մէջ կը նշանակէ առողջութիւնը վտանգազերծել: Ինչ որ թոյլատրեց մակաբերել, թէ ամէն հիւանդութիւն՝ առողջութիւնը, այսինքն բնականութիւնը պահպանելու անկարողութեան հետեւանքն է պարզապէս:

Հիմնարար այս անդրադարձումով, «արտաքոյ հիւանդութեան» մարդն ալ դարձաւ լուրջ սեւեռումի առարկայ: Մանաւանդ թէ՝ առողջարանութիւնը, զոր աւելի բնական եզրով բնարանութիւն կը կոչենք (ֆիզիոլոժի), *դարձաւ բժշկութեան լիսեռը, որովհետեւ կ'ուսումնասիրէ հիւանդութեան նախապայմանը. յստակուեցաւ արդարեւ, թէ ախտահարումը կարելի չէ ըմբռնել առանց յղուելու առողջութեան գաղափարին, մինչ ատոր ընկալումը բոլորովին զերծ է հիւանդութիւնը ենթադրելու հարկադրանքէն:*

Որքան հիւանդութիւն, ուրեմն, նոյնքան անձեռնհասութիւն առողջութիւնն ապահովելու: Եւ որովհետեւ հիւանդութիւններուն մեծամասնութիւնը կը դարմանուի, հարկ է ընդունիլ, թէ նուազ դժուար է բժշկել, քան թէ նախապաշտպանուիլ:

Անշուշտ մինչեւ որ հիւանդութիւն մը դարմանելի է, կանխարգելութեան անտարբերութիւնը մասամբ կը հանդուրժուի: Ի՞նչ կը պատահի սակայն անբուժելի հիւանդութեան մը պարագային:

Հոս է ահա որ իր ամբողջ տարողութեամբ կը ներկայանայ ախտորոշումի կարեւորութիւնը:

Եւ սակայն կան տակաւին մահաբեր հիւանդութիւններ, որոնք իսկական ախտականխում չունին: Կատարուածը՝ առողջութեան խաթարումը սկզբնական փուլերէն իսկ խափանելու ճիգ մըն է առաւելապէս, որ լայն առումով միայն ախտականխում կրնայ համարուիլ: Տարբեր հարց, որ հոս միջամտողը դարմանագիտութիւնն է արդէն:

Բայց հիւանդութիւն մը զեղընթաց վիճակի մէջ կարթելու համար, հարկ է հսկել ... նախանիշներուն վրայ:

Ախտանշաններէն ոմանք, ինչպէս գունաւորութիւնը, հազը, ցաւը, ակներեւ են կամ զգալի: Իսկ ուրիշներ՝ յայտածումի կը կարօտին, սնարարանական, տարրալուծական կամ բնարանական հնարներով, ինչպէս շողանկարում (ռատիոկրաֆի), *նեարդագիտում* (ֆիպրոսքոփի) *կամ ձայնագրութիւն* (էքոկրաֆի):

Ներզննումի այս միջոցներէն հնագոյնն ու հանրաճանաչը շողագրութիւնն է: Իր կիրարկումը սակայն առանց էական նորարարութեան ... Ռէօնթկէնի գիւտէն ի վեր (1895), *լրիւ չի գոհացներ միշտ յստակատեսութեան պահանջները:*

Շողապատկերը, արդարեւ, X *ճառագայթներով ստացուած թափանցանկար մըն է: Այդ իսկ պատճառով, չի կրնար, օրինակի համար, խորութեան գաղափարը տալ. նշմարուած «շուք» մը, հետեւաբար, դիւրին չէ կռահել եթէ կը համապատասխանէ մակերեսային, միջնադաս կամ խորամուխ այլայլումի մը:*

Մինչ այս խոչընդոտը մասամբ կը հարթուի կիսագիմային շողագրութեամբ կամ կիզակէտին աստիճանաւոր հեռացումով, անլոյծ կը մնայ ուրիշ անպատեհութիւն մը, աւելի անախորժ: Աւանդական շողանկարումով՝ ոսկրային համակարգն է միայն յստակածիր երեւցողը, մինչ կակղամասերը՝ ընդհեր ըլլան անոնք կամ ընդերք, զորս ուրուագրութիւններ են պարզապէս, իսկ իրենց ախտահարումները՝ գրեթէ զուրկ շողագրական վկայութենէ:

Եօթանասունական թուականներուն՝ շողարանութիւնը զարգացումի նոր հանգրուան մը արձանագրեց սքաներին *հրապարակումով:* Սքաներ, *որ անգլերէն «զննիչ» կը նշանակէ պարզապէս, այլեւս ընդհանրացած կոչումն է մարմնախոյզ նոր ճարտարութեան մը, որ կրնայ կերպարանել – կամ գրեթէ – ինչ որ անհետազօտ կը թողուր ռէնօթկէնեան սարքը: Սկզբունքը, ինչպէս բոլոր գիւտաւոր լուծումներու պարագային, պարզ է: Մարմինը չէ որ կը շողագրուի իր զանգուածով, այլ անոր հորիզոնական միջաձիգ* (թրանսվերսալ) *հատուածները: Այդ խաւագրութիւնները* (թոմոկրաֆի) *կը բաղադրուին խելոյն համակարգիչի մը կողմէ եւ, զատելով պղտորիչ ստուերարկումներէ, կը գոյացնեն մանրորոշ երբեմն մինչեւ իսկ համայնացոյց շողանկար մը:*

Ոչ մէկ տարակոյս, թէ այս համակարգուած առանցքային խաւագրութիւնը (թոմոկրաֆի աքսիալ քոմփիւթերիզէ *կամ* սքանոկրաֆի) *արդարացուց խոստումնալից իր մուտքը բժշկութեան անդաստանէն ներս (մանաւանդ թէ՝ գիւտարարները* 1979*-ին արժանացան Նոպէլ մրցանակին): Ունի սակայն կարգ մը անպատեհութիւններ: Շարունակելով օգտագործել* X *ճառագայթները, կը մնայ ոչ միայն շողահարիչ գրութիւն մը, այլ նաեւ անկարող՝ յաղթահարելու ոսկրային անթափանցութիւնը: Երկրորդ՝ ճառագայթական խոտորումներ կը փաստագրէ առաւելաբար, քան թէ որակական այլափոխումներ. միշտ չի կրնար զանազանել, օրինակի համար, առողջ եւ վիրաւորուած գործարան մը, եթէ այս վերջինը կերպադեղծումի աստիճանին չէ հասած արդէն: Ինչպէս չի կրնար անվնաս հաւաստել, եթէ շողանկարումը ողջ մարդու մը վրայ կատարուած է կամ քանի մը օրէ ի վեր մեռելի մը...:*

Այս անկատարութիւնները բարեկարգող ուրիշ հնար մը գրաւած է այժմ բժշկութեան ուշադրութիւնը: Կորիզային մագնիսական համատատանումն *է անիկա* (ռեզոնանս մանիեթիք նիւքլէէր, *RMN*), *որ մինչեւ իսկ հիւլէական կառոյցները քննարկելով, խուզարկումի գերադանցապէս նրբակրկիտ եւ հետեւաբար շատ աւելի ստուգատես միջոց մը կը հանդիսանայ* (1):

Տեղին է ըսել «չիք ինչ նոր ընդ արեգակամբ», որովհետեւ բանգիտական այս երեւոյթն ալ ծանօթ է վաղուց: Նորութիւնը՝ զայն բժշկական հետազօտութեան պատշաճեցնելու գաղափարն է, զոր յղացեր է եւ իրագործեր՝ ամերիկահայ Տամատեանը: Գէթ այդ կը ջանայ ապացուցանել տենդագին՝ վերջերս հրատարակուած գիրք մը, որուն հեղինակն է New York Times*-ի լրագրողներէն մին*(2):

Հատորը ոչ ներածական ունի, ոչ աւարտաբան: Կողքի ամփոփագիրն ալ լուռ է: Բայց եթէ չեն պարզուած յօրինումի պարագաները, կամ աւելի եւս՝ պատճառները, ընթերցողը յաճախ կը փորձուի համոզուիլ, թէ նոյնինքն Տամատեանի գրչումով կատարուած է գրառումը: Դժուար է արդարեւ երեւակայել հարցին հետ անաղերս մէկը, որ... ինքնակամ ստանձնած ըլլայ ուրիշի մը փաստաբանութիւնը:

Սակայն նոյնիսկ եթէ մեր ենթադրութիւնը հիմնազուրկ է, Տամատեանի փառաբանութեան այլ ցուցանմոյշներ չեն պակսիր: Ոչ կը վարանի ըսելու «Jai toujours voulu faire quelque chose de très, très important» (էջ 19), *ոչ ալ, մանաւանդ, կ'ամչնայ յայտարարելու, թէ* «personne d'autre ne s'occupe de guérir le cancer. Il faut bien que je m'en occupe» (էջ 255):

Իսկ Քլայնֆիլտ, չկայ դրուատիք որ չսայլած ըլլայ Տամատեանի: Այս հանճարեղ միամիտը, օրինակ, «il commettait en général l'erreur de présumer que les autres voyaient aussi loin que lui» (էջ 80) *եւ, ի՜նչ անարդարութիւն,* «il était par nature attiré par les taches impossibles» (էջ 13): *Եւ գիտէ՞ք Տամատեան ինչպէս կու տար իր որոշումները.* «... après avoir effectué un de ces bonds intellectuels dont il avait l'habitude» (էջ 22):

Խնկարկումներուն ծուխը չէ արգիլած բարեբախտաբար որ Տամատեանի բարեմասնութիւններն ալ նշմարուին: Հաստատակամ է, ժիր եւ յանձնապաստան: Եօթը տարի կը տքնի անվհատ եւ անապաւէն, որպէսզի կերտէ իր երազած մարդազննին նոր գործիքը, հսկայ այդ մեքենան, որուն շրջանաձեւ անցուղիին մէջ կը փռուի հիւանդը, յանձնուելով գիտութեան...:

Կենսագրական ակնարկ մը կը տեղեկացնէ, թէ այս բժիշկը, այսօր յիսնամեայ, ծագումով կեսարացի է: Չզարմացանք հետեւաբար կարդալով, թէ Տամատեան «commençait à croire que l'idée d'un scanner fonctionnant selon le principe de la RMN pourrait être vendue à quelqu'un» (էջ 210): *Ոչ ալ ապշեցանք իմանալով, թէ այժմ ան հիմնադիր – նախագահ – տնօրէնն է զննիչներ արտադրող մեծ ընկերութեան մը, բազմամիլիոն տոլարի հաշուեցոյցով (Միացեալ Նահանգներու մէջ, հրատարակութեան արժանի կենսագրութիւն մը կարո՞ղ էր տարբեր վախճան ունենալ...):*

Քլայնֆիլտ մոռցած է սակայն մեզի հաղորդել, եթէ Տամատեան դեռ կը շարունակէ բժշկութեամբ զբաղիլ: Եթէ այո՝ յարգանք իրեն, որովհետեւ այն ատեն միայն պիտի համոզուինք սքանչացումով, թէ իսկապէս «il était par nature attiré par les taches impossibles»: *Իսկ եթէ ոչ՝ շատ լաւ պիտի հասկնանք վերջապէս, թէ ինչու իր բոլոր արժանիքներով հանդերձ՝ գիտական շրջանակներու մէջ* «on le considérait toujours pas comme un héros» (էջ 200):

1.– Մեր բառարանները résonance եզրը կը հայացնեն իմաստի սեղմումով. կ'ակնարկեն երեւոյթին ձայնական տարբերակին միայն: Բայց «հնչականութիւն» (Նորայր, Լուսինեան, Նուպարեան), «խառնաձայնութիւն» (Բաջունի) կամ «հնչողութիւն» (Գանթարեան) եւ «բոմբիւն» (Ալգերեան), չեն կրնար պատշաճիլ ի հարկէ մեքենական, ելեկտրական կամ տեսագիտական (օփթիք) résonance-ներուն:

Կ'ենթադրենք, որ բառին մայր նշանակութեան համազօրը չունինք (Հայկական Հանրագիտարանն ալ «ռեզոնանս» կը գործածէ):

Նկատի առնելով որ երեւոյթին հիմքը, ի վերջոյ, երկու տատանումներու յաճախականութեան նոյնացումն է, մենք պիտի առաջարկէինք *տատանակցութիւն* կամ լաւ եւս՝ *համատատանում* եզրերը:

Ձայնական համատատանումը անշուշտ կարելի է միշտ արտայայտել վերը յիշուած բառերով, որոնց պիտի յարէինք մեր նախասիրած «յորդաձայնութիւն»ը:

2.- Sonny Kleinfield, «*La machine indomptable*». Londreys, Paris, 1986.

ՏԿԱՐՆԵՐՈՒ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԴԱՍԱՒՈՐՈՒՄԸ

Փոքրամասնութիւնները «փոքր թիւ» մը ներկայացնող հաւաքականութիւններ են, որոնք կը սահմանուին կարգ մը չափանիշերով:

ԲԱՆԱԿԻ ՉԱՓԱՆԻՇԸ

Փոքրամասնութիւն բառն իսկ, Պետութեան մը ընդհանուր բնակչութեան բաղդատմամբ աւելի փոքր թիւ մը ներկայացնող խմբակ մը կը սահմանէ: Սակայն, հարց է թէ ո՞ր թիւէն, կամ որ համեմատութենէն սկսեալ հաւաքականութիւն մը կրնայ փոքրամասնութիւն նկատուիլ: Այս հարցումին պատասխանը կուգայ Մարդկային Իրաւանց Համաշխարհային Յայտարարութենէն. «փոքրամասնութեան սահմանումի որոշ սահման մը գոյութիւն չունի»: Սակայն անշուշտ, երբ հարցը կը վերաբերի այդ հաւաքականութեան յատուկ իրաւունքներ շնորհելու, ինչպէս լեզուի մը գործածութիւն, եւայլն, խնդրոյ առարկայ կ'ըլլայ թուական արժէքը:

Նոյն արժէքը որպէս չափանիշ կը ներկայանայ նաեւ ազգային բնակչութեան եւ իշխող բնակչութեան տարբեր ըլլալու պարագային: Որովհետեւ, ճիշդ է որ ժողովրդավար աւանդական Պետութիւններու մէջ իշխող տարրը նոյն ժամանակ է նաեւ ամէնէն բազմամարդ խումբը, սակայն պատմութեան մէջ կան օրինակներ ալ, ուր իշխողը միշտ թուական առաւելութիւն ներկայացնող մասը չէ:

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ՉԱՓԱՆԻՇԸ

Երկրորդ չափանիշ մըն է փոքրամասնութեան մը աշխարհագրական կացութիւնը, որ կ'ազդէ որոշ չափով մը, անոր յեղաշրջումին: Այս գիտանկիւնէն ալ դասակարգ կրնանք որոշել.

1. – *Փոքրամասնութիւններ, որոնք որոշ շրջանի մը բնակչութեան մեծագոյն մասը կը ներկայացնեն. ինչպէս՝ վեց միլիոն Քաթալաններ, որոնք կը կազմեն Սպանիոյ ինքնավար Քաթալոնեայի շրջանին բնակչութիւնը:*

2. – *Փոքրամասնութիւններ, որոնք շրջանի մը բնակչութեան մեծամասնութիւնը կը կազմեն. ինչպէս՝ կղզիին Քորսիքացիները:*

3. – *Փոքրամասնութիւններ, որոնք որոշ շրջանի մը մէջ կը գտնուին, որոնք սակայն բնակչութեան թիւին մէջ պզտիկ մաս կը ներկայացնեն: Նման փոքրամասնութեան մը աշխարհագրական դիրքը կրնայ պատմութեան յամրընթաց մէկ յեղաշրջումին կամ պատմութեան մէկ արկածին հետեւանք ըլլալ:*

4. – *Փոքրամասնութիւններ, որոնց անդամներուն մէկ մասը երկրին որոշ մէկ շրջանին մէջ հաստատուած են, իսկ միւսները ցրուած Պետութեան մնացեալ մասերը:*

5. – *Փոքրամասնութիւններ, որոնք ազգային սփիւռք մը չունին, այլ սակայն երկրի մը բազմաթիւ շրջաններուն մէջ հաստատուած են. ինչպէս՝ հիւսիսային Ափրիկէի Հրեաները:*

6. – *Փոքրամասնութիւններ, որոնք ցրուած են երկրի մը բոլոր շրջաններուն մէջ, քաղաքներն ու գիւղերը, ինչպէս՝ ցիկանները:*

7. – *Փոքրամասնութիւններ, որոնք ցրուած են Պետութեան մը մէկ մասին վրայ, բայց ոչ ամբողջութեան:*

8. – *Փոքրամասնութիւններ, որոնք տարածուած են շատ մը երկիրներու մէջ. ինչպէս՝ Պասքերը, Քիւրտերը, Հայերը:*

ԱՇԽԱՐՀԱՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՉԱՓԱՆԻՇԸ

Փոքրամասնութեան մը ճակատագիրը միմիայն իր թիւէն ու աշխարհագրական ցրումէն կախում չունի, այլ նաեւ աշխարհաքաղաքական ազդակներէ:

Արդարեւ, աշխարհի մէջ կան շրջաններ ուր խօսքի ու արտայայտութեան կատարեալ ազատութիւն կը վայելեն փոքրամասնութիւնները: Իրենց գոյութիւնը ոչ մէկ վտանգի ենթակայ է: Ուրիշ շրջաններ նոյն պայմանները չեն ներկայացներ: Ուրեմն, փոքրամասնութեան մը այս կամ նա աշխարհաքաղաքական շրջանին պատկանիլը, ունի դասակարգող արժէք մը:

ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՉԱՓԱՆԻՇԸ

Փոքրամասնութիւն մը կրնայ սահմանուիլ միայն Պետութեան մը սահմաններուն մէջ, ուր կառոյցն ու հաստատութիւնները որոշ դեր մը կը խաղան փոքրամասնութեան հետ յարաբերութիւններու մէջ:

Երկու պարագայ կարելի է հոս.–

– *Փոքրամասնութիւններ, որոնք իշխող խումբի մը ազգային Պետութեան մաս կը կազմեն.*

– *Փոքրամասնութիւններ, որոնք զանազան մշակոյթներէ, կրօնքներէ, լեզու-*

խումբերէ եւայլն բաղկացած համայնքներէ կազմուած Պետութեան մը մաս կը կազմեն :

Առաջին խումբինները կը պայքարին, որպէսզի պահպանուի իրենց «տարբերութեան իրաւունքը» կամ, ծայրայեղ պարագաներու նոյնիսկ իրենց «գոյութեան իրաւունքը» : Ասոնք ճնշումի ենթակայ, կամ իրենք զիրենք այդպէս նկատող փոքրամասնութիւններ են :

Իսկ երկրորդները այն փոքրամասնութիւններն են, որոնք բախումի մէջ չեն Պետութեան հետ :

Փոքրամասնութիւնները այս դասաւորումներէն զատ կը դասաւորուին նաեւ իրենց ձգտումներուն համաձայն : Այս տեսանկիւնէն դիտելով կրնանք փոքրամասնութեան հինգ տեսակ ճշդել . –

**

ՍՏՈՐԱԴԱՍՈՒԱԾ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Փոքրամասնութիւններու որոշ թիւ մը կը ձգտի ձուլուիլ գինքը շրջապատող ազգային մեծամասնութեան մէջ : Անոնք կը պահանջեն որ վերցուին խտրականութիւնը, ինչպէս՝ ափարթհայտը : Այս կարգի փոքրամասնութիւնները շատ անգամ ենթակայ են կեղեքումի, մինչեւ իսկ բնաջնջումի :

**

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Համաշխարհային պատմութիւնը հարուստ է կրօնական պատմութիւններով : Այսօր, կան Պետութիւններ, որոնք որոշ կրօնքէ մը դուրս մնացածները կը հալածեն, կ՚արգիլեն : Իսկ մարքսիստ Պետութիւններու գաղափարախօսութիւնը դէմ է ամէն եկեղեցիի :

Ուրեմն, կրօնական փոքրամասնութիւններ կան աշխարհի բոլոր շրջաններուն մէջ :

**

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հոս մեզ կը հետաքրքրեն այն խմբակները, որոնք կը պայքարին իրենց լեզուին պահպանումին, գործածութեան եւ զարգացումին համար :

**

ՑԵՂԱՅԻՆ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ցեղային փոքրամասնութիւնները կեդրոնախոյս պահանջներ ունին : Անոնք կ՚ուզեն պահել իրենց յատկանիշները (լեզու, կրօնք, բարքեր) : Անոնք կը մերժեն մշակութային ձուլումը : Հոս, կրնանք յիշել Ցիկաններ, Ամերիկայի կարմրամորթները :

**

ԱԶԳԱՅԻՆ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երբ Պետութեան մը ենթակայ կարեւոր փոքրամասնութիւն մը որ որոշ շրջանի մը մէջ համախմբուած է, ունի իր պատմութիւնը, իր լեզուն, մշակոյթը, ազգային փոքրամասնութիւն մը կը կազմէ : Ան ինքնավարութեան կամ անկախութեան կը ձգտի : Այս խումբին կը պատկանին սպանացի Պասքերը, Քիւրտերը ... : Ասոնք տեւական պայքարի մէջ են կեդրոնական իշխանութեան հետ : Մօտ ժամանակաշրջանի մը մէջ Հիթլեր գերման փոքրամասնութեան կեղեքումը պատրուակելով գրաւեց Չեխոսլովաքիան, ապա Լեհաստանը, պատճառ դառնալով Բ. աշխարհամարտին :

Կը պատահի նաեւ որ իրենց տիրած ազգերու մէջ ձուլուած փոքրամասնութիւններ, յետադային զարթօնք մը ապրին, մեծ տագնապներու շրջանին : Հոն մշակութային գիտակցութիւնը կ՚արթննայ, կը վերարծարծի լեզուն, աւանդութիւնները ու տնտեսական եւ քաղաքական պահանջներ :

Ա. Թ. Թ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ ՇԱՐԼ ԷՌՆԻԻ ՀԱՅ ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՀԱՅԱՆՊԱՍՏ ԲԱՆԱՁԵՒ ՄԸ ԼԻԼ–Ի ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻՆ ՎԱՒԵՐԱՑՄԱՆԸ ՊԻՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ

———×———

Հինգշաբթի, Մարտ 18, առաւօտուն Շարլ Էռնիւ իր օրուան յայտագրէն – խըճողուած յայտագիր մը այս օրերս – դըրեթէ ամբողջ ժամ մը տրամադրեց քանի մը հայ լրագրողներու, խօսակցելու համար անոնց հետ Հայերը հետաքրքրող խնդիրներու մասին :

Հանդիպումը տեղի ունեցաւ Վիլէօրպանի քաղաքապետարանին մէջ : Կազմակերպուած էր Վարուժան Գրիգորեանի միջնորդութեամբ : Մեր ազգակիցը, շուրջ տասը տարի է, անդամ է քաղաքապետական ժողովին եւ քաղաքապետ – երեսփոխան Էռնիւի խորհրդատու գործակիցն է հայկական հարցերու մասին :

Պաշտպանութեան նախկին նախարարը Ֆրանսայի քաղաքական մարդոց այն փոքր շարքին կը պատկանի՝ ուր միայն ընտրական նկատողութիւններ չկան աչքի առջեւ, այլ նաեւ իրական համակրանք մը Հայոց եւ Հայ Դատին հանդէպ : Այդ տպաւորութիւնը վերստին ունեցանք Հինգշաբթի օրուան աստլիսի ընթացքին :

**

Իբրեւ ներածութիւն, Շարլ Էռնիւ ամփոփ պատմականը բրաւ հայկական հարցին վերջին տարիներուն միջազգային դետնի վրայ ունեցած եւեւէջներուն եւ ընդգծեց որ դրական կէտեր կան : Շեշտեց նաեւ թէ իր կուսակցութիւնը – ընկերվարական – ամբողջովին համամիտ է հայկական տեսակէտին եւ կը պաշտպանէ զայն ամէն տեղ :

Աւելցուց .

«Որպէսզի արդիւնաւէտ կերպով ճշդուի ընկերվարական կուսակցութեան հայկական հարցին հանդէպ ունեցած նպաստաւոր դիրքը, բանաձեւ մը պիտի ներկայացուի Ռոն նահանգի ընկերվարական ընդհանուր ժողովին եւ ընդունուելէ յետոյ այդ ժողովին, պիտի ներկայացուի ալ Լիլ–ի ընկերավարական համաժողովին Ապրիլ 4 – 5–ին, որպէսզի վաւերացուի եւ կուսակցութեան երեսփոխանները ունենան միեւնոյն դիրքը հայկական հարցին հանդէպ, միջազգային բեմերէն, մանաւանդ եւրոպական Խորհրդարանին մէջ :

«Ֆրանսա մեծ բախտը ունի իր հողին վրայ ապրեցնելու հայ կարեւոր համայնքներ . չեմ կրնար մոռնալ որ Հայերը Ֆրանսայի տուին որոշ թիւով մեծ մարդիկ . գիտուններ, դիմագրականներ, գոհեր : Պարտաւոր ենք անոնց հանդէպ նըպաստաւոր կերպով արտայայտուիլ, ոչ միայն խօսքով, այլ՝ գործով ալ» բսաւ նախկին նախարարը :

**

Խօսելով Վիլէօրպանի մէջ իսկ կատարուած հայանպաստ գործողութիւններուն մասին, քաղաքապետը տեղեկացուց որ նորաբաց Արմէնի փողոցի անուանատախտակը (փլաք) նոյն օրն իսկ պիտի դրուի : Բսաւ՝ «Հանրապետութեան նախագահը առաջիններէն պիտի ըլլայ որ պիտի անցնի այդ փողոցէն, Շաբաթ օր : Փողոցը իրար կը միացնէ քաղաքին երկու գլխաւոր հրապարակները . մէկուն վրայ կայ նոր նամակատունը՝ որուն բացումը պիտի կատարէ նախագահը» :

Հայաստանի Արովեան քաղաքին եւ Վիլէօրպանի զուգուրդման (ժիւմըլաժ) բանակցութիւնները վերսկսած են, հիմա որ Մոսկուա ազատ արձակած է նկարիչ Միքայէլոֆը, Վիլէօրպանցի կնոջ մը ամուսինը : Հաւանաբար գարնան պատուիրակութիւն մը մեկնի Հայաստան :

Վիլէօրպանի հայկական Մշակոյթի Տունը նորոգման վրայ է : Պիտի բացուի այս տարի : Հայերը իրենց բաժինը պիտի ունենան քաղաքին մայիսեան տօնախմբութիւններուն յայտագրին մէջ : Աւելցնենք որ Վիլէօրպան քաղաքի սահմաններուն մէջ կը բնակին աւելի քան երեք հազար Հայեր :

Արմէնի փողոցին մէջ, երկայնքին, կայ պատ մը : Քաղաքապետութիւնը կը փափաքի որ այդ պատը զարդարուի հայկական բնաշխարհին որմնանկարներով : Այս առթիւ մրցումի հրաւէր պիտի ըլլայ հայ արուեստագէտներու :

**

Վերադառնալով քաղաքական գետնին, Շարլ Էռնիւ պատասխանեց քանի մը հարցումներու : Կ՚ամփոփենք իր պատասխաններէն հետեւեալները . –

– Եթէ գերման ընկերվարականները հայ դատին հանդէպ ընդհանրապէս պաղ վերաբերում ունին, պատճառն այն է որ Գերմանիոյ մէջ կ՚ապրին շատ մեծ թիւով Թուրքեր : Միջազգային ընկերվարականին միջոցաւ թերեւս կարելի ըլլայ ազդել գերման երեսփոխաններուն վրայ : Այդ մասին կրնայ աշխատիլ Լիոնէլ Ժոսփէն, կուսակցութեան առաջին քարտուղարը :

– Պէտք չէ որ հայ դատը պաշտպանելու համար բսուի թէ Թուրքիա կարեւոր չէ Ատլանտեան Ուխտին մէջ : Այդպիսի փաստարկութիւն մը վնասակար է Հայերուն : Հայկական դատով զբաղողները կը նկատւին, այն ատեն, Խորհրդային Միութեան գործակալներ : Մանաւանդ որ Թուրքիա ռազմագիտական կարեւոր հողամասի մը վրայ տէրն է շատ ուժեղ, լաւ կազմակերպուած բանակի մը : Իր ռազմական կարելիութիւնները անժխտելի են :

Հայկական դատին պաշտպանութիւնը չի կրնար աւելի վնասել Ատլանտեան Ուխտին, ուր կան արդէն տարակարծութիւններ, ինչպէս Թուրք եւ յունական վէճերը : Սա ալ պէտք է նկատել՝ որ Ատլանտեան Ուխտի բանակներուն կ՚աջակցին թերեւս այնքան Հայեր որքան Թուրքեր : Չէ՞ որ Ֆրանսայի եւ Միացեալ – Նահանգներու բանակներուն մէջ կան հայածին զինուորներ . . .

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

— «ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ —

ՄԱՅՐԻԿ

ԱՆՐԻ ՎԷՐՆԷՕՅ

Թարգմանութիւն՝ Ա. Թ.

Ed. R. Laffont. Paris, 1985

Գոռովի լայն շարժումով մը ան գլխ կուրծքին սեղմեց . Աննա մօրաքոյրս որու մազերը ճերմկած էին արդէն եւ սակայն այնքան մեղսակից էր մանկութեանս :

– Լաւ ըրիր լսելով, որովհետեւ գիտես, մենք . . . մենք պիտի մեկնինք : Թերեւս որոշուած ժամանակէն աւելի կանուխ . բայց ան, ան մինչեւ ետք հոս պիտի մնայ :

Ճիշդ այդ պահուն, պառաւը ելլելով իր կէս – բուսական վիճակէն, խորունկ հառաչ մը արձակեց : Գլուխը թօթվեց, բայց որո՞ւ հետ կը խօսէր, քանի որ մեզի չէր նայեր :

– Ես գիտեմ, որ աղջիկս երջանիկ չէ . . . անիկա չար մարդ մըն է . . . կեանքին մէջ կին մը կայ . . . քաղաքը . . . ես գիտեմ :

Աննա մօրաքոյրս որ միշտ շատ արթուն էր, երբ խօսքը բարքերու շուրջ դառնար, փութով հեռացուց զիս :

– Գնա, պտըտէ քիչ մը . . . բայց շատ մի՛ հեռանար :

Անձնական այս գրաքննութեան յանձնարարականը կը նշանակէր որ կը գտնուինք «13 տարեկանէն վար»երու արգիլուած մարզի մը մէջ : Շատ ժամանակ անցած չէր ամուսնալուծուող զոյգի մը պատմութեան վրայէն, որ ինծի արժած էր նոյն հեռացումը :

Դէմքը գունաւորող այդ ամօթխածութիւնը, իմ ներկայութեանս սեռային բնոյթով հարցերու անդրադառնալուն պատճառած նեղութիւնը արմատ կ՚առնէր հեռաւոր աւանդութիւններէ : Կը ջանային զիս հեռու պահել սիրային այդ անկանոնութիւններէն, որոնք իրենց կարծիքով գեխութենէ ու լկտիութենէ ծագած պոռթկումներու կ՚առաջնորդէին մարդս :

Յաճախ, մօրս պարզ մէկ ակնարկը որ նրբավարութեամբ դուրին ուղղութիւնը ցոյց կուտար, շուտով կը հասկցնէր ինծի, թէ պէտք էր հեռանայի :

Իրենց զգացած վախը, թէ շատ շուտով կ՚իյնամ սիրային արարքներու գիրկը, զիս կը մղէր թափանցելու չափահասներու գաղտնիքներուն : Դուռներուն փակցուցած ականջներս շուտով հասկցուցին ինծի, թէ անոնք կը զատապարտէին այն կինը կամ ամուսինը, որ տունէն դուրս հաճոյքներու հետամուտ կ՚ըլլար : Վերացական այս բառերը ա՛լ աւելի կը հրահրէին զիս, քան՝ եթէ մնացած ըլլայի տեղւոյն վրայ : Որովհետեւ չափահասներու այս պատմութիւնները ինծի պարտադրուած իրենց խորհուրդէն մերկանալով, այդ տարիքիս անկասկած, շատ ձանձրացուցիչ պիտի թուէին ինծի :

Այնպէս որ աղէկ գիտէի երթալիք տեղս այդ օրը, երբ Աննա մօրաքոյրս զիս հեռու մղեց ցոփակեաց ոստիկանին անառակութեան պատմութիւններէն : Գացի, տունին առջեւ ամէն օր պուլ խաղացողներու քովը : Հանգստեան կոչուած անձերու փոքր բնակարաններով կազմուած թաղամաս մըն էր : Ժամը 16–ի շուրջ, երբ արեւը ոչ բոլորովին ուղղահայեաց կ՚իջնէր գլուխներու վրայ, կը սկսէր իրենց անվերջանալի խաղը :

Հակառակորդ երկու խմբակները միշտ միեւնոյն անձերէն կը բաղկանային : Վեց հոգի էին, իրենց գդակներով կամ յարդէ գըլխարկներով : Իւրաքանչիւրը, տարբեր ձեւով ակօսուած իր գունդերը ունէր : Եւ փոքրիկ գնդակը կը գլորէր, գունդ մը կուգար քովը կը տեղաւորուէր, յետոյ ուրիշ մը կը զարնուէր անոր, զայն տեղէն հանելու եւ տեղը գրաւելու համար :

Քաղաքի ախտերէն զերծ այս մարդոց համար աշխարհի ամէնէն կարեւոր հարցը վերածուած էր սա մետաղէ գունդերուն հետեւած ճամբուն, որ իրենց հաշիւին վրայ կէտ մը պիտի աւելցնէր :

Հարուածը կը տրուէր լռութեան մը մէջ, զոր կը յարգէին երկու խմբակներն ալ, սակայն անգամ մը գունդը արձակուելէ ետք, կը պայթէր գիտողութիւններու, մեկնաբանութիւններու, ծիծաղելի պատասխաններու տարափ մը, որ կը զուարճացնէր զիս :

Յետադային, երբ պարոն Փանեոլի գրոյցները մտիկ կ՚ընէի, ինծի կը թուէր թէ բաները ըսելու այս կերպը լսած էի արդէն :

Եւ մանկութենէս դուրս կուգար առաջին արձակուրդիս Մոնթօլիվէն : Պուլ խաղցողներս հո՛ս, շարժանկարի պաստառին վրայ էին, իրենց դէմքին անցուցած Ռէմիւի, Ֆէրնանտէլի, Սարտուի, կամ Ռէլիսի դիմակները :

(Շար · 67)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Դր. Կարապետ Պաշչճեան, Տէր եւ Տիկին Արշակ Բագումեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սիրական Պայրամեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Մարտ 29, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին իրենց կնոջ, քրոջ, հօրաքրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՖԻԼՈՄԷՆ ՊԱՀՉԷՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Բագումեան)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

Տէր եւ Տիկին Սիրական Պայրամեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Հիլտա Պայրամեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Մարտ 29, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին իրենց հօր, մօր եւ եղբօր՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ՊԱՅՐԱՄԵԱՆԻ
ԾԻԱԾԱՆ ՊԱՅՐԱՄԵԱՆԻ
ԵՒ
ՊԵՏՐՈՍ ՊԱՅՐԱՄԵԱՆԻ

յիշատակին :

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն :

Տէր եւ Տիկին Կարօ Մանուկեան եւ զաւակները, Դր. Անրի Մանուկեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Մարտ 29, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցի իրենց մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԱԶՆԻՒ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան 3–րդ տարելիցին ի յիշատակ :

Ի գիտութիւն ողբացելին յիշատակը յարգողներուն :

Տէր եւ Տիկին Արման Ջէրչեան եւ զաւակները՝ Օլիվիէ, Ռէմի, Սէսիլ, Տէր եւ Տիկին Վ. Երամեան եւ զաւակները՝ Կարապետ, Վաղինակ, Տէր եւ Տիկին Հրայր Պասմաճեան եւ զաւակները՝ Քաթրին, Նաթալի, եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն, թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մարտ 29, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցին, իրենց հօր, մեծ – հօր եւ ազգականին՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՋԷՐՉԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացելին յիշատակը յարգողներուն :

En collbaoration avec l'U.G.A.B.
et la Fondation N. FRINGHIAN
le C.R.D.A. organise
une

Conférence - Débat

en langue française
sur le thème
«QUELQUES QUESTIONS
SUR LA PSYCHOLOGIE
DE L'ENFANCE»
avec HOVSEP TUTUNDJIAN
Directeur du Département
Psychologique
de l'Université d'Erevan

et *Janine Beaudichon*
Directrice du Laboratoire
de Psychologie du développement et
de l'éducation de l'enfant à Paris V
Sorbonne

le Vendredi 3 Avril à 20 heures 30
au Centre Culturel Alex MANOOGIAN
118, rue de Courcelles — Paris 17e

Entrée libre

LA MUNICIPALITE DE CHAVILLE
et
l'ASSOCIATION CULTUELLE
DES ARMENIENS DE CHAVILLE

"OPERATION NEMESIS"

de
JACQUES DEROGY
Présentation, dédicace et débat
Soirée sous la présidence effective de
Mr. M. HOULIER
Maire de Chaville
Conseiller Général des Hauts-de-Seine
Vendredi 27 Mars à 20 h 45
Dans les salons de l'Hôtel de Ville
1456, ave. Roger Salengro — CHAVILLE

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

COLLEGE ARMENIEN
SAMUEL - MOORAT

GRANDE SOIREE
du Collège arménien
SAMUEL - MOORAT

LE 28 MARS à 20 H
dans les salons de l'Hôtel NIKKO
(parking assuré)
61, quai de Grenelle, Paris 15e

animée par l'orchestre G A Y D Z A G

* GRANDE TOMBOLA *

1er prix : une voiture Peugeot 205

avec la participation de :
Henri VERNEUIL
Patrick DEVEDJIAN
(Député-maire d'Antony)
Aïda et Georges GARVARENTZ

Pour les réservations, téléphoner au bureau du collège : 45. 34. 68. 28

VOYAGE CULTUREL ARMENIEN

EN RUSSIE ET AU CAUCASE

sous la conduite de CLAUDE MUTAFIAN
— DU 3 AU 18 JUILLET —

avec les visites : 4
A Moscou
- l'Institut Lazarian

En Arménie, en dehors des excursions classiques
- Le Monastère de Noravank
- Et pour la première fois le Zanguezour
- Et à Leningrad

A la rencontre des joyaux du Cauca se
Leningrad / Bakou / Erevan / Tbilissi / Moscou
— DU 5 AU 24 SEPTEMBRE — / — DU 3 AU 22 OCTOBRE —
2 voyages exceptionnels sous la conduite de BERNARD OUTTIER

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS

Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. 47 - 42 - 10 - 35

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. 78 - 60 - 13 - 66

Lic. A 130

Levon BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. 42 - 61 - 51 - 13

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES St. ANTOINE
214, route Nationale
de Saint Antoine
13015 Marseille
Tél. 91 - 96 - 01 - 06
91 - 03 - 16 - 28

NOUVEAU . . . NOUVEAU . . . NOUVEAU

CONCERT PUBLIC
DE
LIZ SARIAN
A EREVAN

EN VENTE CHEZ VOTRE DISQUAIRE
A PARTIR DU 10 MARS

ATTENTION
tirage limité

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Իրենց անդրանիկ թոռնիկին՝

ՆԱՅԻՐԻ–ի

ծննդեան ուրախ առթիւ, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փափազեան 500 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ միտք եւ արուեստ»ին :

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԼԱ ՍԻՈԹԱ ԵՒ ՄԱՐՍԷՅԼ. – Դր. Ժաք Կարապետեան եւ զաւակը Տավիտ իրենց կնոջ եւ մօր՝ Ժոզիան Կարապետեանի քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ կը նուիրեն 1.000 Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԵՒ
ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ ի յիշատակ իր հանգուցեալ ընկերուհիներուն, Կիրակի, Մարտ 29, եւ արարողութենէն ետք՝ ճաշ ժամը 13-ին եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ :

Բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը փափաքելի է :

ՆԿԱՏԻ ՌՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Հայ Մշակոյթի Տան բացման 11–րդ տարեդարձի հացկերոյթը, Կիրակի, Մայիս 10–ին :

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ՝
Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ

ՀԵՐՄԻՆԷ ԵՐԻՑԵԱՆ

Վիէննայի Օփէրայէն

դաշնակի ընկերակցութեամբ՝
Դր. ԺԵՐԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

մասնակցութեամբ՝
Ֆէրիգիւղի
Հայ Միութեան երգչախումբի

Արտասանութիւն

Շաբաթ օր, Ապրիլ 4–ին, ժամը ճիշդ 20.30–ին, Իսիի Օտիթօրիոմին մէջ, 11 – 13 rue Taine :

Ամբողջական հասոյթը կը տրամադրուի Իսիի Եկեղեցւոյ Միօրեայ Վարժարանին :

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, rue Thouin -- Paris 5'

CONFERENCE

Dans le cadre de ses conférences mensuelles, le Centre Culturel Saint Mesrob présente

le Prof. GERARD DEDEYAN
qui nous parlera de
"UN GENERAL ARMENIEN
AU SERVICE DE BYZANCE :
MLEH LE GRAND (Xe siècle)"
le Vendredi 27 Mars à 20 h 30
au Centre Culturel Saint Mesrob
10 bis, rue Thouin — 75005 Paris

A travers le portrait de ce personnage, le Professeur Dédéyan fera vivre pour nous, avec le talent que nous lui connaissons, une page de l'histoire des Arméniens à l'époque médiévale.

N.B. — Un repas est prévu à 19 h 30. Merci de vous inscrire à l'avance en téléphonant au Centre : 43 - 26 - 50 - 43 (après-midi) ou à la Paroisse Sainte Croix 42 - 78 - 31 - 93.

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
27

VENDREDI
27 MARS
1987

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: (1) 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

62ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16453 Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN 62e ANNÉE — No 16.453

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԻԹԵՐԱՆ.- ՎԱՂՈՒԱՆ ԵՒՐՈՊԱՆ

ՇԻՐԱՔ.- ՎԱՂՈՒԱՆ ՖՐԱՆՍԱՆ

Կէս ժամ տարբերութեամբ է որ հեռատեսիլէն ժողովուրդին ներկայացան համակեցութեան երկու պարագլուխները՝ Միթերան, նախագահ, Շիրաք, նախարարապետ: Առաջինը քանի մը խօսք կ'արտասանէր Եւրոպայի 30-ամեակին առթիւ, երկրորդը հիւրն էր Բ. կայանի «Ճշմարտութեան ժամ»ուն:

Նախագահ Միթերան ներկայացաւ որպէս փաստաբանը Եւրոպայի եւ չեշտեց թէ որքան անհրաժեշտ է պատրաստել ապագան, այսինքն՝ 1992-ը, երբ բոլոր սահմանները պիտի ջնջուին: Յիշել տաք, թէ Շան գ'Էլիզէները զարդարուած էին եւրոպական գոյներով, առաջին անգամ ըլլալով Եւրոպայի փառերգը՝ Ջօն ուրախութեան կը հնչէր Յաղթական կամարին տակ եւ հոն խռնուած էին եւրոպական զանազան երկիրներէ եկած քաղաքացիներ, Միթերան բացատրեց այդ բոլորին՝ «ինչո՞ւ»ն: Կարեւոր թուականէ մը աւելի, մեր պատմութեան կարեւորագոյն թուականներէն մէկն է, բայց կարեւորը՝ վաղն է: Հարկ է պատրաստ ըլլալ 1992, Դեկտ. 31-ի ժամադրութեան երբ Եւրոպան կազմող 12 երկիրներու սահմանները պիտի վերնան: Աճապարենք պատրաստելու գիտարուեստի Եւրոպան, Ամերիկա եւ Ճափոն մեզի չեն սպասեր:

**

Կէս ժամ ետք, Շիրաքի կարգն էր: Ան աւելի կը շահագրգռուէր վաղուան Ֆրանսայով, քանի որ եթէ Միթերանի ապագան իր ետին է, Շիրաք միշտ կ'ապրի այն յոյսով, թէ իրը, դեռ առջեւն է:

Աւելի հանդարտ թուեցաւ քան ուրիշ անգամներ, ուզեց բոլոր հարցերը «ապաողբերգականացնել», գործածելու համար արդիական բառամթերքի որակում մը, ինչ որ շատ յաջող խորագիրի մը առիթ տըւած էր Հինգշաբթի առտու՝ «Լիպերասիոն»ի՝ «Շիրաք դաշն ջուրը կը հնարէ»:

Արդարեւ, յայտնի էր թէ լաւ նախապատրաստուած էր, հանդարտ մնալու եւ նոյնիսկ խմուրէ ալ չխուսափեցաւ, ինչ որ այնքան ընթացիկ չէ իր մօտ:

Շիրաք պատասխանեց երեք լրագրողներու հարցումներուն: Նախ (անխուսափելի) Ալէն Տիւհամէլի, ապա՝ Ժ. Ֆ. Քան եւ Տիւ Ռուա: Կը հաստատէ որ ժողովրդականութիւնը կը նուազի, որ Ֆրանսացիները գոհ չեն մէկ տարուան արդիւնքներէն: Կը բացատրէ. — Կացութիւնը շատ աւելի գէշ էր քան ինչ որ կը կարծէին, երբ գործի գլուխ անցան (սախկա, շատ սովորական արդարացում մըն է, զոր բոլոր եկող — դացողները կ'օգտագործեն, նոյնը ըրաւ Ճախը, 1981-ին): Իրեն պէտք է ժամանակ տրուի եւ եթէ տրուի (88-ի համար է, անշուշտ), հինգ տարիէն Ֆրանսա Եւրոպայի տնտեսական առաջին երկիրը կը դառնայ: Սխալները կ'ընդունի, ինչպէս ուսման հարցին պարագային, գլխաւոր մտահոգութիւնն է ջնջել կամ նուազեցնել անհաւասարութիւնները: Կը ջանայ: Ընկերային ապահովութեան համար սակերու բարձրացման հարց չկայ: Նպաստաւոր պայմաններ պիտի ստեղծուին աշխատանքէ հանուած եւ երկար տեւողութեամբ գործազուրկերու համար: Տուրքերը պիտի նուազին (ընտրապայքարի ատեն, բոլորին գլխաւոր դեղահատն է), թէ ընկերութիւններուն վրայ եւ թէ եկամուտներու: Կառուցներ պիտի չինուին եւայլն, եւայլն: «Հանրապետութեան նախագահութեան թեկնածու եմ» չըսեր, բայց, երբ ինքզինքը կը ներկայացնէ որպէս միակ երաշխաւորը իր վարած քաղաքականութեան, որ շարունակականութիւն մը պէտք է վայելէ եւ խզում պէտք չէ ըլլայ եւ թէ կը շեշտէ իր կոչումը՝ «շարունակել այդ քաղաքականութիւնը», այլեւս աւելորդ իսկ կը դառնան իր պատասխանին վերջին խօսքերը. — «Հոսկէ, կրնաք քաղել ձեր ուզած հետեւանքները»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՆՈՒԶԻ անցաղեր կրող այն ութ կասկածելիները, որոնք ձերբակալուած էին Շաբաթ օր, մեղադրանքի տակ առնուեցան եւ ըստ Ներքին նախարարութեան զեկոյցին, շատ կարեւոր անդամներն էին ահաբեկչական ցանցի մը: Հեզպոլլահի մօտ, խլամ ծայրայեղներ են, որոնք կը պատրաստուէին ոճրափորձեր գործել Ֆրանսա: Կը կարծուի որ դեր խաղացած են նաեւ անցեալ տարուան ոճրափորձերուն մէջ եւ կապ ունին «Արաբ քաղաքական բանտարկեալներու համակամ կոմիտէ»ին հետ: Ցանցին ղեկավարը՝ Ալի Ֆուատ Սալահ կը կոչուի: Ձերբակալման ատեն, 12-րդ թաղամասի հանդարտ փողոցի մը մէջ, օդիի 12 շիշերու մէջ, շատ զօրաւոր հեղուկ — պայթուցիկ մը կը փոխադրէին: Խուզարկութեան ատեն զէնք ալ գտնուած է: Անկասկած «Հողամասի հսկողութեան տնօրէնութիւնը» (Տէ - էՍ - Թէ) շատ կարեւոր ձերբակալութիւն մը կատարած է, լուռ աշխատանքէ եւ հետապնդումէ ետք: Արդէն, ընդդիմութիւնն ալ կ'ընդունի, որ ապահովութեան գետնի վրայ ղոնէ, ներկայ կառավարութիւնը արդիւնաւոր գործ տեսած է: Որքան ալ բացայայտ ըլլայ թէ ո՞ր երկիրն է այս ահաբեկիչներու ետին, կառավարութիւնը կը խուսափի Պարսկաստանի անունը տալ, հասկնալի պատճառներով:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ մէջ, վերջին 11 շաբաթներու ընթացքին, 110 հոգի մեռած է սաստիկ ցուրտերու եւ հիւսքերու հետեւանքով, կը հաղորդէ «Իզվեստիա»: Նիւթական վնասներն ալ 350 միլիոն ռուբլիի հասած են (525 միլիոն տոլար):

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ ընկերային մթնոլորտը կը վատթարանայ և Թիւրք-Իշ սենտիքային (միակ արտօնուածը) նախագահն ալ՝ Շէվքէթ Երլմազ յայտարարութեամբ մը անդրադարձած է ոստիկանական ուժերու արգելքին առջի օրուան դէպի Խորհրդարան երթին ու յայտնած թէ Ապրիլին ամբողջ երկրին մէջ ցոյցեր պիտի կազմակերպուին: Ամէնէն մեծ ցոյցը տեղի պիտի ունենայ (եթէ թոյլ տրուի, անշուշտ) Սամսոն, Ապրիլ 26-ին, ուրիշները նախատեսուած են. — Իզմիթ, Իզմիր, Ատանա, Մերսին, Իսքէնտերուն, Անգարա: Մարտ 18-էն ի վեր ալ գործադուլներու շարք մը ծայր տուած է, մասնաւորաբար կերպասեղէնի, փայտի, երկաթագործութեան եւ քարիւղի ճիւղերուն մէջ, որ 90 հազար բանուորի կը վերաբերի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՎԱՅՔԻ ղեկավարութենէն քաշուեցաւ (կամ՝ քաշուիլ տուին) Ֆելիքս Լեվիթան: Ամօրի հրատարակչականը (Էքիփ, Փարիզիէն) չոր զեկոյցով մը կը շեշտէ «մատակարարութեան խոզութիւնը»:

ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐԸ պէտք է ժամ մը առաջ տանիլ Շաբաթէն Կիրակի (Մարտ 28-էն 29) լուսնալիք գիշերը, ձմրան ժամէն ամրան ժամուն անցնելու համար:

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ 3700 մեռեալ պատճառած է աշխարհի մէջ, 1973-էն 83, ըստ հիւսիսային-Ատլանտեանի ժողովին մէկ տեղեկագրին: Միջազգային ահաբեկչութեան վերաբերող ցարդ ամէնէն լրիւ վիճակագրական փաստաթուղթն է: Ըստ այս տեղեկագրին, հինգ հազար հարիւր եօթանասուն եւ հինգ ոճրափորձերու զոհ գացած են 3689 հոգի: Վիրաւորներու թիւն ալ կը հասնի 7791-ի: Տեղեկագիրը հաստատելով հանդերձ թէ ահաբեկչական արարքներու 1%-էն նուազ է Միացեալ - Նահանգներու մէջ գործուած ոճրափորձերու համեմատութիւնը, կ'աւելցնէ թէ 35%-ը սակայն Միացեալ - Նահանգներն ունին իբրեւ թիրախ: Ատլանտեան Ուխտի խորհրդարանականները կը ճակեն «ահաբեկչութեան հովանաւոր» երկիրները: Ոմանք կ'ուզեն խախտել արեւմտեան ժողովրդավարութիւնները, մինչ ուրիշներ անկախ խմբակներ կ'օգտագործեն քաղաքական աքսորեալներու դէմ:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ տնտեսական համաքականութեան յանձնախումբը պահանջեց որ ֆրանսական երկու երկաթագործական ձեռնարկներ՝ ԻՒԶԻՆՈՐ եւ ՍԱՍԻԼՈՐ վերադարձնեն 1982-էն 84 Պետութենէն իրենց ստացած 3 միլիառ ֆրանքը, որովհետեւ ազգային հանրային այս օժանդակութիւնները չեն արդարացուիր Համաքականութեան կանոններուն տեսանկիւնէն: Արգիլուած են այն նպաստները, որոնք կրնան խեղաթիւրել մրցակցութիւնը եւ որոնց չընկերանար համապատասխան վերակառուցում մը:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՄԵՆՔ ՀՈՂԱՅԻՆ ՊԱՀԱՆՋ ՉՈՒՆԻՆՔ ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ. ՄԵՆՔ ՄԻԱՅՆ ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ Կ'ՈՒԶԵՆՔ»

Կ'ԸՍԷ ՔԻՒՐՏԸ՝ ԹՈՒՐՔԻՆ

Յատկանշական են քիւրտ բանբերին խօսքերը թուրք լրագրողին: Յատկանշական է, նաեւ, անոնց հրատարակուիլը թուրք թերթի մը մէջ:

**

«Միլլիյէթ»ի մէկ աշխատակիցը արտասահմանի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցած է «Քիւրտիստանի ազգ. ազատագրումի ճակատ» կազմակերպութեան բանբերին հետ: Ստորեւ մասեր այս տեսակցութենէն:

Հ. — «Քիւրտիստան» անունը կը գործածէք. մինչդեռ քարտէսին վրայ նման երկիր մը գոյութիւն չունի:

Պ. — Յայտնի է թէ ուր է «Քիւրտիստան»ը. հոն է, ուր կ'ապրի քիւրտ ժողովուրդը: Նոր բան չէ այս. գաղթատիրութիւնը չորս մասի բաժնած է Քիւրտիստանը: Քարտէսներուն վրայ եթէ կարելի չըլլար այս բոլորը տեսնել, պատճառն այն է, որ ժողովուրդներու կամքով գծուած քարտէս մը չէ ատիկա, այլ գաղթատէրերու փափաքով. մեզի համար ոչ մէկ արժէք կը ներկայացնէ:

Հ. — Վերջերս յաճախ յարձակումներ կը գործուին ձեր կողմէ. ի՞նչ է ձեր ներկայացուցած շարժումին ու Քիւրտիստանի բանուորական կուսակցութեան կապը:

Պ. — Պայքարի առաջատարը մենք ենք, սակայն Քիւրտիստանի բանուորական կուսակցութիւնն ալ թէ՛ քաղաքական, թէ զինուորական կազմակերպութիւն մըն է. նպատակը ժողովրդավար, անկախ Քիւրտիստանի մը ստեղծումն է:

Հ. — Սակայն Իրանի ու Իրաքի քրտական կազմակերպութիւնները անկախութեան պահանջ չունին...:

Պ. — Քրտական այլ շրջաններու մէջ ալ պայքար կը տարուի. ամէն շրջանի ժողովուրդ ինք կ'որոշէ իր պայքարի ուղին, սակայն, ինքնավարութեան պահանջ կամ մշակութային անկախութիւն, քիւրտ ժողովուրդի փրկութիւն չեն նշանակեր: Կ'ուզեմ շեշտել նաեւ հետեւեալ պարագան. մենք հողային պահանջ չունինք Թուրքիայէն. մենք միայն մեր հողերը կ'ուզենք:

Հ. — Այսօր, այն շրջանին մէկ մասը, որու մասին կը խօսիք, կը գտնուի Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ. թրքական հող է: Դուք որո՞ւ հողը որմէ՞ կը պահանջէք:

Պ. — Այդ հողերը բռնագրաւուած են: Թուրքերու Անատոլու գալէն շատ առաջ այդ հողերուն վրայ Քիւրտերը կ'ապրէին:

Հ. — 1986 Օգոստոսին խստացան ձեր յարձակումները. ահաբեկչական արարքները յաճախակի դարձան. վերջերս ոչ մէկ խտրութիւն կ'ըլլայ կիներու, երախաներու եւայլն:

Պ. — Մեր պայքարը 1984-ին ծայր առաւ. միայն թէ «ահաբեկչութիւն» բառը Թուրքիա թող չգործածէ. մենք պիտի գործածենք զայն, որովհետեւ ահաբեկչութիւն կիրարկողը Թուրքիան է. ժողովուրդը կը զինուի հոն: Գիւղերը, գիւղական տուները վերածուած են ռազմամթերանոցի ու զինուորական կայաններու:

Հ. — Սակայն ձեր պայքարը, երբ յարձակում կը գործէք գիւղերու, գիւղացիներու վրայ, տեղացի ժողովուրդին ուղղուած չըլլա՞ր այս ձեւով:

Պ. — Մենք ժողովուրդին դէմ զէնք չենք վերցներ: Թուրքիա իրեն ափ մը համախոհները զինած է, այսինքն՝ դաւակիցները ... անոնց դէմ կը պայքարինք:

Հ. — Սակայն այս մարդոց բրածը պարզապէս իրենց գիւղերը պաշտպանել է:

Պ. — Ատիկա դուրսի աշխարհին ցոյց տրուած երեւոյթն է: Յայտնի իրականութիւն մըն է, թէ այդ պահապանները ինչ ձեւով կը կազմակերպուին, ու ռազմափորձեր կը կատարեն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՅՈՒՇԵՐ ՉԱՐԵՆՑԻ ՄԱՍԻՆ

ՌԵԳԻՆԱ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Չարենցի հետ ծանօթացել եմ 1930 թուականի ամրանը, երբ ես 15 տարեկան էի եւ աւարտած լինելով եօթնամեայ դպրոցը՝ լիովին նուիրուել էի հեծանուային սպորտին ու պատրաստւում էի մասնակցել առաջիկայ մրցումներին: Միաժամանակ գրում էի ոտանաւորներ եւ երբեմն ցոյց տալիս արդէն ճանաչուած գրողներին՝ ձեռք բերելով այդպիսով նրանց ծանօթութիւնը:

Հէնց այդ ամրան մի գեղեցիկ օր, հեծանուային մարզումներից յոգնած՝ մտայ «Ինտուրիստ» (այժմ՝ «Երեւան») հիւրանոցի զով սրահը՝ փոքր – ինչ հանգստանալու, ուր եւ հանդիպեցի մի շարք ծանօթ գրողների, այդ թւում՝ բանաստեղծ Գուրգէն Մահարու:

Զանցած մի քանի րոպէ, նկատեցի հիւրանոցի երկրորդ յարկից իջնող ձեռնափայտը ձեռքին մի փոքրամարմին մարդու: Իմ բոլոր զրուցակիցները մէկէն շրջապատեցին ինձ անծանօթ, բայց անհասկանալի ուժով իմ ուշադրութիւնն իր վրայ գամած մարդուն եւ աշխոյժ զրոյցի բռնուեցին նրա հետ:

Մէկ առ մէկ բոլորին շատ հայեացքով աչքի անցկացնելուց յետոյ՝ նա հարցրեց, թէ ո՞վ է հապա այն սպորտմէն փոքրիկը՝ ցնելով ինձ ոտից գլուխ: Զգիտեմ՝ ինչով արժանացայ նրա համակրանքին, արդեօք հեծանուավազքի համար յատուկ պատուիրած կոլֆ համազգե՞ստս կամ սպորտային կեցուա՞ծքս դուր եկաւ նրան. բայց նա հանդիսաւոր վեր բարձրացրեց ձեռքը եւ առանձնայատուկ շեշտով գոչեց. «էֆֆերի՛մ»:

Այդ ժամանակ Գուրգէն Մահարին բռնելով ձեռքս առաջ տարաւ եւ ներկայացրեց ինձ՝ նուրբ խօսքերով շոյելով մանուկ ինքնասիրութեանս: Միայն ՉԱՐԵՆՑ բառը լսելուց յետոյ զգացի, թէ ինչ մեծ բախտ է վիճակուել ինձ ԱՆՁՆԱՊԷՍ ծանօթ լինելու ա՛յն մարդուն, որի մասին արդէն շատ անգամ էի լսել թէ դպրոցում եւ թէ հարազատներիս միջավայրում:

Բախտի բերմամբ ես գրաւեցի Չարենցի ուշադրութիւնը, եւ նա մեծ հետաքրքրութեամբ սկսեց հարցուփորձ անել ընդգրկումներիս բնոյթի, ծնողներիս, մտադրութիւններիս, նոյնիսկ հեծանիւիս մասին:

Նրան անչափ հետաքրքրեց, որ ծնողներս եղել են հայ գիտական մտաւորականութեան այն ներկայացուցիչներից, որոնք արտասահմանում բարձրագոյն կրթութիւն ստանալուց յետոյ վերադարձել են հայրենիք եւ իրենց գիտելիքներն ի սպաս դրել հայ ժողովրդին:

Այդ օրուայ խօսակցութեան ողջ ընթացքում նա այնքան էլ չհաւանելով ՌԵԳԻՆԱ՝ իմ ոչ այնքան խրոխտ անունը, իր մեծ ու խորունկ աչքերով ինձ մի շատ շեղ հայեացքով նայելուց յետոյ՝ բոլորի մօտ յայտարարեց, որ ինքը այսուհետեւ ինձ ՌՈԼԱՆ է կոչելու, եւ որ ես իր փոքր ու մտերիմ բարեկամը պիտի լինեմ:

Այդպէս էլ եղաւ: Նրա՝ այդ կարուկ կողմնորոշումը լիովին իրականութիւն դարձաւ եւ որոշ ընդմիջումով շարունակուեց ընդհուպ մինչեւ նրա ողբերգական վախճանը:

Սրահի մեր այդ խօսակցութիւնից անմիջապէս յետոյ Չարենցը մեծ աշխոյժով բոլորին, այդ թւում ինձ, հրաւիրեց իր սենեակը՝ սուրճ խմելու (նա ապրում էր հիւրանոցի երկրորդ յարկում):

Անսահման էր նրա բնակարանում լինելու իմ ուրախութիւնը: Այսօրուայ պէս յիշում եմ. պատից կախուած ճափոնական մեծաճաշակ ոսկեզօծ փանոյի կողքին, պատուանդանների եւ պահարանների վրայ, դրուած էին եգիպտական եւ հնդկական արձաններ ու արձանիկներ, պատերին կախուած կային մի շարք նկարներ, որոնցից տպաւորուել են Տանթէի կիսադէմ նկարը եւ իր հանդուցեալ սիրելի կնոջ՝ Արփենիկի դիմանկարը:

Յիշողութեանս մէջ առանձնապէս մնացել է Լենինի փոքրիկ գունաւոր դիմանկարը, որն առանձին խնամքով կախուած էր գրասեղանի մօտ՝ անմիջապէս իր կողքին:

Նրան շրջապատող իրերը, որոնց մեծ մասը գրքեր էին՝ տեղաւորուած պատերի երկայնքով ու բարձրութեամբ, պերճախօս վկաներն էին նրա անզուգական ու նրբագեղ ճաշակի:

Ես ուղղակի շլացած էի այն ամէնով, ինչ առաջին անգամ էի տեսնում այդտեղ:

Հապա ինքը՝ Չարե՛նցը...

Երբեք չեմ մոռանայ իմ կեանքի այդ նշանաւոր օրը, երբ նա, հիւրանոցի ճաշարանի մատուցողին սուրճ եւ մրգեր պատուիրելուց յետոյ, արեւելեան ճաշակով տնային մի երկար ու լայն վերնազգեստ գցեց վրան (նախապէս հանելով վերնաշապիկը), ծալապատիկ նստեց իր սիրած փափուկ թախտին ու թալրեհը խաղացնելով ձեռքերում՝ սկսեց մեծ ոգեւորութեամբ զրուցել:

Աստուա՛ծ իմ, այդպիսի ձեռքեր...

Ձեռքերի ափերը նուրբ վարդագոյն էին ու ձեռքի երեսից եղրագծուած կարծես քանոնով: Մատները երկար էին ու ծայրերին ունէին թեթեւակի բարձիկներ: Ձեռքերը նուրբ էին, բայց առնական. մի հազուադէպ գեղեցկութիւն. իւրաքանչիւր հռչակաւոր դաշնակահար, կարծում եմ, կ՚երազէր ունենալ Չարենցի ձեռքերը:

Յուշագրական ժամանակագրութեան որոշակի խախտումով ասեմ, որ Չարենցը յետագայում ինձ երբեմն հարցրել է, թէ արդեօք տգե՞ղ է ինքը: Կար միայն մէկ պատասխան, որ ինքը գեղեցիկ է, եւ դա ասում էի խոր համոզումով:

Եւ իրօք, չնայած փոքր հասակին, Չարենցն ունէր շատ համաչափ կազմուածք եւ իր ներքինն ամփոփող արտայայտիչ ու ազնուաշուք կեցուածք:

Հապա աչքերը ... Խօսելիս լինէր, թէ պարզապէս նայելիս, նա կարողանում էր դիմացինին գերել, ենթարկել իրեն:

Դժբախտաբար, ես ամենեւին չեմ յիշում, թէ ինչի մասին էր այդ առաջին օրուայ զրոյցը, այն աստիճան թմրուած էին նրանով, այդ նիւթական, շօշափելի մօտիկութիւնից եւ թարմ, առաջին անգամ ինձ ներկայացող տպաւորութիւններից: Որոշակի յիշում եմ միայն, որ ժխորի հասնող աշխուժութիւն էր սենեակում, իսկ ամէնից աղմկոտը՝ ինքը տանտէրը:

Այդ օրուանից Չարենցը դարձաւ իմ կուռքը, իմ անկաշառ պաշտամունքը եւ մոռանալով ամէն ինչ ու ամէնքին՝ օր չէր անցնում, որ չայցելէի եւ նրա ուղեկիցը չլինէի տարբեր հրաւէրների ու բդբոսաշրջումների ժամանակ:

Ինչպէս ասացի, ես այդ ամառ պատրաստւում էի մասնակցել հեծանուային մրցոյթների եւ յաճախ էի մարզւում, բայց, չունենալով սեփական հեծանիւ՝ վերցնում էի ապառիկ:

Չարենցը խրախուսում էր սպորտն առհասարակ, իսկ իմ ընտրած սպորտի այդ ձեւը՝ մասնաւորապէս: Մի օր, երբ մարզումներից յետոյ եկայ Չարենցի մօտ՝ հաղորդելու իմ յաջողութիւնները, նա մեծ հանդիսաւորութեամբ նստեց թախտին եւ ասաց, որ մօտենամ սենեակի անկիւնում կախուած վարագոյրին եւ բարձրացնեմ վարագոյրի ծայրը, տեսնելու, թէ ինչ է սպասում ինձ: Չհասկանալով այդ հանդիսաւորութեան պատճառը, մի քիչ էլ վախով, մօտեցայ եւ, երբ բացեցի վարագոյրը, աչքերիս չհաւատացի, պատին յենուած էր գերմանական «Դուքս» մակնիշի մի չքնաղ վաղքահեծանիւ՝ կարմիր ու դեղին ձողիկներով: Ապշահար՝ նայեցի Չարենցի կողմը եւ տեսայ այնպիսի մի գոհունակ ժպիտ, որից ուղղակի պապանձուեցի: Որտեղի՞ց էր կարողացել կամ ո՞ւմ էր յանձնարարել նա կարճ ժամանակամիջոցում ձեռք բերելու այդ հրաշքը: Իրօք որ հրաշք՝ այն ժամանակուայ Երեւանում: Ինչ խօսք, ես անչափ երջանիկ էի այդ անակնկալ ու շքեղ նուէրի համար, որը ծառայեց ինձ այնուհետեւ իմ մոսկովեան ուսումնառութեան բոլոր տարիներին:

Իսկ այստեղ, հարազատ Երեւանում ... ես մեծ հպարտութեամբ վարում էի հեծանիւր հիմնականում Աբովեան փողոցում եւ յաճախ, երբ, ձեռքերս վարպետօրէն վերցրած ղեկից՝ մօտենում էի Աբովեան ու այժմեան Թումանեան փողոցների խաչմերուկին, որի անկիւնում մի հին, երկյարկանի տան երկրորդ յարկում ապրում էր Արուս Ոսկանեանը, եւ յաճախ կրթնած լուսամուտին՝ նայում փողոցի անցուդարձին, – լսում էի նրա սրտաբուխ «պրաւօ»ն, որից եւ ոգեւորուած նորի՛ց էի բարձրանում Աբովեանով, նորի՛ց իջնում, որ դարձեալ արժանանամ բաղձալի խրախուսանքին:

Ապա շտապում էի Չարենցի մօտ հաղորդելու, որ Արուս Ոսկանեանից ստացել եմ խրախուսական «Պրա՛ւօ»: Չարենցը ժպտում էր եւ ասում. «Արուսը բարձրաճաշակ կին է եւ սիրում ու գնահատում է ՊԻԿԱՆՏ բաներ»:

Երանելի ու անմոռաց է ինձ համար այդ ամառը:

Նոյն այդ ամրանը Չարենցը յաճախ էր լինում «Տուրիստ» քաֆէում, որը տեղաւորուած էր Աղիզբէկովի հրապարակի վրայ գտնուող շէնքի բակում: Ծաղկանոցներով շրջապատուած սեղաններն իրենց զովասուն դիրքով խիստ տրամադրող էին:

Չարենցի սեղանը (այդպէս էլ կոչւում էր՝ «Չարենցի սեղան», եւ այն երբեք չէր զբաղեցւում) գտնւում էր բակի խորքում՝ ծածկի տակ: Շատ յաճախ, երբ Չարենցը երեկոյեան պահերին ձեռնափայտը ձեռքին մտնում էր բակ եւ ուղղւում դէպի իր սեղանը, անմիջապէս, կարծես մագնիսական ուժով, յայտնւում եւ դէպի այն կողմն էին շարժւում ժամանակի նշանաւոր մարդիկ՝ գրողներ, նկարիչներ, դերասաններ. եւ, երբ տեղ չէր լինում սեղանի շուրջը, կողքի սեղաններն էին միացւում, ու ծայր էր առնում մի հետաքրքիր ու աշխոյժ զրոյց – գրականութեան, արուեստի ու բազում այլ՝ բոլորին հետաքրքրող հարցերից:

Այդպիսին էր Չարենցը: Նրա հետ ամէն վայրկեանը իմաստաւորւում ու լցւում էր անասելի հրապոյրով: Նա հեշտութեամբ շրջապատի մարդկանց կարողանում էր վարակել իր կենսուրախութեամբ, անծայր եռանդով ու խինդով:

... Բայց անսահման էր նաեւ նրա անսփոփ թախիծը, եւ նա ահաւոր էր այդ պահերին: Տարօրինակ էր, այդ մեծ մարդն իր անխառն լաւատեսութեամբ անասելի վախենում էր մահից. սոսկ այդ բառը երբեմն կերպարանափոխում էր նրան, իսկ երբ յուզւում էր, կարող էր երեխայի պէս հեկեկալ, եւ մեծ ջանքեր էին պահանջւում, նրան հանգստացնելու համար: Սրտամօտ թեմաներ շօշափելիս (հայ ժողովրդի դառն անցեալն ու թանկագին կորուստները, սիրելի կնոջ՝ Արփենիկի մահը եւայլն) նա երբեմն հոգեցունց ապրումներ էր ունենում հասնելով անգամ հիստերիկ լացի, ապա, հետզհետէ հանդարտուելով՝ համակւում էր խոր թախիծով:

Այդ պահերին, անշարժ նստած, մտասոյզ, աչքը մի կէտի յառած յաճախ ինձ ստիպում էր որեւէ բան կարդալ կամ պատմել, միեւնոյն էր ինչ, միայն թէ կենդանի որեւէ ձայնով խախտուէր նրա բորբոք երեւակայութեամբ վերակենդանացած մղձաւանջը: Յաճախ անկարող, բացայայտ խոստովանում էի, որ դժուարանում եմ նրան հետաքրքրող որեւէ բան յիշել, բայց նա պայքարում էր եւ ստիպում, որ անպայմա՛ն խօսեմ, պատմե՛մ – թէկուզ որեւէ անհեթեթութիւն: Եւ երբ հնազանդելով սկսում էի որեւէ բան՝ շուտով զգում էի, որ իմ պատմելու ընթացքում նա վաղո՛ւց արդէն ինձ չի լսում եւ կլանուած է իր մտքերով: Աւելի հաւասարակշիռ պահերին նա սիրում էր թախտի վրայ ծալապատիկ նստած խորհել՝ թալրեհը ձեռքին, իսկ երբեմն էլ հէնց նոյն տեղում ստեղծագործել, մանաւանդ եթէ փոքր – ինչ ակար էր զգում իրեն: Գրելու պահերին նրա մօտ միշտ դրուած էին լինում անթաժան ծխամորճը եւ որեւէ ողելից խմիչք, հիմնականում կոնեակ, որը նա օգտագործում էր փոքրիկ ումպերով՝ յաճախ կրկնելով, թէ ինքը գիտէ իր չափը:

Ցաւօք, երբեմն աննկատ անցնում էր նա իր այդ չափը, եւ այդօրինակ պահերին նրա ոգու ծառս եղած խենթ անհանգստութիւնը ելք որոնելով ընդունում էր յաճախ կողմնակի աչքի համար անհասկանալի կամ դժուար հասկանալի ձեւեր:

Մի օր նա ինձ հետը հիւր տարաւ գուսան Սերոբի տունը: Ամառային շոգ էր, գնալու տեղը՝ բաւականին հեռու, որի պատճառով եւ կառք պատուիրեց, յարմարաւէտ տեղաւորուեց նրա մէջ ու ամբողջ ճանապարհին անասելի ոգեւորութեամբ տարբեր սրախօսութիւններ էր ուղղում կառապանին, յաճախ էլ՝ կանգնեցնում կառքը՝ որեւէ ծանօթի հանդիպելիս: Տեղ հասնելուն պէս նա նոյն կառապանին պատուիրեց երեկոյեան գալ երկու կառքով ու զուռնաչիներով՝ իրեն տուն տանելու:

(Շար. 1)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄԻՆ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Հայաստանի ձայն – հեռատեսիլի պետական կոմիտէն եւ Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէն, ինչպէս նախորդ տարիները, կազմակերպած են մրցում մը Սփիւռքի Հայերու համար:

Այս տարուան մրցումին հարցումներն են. –

1. – Ինչպէս գիտէք, 1917 Դեկտեմբեր 29–ին Ռուսիոյ Ժողովրդական կոմիսարներու խորհուրդը հրովարտակ մը հանեց Արեւմտահայաստանի մասին: Յայտնեցէք ձեր կարծիքը այդ հրովարտակին մէջ շօշափուած իւրաքանչիւր հարցի մասին:

2. – Ձեր կարծիքով, որո՞նք են Սփիւռքի հայութեան միասնականութեան հիմերը (օրինակի համար՝ հայրենիքի շուրջ համախմբումը, հայապահպանումը, պայքարը յանուն խաղաղութեան եւ ընկերային արդարութեան, համասփիւռքեան կազմակերպութիւններու զօրացումը, մշակութային կեանքի աշխուժացումը, Հայոց լեզուի ուսուցումը, հայ եկեղեցւոյ համախմբող տարրերու ուժեղացումը, Հայ Դատը եւայլն) եւ անոնցմէ իւրաքանչիւրի տեղն ու դերը:

3. – Թէ ինչո՞ւ Խորհրդային Հայաստան համայն հայութեան հայրենիքն է:

Մրցումին յաղթականները կը ստանան հետեւեալ մրցանակները. –

– Երկու առաջին մրցանակ՝ դրօշակրջիկութեան ձրի շրջապտոյտ մը Հայաստան (երկու շաբաթ):

– Չորս երկրորդ, տասը երրորդ եւ յիսուն խրախուսական մրցանակներ (թանկագին նուէրներ):

Մրցումի վերջին ժամկէտն է 1987 Դեկտեմբեր 1–ը:

×

Ստորեւ, 1986–ի մրցումի դափնեկիրներուն անուանացանկը. –

Ա. մրցանակ – Արա Սանճեան եւ Կարօ Արփաճեան (Պէյրութ):

Բ. մրցանակ – Նուպար Ազամեան (Արնուվիլ լէ Կոնէս, Ֆրանսա), Օննիկ Աճէմեան (Ռուսէ, Պուլկարիա), Սօսի Ամիրխանեան (Հալէպ), Յովհաննէս Ժամկոչեան (Մոնթէվիտէօ):

Գ. մրցանակ – Նուարդ Արզարեան (Պրլովդիւ, Պուլկարիա), Անդրանիկ Պալեան (Իտալիա), Արամ Խսկինեան (Սեյանիկ), Միսաք Կիւլպէնկեան (Փարիզ), Կարլոս

ՄԱՐՍԷՅԼ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ դիւանը ներկայիւս կը հաղորդէ որ եկեղեցւոյս վարչութիւնը իր վերջին նիստին մէջ միաձայնութեամբ ատենապետ ընտրեց Պր. Վարուժան Պողաճրեան, իսկ գանձապահ՝ Պր. Դաւիթ Պանտիկեան:

ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԴԻՒԱՆ

[illegible]

ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Սամուէլ Փափազեանի գործերը կը ցուցադրուին մինչեւ Ապրիլ 11, կալրուի Պլէն (28 պիս Պուլվար Սեպասթոփոլ, փարիզ 4):

Նկարիչը ծնած է Օպրնա, 1964–ին բնակած է նկարչութեան Տոմի մրցանակը եւ յետագային ունեցած է բազմաթիւ անձնական ցուցահանդէսներ Փարիզ 1966–էն 1983, նաեւ Պորտօ 1986–ին: Ինքնատիպ արուեստի տէր, Փափազեանի ստեղծագործութեան համար, Բյոտ Պուլեօր կը գրէ «խաղաղ ոգերգութիւն մը կը տեսնուի վերջալոյսի պայծառութեան մը մէջ»:

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԷՍԻՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Մարտ 21 եւ 22, Շաբաթ եւ Կիրակի, Տէսինի Արշակ Ջամալեան Մշակոյթի Տան Հրանտ – Սամուէլ սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ Կապոյտ Խաչի 31–րդ պատգամաւորական ժողովը:

Ֆրանսայի 19 մասնաճիւղերը ղրկած էին իրենց ներկայացուցիչները՝ որոնք շրջանային վարչութեան հետ՝ որուն կը նախագահէ Տիկին Էլէն Մերձանեան, միասնաբար խորհրդակցեցան մանաւանդ յառաջիկայ աշխատանքներու մասին:

Հիմա որ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը ճանչցուած է Պետութեան կողմէ իբրեւ հանրային օգտակարութիւն (իւթիլիթէ փիւպլիք) ունեցող կազմակերպութիւն, իր առջեւ կը բացուին գործունէութեան նոր կարելիութիւններ:

Շաբաթ երեկոյեան կազմակերպուած ընդունելութեան ներկայ էր Տէսինի քաղաքապետ Փիէր Մութէն՝ որ անգամ մը եւս բաւ իր համակրանքը հայ համայնքին հանդէպ: Յայտարարեց՝ «Հայերը որեւէ նեղութիւն չեն տուած իշխանութիւններուն» եւ յայտնեց իր գոհունակութիւնը որ Կապոյտ Խաչը իր քաղաքն է ընտրած այս ժողովին համար:

Վ. Մ.

Կիւրխնեան (Մոնթէվիտէօ), Ալեքսանդր Ճաճալեան (Մոնրէալ), Մելիք Ճամճեան (Պոլիս), Սուրէն Մնացականեան (Թեհրան), Մկրտիչ Նալպանտեան (Մոնրէալ), Կարապետ Նահապետեան (Նոր Ջուղա):

Քրախուսական մրցանակ – Ստեփան Ադամեան (Աւստրալիա), Նուպար Աթթարեան (Մոնթէվիտէօ), Կ. Ալեքսանեան (Մելպուռն), Վիկտորիա եւ Վիոլետ Ադասեան (Թեհրան), Հմայեակ Անտոնեան (Թանտա), Ժոզէֆ Արազեան (Հալէպ), Արտաւազդ Բարայեան, Ազատ Բալայեան եւ Շահէն Բաղրամեան (Թեհրան), Վաչիկ Բուղաղեան (Շուէտ), Երեմ Գասպարեան (Աթէնք), Խորէն Գինոսեան (Մոնթէվիտէօ), Վահրամ Գուլթան եւ Հայկ Ժամկոչեան (Թանտա), Եպրաքսիա Իսկիկեան (ԱՄՆ), Ծաղկուշ Ծատուրեան (Թեհրան), Անժէլ Կարապետեան (Հալէպ), Պօղոս Գարայաղուբեան (Թարթուս), Լուսին Կենտիմեան (Հալէպ), Ալբեր Կիրակոսեան (Թեհրան), Ստեփան Կրտըմեան (Պուէնոս – Այրէս), Սիրական Հայրապետեան (Ֆրանսա), Զարեհ Յովհաննէսեան (Պուէնոս – Այրէս), Լիզա Ղազարեան, Խորէն Ղազարեան (Պարսկաստան), Վարդան Մաթեւոսեան (Պուէնոս – Այրէս), Վերժին Մահմուդեան, Մարօ Մինասեան եւ Հերա Միրզախանեան (Թեհրան), Նուարդ Մերգինեան (ԱՄՆ), Սոնիա Մկրեան, Ժիրայր Մուղամեան, Վարդգէս Նիկողոսեան (ԱՄՆ), Աւետիս Նազարեան (Վենետիկ), Եդուարդ Սանթուրեան (Մոնթէվիտէօ), Հրայր Սարաֆեան (Գահիրէ), Բարսեղ Սվալլեան (Թանտա), Արշէն Վարդազարեան (Թեհրան), Սուսաննա Տատէգեան (Մոնթէվիտէօ), Հիլտա Փաթաթանեան (Թեհրան):

ԳԱՐՈՒՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ

«Գարուն» Մանկանց Երգչախումբը, ստեղծուած 1984–ին, նախաձեռնութեամբ Տիկին Ժիւլիէթ Երլմազեանի, Կիրակի, Մարտ 15–ին, Խափաս Ժիւլիէնի մէջ եւ լեցուն սրահի մը առջեւ եւ առաջին կարգին Յակոբ Եպիսկոպոս Վարդանեան եւ Գրիգոր Եպիսկոպոս Կապրոյեան, երրորդ անգամ ըլլալով հանդէս եկաւ երգչախմբային երգերէ եւ նուագարաններէ բաղկացած խառն յայտագրով մը:

Առաջին, քաջալերած էինք այս նախաձեռնութիւնը եւ յաջորդական ելոյթներու առիթով արտայայտած մեր գնահատանքը կատարուած աշխատանքին համար: Այսօր եւս, կը չեչտենք թէ նման խումբ մը ազգային, մշակութային եւ դեղար – ուեստական դաստիարակութեան տեսակէտէն կը պատասխանէ կարիքի մը եւ իր տեղը ունի գաղութէն ներս:

Միշտ ոգեւորիչ է ունկնդրել մանուկներու շրթներուն վրայ ծաղկող հայ երգը, եւ գօտեպնդիչ է հետեւիլ նուագարաններու վրայ անոնց առաջին քայլերուն երաժշտական գործերու մէջ:

Մէկդի դնելով շատ բնական եւ անխուսափելի թերիները երաժշտական գետնի վրայ, հաւասարապէս կը գնահատենք բոլոր ու բոլոր մանուկները իրենց թափած ճիգերուն, ցուցաբերած խանդավառութեան, լրջութեան, կատարեալ կարգապահութեան եւ ներկաներուն պատճառած հաճոյքին համար:

Ժիւլիէթ Երլմազեան երկու խումբերու բաժնած է մանուկները: Նախ բեմ եկաւ Բ. խումբը, կրտսերները, եւ Խաչիկ Երլմազեանի փորձառու ղեկավարութեան տակ երգեց «Գարնան գալը», «Իշուկը» եւ «Աքաղաղը» խմբերգները միաձայն: Յետոյ, յաջորդաբար ունկնդրեցինք Լորան Գարակէօզեան դաշնակի վրայ, որ նուագեց «էթիւտ» մը Ա. Խաչատուրեանէն, Քէսթէլէքեան քոյր եւ եղբայր (սրինգ եւ քլարինէթ), Տէլֆին Տէր – Աւետիսեան (ջութակ) եւ երեք կրտսերներ «Մենակ ճամբորդ եմ», «Պար կարինէ օրերեթէն» եւ «Ալ Այլուղս» եօթը ջութակներով՝ Մարտիրոսեան քոյրերը՝ Շուշան եւ Մարինէ, Վահէ Միլոյեան, Տէլֆին Տէր – Աւետիսեան, Անոյշ Տօնապետեան, Անի եւ Առի Երլմազեան քոյր եւ եղբայր: Նախապէս, Անի Երլմազեան մեներգեց Կոմիտասի «Քելէ, քելէ»ն: Ժիւլիէթ Երլմազեան արժանիքն ունի համախմբելու եւ արտայայտուելու առիթ ընծայելու այս երիտասարդ նուագողներուն որոնք կը յաճախեն ու կը սորվին նուագն ու երաժշտութիւնը Մարսէյլի երաժշտանոցի զանազան դասարաններուն մէջ: Յայտագրի առաջին մասը վերջացաւ Ա. խումբով, մեծերը, որ երգեց բազմաձայն Կանաչեանի «Դպրոցական քայլերգը», Կոմիտասի «Իմ Ջինարի Եարը», Գ. Ալէմշահի «Պլպուլն Աւարայրի» եւ Է. Յովհաննիսեանի «Երեւան – Էրեբունի»ն: Երկրորդ մասը, նոյնպէս սկսաւ կրտսերներով որոնք երգեցին «Թիթեռ», «Փոքր մայր հողին» եւ «Հաղորդները»: Ապա, Նիքոլա Մազմանեան, դաշնակի վրայ, նուագեց Շոփէնէն «Կրաւնտ վալս Պրիյանթ», Պելինտա Պէքճեան մեներգեց Ա. Պարթեւեանի «Խմենք հայրենիքի կենացը», Շուշան Մարտիրոսեան (ջութակ) եւ Մարինէ Մարտիրոսեան (ջութակ) նուագեցին միասին Ա. Խաչատուրեանի «Օրօր»ը ու Ա. խումբը երգեց յաջորդաբար եօթը խմբերգ՝ Կոմիտասէն «Հով արէք», «Այադեազ» եւ «Կաքաւիկ», Պարթեւեանէն «Հայոց լեզուն», Մազմանեանէն «Երեւան», Յարութիւնեանէն «Երիտասարդական քայլերգ» եւ Ալան Յովհաննէսէն «Վասպուրական»: Ու վերջաւորութեան, Գարուն երգչախումբը, լրիւ կազմով, յայտագիրը աւարտեց «Աշխատանքի երգ» եւ «Զարթիր Լաօ» խմբերգներով:

Եթէ, Գարուն երգչախումբը Ժիւլիէթ Երլմազեանի նախաձեռնութիւնն է, սակայն հարկ է ըսել թէ անոր արձանագրած քաջալերական արդիւնքները Երլմազեան զոյգին իրար լրացնող աշխատանքին եւ նաեւ ծնողներու կողմէն բերած օժանդակութեան արգասիքն է:

Մանկանց երգչախումբ մը կազմելը ու ղեկավարելը եւ՛ խանդավառիչ, եւ՛ սպառիչ ձեռնարկ մըն է, եւ երբեմն ալ ապերախտ քանի որ մանց մասնակցութեան շրջանը շատ կարճ է, մանաւանդ մանչերուն որոնց թիւը զգալիօրէն պակաս է խումբին մէջ: Այս պատճառաւ ալ սօփրանոներուն մէջ առաւելաբար կայ արդէն հասուն իգական ձայներ փոխարինելու համար առական ձայներու բացակայութիւնը: Այս դժուարութեան կը հանդիպին նաեւ օտար անուանի մանկանց երգչախումբեր եւս: Նոյնպէս, այնքան ալ դիւրին չէ մանուկներու մակարդակին յայտագիր պատրաստել, տրուած ըլլալով որ հայ երաժշտութիւնը հարուստ չէ համապատասխան երգացանկով:

Բայց, կը կարծենք որ Ժիւլիէթ եւ Խաչիկ Երլմազեանի նպատակը ամէնէն առաջ մանուկներուն սիրտն ու միտքը բանալ է հայ խօսքին եւ հայ երգին, ստեղծելով անոնց համար միջավայր մը, որ յետոյ կրնայ ղիրենք առաջնորդել դէպի հայ կեանքի զանազան բնագաւառները: Այլ խօսքով, պատրաստել վաղուան հայախօս, գեղարուեստասէր եւ յանձնառու Հայը, ինչ որ արդէն ինքնին գնահատելի է:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

— «ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ —

Մ
Ա
Յ
Ր
Ի
Կ

ԱՆՐԻ ՎԵՐՆԷՕՅ

Թարգմանութիւն՝ Ա. Թ.

Ed. R. Laffont. Paris, 1985

– 27 –

Լոլիկներու միջադէպին յաջորդող Կիրակին, ինչպէս ամէն Կիրակի, հանրակառքի կայանն էինք, սպասելու Մայրիկիս, Գայեանէին եւ հօրս: Աննա մօրաքրոջս վերջին կայանին նստարանին վրայ կը տեղաւորուէր. ես կ'երթայի վար, վերջին անկիւնադարձէն առաջ կենալու, տեսնելու համար երկու բաժանեակով հանրակառքին հասնիլը: Երկաթէ գիծերուն վրայ պողպատէ անիւներուն թաւալումն ազդուկը հանրակառքը տեսնելէս շատ առաջ կը ծանուցանէր ժամանումը: Զանգակին այնքան դանդաղ կը բարձրանար, որ կը հեռուէն անոր: Ուշադիր ակնարկովս իւրաքանչիւր բաժանեակ կը խուզարկէի, երեքէն գոնէ մէկը տեսնելու համար, ինչ որ պիտի երաշխաւորէր նաեւ երկու միւսներուն ներկայութիւնը:

Բարձունքի կէսին արդէն գիտէի, որ այս մէկուն մէջ չէին: Այն ատեն մեծ շարժումներով կը հասկցնէի Աննա մօրաքրոջս, որ այս անգամուն չուպաւ: Ամէն մէկէն ետք կը սպասէինք յաջորդին:

Յանկարծ, ուրախութիւնը որ կը հասունէր մէջս, եւ զոր նախորդ հանրակառքերու ժամանումին զսպած էի միշտ, մէկէն կը պոռթկար. նշմարած կ'ըլլայի մօրս շապիկին մէկ ծայրիկը, հօրս կերպարանքը, կամ պզտիկ ձեռքը զոր պատուհանին եւեւէն ինծի կը շարժէր Գայեանէ:

Զիրար վերագտնելու այս հանրակառքին կ'ընկերանայի մինչեւ ծայրը, բայց արդէն մեր միջեւ խօսակցութիւն մը ծայր կուտար: Պէտք էր ամբողջ ուժովս պոռայի, որպէսզի յաղթէի անիւներու ճարճատումին, սռնակներու ճռինչին եւ ելեկտրաշարժիչին հեւքին:

Կը գոռայի.

– Աղէ՞կ էք:

– Այո՛, մենք շատ աղէկ ենք ... դո՞ւք:

– Մենք ալ շատ, շատ աղէկ ենք:

Մեր երկխօսութիւնը միշտ նոյնն էր ու ինքնատպութենէ զուրկ. բայց այս խեղճուկ բառերուն տափակութեան մէջ կար միասին ըլլալու ամբողջ երջանկութիւնը:

Այդ օրը Աննա մօրաքրոջս խոհանոցով չէր զբաղեր: Ամէն բան քաղաքէն կուգար. տերեւի լիցք, պանիրով կարկանդակ, լեցուած ու փուռը եփած մեծ ուլականջներ, սամիթով համեմուած կոլոլակներ զորս կը խորովէինք փայտի մեղմ կրակի վրայ, եւ երկու կամ երեք տեսակ անուշեղէն, մեր բերանը անուշցնելու եւ ճաշը աւարտելու համար:

Քովլի ծերուկ կինը միշտ մեր հիւրը կ'ըլլար:

Ծիշդ մեր սեղան նստելու պահուն – ոչ առաջ ոչ վերջը – ազջիկը կուգար բարի գալուստ մաղթելու ծնողքիս, որոնք միշտ կը պատասխանէին մեր ճաշին մասնակցելու հրաւէրով մը:

Ան կը մեկնէր ամէն տեսակ ուտելիքէ պնակ մը տանելով հետը իր ամուսնին համար, որ «հերթապահ էր ու շատ կը սիրէր մեր կերակուրները»:

Այդ Կիրակին չհամարձակեցաւ մեր մօտը գալու, բայց գիտէի որ տունն էր:

Մայրս այս բացակայութեան զարմացած ըլլալով, Աննա մօրաքրոջս համառօտ կերպով պատմեց «միջադէպ»ը:

Մինչդեռ լոլիկներու այս պատմութիւնը վաղորդայն մը ունէր, որ այնքան խնդացուցած էր զիս. սակայն Աննա մօրաքրոջս այդ մասին լուռ կը մնար:

×

Ուրեմն, միջադէպին յաջորդ օրը, կէսօրուան մօտ տեսայ որ ծերուկ մամիկը լոլիկի տունկերուն կը մօտենար: Անմիջապէս որ փրցուց հատ մը, վազեցի Աննա մօրաքրոջս քով.

– Ծերուկը կրկին լոլիկ կը փրցնէ:

Պահ մը մտածեց.

– Զանոնք տեսնել, թէ քանի հատ առաւ:

(Շար. 68)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՆԻՍ. – Տէր եւ Տիկին Վահան Ալման 400 Ֆ.:

**

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Տիկին Մ. Լօրաճքեան 100 Ֆ.:

**

ՓԱՐԻԶ. – Տիկին Էլիզ Տարօնեան 400 *ֆրանք ի գնահատութիւն «Յառաջ* 60» *հատորին*:

Բեմադրութիւն՝
ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ
Երաժշտական համադրում՝
ԱՐՄԻՆԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
ԱՐԱՄ ՔԵՐՈՎԲԵԱՆ

ԵՂԻԱ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ՝
Քեզ Մեզ Աղէկները
YEGHIA KASPARIAN
LES MEILLEURS QUE NOUS
mise en scène :
ARBY OVANESSIAN
adaptation musicale :
ARMINE GRIGORIAN
ARAM KEROVPYAN
du 1 au 8 avrl à 20h45
dimanche 5 avril à 16h et à 20h45
Salle de l'église
arménienne catholique Ste Croix
13, rue du Perche, 75003 Paris
renseignements et billets :
Librairie orientale
31, rue Monsieur le Prince 75006 Paris
tél. 43. 26. 88 65
Hay disc
35, rue Lamartine 75009 Paris
tél. 48. 78. 22. 79

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ
Կազմակերպութեամբ՝
Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ

ՀԵՐՄԻՆԷ ԵՐԻՑԵԱՆ
Վիէննայի Օփէրայէն

դաշնակի ընկերակցութեամբ՝
Դր. ԺԵՐԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

մասնակցութեամբ՝
Ֆէրիգիւղի
Հայ Միութեան երգչախումբի

Արտասանութիւն

Շաբաթ օր, Ապրիլ 4–ին, ժամը ճիշդ 20·30–*ին, Իսիի Օտիթօրիոմին մէջ*, 11 – 13 ռիւ Տանթոն:

Ամբողջական հասոյթը կը տրամադրուի Իսիի Եկեղեցւոյ Միօրեայ Վարժարանին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ պաշտօնէութեան համար հետեւեալները Ազգային Միութեան կը նուիրեն. –

Փառքալ Ալալեան, Տէր եւ Տիկին Տօնիկեան, Ալիս Յարութիւնեան 500–*ական ֆրանք եկեղեցւոյ*: Դաւիթ Մուրատեանի *մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի. – Տէր եւ Տիկին Արթիւր Մասլաղեան* 250 Ֆ., *Ստեփան Կոմպուրեան* 100 Ֆ.: Գարեգին Հայբէյեանի *մահուան առթիւ. – Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Հաբէշեան* 1·000 Ֆ. *Եկեղեցւոյ*:

ՆԿԱՏԻ ՌՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Հայ Մշակոյթի Տան բացման 11–*րդ տարեդարձի հացկերոյթը, Կիրակի, Մայիս* 10–*ին*:

LE MERCREDI 1er AVRIL

Monsieur Paul THIBAUD
Directeur de la Revue *Esprit*
Monsieur Michel MARIAN
Administrateur Civil à l'Education Nationale
Viennent à la Maison de la Culture Arménienne, 17 rue Bleue, Paris 9e
à 20 heures 30 précises
présenter une trilogie fondamentale sur le génocide de 1915 :
—— livre bleu du gouvernement britannique concernant LE TRAITEMENT DES ARMENIENS dans l'empire ottoman (1915-1916) par le Vicomte BRYCE.
—— RAPPORT SECRET SUR LES MASSACRES D'ARMENIE (1915-1916) de Johannes LEPSIUS. Préface de Paul THIBAUD.
—— LES MASSACRES DES ARMENIENS (1915-1916) de Arnold J. TOYNBEE
à l'occasion de leur réédition

VENEZ NOMBREUX PRIX SPECIAL DE LANCEMENT

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ԹԱՍԼԱՔԵԱՆ
ուրախ են յայտնելու թէ
ROGINA-*ի կողքին*
183, rue P. V. Couturier — Alfortville
Tél. : 43 - 96 - 13 - 77
բացած են նոր ճաշարան մը եւս
JANO LE HAY
84, quai Blanqui — Alfortville
Tél. : 43 - 75 - 16 - 49

3 SALLES DE 60 A 120 PERSONNES
Pour noces, réceptions, repas d'affaires
Spécialiste des banquets à l'arménienne
AU MENU. — Pizza — lahmadjoun, grillades au feu de bois, spécialités arméniennes.
CUISINE SOIGNEE
Les deux restaurants sont ouverts tous les jours sauf lundi.

LE DIMANCHE 29 MARS A 18 h 30 PRECISES
L'ECOLE
TEBROTZASSERE *Présente*
KATCH NAZAR
COMÉDIE MUSICALE D'APRÈS UN CONTE ARMÉNIEN
THEATRE FONTAINE
10 RUE FONTAINE
75009, PARIS
AVEC LA PARTICIPATION DES ÉLÈVES DE L'ÉCOLE
MISE EN SCÈNE ET ADAPTATION NAREK DOURIAN
PAROLES ET MUSIQUE. NAREK DOURIAN
ASSISTANTE METTEUR EN SCÈNE: ETVARTA PAROUNAKIAN
DÉCOR ET COSTUMES: KARIM MEKHTIGIAN

RÉALISATION COSTUMES : CHOUCHANE TCHERPACHIAN
VENTE DES BILLETS
Ecole Tebrotzassere: 1Bd. Du Nord 93140 Le Raincy 43810172
Styl- Honoré: 213 Rue Saint Honoré 75008 Paris 42963252
Téle Condorcet : 175 Av. Jean Jaurés 92140 Clamart 46425617
Hay Disc: 35 Rue Lamartine 75009 Paris 48782279

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Օգնական կին մը, խնամելու համար Տիկին մը, յետ – վիրաբուժական գործողութեան շրջանին, ամբողջ օր (փղէն թան):

ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ՝
45 - 25 - 11 - 53

En collbaoration avec l'U.G.A.B.
et la Fondation N. FRINGHIAN
le C.R.D.A. organise
une
Conférence - Débat
en langue française
sur le thème
«QUELQUES QUESTIONS SUR LA PSYCHOLOGIE DE L'ENFANCE»
avec HOVSEP TUTUNDJIAN
Directeur du Département Psychologique
de l'Université d'Erevan
et *Janine Beaudichon*
Directrice du Laboratoire
de Psychologie du développement et
de l'éducation de l'enfant à Paris V
Sorbonne
le Vendredi 3 Avril à 20 heures 30
au Centre Culturel Alex MANOOGIAN
118, rue de Courcelles — Paris 17e
Entrée libre

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները. –

Վ. Գոճապաշեանի *մահուան առթիւ. – Գոճապաշեան եւ զաւակները* 200 Ֆ., *Երրանեան, Մեհլեմեան ընտանիք, Կարապետ Վարդանեան* 100–*ական, Աստուր Ճինտեան* 50 Ֆ.:

Պետրոս Էթարեանի (*Սէն – Թ'Անթուան*) *մահուան առթիւ. – Ս. Թադէոս Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը, Տէր եւ Տիկին Ժ. Էթարեան* 200–*ական Ֆ.*:

Ալիս Վարդուկեանի (*ծնեալ Քէչեան*) *մահուան առթիւ. – Ժ. Վարդուկեան, Ա. Քէչեան, Տէր եւ Տիկին Է. Քէչեան, Տէր եւ Տիկին Պիափճեան, Թահթալեան ընտանիք* 200–*ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ա. Տէր – Ղազարեան, Ոմն, Տէր եւ Տիկին Ժ. Գասպարեան* 100–*ական Ֆ., Տիկին Մարտիկ* 50 Ֆ.:

Հայկ Տէր – Մարտիրոսեանի *մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Կ. Ասլանեան* 250, *Տէր եւ Տիկին Ս. Քէշիշեան, Տէր եւ Տիկին Տէր – Մովսէսեան* 200–*ական, Տէր եւ Տիկին Զէօրէքճեան, Տէր եւ Տիկին Նաճարեան* 100–*ական Ֆ., Դր. Լ. Արզումանեան* 50 Ֆ.:

Նշան Ադամեանի *մահուան առթիւ. – Տիկին Խ. Փօղոսեան* 300 Ֆ., *Տէր եւ Տիկին Ժ. Ադամեան, Տէր եւ Տիկին Տօնոյ* 200–*ական Ֆ., Դր. Լ. Արզումանեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Տէրտէրեան, Դր. Յ. Տէրիկեան, Տիկին Ե. Խարոյեան, Տիկին Շ. Պոքասեան, Դր. Ռ. Հրթքեան* 100–*ական Ֆ., Տիկին Ա. Տիրատուրեան* 50 *ֆրանք*:

Տիգի Թիւթիւնճեանի *մահուան առթիւ. – Թիւթիւնճեան ընտանիք* 400 Ֆ., *Տէր եւ Տիկին Արապեան, Ճիփս ընտանիք* 100–*ական Ֆ.*:

Թէքեանի *մահուան առթիւ. – Այրի Տիկին Պերճուհի Թէքեան, Հ.Մ.Ը.Մ.* 500–*ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ս. Քէշիշեան* 250, *Հ.Մ.Ը.Մ. – Արծիւ* 200, *Ադամեան եւ Թէքեան ընտանիք* 100, *Տէր եւ Տիկին Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Արսլանեան* 50–*ական Ֆ.*:

Դանիէլ Հրատեանի *մահուան առթիւ. – Տէր եւ Տիկին Ղազարեան, Այրի Տիկին Ա. Օպշանեան եւ զաւակը* 200–*ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Է. Թաշճեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Քիւրտօղլեան, Այրի Տիկին Փանոսեան, Այրի Տիկին Բ. Պէրպէրեան* 100-*ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Վարժապետեան* 50 Ֆ.:

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
28 - 29
SAMEDI-DIMANCHE
28-29 MARS
1987

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: (1) 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 600 Ֆ· — Վեցամսեայ : 310 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 700 Ֆ· — Հատը : 4,00 Ֆ·

62րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16 454
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
62e ANNÉE — No 16.454

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ընտրութիւններու թուականները որոշուեցան: Առաջին շրջանը 1988 Ապրիլ 24-ին, երկրորդը՝ Մայիս 8-ին: Ընտրութիւնը դժուար եղած է, տօներու պատճառաւ եւ ի վերջոյ Բ. Աշխարհամարտի զինադադարի տարեդարձը նուազագոյն խոչընդոտ նկատուած է: Միթերանի ժամանակաշրջանը վերջ կը գտնէ 1988 Մայիս 20-ին, Սահմանադրութիւնը կը նախատեսէ որ ընտրութիւնը պէտք է կատարուի նուազագոյն 20 եւ առաւելագոյն 35 օրերու ընթացքին նախքան ժամանակաշրջանի վերջանալը:

ՓԱՐԻԶ ձերբակալուած ութ ահաբեկիչները կը պատրաստուէին բազմաթիւ արարքներ գործել եւ իրենք ալ կարեւոր տարրեր կը թուին ըլլալ խմբակին ցանցի մը: Խումբը կը բաղկանար 6 Թունուզցիներէ, մէկ Լիբանանցիէ եւ ալժերական ծագումով մէկ Ֆրանսուհիէ: Ասոր հետեւանքներէն մէկը այն եղաւ, որ Թունուզ խզեց Իրանի հետ դիւանագիտական իր յարաբերութիւնները եւ Պուրկիպա 3 օրուան պայմանաժամ տուաւ Թեհրանի դիւանագէտներուն Թունուզէն մեկնելու համար: Ձերբակալուածներէն մէկը Լիբանանեան Հեզպոլլահին հիմնադիրն իսկ է: Պաշտօնապէս ուսանող էր Ֆրանսայի մէջ, բայց յաճախ Լիբանան կ'երթար կուգար: Նախատեսուած ահաբեկչական արարքներու ցանկին վրայ են եղեր Միթերան եւ Շիրաք:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ աւելի քան մտահոգիչ կը դառնայ Ֆրանսայի մէջ, մանաւանդ երբ նկատի առնուի Փետրուարին արձանագրուած յաւելումը (1·6%) 42 հազար նոր գործազուրկերով: Ներկայիս աշխատաւոր տարիքի տարրին 11%-ը գործազուրկ է: 25-էն 49 տարեկան գործազուրկներու թիւը 1·400·000 էր Փետրուարին, այլ խօսքով 12·7% յաւելում մը մէկ տարուան ընթացքին:

ԾԽԱԽՈՏԸ 10 սանթիմ կը սղի Մարտ 30-էն սկսեալ: Կօլուազները 4·80-էն կ'անցնին 4 Ֆր· 90-ի, իսկ ներածուած գլանիկները 15 սանթիմ ծրարը:

ՍԱՆՏՐՕ ՓԵՐԹԻՆԻ, Իտալիոյ Հանրապետութեան նախկին Նախագահը բաց սրտի գործողութեան մը ենթարկուեցաւ, որպէսզի դրդիչ գործիք մը զետեղուի: 90-ամեայ, Փերթինի անհանգստութիւնը զգացած էր, առջի օր, մահափորձի զոհ՝ զօր· Ճորճիէրիի յուղարկաւորութեան եւ հիւանդանոց փոխադրուած, ուր իրեն այցելած էր Պապը: Փերթինի ամէնէն ժողովրդական Նախագահը եղած է Իտալիոյ (1978 – 1985):

ՎԱՏԻԿԱՆԻ անտեսական վիճակը շատ ծանր է, մուտքը՝ ծախքերուն կէսն անգամ չի փակեր: 1987-ին բացը պիտի հասնի 63 միլիոն տոլարի: Պատճառներէն մէկը կը նկատուի հաւատացեալներու նուազումը (եւ ուրեմն՝ լումային), բայց կայ նաեւ Վատիկանի 2000ի հասնող անձնակազմին աշխատավարձքը: Ելմտապէտ ծիրանաւորները կոչ կ'ընեն աշխարհի կաթողիկէներուն, որպէսզի օգնութեան հասնին, քանի որ Վատիկան, որ հարուստ է իր ունեցածներով, ոչինչ կրնայ ծախել...:

ԱՆԱՏՈԼԻ ԳԱՐՊՈՎ յաղթած է, Հինգշաբթի օր, Լինարէսի մէջ (Հարաւային – Սպանիա) ճատրակի համաշխարհային տիտղոսին յաւակնորդներու աւարտականին: 11-րդ խաղին է որ պարտութեան մատնած է իր հայրենակիցը՝ Սոկոլով: Ուրեմն Գարպովն է որ պիտի մրցի Սեպտեմբերին Գասպարովի հետ:

ԱԹԷՆՔԻ փողոցները իջած են շուրջ հազար կրօնաւորներ, բողոքելու համար կառավարութեան որոշումներուն դէմ, եկեղեցական կալուածները ազգայնացնելու: «Ո՛չ անհաւատութեան, ո՛չ ազատ-որմնադրութեան» կ'ըսէին քահանաները, խմբովին երգելով Կոյսին նուիրուած փառերգներ:

ԽՈՐՀ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՒ ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Հռոմի մէջ Մարտ 24 – 29 տեղի ունեցած իտալեւխորհրդային մշակութային համագումարին մասնակցելու նպատակով Իտալիա ժամանած է խորհրդային պատուիրակութիւն մը, որու մաս կը կազմեն Սիլվա Կապուտիկեան եւ հայրենի ուրիշ մտաւորականներ: Վերադարձի ճամբուն վրայ Հայաստանի պատուիրակութիւնը կը հանդիպի Ֆիրենցէ, Փատովա, Վենետիկ (Ս. Ղազար) հուսկ՝ Միլանօ, ուր կը հասնի Ապրիլ 1-ին: Մասնաւոր ընդունելութիւններ կազմակերպուած են Վենետիկ եւ Միլանօ:

Պատուիրակութիւնը Հայաստան կը վերադառնայ Ապրիլ 2-ին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ – ՄԱՐՏ 17 – 23)

ՅՈՎՀ· ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ ՏՈՒՆ – ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Յովհաննէս Թումանեան տուն – թանգարանին մէջ տեղի ունեցած են Թումանեանի գործերէ ընթերցումներ, նախաձեռնութեամբ տուն – թանգարանին եւ Մ· Աբեղեան գրականութեան հիմնարկին: Խօսք առնելով ակադ· Եդուարդ Ջրբաշեան նշած է, թէ ընթերցումները փաստօրէն դարձած են բազմահատոր հրատարակութեան հիմքը: Չորս հատորները արդէն լոյս տեսած են: Ապա հանդէս եկած են գրականագէտներ, արուեստաբաններ, ճարտարապետներ:

**

ԷՄՄԱ ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երեւանի Կամերային Երաժշտութեան Տունը երգահանդէս մը տուած է օփերայի մեներգչուհի Էմմա Պապիկեան: Յայտագրի առաջին բաժինին մեկնաբանուած են Պելլինիէ, Ռոսինիէ, Վէրտիէ եւ Գլինկայէ գործեր: Երկրորդ բաժինը յատկացուած է հայ երգահաններու: Էմմա Պապիկեան մեծ յաջողութեամբ մեկնաբանած է Եդուարդ Միրզոյեանի «Երազ տեսայ» եւ Դ· Ղազարեանի «Ուռի» երգերը:

**

ԱՐԵԳ ԼՈՒՍԻՆԵԱՆԻ ԵՐԳԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

«Սովետակի կոմպոզիտոր» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Արեգ Լուսինեանի գործերէն հաւաքածոյ մը, ուր տեղ գտած են հայրենիքի, խաղաղութեան, մանկութեան, գարնան նուիրուած երգեր: Այդ երգերը աչքի կը զարնեն յուզականութեամբ, քնարականութեամբ, անմիջականութեամբ, հետեւաբար դիւրութեամբ կ'ընկալուին երախաներու կողմէ: Երգերը յօրինուած են Նանէն Միքայէլեանի քերթուածներու հիման վրայ:

ՏՈՄՍԵՐ

«ՄԻ ԿՈՃԱԿ ԲԱՑԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ»

Քաղաքական լոզունգներ, պատգամներ, զանազան գրութիւններ կը շարունակեն յայտնուիլ քաղաքի զանազան պատերուն վրայ ու ժամանակ մը դիմանալէ ետք կ'անհետին: Քանի մը տարի առաջ, ՍԵՆ-ի ափերէն մէկուն պատին վրայ երեւացին Մեծ ու Փոքր Մասիսները, հեռուէն անցնող Հայեր դիտեցին զանոնք յուզումով խառն զուարթութեամբ մը, ատեն մը ետք անհետացան անոնք՝ կրկին երեւալու ու կրկին անհետանալու համար:

Իւրայատուկ այս գրաֆիտութեան մասին մտածեցի, երբ սեփական աչքերով տեսայ մարդիկ, որոնք կը ծածկէին, լայն կամուրջի մը երկայնքին, նախարարի մը հրաժարումը պահանջող *կրաֆիթի* մը: Տեսայ ու մեղքցայ այն մարդոց որոնց պարտականութիւն տրուած էր ջնջելու ուրիշներու համոզումով գրածը կամ գծածը: Տխուր եւ անփառունակ արհեստներու ցանկին մէջ դրած էի գրաֆիտութիւնը, երբ տարօրինակ զուգադիպութեամբ մը, ամբողջ երկրին մէջ կը պայթէր այդ հարցը, պետական մակարդակի վրայ: Ակնարկութիւնը պատերուն վրայ ձգուած անմեղունակ արտայայտութիւններուն չէր, այլ պոռնկագրական հրատարակութիւններու: Նման հրատարակութիւններու վրայ դրուած պետական արգելքին ընդդիմացան յանկարծ գրեթէ բոլոր արուեստագէտները՝ արտայայտութեան ազատութեան անունով:

Բայց ինչո՞ւ հարցը չդնել ուրիշ ձեւով՝ հեռու մաքրակրօնութիւն քարոզելու կամ բարոյախօսութիւն կատարելու մտադրութենէ: Ազատութիւն՝ այո՛, բայց ո՛չ ամօթխածութիւն վիրաւորող սանձարձակութեամբ:

Կանուխէն սորված ենք, թէ մէկու մը ազատութիւնը կանգ կ'առնէ հոն, ուր կը սկսի ուրիշի մը ազատութիւնը, որ կրնայ ունենալ զանազան սահմանումներ:

Կ'ենթադրեմ որ ամէն ոք համաձայն է, թէ կարելի չէ *ամէ՛ն բան* դիտել *նոյն աչքի* ընկերակցութեամբ: Կան սեռերը, կան տարիքները, կան հանգամանքները: Ամէն բան փութկոլի մրցում չէ, կան մտերմութեան ոլորտներ, որոնք պէտք է յարգուին բոլորին կողմէ: Հարցը նման հրատարակութիւններուն տրուած ծանուցումի եղանակն է, որոշ նկարներու հանրային վայրերու մէջ գրաւած բարձրադիր եւ ակնառու դիրքը: Այդ հրատարակութիւններու տէրերը իրաւունք չունին ամէն գնով հրահրելու մարդոց կիրքերը՝ պարզապէս իրենց «գրականութեան» եւ «արուեստ»ին յաճախորդ նարելու, նոր միջոցներ գրաւելու, աւելի դրամ շահելու: Ոչ ոք կ'ուզէ ենթարկուիլ անհաճ անակնկալներու, իսկ նման անակնկալներ կը սպառնան մեզի ամէն քայլափոխի, փողոցը, հեռատեսիլէն ու նոյնիսկ մեր օրաթերթէն, որ ազատականութեան անունով, կը դառնայ աւելի համարձակ, աւելի անպատկառ, միշտ ալ լեզու հանելով բոլոր արգելքներու:

Իրաւունք ունի՞նք առաւել կրնատելու դեռահաս տղոց ու աղջիկներու պատանութեան շրջանը: Ձե՞նք կրնար արտօնել, որ անոնք ժամանակին սորվին կեանքին խորհուրդները՝ բնական ընթացքով մը, մինչ այդ վայելեն իրենց անմեղութեան շնորհած բարիքները:

– Այդ ժամանակ հազուստ չկա՞ր, հարց կուտար ութ տարեկան աղջնակ մը Լուվրի մէջ՝ ի տես մերկ կիներ պարունակող պաստառի մը:

Գիտենք, թէ արուեստագէտները անտանելիօրէն անձնասէր մարդիկ են ու կը յաւակնին իրենց մէջ խտացած տեսնել ամբողջ մարդկութեան զեղումները ու արտայայտել զանոնք ազատօրէն, իրենց փափաքած ձեւով: Սակայն ի՞նչ արուեստ կայ մերկապարանոց կիներու նկարներուն մէջ: Ոչ ոք իրաւունք ունի սովորականի վերածելու սէրն ու ֆիզիքական գեղեցկութիւնը եւ ուրիշին տեղ կատարելու սիրաբանութիւնն ու հեշտանք քօղազերծելու արարողութիւնը: Ո՞ւր է արգելքի ենթակայ հրատարակութիւններուն մէջ արուեստի հիմնաքար եղող թելադրականութիւնը:

Փարիզեան Երգեր շարքին մէջ, Գէորգ Էմին ունի *Սթրիփթիզ* խորագրով քերթուած մը, որու մէջ կը խօսի մերկացող կնոջ մը մասին ու անոր կը հակադրէ տղամարդ մը, որ նման պահի տենչալով հանդերձ, չայրիր անոր կրակէն: Էմինի եզրակացութիւնը պարզ է, վճիռը՝ անդառնալի·

Այդ մերկութիւնից ինչո՞ւ ես ... սառում,
Ինչպէս սառում են ամէն մերկ բանից,
Որ մատուցւում է անհերս, յամառ ...
...Մինչ այս նոյն պահին
Թերեւս արար աշխարհը տայիր
Նոյն կնոջ կրծքին
Թեկուզ մի կոճա՛կ բացելու համար:

Ա՛յդքան:

Մ· ՊՉԱՔՃԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հ· Մ· Ը· Մ· – ԻՏԱԼԻԱ

Հ·Մ·Ը·Մ·-ի Իտալիոյ մասնաճիւղին թէնիսի անդրանիկ մրցաշարքը տեղի ունեցաւ Միլանօ – 3 աւանի մարզական ակումբին դաշտերուն վրայ:

Զատման խաղերը տեղի ունեցան Շաբաթ Մարտ 14, ժամը 15-էն սկսեալ, իսկ կիսաւարտական եւ աւարտական խաղերը Կիրակի, Մարտ 15-ի յետմիջօրէին:

Այն մրցաշարքին մասնակցեցան Լուկանոյէն եւ Միլանոյէն 12 այր խաղացողներ՝ որոնք մեծաւ մասամբ ընդունելի մակարդակ մը ցուցաբերեցին:

Առաջին տեղը նուաճեց կրտսերագոյն մարզիկը՝ Ալէն Պարկիճեան, որ իր խաղարկութեամբ եւ մարզական ոգիով հիացում պատճառեց: 2-րդ տեղը գրաւեց Լուկանոյէն Վահիկ Խաչատուրեան որ յատուկ գնահատանքի արժանացաւ: Լաւ տպաւորութիւն թողուց Լուկանոյէն Ումիտ Նաճարեան՝ որ երրորդ տեղին արժանացաւ: Հուսկ չորրորդ հանդիսացաւ Միլանոյէն Կարօ Աղազարեան որ իր ֆիզիքական տոկունութեամբ զարմանք պատճառեց ներկաներուն մօտ:

Զոյգերու հանդիպումին, Լուկանոյի ներկայացուցիչներէն՝ Հրայր Խաչատուրեան եւ Վարուժ Իւչէրեան պարտութեան մատնեցին Միլանոյի զոյգը՝ Գրիգոր Իսթամպուլեան եւ Սարօ Խոտավերտեան:

Սոյն մրցաշարքը ինչպէս նաեւ անցեալ Դեկտեմբերին փինկ – փոնկի մրցաշարքը կը հանդիսանան իտալահայ գաղութի անդրանիկ մրցաշարքերը:

ԺԱՆ ԱՆՍԸՐԼԵԱՆ
(Ի դիմաց՝
Իտալիոյ Հ·Մ·Ը·Մ·-ի Վարչութեան)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՅՈՒՇԵՐ ՉԱՐԵՆՑԻ ՄԱՍԻՆ

ՌՈՒԲԻՆԱ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Գուսան Սերոբի տանը պատրաստուած էր մեծ ու ճոխ հիւրասիրութիւն: Դեռ նոր էինք հասցրել կառքից իջնել, Չարենցը շտապ վազեց օջախի մօտ ու հետաքրքրուեց, թէ ինչ ճաշ է պատրաստել տանտիկինը: Իմանալով, որ իրեն իշխան ձուկ եւ թթու տոլմա է սպասում, հաւանութիւն տուեց եւ ցատկոտելով վազեց սենեակ, բարձրացաւ սեղանի մօտ դըրուած թախտին եւ ծալապատիկ նստելով սկսեց սպասել, որ շուտ անեն, այլապէս ինքը անօթի կը մեռնի:

Ես չէի ասի, որ նա իր այդ անհամբեր պահանջներից յետոյ գոնէ չափաւոր ուտէր. նրա ասում – գոչինը, անհամբերութեան բոլոր ցոյցերը շատ աւելի էին, քան՝ կերած բաժինը: Զգալի քչակեր լինելով, այնուամենայնիւ ախորժակով ծաղկաքաղ էր անում տարբեր խորտիկներից՝ այստեղ եւս հանդէս բերելով մեծ քմահաճութիւն եւ չըշտուած ճաշակ: Սեղանի շուրջը, մեծ գովեստով արտայայտուելով հայկական ճաշերի մասին, Չարենցն ասաց, որ ինքը, թէեւ շատ երկրներում է եղել, շատ է ճամբորդել ու ճաշակելիքը հարստացրել տարբեր համեմունքներով, բայց հայկական ճաշերի համն ու հոտը ոչ մի տեղ չի զգացել:

Նրա անասելի առաւելութիւններից էր եւ այն, որ ամէն միջավայրում կարողանում էր ստեղծել բոլորի համար հետաքրքիր մթնոլորտ եւ վարում էր նրա՛նց հասկանալի, նրա՛նց կողմից ընկալուող զրոյց:

Չարենցի մօտ էին գալիս աշխատաւոր մարդկանց տարբեր խաւերի ներկայացուցիչների հոծ խմբեր: Հակառակ իր մեծազբաղ առօրեային, նա երբեք չէր մերժում եւ սիրով ընդունում էր իրեն տեսնել ցանկացող, իր ընդունելութիւնը խնդրող բոլորին, այդ թւում եւ՛ սկըսնակ գրողների, եւ՛ սիրող գուսանների, եւ՛ գրականագիտական ու այլ սկզբունքային հարցերի մէջ պատասխաններ որոնող հետաքրքրասէրների: Որքա՜ն էր ուրախանում, երբ շարքային երիտասարդ բանուորի մէջ յայտնաբերում էր պոէտական շնորհքի թէկուզ մի նշոյլ, եւ տալով նրան գործնական օգտակար խորհուրդներ, յաճախ նաեւ նիւթական օգնութիւն՝ նշանակում էր հանդիպման օր ու խրախուսելով ճանապարհում:

Զարմանալի էր այդ մեծ մարդը. բնութիւնը այդ ի՜նչ առեղծուածային սիրտ էր դրել նրա ներքում ու նեղ կրծքավանդակում... նա անմնացո՛րդ էր տալիս աշխատաւոր ժողովրդի իրաքանչիւր ներկայացուցչին եւ ամենամեծ սիրով էլ համաձայնում նրանց մօտ հիւր լինել՝ չվիրաւորելով որեւէ մէկին «Մեծ» մարդու մերժումով:

Այդ օրուայ հիւրասիրութեան ժամանակ Չարենցն աւելի տուրք տուեց հայկական անարատ գինուն, եւ երբ երեկոյեան իր պատուիրած կառքերը զուռնաչիների հետ մէկտեղ կանգնեցին դրան մօտ, նա գինովցած էր բառ ամենայնի: Մինչեւ հիւրանոց հասնելը ամբողջ ճանապարհին ահալից ու խզուած ձայնով գոռում – գոչում էր՝ համեմելով այդ ամէնը ընտիր բառերով, որ միւս կառքի մէջ նստած զուռնաչիները չդադարեցնեն նուագը՝ նրա սիրած ինչ – որ մեղեդի, որը քըրտնաթոր ու շնչասպառ երաժիշտները նուագում էին Շիրաչի մահլից (ուր ապրում էր գուսան Սերոբը) մինչեւ «Ինտուրիստ» հիւրանոցը՝ մի շնչով, անընդմէջ:

Տեղ հասնելուն պէս նա, չափից աւելի գինով՝ չմոռացաւ, սակայն, կառապաններին եւ զուռնաչիներին վճարել: Մեծ ձիգեր գործադրելով դրպանների տեղը գտնելու, վերջապէս ինձ ասաց, որ ե՛ս հանեմ փողը իր գրպանից: Եւ երբ ես մի բուռ թղթադրամ հանելով (հիմնականում ոսկրխանոցներ) հարցրեցի, թէ որքան վճարեմ՝ աւելի քան համոզուած, որ 2 կամ 3 ռուբլին լիուլի բաւարար կը լինի եւ նոյնիսկ կը գիտուի որպէս շռայլութիւն, – Չարենցն ասաց. «Ինչքան բուռդ մէջ կայ, բոլորը տուր»: Ես նոյնութեամբ կատարեցի նրա ասածը: Եւ երբ Չարենցի հետ արդէն մտել էինք հիւրանոցի նախասրահը եւ բարձրանում էինք աստիճաններով երկրորդ յարկ, անսպասելիօրէն ներքեւից հնչեց ողջ ճանապարհին մեզ ուղեկցած մեղեդին՝ այս անգամ աւուել ուժգին ու գիլ, որով եւ մեր եռեւից ինքնակամ նախասրահ մտած երաժիշտները, հաւանաբար, իրենց շնորհակալութիւնն էին յայտնում Չարենցին՝ նրա շռայլ վարձատրութեան համար:

Ի վերջոյ, հասանք: Իր սենեակը մըտնելուն պէս Չարենցը ուժասպառ մեկնըւեց դրան շէմին, գորգի վրայ, եւ սկըսեց իր արտառոց պահանջմունքները, այսպէս օրինակ, նա պահանջում էր, որ ես մի երկաթէ կառք բերեմ (ի դէպ, այդ երկաթէ ռելսի կառքը գոյութիւն ունէր եւ ծառայում էր որպէս պառշգամբի դըռան յենարան) իր գանգը ջարդուփշուր անելու համար: Երկար դիմադրելուց յետոյ, երբ ստիպուած էի յուսահատ վայրոյթով քարշ տալով բերել պահանջուած երկաթը, ինձ համար անհասկանալի արագութեամբ նա սթափուեց եւ ժպտալէմ ասաց. «Լաւ, Ռուզան ջան, ապրիս, որ այդքան համարձակն ես»:

Գեղեցուն մաքի թափի կասեցում, անօրինակ լռքնատիրապետում, մարդու եւ մարդկայինի ներդաշնակ ամբողջութեան մարմնացում, – ահա այն գծերը, որ չզղարձակում են աւելի քան յիսուն տարիների խորքից:

Սակայն միայն այդ չէ, որ մնացել է իմ յիշողութեան մէջ՝ ամբողջ որոշակիութեամբ:

Անմոռանալի են այն բոպէները, երբ նա ազատ պահերին երբեմն զրուցում էր ինձ հետ: Այդ զրոյցների թեմաները բազմապիսի էին: Նրանից եմ առաջին անգամ լսել հայ դասական ճարտարապետութեան հիաքա՛նչ յուշարձանների մասին, միջնադարի հայ մեծ մանրանկարիչ Թորոս Ռոսլինի, Պիծակի, ապա եւ Յովնաթանեանների տաղանդաւոր սերնդի մասին: Առաջին անգամ Չարենցից եմ լսել Մարտիրոս Սարեանի եւ Յակոբ Կոջոյեանի անունները, որոնց արուեստը նա շատ բարձր էր գնահատում: Որքան էլ մատչելի թեմաներ մատուցելու լինէր ինձ, որքան էլ տարբեր դրուագներ պատմէր իր ճանապարհորդութիւններից, որքան էլ մեծ գովքներ տար Յափոնիայի, Չինաստանի, Հնդկաստանի եւ այլ երկրների էկզոտիկայով, Ֆրանսիայի, Գերմանիայի, Իտալիայի քաղաքակրթութեամբ ու արուեստով, այնուամենայնիւ նրա զրոյցների հիմնական առանցքը հայրենիքն էր, հայ ժողովուրդը, նրա տարաբախտ անցեալը եւ վերածնուած ներկան:

Նա անկարող էր լինում թաքցնելու իր հրճուանքը, երբ փորձում էր բացատրելու մեր դարաշրջանի էութիւնը, այն դարաշրջանի, որը տուել է ԼԵՆԻՆ՝ մարդկութեան պատմութեան մէջ նախորդը չունեցող այդ հսկային: Բայց յաճախ, կռահելով խօսակցի ընկալունակութեան մակարդակը, ընդհատելով զըրոյցը, հարցնում էր, թէ արդեօք հասկացա՞յ իրեն. հակառակ իմ դրական պատասխանին, նա չէր հաւատացքով դարձեալ դննում էր ինձ եւ թափահարելով գլուխը, ասում. – «Ափսոս, դեռ փոքր ես շատ բաներ զգալու եւ հասկանալու համար»: Ցաւում եմ՜ անասելի, որ ի վիճակի չէի ես այն ժամանակ ո՛չ լիովին ըմբռնելու եւ ո՛չ էլ գրի առնելու, նոյնութեամբ յաւերժացնելու նրա յորդառատ բիւրեղեայ մաքերի գոհարները: Էքէրմանի խօսքերով, ԵՍ ԲՈՒՌ ՈՐՍԱԼ ԷԻ ՈՒԶՈՒՄ ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ ԿԵՆԱՐԱՐ ԱՆՁՐԵՒԸ, ԲԱՅՑ ԵՒ ՈՐԻ ՄԵԾ ՄԱՍԸ, Ա-ԽԱ՜Ղ, ՀՈՍԵՑ ՄԱՏՆԵՐԻՍ ԱՐԱՆՔՈՎ, ԱՅՍՕՐՈՒԱՅ ՀԱՄԱՐ ԹՈՂՆԵԼՈՎ ՄԻԱՅՆ ՓԱՅԼՈՒՆ ԿԱԹԻԼՆԵՐ...

Յիշողութեան այդ փայլուն կաթիլներից եմ համարում եւ այն, որ որպէս նըմանօրինակ մի զրոյցի հետեւանք, ոգեշնչուած Լենինի կերպարով, ես մի ռուսանուոր գրեցի եւ տուեցի Չարենցին՝ մըտածելով, թէ ինչպէս եմ խրախուսուելու: Բայց որքան մեծ եղաւ իմ հիասթափութիւնը, երբ նա ստանալը բարեխիղճ ընթերցելուց յետոյ ժպտաց եւ ասաց. – «Թէպէտ անտաղանդ է, բայց շատ անմիջական է ու ջերմ»:

Այդպիսին էր նա՝ շիտակ եւ խստապահանջ, փոքրերի հետ չփուելիս լինէր թէ մեծերի, միեւնոյն է:

Ներքին գոհունակութեամբ պէտք է ասեմ, սակայն որ նրան մեծ հաճոյք էին պատճառում իմ երբեմնակի փորձերը իրեն նկարելու եւ նկարի մէջ տիպական գծեր յայտնաբերելիս ուրախանում էր մանկան պէս եւ հպարտօրէն ցոյց տալիս մտերիմներին:

Մի օր «Ինտուրիստ» ճաշարանում սեղանի մօտ նստած սպասում էի Չարենցին, երբ նկատեցի մի երկու սեղան այն կողմ՝ մի խումբ մարդկանց, որոնց թւում եւ դերասան Միքայէլ Մանուէլեանին: Վերջինս նստած էր ինձ՝ կիսադէմ: Իմ սեղանի կողքին, լուսամուտի մօտ, շարուած էին մի շարք նոթակալներ (երեկոները այդտեղ երաժշտութիւն էր լինում) ձեռքիս տակ չունենալով թուղթ՝ ես որոշեցի այդ նոթակալներից մէկի հէնց տախտակի վրայ նկարել Մանուէլեանին: Նա ունէր թէպէտ առաջին հայեացքից խոժոռ, բայց եւ շատ համակրելի ու չըշտուած տիպական դէմք: Բախտի բերմամբ Մանուէլեանը, երեւի սպասելով մատուցողին, շատ համբերատար եւ անշարժ, ձեռնափայտի վրայ խաչաձեւած ձեռքերին կզակը յենած՝ լսում էր զրուցակիցներին: Հէնց այդ էլ ինձ հնարաւորութիւն տուեց տասել ճշգրիտ նըկարել նրան. եւ երբ Չարենցը իջաւ համարից ու նստեց սեղանի մօտ, ես շրջեցի նոթակալը եւ ցոյց տուեցի նրան իմ նըկարածը: Յիշում եմ՝ ինչպէս նրա յօնքերը բարձրացան, դէմքը պայծառացաւ, եւ նա գոչեց. – «Դու նկարի՛չ ես, Ռուզան, նկարի՛չ», ապա նկարը ցոյց տալով Մանուէլեանին եւ նրա սեղանակիցներին, կանչեց թոմասին (ճաշարանի հնագոյն մատուցողներից) եւ կարգադրեց այդ նոթակալը բարձրացնել իր համարը:

Ես դժուարանում եմ ասել, թէ որքան էի շոյուած ու երջանիկ:

Չարենցի մօտ յաճախ էին հաւաքւում ժամանակի նշանաւոր մարդիկ: Պարզ յիշում եմ Աւետիք Իսահակեանին, Շիրվանզադէին, Ակսել Բակունցին, Գուրգէն Մահարուն, հայ բեմի ականաւոր դերասաններ Ա. Ոսկանեանին, Վ. Փափազեանին, Մ. Մանուէլեանին, արուեստագէտ Ռ. Թերլեմէզեանին, ճարտարապետ Մ. Մազմանեանին եւ էլի շատ ուրիշների: Համատեղ երեկոներից մէկում շատ խօսւեց Պ. Ադամեանի, Սիրանոյշի, Զարիֆեանի, Աբելեանի արտասահմանում կատարած իրենց ուղեւորութիւնների եւ այլնի մասին: Յիշում եմ Արուս Ոսկանեանը մեծ եռանդով պատմեց Փարիզում իր հետ պատահած մի ծիծաղաշարժ դէպք:

(Շար. 2)

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՃԵԶԻՐԷ, ՀԱՍԻՋԷ, ՌԱՔՔԱ ԵՒ ՀԱԼԷՊ

ԽՄԲ. – «Ցառաջ» Մարտ 21 / 22–ի թիւով տուած էինք Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի Հալէպ ժամանումը եւ կարգ մը այցելութիւնները գաղութին մէջ: Ստորեւ՝ Հայրապետին հովուապետական այցելութեան միւս հանգրուանները :

ՃԷԶԻՐԷ

Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի Բերիոյ թեմին շնորհած հովուապետական այցելութեան երկրորդ հանգրուանը եղած է Ճէզիրէ, ուր գացած է Փետրուար 18–ի առաւօտուն: Քաղաքի մուտքին Հայրապետը դիմաւորուած է քոյր եկեղեցիներու հովիւներուն, Գամիշլիի, Հասիչէի եւ Տերիքի ազգային մարմիններուն, ինչպէս նաեւ տեղական պաշտօնական ներկայացուցիչներուն կողմէ: Այդ օր փակուած են հայկական խանութները եւ ազգային Եփրատ վարժարանը: Բարի գալուստի իր խօսքին մէջ առաջնորդական փոխանորդ Նորայր վարդապետ Աշըգեան ներկայացուցած է Ճէզիրէի հայ համայնքը իր եկեղեցիներով, դպրոցներով, ժողովուրդով եւ աշակերտութեամբ: Գարեգին Բ. կոչ ուղղած է ժողովուրդին կառչած մնալ այդ հողերուն: Կէսօրին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի սրահին մէջ տրուած է ճաշ մը: Իրիկունը, Հայրապետը ընդունած է այցելութիւնը ազգային, եկեղեցական եւ պետական անձնաւորութիւններու եւ ներկայացուցիչներու:

Փետրուար 19–ի առաւօտուն Գարեգին Բ. փոխադարձ այցելութիւններ տուած է պետական եւ զինուորական ներկայացուցիչներու: Նոյն օրը Հայրապետը այցելած է Եփրատ վարժարան եւ հանդիպում ունեցած բազմահարիւր աշակերտներու հետ: Գեղարուեստական յայտագրի մը գործադրութենէն ետք Գարեգին Բ. արտասանելով դպրոցին անունէն բառն է. – «Եփրատ գետը իր պղտոր ջուրերով մասնաւոր իմաստ մը ունի մեզի համար, բայց Ջարդի, գերեզմանի յուշ մը պէտք չէ մնայ ան մեզի համար, այլ՝ վերածընունդեան եւ վերականգնումի խորհրդանիշը պէտք է դառնայ մեր ժողովուրդին համար»:

ՀԱՍԻՋԷ

Հոս կ'ապրին մօտ 65 հայ ընտանիքներ, իսկ շրջակայքը՝ շուրջ 30 ընտանիք: Հայրապետը քաղաքի մուտքին դիմաւորուած է մեծ բազմութեան մը կողմէ, որուն մէջ նաեւ տարբեր համայնքներ: Հոս եւս Գարեգին Բ. կոչ ըրած է ժողովուրդին, որ կապուի այդ հողերուն, «ուրկէ վերածընաւ մեր ժողովուրդը մեծ սպանդէն ետք, միշտ կապուած մնալով Աստուծոյ»: Ապա թելադրած է գուրգուրալ շրջանի ազգային փոքրիկ վարժարանին վրայ, ուր կ'ուսանին 125 հայ աշակերտներ:

Հայրապետը այցելած է նահանգապետին, որ իբրեւ սիրոյ եւ եղբայրութեան խորհրդանիշ Գարեգին Բ.ի նուիրած է Գուրան մը, արաբերէն Աստուածաշունչ մատեան մը եւ ապպա մը: Ապա Հայրապետը այցելած է հայ կաթողիկէ համայնքի առաջնորդարան: Իրիկունը, «Տելթա» ճաշարանին մէջ տրուած է ճաշ մը, ուր խօսք առնելով Հայրապետը ի մէջ այլոց ըսած է, թէ «աշխարհի որեւէ տեղ ապրող Հայերը Ճէզիրէն պիտի որպէս հայ ժողովուրդի մահուան եւ յարութեան վայր»:

ՌԱՔՔԱ

Փետրուար 20–ի առաւօտուն Հայրապետը այցելած է Ռաքքա, ուր եկեղեցւոյ մէջ կանոնական աղօթքէն ետք ողջունելով տեղւոյն, թէ՛ Ալէպպի եւ Տէր Զօրի ներկայացուցիչները եւ ժողովուրդը, շեշտը դրած է նոր սերունդի առողջ կաղմաւորման վրայ եւ աւելցուցած. – «Վաղը մենք բոլորս պիտի երթանք, երիտասարդներ պիտի յաջորդեն մեզի, հետեւաբար ինչ որ ընէք ձեր այս դպրոցին ու ձեր մանուկներուն համար, ազգին յառաջդիմութեան ճամբուն մէջ գումք գարկ կուտաք համայն մեր ժողովուրդի առողջ քալուածքին»:

Կէսօրին, էլ Սխահի պանդոկին մէջ տրուած է ճաշ մը: Իրիկունը Հայրապետը վերադարձած է Հալէպ:

ՀԱԼԷՊ

Փետրուար 21–ին Գարեգին Բ. այցելած է Ս. Գէորգ Եկեղեցի, ապա գացած է ազգային գերեզմանատուն, յարգանքի տուրք ընծայելու Քարէն Եփփէի եւ Յ. Օշականի, որոնց շիրիմներուն առջեւ կատարուած է հոգեհանգստեան պաշտօն: Օշականի շիրիմին առջեւ խօսք առնելով Հայրապետը վերակենդանացուցած է այն պահը, «երբ քառասուն տարիներ առաջ 20 հազար Հայեր հայ գրականութեան մեծ հերոս մը գերեզման կ'առաջնոր-

գէ՛ն», եւ աւելցուցած. – «Յակոբ Օշագա՛ն, այսօր եկած ենք քեզմէ ըմպելու այն՝ ինչ որ դուն հայութենէն ըմպեցիր. եւ եկած ենք այսօր քեզմով ներշնչուելու. եւ այս պահուն չեմ կրնար մոռնալ սրտառալ պահուն չեմ կրնար մոռնալ Պեշտալով...

գէ՛ն», եւ աւելցուցած. – «Յակոբ Օշագա՛ն, այսօր եկած ենք քեզմէ ըմպելու այն՝ ինչ որ դուն հայութենէն ըմպեցիր. եւ եկած ենք այսօր քեզմով ներշնչուելու. եւ այս պահուն չեմ կրնար մոռնալ սրտառալ երգայրդ, որուն հետ անցուցիր վերջին օրերը կեանքիդ, Շաւարշ Միսաքեան: Երկուքդ ալ տեսած եմ մանկութեանս օրերուն. իսկ այսօր, իբրեւ Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, ձեզ իրարմէ անբաժան դասելով, երկուքիդ յիշատակները եկած եմ իբրեւ ծաղկեփունջ մը մեր ժողովուրդի սրտին ընծայելու: Ծաղիկ չեմ բերած ձեզի, այլ գձեզ իբրեւ անթառամ ծաղիկ անգամ մը եւս մեր ժողովուրդին կ՚ընծայեմ»:

Իրիկունը, Հ. Բ. Ը. Մ.-ի սրահին մէջ Հայրապետը ներկայ եղած է «Զուարթ – նոց» երգչախումբի համերգին:

Փետրուար 22-ին, Գարեգին Բ. պատարագած եւ քարոզած է Ս. Թառգմանչաց Մանկանց Եկեղեցւոյ մէջ: Գարեգին Բ. հաստատած է, որ «Մեծի Տանն Կիլիկիոյ դարաւոր Աթոռը մեր ազգին կամքով շարունակուող եւ ծաղկող իր Դպրեվանքով, հակառակ բոլոր տեսակի դժուարութեանց իր առաքելութիւնը կ՚ամբողջէ որպէս մէկը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ նուիրապետական Աթոռներէն, ի հաղորդութիւն միւս Աթոռներուն: Կիլիկեան Ս. Աթոռը կայ՝ Հայաստանեայց ամբողջական եւ մէկ եկեղեցիին սպասարկելու համար»: Ապա Գարեգին Բ. շեշտած է Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ միութեան անհրաժեշտութիւնը մանաւանդ Սփիւռքի ապրած այս դժուարին օրերուն:

Յաւարտ պատարագի Հայրապետը այցելած է Յոյն Կաթողիկէ Պատրիարքարան, ուր ժամանած է Իգնատիոս Հաքիմ Պատրիարքը, նշելու համար Հալէպի առաջնորդ Իոլիպի Եպիսկոպոսի ձեռնադրութեան 25ամեակը:

Փետրուար 23-ի առաւօտուն Հայրապետը այցելած է Նոր Գիւղի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, որմէ ետք Սահակեան վարժարանի բակին մէջ հանդիպում մը ունեցած է Հալէպի ազգային վարժարաններու նախակրթարաններու վերի կարգի աշակերտութեան հետ: Ապա այցելած է Քարէն Եփփէ Ճեմարան: Բակին մէջ հաւաքուած ուսանողութեան առջեւ խօսք առնելով Գարեգին Բ. նշած է թէ «Հայ ազգը իր բոլոր կարելիութիւններով կ՚աշխատի ի նպաստ հայ դպրոցին, որովհետեւ աշակերտը կամ ուսանողը հայ ժողովուրդի աչքին լոյսն է, գէպի ապագայ բացուած»: Իրիկունը Նառի Հալէպի սրահին մէջ տեղի ունեցած է պաշտօնական ճաշ մը, որու ընթացքին Ազգ. Վարչութեան քաղաքական ժողովի անունով խօսք առնելով Խաչիկ Նահինեան անդրադարձած է առաջնորդ Սուրէն Արք. Գաթարոյեանի Բերիոյ թեմին մէջ տասնամեայ գործունէութեան եւ անոր քահանայութեան 25ամեակին եւ առաջնորդութեան 10ամեակին առթիւ, յանուն Ազգ. Իշխանութեան գինք պատուած է յատուկ ոսկեմետալով մը: Իր խօսքին մէջ Գարեգին Բ. անդրադառնալով սփիւռքեան մեր կեանքին մէջ Հայց. Եկեղեցւոյ դերին, շեշտած է. «Այնքան ատեն որ Սփիւռք ենք, այնքան ատեն որ աշխարհի վրայ տարածուած տերեւներ ենք, մեր հունը, մեր ծառը, մեր տերեւները մեր եկեղեցին է, անոր եւ անկէ բխած ազգային իշխանութեան կառչած պէտք է մնայ հայ ժողովուրդը, ուր ալ գտնուի եւ ինչ իրաւասութեան տակ ալ որ ըլլայ»: Այս առթիւ Հայրապետը Կիլիկեան Ասպետի շքանշանով պատուած է քանի մը ազգայիններ:

Փետրուար 24-ին, Ղեւոնդեանց քահանայից տօնին առթիւ Ս. Թառգմանչաց Մանկանց եկեղեցւոյ մէջ պատարագած է Սուրէն Արք.: Քարոզած է Հայրապետը: Յաւարտ պատարագի, Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ Գարեգին Բ. հանդիպում մը ունեցած է քահանայ հայրերու հետ եւ կատարած կարգ մը թելադրութիւններ՝ քահանայութեան պաշտօնի եւ դերի մասին: Կէսօրին, Համազգայինի սրահին մէջ տրուած է ճաշ մը:

Փետրուար 25-ի առաւօտուն Գարեգին Բ. այցելած է Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Լ. Նաճարեան Ճեմարանը եւ խօսք առած ուսանողութեան առջեւ: Ապա այցելած է Մխիթարեան վարժարանը, ուր բարի գալուստի իր խօսքին մէջ՝ Հ. Յարութիւն վարդապետ Պզտիկեան, նշած է թէ «այս դպրոցին մէջ մեր մատղաշ սերունդը հայկական շաղախով կը մեծնայ եւ այս ընտանիքը ինքզինքը մօտիկ կը զգայ Կիլիկեան Ս. Աթոռին: Իր գիրքով այս հաստատութիւնը կամուրջ մըն է Սիսի եւ Էջմիածնի միջեւ» եզրակացուցած է ան:

Գեղարուեստական յայտագրի գործադրութենէն ետք, խօսք առած է Հայրապետը:

Նոյն օրը Գարեգին Բ. այցելած է Ս. Աստուածածին եկեղեցի, ուր կատարուած է նախատօնակ Ս. Վարդանանց: Խօսելով հաւատքի ու քաջութեան, արի կեցուածքի մասին եւ յայտնելէ ետք թէ անձամբ գացած եւ տեսած է Աւարայրի դաշտը, Գարեգին Բ. շեշտած է թէ ամբողջ աշխարհը այսօր Աւարայրի դաշտ դարձած է Հայութեան համար՝ Սփիւռքի մէջ:

Փետրուար 26-ի առաւօտուն, Ս. Թառգմանչաց Մանկանց Եկեղեցւոյ մէջ, Վարդանանց տօնին առթիւ, պատարագած է Վարդան եպիսկ. Տէմիրճեան: Քարոզած է Հայրապետը, որ Վարդանանց շարժումը կապելէ ետք մեր օրերուն թելադրած է ժողովուրդին «իր հոգիէն սրբել աշխարհի փոշին, որպէսզի կարելի ըլլայ գտնել հաւատարիմ զաւակները եւ նոր զինուորները Վարդան զօրավարին»:

Կէսօրէ ետք Գարեգին Բ. Քարէն Եփփէ Ճեմարանի սրահին մէջ բացումը կատարած է Բերիոյ թեմի դպրոցներուն նուիրուած յատուկ ցուցահանդէսի մը: Իրիկունը, «Ազաճանեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած է Վարդանանց նուիրուած հանդիսութիւնը: Բացումը կատարած է Գրիգոր եպիսկ. Այվազեան. խօսք առած է վերապատուելի Պարգեւ Ափարթեան. բանախօսած է Հ. Յարութիւն վրդ. Պզդիկեան: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած է «Ալէմշահ» երգչախումբը: Գարեգին Բ. Կաթողիկոս իր խօսքին մէջ անդրադարձած է նահատակին բերած բարիքներուն մեր ժողովուրդի կեանքին մէջ եւ դարձեալ յիշեցնելով որ «Սփիւռքը այսօր Աւարայրի ընդարձակ դաշտ մըն է մեզի համար եւ մեր ժողովուրդի բոլոր բաղկացուցիչ մասնիկները նոր զինուորներն են ու պէտք է ըլլան Վարդանի», շեշտած է. «Այս հանդէսը առիթ մըն է, որ ամէն մէկուս հոգիին մէջ բան մը խլրտի, մեր կեանքին ու համոզումներուն մէջ բան մը փոխուի՝ մեր ապագայի սիրոյն եւ մեր երազներու իրականացման համար»:

Հանդիսութենէն ետք ոգերթի ընդունելութիւն մը սարքուած է ի պատիւ Հայրապետին:

Փետրուար 27-ին Գարեգին Բ. Կաթողիկոս վերադարձած է Անթիլիաս:

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԹՈՐՈՆԹՕՅԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Մարտ 7-ին, տեղի ունեցած երեկոյթի մը ընթացքին, Կեդրոնը Օնթարիոյ նախկին վարչապետ Պիլ Տէյվիսը հռչակած է այս տարուան «Ականաւոր քանատացի»ն: Երրորդ տարին է որ Կեդրոնը կը կազմակերպէ նման երեկոյթ մը. անկէ առաջ մեծարուած են Սթիվըն Լըուիս (1985) եւ Ժան Քրէթիէն (1986): Պիլ Տէյվիս իր վարչապետութեան օրերուն մօտ եղած է Օնթարիոյ հայութեան, դրամական օգնութիւն տուած է անոր կարիքներուն եւ զօրավիգ եղած հայկական ցեղասպանութեան պաշտօնական ճանաչման աշխատանքներուն: Երեկոյթին ներկայ եղած են Քանատայի Բազմամշակոյթի նախարարը եւ այլ հիւրեր:

⁂

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, Մարտ 3-ին, իր մահկանացուն կնքած է եղբ. Կարօ Ճամուզեան, 65 տարեկանին: Ողբացեալը երեսուն տարի ծառայած է Հ. Մ. Ը. Մ.-ի. եղած է 400 մեթր վազքի մարզիկ, Երիտասարդականի եւ երգչախումբի անդամ, «Ազատ Օր»ի ցրուիչ, ազգային տուրքերու գանձիչ: Վերջին տարիները ապրած է խնքնամփոփ կեանք մը. վարակուած է շաքարախտ եւ կուրցած: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Մարտ 4-ին, Ս. Կարապետ Եկեղեցին: Դամբանականներ խօսած են եղբ. Լեւոն Գայեան եւ «Ազատ Օր»ի կողմէ Յովսէփ Պարագեան:

⁂

ՆԻՒ – ԵՈՐՔԻ Ս. Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Փետրուար 22-ին, Մեսրոպ Արք. Աշճեան քահանայ ձեռնադրած է Յարութիւն Սարկաւագ Մանուկեանը, վերակոչելով զինք Ներսէս քահանայ: Յաւարտ արարողութեանց, եկեղեցւոյ սրահին մէջ տեղի ունեցած է ճաշ մը: Նորօծ քահանան կը վարէ Կրանիթ Սիթիի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հովիւի պաշտօնը:

⁂

ԳՈՐՏՈՊԱՅԻ «Անդրանիկ» ակումբին մէջ, Փետրուար 6-ին, տեղի ունեցած է յարգանքի ընդունելութիւն մը, նուիրուած Հ.Օ.Մ.-ի ղեկավարներէն Տիկին Ատրինէ Գազանճեանի: Հանդիսութիւնը վարած է Անի Քիրէճեան: Հ.Օ.Մ.-ի Գորտոպայի մասնաճիւղի ատենապետուհի Տիկին Իզապէլ Աւագեան տուած է Տիկին Գազանճեանի կենսագրականը, անդրադառնալով անոր գործունէութեան: Խօսք առնողներ գրուատած են Ատրինէ Գազանճեանի բազմավաստակ գործունէութիւնը իբրեւ Հ.Օ.Մ.-ուհի՝ Ֆրանսա, Գորտոպա եւ հուսկ՝ Պուէնոս – Այրէս: Շնորհակալութեան խօսք արտասանած է մեծարեալը:

⁂

ՔԸՊԷՔԻ հայ ուսանողական ընկերակցութիւններու միութեան կազմակերպութեամբ, Մարտ 5-ին, դասախօսութիւն մը տուած է Լիսա Տէր – Մանուէլեան՝ «Կորսուած գանձեր ու Հայ ճարտարապետութեան պատմութիւնը» նիւթին շուրջ: Լուսապատկերներու ցուցադրութեամբ դասախօսը ներկայացուցած է հայ ճարտարապետութեան ուսումնասիրութեան պատմութիւնը, բանալիները, հայ եկեղեցիներու կառոյցի յատկանիշները:

⁂

ԹՈՐՈՆԹՕՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Մարտ 1-ին, տեղի ունեցած է Հ. Օ. Մ.-ի «Գոլըեան» նախակրթարանի եւ «Պապայեան» մանկապարտէզի տարեկան ճաշը: Ներկայ եղած են աւելի քան 500 հոգի: Բացումը կատարած է Մաթէոս Տէրտէրեան, տալով տեղեկութիւններ վարժարանին մասին: Հանդէս եկած է դպրոցին երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Էդիկ Յովսէփեանի: Սահղծուած խանդավառութեան մէջ Զօհրապ Սարգիսեան բացուած յայտարարած է հանգանակութիւնը. մէկ ժամուան ընթացքին հանգանակուած է 103 հազար տոլար ի նպաստ դպրոցին:

⁂

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ մէջ, Մարտ 6-ին, իր մահկանացուն կնքած է գաղութին ծանօթ դէմքերէն Վահրամ Թօսունեան: Եղած է Աղեքսանդրիոյ քաղաքական ժողովի, Պօղոսեան ազգային վարժարանի հոգաբարձութեան եւ Հ. Մ. Ը. Մ. Նուպար ակումբի ատենապետ: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Մարտ 7-ին, Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին: Դամբանականներ խօսած են Գրիգոր քհնյ. Օհանեան, յանուն Աղեքսանդրիոյ Ազգ. Իշխանութեանց՝ Վրէժ Սէֆէրեան, Գահիրէի Ազգ. Իշխանութեանց, Հ. Բ. Ը. Մ.-ի եւ Հելիոպոլսոյ Հ. Մ. Ը. Մ. Նուպարի անունով Պերճ Թերզեան, Պօղոսեան վարժարանի հոգաբարձութեան կողմէ Վահան Գավուքճեան, Յառաջդիմասէր Մըշակ. Ընկերութեան անունով Սարգիս Դարմանեան եւ յանուն եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան Հայկազ Տէտէեան:

⁂

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՅ «Մովենփիք» պանդոկին մէջ, Փետ. 28-ին, տեղի ունեցած է Հ. Մ. Ը. Մ. Նուպարի տարեկան պարահանդէսը: Ողջոյնի խօսք արտասանած է վարչութեան ատենապետը՝ Գրիգոր Շահպէնտէրեան: Ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծած են երգիչ Ժոժ Կորկոտեան եւ Տը Կոսց նուագախումբը:

⁂

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մեր պաշտօնակիցը «Ազդակ», Փետրուար 23-էն ի վեր կը հրատարակուի Պուրճ Համուտի մէջ, արեւմտեան զօտիի ծանօթ դէպքերու եւ տիրող անապահովութեան հետեւանքով: Այլեւայլ թեքնիք դժուարութեանց պատճառով «Ազդակ» լոյս կը տեսնէ չորս էջով, փոխանակ ութի:

ԹԱՏՐՈՆ

ՔԻՆ – ՊԵԼՄՈՆՏՕ

Շահխաթունի, Փիէր Պրասէօր, հուսկ՝ Ժ. Փ. Պելմոնտօ, երեք «Քին»եր, որոնք տարբեր փայլքներ տուած են, տարիներու երկայնքին:

Շահխաթունիի մարմնաւորած դերասան Քինը շատ տպաւորած էր մանկութիւնս, մանաւանդ այն արարին մէջ, ուր Քին՝ Օթէլլոյի դերը կը խաղայ: Շատ աւելի ուշ, Փիէր Պրասէօր աւելի խոր տպաւորութիւն ձգած էր վրաս եւ այդ էր պատճառը որ քիչ մը վարանումով գացի երրորդ «Քին»ս տեսնելու, այսինքն՝ Ժան – Փօլ Պելմոնտօ:

Քանի մը շաբաթ է, որ Փարիզի Մարինեիի թատրոնին մէջ սկսաւ Քինի ներկայացումը, որ, ի յառաջագունէ որակուեցաւ «Եզանակի թատերական դէպքը»:

Կարելի չէ յուսախաբ ըլլալ, եթէ նոյնիսկ Պելմոնտօ չի կրնար մոռցնել տալ Փիէր Պրասէօր մը, մանաւանդ Փիզիքով: Թատերական իսկական փայլք մըն է, զոր մեզի կը հրամցնէ Ռ. Հոսէյն, ճոխ, շքեղ, երբեմն նոյնիսկ գիտաւոր բեմադրութեամբ մը:

Նիւթը ծանօթ է: Քին եղած է շէքսփիրեան դերասան մը, ծնած Լոնտոն 1787-ին: 13 – 14 տարեկան է, երբ առաջին անգամ դեր կը ստանձնէ ու Համլէթ կը խաղայ արքան զուարճացնելու համար: Բայց, իր բուն առաջին դերն է՝ Շայլոք, ուր յայտնութիւն մը կ՚ըլլայ: Կը մեռնի թոքախտաւոր, 46 տարեկանին Օթէլլոյի դերը խաղալէ ետք:

Ալեքսանդր Տիւմա – հայր հեղինակը կը նկատուի թատերգութեան, թէեւ ինք չէ գրած, այլ միայն նիւթը յղացած, Ժան – Փօլ Սարթր կը խորհի որ դերասան Լը մէթր Քուրսի անուն մէկուն յանձնած է թատերգութիւնը գրել: Արդարեւ, Ֆրետէրիք Լըմէթր կը մարմնաւորէ Քինը, այս վերջինոյն մահէն հազիւ երեք տարի ետք: Համոզուած է որ Քինը՝ ինքն է, աւելի միջազգային մակարդակի վրայ:

Պրասէօրի դիմումին վրայ է որ Ժ. Փ. Սարթր կրկին կը գրէ թատերգութիւնը, քիչ մը թօթափելով փոշին, բայց մնալով հաւատարիմ Տիւմայի, կամ աւելի ճիշդ՝ գրողին: Կը ջնջէ, ինչ որ շատ արտառոց կը նկատէ, ինչ որ այլեւս «չանցնիր»:

Քինի ներկայացումը փայլք մըն է ամէն տեսակէտով, եթէ նոյնիսկ անոր շատ մատչելի եւ ժողովրդական նկարագիրը կրնայ մտածել տալ ոմանց, թէ պարապ եւ անզօր գործ մըն է, քանի որ ոչ պատգամ ունի փոխանցելիք, ոչ ալ հարկ կայ միտք յոգնեցնելու հեղինակին թաքուն մտածումներուն հաղորդակից ըլլալու համար: Վայելք մը, ամբողջական, քանի որ Հոսէյն նաեւ արարներու միջեւ, լեցնելու համար ժամանակը, խորհած է միմոսներու (որոնք շատ կը յիշեցնեն Պառոյի՝ «Դրախտի մանուկները») պարերով ու խաղերով աչքի յաւելեալ հաճոյք մը պարգեւել հանդիսատեսին:

Բեմադրութեան կողքին, կան դերասանները: Եւ հակառակ անոր որ բոլորն ալ յաւալոյն խաղարկութիւն մը կը ցուցաբերեն, Պելմոնտօ կը տիրապետէ, գրեթէ կը «ճզմէ» իր շրջապատը եւ արդէն խուժող բազմութիւնը, առաւելաբար կուգայ Պելմոնտօն տեսնելու, շարժարուեստի իր կուռքը եւ երբ քննադատներ կը գրեն թէ Քին կը խաղայ Պելմոնտօյի դերը, բաւական ճշգրտօրէն բնորոշած կ՚ըլլան ինչ որ կը կատարուի:

Յաջող ներկայացում մը, որ հաճելի ժամանց մը կը պարգեւէ հանդիսատեսին եւ թատերասէր հասարակութեան:

Ա. Մ.

«ՈԶՆԻ»Ի ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

– Հայրիկ, ինչո՞ւ մերոնք կոլ չեն խըփում:
– Խփում են, բայց դարպասապահը բռնում է:
– Ինչո՞ւ:
– Նա մերոնցից չի...

⁂

– Հայրիկ, դու ամէն օր ինձ ասում ես՝ «Կեր, որ մեծանաս», բա պապին ու տատին մեծ են, ինչո՞ւ են ուտում:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Գարոլինէ Մողեան ի յիշատակ իր ամուսնոյն՝ Լեւոն Մոզեանի 1000 Ֆ. կը նուիրէ Իսի լէ Մուլինոյի Եկեղեցւոյ դպրոցին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 300 Ֆ. «Յառաջ»ին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՎԻԹՐՈԼ. – Տէր եւ Տիկին Փիէռ Ղազարեան «Յառաջ 60» հատորի հրատարակման առթիւ եւ ի գնահատանք, կը նուիրեն 2.000 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՃԱՇ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը կէս օրուան ճաշ մը կը կազմակերպէ Կիրակի, Ապրիլ 5-ին, Մըշակոյթի Տան մէջ, 9, ռիւ տիւ Սիռք:

Մասնակցիլ փափաքողները պարտին արձանագրուիլ վարչութեան անդամուհիներուն մօտ:

60 Ֆրանք չափահասներուն, 40 Ֆրանք 12 տարեկանէն վար մանուկներուն:

Հեռաձայնի թիւեր. –
Քրիսթին Ղազարեան՝
74 – 85 – 82 – 37
Մարիամ Քէչիչեան
74 – 57 – 72 – 54

U. G. A. B.

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

La Comission Culturelle du Comité de Paris

présente

HAROUT BOCHNAKIAN
— piano —
CLAUDINE MOVSESSIAN
— clarinette —

Samedi 4 Avril à 20 heures précises
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — Paris 17e

Entrée libre

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ

եւ Վասպուրականի հերոսամարտի համայն ղեկավարներուն եւ հերոսներու յիշատակին Հոգեհանգիստ կը կատարուի Ապրիլ 5, Կիրակի առաւօտ, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ:

Կը նախագահէ եւ կը քարոզէ՝
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

– ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ –
– ՄԵՆԵՐԳ – ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ –

Տիկին Ժիւլիէթ Երլմազեանի Մանուկներու Երգչախումբը

ԳԱՐՈՒՆ

Խմբավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԵԼՄԱՋԵԱՆԻ

Կիրակի, Ապրիլ 5, ժամը 15-ին Նիս-ի հին քաղաքի Թատերասրահին մէջ:

Յայտագիր. – Կոմիտաս, Մոցարթ, Խաչատրեան, Պրամս, Չայքովսկի, Յարութիւնեան, Մազմանեան, Մեսթրինօ, Շահինեան, Պախ, Ուվեզեան, Թէրզեան, Տրվիէն:

Տոմսերու համար դիմել. –
M. KAHYAOGLU «Fourrures Jacques»
— 27, avenue Notre Dame, NICE - 93-62-18-24
M. BALYOZIAN «Autoban»
— 41, bd. François Grosso, NICE - 93-44-44-59
M. GEDIKIAN «Fin Palais»
— 19, rue Meyerbeer, NICE - 93-88-06-41
M. SEROPIAN «Moustache»
— 17, ave. Jean Médecin, NICE - 93-88-02-15
Mme ANDALIAN
— 35, ave. Raymond Féraud, NICE - 93-83-73-06
M. YARDIMIAN «Ebénisterie»
— 32, rue Marcellin Berthelot, CANNES 93-38-44-47

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի Սօսէ Մայրիկ, Լօլա Սասունի, Ջաւօ Շանթ, Նայիրի մասնաճիւղերու կողմէ, առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի խամաճիկներու ցուցադրութիւն հայկական աւանդութիւններէ քաղուած եւ պատրաստութեամբ՝ Պր. Սիմոն Մնակեանի: Կիրակի, Ապրիլ 5, ժամը 14.30-ին Մարսէյլի Մշակոյթի Տան մէջ

12 - 14, rue St. Bazile — 13001 Marseille

Հրաւիրուած են շրջանի բոլոր մանուկները անխտիր իրենց ծնողքներով:

Մուտքը ազատ է:

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը, Շաբաթ, Ապրիլ 4, ժամը 16-ին սովորական հաւաքատեղին:

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

“Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն”

LE MERCREDI 1er AVRIL

Monsieur Paul THIBAUD
Directeur de la Revue *Esprit*
Monsieur Michel MARIAN
Administrateur Civil à l'Education Nationale
Viennent à la Maison de la Culture Arménienne, 17 rue Bleue, Paris 9e
à 20 heures 30 précises
présenter une trilogie fondamentale sur le génocide de 1915 :
— livre bleu du gouvernement britannique concernant LE TRAITEMENT DES ARMENIENS dans l'empire ottoman (1915-1916) par le Vicomte BRYCE.
— RAPPORT SECRET SUR LES MASSACRES D'ARMENIE (1915-1916) de Johannes LEPSIUS. Préface de Paul THIBAUD.
— LES MASSACRES DES ARMENIENS (1915-1916) de Arnold J. TOYNBEE
à l'occasion de leur réédition

VENEZ NOMBREUX — PRIX SPECIAL DE LANCEMENT

ARMENIE 87

REPRISES DES VOLS DIRECTS
PARIS / EREVAN / PARIS

— EN BOEING 727 —
— DE LA COMPAGNIE AIR CHARTER —
FILIALE DE LA COMPAGNIE AIR FRANCE

CALANDRIER DES DEPARTS

DEPARTS	RETOURS
30 AVRIL	15 MAI
14 MAI	29 MAI
28 MAI	12 JUIN
11 JUIN	26 JUIN
25 JUIN	10 JUILLET
09 JUILLET	24 JUILLET
23 JUILLET	07 AOUT
06 AOUT	21 AOUT
20 AOUT	04 SEPTEMBRE
03 SEPTEMBRE	18 SEPTEMBRE
17 SEPTEMBRE	02 OCTOBRE

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS

Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. 47 - 42 - 10 - 35

Levon BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. 42 - 61 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. 78 - 60 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES St. ANTOINE
214, route Nationale
de Saint Antoine
13015 Marseille
Tél. 91 - 96 - 01 - 06
91 - 03 - 16 - 28

Lic. A 130

NOUVEAU . . . NOUVEAU . . . NOUVEAU

CONCERT PUBLIC DE LIZ SARIAN A EREVAN

EN VENTE CHEZ VOTRE DISQUAIRE
A PARTIR DU 10 MARS

ATTENTION
tirage limité

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
31

MARDI
31 MARS
1987

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
TEL.: (1) 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

62րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 16 455 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 62e ANNÉE — No 16.455

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԻԹԵՐԱՆ

ՄԻՇՏ ՀԱՆԴԱՐՏ ՈՒԺԸ

«Տարի մը, ժամ մը» մկրտուած էր, բացառաբար, Կիրակի իրիկուան 7 / 7 յայտագիրը, որովհետեւ Անն Սէնքլէրի հիւրն էր Հանրապետութեան Նախագահը, որ պիտի խօսէր մէկ տարուան համակեցութեան մասին:

Միթերան փրանսական նախկին (Գ. եւ Դ. մանաւանդ) Հանրապետութեանց քաղաքական տիպար դէմքն է: Փորձառու, բարձր գիտցող, անակնկալի չեկող, խորամանկ: Ցոյց տուաւ միշտ իր հանդարտ ուժը, որ տեսակ մը խորհրդանիշ դարձած է այլեւս: Հոս — հոն գնահատական ածականներ ալ բաշխեց ներկայ նախարարներուն, մէջն ըլլալով՝ Փասքուա (Աֆսիոն — Տիւէֆր համար):

Համակեցութիւն տարազը չի սիրեր, ինք կը նախընտրէ «համագոյութիւն»: Նախագահական ընտրութեան թեկնածու չէ, ինք՝ նախագահ է արդէն: Միտք չունի ներկայանալու, բայց ... ինչ կ'ըլլայ — ինչ չըլլար: Կը նայինք: Ընկերային ապահովութիւնը պէտք է փրկել: Սրկէն կարող մէկն է: Անհաւասարութիւնները պէտք չէ ծանրացնել: Նոր — Քալետոնիոյ հանրաքուէն պէտք է աւելի ուշ ըլլալ: Ապազգայնացումները յաջողութիւն արձանագրեցին, որովհետեւ լաւ գործերը լաւ կը ծախուին: Քաղաքացիութեան օրինագիծը իր ներկայ վիճակին մէջ անընդունելի կը գտնէ: Երկրին ապահովութեան բարելաւումը լաւ բան մըն է: Մեծ Լուվրի հարցով չուզեր զբաղիլ: Հեռատեսիլի ապագային մասին լաւատես չէ: Կը նկատէ որ դէպի միօրինակութիւն կ'երթայ: Պատանդներու պարագային, համաձայն չէ անմեղ մարդոց փոխարէն մարդասպաններ ազատ արձակել: Տարբեր է Անիս Նաքաշի պարագան, ընդունած է ներումի սկզբունք մը, բայց պատասխան չունի: Խորհրդային Միութեան նկատմամբ, կը խորհի որ երբ ձեւը կը փոխուի, խորքն ալ կրնայ փոխուիլ: Իրան — Իրաք պատերազմին մէջ, ոչ ոք պէտք է յաղթէ: Հոն կը տեսնէ նոյնիսկ համաշխարհային նոր պատերազմի մը սկիզբին վտանգը:

Ինչպէս ըսինք, հանդարտ ուժ մըն է միշտ Նախագահը, որ չաճապարեր, պիտէ սպասել ու ... տեսնել:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ - ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԵԳԷԱԿԱՆԸ

ԱՌԱՅԺՄ
ԶԻՆԵԱԼ ԲԱԽՈՒՄԻ
ԱՌԱՋՔԸ ԱՌՆՈՒԱԾ Է

×

Շաբաթավերջին երկու երկիրներու միջեւ լարուածութիւնը գագաթնակէտին հասած էր եւ նոյնիսկ զինեալ բախում մը անկարելի չէր նկատուեր, ընդունելով հանդերձ թէ Փափանտրէու վարժ է քիչ մը ճոռոմաբանութեան, բայց այս անգամ Յունաստանի վարչապետը չէր միայն բարկացողը, այլեւ Էօզալ, որ չէր վարաներ յայտարարելու, Հազիւ Անգարա հասած. — «Եթէ գալին մեր նաւերէն մէկուն, պատերազմի պատճառ կ'ըլլայ»:

Ի՞նչ է բուն հարցը: Թուրքիա որոշած էր քարիւղի հետազօտիչ նաւ մը — Սիսմիք 1 — շրջապատուած այլ նաւերով, ղրկել Եգէականի այն շրջանը, որու իրենք զիրենք տէր կը նկատեն թէ՛ Անգարա, թէ՛ Աթէնք: Սիսմիք 1 Պոլսէն ճամբայ ելած էր Հինգշաբթի օր եւ Շաբաթ Զանաքքալէ կարելի հասած էր: Անգարա կը յայտնէր թէ ճամբայ կ'ելլէ դէպի Եգէական:

Յոյներուն համար ծանր զրգռութիւն մըն էր, քանի որ, կ'ըսէ Աթէնք, Թուրքիոյ հետազօտել ուզած շրջանները 95% յոյն ցամաքային բարձրաւանդակին կողմն են: Անգարա իր ծրագիրը կը ներկայացնէր որպէս պատասխան մը Յունաստանի նախորդ շաբթուան որոշումին, հետազօտութիւններ ընել Թասոս կղզիին քով: Մամուլը, արձագանգելով այս կացութեան, աւելի թրքական ակնոց կը դնէ, բացատրելով, չըսելու համար՝ արդարացնելով Անգարայի դիրքը: Արդարեւ, կ'առարկուի որ Թուրքիա այլեւս զայրացած է Յունաստանի դէմ, որովհետեւ այս վերջինը կը մերժէ միշտ Անգարայի երկխօսութեան առաջարկները: Մնաց որ Աթէնք իրաւունք ունի ուրիշ բանի մասին խօսիլ չուզել, երբ կայ ու կը մնայ Կիպրոսի գրաւման հարցը: Ինչ որ սակայն, աւելի կը ջղագրգռէ եղեր Թուրքերը, Յոյներու ժխտական դիրքն է Եւրոպայի անդամակցութեան նկատմամբ: Ամէն պարագայի մէջ, Փափանտրէուի սպառնալիքը Ուաշինկթընի, ինչ կը վերաբերի «Ամերիկայի Ձայն»ին գոյութեան եւ ամերիկեան զինուորական կայաններուն որոնց գեր խաղցած են, որպէսզի Ուաշինկթըն «խօսք հասկցնէ» Անգարայի:

Այս վէճերուն առնթեր, երկու երկիրներն ալ զանազան միութիւններու նախաձեռնութեամբ լոյս կ'ընծայեն գրքոյկներ, հաստատելու համար թէ «այդ ծովը մերն է՛»: Այսպէս Աթէնքի ամէնօրեայ Մամուլի Լրագրողներու Միութիւնը հրատարակած գրքոյկին մէջ, կ'ըսէ թէ Եգէականի կղզիները հելլենականութեան օրրանն են: Պատմական հետազօտութիւնները ցոյց տուած են որ յոյն մշակոյթն ու քաղաքակրթութիւնը Եգէականի մէջ ծնունդ առած են նոր քարի դարաշրջանին: Իր կարգին, Պոլսոյ Լրագրողներու Միութիւնը գրքոյկով մը կը պատասխանէ, ըսելու համար. — Երբ Օսմանցիները նուաճեցին Եգէականի կղզիները 15-րդ եւ 16-րդ դարերուն, Յոյն Պետութիւնը չկար, ոչ իսկ յոյն ինքնութիւն մը: Պէտք չէ մոռնալ որ յոյն ազգը 150 կ'ընէ միայն որ ծնունդ առած է, հողամասի մը վրայ, որ միմիայն օսմանեան էր»: Աւելորդ է, հոս յիշել թէ Թուրքերը պատմութիւն գրելու մէջ, մրցակից չունին:

×

Շաբաթ — Կիրակի ճնշումներ, բանակցութիւններ թոյլ տուին որ առաջքն առնուի զինեալ բախումի մը: Ամերիկեան Արտաքին նախարարութիւնը կը թելադրէ որ Թուրքիա եւ Յունաստան իրենց տարակարծութիւնը ներկայացնեն Ատլանտեան Ուխտի ընդհ. քարտուղարին: Էօզալ կ'ուզէ ուղղակի բանակցութիւններ: Յունաստան կ'ուզէ որ հարցը կարգադրուի Լա Հէյի Միջազգային Ատեանին առջեւ:

Կիրակի, Սիսմիք 1 միայն թրքական ջուրերու մէջ կը շարունակէր իր հետազօտութիւնները եւ Էօզալ կ'ըսէր. — «Սիսմիք 1-ի ուղեգիծին փոփոխութիւնը հարցը լուծեց եւ ցոյց տուաւ որ Աթէնքի լացուկոծը բանի մը չէր համապատասխաներ»:

Ինչպէս յաճախ կը պատահի նման պարագաներու մէջ, ազգ. միասնականութեան զօրաւոր շարժում մը ծայր տուած է Յունաստան, ուր պաշտօնատարերն ու հացագործները հրաժարեցան իրենց գործադուլէն եւ Եկեղեցին ալ որոշեց բարձի թող ընել իր բողոքները:

×

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՅ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՊԱՇՏՕՆԱՊԷՍ ԹԵԿՆԱԾՈՒ

Եւրոպայի Հասարակապետութեան հետ յարաբերութեանց պատասխանատու նախարարը՝ Ալի Պոզէր տեսնուած է Քլօտ Շէյսոնի հետ, որ Եւրոպայիններուն պատասխանատուն է Միջերկրականեան երկիրներու հետ յարաբերութեանց, հաղորդելու համար, որ Թուրքիա մտադիր է ի մօտոյ, պաշտօնապէս իր թեկնածութիւնը դնել անդամ դառնալու համար եւրոպական տնտեսական Հասարակապետութեան: Շէյսոնի հետ Պոզէրի տեսակցութիւնը, Շաբաթ օր, կը զուգադիպէր Յունաստան — Թուրքիա յարաբերութեանց վատթարացման, Եգէականի պատճառով:

Շէյսոն նկատի առած է Թուրքիոյ փափաքը միայն ընկեր — Պետութիւն մը չըլլալու, ինչպէս է 1963-էն ի վեր, այլ ամբողջական անդամ մը: Շէյսոն դիտել տուած է սակայն թէ Յունաստանի հետ ներկայ լարուածութիւնը չի դիւրացներ հարցերը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՐԱՔ Ամերիկա մեկնեցաւ, Կիրակի օր, երեք օրուան այցելութեան մը համար, որու ընթացքին պիտի տեսնուի Նախագահ Ռեկընի հետ: Առաջին հանդիպումները կ'ունենայ գործի մարդոց հետ, Նիւ — Եորք, ուր կ'ընդունուի նաեւ քաղաքապետին կողմէ: Այս մեկնումին նախօրեակին իսկ, նախարարապետը առաջին անգամ ըլլալով համակերպեցաւ զրահապատ կառք մը գործածելու, մինչ ցարդ, միշտ մերժած էր ապահովութեան բացառիկ միջոցները: Ըսուեցաւ, թէեւ չհաստատուեցաւ թէ ամերիկեան գաղտնի սպասարկութիւնները տեղեկացուցած են Ֆրանսայի թէ լիբանանցի ահաբեկչական խմբակները ծրագրած են մահափորձի ենթարկել Շիրաքը:

ԱՌԻԱՆ հրթիռի լրտեսական հարցին ցանցը մինչեւ խորհրդային դեսպանատուն կը հասնի, ըստ «Լիպերասիոն»ի հրատարակած լուրերուն: Ձերբակալուած եօթը անձերը կ'աշխատէին դեսպանատան զինուորական փոխ — կցորդին՝ Կոնորեւի հաշւոյն: Ռուսերը կը հերքեն այս բոլորը:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ, ապրուստը 264% սղած է 1986 Փետրուարէն 1987 Փետրուար:

ԱԴՐԲԷՅՋԱՆԻ մէջ, առաջին անգամ ըլլալով ճարտարարուեստի նուիրուած շաբաթաթերթը կը խոստովանի թէ երկրին մէջ 250 հազար գործազուրկ կայ: Կառավարութիւնը ծրագիր մը պատրաստած է, որպէսզի գործազուրկերը գաղթեն դէպի այլ Հանրապետութիւններ, ուր աշխատաւոր ձեռքի կարիք կայ, բայց այս ծրագիրը շատ յաջողութիւն չէ գտած, մահմետականները չեն ուզեր գաղթել:

ՇԱՄՊՈՒՐ գղեակին մէջ է, որ Միթերան ընդունեցաւ վարչապետ Քոհլը: Երկու ղեկավարները համաձայն են պաշտպանութեան հարցերու մասին:

ԻՏԱԼԻՈՅ Նախագահը Համայնավար կուսակցութեան «տիկին»ին, մկրտուած՝ Վիքթորիա Թաղուհի, յանձնեց հետազօտական աշխատանք մը լուծումներ գտնելու համար կառավարական տագնապին: 67 տարեկան, երկար տարիներ յետ — պատերազմեան կուսակցութիւնը չէր

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՐԱՊ ՍԻՒՆԱԿՆԵՐԸ

Ժամանակին զաւառականօտար թերթ մը, երբեմն կը պատահի որ հրատարակուի ներմակ, պարապ սիւնակով մը: Ո՛չ մեքենաներու խանգարումի հետեւանք է ատիկա, ոչ ալ գրաքննութեան պարագայի մը: Բաց սիւնակները հետաքրքրութիւնը կ'արթնցնեն ընթերցողներու, որոնք երկար ատեն չեն յաջողիր գոհացուցիչ բացատրութիւն մը գտնել այս զարմանալի երեւոյթին:

Միջոց մը ետք, հաւաքոյթի մը ընթացքին թերթին խմբագիրը կը խզէ լռութիւնը ու կը պատասխանէ հետաքրքիրներու, թէ սիւնակ մը այդպէս բաց կը ձգէ, ամէն անգամ որ իրենց շրջանի պատասխանատու դէմքերէն մէկը անպատշաճ ընթացքի մը մէջ գտնուի. այսպէս, իւրաքանչիւր սպիտակ սիւնակ կը խորհրդանշէ գործուած անարդարութիւն մը, պարտազանցութիւն մը, ապօրինութիւն մը, կամ սխալ մը: Խմբագիրը անգիր այդ սիւնակով լուռ ազդարարութիւն մը կ'ուղղէ յանցաւորին, փոխանակ հրապարակելու անոր արարքը:

Այդ օրէն ետք այդ սպիտակ, լուռ սիւնակները անպայման կ'ունենան իրենց թաքուն ընթերցողը: Ու միջոց մը ետք ալ հասարակութիւնը կը նկատէ, որ հետզհետէ կը սկսի պակսիլ բաց սիւնակներու յաճախականութիւնը:

Մեր մամուլին մէջ մենք երբեք չենք հանդիպիր այդպէս սպիտակ սիւնակներու: Ի՞նչ պէտք է հետեւցնել արդեօք: Մեր պատասխանատու դէմքերը ազդարարութեան արժանի ոչի՞նչ կ'ընեն, թէ մեր խմբագիրները այս պատմութեան ծանօթ չեն: Եւ կամ, արդեօք կը վախնա՞ն պատմութեան խմբագրին օրինակին հետեւելու, որպէսզի պարտաւոր չըլլան յաճախ ոչ թէ սիւնակներ, այլ սպիտակ լման էջեր հրամցնելու իրենց ընթերցողներուն:

Թ. ԱՐՓԻ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 50-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Մարտ 28-ի եւ 29-ի խաղերու արդիւնքներն են. —

Զէնիթ – ԲԿՄԱ	1 – 0
Տորպեդօ – Գուրիա	1 – 0
Կայրաթ – Դինամօ Մ.	1 – 0
Ժալգիրիս – Շախտեօր	3 – 2
Դինամօ Մինսկ – Դնեպր	1 – 0
Դինամօ Կ. – Նեֆթչի	2 – 1
Սպարտակ – Արարատ	2 – 0
Մետալիստ – Դինամօ Թ.	2 – 1

Այս խաղերէն ետք դասաւորումը կը գլխաւորէ Սպարտակ 8 կէտով, որուն կը հետեւին ԲԿՄԱ, Դինամօ Մ., Մետալիստ եւ Տորպեդօ 5-ական, Դնեպր, Արարատ, Ժալգիրիս, Դինամօ Մինսկ, Դինամօ Կ. եւ Շախտեօր 4-ական, Կայրաթ եւ Զէնիթ 3-ական, Գուրիա եւ Նեֆթչի 1-ական, Դինամօ Թ. 0 կէտով:

ներած Նիլտէի իր սիրային պատմութիւնը Թոլիաթթիի հետ, նոյնիսկ արգիլուած էր իրեն այցելութիւն տալ համայնավար պարագլուխին, որ հիւանդանոցն էր մահափորձէ մը վիրաւոր: Քիչ ետք թէեւ, Թոլիաթթի կինը կը ձգէր եւ կը կենակցէր Նիլտէի հետ, որ ընկերվարականի աղջիկ, կաթողիկէ համալսարան յաճախած էր, որովհետեւ, կ'ըսէր հայրը՝ «Փաշիստներէն նախընտրելի են քահանաները»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՅՈՒՇԵՐ ՉԱՐԵՆՑԻ ՄԱՍԻՆ

ՌԵԳԻՆԱ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Չարենցը լարուած ուշադրութեամբ լսելուց յետոյ սկսեց այն աստիճան ուժեղ ծիծաղել, որ ծիծաղի զալարումների ժամանակ գլորուեց եւ վայր ընկաւ թախտից, ապա փոքր – ինչ ուշքի գալով՝ անընդհատ խնդրում էր. «Արուս ջան, մէ՛կ էլ պատմիր». եւ նա ստիպում էր պատմել, կրկնել յատկապէս ա՛յն տեղը, որն իրեն առանձնապէս դուր էր եկել եւ նորից լսելով՝ կրկին նոյն ուժով քրքջում էր։

Այդ նոյն ամրանը Չարենցը ինձ իր հետ Լենինական տարաւ, ուր մնացինք երեք անմոռանալի օր (նոյն գնացքում էր նաեւ Աւ. Իսահակեանը, բայց նա Կիրովական էր գնում)։

Թէ սիրոյ ինչպիսի ցոյցեր կազմակերպուեցին Լենինականում Չարենցի պատւին, պէտք էր միայն աչքով տեսնել։ Նրան շրջապատող դրականասէր երիտասարդութիւնը հէնց առաջին օրը խնջոյք կազմակերպեց Ջրաշրտ կոչուող ջրվէժի մօտ։ Չարենցի՝ Լենինականում գտնուելու լուրը կայծակի արագութեամբ տարածուեց քաղաքով մէկ. գետափնեայ այգին բացառը հեղեղուել էր մարդկանց հոծ խմբերով, որոնք բոլորն էլ բուռն ցանկութիւն ունէին մօտիկից տեսնելու, լսելու կամ որեւէ խօսք փոխանակելու մեծ պոէտի հետ։ Չարենցը անչափ զգածուած էր, կ՚ասէի նոյնիսկ փոքր – ինչ յուզուած, ինչը վարպետօրէն աշխատում էր աննկատ դարձնել շրջապատից։

Այդ նոյն տարում Երեւանում տեղի ունեցաւ Ստեփան Շահումեանի արձանի հանդիսաւոր բացումը։ Չարենցը միւսնցին մասնակցում էր կառավարական կազմի հետ, իսկ ես նրա տուած տոմսով իրաւունք ստացայ մօտենալու ընդհուպ արձանի պատուանդանին։ Յիշում եմ, թէ ինչպիսի հպարտութեամբ էի այնտեղից նայում իմ հասակակիցներին։

Արձանի բացումից յետոյ Չարենցը ոգեւորուած օրուայ անցուդարձով, անսահմանի երջանիկ էր զգում իրեն, ինչպէս միշտ բոլոր այն նախաձեռնութիւններից յետոյ, որոնք նպաստում էին քաղաքի գեղեցկացմանը – ինչ կերպափոխմանը։ Ծննդածառի շուրջը պտտուող երեխայի անզուսպ անմիջականութեամբ եւ հրճուանքով նա տարուել էր յուշարձանով եւ անընդհատ փոփոխելով դիրքը՝ տարբեր կէտերից խրախուսանքով ու հաւանութեամբ դիտում էր այն։

Ի պատիւ հանդիսութեան, Չարենցն այդ օրը իր մօտ կազմակերպեց մեծ ճաշկերոյթ. ա՛յդ օրերին նա պատուիրեց նաեւ Մերկուրովի ստեղծագործութեան մանրակերտը, որը այնուհետեւ միշտ պահում էր գրասեղանի վրայ։

Բուռն ոգեւորութեան պահերը, սակայն, այդ ամառ մերթ ընդ մերթ շղարշւում էին լուռ թախիծով։ Անգամ ինձ նա չէր զլանում խոստովանել իր մեծ ցանկութիւնը ամուսնանալու՝ յատկապէս երեխաներ ունենալու համար։ Երբեմն կատակով հարց էր ուղղում ինձ, թէ ինչպիսի կին յարմար կը լինէր իրեն. եւ հարցը երկար քննարկելուց յետոյ գալիս էր այն համոզման, որ առողջ եւ գեղեցիկ երեխաներ ունենալու համար անհրաժեշտ է ընտրել հէնց այդպիսի կնոջ։

Այդ նոյն ամառը Համօ Բէկնազարեանի հրաւէրով Երեւան ժամանեցին մի շարք դերասան – դերասանուհիներ՝ Հայկինոյում նկարահանուելու։ Դրանց մէջ էր նաեւ 18–ամեայ մի լեհուհի՝ Լոա անունով, որը տեղաւորուել էր նոյն «Ինտուրիստ» հիւրանոցում։ Չարենցի առաջին իսկ ծանօթութիւնը Լոայի հետ եղաւ ջերմ ու տպաւորիչ, եւ նա որոշեց ամուսնանալ՝ նախապէս ստանալով Լոայի համաձայնութիւնը։ Հարսանեաց սեղանի մտովի ձեւաւորումը եւ հիւրերի կազմի ընտրութիւնը կատարեցինք միասին (որքան յիշում եմ, հրաւիրուած պէտք է լինէին մօտ 20 հոգի)։ Նշուած ժամին բոլորը ներկայացան տօնական տրամադրութեամբ ու նուէրներով եւ տեղ գրաւեցին «Ինտուրիստ» ռեստորանի մատուցողների ջանքերով շքեղօրէն պատրաստուած սեղանի շուրջը։

Ուշացող հարսնացուին սպասելով՝ Չարենցը շարունակում էր անհանգստանալ եւ ստիպուած եղաւ պարտադրել ինձ գնալ եւ գտնել նրան։ Բանն այն էր, որ օտարազգի հարսնացուն ինչ – ինչ պատճառներով նոյն օրը՝ ցերեկը ավերապէն խնդրել էր ինձ իրեն ուղեկցել մինչեւ կայարան եւ ընդմիշտ մեկնել էր Երեւանից, իսկ ես անհրաժեշտ այդ արտառոց դէպքը՝ չէի համարձակուել Չարենցին հաղորդել լուրը։

Անցան րոպէներ ու դարձեալ րոպէներ … Եւ ես ստիպուած էի Չարենցին յայտնել եղելութիւնը։

Չարենցը մի պահ քարացաւ. նրա գրաւոր դէմքը կարծես սրուեց ու գունատուեց։ Բայց դա տեւեց մի քանի վայրկեան միայն։ Այնուհետեւ նա շտկուեց, վեհաշուք տեսք ընդունեց եւ կենսահաստատ ձայնով ու ժպտադէմ յայտարարեց, որ հարսանիքը վերափոխւում է քէֆի։

Նմանօրինակ ցնցող կերպարանափոխութիւն եւ զարմանալի ինքնատիրապետում յատուկ է երեւի միայն ՄԵԾԵՐԻՆ։

Խնջոյքը այնուհետեւ ընթացաւ խիստ բնական, անկաշկանդ։ Ներկաներից եւ ոչ մէկը հետագայ ակնարկով անգամ չյիշատակեց պահի արտառոց տարօրինակութիւնը։

Մէկ տարի անց ես մեկնեցի Մոսկուա՝ ուսումս շարունակելու։ Այդ ժամանակ էր, որ իրագործուել էր Չարենցի ցանկութիւնը. նկարիչ Արարատ Ղարիբեանի տանը ծանօթանալով Իզաբելլա անունով աղջկայ հետ՝ նա շուտով ամուսնանում է եւ նամակով յայտնում ինձ – իր իսկ խօսքերով՝ մեծաչեայ, սեւաչեայ, առողջ ու գեղեցիկ աղջկայ հետ ամուսնանալու լուրը։

1936 թուականի Մայիսին Մոսկուայից ես վերադարձայ Երեւան եւ հէնց առաջին օրը պատրաստւում էի այցելել Չարենցին, երբ երիտասարդ գրող Գուրգէն Բեսը եկաւ մեր տուն եւ ասաց, թէ Չարենցը շտապ կանչում է ինձ։ (Բայց ինչպէ՞ս էր իմացել գալուս օրը … Անկեղծ ասած, առ այսօր դժուարանում եմ հասկանալ)։

Այդ ժամանակ Չարենցն արդէն ապրում էր իր նոր ստացած բնակարանում (այժմեան Լենինեան պողոտայի վրայ), ուր եւ ծանօթացայ կնոջ՝ Իզաբելլայի հետ եւ տեսայ նրանց հրաշալի դուստրերին՝ անուշ քնած։ Աւագ դուստրը՝ Արփենիկը (Բոժիկը) չորս տարեկան էր, իսկ կրտսերը՝ Անահիտը (Աղոկը)՝ մօտ 3 ամսեկան։

Չարենցը բաւականաչափ փոխուած էր, ընկճուած ու վտատողջ։ Նա – մի տեսակ մեծացել էր, կարծես կքել էր հոգսերի տակ. երբեմնի աշխոյժ, պայծառ դէմքն ու աչքերին թախիծ էր իջել, եւ ժպիտն էլ դարձել երկչոտ ու խեղճ։

Ինձ հետ ունեցած երկար հարցուփորձի ժամանակ (իմ գործերից, Մոսկուայից) նա շատ ցրուած էր ու մտահոգ, եւ դէմքը պայծառանում էր միայն, երբ հայեացքն ուղղում էր քնած երեխաների կողմը։

Այդ նոյն՝ 1936 թուականի ամրանը Չարենցը Իզաբելլային երեխաների հետ ուղարկեց Ծաղկաձոր, իսկ ինքը մնաց քաղաքում։ Օրերով տնից դուրս չէր գալիս եւ նստած գրասեղանի մօտ՝ անընդհատ գրում էր ու գրում։

Այդ օրերին էր. Չարենցի մօտ գնալիս այս անգամ մենակ չէի, ինձ հետ էր նաեւ բարեկամուհիս՝ իր աղջնակի հետ։

Մեզ տեսնելով՝ Չարենցը, հակառակ իր վատառողջ վիճակին, շատ ուրախացաւ. առանց վայրկեան կորցնելու վեր կացաւ տեղից եւ ասելով, թէ անմիջապէս կը վերադառնայ՝ հէնց տնային հագուստով դուրս եկաւ։ Պատշգամբից դուրս գալով տեսայ, որ Չարենցը փողոցն արդէն անցել եւ ուղղուել է դէպի դիմացի կրպակը։ Քիչ անց նա վերադարձաւ մի մեծ ձմերուկ ձեռքին եւ խիստ գոհ, որ մեզ եւ իր փոքրիկ հիւրին կարող է հիւրասիրել։ (Այդ իմ փոքր բարեկամուհին՝ Մեսալինա Խալէեանը, այժմ աշխատում է Ջեխովի անուան դպրոցում որպէս ուսուցիչ)։

Երբեմնի ամէնօրեայ աշխոյժ այցելութիւններից ոչինչ չէր մնացել. նրա մօտ այլեւս համարեա ոչ ոք չէր լինում. նա մենակ էր, լքուած եւ կարիքի մէջ։ Ես նրա մօտ մէկ անգամ միայն հանդիպել եմ Ագասի Խանջեանին, բժիշկ Դարբինէ Յարութիւնեանին եւ էլի մէկ – երկու հոգու։

Ագասի Խանջեանի՝ Թբիլիսի մեկնելու օրը Չարենցը ինձ տուեց մի գրութիւն եւ խնդրեց անպայման կայարան գնալ եւ որեւէ կերպ յանձնել Խանջեանին։

Յիշում եմ, շոգ երեկոյ էր. երբ հասայ կայարան, արդէն մթնշաղ էր։ Կառավարական գնացքը կանգնած էր երկրորդ գծի վրայ. հէնց այդտեղ՝ կառամատոյցում տեսայ Խանջեանին. սպիտակ վերնաշապիկը հագին նա ճեմում էր մի քանի հոգու հետ՝ սպասելով գնացքի մեկնելուն։ Զգոյշ սկսեցի մօտենալ առաջին անցուղով եւ մտածում էի, թէ ինչպէս կատարեմ Չարենցի յանձնարարութիւնը, երբ Խանջեանը տեսնելով եւ երեւի զգալով, որ իրեն եմ ուզում մօտենալ, ինքն անցաւ գծերի վրայով եւ մօտենալով ինձ՝ հարցրեց. «Ինչպէ՞ս է Չարենցը». ես անմիջապէս նրան յանձնեցի գրութիւնը, որը առանց կարդալու նա դրեց գրպանը եւ ասաց, որ բարեւեմ Չարենցին։ Ես հեռացայ, աչքերիս մէջ տանելով Խանջեանի մտահոգ դէմքը եւ թախծոտ աչքերը։

Հիմա ինձ ներել չեմ կարողանում, որ Չարենցի ձեռքով ծալուած անծրար թուղթը չմտածեցի անգամ բաց անել, հանգամանք, որն այսօր, թերեւս, հնարաւորութիւն կը տար պարզելու որեւէ հանգոյց այդ վերլարուած օրերի եղելութիւններից. արդեօ՞ք այդ գրութիւնը կապ ունէր այն փաստաթղթի հետ, որը Չարենցն ինձ ցոյց էր տուել մի երկու օր առաջ՝ Խանջեանի ստորագրութեամբ, որով նրան պէտք է Փարիզ ուղարկէին բուժուելու…

Ոչի՛նչ, ոչի՛նչ պարզ չէ ինձ համար այսօր. պարզ է միայն այն որ Չարենցն այդ շրջանում շատ էր ընկճուած, եւ իմ ջանքերը՝ նրան պաշարող ահաւոր մռայլը որեւէ կերպ ցրելու, անցնում էին ապարդիւն։ Ես այն ժամանակ մի քիչ դաշնամուր էի նուագում։ Իր աշխատասենեակից Չարենցը յաճախ ստիպում էր ինձ գնալ հիւրասենեակ, որտեղ դրուած էր դաշնամուրը, եւ նուագել որեւէ բան։ Իմ նուագացանկը շատ սահմանափակ էր, եւ ես նոյն երգերը կամ վալսերը կրկնում էի տասնեակ անգամ. եւ երբ մատներս թմրում էին, ու ես դադարում էի նուագել, Չարենցը գոռում էր իր սենեակից, որ շարունակեմ, երբեմն էլ, երբ արդէն ի վիճակի չլինելով՝ դադարեցնում էի նուագը եւ զգում էի, որ լաւ թիւն է անել, կամաց մօտենում էի նրա աշխատասենեակի դրանը ու տեսնում, որ նա գրասեղանի մօտ, գլուխը յենած ձեռքերին, լուռ հեկեկում է։

(Շար. 3)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆԻՍԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ, ԻՐ ՄԻՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԸ ԵՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԵՌՆԱՐԿԸ

———×———

ՆԻՍ. –

Նիսի հայ միութիւններու հոյլին մէջ բացառիկ դեր մը կը վիճակի Տիկնանց Միութեան, քանի որ ա՛ն ստանձնած է հայկական միօրեայ դպրոցին հոգը։

Այդ դպրոցը հիմնուած է քառնական թուականներուն, երբ Մալէնի թաղին մէջ Նիսի հայ գաղութի մը կորիզը կազմըւած է արդէն։ Եւ սակայն, աւելի քան տասնամեակէ մը ի վեր, ամբողջովին ձեռք առնուած է Տիկնանց Միութեան կողմէ, որ կ՚ապահովէ ապրանք երթեւեկը, հոգողութիւնն ու հոգածութիւնը, գիրք ու գրենական պիտոյք, եւ մանաւանդ՝ ուսուցչական կազմ, մէկ խօսքով՝ ամէն ինչ։

Իրենց խորհրդանիշ ընտրած ըլլալով մանիշակի փունջ մը, երբ համեստութեան նշան, այդ համեստափայլ տիկինները հեռու կը մնան ռեքլամէ եւ կը խուսափին իրենց գործունէութիւնը հրապարակելէ։ Այդ գործունէութեան աչքի երեւցող բաժինը իրենց աւանդական պարահանդէսն ու տարեվերջի դպրոցական հանդէսն է։ Եւ սակայն, այսպերկին երեւցող մա՛սն է այդ միայն, քանի որ բո՛ւն կարեւոր մասը, այսինքն՝ դպրոցական գործունէութիւնը, կը մնայ անտեսանելի։

Այսուհանդերձ, իրենց աշխատանքը զարգանալով ու ընդարձակուելով հասած ըլլալ կը թուի այնպիսի տարողութեան մը, երբ այլեւս անհրաժեշտօրէն պարտի դուրս ելլել միութենական նեղ սահմաններէ, գտնելու համար սեփականութիւն՝ հանրութեան։

Արդարեւ, տարիներ ամբողջ եկեղեցին տակի սրահով գոհանալէ վերջ ինչ որ անհնար կը դառնէր քանի մը դասարաններու բաժնուած տալոց համընթաց դասաւանդութիւնը Տիկինները ի վերջոյ յաջողեցան տարիներու իրենց խնդրանքը լսելի դարձնել քաղաքապետութեան մօտ, եւ ահէ ճիշդ տարի մը առաջ, նախորդ վարչութեան օրով ու ջանքերով, ստացան վայելուչ ու ընդարձակ յարկաբաժին մը, որ ըստ տրուած տեղեկութիւններու, կը բաղկանայ չորս սենեակներէ եւ ընդարձակ սրահէ մը, խոհանոցի, լուացարանի եւ այլ անհրաժեշտ յարմարութիւններով ալ օժտուած։

Ուրեմն տարիէ մը ի վեր հոն է որ տեղի կ՚ունենան Զորեքշաբթի օրուան դասաւանդութիւնները, երեք նուիրեալ ուսուցչուհիներու կողմէ, որոնք են՝ Տիկիններ՝ Անահիտ Օհանեան, Հռիփսիմէ Գոչնաքեան ու Անժէլ Այվազեան, եւ որոնց կազմը կ՚ամբողջացնեն միութեան նախագահուհին՝ Տիկին Էլիզաբէթ Թաչճեան, իբր արհեստավարժ մանկապարտիզպանուհի, ինչպէս նաեւ գաղութիս հոգեւոր հովիւ Տարօն Ծ. Վարդապետ Ճէրէճեան, իբր տեսուչ դպրոցին։

Ներկայիս վարժարան կը յաճախեն 50-է աւելի աշակերտներ, 5–էն մինչեւ 15 տարեկան։ Եւ քանի որ դպրոցի նոր շէնքին զուգադիպած է նաեւ նոր վարչութեան մը գործի գլուխ գալը, այդ վարչութիւնը յարմար տեսած է որդեգրել արդիական կլոպալ մէթոտը, խորհելով ոչ – ամէնօրեայ դպրոցի մը համար աւելի արդիւնաւոր պիտի ըլլայ ան, քան՝ դասական արբենական գրութիւնը։ Եւ այդ բանին համար ալ անցեալ ամառ Նիս հրաւիրուած է պէյրութահայ ծանօթ մանկավարժուհի Տիկին Լիսա Մալիքեանը, քաջահմուտ՝ կլոպալ մէթոտին, որպէսզի Նիսի հայ ուսուցչուհիները վարժեցնէ այդ ուղղութեամբ։

Կը տեսնուի թէ Տիկնանց Միութեան Վարչութիւնը ոչինչ ձգած է գիպուածին, մտադրած ըլլալով զարգացնել ու ընդարձակել դպրոցը, ըստ կարելւոյն, յոյժ գիտակից թէ Սփիւռքի մէջ հայապահպանման հիմնական ազդակը հայ լեզուն ու մշակոյթն են, եւ կարելի չէ ազգապահպանում իրագործել հայրենասիրական գեղուն ճառերով միայն։

50 աշակերտով դպրոց մը կը կարօտի սակայն մեծագումար ծախքերու։ Այդ ալ ապահովելու համար Միութիւնը ամէն տարի կը կազմակերպէ ճաշ – պարահանդէս մը, որուն վերջինը տեղի ունեցաւ Մարտ 14–ին, Նիսի Մերիտիէն պանդոկին շքեղ սրահներուն մէջ, նպատակ ունենալով միաժամանակ տօնել դպրոցի նոր շէնքին առաջին տարեդարձն ալ։

Նիւթապաշտ այս դարուս ճաշեր եւ պարահանդէսներ յաճախադէպ երեւոյթներ են, ամէնէն աւելի փնտռուած, ու ամէնէ՛ն աւելի մատչելի։ Բայց երբ կը սարքուին դպրոց մը մատակարարելու նպատակաւ, կը ստանան այլ իմաստ, մանաւանդ երբ կը պատրաստուին բացառիկ բծախնդրութեամբ եւ կատարեալ վայելչութեամբ, ինչ որ պարագան էր Տիկնանց Միութեան այդ պարահանդէսին։

Կ՚արժէ շեշտը դնել վայելչութեան վըրայ, որովհետեւ նման պարագաներու տեսնուած է յաճախ որ երբ պարահանդէսը արահ կը մտնէ, վայելչութիւնը կը մոռցուի վեսթիէռին մէջ։

Որոշ է թէ Տիկնանց Վարչութեան անդամուհիները զանց առած չէին որեւէ

մանրամասնութիւն, որպէսզի ամէն ինչ բնար անթերի, ու վայելչութիւնը դասընար ակրապետող, ինչ որ չվրիպեցաւ նար ակրապետող, ինչ որ չվրիպեցաւ ներկաներուն աչքէն, եւ մանաւանդ՝ Ֆրանսացի հիւրերէն:

Աւելորդ է մանել մանրամասնութիւններու մէջ եւ յիշատակել անուններ, ի վնաս ոմանց անուան մոռացութեան վտանգին: Կ'արժէ միայն ճշդել թէ սրահը կը յորդէր հրաւիրեալներով (աւելի քան 300 հոգի) եւ շատեր չէին կրցած տեղ գտնել: Իսկ օրուան ամենաապաւորիչ անակնկալը եղաւ պատանիներէ եւ պարմանուհիներէ բաղկացեալ պարախումբը, որոնց համար պատրաստուած հայկական տարազները, ներշնչուած՝ մեր հին մանրանկարչութենէն, իրենց ձեւովն ու ճաշակաւոր գոյներով զմայլանքի բացագանչութիւններ խլեցին ներկաներէն:

×

Հարկ է ճշդել թէ, Տիկնանց Միութեան ծրագրային նպատակներէն մէկն ալ օգնել ու օժանդակել է հիւանդներու, ծերերու, չքաւորներու եւ դժուարութեան մէջ գտնուող ազգակիցներու: Դժբաղդաբար, սակայն, կը գրուէ վարչութեան բոլոր ժամանակը: Գաղութի մը մէջ, ուր տարիքի ու առանձնութեան բերումով դժուարին կացութեան մատնուած հայրենակիցներ չեն պակսիր, ցանկալի պիտի ըլլար որ Տիկնանց Վարչութիւնը իր կողքին գործի լծէր օժանդակ յանձնախումբ մը (քանի որ տրամադրելի ժամանակ եւ պատրաստակամութիւն ունեցող տիկիններ շատ կան) այդ անհրաժեշտ պարտականութիւնն ալ կարենալ իրագործելու համար:

Ապա թէ ոչ, բոլոր միութիւնները պիտի խուսափին այդ դժուարին բայց անհրաժեշտ պարտականութենէն, առարկելով թէ իրենց ծրագիր – կանոնագրին մէջ չէ նախատեսուած, իսկ նպատակ, բարեգործութեան մէջ չգտնելով ո՛չ ուրախութիւն, ո՛չ գոհունակութիւն...:

Վերջացնելէ առաջ թոյլ ներուի մեզի, փոքր ինչ շեղելով մանիշակի փունջին թելադրած համեստութեան պատուէրէն, յիշատակել Միութեան վարչութեան ներկայ անձնուէր անդամուհիներուն անունները՝ Տիկիններ Սերովբեան, Սրբազեան, Տիլանեան, Կէօսէ, Ճէզվէճի եւ Տօսխ, որոնք իրենց անխոնջ նախագահուհին՝ Տիկին Թաշճեանի շուրջ բոլորուած, իրապէս ազդօգուտ աշխատանք մըն է որ կը տանին, ջանալով Մեսրոպեան այբուբենը դրոշմել հայ տղոց միտքին մէջ եւ անոնց սորվեցնել նախատարբերը մեծաքանչ լեզուին հայկազեանց:

Իսկ՛ւ թէ այդ բոլոր գոհողութիւնները անվարձարդյան չմնան:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆ

ՓՐՈՖ. ԼԵՒՈՆ ՄԿՐՏՉԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – («Յառաջ»). –

Ուրբաթ, Մարտ 20–ին, Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Մ.–ը ընդունեցաւ իր հաւաքատեղիին մէջ, դասախօսութեան մը համար փրոֆէսէօր Լեւոն Մկրտչեանը:

Մասնաճիւղին նախագահը՝ Ռոժէ Գույումճեան արտասանեց բացման խօսքը եւ փրոֆ. Ռոպէր Տէր – Մերկերեան, Էքս – Ան–Փրովանսի գրականութեան համալսարանի հայերէն լեզուի դասատուն ներկայացուց դասախօսը: Փրոֆ. Լեւոն Մկրտչեան Երեւանի Պետական Համալսարանի դասախօս է, մասնագէտ հայ դասական գրականութեան եւ ռուս գրականութեան: Հայ միջնադարեան գրականութիւնը ուսումնասիրելու պատճառով ստացած է Հայաստանի Պետական մրցանակ ի գիտութեան վաստակաւոր գործիչի կոչում: Խորհրդային Գրողներու Միութեան անդամ է: Հեղինակն է շուրջ քսան հատորներու, որոնց մէջ գործեր նուիրուած Գրիգոր Նարեկացիի, Սայաթ-Նովայի, Կոստանդին Երզնկացիի եւայլն: Իրեն կ'ընկերանար փրոֆ. Յովսէփ Թիւթիւնճեան Երեւանի Պետական Համալսարանի հոգեբանութեան ամպիոնի հիմնադիրը եւ վարիչը, մասնագէտ Ֆրանսական հոգեբանական դպրոցին, եւ պատուոյ անդամ Ֆրանսայի հոգեբաններու ընկերութեան: Ծնած է Եգիպտոս եւ գաղթած է Հայաստան 1947–ին:

Ռոպէր Տէր – Մերկերեան նշանակալից իրադարձութիւն որակեց Հայաստանէն ժամանած այս երկու հայ մտաւորականներու ներկայութիւնը, որոնք Ֆրանսա կը գտնուին Երեւանի եւ Մոնփըլիէի համալսարաններու միջեւ կնքուած գիտական համաձայնագրի հետեւանքով (տե՛ս «Յառաջ», Մարտ 13–ի թիւ): Ապա, շեշտեց Սփիւռքի եւ Հայաստանի միջեւ հաստատուած կապերն, անոնց անհրաժեշտութիւնը, կարեւորութիւնը եւ աւելի սերտացումը, մաղթեց որ հայ հիւրերու այս այցելութիւնը բանայ նոր եւ լայն հորիզոններ, ի նպաստ հայ ժողովուրդի յարատեւութեան, որուն անսասան ուժը միշտ ալ եղած են՝ լեզուն եւ մշակոյթը:

Դասախօսութեան նիւթն էր՝ հայ միջնադարեան քնարերգութիւնը, սակայն դասախօսը աւելի ընդհանուր եւ շատ համառօտ ակնարկ մը նետեց հայ քնարերգութեան, սկիզբէն մինչեւ ԺԸ. դար: Սկսաւ հայերէնի թարգմանուած առաջին նախադասութեամբ որ կտակ մըն է, կոչ մըն է բոլոր հայ ժողովուրդին եւ բոլոր դարերուն համար, «ճանաչել զիմաստու-թիւն եւ զխրատ իմանալ զբանս հանճարոյ», ծանրացաւ գրերու գիւտի կարեւորութեան եւ թարգմանիչներու կատարած գործին վրայ, որոնք Աստուածաշունչէն յետոյ աշխատեցան հայացնել յատկապէս յոյն եւ ասորի սրբազան հեղինակներու գործերը որոնք ճոխացուցին մեր գրականութիւնը: Յետոյ, փրոֆէսէօր Լեւոն Մկրտչեան չորս շրջաններու բաժնեց հայ քնարերգութիւնը: Գողթան երգերը գրի առնուած ու աւանդուած Մովսէս Խորենացիի կողմէ, քրիստոնէութեան սկիզբէն (301 թուական) մինչեւ Ժ. դար որ կը յատկանշուի կրօնական բանաստեղծութեամբ եւ յատկապէս շարականներով, Գրիգոր Նարեկացիէն Ներսէս Շնորհալի, երկու գերագանց տաղանդներ որ կ'իշխեն այս շրջանին վրայ եւ թուեց այլ հեղինակներ՝ Ֆրիկ, Մխիթար Գոշ ու ապա չորրորդ շրջանը՝ ԺԳ. դարէն ԺԶ. դար, որ կը յատկանշուի սիրային բանաստեղծութեամբ, եւ որուն ներկայացուցիչներէն են Յովհաննէս Երզնկացի, Ախթամարցի եւ ուրիշներ: Դասախօսը աւելցուց հինգերորդ շրջան մը՝ ԺԷ. եւ ԺԸ. դարերը նշելով մանաւորապէս Սայաթ Նովան:

Դասախօսութեան աւարտին եղան հարցումներ: Հետաքրքրական պիտի ըլլար լսել Երեւանի եւ Մոնփըլիէի համալսարաններու միջեւ տեղի ունեցած գիտական փոխանակութիւններու մասին, սակայն առիթ չեղաւ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿ ԵՒ ՏԻՐՈՒՀԻ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ

Հայկ եւ Տիրուհի Սէրէնկիւլեան գրական մրցանակի դատակազմը պահելով իր ծրագիր – կանոնագրի առաջադրանքները, կ'ընդունի տպագրութիւնը այն աշխատութիւններուն, որոնք կը վերաբերին հայկական նիւթերու, հայերէն կամ Ֆրանսերէն:

Իր ծրագիր – կանոնագրի վրայ յաւելումով այսուհետեւ դատակազմը կ'ընդունի նաեւ աւարտաճառեր տպագրելու, նմանապէս եթէ հայկական նիւթի մասին է գրուածքը:

ՀԱՅԿ ԵՒ ՏԻՐՈՒՀԻ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ
ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ
ԴԱՏԱԿԱԶՄ

Նիւթերը ղրկել հետեւեալ հասցէին. –

J. Eghiazarian
8, rue Fantin Latour — 75016 Paris

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՎԱՌՆԱՅԻ «Երեւան» ակումբին մէջ, Մարտ 11–ին, տեղի ունեցած է Եղիշէ Չարենցի ծննդեան 90–ամեակին նուիրուած երեկոյթ մը: Բացումը կատարած է Մասիս Հաճոյեան, վեր առնելով Չարենցի գրականութեան արժէքը: Դասախօսած է Ջաւէն Տէրտէրեան: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են Օհան Օհաննէսեան եւ Շանիկ Պէյլէրեան, արտասանելով բանաստեղծէն գործեր:

×

ՊՈԼՍՈՅ Արամեան – Ունճեան վարժարանին մէջ կատարուած է քոմփիւթըրի բաժնի բացումը, որուն ներկայ եղած են Գատըգիւղի գաւառապետը, կրթական տնօրէնը եւ բազմաթիւ հայ վարժարաններու տնօրէններ,: Բացման խօսքը արտասանած է աշակերտուհի Էրգա Աճէմօղլու: Վարժարանին տեսուչը՝ Կարապետ Մխալեան, իր խօսքին մէջ նշած է, թէ վարժարանը հիմնուած է 1873–ին եւ 114 տարիէ ի վեր սերունդներ հասցուցած եւ 1956 – 1957 տարեշրջանին միջնակարգի վերածուած է: Խօսք առնելով գաւառապետը գնահատած է տարուած աշխատանքը:

×

ՊՈԼՍՈՅ Մխիթարեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Մարտ 20–ին, տեղի ունեցած է արտասանութեան մրցում մը, որուն մասնակցած են 14 երիտասարդներ: Պարտադիր կտորը եղած է Մեծարենցի «Կիրակմուտք»ը: Երեկոյթը վարած է Տիկին Ժաքլին Էրմէն: Առաջին հանդիսացած է Աոլէթ Իթքէն, Բ.՝ Խաչիկ Սաբըը, Գ.՝ Գէորգ Դաւիթեան: Ողջոյնի խօսք արտասանած է Ռոպէր Հատտէճեան: Երեկոյթի աւարտին տրուած է քոքթէյլ մը:

×

ՔԱՆԱՏԱՅԻ Էջմիածնական թեմի առաջնորդ Վազգէն Եպիսկոպոս Քէշիշեան Էջմիածնի Մայր տաճարին մէջ, Փետրուար 22–ին, կուսակրօն քահանայ ձեռնադրած է Գէորգ Սարկաւագ Կիւլկիւլեանը, վերականչելով զինք Օշական աբեղայ: Նորօծ աբեղան ծնած է 1960–ին՝ Պէյրութ. Նախակրթութիւնը ստացած է Վահան Թէքէեան վարժարանը, ապա մտած Անթիլիասի Դպրեվանքը, երկու տարի ետք ընդունուած է Էջմիածնի հոգեւոր ճեմարանը:

— «ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ —

ՄԱՅՐԻԿ

ԱՆՐԻ ՎԵՐՆԷՕՅ

Թարգմանութիւն՝ Ա. Թ.

Ed. R. Laffont, Paris, 1985

Դիւրին էր երեքը հաշուել: Խեղճ պառաւը մթագնած ուղեղով, ձեռքը բռնած տակաւին կանանչ լոլիկները, իր սենեակը կ'ուղղուէր, բոլորովին անտեղեակ փեսային դայրոյթին:

Մօրաքոյրս անմիջապէս գնաց իր կողմէն պարտէզի լոլիկներուն չափով երեք հատ ընտրեց ու զանոնք կամացուկ մը փրցուածներուն տեղը դրաւ:

Բանջարանոցի զննութեան ժամուն մեր պատուհանին ետին կեցած էի, գիտելու համար պատահելիքը:

Դիտած տեղէս միայն մարդուն մուճակները կը տեսնէի: Անոնք սկսան տողանցել ազցաններու, բողկերու, պրասներու առջեւէն, որոնք ողորմելի վիճակ մը ունէին: Լոլիկներու ածուէն անցած պահուն յանկարծ կանգ առաւ ի տես երեք նոր բացականերուն: Ան մուճակը կատաղութեամբ գետնին զարկաւ, այս կերպով իր ցասումը արտայայտելով: Սակայն երբ դէմքը յամրօրէն հակեցաւ վար, ու մտաւ տեսողութեանս դաշտին մէջ, ուրախութենէն կը ճառագայթէր: Գետինը երեք հիանալի լոլիկ նշմարած էր, որոնք վերջապէս հասունցած էին: Այդ խրխուն պարտէզին առաջին բերքը պիտի ճաշակէին, որ ինչպէս ծանօթ է, անբաղդատելի համ մը կ'ունենայ:

×

Երբ աւարտեցի այս զաւեշտին վերջին արարին պատմութիւնն ու կապկումը, հայրս լրջօրէն հարցուց ինծի.

– Կը նեղուի՞ս եթէ այս արձակուրդը քիչ մը կրճատենք:

Ամիսէ մը ի վեր հոս էինք եւ մեր կանխիկ վճարած վարձքը մեզի կը թոյլատրէր երեք շաբաթ եւս մնալու: Անմարան ընդունեցայ այդ հաւանականութիւնը:

– Դո՞ւն Անիձա (այս անունին կրճատումն էր Աննան):

– Ոհ, ես, լաւ գիտես որ պզտիկին համար է որ հոս եմ:

– Ուրեմն պիտի հաւաքէք ձեր ունեցածը: Երբ պատրաստ ըլլաք կը մեկնինք:

Անգամ մը եւս Աննա մօրաքրոջս պահած թուղթերը, չուաններըը, տապանները հրաշք գործեցին:

Ծրարներ, հակեր, ճամպրուկներ մեր դրան առջեւ կը շարուէին քովէ քով, փոխադրութեան պատրաստ էինք: Ծերուկ մամիկէն հրաժեշտ առնելու վրայ էինք, երբ մեր տանտիրուհին խելայեղ վազեց մեր մօտ:

Ի՞նչ կ'անցնէր կը դառնար: Ի՞նչ կը նշանակէին բոլոր այս ծրարները: Ասանկ խենթութիւն մը պիտի չընէինք անշուշտ:

Հայրս ազնուութեամբ հասկցուց որ իր ընտանեկան խաղաղութեան համար ... պէտք չէ լոլիկի գողեր պահէ հոս:

Իր տարիքը թոյլ կուտար եղակի խօսելու հայուհիին հետ:

– Գիտես, այսօր բանջարեղէն է, վաղը ամուսինդ թեւի կոճակները պիտի կորսնցնէ ու պիտի գայ հոս նայելու, թէ արդեօք պատահմամբ մենք գտած չե՞նք զանոնք:

Մեզ տարհամոզելու համար հայուհին առաջ քշեց վերջին պատճառաբանութիւն մը, զոր ուղեղը ժամանակ չէր ունեցած մաղելու:

– Զինքը լաւ կը ճանչնամ. վարձքին մնացեալ մասը ձեզի պիտի չվերադարձնէ երբեք:

Խեղճ հայուհին ամուսնին եւ մեզ պահելու փափաքին միջեւ մնացած էր, ինչ որ անբնական չէր, քանի որ մենք ընկերութիւն կ'ընէինք իր ծերուկ մօրը:

Հայրս կը ժպտէր:

– Բայց ամուսինդ մեզի ետ տալիք բան չունի: Մենք ենք որ ժամանակէն առաջ կը մեկնինք, ինչ որ վճարուած է, վճարուած է:

Լաւ մը ծանրաբեռնուած էինք ամէն մէկուս բաժին ինկած եռեքական ծրարներով: Կը մնար տակաւին լոլիկով լեցուն սակառը: Այն ատեն Աննա մօրաքոյրս զայն տեղաւորեց բանջարանոցին մէջտեղը ու բաժնուեցանք մեր կէս սենեակէն եւ ամէն ծլարձակումի թշնամի իր հողով փոքրիկ պարտէզէն:

(Շար. 69)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ

եւ Վասպուրականի հերոսամարտի համայն ղեկավարներուն եւ հերոսներու յիշատակին հոգեհանգիստ կը կատարուի Ապրիլ 5, Կիրակի առաւօտ, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ։

Կը նախագահէ եւ կը քարոզէ՝
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ՝
Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ

ՀԵՐՄԻՆԷ ԵՐԻՑԵԱՆ

Վիէննայի Օփէրայէն

դաշնակի ընկերակցութեամբ՝
Պր. ԺԵՐԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

մասնակցութեամբ՝
Ֆէրիվիլի
Հայ Միութեան երգչախումբի

Արտասանութիւն

Շաբաթ օր, Ապրիլ 4-ին, ժամը ճիշդ 20·30-ին, Իսիի Օտիթորիոմին մէջ, 11 – 13 ռիւ Տանթոն։

Ամբողջական հասոյթը կը տրամադրուի Իսիի Եկեղեցւոյ Միօրեայ Վարժարանին։

U. G. A. B.

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

La Comission Culturelle du Comité de Paris

présente

HAROUT BOCHNAKIAN

— piano —

CLAUDINE MOVSESSIAN

— clarinette —

Samedi 4 Avril à 20 heures précises

au Centre Culturel Alex Manoogian 118, rue de Courcelles — Paris 17e

— Entrée libre —

IIIème FESTIVAL DU FILM ARMENIEN

du 1er Avril au 14 Avril
au STUDIO 43
43, rue du Faubourg Montmartre
75009 PARIS
Tél. : 47 - 70 - 63 - 40
Mº Le Peletier ou Montmartre

Programme du Mercredi 1er Avril :

◀ Salle 1
14h
Séance pour les Ecoles arméniennes
LA GOUTTE DE MIEL (1985)
de *Henrik MALIAN* V.O. nstf
16h LE TRIANGLE (1969)
de *Henrik MALIAN* V.O. stf
18h En présence de
Georges GARVARENTZ
TRIPLE CROSS (1967)
de *Terence YOUNG* V.F.
20h
En présence de *Henrik MALIAN*
NOUS SOMMES
NOS MONTAGNES (1972)
de *Henrik MALIAN* V.O. stf
22h
En présence de *Charles AZNAVOUR*
LE RAT D'AMERIQUE (1962)
de *Jean Gabriel ALBICOCCO* V.F.
◀ Salle 2
18h NAMOUS (1926)
de *Hamo BEK NAZARIAN*
Muet - Traduction simultanée
20h LA REINE CHRISTINE (1934)
de *Roupen MAMOULIAN*
Etats - Unis V.O. stf
22h
En présence de *Henrik MALIAN*
LA GOUTTE DE MIEL (1985)
de *Henrik MALIAN* Vers. arm. nst

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Օգնական կին մը, խնամելու համար Տիկին մը, յետ – վիրաբուժական գործողութեան շրջանին, ամբողջ օր (փլէն թան)։

ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ՝
45 - 25 - 11 - 53

RESTAURANT SEVAN

SPECIALITES ARMENIENNES, ORIENTALES ET GRECQUES

DEUX SOIREES EXCEPTIONNELLES

avec l'orchestre

ANI

DE LYON
LES 10 et 11 AVRIL

Les VENDREDI et SAMEDI

BEDIK

AVEC SES NOUVELLES CHANSONS

CUISINE SOIGNEE — PRIX ABORDABLES

1, boulevard Carnot / 17, quai Jean-Baptiste Clément 94140 ALFORTVILLE
TEL. : 43 - 76 - 32 - 19

LE MERCREDI 1er AVRIL

Monsieur Paul THIBAUD
Directeur de la Revue *Esprit*
Monsieur Michel MARIAN
Administrateur Civil à l'Education Nationale
Viennent à la Maison de la Culture Arménienne, 17 rue Bleue, Paris 9e
à 20 heures 30 précises
présenter une trilogie fondamentale sur le génocide de 1915 :
—— livre bleu du gouvernement britannique concernant LE TRAITEMENT DES ARMENIENS dans l'empire ottoman (1915-1916) par le Vicomte BRYCE.
—— RAPPORT SECRET SUR LES MASSACRES D'ARMENIE (1915-1916) de Johannes LEPSIUS. Préface de Paul THIBAUD.
—— LES MASSACRES DES ARMENIENS (1915-1916) de Arnold J. TOYNBEE
à l'occasion de leur réédition

VENEZ NOMBREUX PRIX SPECIAL DE LANCEMENT

PÂQUES A JERUSALEM

DU 16 AU 23 AVRIL 1987
JERUSALEM ET CIRCUIT GALILÉE

DU 16 AU 21 AVRIL 1987
SÉJOUR A JERUSALEM

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS
BAGHDASSARIAN-SABERATOURS : 31, rue d'Argenteuil · 75001 PARIS · Tél. 42.61.51.13
SARKISSIAN-SEVAN VOYAGES : 48, cours de la Liberté · 69003 LYON · Tél. 78.60.13.66
CHELELEKIAN-ST ANTOINE VOYAGES : 214, rte Nle St Antoine · 13015 MARSEILLE · Tél. 91.96.01.06

ՃԱՇ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը կէսօրուան ճաշ մը կը կազմակերպէ Կիրակի, Ապրիլ 5-ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 9, ռիւ տիւ Սիռf։

Մասնակցիլ փափաքողները պարտին արձանագրուիլ վարչութեան անդամուհիներուն մօտ։

60 ֆրանք չափահասներուն, 40 ֆրանք 12 տարեկանէն վար մանուկներուն։

Հեռաձայնի թիւեր. –
Քրիստին Ղազարեան՝
74 – 85 – 82 – 37
Մարիամ Քէչիչեան
74 – 57 – 72 – 54

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի Սօսէ Մայրիկ, Լօլա Սասունի, Զաւօ Շանթ, Նայիրի մասնաճիւղերու կողմէ, առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի խամաճիկներու ցուցադրութիւն հայկական աւանդութիւններէ քաղուած եւ պատրաստութեամբ՝ Պր. Սիման Մնակեանի։ Կիրակի, Ապրիլ 5, ժամը 14·30-ին Մարսէյլի Մշակոյթի Տան մէջ

12 - 14, rue St. Bazile — 13001 Marseille

Հրաւիրուած են շրջանի բոլոր մանուկները անխտիր իրենց ծնողքներով։

Մուտքը ազատ է։

Բեմադրութիւն՝
ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ
Երաժշտական համադրում՝
ԱՐՄԻՆԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
ԱՐԱՄ ՔԵՐՈՎԲԵԱՆ

ԵՂԻԱ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ՝

Քեզ Մեզ Աղէկները

YEGHIA KASPARIAN

LES MEILLEURS QUE NOUS

mise en scène :
ARBY OVANESSIAN
adaptation musicale :
ARMINE GRIGORIAN
ARAM KEROVPYAN
du 1 au 8 avrl à 20h45
dimanche 5 avril à 16h et à 20h45
Salle de l'église
arménienne catholique Ste Croix
13, rue du Perche, 75003 Paris
renseignements et billets :
Librairie orientale
31, rue Monsieur le Prince 75006 Paris
tél. 43. 26. 88 65
Hay disc
35, rue Lamartine 75009 Paris
tél. 48. 78. 22. 79

ԱԷՆ – Թ'ԷԹԻԷՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ապրիլ 5, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10·30-ին կը մատուցուի պատարագ։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱՍԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

En collbaoration avec l'U.G.A.B. et la Fondation N. FRINGHIAN le C.R.D.A. organise

une

Conférence - Débat

en langue française
sur le thème
«QUELQUES QUESTIONS SUR LA PSYCHOLOGIE DE L'ENFANCE»
avec HOVSEP TUTUNDJIAN
Directeur du Département Psychologique
de l'Université d'Erevan

et *Janine Beaudichon*
Directrice du Laboratoire
de Psychologie du développement et
de l'éducation de l'enfant à Paris V
Sorbonne

le Vendredi 3 Avril à 20 heures 30
au Centre Culturel Alex MANOOGIAN
118, rue de Courcelles — Paris 17e

Entrée libre

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը, Շաբաթ, Ապրիլ 4, ժամը 16-ին սովորական հաւաքատեղին։

ՆԿԱՏԻ ՌՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Հայ Մշակոյթի Տան բացման 11-րդ տարեդարձի հացկերոյթը, Կիրակի, Մայիս 10-ին։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: Nº 55935